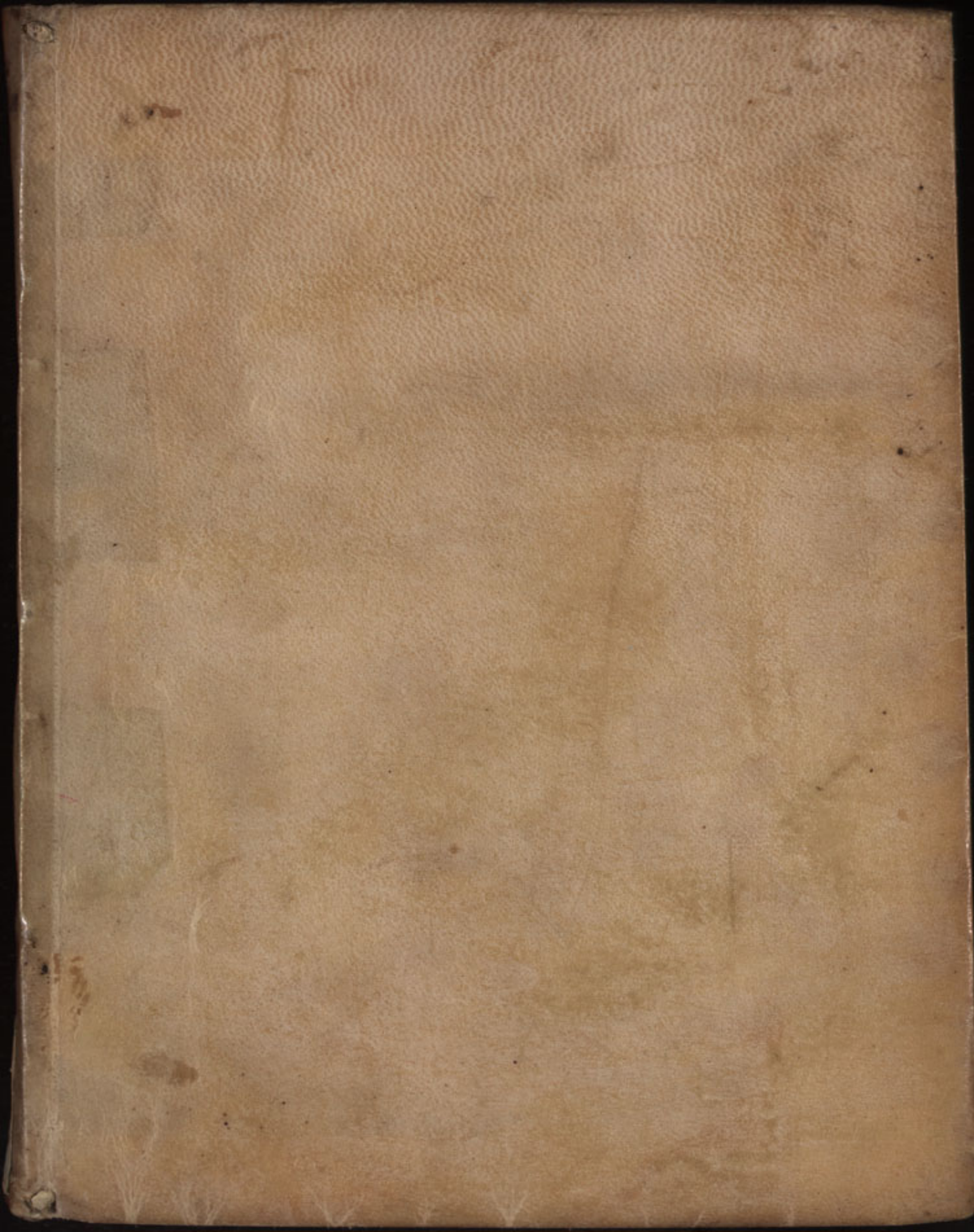




Casa

Gab.

Est.

Tab.

N.º

R

12

20

R

12

20

THE HISTORY OF THE
LIFE OF

John, first Lord of the Manor of
Admiral, & Governor of the
Islands of the West Indies, &c.
By John, first Lord of the Manor of
Admiral, &c.

By John, first Lord of the Manor of
Admiral, &c.



CONTINUED
From the History of the Life of the

Apud Londonam, apud Laurentium de la Rue, Typo-
graphum, Anno 1680.

O. A. e Fr. Aleixo do S. Antonio

ANNOTATIONES IN EVANGELIA,

Quæ legi solent in Ecclesia Romana in Dominicis
Aduentus, à Dominica Septuagesimæ vsque ad Do-
minicam Resurrectionis Domini, aliquibus
etiam Quadragesimæ ferijs, Sancto-
rumque festiuitatibus.

*Auctore Fratre Alexio è Christi militia, eius Ordinis minimo, Euangelicique Sermonis indigno
Prædicatore.*



CONIMBRICÆ,
Cum facultate Regia, Inquisitorum, & Ordinarij.

Apud Didacum Gomez Loureyro Academiae Ty-
pographum. Anno Dñi. 1610.

ANNOTATIONES
IN EVANGELIA

Quae in Ecclesia Romana in Dominica
Abbas Dominici scripturae videntur
minime Reluctationis Domini, aliquibus
etiam Quodammodo scriptis, Sanctis
impugnabuntur.

Ad hoc Prout dicitur in Evangelio, cum dicitur
in nomine Domini Amen. Amen. Amen.
Pater Amen.



CONIMBRICAE
Cum facultate Regia, Imperatoria, & Ordinaria.

Apud Didacum Gomez Lectorum Academicum Typo-
graphum. Anno Domini 1610.

CENSURA OPERIS.

Vidi has Annotationes in Euangelia, auctore Fratre Alexio è Christi militia, nihil habent, quod fidei Catholicæ repugnet, aut bonis moribus contradicat; sed potius doctrinam sanā, & quæ pietatem redolet. Quare dignum erit ut typis mandentur. Datum in Conuentu S. Dominici Olyssiponensis. die 23. Februarij, anno 1610.

Fr. Manoel Coelho.

¶ Facultas supremi Inquisitionis Concilij.

Vista a Informação, pode-se imprimir este liuro intitulado Annotationes in Euangelia, & depois de impresso torne a este Conselho pera se conferir com o original, & dar licença pera correr, & sem ella não correrá. Em Lisboa 2. de Março de 610.

Bartolameu da Fonseca.

Rui Pires da Veiga.

FACULTAS SENATVS REGII.

Pode-se imprimir este liuro, vista a licença que offerese do Sancto Officio, & ser visto na Mesa; & antes de correr, tornarà à Mesa pera se taxar. Em Lisboa a 3. de Março de 610.

P. Bargaça. Machado. Magalhães. Pinto.

¶ Licença do Ordinario.

Vistas as licenças, & aprovação que o Padre Fr. Aleixo apresenta do sancto Officio, & da mesa do Desembargo do Paço, damos licença pera se poder imprimir o liuro contheudo nellas. Em Coimbra 11. de Junho de 610.

O Bispo Conde.



FACVL.

FACULTAS DOMNI PRIORIS.

FRater Michael dos Sanctos Domnus Prior Con-
uentus Thomariensis, ac generalis Congrega-
tionis fratrum Ordinis Domini nostri Iesu Christi,
facio facultatem, vt annotationes in Euangelia à P.
F. Alexio nostri Ordinis Theologo sacerdote com-
positæ, eiusdemq; congregationis grauium virorū,
ac Theologorum iudicio approbatæ, veniant lucem
typis excussæ. In quarum fidem has literas manu pro-
pria subscriptas, sigilloquè nostro munitas dedimus;
quarto Septembris; anno 1609.

Frater Michael dos Santos.

ILLVSTRISSIMO DOMINO
D. Francisco de Castro à Consilijs Regiæ maiestatis,
Colimbricēsisq; Academia Rectori amplissimo,
Frater Alexius à Christi militia salutem,
& felicitatem.



X assidua Sacræ Scripturæ, Sanctorumq;
Patrum lectione, tanquam ex mensa Do-
mini, diuinisq; dapibus, quibus Dei sa-
pientia in huius vitæ deserto multorū mil-
lia hominum solet eorundem Sanctorū Patrum mi-
nisterio satiare, nonnulla collegeram fragmēta, quæ
mihi vsui esse possent aliquando esurienti. Ceterum,
iuxta Platoniam sententiam, parum esse credidi si
mihi tantum natus essem, & non etiam vel patriæ,
vel amicis; hoc autem vt possem aliquo modo præ-
stare, tum ea, quæ mihi coaceruaueram, ne perirent,
tum alia multa aliunde requisita, publicis concioni-
bus, quæ haberi solent in Ecclesia Romana à prima
Dominica Aduentus vsq; ad Feriam secundam post
Dominicam Resurrectionis, necnon & aliquibus
Quadragesimæ ferijs, Sanctorumq; festiuitatibus
accōmodanda curauit. Cogitanti verò mihi sæpenu-
mero cuinam hoc Opusculum dicarem, post longā
moram venit in mentem quid facerem sine mora.
Sub cuius enim præsidium possem vel tutius confu-
gere, vel securius defendi, quam sub illius, cui ex of-
ficio incumbit, & literis fauere, & literarum studio-
fos

ios protectione defendere indefessa? Tibi igitur, amplissime Rector Franciscæ inquam Castrorum familiaris decus, & splendor, hoc munusculum iure debetur. Spero equidem fore ut à me, quanuis omnium minimo, non minima tamen diligentia inuenias præparatum, eaque, qua in communem usum elaboratum est, charitate suscipias, non solum in propria mensa collocandum, sed sub alarum quoque tuarum protectione, à canino dente, si fortè quis oblatrare velit, protegendum: Neque enim ego vnquam auderem in lucem venire, nisi luce tua illustratus, præsidio munitus, protectione defensus, auctoritate decoratus: hanc enim ob causam, ut cæteræ abessent, protectorem te, & patronum aduocaui, quippè qui viderem sub tanta generis claritate, nominisque splendore, posse nostrum hoc opus sine vllò audaciæ crimine apparere. Tuum erit mea omnia, meque ipsum suscipere in tuum, huiusque tui clientis tueri voluntatem candidam, atque sinceram, meum verò in hoc veluti symbolo mei erga te amoris, eadem typis excussam, cunctis legentibus commendare. In his verò lucubratiunculis siquid boni, animarumque salutis reperiatur utile, Deo donandum, qui dedit, & dat omnibus affluenter; siquid autem minus utile, quod displiceat, benigne ut corrigas summopere efflagito, & obnixè contendo. Vale.

PRO-

PROLOGVS AD LECTOREM.



Sæpè mihi, nec sine spiritali fructu, ante oculos obuersantur verba illa Dñi Dei nostri, ego Deus tuus docens te vtilia. Isaia 48: ijs enim non solum Israeliticus populus, cui Deus loquitur, edocetur, sed diuini quoque verbi concionatores, quod subtilibus magis in concionando vtantur quam vtilibus, tacitè arguuntur. Precor igitur omnes, qui cum timore, & tremore tum propriam, tum alienam salutem ex officio operantur, ne fortè in his nostris notatiunculis subtilia potius, quàm vtilia requirant, cœlestis magistri disciplinam deferentes: id enim ex industria feci, & consulto, apprehendere studens traditam mihi in prædictis Dei verbis disciplinam, ne quando irascatur in me Dominus per Hieremiam dicens, Paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. In perlegendis igitur sacris doctoribus sudore multo, salutisquæ impendio multus esse curaui, vt subtilia ab vtilibus, Deo dante, discernere edoctus, illa omnino prætermitterem, hæc verò mihi vtenda, & alijs opportuno tempore tradenda, coaceruarem. In his verò nostris qualibuscunque in Euangelia lucubrationibus, non ijs placere studui, qui vanitati magis, quàm vtilitati studètes, coaceruare sibi cupiunt magistros auribus prurientes: mihi enim pro minimo est ab iisdem iudicari. Æqui igitur, candide lector, boniq; consu-

consule quidquid tibi epuli edendum, vel ex aliena
mensa reperiēs, vel ex nostra labor improbus præpa-
rabit. Spero equidem quod si sanam requiris doctri-
nam, cibumque esuris salutarem, iuuabit magis ede-
re quam mordere, placebitque potius de micis, quæ
de mensa Domini Dei nostri ceciderunt saturari,
quam de eo quod in alienas segetes falcem miseri-
mus, oblatrare: neque enim magnus ille pater fami-
lias Cœlestis plus mercedis redditurus esse creditur
ijs, qui ex sacræ Scripturæ, Sanctorumque Patrum
segete, tradendas Ecclesiæ fruges messuerunt, quam
illis, qui eorundem manipulos colligentes, humeris
impositos fasces in eiusdem Ecclesiæ aream trituran-
dos asportarunt. Vale.



ANNOTATIONES

IN ILLVD EVANGELII
SECUNDVM LVCAM

CAP. XXI.

*Tunc videbunt filium hominis venientem in nube
cum potestate magna, & maiestate.*

I



N potestate magna, & maiestate visuri sūt, quē in humilitate positi audire noluerūt; vt virtutem eius tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc ceruicem cordis ad eius patietiam non inclinant. Tunc videbunt iram in indignatione eius, cuius nunc vitam in voluntate videre contempserunt. Tunc leonem de tribu Iuda videbunt impij rugientem, quem dum tempus fuit, sequi renuerunt eosdē ad vitę pascua ducentem. Esaias propheta cum primum huius filij hominis aduentum à Deo Patre postularet, eundem non solum agnum, sed dominatorem quoque appellauit; *Emitte, in-*

quit, Domine agnum dominatorem terrę. &c. Quibus verbis aperte ostendit Dei filium, qui in primo aduentu pro totius mundi salute venturus erat immolandus, sicut agnus mansuetus, in humilitate, aliquando in potestate magna, & maiestate venturum, orbis terrę dominum, impios quosque æterno supplicio puniturum.

Signa autem Solis, & Lunę, & stellarum, ceterique terrores de coelo, nihil aliud futura sunt, quam sequentis irę præcones, ab illaque vltima tribulatione tantum sunt istę tribulationes dissimiles, quantum à potentia iudicis persona distat præconis.

A

Quan-

In primam Dominicam

Apoc.
11. Quanta verò districtione filius hominis veniens in nube cū potestate magna, & maiestate, nostras sit actiones discussurus, collige ex illa visione Apoc. 11. cum beatus Ioannes scribit datū sibi fuisse ab angelo calamū simile virgæ, quo metiretur templum Dei, & altare, & adorantes in eo. Quod enim templum Dei præcipitur metiri à Ioāne, nihil est aliud quam præcipi ut videat, quæ, & quanta sint Ecclesiæ, hoc est fideiū, siue merita, siue demerita, ut pro eorum magnitudine Deus vel puniat, vel remuneret; ostēdatq; se iustissimū esse, nihilq; siue in puniēdo, siue in remunerādo, per iniustitiā, & iniquitatē operari.

2. Observandum est autē primò in verbis angeli ad Ioānem, calamum, qui datus est illi, siue mensuram, similem dici virgæ, propter iustitiæ diuinæ æquitatem, iuxta illud Psal. 44. *Virga æquitatis virga regni tui, dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatē. Quo fēsu intellige illud Ps. 2. reges eos in virga ferrea, hoc est inflexibili.*

Psal. 2. Secundò observādum est, illā mensuram similem fuisse virgæ, ut timeamus Deum iudicem, ut pote paratū statim virga cæde-

re illū, quem mensura nocentē repererit. Timendus est itaq; Deus vel in ipso iudicio, cū mēsurā ipsa, siue iudicium, iam speciem gerat virgæ, & supplicium minetur. nec mirū cum ipsum iam peccatum, cum suscipitur, iam tunc dicatur virgas germinare, quibus peccator verberetur, iuxta illud Ezech. 7. *Sciatis quia ego sum Dominus percutiēs. Ecce dies, ecce venit: floruit virga, germinavit superbia. Vbi Hieronymus sic habet. Floruit virga, quæ multo vobis tempore minabatur; & de flore fructum plagarum parturit: superbia vestra germinabit, quod merebimini.* Vides ergo ex interpretatione D. Hieronymi, peccata gentis Hebrææ florere fecisse virgā diuinæ iustitiæ, & fructum plagarum parturisse, ut indicetur diuinā iustitiam peccatis irrigari quasi aquis, ut floreat in virgas, & fructum plagarum producat.

Tertiò observandū est in Ecclesiæ mensura non solum funiculum assummi, sed etiam calamum: funiculo enim obliquitas ædificij mensurari solet, calamo vero rectitudo; quo ostēditur diuinam iustitiam non solum pravas, & intortas hominū actio-

Ezec.
7.

Hier.

Pfal.
74.
actiones, sed ipsa quoq; bona
opera, quæ recta videntur, esse
examinaturam, iuxta illud Psal.
74. *Cum accepero tempus ego iusti-
tias iudicabo.* Verum est enim,
quod dicitur Isa. 64. *Quasi pānus
mēstruata vniversa iustitiam nostrā.*

Esa.
20.
Neque vero his duobus mē-
surarum generibus contentus
Deus, stateras etiam, & truti-
nas adhibet, ad examinanda, sci-
licet subtilissima, ac minutissi-
ma quædā humanarum actio-
nū pondera, quibus neq; cala-
mus inseruit, neque funiculus,
adhibitis ad eam rem, granorū,
& scrupulorum momentis, qui-
bus in suis stateris, curiosi arti-
fices vtuntur. Hanc exactā pon-
derandi rationē seruasse descri-
bitur Deus Prouerb. 16. *Omnes
uicæ hominis patent oculis eius, spi-
rituum ponderator est Dominus.*
Nihil spiritu, aut leuius, aut sub-
tilius. Cum igitur spiritus ipsos,
hoc est, intimas cogitationes,
& intentiones animorum Deus
dicitur ponderare, exactissima
sane, & subtilissima statera iu-
dicij eius indicatur, in qua,
vel ipsi leuissimi spiritus quid
ponderent intelligitur. Sic Re-
gis Balthasaris non externa tām-
tum facta, sed intimas etiam co-

gitationes, arcanamq; mentis
elationē Dominum pōderasse
dicitur Dan. cap. 5. vbi *Thescl*,
ipso Daniele interprete, idem
est, quod *appensus in statera, &
inuentus es minus habens.* Huius
vero rei figuram habemus Le-
uit. cap. 27. Sub his verbis. *Om-
nis æstimatio siclo sanctuarij pon-
derabitur.* Nam ad pondus sicli
Sanctuarij in statera exigeba-
tur pretium rerum, quæ Deo
offerebantur. Indicaturq; Deū
ad pondus Sanctuarij, id est, ad
strictissimum quoddam examē
reuocare, & exigere vniuersas
hominum actiones.

Quartō obseruādum est Ioā-
ni fuisse præceptū vt metiretur
non solum templum Dei, &
altare, verum etiam adorantes
in eo. Intelligit autem hoc lo-
co Sacerdotes, & Levitas, qui-
bus solum in templum, & inte-
rius atrium, vbi erat altare ho-
locausti aditus patebat: hos au-
tem Dominus vult potissimū
iudicari, quippe quos maximē
deceat probitatem colere, vir-
tutisq; faciem alijs præferre. Pa-
tet hæc Dei voluntas Ezechiel.
9. Vbi sex illi viri, qui Prophetæ
apparuerunt habentes vasa in-
terfectionis in manu sua, mis-
siq;

In primam Dominicam

siq; erāt ad peccata vrbis vindicanda, steterunt iuxta altare cneum, id est altare holocausti, de quo etiam sermo est in visione Ioannis; dictumq; est illis, à Sanctuario meo incipite. Possumus tamen generalius, & melius intelligere hanc altaris, & templi mensuram ita vt per eā intelligantur non solum Sacerdotes, templique ministri, sed omnes in vniuersum Christi fideles, quippe qui propriē templi, & altaris nomine censeantur, iuxta Paul. 1 Cor. 3. *Nescitis quia templum Dei estis? & cap. 6.*

1. Cor. 3. *Vos estis templum Dei.*

5 Quinto, & vltimo obseruandum est, calamum siue mensuram, quæ data est Ioanni similē fuisse virgæ; per virgam autem intellige regale Sceptrum: quoniam ad Deū tanquam, ad Regem huius vniuersitatis, pertinet homines metiri, hoc est iudicare, & pro ratione meritorum, vel præmijs, vel supplicijs afficere. Expressum hoc habemus in principio Gen. cum dicitur. *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Vbi, vt notauit quidam ex recentioribus, pro eo quod nos habemus. Deus, est in Hebræo, Elohim, id est iu-

dices. Cur enim Deum, quem orbis creatorem denuntiat, iudicē appellat, aut quam habet creatio cum iudicio cognationem, siquidem illa à Dei omnipotentia potius, quam à iustitia profecta est?

Cardinalis Caietanus duobus modis respondet. Primo idcirco adhibitam fuisse vocem, Elohim, siue iudices, inmundi creatione, quia Deus in condendis creaturis, seruauit quandam iustitiæ distributiue rationē, suos cuique gradus, ordinem, & locum, iuxta singularum naturā tribuendo. Explicauit hoc Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem cap. 12. *A primordio, inquit, creator tam bonus, quam iustus: bonitas eius operata est mundum, iustitia modulata est.* Vbi cernis diuinam iustitiam orbem veluti Cytharam concinnasse, creaturasq; omnes tanquam fides argutissimas, suis quasq; locis disposuisse, quodā veluti iustitiæ iure. Alio modo respondet Caiet. Et quidem ad nostrū institutū accommodatissime; Voluisse, scilicet Deum, vt existimarem, ad ipsū iure creationis iudicium mundi pertinere, vt ipse idem, qui orbem condidit

Caiet.

Tertullia.

didit, eundem iudicaturus crederetur, atq; ad id significandū, in prædicto Apocalypsis loco, suo ipsius regali Sceptro, tanquam calamo mensuræ vsurū se esse demonstravit, cum Ioāni mensuram sceptro regali similē dedit.

6. Vnde iam collige rationem, ob quam ex tribus diuinis personis, solus filius se ad iudicandum venturum esse denuntiet dicens. *Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate. &c.* Quia nimirum soli filio Dei Iesu Christo Esaias tribuit sceptrū Crucem scilicet, quia per eam erat toto orbe regnaturus, iuxta illud Psal. 95. *Dominus regnauit à ligno.* Ait ergo Propheta. *Factus est principatus super humerum eius.* Quibus verbis Crucē appellat principatum Messiae, quemadmodū locum Esaiæ intelligit Tertull. lib. aduersus Iudæos cap. 10. *Cuius, inquit, imperium factum est super humerum ipsius? quis omnino regum, in signe potestatis suæ humero præfert, & non aut capite diadema, aut in manu sceptrum, aut aliquam propriæ vestis notam? sed solus nouus rex sæculorum Christus Iesus, nouæ glo-*

ria, & sublimitatem suam, & potestatem in humero exiulit, Crucē scilicet, vt secundum prophetiam, Dominus regnaret à ligno. &c.

Hoc regale Sceptrū Christi Iesu dicitur in Cœlo appariturū in die Iudicij Matt. 24. *Tunc inquit, parebit signum filij hominis in Cœlo; & tunc plagent omnes tribus terræ: afferet enim Dominus hoc signum tanquā mēsuram, qua opera nostra metiēda sunt: & quia multorum opera mensuram Crucis non implebunt, ait Dominus, quod viso illo signo, plangēt omnes tribus terræ, iam eternā iudicis præsentientes sententiam.* De hac vero manifesta in die iudicij filij hominis apparitione intelligēdum est illud Apoc. 1. *& videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Quod testimonium sumptum est ex Zachar. cap. 12. Vbi sic legimus. *Aspicient ad me, quem confixerunt. Quem locum citauit Euāgelista Ioannes cap. 19. Vbi postquā dicit Christo latus apertū fuisse, subiungit. Et iterum alia scriptura dicit videbunt, in quem transfixerunt.* Vbi Euangelista, mutatis verbis, Prophetæ sensum retinuit. Quod vero ait,

Math
24.

Apoc
1.

Zach
12.

Io. 19

In primam Dominicam

7 pupugerunt, alijs verbis ipse Ioā-
nes eodem cap. dixit, *Unus mi-
litum lancea latus eius aperuit.*
Per eos autem, qui eum pupu-
gerunt, vel transfixerunt, in-
telligendi sunt præcipue Iudei,
qui in die iudicii videbunt Chri-
stum, quem ipsi crucifixerunt,
iudicē Orbis terrarum consti-
tutum, cum signis, quæ in Cruce
ab ipsis accepit. Venturū autē
esse Christum cum vulneribus,
& signo Crucis, testata est Sybil-
la lib. oraculorū sub his verbis.

Sybil-
lae te-
stimo-
nium.

O lignum felix, in quo Deus ipse pepēdit:
Nec te terra capit, sed cœli testā videbis
Cum renouata Dei facies ignita micabit.

Ecclesia quoq; canit in festo
Inventionis eiusdem Sanctissi-
mæ Crucis. *Hoc signum*, inquit,
Crucis erit in Cœlo, cum Dominus
ad iudicandum venerit. Thomas
Vuald etiam Vualdensis tom. 3. tra-
ctatu 20. cap. 158. existimat eā-
dem Crucem ligneam, cui Chri-
stus affixus est, etiam si nunc in
minimas particulas toto Orbe
fit diuisa, tunc temporis diuini-
tus reformandam, & in Cœlo
apparituram. Hoc vero fieri
debet vt appareat quam iustē
impij damnētur, vt ait D. Tho.

Aug. 3. p. q. 54. art. 4. Vnde D. Aug.
lib. de Symbolo, *inimicis*, inquit,

vulnera demonstraturus est sua,
vt conuincens eos dicat. Ecce ho-
minem, quem crucifixistis: videtis
vulnera, quæ infixistis: agnoscitis
latus, quod pupugistis, quoniā per
vos, & propter vos apertum est,
nec tamen intrare voluistis. Hæc
Augustinus.

Ex quibus iam patet quanto
dolore, hæc audientes plangēt
se super se omnes tribus terræ,
sicut dicitur Matth. 24. id quod
nō solum de Iudæis, sed de om-
nibus in vniuersum reprobis est
accipiendum, qui omnes viso
signo Crucis in Cœlo, & Iesu
Christo cum vulneribus, plan-
gent se super eum, hoc est, se-
ipsos plangēt, atque de se ipsis
conquerentur: acerbissimo, &
grauissimo dolore torquebun-
tur, infelicem statum suum, &
certissimam damnationem la-
mentantes. Super eum, hoc est,
propter eum vel nō creditum,
vel non dilectum.

Eodem quoque modo expli-
candus est (quod attinet ad do-
lorē, quamuis solum de Iudæis
intelligendus sit) locus ille Za-
char. 12. Iudæi enim reprobi in
extremo iudicio Christum iudi-
cem intuentes, peculiarem præ
cæteris gentibus habebunt do-
lendi

8

Matth.
24.

Zach.
12.

lendi causam. Et plangēt, inquit, eum planctu quasi super Unigenitum, & dolebunt super eum, ut dolevisolet in moree primogeniti. Vbi notandum est sacram Scripturā solere planctum maximū ei, qui fit in morte primogeniti comparare. Amos 8. Ponam eam quasi luctum Unigeniti: fac tibi planctum amarum. Rectē autem dicitur, plangent se, quia se ipsos Iudæi plangent, seu de se ipsis conquerentur; id quod septuaginta expresserunt transferentes, plangent super se planctum. Cum verò Christus eorum primogenitus appellatur, significatur à Iudæis originem traxisse, idque eorum auget odium in Christum, & inuidiam: cum enim ex eorum esset progenie, & sanguine satus, neque frater-nus amor obstare potuit, quominus eum gratis odio prosequerentur.

9. Quod si tantus dolor futurus est ex sola ligni sanctissimę crucis apparitione, quid vobis futurum videtur, cum filiū hominis videbunt venientem in nube cum potestate magna, & maiestate, iam iā impios extremo supplicio puniturum? Tunc, inquit, videbunt, quasi dixerit id,

quod nunc nullo modo verbis explicari potest, nec mēte percipi, tunc videbūt. Et quis stabit, inquit Malach. ad videndum eū? Tātus enim tunc tēporis terror à gloria maiestatis eius impijs incutietur, tantaq; iisdem erit pudoris confusio, ut nemo, cum apparuerit, stare posse videatur. Audiamus Isaiam c. 2. hęc omnia pręidentem. Introibunt, inquit, in speluncas petrarum, & voragines terrę à formidine Domini, & à gloria maiestatis eius, cū surrexerit percutere terram. Petrus etiam Apostolus epist. 1. c. 4. Si iustus, inquit, vix saluabitur, impius, & peccator vbi parebunt? Iustus erat, & sanctus, diuinisq; præconijs cōmendatus, seruus ille Dei Iob, simplex, ac rectus, & adhuc permanens, ut Deus dixit, in innocentia sua, & tamē cum tremendam Dei maiestatem ad iudicium venientem solo spiritu videret, quis mihi, inquit, tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus? Quis ergo stabit ad videndum eum? si enim Iudæi Dominum comprehensuri stare non potuerunt, sed audiētes, ego sum, retrorsum ceciderunt, non valentes stare ad audieudū

Malac

3.

Isai. 2.

Pet. 4.

Iob.

In primam Dominicam

Leo
Pap.

filiū hominis in humilitate, quis stare poterit advidendum illum in tanta maiestate? Audi beatum Leonem ad illa verba Christi Domini, quibus auditis tota illa Iudæorum & militum turba stare nō potuit. *Quid, inquit, iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? quid poterit maiestas eius iudicatura, cuius hoc potuit humilitas iudicanda?* Concinunt verba Aug. serm. de Epiphania sic enim habet de Herode turbato ad vocem Magorum dicentiū. *Vbi est, qui natus est rex Iudæorum; quid, inquit, erit tribunal iudicantis quādo superbos reges cuna terrebat infātis?*

Aug.

IO

Iob.
26.
Chry
lost.

Nec vero mirum videri debet, si peccatores, & reprobi cōtremiscant, quando columnæ cœli, ut dicitur Iob. 26. pauent ad nutum eius. Audi Chrysostomum homil. 1. de latrone, & cruce tom. 3. ad illa verba Matth. 24. *Virtutes cœlorum mouebuntur. & Angelos, inquit, tremor apprehendet, & ubique multa formido. Et cur Angeli tremunt? numquid, & ipsi iudicio tenebuntur? non inquam; sed sicut vehemente iudice cognoscente, non tantum rei, nec solum conscij, sed & circumstantes in-*

noxij terrentur constantia iudicantis: sic tunc natura nostra excipiente sententiam cœlestis examinis, etiam innoxij terrebuntur. Audiamus etiam Ecclesiæ columnam, Augustinum dico, totis artibus contremiscētem. *Væ mihi ait ipse, in meditationum libro, cum venerit iudicij dies, & aperti fuerint libri conscientiarum: cum dicetur de me Ecce homo, & opera eius. Quid faciam quando Cœli reuelabunt iniquitatem meam, & terra aduersum me consurget? Ecce nihil respondere potero præ confusione coram te Domine stabo trepidus, & confusus.*

Aug.

Et quid mirum si homo tūc, timore correptus, & pudore confusus coram iudice stare nō valeat, quando Sol, & Luna, & de eius interitu multo iam ante lugere, & de confusione erubescere videantur. Videte quid Ioannes Apoc. 6. se vidisse testetur. *Ecce, inquit, terræ motus factus est magnus; & Sol factus niger sicut saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, &c.* Quæ quidem verba cum ad finem mundi pertineant, ut interpretatur Richard. de Sancto Vict. & alij, hanc solis, & lunæ muta-

Apoc.
6.

mutationem non sine misterio
factam fuisse credendum est:
II sacco enim cilicino tunc Sol in-
duetur, deposita veste lucis suæ
fulgentissima, quasi vestem mu-
tans ob interitum hominis, quē
mox videbit à iudice tortori-
bus traditum æterna morte pu-
niendum: sic enim famuli vestē
mutare solent in morte domi-
norum, & nobilissimi quique
in obitu regis. Luna verò red-
detur sicut sanguis, vt vel ipso
colore sanguineo, quasi rubore
vultus significet, se de fædissi-
mis hominum sceleribus eru-
bescere. Id quod Esaias cap. 24.
Esaias 24. prædixisse constat, cum sic ait.
Erubescet luna, & confundetur sol,
cum regnauerit Dominus exerci-
tuum in monte Sion, & in Ierusa-
lem, & in conspectu senum suorū
fuerit glorificatus. Visis namq;
hominū sceleribus Sol, & Luna
erubescēt, quod talibus domi-
nis seruiērūt. Sūt, qui hæc eadē
verba, Sol, & Luna erubescant,
ad exaggerandam claritatē Chri-
sti ad iudicium venientis, dicta
esse velint; vsque adeo enim tūc
temporis ad impios etiam ter-
rendos, splendor eius, solem su-
perabit, ac lunam, vt hæc duo
fulgentissima sydera ad tanti lu-

minis magnitudinem confun-
dantur, & erubescant, nec au-
deant præ confusione appare-
re. Augebitur autem multo am-
plius impiorum terror, & for-
mido, tum ex his, quæ diximus,
tum ex alijs, quæ futura sunt in
sole, & luna, & aere signis, quē-
admodum Christus Dominus
in Euangelio prædixit, vt adim-
pleatur illud Sapientiae cap. 5.
Armabit creaturam ad ultionem Sap. 5.
inimicorum.

Quod si quæras, quorsum 12
Dominus tanto ante tempore,
iudicium futurum prædixerit,
eiusque præcedentia numera-
uerit signa, responderi primum Greg.
Greg. homil. 5. in Euang. quod
Dominus, ac redemptor noster pe-
rituri mundi præcurrentia mala de-
nuntiat, vt eo minus perturbent ve-
niētia, quo fuerint præscita, minus
enim feriunt iacula, quæ prævidē-
tur. Secundo responderi posset,
Deum de iudicij diem præcedē-
tibus signis nos admonere vo-
luisse, ne, quem posset percute-
re, tūc temporis inueniret: ter-
rere enim magis vult, quam fe-
rire. Quam ob causam Apocal. Apoc.
1. apparuit Ioanni gladium in 1.
ore gestans, non vero in manu;
vt nimirum innuat se nunc po-
tius

In primam Dominicam

tius velle nos terrere, ne postea sit opus, eundem gladium, quē nunc in ore portare dicitur cōminando, manibus accipere ad percutiendum eos, qui auditores tantum sunt verborum eius & non factores. In quo Apocalypsis loco notandum est, eundem filium hominis, quem Ioānes vidit gladium in ore gestātem, eidem Ioanni stellas in dextera ostendisse, vt hoc de gratia fiduciam conferret, illud verò de negligentia terrorem incuteret.

Huc spectat id, quod ait regius Vates in Psal. 7. *nisi conuersi fueritis gladiū suū vibrabit, arcū suū tetendit, & parauit illū, & in eo parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Super quibus verbis sic ait B. Aug. *Potest ipse homo dominicus, gladius intelligibis acutus, id est, framea, quam non vibrauit primo aduentu, sed tanquā in vagina humilitatis abscondit: vibrabit autem cum in secundo veniens iudicare viuos, & mortuos in manifesto splendore claritatis suæ, iustis lumine suo, & terrore impijs coruscabit.* Nam in alijs exemplaribus, pro eo, quod est, *gladium suum vibrabit*, positum est,

frameam suam splendificabit.

Accedit quod in capite octauo Apocalypsis postquam ex septem Angelis, quibus tubæ erant in manibus, quatuor cecinerunt tubis; tunc Ioannes audiuit vocem vnus Aquilæ, quam vidit volantem per medium cœlum, & dicentem voce magna, *Va, va, va, habitantibus in terra, de ceteris vocibus trium angelorum, qui erant tuba canturi.* Vbi per aquilam volantem, & dicentem *va*, & cæt. intelligit Petrus Damianus ipsum Ioannem, qui videns maxima, & admiranda prodigia mortalibus inferenda, eadem prodigia Ecclesijs legenda conscripsit, vt diuini furoris arcum ante moniti peccatores subterfugiant.

Hanc eādem Dei clementiā habemus expressam Exod. 9. vbi cum Deus vellet perdere omnia Aegyptiorum pecora, & cuncta, quæ in agris reperirentur, monuit per Moysen, ipsum Pharaonem, vt ea subiecta colligeret. *En pluam, inquit, cras hac ipsa hora grandinem multam nimis; mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia, quæ habes in agro: homines, & iumen-*

13

Petrus
Dam.

14

Exod.

9.

Esai

47.

Ecc

2.

iumenta, & omnia, quæ inuenta fuerint foris, morientur. Subditur in contextu, qui timuit verbum Dei de servis Pharaonis fecit confugere servos, & iumenta in domos: qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos, & iumenta in agris, quæ omnia grandine perierunt. Eodem prorsus modo Deus Optimus Maximus, se habuit in commemorandis signis extremi iudicii diem præcedentibus: qui enim eius comminationibus perterritus, ad poenitentiam adductus resipuerit, coelestis examinis sententiam; gladijsque ancipitis ictum, tunc temporis euadet, qui verò divinæ iustitiæ, vel potius immensæ eius bonitatis clementiam contempserit, extremi, æternique supplij poenas non dubitet subiturum.

15 Ne verò quis decipiatur, peccandique licentiam, atque impunitatem delictorū sibi promittat, videns Deum ad irrogandam poenam lentissime procedere, meminerit scriptum esse Isaia 47. *Veniet repente super te miseria, quam nescis.* Cui concinit illud Ecclesiastici. 7. *Memento iræ, quoniam non tar-*

Esaias
47.

Eccles.
7.

dabit. Et Apocalypsi. capite vi. *Ecce venio cito.* & Iacobi capite quinto. *Ecce iudex ante ianuam adest:* licet enim hæc omnia non de tempore præsentis, sed ad totum vitæ tempus referantur, certè minimum temporis est, quantumvis maximum esse videatur, quo Deus nos expectat, & differt poenam infligere. Hinc est, quod in Apocalypsi. 12. angelus ait. *Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam sciens quia modicum tempus est.* O miseranda, nimis, & lamentanda hominū fors? agnoscit diabolus nos modicum victuros ut cruciet, nos autem non agnoscimus hoc ipsum ut resipiscamus. Memento, fratres, Dominum Iesum, aduentum suum ad iudicium fulguri comparasse. *Sicut fulgur, inquit, exit ab oriente, ita erit adventus filij hominis:* quid enim velocius quam fulgur, quod cum posterius sit tonitruo, prius tamen nos aduentu suo terret, quam tonitruisonus auribus percipiatur. Et fortè ideo dicitur Christus Dominus in nube venturus cum potestate magna, quia sicut fulgur

Apoc.
vltim.
Iacob

Apoc.
12.

In primam Dominicam

Pl. 88 gur dictu velotius egreditur
ex nube, & quæcunque obuia
cōburit, sic filius hominis mū-
dum iudicaturus adueniet ve-
lut radius egrediens ex nube:
*ignis enim ante ipsum præcedet, &
in circuitu eius tempestas valida,
& inflammabit in circuitu inimi-
cos eius.*

16 Cum potestate magna, & maie-
state. Non potuit Saulus huius
magnæ potestatis scintillā, non
comburentem quidem, sed po-
tius illuminātem sustinere, nec
vocem Domini non iudicātis,
Aa. 9 sed potius eum ad pœnitentiā
vocantis. *Saule, inquit, Saule
quid me persequerit? durum est ti-
bi contra stimulum calcitrare.* Et
circunfulsit eū lux de cœlo; ipse
verò audita voce, visaque luce,
decidit in terrā, nullam de per-
secutione reddens rationem.

Job. c. 9. Quod si Saulus vnus tantū
criminis non potuit reddere ra-
tionem, sed à tanta maiestate
oppressus, decidit velut mor-
tuus in terrā, quis poterit Deū
sibi rationem totius vitæ, hoc
est, de omnibus in vniuersum
criminibus, postulantem, susti-
nere? si voluerit homo contendere
cum eo, non poterit respondere vñ
pro mille. Iob. cap. 9.

Cum regina Esther ad regē
esset ingressa vt pro populo suo ERH.
deprecaretur, rexq; esset in solio 15.
regni sui indutus vestibus re-
gijs, auroque fulgens terribilis
esset aspectu, cumque eleuasset
faciem, & ardentibus oculis fu-
rorem pectoris indicasset, Re-
gina corruit, & in pallorem co-
lore mutato, super ancillam cō-
cidit exanimata. Rex autem cū
hæc videret exiliens de solio
(conuerterat enim Deus spiri-
tum eius in mansuetudinem) su-
stentansque eam vlnis suis, his
verbis blandiebatur. *Ego sum fra-
ter tuus noli timere, non morieris.*
Videor mihi videre naturā hu-
manam stātem coram rege re-
gum, & domino dominantū,
Christo Domino sedente super
solium excelsum, & eleuatum,
cum non tantum millia milliū,
sed decies centena Sanctorum
angelorum millia ministrabunt
illi, cum iam cœlestis regis indig-
natio non in mansuetudinem,
sed potius mansuetudo agni in
furorem leonis conuertetur, cu-
ius indignatio, & ira sicut ignis 17
exardescet. Quid faciet tūc mi-
ser, & tremebundus homo assi-
stens non pro gente sua depre-
caturus sicut Esther, sed pro se
ipso

ipso rationem redditurus? tunc enim videbunt filium hominis non iam alicui blandientem, sed impijs omnibus mortem eternam minitantem. Tunc nec Rex virgam extendet reginæ, hoc est naturæ humanæ, in signum clementiæ, neque ulli iam hominum licebit, timore expulso, summitatem virgæ aureæ, hoc est, lignum crucis osculari, quin potius viso sanctissime crucis ligno, corruent impij omnes, non super ancillam sicut Esther, vt subleuentur, sed super terram, vt mox accepta maledictione, viuentes deglutiantur.

Maiestatem filij hominis ad iudicium venientis, vidisse se testatur Euangelista Ioannes Apocal. 20. *Vidi, inquit, thronum magnum, & sedentem super eum, & vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex ijs, quæ erant in libris secundum opera eorum.* Aug. 20. de Ciuitate Dei. cap. 14. per libros, qui aperti sunt intelligit Sanctos, ex quorum tunc conscientia impij iudicabuntur, iuxta illud Christi Domini ad Apo-

stolos. *Sedebitis, & vos iudicantes, &c.* id, quod etiam dicitur Sap. 4. *Condemnat autem iustus mortuus, viuos, impios, &c.* Matt. 19.
Sap. c. 4.

Notandum est autem quod Deus more hominum dicitur habere libros memoriales, in quibus omnia describatur opera nostra, ne aliquid vnquam vel leuissimum excidere possit. Quod autem primum dicitur, libros apertos esse, reproborum intellige, quorum cum innumera sint peccata, multos oportuit libros adimpleri. Librum verò vitæ vnicum tantum Deus dicitur habere, vt paucitatem significet saluandorum iuxta illud Matth. 20. *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* 18

Similem inuenimus visionem apud Ezechiel. cap. 9. cum Christus apparuit prophetæ gestans atramentarium ad renes appensum, vt accuratè describeret, quæ in vrbe gerebantur. Ecce, inquit, sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad aquilonem, & vnusquisque vas interitus in manus eius, hoc est, se cures, vel similia instrumenta ad occidendum: vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes Ezec. c. 9.

In primam Dominicam

nes eius. Quo loco per virum illum vestitum lineis Christum intelligit communis expositio, qui tanquam supremus iudex apparuit sex illis viris secures habentibus tamquam iustitiae ministris stipatus: gerebatque atramentarium scriptoris ad ea, quae in ciuitate gerebantur conscribenda, & in librum memorialem referenda. Hanc expositionem secutus est D. Hieronimus in com. super Ezechiel. *habebat, inquit, atramentarium scriptoris ad renes suos, quo omnium peccata describeret, & Sanctorum a peccatoribus numerum segregaret. Sex viri iuxta altare stare dicuntur, parati ad iubentis imperium, ut cuiuscumque viderint non esse peccata dimissa, sententiae Domini, & interfectioni eum subiacere cognoscant.*

19 Apprehendite ergo, fratres, disciplinam, ne quando irascatur Dominus cum exarserit in breui ira eius: quod enim propheta dixit, *in breui*, hoc maxime significare arbitratur D. Aug. quia repentinum aliquid erit, dum hoc remotum, & longe futurum, peccatores existimabunt. Repentinam vero futuram mundi mortem

Ad testatur Apostolus ad Thesal. 5. *cum dixerint, inquit, pax, & secu-*

ritas, tunc repentinus eis superueniet interitus. Nec inutiliter, inquit Aug. Deus diem illum latere voluit, ut semper sit paratum cor, ad expectandum, quod esse venturum scit, & quando venturum nescit. Si scires quod vnus ex domesticis tuis te esset interfectorus, ab omnibus tibi caueres: cum igitur de fide scias vno ex septem hebdomadae diebus, ad Christi tribunal te de omnibus actionibus tuis, rationem redditurum, oportet singulis diebus, imo singulis vitae momentis sic esse affectum, ac si in singulis iudex esset venturus: scriptum est enim Luc. c. 12. *Luc. 12. & vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Audi igitur nunc B. Augustinum, & dum tempus habes accipe consiliu. Si timet, inquit, homo, quod oportet nos praesentari ante tribunal Christi, ascendat ipse nunc tribunal mentis suae, constituat se ante se ipsum, ne illi postea fiat hoc. &c. Et nunc ergo, fratres, ut verbis utar Malachiae c. 1. deprecamini vultum Dei, ut misereatur vestri, si quomodo suscipiat facies vestras. Distat enim maxime illud tunc Euangelicum, ab hoc nostro nunc, de quo agit Malach. nunc tempus resipiscendi, tunc recipiendi* Aug. 1. Mal. 1. siue

Pro Dominica II. in Aduentu Domini. 8

20 siue bonum, siue malum prout audire mereamur verbum illud in corpore vnusquisque gessit, asperum, & irrevocabile. *Ite maledicti in ignem æternum.* Vbi quatuor possunt vtiliter considerari. Separatio, in verbo. *Ite.* maledictio, in verbo *maledicti*, ignis, & æternitas, cum dicitur, *in ignem æternum.*

A N N O T A T I O N E S

I N I L L V D E V A N G E L I I

secundum Matthæum. cap. II.

Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi. Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

I.  V I A sanctus præcursor Domini magnus Ioannes Baptista, in testimoniū venerat, missus à Deo, vt testimonium perhiberet de lumine, sciens ex multis sacræ Scripturæ testimonijs Christum vt verum Dei filium, à Indæis non esse recipiendum, nullum non lapidem movit, vt Christi diuinitatem eisdē inculcaret. Et quidem iam ipse Ioannes de Christo Domino testimonium perhibuerat: cū enim eundem ad Iordanem venientem vidisset, *Ecce, inquit, agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Id, quod & secundo fecit: sic enim habes ex Ioanne Euangel. c. I. *Ioan.* Altera die vidit Ioannes Iesum ad se venientem, & ait. *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hic est, de quo dixeram post me venit vir, qui ante me factus est; & paulo post subdit. Altera die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, & respiciens Iesum ambulante dicit, Ecce agnus Dei, &c.* Cum ergo esset in vinculis iam iā è vita discessurus, audissetq; opera Christi, ex quibus, iuxta prophetarū variciniū ipsam

In Dominicam secundam

ipsum esse Dei filium, verumq;
Messiam in lege promissum, ne
mo sanæ mentis poterat inficia
ri, mittit duos ex discipulis suis
ad Christum, ut interrogarent.
*Tu es, qui venturus es, an alium
expectamus? Ut eorum testi-*
monio magis hæc veritas pro-
baretur.

Ioan.
16.

2.

Verum quia ipse Dominus
Iesus ad Patrem iam iturus, ut
constat ex Ioan. 16. cum loque-
retur de spiritu, quem missurus
erat, dixit. *Ille arguet mundum de
peccato, hoc est, ut ipse explica-*
uit, quia non crediderunt in me;
videamus modo, possint ne ar-
gui Iudæi, cæterique infideles
de peccato, eo quod non credi-
derint Christum in mundum iam
venisse, natum de Maria Virgi-
ne fuisse, in terris visum, ac cum
hominibus conuersatum, sicut
prædixerat Baruc. propheta c.
3. mortis supplicium pro mun-
di salute passum; à mortuis ter-
tia die resurrexisse: cum enim
hæc omnia à prophetis fuerint
prædicta, ac postea cō pluribus
sint testimonijs fide dignissimis
comprobata, iure optimo mū-
dus non credens, erit de pecca-
to arguendus; Iudæique omnes
increduli, ac cæteri infideles e-

runt tanquam reprobi à regno
Dei cū filiis alienis repellendi.

Primus igitur hanc testatus
est veritatē, quod scilicet Chri-
stus Dominus ille sit, quem Pro-
phetæ omnes prædixerant esse
venturum, nec alium esse expe-
ctandum, Ioannes Euangelista
tanquam testis oculatus, cum in
principio primæ epistolæ sic ha-
bet. *Quod fuit ab initio, quod au-*
diuimus, quod vidimus oculis no-
stris, & manus nostræ contrecta-
uerunt de verbo vitæ, & vidimus,
& testamur. &c. Idem etiam cap.
1 sui Euangelij postquam ver-
bum carnem, hoc est hominem
factum esse dixisset, & *vidimus,*
inquit, *gloriam eius, gloriam quasi*
vnigeniti à Patre, hoc est, vidi-
mus eum talem se gerentem,
qualem esse decebat vnigenitū
Dei Patris. Qua ratione ipse.
met Christus Dominus in diui-
nis literis appellatur facies Pa-
tris: quia quemadmodum homi-
nem per faciem cognoscimus,
ita viso Christo Domino, statim
cognosci poterat Deus Pater in
eo. hoc est tanta erat tum in vul-
tu, tum in operibus gloria eius,
ut & ipsum esse Dei filium &
Patrem habere Deum, facili ne-
gotio appareret.

Quod

Quod vero Christus in sacris literis appelletur Dei facies, didici ex Malachiae cap. 3. illis verbis. *Ecce ego mitto angelum meum, qui preparabit viam ante faciem meam.* Hoc est, ante Christum filium meum, quemadmodum interpretatur Galati. nus lib. 3. de arcanis catholicae veritatis, cap. 12. Osee quoque c. 6. *Viuificabit nos post duos dies: & in die tertio suscitabit: & uiuemus ante faciem eius.* Quem locum exponens Rabbi Moy- ses, *uiuimus*, inquit, *ante faciem eius, qui est Rex Messias*, sicut dictum est Psalm. 79. *Domine Deus virtutum conuerte nos; ostende faciem tuam, & salui erimus.* Vbi *faciem tuam*, interpretatur Messiam tuum. Quae expositio placet etiam D. Hieronymo comment. super eundem Psalmum. Quo sensu etiam intellige illud Psalm. 88. *Misericordia, & veritas praecedent faciem tuam.* Quo etiam modo Theod. in questionibus super Num. q. 11. intelligit illud Num. 6. *Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem, &c.* Quibus verbis Sacerdos populum benedicebat

ex praecepto Domini. Et Theodoret. existimat eisdem verbis aduentum Messiae postulari.

Theo-
dor.

Secundò eandem veritatem testatus est beatus Petrus Apostolus, vt habemus Matth. 16. qui cum interrogaretur à Christo Domino, *quem dicunt homines esse filium hominis*, ex omnium Apostolorum persona, Deo reuelante respondit. *Tu es Christus filius Dei viui.* In quem locum Eusebius Emis- nus sic commentatur. *Quem dicunt homines Christus ait; Tu es Christus filius Dei viui*, respondit Petrus. ille de homine interrogat, iste filium hominis Deum dicit. Infert Eusebius. Ille igitur, qui est filius Dei viui, idem ipse est filius hominis. Ericus autem in eundem locum, ex interrogatione Christi, & responsione Petri, meritum agnoscit humilitatis eiusdem Christi, qui cū se filium hominis appellauerit, confessionem audiuit ipsius diuinitatis. Christus, inquit ille, de filio hominis interrogauit, dicens. *Quem dicunt homines esse filium hominis: Petrus verò de filio respondet Dei: oportet enim tanto magis diuinitatem illius venerari à nobis, quanto ipse humiliatus se*

4.
Matth.
16.

Emis-

Erici

Malac
3.
Galat.
3: de ar
can. ca
th. ve
rit.
Of. 6.

Rabb.
Moyf

Pf. 79

Hier.

Psalm.
88.

Num.
6.

In secundam Dominicam

submisit pro nobis, & cæt. Hinc est etiam illud Diui Bernardi.

Bern.

Quanto pro me vilior, tanto mihi charior.

Tertius, Christi diuinitatem agnouit, & testatur Andreas, discipulus adhuc Ioannis Baptistæ, qui cum illum audisset de Christo prætereunte dicentem, *Ecce agnus Dei*, sequutus est eum, cumque apud illum diuertisset, diuinus eum Magister ita edocuit, vt diuinitatem ipsius agnouerit; cumque altera die inueniret Simonem fratrem suum, ait illi. *Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus.* Denique ex aspectu ipsius Christi, sermone, & operibus sic eius diuinitas elucebat, vt non nisi cæcis posset hæc veritas occultari. Immo & cæcus ille à natiuitate, de quo Ioannes capite nono, quem Dominus illuminauit, cum interrogaretur ab eo an crederet in filium Dei, respondit. *Credo Domine, & procidens adorauit eum.* Cum igitur Ioannes hæc, & alia multa Christi opera in vinculis audisset, misit duos de discipulis suis vt interrogarent eum, an Christus esset.

5.
Ioã. 1

Ioã. 9

Ioã. 9

Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, & cæt.

Beatus Ioannes cum iam Christum semel, & iterum Iudæis digito ostendisset, nec tamen principes populi, & seniores, scribæ, & pharisæi adhuc velent acquiescere veritati, cum in vinculis ea Christi opera audisset, quæ nemo faceret, nisi verus Dei filius, vt Iudæis perfidis omnem omnino tolleretur excusationem, misit duos ex discipulis suis ad Iesum, vt videntes prophetarum oracula Christi operibus adimpleri, plures nunc haberemus de aduentu Messiae testes oculatos, quibus perfidiam Iudeorum arguere possemus, tot, tantisque testibus, iisque fide dignissimis, Christum iam venisse comprobantes. Clemens Alexandrinus in libro de Pædagogico, verbum Dei, hominum incantatorem appellauit, non quorumcunque, sed Sanctorum. *Verbum Dei, inquit, est animarum sanctarum incantator diuinus.* Rectè quidem ille & ingeniose. Quibus verbis diuinæ gratiæ efficaciam, & virtutem ostendit intrahendis hominibus ad fidem: pessimi verò, & per-

6.

Clem
Alex.

6.
7.
Act. 7
Ps. 57
fidi peccatores solent sicut serpentes aures suas obturare, ne possint diuini verbi efficacia incantari. Sic enim legimus apud Lucam Actuum septimo, de ijs qui Stephani prædicationem de aduentu CHRISTI Domini pro eorum salute audire noluerunt, *Continuerunt, inquit, aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum.* De quibus & sui similibus scriptum legimus in Psalmo 57. *Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surda, & obturant aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.*

In huius vero confirmationem, simulque in confusionem Iudæorum, qui aures suas obturare consueuerunt, ne efficacia diuinæ veritatis incantentur, miminisse iuuabit cuiusdā Rabbini, Iudæorumque magistri, cui nomen erat Rabbi Samuel Israelita; hic enim prophetarum vaticinijs, & Christi operibus iam pene incantatus, nisi aures obturasset, in proximo fuit vt Iudæorum perfidiā desereret, vt constat apertissime ex eius confessione in qua-

dam epistola, quam scripsit ad Rabbi Isaac magistrum synagogæ, sicut videre est in fine libri, cui Paulus Burgenfis titulum fecit scrutinium scripturarum. Ad confusionem autem Iudæorum, fideliumque consolationem, & maiorem in fide confirmationem, operæpretium duxi eiusdem Rabbini verba hic exprimere, quæ talia sunt.

Nunc ego Domine mi pauco, quod id peccatum, propter quod sumus in hac desolatione, sit illud peccatum, super quo locutus est Deus per prophetam Amos capite secundo, cum sic ait. Super tribus sceleribus Iuda conuertam, vel transferam Israel (non sunt verba auctoris sed interpretis) & nota quod vbi in Biblia nostra est, conuertam, hic est, transferam; & est magis ad propositum eius. Et super quarto non transferam eos, quoniam venderunt iustum pro argento. Et nos Domine mi docemus secundū doctrinam, quod iste iustus fuit Ioseph filius Iacob, qui fuit venditus à fratribus in Aegypto. Et sic teneo ego: nisi quod sermo diuinus ponit istud peccatū

Rabb Sam.

8.

Amos 2.

Gen. 37.

In secundam Dominicam

venditionis quartum in numero scelerum Israel. Ipsi etiam Christiani, quibus Sanctorum librorum studium videtur esse traditum à Deo, respondent doctrinæ prædictæ, & dicunt quod primum in quatuor sceleribus Israel, est venditio Ioseph: & secundum scelus assignant adorationem vituli in Oreb: tertium scelus occisionem Prophetarum, propter quod fuimus captivi in Babylonia 70 annis, & dicunt quod quartum scelus Israel fuit venditio iusti, scilicet Iesu, qui ad literam fuit venditus post transmigrationem præfatam 70. annorum. & si nos volumus tenere præfatam doctrinam nostram, & respondere Christianis, oportet quod assignemus in Israel ante venditionem Ioseph varia scelera præcelsisse, ut ipsa venditio Ioseph sit quartum scelus. Sed hoc non poterimus sustinere, quia testimonium libri Genes cōtra nos est, qui venditionem Ioseph ponit primum scelus filiorum Israel; & propheta Amos ponit expresse quartum scelus venditionem iusti, propter quod fuimus in captivitate de qua loquitur Deus comminans quod

non reducet nos ultra in terram promissionis, cum dicit. Et super quartum non transferam eos, quoniam vendiderunt iustum pro argento. Et manifestè apparet mihi quod nos super illo peccato quarto venditionis iusti, iustè sumus puniti, iam sunt mille anni, & ultra, in quo tempore nil proficimus inter gentes, nec est spes proficiendi amplius. Hactenus Rabbi Samuel.

Hæc autem omnia hic transferenda putavi, tum ad intelligentiam verborum Amos, tum vel maxime ut ex armamentarijs inimicorum possemus arma colligere, quibus & eorum posset perfidia argui, & vesania expugnari. Ad maiorem verò eorundem confusionem, quid Christus Dominus Ioanni responderit, audiamus. *Ite*, inquit, *renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur, &c.* Hæc omnia Isaias prædixerat, ut patet ex c. 35. ubi loquens de primo aduentu Melsiæ sic ait. *Deus ipse veniet, & saluabit vos. Tunc subdit. Tunc aperiētur oculi*

Gen.
37:

Amos
1.

9.

C
fo

Isaias
35.

oculi caecorum: aures surdorum patebunt: tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum, &c. Quæ omnia Ioannis discipuli viderunt, vt ex multorum testium turba, addito etiã præfati Rabbinii testimonio, Iudeorum perfidia damnaretur.

Chry
soft. Et beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. Agnoscamus, fratres, quantum divinæ pietati debeamus: adeo enim Deus ipse erat pro nobis humiliandus, vt opus fuerit, visis tot signis discipulos Ioannis de crucis scâdalo admoneri; adeo, ait B. Chrysostomus, humiliatus est propter nos, vt erubescant homines talem, tantamque humiliationem Deo applicare, negentque ipsum ad infirma nostra descendisse. Hoc autem crucis scandalum non fideles, quibus honor est humilitas passionis, sed solum Iudei infideles pertulerunt. Vnde Gregor. in hæc verba, visis, inquit, tot signis, & virtutibus, non scandalizari quisquam poterat, sed admirari; infidelium tamen mens graue in Christo scandalum pertulit cum eum post tot miracula morientem vidit. Nos igitur, fratres, agnoscamus stultum nimis esse inde contra Dominum scandalum

sumere, vnde cum amplius diligere debemus, tantoque saluatorem dignius esse honorandum, quanto pro hominibus indigna suscepit id, quod nostra maximè interesset.

Oportebat hominem in cœlum eleuari, qui vt Deo fruere-
tur creatus est, hoc autem labore fieri saluatoris, & sudore, beata decreuerat trinitas; ideoque Dei filium misit in mundum humili veste indutum, laborique conuenientissima, hoc est humanitate, de qua Paulus habitu, inquit, inuentus vt homo. Sicut enim Deus Adamum primum, vili induit veste, & humili, laborique apta, nempe animantis pelle, quia ipsum Adamum miserat ad laborem, dicens, In sudore vultus tui vesceris pane tuo: eodem prorsus modo cum secundum Adamum mitteret in laborem, laboris vestem tradidit, humilem non festiuam, qualē requirebant, qui in eo scandalizati sunt cum viderunt in cruce laborantem. Tanta erat humanæ naturæ grauitas, ac pondus post peccatum, vt in cœlum moueri minime posset, nisi inde veniret filius Dei, indutusque esset in vtero Virginis veste laboran-

adPhi
lip. 2.

Gen.
3.

In secundam Dominicam

borantium, nempe humanitate in qua omnes laboramus; sicq; incumberet operi, sudaret, sanguinemque effunderet, quod fieri non poterat, nisi tali veste indueretur. Habet igitur homo in Christo multa, quæ possunt eius amorem conciliare, nihil autem de quo iure possit scandalizari.

11. Verius quidem scandalizari quisquam posset si Dei filium nec iniurijs affectum, nec verberibus cæsum audiret, nec crucis patibulum ascendisse, nec clavis confixum, & lancea vulneratum fuisse, cum à prophetis esset multo ante prædictum, fore ut Messias hæc omnia pateretur. Hanc ob causam Apostolus, quanvis gentibus stultum, Iudæis scandalum videretur, quod Autor vitæ pro hominibus pateretur, nunquam tamen destitit Christum crucifixum & gentibus, & Iudæis prædicare, sicut ipse 1. Cor. 1. se fecisse gloriatur. *Prædicamus, inquit, Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.* Existimabat enim nullam aliud inueniri posse efficacius argumentum, etiam ad probandam Christi diuinitatem, quam

ipsius passionem, & mortem, cum id de filio Dei multis fuisset ante temporibus non solum prophetatum, sed ante ipsam quoque legem, & prophetas figuratum, ut inferius ostendemus. Vnde ipsemet Christus Dominus, quærentibus ab eo pharisæis diuinitatis signum Matth. 12. nullum aliud dare voluit, nisi mortem ipsam, & passionem, qua erat ad patrem iturus. *Generatio, inquit, mala, & adultera signum querit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophete, &c.* Denique quanvis nullum aliud haberemus argumentum, sola Christi mors satis esset ad ipsius Christi diuinitatem comprobendam, atque ad gentium, Iudæorumque infidelitatem, & malitiam arguendam.

12. Ut igitur iam ostendamus Christi mortem non solum fuisse à prophetis prædictam, sed in lege quoque figuratam, considerandum nobis est sic se habere passionem Christi ad sacrâ Scripturam, sicut punctus circuli ad eius circumferentiam. Quæ admodum enim omnes lineæ rectæ ductæ à circumferentia in medio puncto vniuntur, omnesq; eundem punctum medium ostendunt:

Matth.
12.

12.

1. Cor.
1.

dunt: eodem ferme modo si attendamus ad circulum legaliū caeremoniarum, ad sacrificia patriarcharum, omnia tendunt ad vnum Christum crucifixum, ipsumque in cruce exaltatū pro mundi salute, velut indice ostēdunt. Cum Deus alloqui vellet Hieremiam, *Vade, inquit, in domum figuli, ibi audies verba mea: cum ergo domum figuli ingrederetur, Ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat de luto manibus suis; conuersusque fecit ex illo vas alterum, sicut placuerat in oculis eius ut faceret.* Vas illud, sicut ait Rufinus, figura fuit Christi mortui, & postea resuscitati: tota verō lex vetus tum naturalis, tum scripta veluti rota quædam fuit in qua vas illud erat formandum; itaque huius rotæ, hoc est legis, reuolutiones eò dirigebantur, ut vas illud diuinum prius quidem dissipatum, postea verò restitutum, formaretur.

In primis igitur sopor ille, quem Dominus immiserat in Adam, ut formaretur Eua ex eius costa, figuratiuè ostendebat fore ut Dominus Iesus, quē Apostolus vocauit secundum Adamum, in cruce mortis som-

no corriperetur, Ecclesiaque ex eius latere, vel ut altera Eua formaretur. Esset autem nobis vtile, hoc sæpius in memoriam reuocare; Ecclesiam scilicet charius Christo, quam Adamo Eua constituisse: Adamo namque suauiter dormiente, Eua producta est: Ecclesia vero non nisi Christo moriente.

Accipite secundam legis naturę veluti rotę reuolutionem, nempe mortem innocentis Abel; is enim cum Deo placuisset, non vero Caim frater eius, ab eodem inuidia tabescēte occisus est. Gen. 4. ob quam impietatem, ea sententia à Deo punitus est, ut vagus, & profugus esset, dum viueret super terrā. Quid clarius ad exprimendum Iudæorum inuidiam, ob quam fratrem suum innocentē Christum Dominum occiderūt? ob cuius sceleris infinitam impietatem. Iudæorum gens toto orbe terrarum vaga, & profuga hodie cernitur, sine lege, sine regē, sine sacerdotio, & sine sacrificio. Id, quod in pœnam tanti sceleris factum fuisse, ex sententia Rabbinum illius Samuelis Israelitæ, superius ostendimus.

In secundam Dominicam

14
Gen.
22.
 Quod verò attinet ad legem scriptam, in ea maxime multæ præcesserūt figuræ Christi mortem, & passionem adumbrantes: quid enim aliud Isaac ligna portans ad montem ductus à patre immolandus, nisi Christum figuravit crucem sibi baiulantem, in qua tanquam in ara de se ipso erat Deo patri, pro mundi salute sacrificium oblaturus? Neq; obstat quod pro Isaac obtulit Abraham arietem, quem illi angelus hærentem cornibus demonstraui; id enim expressè Christi Domini utranque naturam adumbravit; humanam in ariete immolandâ, diuinâ verò in Isaac, in cuius diuinæ naturæ virtute Christus à mortuis erat resuscitandus. qua forte ratione,
 Esaias
26.
 ut suprâ iam tetigimus, Isaias c. 26. Messiam non tantum agnū, sed Dominum etiam desiderabat dicens. *Emitte agnum dominatorem.* Agnum, ut posset immolari, Dominum, ut se ipsum posset ab inferis resuscitare. Adde Isaiam quoque prophetam meminisse montis filia Sion; ad montem, inquit, filia Sion: hoc est, montem Moriab, ubi Abraham alterum arietem, in huius nostri typum, ac figuram Deo litauit.

Ut autem hoc, quod dicimus euidentius appareat, notandum est, ex translatione septuaginta, quod attinet ad arietem hærentem cornibus, sic legendum esse. *Ecce aries unus detentus ex cornibus in arbore Sabec;* hoc est in perplexitate spinarum: id enim significat Sabec. Addimus ex Procopio in cōmētarijs super Isaiam, in syriaca translatione sic legi. *Ecce aries unus pendens in arbore Sebec.* Ex cuius doctoris sententia aries ille apparuit instar ascendentis in arbore Sabec, nec tantum cornibus, sed manibus etiam innixus hæsit in illius arboris ramis, eaque figura Christum ascendentem in arborem Crucis, in ea pendentem, hærentemque expressè, ut vides, repræsentauit. Notandum est etiam hoc loco ex D. Athanasio lib. quæst. ad Antiochum. q. 98. ad misterium quoque spectare, quod, Sabec, interpretatur, remissio, quam Christus nobis per Crucem promeruit. *Plāta, inquit, Sabec, est veneranda Crux; iuxta hebræos videtur Sabec remissio esse; aries vero, qui in Sabec hærebat, quem pro Isaac Abraham holocaustum obtulit, figurauit Christum pro nobis in Cruce im-*

Procc
pius

15
Atha

immolatum. Hæc Athanasius.

Ex quibus omnibus apparet luce clarius meridiana, nec Iudæos ex Christi morte iure scādalum pati, nec Christi fideles ad comprobendam eiisdē Christi diuinitatem, aliud habere potuisse efficacius argumentum, quam id de quo Iudæi scandalum patiuntur, cum id fuerit & à prophetis prædictum, & in lege in multis præfiguratum.

Illis autem abeuntibus cæpit Iesus dicere de Ioanne.

16 CVM Christus Dominus Baptistæ discipulis, operibus respondisset, *Euntes*, inquit, *renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis.* Illis autem abeuntibus, multa de eo cæpit laude dignissima prædicare. Id, quod Dominus fecisse videtur, tum vt vinculorum Ioannis gloriā inculcaret, tum vt omniū Christi fidelium mētibus infereret, quāta in laboribus propter Deū perpensis gloria contineatur; qua quidem ratione Paulus nō quod fuerit raptus vsque ad tertium cœlum, neque in sua electione ad apostolatū, sed vinculorum suorum sæpius men-

tionem faciens, gloriatur. Ad Ephes. 3. *Ego Paulus vinctus Christi,* & cap. 4. *Obsecro vos*, inquit, *ego vinctus in Domino.* & 2. ad Thim. 1. *Noli*, inquit, *erubescere testimoniū Domini nostri, neque me vinctum eius.* Super quibus verbis Chrysostomus homil. 16. ad Populum, *Magnum*, inquit, *Pauli oraculum, non principatus, & honoris nomen, sed vincula, & catenæ atq; vere magnum, multa ipsum alia splendidum faciunt: in cœlum rapti tertium; in paradysum ferri, verba audire ineffabilia; sed horum nihil posuit, sed pro omnibus catenam: hæc enim magis, quam illa illustrem reddebāt, &c.* Quare bene dixit, qui dixit. Malo esse Petrus vinctus, quam angelus soluens.

Siquis vero rationem quærat huius Pauli in vinculis suis gloriationis, cur nimirum tam frequenter de vinculis, nunquā verō de raptu in cœlum gloriatur, respondet D. Chrysostomus vbi suprā, *quia*, inquit, *hæc Domini quidem erant gratuita dona, illud verò erat serui tolerantia, & patientia indicium.* Consueverunt autem amantes illis magis affici, quæ pro amatis patiuntur, quā in beneficijs, quæ ab iisdem acce-

Eph.
3.

2. Ti-
mo. 1.

Chry-
sost.

In secundam Dominicam

perunt. Quæ fortè ratione Christus Dominus toties in Evangelio filius hominis voluit appellari, non verò filius Dei: quia scilicet in humanitate multa p hominibus, quos mirifice diligebat, patiebatur. Vide Chrysostomum homil. 5. de Iob. tomo primo.

17. Est etiam alia non contemnenda ratio ob quam tum Paulus in vinculis, tum cæteri Christi fideles possunt, & debent in suis calamitatibus gloriari: quia scilicet tunc tēporis, ut ait Chrysost. hom. 1. ad Populum, gloria, virtus, & potentia Dei ostēditur in hominibus adeo infirmis, quando videlicet difficultates, & tentationes, sola Dei gratia vincunt: roganti enim, inquit, Paulo ut auferretur ab eo stimulus carnis, respondit Dominus. Sufficit tibi Paule gratia mea: nam Virtus in infirmitate perficitur, hoc est, ostenditur, &c. Attendite modo, fratres, & videte virtutem in infirmitate perfectā. Quando, ut notavit D. Chrysostomus ubi supra, in carcerē in numeris susceptis verberibus deductus fuit Paulus, carceris custodem vinxit. In ligno erant pedes, in catenis manus, & car-

cer sub media nocte quatiebatur, ipsis Deum laudantibus. Cernis, inquit, quomodo ipsius Virtus in infirmitate perficitur? si fuisset solutus Paulus, & illud habitaculum concussisset, non fuisset mirandum, quod fiebat. Remaneat ergo vincētus Paulus, & commoveantur parietes undique, & solvantur compediti, ut magis evidēs sit Dei Virtus, dum per vincētum Paulum solvantur cæteri vincētī.

Adde aliud non mediocre bonum ex iusti humiliatione, iuxta illud Prophetæ Psal. 118. *Bonum mihi quia humiliasti me;* ne scilicet Dei servus de virtute possit inflari. Id, quod testatus est Paulus 2. Cor. 2. cum de se ipso sic ait. *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Sathanæ, qui me collaphizet, &c.* In quem locum Chrysostomus per angelum Sathanæ non dæmones, sed homines diabolo ministrantes intelligit; infideles, tyrannos, gentilesq; qui Paulum quotidie insequabantur.

Notandū est autem hoc signo voluisse Deum ut nothi à legitimis filiis discernerentur: illos enim demittit secundū de-

Chry
sost.

18.

Psal.
118.

2. Cor.

Hom.
1. ad
Pop.

fideria cordis eorum abeuntes in adinventionibus suis: hi vero hoc est legitimi, in præsenti vita laboribus exercentur. Quo argumēto utitur Paulus ad Hebræos 12. *tanquam filijs*, inquit, *offert se Deus vobis: quis enim filius, quem non corripit pater? quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis.* Hanc vero ob causam videtur Paulus Titū filium suum legitimum appellasse: quoniam scilicet multos sicut idem Paulus, propter fidē labores, & persecutiones tolerabat: etenim ubi nos legimus Ad Ti Tito dilecto filio, legitur in textu. 1. tu græco, legitimo filio.

Non sic autem impij non sic; sed tanquam taurus victimæ deuotus, cui permittitur errare libere, & vastare, quæ potest, vsque ad diē occisionis; id, quod Prouerb. cap. 7. expressum habemus. *Ducit eos, ait, tanquam ad victimam præparatos, & parcit eis malā ad libertatem.* Hierem. etiam 12. ubi primum sic Deum alloquitur. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui prauaricantur, & inique agunt? plantasti eos, & radicem miserunt, proficiunt, & faciunt*

fructum: prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum. Tunc subdit. *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in diem occisionis.* Vbi notandum est ex Diuo Thoma 2.2. quæst. 122. quod in lege veteri ea dicebantur sanctificari, quæ applicabantur cultui diuino: Nūc igitur impij impinguantur, permittunturque libere vagari, ut in die occisionis, hoc est in die iudicij, vel mortis vniuscuiusq; mactentur in honorem iustitiæ diuinæ: cedit enim in Dei cultum, & gloriam tunc temporis huiusmodi punitio. Huc etiam spectat id, quod dicitur Osee cap. 4. *Quoniam sicut vacca lasciuens declinauit Israel: nunc pascet eos Dominus quasi agnum in latitudine.*

Hanc vero impiorum liberam vagationem Regius Vates in Psal. 72. pacem peccatorum appellauit, cum ait. *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, pacem peccatorum vides.* Cuius pacis rationem subdens ait. *Quia non est respectus vel ut legit beatus Augustinus, declinatio mortis eorum, & firmamentum in plaga eorum; in labore hominum non sunt, & cum homi-*

nibus

S. Th.

19.

Osee
c. 4.

Ps. 72.

In Dominicam secundam

Aug. *nibus non flagellabuntur; id, quod*
Aug. in hunc modum interpre-
tatur. *Iam, inquit, scio quare illi*
habent pacem, & florent in terra.
Quia morti eorum non est decli-
natio, id est, quia certa mors, &
æterna manet eis, quæ nec declinat
ab eis, nec ipsi declinare ab ea pos-
sunt. Et firmamentum in plaga eo-
rum, hoc est, non est temporale fla-
gellum eorum, sed firmum in sem-
piternum. Propter hæc ergo mala,
quæ eis æterna futura sunt, modo
in labore hominum non sunt, &
cum hominibus non flagellabuntur.

Iob 21 In lib. Iob. cap. 21. inter im-
piorum fælicitates numeratur
quod cito moriantur, nec lon-
ga infirmitate discrucientur, &
tabescant. *Ducunt, inquit, in bo-*
nis dies suos, & in puncto ad in-
fernũ descendunt: putabant enim
veteres pertinere ad fælicitatẽ
non longo morbo tabescere,
sed statim mori; id, quod etiam
Tren. 4. est perspicuum Trenorum cap.
4. ubi dicitur maiorem fuisse pe-
nam iniquitatis Ierusalem sub-
uersione Sodomorum; cuius rei
statim redditur ratio illis verbis.
Quæ subuersa est in momento. Ma-
ior est, inquit, iniquitas populi mei
peccato Sodomorum, quæ subuersa
est in momento. Quia videlicet

Ierusalem multo tempore passa
est obsidionem, & captiuitatẽ.
Vbi iniquitas sumitur pro pœ-
na iniquitatis. Idem confirmari
potest illis verbis Psal. 72. supra
citatis, *non est respectus morti eo-*
rum, & firmamentum in plaga eo-
rum, quæ sic vertit quidam ex
recentioribus ex hebræo. non
sunt ligamenta in morte eorum, &
sana est fortitudo eorum; hoc est,
non longa infirmitate detinen-
tur, sed moriuntur quasi sani, &
potentes viribus; quemadmo-
dum etiam transtulit, & expli-
cavit Sanctes Pagninus ex He-
bræo.

Hæc autem omnia obseruã-
da fuerunt, vt neque laboribus
attriti, animo cadat sciẽtes quod
tanquam legitimi filij sunt ad
regnum reseruati, neque, qui
in labore hominum non sunt
de libera viuendi potestate ex-
tollantur: quanuis Deus modo
prope esse videatur ori eorum,
adeo nihilominus longe est à
renibus eorum, vt eosdem sit
aliquando in diuinæ iustitiæ ho-
norem, extremo, æternoque
supplicio puniturus. Quare nec
Ioannes in vinculis, cum hæc
optime sciret potuit contrista-
ri, nec Herodes tyrannus regni
dia-

diademate coronatus, de regni gloria potuit superbire, & lætari. Qui igitur audit Baptistā in vinculis fuisse, agnoscat patrem, filium diligentem: qui vero audit Herodem impium, & tyrannum, regni tamen clauū tenentem, agnoscat taurum ad victimam reseruatum, & vaccam lasciuientem: *Rectus enim est Deus in omnibus vijs suis, & sanctus in omnibus operibus suis, vt impios reseruet ad pœnam, iustos ad gloriam.*

A N N O T A T I O N E S

I N I L L V D E V A N G E L I I

Ioannis cap. i.

*Miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes, & Levitas ad Ioannem, vt interrogarent eum
Tu quis es?*

Pro Dominica III. Aduentus.



Erissimam esse illā Spiritus Sancti sententiam in libr. Ecclesiast. cap. 7. *Melius est bonum nomē,*

quam unguenta pretiosa, vel ex hoc intelligi potest, quod pharisæi hypocritæ, & virtutis inimici, eandem virtutem in Ioāne Baptista, vel inuiti, magni faciebant: ea est enim virtutis vis & pulchritudo, vt non solum iustos, & sanctos alliciat ad di-

ligendam, verum iniustos etiā, & impios compellat ad honorandam. Vnde Apostolus, 2. ad Cor. 3. iustorum vitam perfectam, vocat epistolam, quæ attrahit ad se omnium oculos, ad diligendum, & imitandum. Epistola, inquit, nostra vos estis, quæ scitur, & legitur ab omnibus: manifestati, quod epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, nō in tabulis lapideis, sed in tabulis

Eccle
siast.
7.

X.

In tertiam Dominicam

cordis, &c. Lex Iesu Christi in libris est atramento scripta: in cordibus verò iustorum, spiritu Dei viui; & multo magis malos attrahit in cordibus scripta, quam in libris; ideoque Paulus in Domino gloriatur, quod habeat iam Christi legē in cordibus discipulorum scriptam, ad alliciendum Christi fideles ad sui amorem; impios verò, & infideles compellendos, si non ad amorem, saltem ad tribuendum pijs hominibus debitum honorem.

Chry
soft.
2.
Rom.
2.
Cor.
6.
Notandum verò est, ex Chry-
softomo hom. 71. in Ioannem,
fideles male viuentes in causa
esse vt gentiles in errorem per-
manentes, nomen Domini blas-
phemare non erubescant. *Iam-
pridem, inquit, doctrinam suam
damnassent, nisi vita nostra tra-
herentur: horum nos penas dabi-
mus, non solum eorum, quæ ipsi
commisimus, sed quorum autores
fuimus, vt Dei nomen blaspheme-
tur, &c.* hoc est, quod ait Apo-
stolus ad Romanos 2. *Nomen
Dei blasphematur per vos inter
gentes.* & 2. ad Cor. 6. *Adiuuan-
tes, inquit, exhortamur, ne inua-
cuum gratiam Dei recipiatis; ne-
mini dantes vllam offensionem,*

vt non vituperetur ministerium
nostrum, &c. Iure enim optimo
dicimur infidelibus dare offen-
sionem, & per nos nomen Dei
blasphematur; eiusque ministri
vituperatur ministerium, qui
cum voce confiteatur se nosce
Deum, factis eum negare non
erubescit. Vnde Chrysostomus
contemnitur, inquit, nomen Chri-
sti ab Ethnicis, & infidelibus, qui
videntes mala opera Christiano-
rum dicunt: *qualis est Deus Chri-
stianorum? non sustineret eos, nisi
consentiret malis actibus eorum.*
Quo sensu intellige id, quod
dixit Natham propheta ad re-
gem Dauid. 2. Reg. 11. *quia blas-
phemare fecisti inimicos Domini,*
&c. Hoc autē, charissimi, opor-
teret sæpius meminisse, vt so-
briè, & piè viuētes in hoc sæculo,
nemini demus vllam offensio-
nem, ex qua vituperare quis
possit ministerium nostrū, no-
menque Dei valeat ab infideli-
bus blasphemari.

Secundò notandum est ex
Apostolo 2. ad Cor. 2. non so-
lum ex malis operibus Christia-
norum, impios scandalizari, ve-
rum etiam esse aliquos ita pes-
simos, & inuidos, vt etiam bo-
na ipsorum fidelium opera, sint
illis

illis in ruinam. *Christi*, inquit, *bonus odor sumus in omni loco: alijs odor mortis in mortem; alijs autem odor vitæ in vitam.* Odor mortis in mortem dixit, vt animaduertit Theodor. quoniam vulturibus cadauera deuorantibus, suauitatem exhibent fæda corpora, vnguenta vero pretiosa afferunt pernitentiam: eodem modo hominibus impijs, seque in peccatis volutantibus, vitiorum odor est suauissimus, grauis autem, & molesta Christi disciplina: quapropter & voluntariam mortem affert ipsis, sicut & vulturibus vnguenta pretiosa, ideo dixit, *alijs odor mortis in mortem.* Hoc sensu intellige illud Simeonis ad Virginem de puero IESV; Luc. 2. *Ecce positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur.* Similia scribit Paulus 1. ad Corint. 1. *Verbum, ait, crucis pereuntibus quidem stultitia est, ijs autem, qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus est.*

Ecce tam Ioannes Baptista, quam Christus Dominus in ruinam Iudæorum positus est, qui Christum noluerunt, quia erat & vita, & doctrina contrarius

operibus eorum, quemadmodum de ijsdem dicitur sapientia cap. 2. *Circunueniamus iustum quoniam inutilis est nobis: & contrarius est operibus nostris, & impropere nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplina nostra.* Ioannem vero similiter nolebant, quia sanctum etiam, & innocentem experiebantur, quanuis vel inuiti eum summo honore dignum arbitrantur, Inuidia tamen Accensi interrogant, *Tu quis es?* vt eum caperent in sermone, ansamque haberent calumniandi: sicut enim lux est odiosa oculis ægris, sic bonorum vita iniquis: & sicut Moyses postquã locutus est cum Domino in monte posuit velamen ante faciem suam, quia populus eum videre non poterat; sic mundus illum intueri non potest, qui in altitudine virtutũ cum Deo cõmunicat, sed falsis criminibus, & mendacijs illum nititur obscurare, vt possit intueri, quem ante non poterat ob virtutis splendorem: Neque enim (vt ait Petrus Crysológus) sic nubes solem, nox diem, quomodo mentem excæcat, & tenebrat inuidia. De cælo eiecit angelum; de paradiso

Sap. 2

4.

Petrus Chrysostomus

ho.

Annotationes in tertiam Dominicam

*hominem : ipsa primò tontamina-
uit terram humano sanguine : ipsa
germanos compulit venundare ger-
manum , atque ipsum Christi per-
uenit ad sanguinem, &c.* Vnde D.
Ioan.
Slota. *Ioānes Slotanus non minus le-
pidè, quam sapienter ait, quod
diabolus ut Christum interficeret
duos submisit nequissimos procu-
ratores, inuidiam scilicet, & aua-
ritiam. Hanc misit ad Iudam, illā
ad phariseos ; qua nocendi arte fa-
cile obtinuit, ut nemine contradi-
cente, Iesus Christus vel innocens
capite damnetur.*

Gen.
37. *Hæc est illa pelsima fera , de
qua Iacob patriarcha dixit. Fera
pelsima deuorauit filium meum Io-
seph. Gen. 37. Hierosolyma igitur,
quæ tanquam fera pelsima
filium Dei deuorare præsump-
serat , verosimile est voluisse
quoque seruum eius Baptistam
inuidiæ dētibus lacerare; ideoq;
ab Hierosolymis missi sunt sa-
cerdotes, & leuitæ ad Ioannem, ut
interrogarent eum. Tu quis es?*

Tu quis es? & cat.

5. **I**Nsana hæc est , atque super-
ba interrogatio. *Tu quis es?*
nec minus insolens occupatio
de alterius inquirere vita, alio-

rumque mores , & opera inue-
stigare: vnum enim de duobus
malis incurrere oportet eum,
qui alterius curat mores , vi-
tamque scrutari; vel superbiā,
vel inuidiam . Inuidiam incur-
rit si proximum laudabiliter vi-
uere comperiet: si autem vitio-
se, superbiam. Audi superbien-
tem pharisæum cum ingressus
templum sic Dominum orauit.
Non sum , inquit, sicut cæteri ho- Luci
18.
*minum, raptores , adulteri, auari,
&c. Qua etiam superbia locu-
tus est Nabal seruis David : di-
centibus enim illis, quodcunque* 1. Re
g. 25.
*& filio tuo David , respondit.
Quis est David , & quis est filius
Isai ? hodie increuerunt serui , qui
fugiunt dominos suos. 1. Reg. 25.
Similiter, & philisthæus ille no-
mine Goliath, loquebatur con-
tra filios Israel. Numquid, inquit,
non ego sum philisthæus , & vos
serui Saul? eligite ex vobis virum,
& descēdat ad singulare certamē.* 1. Re
g. 17.
*1. Reg. 17. Audistis spiritum su-
perbientem in ijs , qui aliorum
solent vitam, & mores scrutari?
Videte modo quo pacto etiam
inuidiæ spiritu aguntur , maxi-
mè si aliorū virtute, operibusq;
præclaris se videant superari.*
Mar-

Marco Euāgelista narrante didiscimus, quod prædicante Domino, & in synagoga docente, multi audientes admirabantur in doctrina eius, & dicebant. *Vnde huic hæc omnia, & quæ est sapientia, quæ data est ei, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? & quasi inuidentes dicebant. Nonne hic est Faber, filius Mariæ frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simonis? nonne & sorores eius nobiscum sunt? & scandalizabantur in illo.*

6. Quod verò hæc, inuidia tabescentes dixerint, colligitur ex responsione Christi. *Non est, inquit, propheta sine honore, nisi in patria sua.* Evidentius verò colligitur ex Lucæ capite 4. Vbi sic ait. *& repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes, & surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum usque ad supercilium montis, ut precipitarent eum.*

Ecce vidimus quo modo aliorum vitam scrutantes, vel in superbiam incidunt, vel in inuidiam: hoc autem spiritu, superbiam scilicet, vel inuidiam, verisimile est Iudeos ad Ioannem sacerdotes misisse, & leuitas, ut interrogarent eum, *Tu quis es?*

Nos vero, fratres, quos debent facere aliena pericula cautos, non de alijs, tu quis es? sed de semetipso vnusquisque interroget, quis ego sum? sic enim non superbiam, sed humilitatis, non inuidiam, sed charitatis spiritu ducuntur, Domino placere cupientes. Meminerant filij Iacob fratris somnia, simulque quod à patre plus cæteris diligeretur, ideoque superbi, & inuidi dixerunt. *Ecce somniator venit, venite occidamus eum.* At vero Ioseph in Aegypto meminit tantum se esse fratrem, non vero quid fratres ante fuerint, fraternæ scilicet venditionis auctores; ideoque pacifice locutus est eis dicens, *nolite timere. Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidistis in Aegyptum.* Quasi diceret, nihili facio quod me vendidistis, sed quod frater vester sum. non cogito quales sitis, sed quis ego sum. Ideo nolite timere: caro enim, & frater vester ego sum.

Hanc eandem ob causam, iuxta expositionem beati Augustini saluator noster in cruce pro perfidis Iudeis patrem orabat. *Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Non enim

Gen.
37.Gen.
45.

7.

Luc.
13.

C enim

In tertiam Dominicam

enim, inquit, attendebat à quibus
pariebatur, sed pro quibus morie-
batur. Hoc est, non cogitabat
quales essent ipsi Iudæi, nempe
perfidi, inuidi, atque sacrilegi,
sed quis, & qualis ipsemet Chri-
stus esset, patiens, scilicet, & mi-
sericors super malitia eorum.
Meminerat tantum se esse illū,
in quo Deus pater omnium no-
strorum iniquitates posuerat:

2. Pet. 2. ideo nimirū ut ait Petrus Apo-
stolus 1. Petri cap. 2. *Cum patere-
tur non comminabitur: tradebat
autem iudicanti se iniustē, qui pec-
cata nostra ipse pertulit in corpore
suo super lignum, ut peccatis mor-
tui, iustitiā viuamus.* Cum igitur
Christus Dominus hæc omnia
in se ipso attendisset, obliuiscens
Iudæorum perfidiam, dicebat.
Pater ignosce illis, &c. Hoc ipsū

8. pij homines curare solent ad
exemplum Saluatoris, non obli-
ti illius diuinæ sententiæ Eccle-
siastici. 21. *Qui timet Dominum
conuertetur ad cor suū.* Solet qui
optimam habet domum liben-
ter domi contineri, quia nihil
foris est, quod ibi non habeat,
alias enim domus sua cū foras
exire cōpellit: sic peccator mala
conscientia, tanquā mala domo
torquetur, forasq; exit ut alienā
inquirat.

Ego vox clamantis, &c. Mo-
dus est loquēdi Hebræis vsi-
tatissimus. *Vox clamantis*, hoc
est, maximè clamans. Ezechie-
lis 3. dictum est prophetæ. *Co-
mede volumen istud; & viscera
tua complebuntur.* Id, quod Deus
prophetæ præcepisse creditur,
ut nobis innueret eos, quibus
ex officio onus prædicationis
incumbit, ita debere diuinis vo-
cibus clamare, ut ea, quæ popu-
lo annuntiauerit, ex ipsis visce-
ribus magna cum vehementia,
ingentiq; spiritu, & efficacia p-
dire videatur. Qua ratione etiā
Isaïæ. 39. præcipitur ut annun-
tiatorus populo scelera eorum,
quasi tuba exaltet vocem suam.
Oportet verò hanc Dei vocem
exaltari, tum quia res agitur ma-
ximi ponderis, & momenti, nē-
pe salus animarum: tum etiam
ob duritiam humani cordis: tū
vel maximè quia peccator à
Deo longissimè distat, & ut au-
diat, clamore magno opus est.
in cuius veritatis signum Chri-
stus Iesus Lazarum resuscitatu-
rus Ioan. 11. voce magna cla-
mauit, *Lazare exi foras.*

Notandum est autem, quod
sicut Deus clamare dicitur per
suos prædicatores, ut exauditus
ignos-

9.
Ezeo
3.

11.

Ioan
11.

10.

ignoscat; sic etiam peccata nostra dicuntur clamare, non quidem pro nobis sicut Deus, sed contra nos, nimirum ut puniamur iuxta illud Gen. 4. *Sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* & cap. 18. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* Ipse vero Deus adeo pius est, & misericors, ut non prius peccati clamorem audiat ad puniendum, quam nos, ipso vociferante, & ad veniam vocante, renuamus. Audi ipsum Prouerb. cap. 1. de nostra duritie conquærente. *Vocauit, inquit, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitum vestro videbo, & subsanabo, cum vobis id, quod timebatis euenerit. Qui autem me audierit, absque timore requiescet, &c.* Ex quibus verbis aperte constat, Deum non prius peccatorem deserere, quam ab eo deferatur.

Est autem maximè formidandum ijs, qui ad diuinam venire vocationem renuerunt, ne forte secundum duritiem cordis, & in pœnitentiâ, thesaurizent sibi

iram Dei in die iræ: solet enim Deus in perpetuum indurare eos, qui vocati venire contemnunt, 11.

sicut indurauit cor Pharaonis in Aegypto. Meminerint huiusmodi peccatores urbem Hierusalē non tantum propter scelera quibus se fœdauerat, euersam fuisse, quantum pro eo quod rennerit, vocante eam Domino ad pœnitentiam, quemadmodum Euāgelista attestare didiscimus Luc. 19.

cap. 19. vbi ait Christum Dominum hanc verbis Hierosolymæ in pœnitentiam, cordisq; duritiam fleuisse cum à longè eam aspiceret. *Videns, inquit, ciuitatem fleuit super eam, quia si cognouisses, & tu. &c. Venient, inquit, inimici in te, & circumdabunt te, &c. eò quod non cognoueris tēpus visitationis tuæ.* & Hierem. cap. 3. postquā Deus narrauit ingētia scelera Ierusalē, addit. *Et dixi cū fecissent hæc omnia, reuerrere ad me, & non est reuersa.* Et iterum Hier. c. 5. *indurauerunt, ait, facies suas super petram, & noluerunt reuer-* Hierem. m. 3.

ti. Deniq; homines iuuij, & peccatis assueti, ita difficile contemruntur, ut ingeniosè Ouid. in 1. Methamorph. libro, finxisse videatur, eosdē post diluuiū generatos fuisse ex lapidibus iactis à

In tertiam Dominicam

Deucaleone, mulieres verò ex
eisdem iactis ab vxore eius Pyr-
rha; à quibus dea Themis, roga-
ta qua ratione posset genus ho-
minum reparari, sic dixisse fer-
tur. *Discedite templo,*

Ouid.
Meth.

1. Et velate caput, cunctasq; resoluite vestes:
Ossaq; post tergū magnę iactate parentis.

Quare fratres dilectissimi, ho-
die si vocem Domini audieri-
tis, nolite obdurare corda ve-
stra; sed apprehendite oblatam
vobis à Domino disciplinam,
ne quando irascatur Dei benignitas, quæ modo vos ad poenitentiam adducit, & thesaurizantes vobis iram in die iræ, pereatis de via iusta, cum exarserit in breui ira eius. Nolite, inquam, obdurare corda vestra, ne quando vos illa maledictio comprehendat, de qua agitur in libro
Iob. cap. 41. *Cor eius indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* sicut enim multis ictibus incus non mollescit, sed quo plus malleo impetitur, eò durius redditur; in eundem modum inuenies homines, qui afflictionibus, quæ sepe sunt Dei vocationes, peiores efficiuntur: hi autem homines incus diaboli iure optimo appellantur.

Iob.
41.

Secundo obseruandum est in

eo, quod Ioannes ait. *Ego vox clamantis in deserto*; opus fuisse eum maxime clamare, quia homini loquebatur, qui inter cæteras Dei creaturas solus diuinæ voluntati resistere non erubescit: si enim cum cæteris ageret creaturis, nihil opus esset clamare, sed ad nutum eius omnes obedirent. Vnde in principio, quando creauit Deus cælum & terram. Solum dixit. *Fiat lux, & facta est lux. Fiat firmamentum, &c. ipse dixit, & facta sunt.* non clamauit, sed dixit, & facta sunt. Matth. quoq; 8. legimus, quod ascendente Christo in nauiculam cum discipulis, motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus; ipse vero imperauit mari, & ventis, & facta est tranquillitas magna: homines autem mirati sunt dicentes, qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?

13.

Matth.
8.

Est autem notatu dignissimum in huius rei confirmationem, id, quod contigit Moysi, & Aaron petentibus aquam populo sitienti in solitudine. Numer. cap. 20. Tolle, inquit, Dominus virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas, quod cum fecisset Moysi-

Numer.
20.

Moyses, eleuauit manū, percussaq; bis silice, egressæ sunt aquæ largissimè, ita vt populus biberet, & iumenta. Factum audiuius; iam mysterium in sequentibus verbis assignemus. Dixit Dominus ad Moysen, & Aaron, quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israel, non introduces hos populos in terram quam dabo eis. Ostende nobis, quæsumus, Domine Deus, in quo Moyses, & Aaron non tibi crediderunt, nec te sanctificare voluerunt coram filiis Israel? dixerat Deus, loquimini ad petram; Moyses vero credens fore vt petra facilius obediret percussa, noluit ad ipsam loqui, sicut præceperat Deus, sed percussit bis in silicem, vt exirent aquæ: Dominus autem voluit sanctificari coram populo, ostendens illi petræ obedientiam ad vocem ipsius, ideò ait ad Moysen. Quia non credidistis mihi, &c.

14. Cæterum illud hoc loco mirum videri debet, percussam videlicet silicem, Aquam populo dedisse contra ipsius silicis naturam: solet enim non aqua manare percussa silex, sed igne scintillare; ne tamen voluntati diuinæ obistere videretur co-

ram multitudine, bis percussa vnda manauit, ad confusionem hominum, qui indurantes faciem suam supra petram, nec Deum intus clamantem timent, nec hominem Dei nomine foris vociferantem reueretur: vere enim Ioānes ait, eorum duriciem arguens, Ego vox clamantis in deserto.

Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.

Q Vanis Iudei nullum aliud haberent argumentum ad credendum, solo Ioannis testimonio tenebantur credere Christi doctrinæ. Id autem Saluator noster Ioan. 5. significauit dicens. *Vos misistis ad Ioā-*
nem, & testimonium perhibuit de
ritati. Ac si diceret, eius solum testimonio credere deberetis. Et confirmatur ex illo Ioan. 1. *Hic venit in testimonium, vt testi-*
monium perhiberet de lumine. Hu-
ius vero rei ea ratio assignari potest, quia opera Dei sunt perfecta, & quando ad munus aliquod destinat quempiam, dat ei omnia necessaria ad illud ob eundem. Dedit igitur Ioāni omnia necessaria ad reddendū de

Ioā. 5.

Ioā. 1.

In tertiam Dominicam

Christo sufficiens testimonium, alioquin, quid opus erat insufficienti testimonio, & fide non digno? & ideo Christus Ioan. 5. reprehendit tacite Iudæos, quod Ioannis testimonio fidem non habuerunt, ut ibi Chrysostomus homil. 39. & Cyrill. lib. 2. cap. 149. significarunt.

15. Accedit, ad Iudæorum condemnationem, quod sola Christi prædicatio prout ab illo fiebat, excluso Ioannis testimonio, & miraculis ipsius Christi, sufficiebat ad doctrinam ita suadendam, ut ad adhibendam sibi fidem prorsus obligaret; & in hoc sensu intelligendum est id, quod Christus Dominus Ioan. 15. dixit. *Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Vbi nulla mentione facta miraculorum, inexcusabiles appellat eos, qui sibi loquenti non crediderant; tanta erat vis, & efficacia verborum eius. Vnde Ioannes 4. Samaritana absque miraculis, propter solum Christi sermonem credidit, & postea multi dicebant mulieri, quia iam non propter tuam loquellam credimus: ipsi enim audimus, & sci-

mus quia hic est Saluator mundi. & tamen Christus ibi nulla miracula fecit.

Quare Ioannes Baptista interrogatus an esset Christus, respondit. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Quasi diceret inexcusabiles estis, quia cum ipse Christus medius vestrum steterit, non solum prædicando, sed in confirmationem quoque doctrinæ miracula faciēdo, vos tamen vestra ipsorum malitia excæcati, nec ipsum solem in medio vestrum lucentem, agnoscere, & aspicere voluistis.

Hinc est, quod beatus Ambrosius explicans quisnam esset angelus ille, quem Ioan. in apocalypsi cap. 7. vidit habentem signum Dei viui, ascendentem ab ortu solis, existimat fuisse Christum, de quo scriptum est Isaie cap. 9. *Vocabitur nomen eius magni consilij angelus.* Hic ab ortu Solis ascendit, hoc est à semetipso: de quo Malach. capite quarto dicitur. *Vobis autem timentibus nomen meum orietur Sol iustitiæ: à se ipso ascendit, quia non ex concubitu viri carnem assumpsit, sed à semetipso, qui utique sibi carnem immaculatam ex carne Beatæ Virginis procreavit.*

Sig.

Signum autē Dei viui est Chri-
sti diuinitas: nam in carne po-
situm signum Dei viui habuit,
quia ea opera gessit, quæ de-
monstrabant eum vnicum esse
Dei filium; sicut ipse ait Ioan.
5. *Opera, quæ ego facio, ipsa te-
stimonium perhibent de me.* Hæc
Ambr.

Ruppertus etiam verba illa,
habentem signum Dei viui, exi-
stimat de Christo esse intelli-
genda, quia ipse verbis, miracu-
lisque palam fecit se verum, na-
turalemq; esse Dei filium. Vel
habens sigillum Dei viui, intelli-
gi potest, vt signum sit idem quod
sigillum: quia pater omne iudi-
cium dedit filio, & amplissimā
potestatem in cælo, & in terra,
vt omnia, quæ vellent, posset tā-
quam princeps eodē patris si-
gillo obsignare, & confirmare.
Id, quod adumbratum est Gen.
41. in Ioseph, cui Pharao annu-
lum suum dedit signatorium, vt
pro se vniuersas provincias gu-
bernaret. Et sicut fratres Ioseph
reprehensione digni essent, si nō
crederent viro tantæ auctori-
tatis dicenti. *Ego sum Ioseph fra-
ter vester*, sic Iudæi non credē-
tes Christo, nulla excusatione
digni sunt, cum tantæ esset au-

toritatis, & potentiae, vt ipse-
met Ioannes, cui pharisæi di-
uinum honorem deferrebant, ad
eorum confusionē dixerit. *Me-
dius vestrum stetit, quem vos nes-
citis, cuius ego non sum dignus sol-
uere corrigam calceamentorum.*

Observandum est autem hoc
loco ex Vgone Cardinali, Chri-
stum saluatorem nostrū in me-
dio semper inueniri: est enim
ipse in primis media, hoc est se-
cūda ex tribus personis Sanctis-
simæ Trinitatis. Et Apoc. cap. 1. *Apoc.*
vt Ioannes ibi cōmemorat. *Ap-*
paruit ei similis filio hominis in
medio septem candelabrorum au-
reorum. media nocte natus est,
dum medium silentium tenerent
omnia, & nox in suo cursu mediū
iter haberet: in medio mundi pa-
titur, hoc est in Hierusalem, quæ
umbelicus terræ appellatur iux-
ta illud prophete Ezechielis 38. *Ezecl.*
qui possidere capit, & esse habita-
tor Umbelici terræ. Vnde & Psal. *38.*
73. dicitur. Operatus est salutem *Pl. 73*
in medio terræ. In medio duorū
latronum crucifigitur. in me-
dio discipulorum post resurre-
ctionem stetit. Ioann. 20. ipse *Ioan.*
etiam de se dixit Matth. 18. Vbi *20.*
fuerint duo vel tres in nomine meo *Matth.*
congregati, ibi sum in medio eorū. *18.*

Annotationes in tertiam Dominicam

Leu. 26. Ponam, inquit, tabernaculū meū in medio vestri, ambulabo inter vos. Concinit illud Ezechielis

Ezec. 37. erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus; & scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio erum in perpetuum. Quod

quidem vaticinium impletum est in Christo, qui sanctificationem suam in medio Ecclesie posuit, ipseque in medio fidelium in ambulat, ut in omnem partem vim gratiæ suæ largiter diffundat. Et hæc sit prima ratio huius mysterij. Secunda ratio sit. Christus est in medio semper per amorem, & benevolentiam, qua omnes omnino complectitur: Nec obstat quod Petrum, & filios Zebedæi ad peculiaria quædam familiarius admitteret: ita enim hæc in reliquis apostolis tractandis, fovendisque compensabat, ut quilibet eorum in animum sibi posset inducere, neminem sibi à Christo anteferri: hinc enim orta est illa inter Apostolos contentio, quis eorum videretur esse maior. Marc. 9. & Luc. 22.

Uſque adeo Christus in me-

dio omnium erat per amoris, & benevolentiae signa, quæ modo uni, modo alteri exhibebat, ut nemo de beneficijs in alterū collatis cōquereretur; nemo alteri invideret: quin potius quilibet eorum se plus amari, posset existimare. Hoc sanè fuit in medio esse discipulorum; quam in gubernando prudentiā prælati omnes deberēt, quoad eius fieri posset, æmulari: præstat enim amari, quam timeri, sicut monet D. Bernard. serm. 23. in cant. Discite, inquit, prælati, subditorum matres vos esse, non dominos: studete magis amari, quàm metui: suspendite verbera, producite verba, &c. Numerorum 11. præcepit Dominus Moysi ut populum suum nutricis more tractaret. cui ipse. Numquid ego concipi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi, porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantem?

Neque vero obstare debet quod ille similis filio hominis, qui apparuit Ioanni, Apocal. 1. in medio candelabrorum, seu erè egisse dicitur cum angelis Ecclesiarum, hoc est, cum episcopis: utrunque enim adhibendum est; & comitas seueritate

tem-

temperanda iuxta illud Iob. 29. *Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.* Id est, tanta erat grauitas vultus mei, vt si quando cum illis loquens riderem, adhuc tamen timerent, & reuerentiā seruarent. Hoc est enim, quod ait, *lux vultus mei non cadebat in terram*, seu, vt habetur in hebræo, *lucem vultus mei non abiciebant.* Id est, vultum meū lætum non contēnebant. Quā expositionem sic paucis ample citur. D. Greg. libr. 20. Moral.

cap. 3. *Talis, inquit, debet esse dispensatio regiminis, vt qui præest ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus & aridens timeri debeat, & iratus amari, & eum neque nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata seueritas odiosū.* &c. Vnde est illud Psalm. 22. *Virga tua, & baculus tuus, ipseme consolata sunt: virga enim percutimur, & baculo sustentamur: si ergo est districtio virgæ, quæ feriat, sit & consolatio baculi, quæ sustentet.*

(.?.)

ANNOTATIONES

IN ILLVD LVCÆ III.

Factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ in deserto, & venit in omnem regionē Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

Pro Dominica IIII. Aduentus.



Vid prædicaret Saluatoris præcursor, nisi probatissimam salutis medicinam? & quid præciperet vtilius magnus

de cœlo veniens medicus, magno, qui in terra iacebat ægroto, quam vt pœnitentiæ facilius reciperet, ad expellendam vitiorum febrem, qua (excepta pœ-

In quartam Dominicam

poenitentia) irremediabiliter peccator tenebatur? *factum est ergo Verbum Domini super Ioannem, & venit prædicans Baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum.*

Primum igitur notandum, inquirendumq; occurrit, cur Deus ad suadendam Iudaico populo poenitentiam, tempus elegerit, quo Iudæorum imperium in quatuor erat principatus diuisum, quibus gentiles homines, imperij Romani nomine, dominabatur; id, quod in Iudæorum ignominiam cedebat? huic vero quaestioni respondendum est primò cum Gregorio Magno in Psal. 21. *In hoc saeculo, in-*

quit, despectus, & laboribus humiliatus, tanto celerius trahitur, quanto nihil habet in saeculo ubi delectetur. Não tem cõusa, q̃l he dẽ go sto? pois agora buscara a Deos.

2. Meminisse iuuabit cuiusdam fontis, qui in Syrenaica prouincia dicitur esse, eius naturæ, vt nocte media feruentem imittat aquã, in meridie vero frigidissimam. Tales, vt plurimum, sumus, sicut notauit Augustinus lib. 2. Euang. quæst. cap. 21. *Vr-*

Aug.

pote, qui in meridie prosperitatis tepescimus; in nocte vero afflictionis, igne diuini amoris inflamma-

mur; id, quod Esaias cap. 26. scire videtur, cum ait. Anima mea desiderauit te in nocte. Hinc est, quod B. Greg. Naz. oratione 17. ad illa verba Ps. 118. Bonum mihi quia humiliasti me; tales, inquit, imitantur Petrum saluatoris opem implorantem, cū iam in mari pene mergeretur: per dolorem namque se se Deo magis adiungunt, ac beneficiorum omnium actorem, per afflictionem sibi conciliant; penuriaque ipsa efficit, vt ad Deum, qui largiendi habet potestatem, nos conferamus. Et in hoc sensu intelligendum est id, quod dicitur in Psal. 57. Latabitur iustus cum viderit vindictam. non quod iustus de peccatoris punitione, & vindicta lætetur; sed de resipiscētia, quæ inde sequitur in peccatore. Qui sensus est D. Aug. sequentia verba, manus suas lauabit in sanguine peccatoris, simul cū D. Hieronymo, & Remigio ita explicatis, vt existiment iustum lauare manus suas in sanguine peccatoris idẽ esse, quod cautiorẽ fieri, cū videt eius sanguinẽ, id est, eũ à Deo castigatũ.

Hanc eandẽ expositionẽ secutus est D. Greg. lib. 18. moral. c. 13. *in peccatorum, inquit, morientium sanguine iusti lauant manus, quia dum*

Greg.
Mag.

6.
Bein. dum eorū poena confpicitur, conspi-
cientis vita mundatur. D. etiam
Bernard. serm. 8. in Ps. qui habi-
tat, Plane, inquit, non inquinabit
in sanguine manus, sed lauabit, ut
unde ille cruentus magis, inde iste
nitidior videatur: unde ille plus sor-
det, inde iste pulchrius elucescat.

ad poenitentiā traheretur, quā-
to tunc in regno suo, & patria
minus habebant in quo, ut ex
Gregorio diximus, possent de-
lectari: tunc enim facilius ho-
mines mouentur ad recogitan-
dos vitæ suæ annos in amari-
tudine animæ suæ.

3. Scio hanc expositionem non
esse literalem, sed mysticam: ad
literam enim in eo loco Psalmi,
significatur gaudiū, quo iusti de
malorum punitione in die vin-
dictæ, concipiēt, eò quod ex co-
rum punitione videāt Dei glo-
riam magis illustrari, ducta simi-
litudine à victoribus, qui in ho-
stium sanguine pedes tingere
solent: pro eo enim, quod nos
habemus, manus suas, ut notauit
quidā ex recentioribus, hebrai-
cè, plantas suas, habetur. Eo igitur
tempore factum est verbum
Domini super Ioannem Zachariæ
filiū in deserto, & venit in omnem
regionē Iordanis predicās baptis-
mū poenitentiæ in remissionē pecca-
torū, quando Iudæorū imperiū
erat in quatuor principatus di-
uisum gentilesq; principes Iu-
dæis dominabātor; quia ipsi Iu-
dæi tunc tēporis in patria sua
despecti, gentilibusq; imperio hu-
miliati, & attriti, tanto celerius
Accipe iam huiusce veritatis
elegātissimum exemplū, ex lib. 32.
Exodi c. 32. cum enim populus
vitulū aureū, Moise absēte, ado-
rasset, ut eosdē Moises ad poeni-
tentiā tanti sceleris adduceret,
qua mediante eis à Domino ve-
niā impetraret, vitulum, quem
adorauerāt cōtrivit, eiusq; pul-
uerē in aqua populo bibendum
præbuit, ut videntes quòd infir-
mum sibi Deū elegissent, à quo
liberari non poterant, cum nec
seipsū potuisset liberare, eo re-
lictō, poenitentia ducti ad Deū
patrum suorum reuerterentur,
qui eos posset à quacunque an-
gustia, & tribulatione liberare.

4. Ezechielis etiā c. 4. Ecce ego,
ait Dominus, contrā baculū pa-
nis in Ierusalē, & comedent panē
in podere, & in solitudine, & aquā
in angustia, & in mensura bibent:
ut deficiente pane, & aqua corruat
Unusquisque ad fratrem suum, &
contabescant in iniquitatibus suis.
Osee

Ezec.
4.

5.

In quartam Dominicam

Os. 2. Osee quoque cap. 2. Deus cō-
minatur sinagogæ (vt reuerta-
tur potius quam vt puniat) *Po-
nam, inquit, eam in solitudinem in-
terficiam eam siti: & eodem ca-
pite, idcirco, inquit, reuertar, &
sumam frumentum in tempore suo
& vinum meum, & liberabo lanā
meam, & linum meum, quæ ope-
riebant ignominiam eius. Quo lo-
co Septuaginta pro, liberabo, au-
feram, transtulerunt, quo verbo
vtitur Scriptura, cum quid ab
aliquo tanquam ab iniusto pos-
sessore postliminio reuocatur:*
Gen. 13. Iacob ad vxores. *Deus
13. abstulit substantiam patris vestri,
& dedit mihi. Detinentur enim
huiusmodi res à possessoribus
veluti inuitæ, & quæ ad dignos-
se se transferre optant. Deus igi-
tur rebus istis solet possidentes
priuare, tum vt puniat, tum vt
ipsi possidentes ab illis destitu-
ti, amissaque spe, quam in ipsis
collocauerāt, ad Deum per pē-
nitentiam facilius reuertantur.*

In verbo autē, *Reuertar*, no-
tanda est gratia præueniens: ait
6. enim Dominus se vltro reuer-
surum, nullisque exigentibus
meritis huius populi, medicinā
adhibet vt sanētur. Estque hoc
contra Pelagiorum hæresim di-

centium dari gratiam propter
merita præcedētia; solum enim
hic legimus demerita populi, vt
patebit totum cap. Osee perle-
gentibus; quem tamen populū
adhuc demerentem Dominus
Deus querit ad saniozem men-
tem conuertere. Ecce in Euā-
gelio hodiernę dominicę audi-
uimus Lucam Euangelistā no-
bis proponentem Iudæorū reg-
num sub tot principibus diuisū,
in pœnam ipsius populi, iuxta
id, quod scriptum legimus Pro-
uerb. 28. *Propter peccata populi* Provi.
28.
multi principes eius; id, quod ideo
à Deo factum credimus, vt ipsi
hac diuina punitione attriti, à
dijs alienis, qui eos à tanto sup-
plicio liberare non poterant, ad
verum Deum, qui tum hæc, tū
alia multa illis poterat flagella
inferre, peccati pœnites re-
uerterentur.

In deserto.

Notandum est hoc loco,
maximèq; verbi Dei præ-
dicatoribus obseruandū, quod
Ioannes erat in deserto pœni-
tentiam agens quauis inno-
cens, vt eandem postea mundo
annuntiaturus non solum vocibus,
vt multi infructuose faciūt,

ve-

verum etiam operibus prædicaret. Talis namque debet esse diuini Verbi annuntiator, ut de illo verissimè dicatur singulare illud Ecclesiæ encomium Cant.

Cant.
5.
Nisse.

cap. 5. *labia eius destillantia myrrham.* Quibus verbis iuxta expositionem Nysseni sponsa commendat labia dilecti sui non solum à veritate & bonitate doctrinæ, sed etiam à mortificatione; tunc enim, ut intelligit idem Gregorius, *guttur illius audientibus erit suauissimum, si quod ore prædicauit, studeat opere complere.* aliàs nihil proficiunt; imò plurimum obesse solent, sicut notauit D. Chrysostomus, sequentibus verbis. *Si non habueris, inquit, opera, non tantum loquens non profuisti, sed & potius læsisti. melius est tacere; quia opus mihi reddis, impossibile.*

Chry
sost.

8.

Osee
7.

Secundò obseruandum est, concionatoris munus esse dolore lapides viuos ex quibus cõstruitur Ecclesia Dei, iuxta illud Osee cap. 7. *propter hoc dolui in Prophetis.* Noli ergo esse mollis, sed ferreus ut possis dolare. Esto & tu talis, qualis fuisse dicitur Ioannes, super quem factum est Verbum Domini in deserto; non in palatio, nec in do-

mibus regum mollibus vestitū, sed in deserto camelorum pelibus iadutum: non in vrbe ciuibus ambitiose stipatum, sed in deserto feris circumdatum: non in domo paterna, vel amicorū, splendidè epulantem, sed in deserto locustis, melleque syluestri vescentem, aqua vero fontium sitim extinguentem: talē enim decebat esse illum, qui vēturus erat *in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorū.*

Neque verò mirum videri debet, si dum Dei minister lapicide munus exequitur, quidquā ab ipsis lapidibus accipiat nocumenti. Lapidēs enim sunt; de quibus Ezechiel. 3. dicitur. *Domus Israel attrita fronte, & duro corde.* Quid ergo mirū si quando lapidis duritie lapicida lædatur? quod si non lædimur tundentes, in causa est, quia instrumentum est molle, vnde & materiæ facile cedat, necesse est. Meminerint huiusmodi, dictū esse in Ps. 2. *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* nempe rebelles, & indisciplinatos, & duos corde. In virga ferrea, hoc est inflexibili, quæ nemini cedat. tanquā vas

Eze.
3.

Psal. 2

In quartam Dominicam

Vas figuli confringes; in bonam partem accipiendum est: restorationem voluit significare: ut quemadmodum vas ex molli luto effectum nisi ad normam cadat, iterum frangitur, ut melius efformetur, sic Messias, de quo ibi est sermo, tum per se, tum per ministros suos debuerit gentes, destructa vana earum superstitione, ad fidei, morumque elegantiam traducere. Sic Hilarius, Aug. Theodor. & Chrysostomus hom. 4. ad baptizandos, locum istum intellexerunt.

9.
Chry
sost.

Aduertit autem Chrysostomus, quod cum destructio significatur, non per vas figuli, sed per vas fictile exprimi solet, id, quod ex cap. 19. Hieremiæ comprobatur: ubi cum extrema Hierosolymorum euersio prænuntiatur, iussus est propheta vas fictile in conspectu populi confringere; cum longe aliter accidisset quando spes salutis populo promittebatur: tunc enim missus est idem propheta ad domum figuli, ubi non vas figuli iam decoctum, sed argillam recentem cospexit, quæ eo præsentem, fuit in aliud vas elegantius efformata. Vnde subiungitur. *Numquid sicut figulus iste non potero vobis*

Hiere
m. 18

facere domus Israel? lege cap. 18. Hieremiæ. Ex quibus concludit Chrysostomus, quod cum Messias dicitur in Psal. 2. gentes confracturus tanquam vas figuli, in bonam partem accipiendum est, de conuersione videlicet gentium ad fidem, pulcherrimisque gratiarum ornamentis, quæ accepturæ erant, deposita superstitione, & impietate: qua ratione gentes confractæ, in vasa honoris pulcherrima euasissent.

Hanc igitur vasorum confractionem, verbi Dei ministri intendere debent, quanuis maxima sit resistentia ex parte eorum, scientes datam sibi à Deo inuolabilem ad hoc munus fortitudinem, ut constat ex cap. 3. Ezechielis, cui Dominus, *Ecce, inquit, dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorum: ut ad amantem, & silicem dedi faciem tuam, ne timeas eos, &c.* Id videtur significasse Baptista conferens se in desertum: prius enim gelu, æstuque vltus, & induratus est, quā ad concionandi munus vocaretur, ut nulli cederet potestati, neminemque timeret. regibus etiā diceret intrepidus, si opus esset. *non licet tibi, &c.*

Eze
3.

Secun-

10. Secundo contulit se Ioannes in desertum statim à pueritia, & innocens adhuc, vt doceret hanc poenitentiae partem, quae in carnis maceratione consistit, necessariam esse tum peccatoribus ad satisfactionem, tum iustis, & innocentibus ad virtutis conseruationem: non aliter quam caro recens, quae non domum malum odorem concepit, sale condiri solet, ne corrumpatur.

Utrum autem haec poenitentiae necessitas etiam in iustis hominibus, & innocentibus, magis innotescat, notandum est ex beato Bern.
Bern. to Bernardo, tempore antichristi tres futuras esse persecutiones. primam tyrannorum; secundam haereticorum; tertiam voluptatum, & delectationum, quam ait futuram esse magis periculosam, & totum fere Ecclesiae corpus penetraturam. Et in persona ipsius Ecclesiae dictum fuisse putat illud Isaiae 38. *Ecce in pace amantudo mea amarissima.* Vnde Chry.
Chry. Chrysostomus ait, quod tormenta faciunt martyres, blandimenta vero Epicuros. Et forte haec erat illa persecutio, qua puer Ismael, Isaac filium Rebeckae persequabatur, quemadmodum loquitur Ad Ga.
Ad Ga. Apostolus ad Galat. 4. quemad-

modum, inquit, tunc is, qui secundum carnem natus est, persequetur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc. Hanc vero persecutionem timebat Sara cum sic locuta est ad virum suum Abraham. *Eijce ancillam, & filium eius.*

Quid autem viderit Sara ut tantum sibi ab hac persecutione cauendum, fugiendumque putauerit, videamus. Vidit, ait sacer textus Gen. 21. *Ismaele ludentem cum Isaac.* Aliqui dicunt quod Ismael cogebat Isaac adorare imagines luteas, quas faciebat; per hoc autem docebat eum auerti à cultu vnius Dei, quod est maxima persecutio, cum maius malum sit inferre mortem spirituales, quam corporalem. Hoc autem Scriptura ludum appellauit, quia sub specie ludi hoc faciebat.

Quod si in re grauissima, propria licet interponere sententiam, suspicor e quidem aliquid minus honestum vidisse Saram in Ismaele, & idcirco eum eiiciendum curauit. Quod si ita contigit, nulla maior persecutio esse potuit in Ismaele contra Isaac filium suum, meritoque ut eiceretur postulauit. Quo sensu Gen. 26. dicitur Abimelech vidisse *terse* nostram Abraham iocantem cum Rebecca

Gen.
21.

11.

Gen.
26.

In quartam Dominicam

Abul. vxore sua. Accedit in confirma-
tionem, quod, vt ait Abulensis,
hoc loco vbi nos habemus, lu-
dentem, est vox hebreæ, *mesahet*,
quæ & ludentem, & coeuntem
significat. Potuit ergo Sara vi-
dere Ismaelē taliter ludere vo-
lentem, vt merito viro suo di-
xerit, *eijce ancillā, & filium eius*:
est enim hoc ex omnibus vitijs
vnum, quod sola fuga potest, &
separatione vitari. Vnde & Apo-
stolus 1. ad Cor. 6. ait. *Fugite for-
nicationem.* & Gen. 19. cum an-
geli vellent Loth ex infami illa
eripere ciuitate, vt fugeret mo-
nuerunt, ne prope urbem con-
sisteret consulentes. *Salua*, in-
quiunt, *animam tuam: noli respi-
cere post tergum: nec stes in omni
circa regione, sed in monte saluum
te fac.* Quibus verbis apertissi-
mè ostendunt, carnis vitia non
solum longissimè fugienda, sed
omnem omnino occasionē eui-
tandam: idcirco enim dicunt,
ne stes in omni circa regione. me-
rito igitur Sara virum suū coe-
git vt & Ismaelem eijceret, &
matrem, hoc est peccatum, &
occasionem, ne forte Isaac filius
eius, peccato posset fratris im-
pij contaminari. Qua etiam ra-
tione Ioannes Baptista ab ineū-

te ætate se contulit in eremum,
vt quasi à facie colubri fugeret pec-
catum; imò ibidem innocentem
carnem ieiunio, & cilicio ma-
cerabat, vt ostenderet hanc pœ-
nitentiæ virtutem etiam inno-
centibus esse necessariam, ne à
propria carne persecutionē vel
vt alter Isaac ab Ismaele, in sui-
dānationem, & interitum, quo-
tidie patiantur.

Audiuius, fratres, huius ma-
nifestum persecutionis nostræ
periculum; ecce ostendo vobis
ex Prouerbiorū capite primo,
vtile valdè, ac saluberrimū Spi-
ritus Sancti consilium. *Fili*, in-
quit, *si te lactauerint peccatores,
ne aquiescas eis.* Hoc est, si te
blanditijs deceiverint: Sic enim
accipiendum est lactandiverbū,
iuxta illud Osee cap. 2. *Ecce ego
lactabo eam, & ducam in solitu-
dinem, & loquar ad cor eius.* De-
cipere autem dicitur Deus ali-
cuius animam, quoad iudiciū,
& opinionem impiorum, cum
eam à terrenis voluptatibus, ad
amorē sui abducit: impij enim
insensatos eos arbitrantur, qui
terrena contemnentes, cœle-
stia concupiscunt.

Potius ergo debet vnusquisq;
animam suam odisse in hoc mū-
do

do iuxta Saluatoris sententiam
 Ioānis. 12. ne perdat eam in fu-
 turum, quā lactantibus acquies-
 cere peccatoribus, eandem ma-
 le amādo: qui enim, inquit, amat
 animam suam, perdet eam, qui ve-
 rò odit animam suam in hoc mun-
 do, in vitam æternam custodit eā:
 est enim, quēadmodum nota-
 uit beatus Augustinus, hominis
 in animam suam amor ut pereat,
 odium ne pereat. Si male, inquit,
 amaueris, tunc odisti, si verò bene
 oderis, tunc amasti. Felices, qui
 oderunt custodiendo, ne perderent
 amando. Licet autem homini
 huiusmodi inimicū odisse, hoc
 est animam, seu vitam suam de-
 litiosam, legique diuinæ peni-
 tus contrariam: hoc enim est,
 quod Salomon hominis vitam
 appellauit Ecclesiastes cap. 11.
 dicens, *Ne laudaueris hominem
 in vita sua.* Quibus verbis non
 vult ut hominem dum vixerit
 laudare quis non tentet; con-
 trarium enim Saluatorem no-
 strum fecisse legimus, cuius o-
 pera (ut ait Augustinus) sunt
 veluti exemplar, & norma re-
 ctissima, qua gubernari debe-
 mus: ipse autem Christus Ioan-
 nem Baptistam, Centurionem,
 Cananæam, & Nathanaelem,

cum adhuc viuerent, laudauit.
 Vult ergo Salomon ut homo
 non in vita sua, hoc est in pec-
 catis, moribusque perditis, iux-
 ta illud Osee cap. 13. *perditio
 tua Isreal.* Quando gula, luxu-
 ria, vel superbia in aliquo do-
 minatur, hæc est vita sua, in qua
 laudandus non est; cum verò
 patientia, mansuetudo, & cha-
 ritas in eo regnant, hæc non
 sua, sed aliena vita censenda
 est, nempe Christi. *Tantummo-
 dō, ait Osee, ex me auxilium
 tuum.* Quo sensu Apostolus ad
 Galatas. 2. *Vigo ego, inquit, iam
 non ego, viuit verò in me Chri-*
stus.

In ipsa ergo hominis vita,
 quæ aliena est, poteris hominē
 laudare: non autem in sua, quæ
 peccatrix est. Prædictam expo-
 sitionem didici ex beato Ber-
 nardo epistola 23. cum sic ha-
 bet. *Cum laudatur homo, in quo
 iam viuit non ipse, sed Christus,
 non in sua laudatur, sed in Christi
 vita: ac per hoc non laudatur con-
 tra sententiam, quæ prohibet lau-
 dare hominem in vita sua.* Hæc
 Bernardus. Ecce exposuimus
 quo sensu dictum sit, qui odit
 animam suam in hoc mundo in vi-
 tam æternam custodit eam.

D

Quod

Osee
13.

AdGa
lat. 2.

14.

Bern.

In quartam Dominicam

Quod si talem vitā Saluator noster docet odio habendam, multo magis ipsum oportet odisse peccatū, cuius ratione talis vita odio digna est: propter quod enim unumquodque tale, & illud magis, vt Philosophus ait.

Arist.
2. Po-
ster.

Vt vero hoc euidentius appareat, notandum est solum odiū, quo se homines inuicem prosequuntur, efficere posse vt alter alterū infestet, nulla habita ratione dignitatis, vel personæ; vnde B. Ambr. peccatum appellauit inimicū naturæ, non discernens inter angelicā & humanā, quia vtranque inuadens percussit, & prostrauit. Vnde etiā infert sanctus Doctor, regem David nūquam inimicum suum Saulem odio habuisse: cum enim posset eū occidere, non extendā, inquit,

1. Ro-
24.

manum in Dominum meum, quia Christus Domini est. 1. Reg. 24. Si non dilexisset, inquit, non fecisset. Te uelhe respeito? pois não lhe quera mal. Neq; Iehu odio habuit Iesabelem, quanuis eā iusserit precipitari. Id, quod ex eo colligitur, quod mortuam, sepeliendā curauit. Tendo respeito a ser filha de Rey. Ite, inquit, & sepelite maledictam illam, quia filia regis est. 4. Reg. 9. n. 33.

2. Ro-
9.

Contra verò apparuit odiū, quo Iesue quinq; a se victos reges prosequebatur, in eo quod ducibus ait. *Ponite pedes super colla regum istorum.* Iesue. 10. id, quod dicendum est de Ioab aduersus Absalon. 2. Reg. 18. iubente enim David, *seruate mihi puerum Absalon*, ipse tamē Ioab parui faciens regis imperium, tulit tres lanceas, cum vna tantū sufficeret, & infixit eas omnes in corde Absalon, nō tendo respeito à vida de hum príncipe, encomendado de seu pay. Iure ergo beatus Ambrosi. sciēs quod peccatum neminem suspiciat, inimicum naturæ illud appellauit, porq̃ a todos trata como tyranno, & inimigo que he. Vide te peccati tyrānidem in regem Acab. 3. Reg. 21. *Venundatus est*, inquit sacer textus, *vt faceret malum.* Vendidit autem illum diabolo pro vinea Naboth. quē admodum etiam David eidem diabolo venundatus est a concupiscentia sua pro vxore Vriq; & factus est vterque eidē captiuus, iuxta illud Pauli 2. ad Timoth. 2. *& resipiscant*, inquit, a diaboli laqueo, a quo captiui tenentur, ad ipsius voluntatem. Audiamus super hac re B. Augustinū Psal.

15.

Iesue
10.

2. Ro-
8. 10.

3. Ro-
8. 21.

2. ad
Tim.

2.

Ius
laty
33.

Psal. 77. ad illa verba, immisiones per angelos malos: in filiis, inquit, diffidentia, tanquam in suis mancipijs operatur diabolus, quemadmodum homines agunt per sua pecora, & agunt ea quocunque volunt. In hanc eandem sententiam D. Chrysostomus sic habet. Si semel peccantes obligauerimus nos operibus diaboli, iam nostra virtute euadere non possumus: sed sicut nautis fracto gubernaculo, non quo vult tedit, sed quo tempestas eam impellit, sic & homo perdita gratia a diabolo ducitur: & nisi Deus valida manu misericordiae soluerit illum, usque ad mortem in vinculis permanebit.

Similia scribit B. Anselm. in libro de similitudinibus c. 289. Sicut auicula, inquit, a puero capta per filum tenue uno pede tenetur, quae aduolare saepe nititur, sed tamen frustra, quia statim a puero retrahitur atque ita ludum, iocumque pueris praebet: sic iocatur diabolus cum multis, quos tenet irretitos, & pro sua voluntate in diuersa pertrahit.

Est & aliud intolerabile malum, quo peccatum perpetuo cruciat peccatores; remorsus scilicet, seu stimulus, quem vermem vocant doctores, quo peccator continuo flagellatur, iuxta illud Iuuenalis. *Diri sibi conscia facti.*

Mēs habet attonitos, & surdoverbere eēdit
Oceultū quatiēte animū tortore flagellū.

Vt autem inimicus iste pessimus, hoc est peccatum adeo nobis infestum, ab omnibus insectetur, ac penitus destruat, quae ex illo proueniunt mala, sapientissime essent nobis in memoriam reuocanda: sic enim primus homo, ut videtur Theodoro, iussus est a Deo habitare in regione paradisi, ut ex recordatione loci, in culpa detestationem veniret. iussit, inquit, Dominus Adam agere in regione paradisi, ut pristinam vitam reuocans in memoriam, odio prosequeretur peccatum tanquam autorem vitae laboriosae.

Et venit in omnem regionem.

Iam verò quanta tyrannum hunc celeritate usque ad interitum eius persequi debeamus, sancti Euangelij verba nobis insinuare videntur. Factum est, inquit, Verbum Domini super Ioannem, & venit: hoc est cum primum Ioannes Dei verbum audiuit, nulla mora interposita, venit: docens quod in abiiciendo immanissimo tyranno, quauis mora est maxime periculosa, iuxta id, quod scriptum est, Ecclesiastici 5. *Ne tardes conuertere* Eccl.

In quartam Dominicam

ad Dominum; subito enim veniet ira Dei, & in tempore vindictæ disperdet te. Nouerat quidem præcursor Domini, de eodem verbo, cuius erat ipse præcursor scriptum esse apud Isaiam c. 8. *Voca nomen eius accelera, festina prædicari, ut significaret, quā esset festinaturus in debellandis peccatis. Nouerat in persona eiusdem verbi, dixisse regium Vatem Psalm. 39. in capite libri scriptū est de me, ut facerem voluntatem tuam; Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Voluntas verò Dei Patris erat ut filius eius veniret. Filius ergo eius hæc intelligens, quasi iā præcinctus ad diuinam voluntatem sine mora exequendam, tunc, inquit, Ecce venio. Eodē prorsus modo Ioannes, qui à Deo missus fuerat ut peccati regnum poenitentiae prædicatione destrueret, cum primum verbum Domini in deserto auribus eius intonuit, statim venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptismum poenitentiae non tantum in remissionem, sed in destructionem quoque peccatorum.*

17.

Videte adhuc, fratres, quantum Dominus noster discipulis

suis in peccatorū vulneribus curādis, cōmendauerit celeritatē. Luc. 10. *Nolite, inquit, portare sacculū, neque perā: & neminem per viā salutaueritis. Hoc est nullā faciatis moram: omnia prætermittite, quæ vos possunt in via detinere; neque colloquia miscatis cum his, quos in via offēderitis: adeo enim extrema est necessitas peccatoris in mortali existentis, ut differre ei remedium non liceat, ne punctum quidem temporis. In cuius figuram Elysæus 4. Reg. 4. mittens Giesi puerum suum cum baculo suo ad mortuum suscitandum, accinge, inquit, lumbos tuos & vade. Hoc est, præparate celeriter ad iter faciendum. Vade; si occurrerit tibi homo, ne salutes eum; si te salutauerit, ne respondeas ei. Nouit etiam peccator ille, qui dixit. Accelera ut eruas me. Quod si petas, vnde eruendus esset? respondet ipse iam gratulabundus quod liberatus sit; magna est misericordia tua Domine; quoniā eruisisti animam meam ex inferno inferiori. Psalm. 84. in inferno igitur esse videbatur, cum petijt liberari.*

Psalm. 84.

Notandū est autem pro maiori huius loci expositione eū, qui

qui in peccato mortali est, in inferno iam esse dici secundum præsentem iustitiam; ab huiusmodi ergo inferno propheta se liberatum fuisse lætatur; cuius beneficij gratia Deum à quo liberatus est gratulabundus alloquitur cum ait. *Magna est misericordia tua Domine, super me, quoniam liberaſti animam meam ex inferno inferiori.* Eſſet quidem hoc singulis vitę momentis cōsiderandum, ijs maximè, qui cū in mortali aliquo certissime se esse ſciant ducunt nihilominus in bonis dies ſuos, pro nihilo ducentes ſe in inferno iam eſſe pede culpæ, in proximo, vt in puncto, pede etiam poenæ ad infernum deſcendāt, extremo, æternoque ſupplicio cruciandi. Ne verò quis decipiatur Dei patientia abutens, meminerit ſcriptum eſſe. *Ne dixeris peccaui, & quid accidit mihi triſte? altifſimus enim eſt patiens redditor.* Accipe ergo illius conſilium, qui dixit. *Cras, inquis, faciam, ceſſa quę labitur hora. fac hodie: fugit hæc non redditura dies.*

Et venit in omnem regionem. Notanda eſt etiā hoc loco prōptiſſima, quæ Deo exhibenda eſt obedientia, cum aliquid no-

bis præcipit faciendum: id enim Deo eſſe gratiſſimum, Ioannes etiam Euangelista innuere videtur cum ait ſe vidille *turbam magnam ſtantem ſuper thronum Dei*, quaſi paratiſſimam ad nuntium eius: id enim verbum, *ſtantem*, videtur ſignificare. Quam etiam ob cauſam Danielis cap. 7. millia millium dicuntur illi miniſtrare, & decies centena millia ante tronum Dei aſſiſtere; ſicut etiam ad idem ſignificandum, angeli ſolent depingi diſcalceati, & allati, quemadmodum docuit Dionyſius Areopag. cap. 15. de cæleſti hierarchia: debet enim obedientia eſſe alata, & diſcalceata, hoc eſt, ad executionē prōptiſſima. Quo ſenſu accipiendum eſt illud Pſal. 103. *Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis.* Id eſt, qui facit vt ij, quibus tanquam angelis vtitur, ſint inſtar ſpirituum, ideſt, ventorum, velociſſimi, & inſtar flammam ignis efficaces: hunc enim ſenſum reddit Paraphraſtes Caldaicus cum ita tranſtulit. *Qui facit angelos ſuos veloces ſicut vētum, & miniſtros ſuos fortes ſicut flammam ignis: nam accuſati uos illos, angelos, & miniſtros, con-*

Apac.
7.

Dan:
7.

Dion

Pſal:
103.

Parap
cald.

In quartam Dominicam

T. od. struendos esse à parte subiecti, Theodoretus, & Euthymius notauerunt, idque patere dicunt ex græco contextu propter præfixum articulum; eandemque lectionem secutus est Tertullianus 3. libr. contra Marcionem.

Greg. D. Greg. lib. 11. Moral. c. 3. quavis hom. 35. in Euang. cum D. Augustino literam aliter dispungat, sicut legenti facile patebit.

19. Quod si tibi dorum videbitur Deo in cunctis, quæ præcipit incunctanter obedire, memineris ipsius Deivnicum filium pro nobis factum fuisse, & que ad mortem obedientem; imò, ut nota-

Leop. uit Leo papa, etiam post mortem obediens factus est: crucem enim ascendit Patris obedientia; nec ab illa descendere voluit sine licentia: hanc vero Ioseph ab Arimathæa obtinuit à Pilato, dicente Euangelista Ioanne c. 19. *Rogavit Pilatum Ioseph ab Arimathæa, ut tolleretur corpus Iesu de Cruce.* Secundo memine-

Cryso log. ris, quod Petrus Chrysologus adnotauit, Deum scilicet, suum in nos amorem plus in aduersis, quam in prosperis ostendisse. *Parum, inquit ille, esse credidit, si affectum suum erga nos præstando prospera, & non etiam aduersa su-*

stinendo monstraret. Diuus etiam Bernardus ait, quod si necesse esset Deum pro creando homine dura perpeti, libenter pateretur: quia si pro homine peccatore dura pertulit, magis pro non dum nato, nec inimico pertulisset. Accedit id quod in hanc eandem sententiam scribit D. Anselmus. *Vide, inquit, quantum seruum dilexit ante culpam, quem sic magnificauit post ruinam.* Unde beatus August. in lib. Meditationum suarum sic exclamat. *Quis vnquam bone IESU, de tua misericordia diffidat, qui cum inimici essemus, redemisti nos in sanguine tuo, & reconciliasti nos Deo?* & in lib. de diligendo Deo cap. 6. sic habet. *Primum cogita o anima, quod aliquando non fueris, & ut esse inciperes, hoc Dei dono acceperis, & pro omnibus his nihil habes, quod retribuas, nisi tantum ut diligas: nam quod per dilectionem datum est, non melius quam per dilectionem rependi potest.* iam narrare incipiam quantum iste sponsus tuus, qui tam excellens apparuit cum te conderet, humiliari dignatus est, cum te repararet. magnum quidem est de Deo, quod esse me sentio opus eius, sed multo plus est, quod ipsum transisse video in pre-

20. pretium meum: quoniam tam copioso munere ipsa redemptio agitur, ut homo Deum valere videatur.

Videte ergo, fratres, quam verè Apostolus 1. ad Cor. 6. dixerit, non estis vestri. empti enim estis pretio magno. Si igitur serui sumus, nihil magnum, si Domini voluntatē faciamus, cui obedire tenemur. Quare ipse Dominus Luc. 17. consulit, quod cum fecerimus omnia, quæ nobis præcipiuntur, non multum fecisse putemus dicentes. Fecimus, quæ iussisti, serui inutiles sumus. Cæterum cum huiusmodi seruitus libera omnino sit (Deo enim liberè seruimus) non ca-

ret mercede sua apud Deum iuxta id, quod dixit pater familias vineæ procuratori. *Voca operarios, & redde illis mercedem laboris.* & Matth. 5. *Ecce merces vestra multa est in cælis.* & Gen. 24. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* De qua etiam mercede loquitur Euangelista in præsentī Euangelio: postquā enim dixit factum fuisse verbū Domini super Ioannem, qui statim venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptismum poenitentiae, refert ex Isaia tanquam mercedem vere poenitentium; & *videbit omnis caro salutare Dei.*

Matt.
5.
Gen.
24.

Pro Dominica in Septuagesima.

A N N O T A T I O N E S IN ILLVD MATTH. XX.

Quid hic statis tota die otiosi? &c. quæ sequuntur in contextu.

I. **E**X hodierna sacri Euangelij lectione, luce clariùs apparet, regnū cælorū non otio, sed labore, & violentia comparari, sicut Christo docente didiscimus Matth. 11. *Regnū, inquit, cælorū vim patitur,*

& violenti rapiunt illud. Posuit Deus hominem in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum. In quo aperte docuit neminē posse illius torrētē voluptatis diuinæ potari, cœlestivè pane angelorum satiari,

Gen.
2.

Annotationes in Dominicam

nec in Dei tabernaculo habitare, nec denique in monte sancto eius requiescere, nisi in valle huius vitæ, otio valedicens, iustitiam operetur.

Chry
sost.

Audiamus Chrysostomum homilia 2. ad Populum. Propterea inquit, ab initio Deus homini laborem alligavit, non puniens, neque ipsum castigans, sed corrigens, & docens, quod quando sine labore vitam agebat Adam, à paradiso excidit: quando vero Paulus laborabat, raptus est usque ad tertium cælum. Merito igitur divina Scriptura Prouerb. 12. ait. Qui operatur terram suam satiabitur panibus: qui autem sectatur otium stultissimus est. Quam stultitiæ notam, damnumque otiositatis ut effugerent Sancti, noctes, diesque in vigilijs, orationibus, alijsque sanctis, & pijs operibus, ac labore manuum consumeabant. Legimus de Abbate Pamone, quod cum iam vellet extremum spiritum exhalare, ad aliorum doctrinam hæc dixerit. Ex quo veni in hanc solitudinem non recolome comedisse extra manuum mearum laborem, neque locutum fuisse sermonem, cuius me postea pœniteret, & sic vado ad Dominum, quomodo, qui nec initium seruien-

Prou.
12.

di Deo adhuc fecerim. Hæc ille ad nostram confusionem.

Ezechielis etiam cap. 16. assignatur causa iniquitatis Sodomorum, eorundemque euerfionis, saturitas, & otium. Hæc fuit, iniquitas Sodomæ sororis tuæ: superbia, saturitas panis, & abundantia; & otium ipsius, & filiarum eius. & quidem, ut B. Bernardus expendit, malorum omnium tentationum causa, est otium: est enim verissimum id, quod quidam dixit; esse videlicet tres optimas matres, ex quibus tres pessimi gignuntur filij. Hæ sunt veritas, affabilitas, & pax. Veritas odium parit: affabilitas contemp- tum, ex pace vero otium generatur, multo perniciosius ipso bello: pax enim confirmatur ex bello; in otio vero non perinde cares periculo, ni bello laceffaris. Ut autem hoc fiat manifestum, notandum est id, quod refert beatus Aug. lib. 1. de Ciuitate Dei cap. 30. fuisse scilicet non parvam in senatu Romano controuersiam, expediret ne Carthaginem destrui, an conseruari? Porcius Cato cum suis sequacibus, instabat euertendam esse ciuitatem, ne quotidie Romani belli periculis, & incom-

2.
Eze
16.

Aug.

modis

modis affligerentur: contra vero Scipio Nasica Carthaginem minime delendam affirmabat, ne cum amicis Romani inciperent dissidere, si prorsus deessent inimici; id, quod re ipsa postea compertum est: remoto enim Carthaginis metu, sublataque imperij æmula, non gradu, sed præcipiti cursu, à virtute descitum, ad vitia transcursum, vetus disciplina deserta, noua inducta, in somnum à vigilijs, Ab armis ad voluptates, à negotijs in otium conuersa est ciuitas Romana. Quamobrem, ut ait Laurentius Iustinianus, noluit Deus euertere Amorrhæos, & Chananeos, cæterasque finitimas nationes ne scilicet Israelitæ ignauitæ tabescerent, seq; ipsos prauis moribus, gladijsque consumerent. Sic enim dicitur Exod. 23. *Non eiciam eos à facie tua anno vno, ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestie; hoc est vitia, seu vitiosi, ut interpretatur Diuus Hieronymus in cap. 38. Ezechielis.*

Ex supra dictis satis constat iure optimo patrem familias otiosos euangelicis verbis reprehendisse cum dixit. *Quid hic sta*

tis tota die otiosi? Merito reprehenditur otiosus primo, quia vnumquodque est propter suam operationem; ita ut si operari desinat, gratis videatur esse in hoc mûdo, atque in vanum accepisse animam suam; & ex cõsequenti, iuxta dictum Prophetæ in Psal. 23. nec ascendere poterit in montem Domini, nec in loco sancto eius habitare. Secundo iure arguitur otiosus, quia in hoc est maximè dissimilis Deo, cui adeò est naturale operari, ut iam Deus non esset si desineret operari. Vnde & Christus Dominus Iudeis ægre ferentibus quod paraliticum sabbato curauerit, respondit. *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Ioan. 5. quasi diceret. Impossibile est patrem, vel filium in aliquo temporis momento non operari, ne dum sabbato. Ex quibus verbis vtrâque personam, hoc est, & patrem, & filium eius vnigenitum Christum Dominum esse Deum euidenter sequitur, cum Deus, qui omnia potest, non possit non semper operari. Vnde in lib. 3. Regum, cum in pactum venerit Elias cum sacerdotibus Baal, ut cuius sacrificium consumeretur igne

Ps. 23.

Ioan. 5.

3. Reg. 18.

Annotationes in Dominicam

igné de coelo misso, illius Deus esset adorandus, clamantibus illis magnis vocibus, ait Elias.

Clamate voce maiori; Deus enim vester, aut forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur. Hac

4. namque Ironia Elias diuinitati Baal illudere videbatur, cum Deus nec dormire possit, nec ab operatione cessare. Ait ergo paterfamilias. *Quid hinc statis tota die otiosi?* hoc est, cum Deus hominem creauerit ad imaginem, & similitudinem suam, eundemque in paradiso collocauerit, ut operaretur, & custodiret illum, quid hinc stantes otiosi dissimiles Deo, vos ipsos excluditis à paradisi gaudijs, quæ otio amittuntur, & labore cõ-

Seuerian.

parantur? Notandum est autem ex Seueriano; cum dicitur homo à Deo positus in paradiso voluptatis, ut custodiret illum, pronomen, illum, referendum esse non ad paradysum, sed ad hominem, ut sit sensus. Posuit Deus hominem in paradiso, ut operaretur, & custodiret ipsum hominem, scilicet operando. Ex quo iam vides otiositatẽ in homine adeò perniciosam esse, ut neque Deus ipse voluerit homi-

nem in paradiso custodire, nisi laborantem. Tam certa est à perdição do ocioso, que tem Deos por perdido o tempo, q se gastasse em o guardar.

5.

Ite & vos in vineam meam, &c.

Homo nascitur ad laborem, sicut dicitur Iob capite 5. vbi al-

Iob, 5.

ludere videtur Eliphaz, cuius hæc sunt verba, ad illam sententiam, qua Deus, ut habemus Ge-

Geni.

nes, 3. Adami peccatum punitum esse voluit; *Maledicta, inquit,*

3.

terra in opere tuo, &c. In sudore

vultus tui vesceris pane tuo. Sen-

sus igitur verborum Eliphaz,

iuxta Chrysostomi sententiam,

talís esse potest, ut sit similitu-

do in eo posita, quod homo

nequeat subterfugere laborem

cum non sit è genere volucrum,

quæ volatu sibi consulant, &

vincunt laqueorum, vitæque

discrimina: iuxta quod scribitur

Prouerb. 1. *Frustra iacitur rete*

Prou.

ante oculos penitatorum. & Osee

c. 11. *auolabunt quasi auis in Ae-*

gypto. ait ergo Eliphaz homo

frustra tentabit ærumnis, atque

laboribus, & mille casuum laqueis

se subducere: non enim poterit

auolare, neq; omnino euadere.

Gregorius verò lib. 6. Moral.

Greg.

cap. 6. alacritatem quandam, &

pati.

patientis animi constantiam in
sustinendis laboribus, in verbis
illis imperari existimat. Homo,
inquit, alacriter se dedat patientiæ,
& conuolet ad recipiendos labores
sicut avis naturali quadam volup-
tate volatui se committit. Hoc sē-
su intelligendus est Apostolus

1. ad Timoth. 6. cum eidem ita
præcipit. *Sectare patientiam, mā-
suetudinem, &c.* Verbo enim, se-
ctandi, vehementia, studium, &
alacritas importatur. Quasi di-
xerit, cum videris sustinentiæ,
patientiæque materiā, conuola
ad illam: arripe; tibi ē manibus
elabi ne permittas. Similem in
voce sectādi, aut sectatoris, vim
agnouit Chrysostomus ad Ti-
tum. 2. ad illa verba Pauli, *qui
dedit semetipsum, ut mundaret sibi
populum acceptabilem sectatorem
bonorum operum.* Sectatorē, ait
Chrysost. hoc est magna cum ala-
critate, atque ingenti studio, & ani-
mo, virtutis opera capeſcētem; qua
in re vehementia quædam adsit,
neceſſe est. Hæc Chrysostomus.

Agnoscit etiam Greg. nescio
quid cum volatu coniunctum,
in illis verbis Pauli 2. ad Cor. 4.
licet is, qui foris est, noster homo
corrumpatur, tamen is, qui intus
est renouatur de die in diem, quia,

inquit Greg. inde mēs ad summa
euolat, unde caro in infimis durius
laborat. & Chrysostomus eo lo-
co sic rogat. *Quo pacto renoua-
tur?* respōdet. *fide, spē, animi prop-
titudine.* D. Ambrosius addit. *Anima ope futuri præmij renoua-
tur; & corpori corruptio hæc profi-
cit ad immortalitatē merito animæ.*
Igitur hæc quoq; sententia hinc
conſurgit, homo nascitur ad la-
borem, & avis ad volatū; utriq;
vero finis vltimus, aut victus,
aut vitæ fælicitas est. Homini
ergo labor non est finis, sed me-
dium ad victum, & vitæ tran-
quillitatē comparandā, sicut aui
volatus finis non est, sed instru-
mentū à natura datū, quo præ-
dā, & victū conquirere possit.
Ergo homo patienter quidquid
laboris est ferat, quo melius ad
futuræ vitæ præmia possit euo-
lare. Ad hæc vero præmia inui-
tamur à Christo Dño cum sub
parabola vineæ etiā otiosis ope-
rarijs ait. *Itē & vos in vineā meā.*

Quo loco diligētē observā-
dum est non nisi per patientiā,
& laborem nos posse ad beati-
tudinē euolare. Cū audis, euo-
lare, fatearis oportet quanti sit
patientiæ virtus faciendæ: ea e-
nim sola, velut quibusdam alis,
hoc

Chry-
sost.

Amb.

7.

Patiē-
tia qu
anti sit
facien
da.

Annotationes in Dominicam

hoc est laborum, & ærumnarū pennis subuehimur in sublime; neque solum per patiētiā sensim, & pederentim ad superna gaudia accedimus iuxta illud
 Psal. 124. *Euntes ibant, & flebāt mittentes semina sua:* (nam illa eūdi repetitione peculiaris quidam affectus, & in ambulando ratio conueniens lugētibus significatur) sed etiam paulo celerius, & alacrius, more gaudētium, cum scriptum sit; *ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati.* Currimus etiam per patientiam, sicut ait Paulus ad Hebr. 12. *per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.* Mirabilis hæc celeritas, qua in superna conscendimus, non cursu tantum, sed volatu perniciosissimo, renouati (vt Paulus loquitur) sicut aquila nouis pennis nouarum pænarum. In hanc sententiam dictum legimus in Psalm. 15. *Sanctis, qui in terra sunt eius, mirificauit omnes volūtates meas in eis; multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.* Nam in quibus Deus beneplaciti sui, & charitatis voluntatē declarat, multiplicatque infir-

mitates laborū, persecutiones, ærumnas, hi accelerant ad superna, & ad cursum gloriose cōficiendum. Vnde Apocal. 12. cū adest draco deuorare, & persecutionis virus euomere paratus; *data sunt mulieri, hoc est Ecclesiæ, & fidelibus, alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum lucum suum, sibi paratū à Deo.*

Neque tamē desunt, qui huiusmodi cursum, imō & volatū in patriam retardare, & impedire conantur, aeræ scilicet potestates, seu spiritus maligni, qui Christi fidelibus patientiæ alis ad beatitudinem euolantibus tanquam aues molestissimæ non desinunt inuolitare. In quā sententiam nonnulli etiam exponunt verba illa Eliphaz supra citata, videlicet. *homo nascitur ad laborem, & quis ad volandum;* in hoc sensu. Homo ad operādi, & laborandi molestiam, & lassitudinem natus est, & insuper circa illum circūuolant mala, & aues molestissimæ illius capiti inuolitant; nempe nequissimi spiritus, qui volucres cœli Lucæ 8. à Christo Domino appellantur. Similis videtur illa sententia, qua Saluator noster discipulos sic alloquitur Mat. 26

Ora-

Mat.
26.

8.
Apo
12.

9

Pl.

Lu
10.

Matt. 26. *Orate ut non intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma: hoc est ad carnis infirmitatem accedit spiritus inimici promptitudo, celeritas, astutia, studium nocendi; atque ex utroque ingens mortalibus periculum non potest non imminere.*

9. *Ceterum maligni huius spiritus insidias, promptitudinem astutiam, nocendique studium à Christi fidelibus posse conculcari, constat ex illis verbis Psal. 90. Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Id, quod etiam ipsemet Christus Dominus septuaginta duoduo discipulis reuertentibus cum gaudio, & dicentibus: Domine etiam demonia subiiciuntur nobis; respondit: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Vbi notandum est demones comparari serpentibus, qui venenum habent in ore, & scorpionibus, qui in cauda; quia actionem bonam & in principio, & in fine corrumpere, depravareque moliuntur: in principio quidem intentionem vitiando, in fine autem inanem gloriam suggerendo.*

Non est prætereundus locus ille Genes. 3. cum dictum est ad serpentem. *Ipsa observabit caput tuum, & tu calcaneum eius. Quæ locum expendens Greg. lib. 1. Moral. cap. 38. Caput, inquit, serpentis observare, est initia suggestionis aspicere, & manus sollicitæ considerationis à cordis aditu funditus extirpare; qui tamen cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur, quia & si suggestionem primam intentionem non percutit, decipere tendit in fine. Hæc Gregorius. Imò cum neq; in exordio tentationis ferit, nec in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit, quos fini suo appositos testatur regius Vates dicens in Psal. 55. *Ipsi calcaneum meum observabunt. Quia enim in calcaneo finis est corporis; quid per calcaneum nisi terminus significatur actionis?**

Neque verò solum fini actionis, sed multo etiam magis in fine vitæ demon instar scorpionis, cauda sua infidiatur: quo sensu intellige illud Psalm. 48. *Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circundabit me.* Hoc est. Si quæris cur timere debeam in die iudicii; dico quod in causa

Annotationes in Dominicam

sa est, iniquitas in fine vitæ suscepta. Cum autē propheta calcaneum nominavit, ad serpentem alludit; qui Gen. 3. mulieris calcaneum dicitur observare.

Aug. Observandum est autem ex D. August. commentario prædicti Psal. non tam nobis timendum esse à die iudicii, quam à die mortis: sic enim ille locum præallegatum intelligit, quasi dixerit regius Vates. Cur timebo à die iudicii, si ex iniquitate calcanei mei, id est, malo vitæ meæ fine, malitia, & acerbitas illius diei pendet? modo igitur, inquit, homines provideant sibi, vitent iniquitatem calcanei sui, in calcaneo enim quisque labitur: etenim à Deo dictum est serpenti: ipsa tuum observabit caput, & tu eius observabis calcaneum. Si diabolus calcaneum tuum observat, ut te deiiciat, tu caput illius observa. Caput illius initium malæ suggestionis est: quando incipit mala suggerere, tunc repelle antequam surgat delectatio, & sequatur consensus, atque adeò non apprehendet ille caput tuum. Vides ergo ex sententia Augustini dæmonem instar serpēis, calcaneo insidiari, id est tum finē actionis, tum extremū vitæ tēpus observare, quod idē

est, atq; scorpionē esse nō ore, sed cauda ferientē: in cuius rei typum Amalec extremā hebræi exercitus partē aggressus est, ut dicitur Deut. 25. *Memento, quæ fecerit tibi Amalec in via quādo egrediebaris in Aegypto; quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassī residebāt, ceciderit.* Sic enim dæmon extremas vitæ nostræ actiones, quasi iā viribus defectas, & præ senectute, & corporis infirmitate languētes, vehementius aggredi cōsuevit.

Vigilandum itaque nobis est semper, & sine intermissione orandum, quemadmodū Apostolis dormientibus, Christus Dominus præcepit, ne in tentationem intrarent: malo enim nostro sæpenumero, & carnis infirmitatem, & spiritus, hoc est diaboli promptitudinem experimur. quanti verò nostra interest vigilare, satis ostenditur ex magna patrisfamilias sollicitudine, & vigilantia in quærendis operarijs: exijt enim primo mane conducere operarios, sciens quod aduersarius noster diabolus, neque dormire, neque dormire vnquam potest, sed circuit semper quærens, quem possit dormiētem, hoc est otiosum de-

Deut
25.

11.

G

12

deuorare. Quamobrem paterfamilias, eos, quos inuenit tota die otiosos increpauit, misitque eos nihilominus in vineam suā nō gratis laboraturos, sed mercede conductos: sunt enim sicut mercenarij dies hominis (vt dicitur Iob. 7.) non licet autem mercenario, vel minimam diei partem transigere otiosam, ne dum totam diem eodem prorsus modo dum luce huius vitæ fruimur, nulla nobis requies expectanda est, sed incessanter, & indefessè laborandum.

Greg. In eo autem quod hominis vita mercenarij similis esse dicitur, ad laborantium consolationem, obseruandum est ex Gregorio eodem loco, quod quemadmodum mercenarius, dum in alieno solo laborat, mercedem tamen lucratur: sic nos cum in alieno, id est, ad Dei gloriam, & proximi utilitatem incumbimus, nostrā rem agimus, & quod plus laboris impendimus, & super impendimus, plus quoque sumus præmij percepturi. Vnde in Euāgelio dicitur. *Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis.*

12. Cum Apostolus dicat quod Deus nō ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum miseri-

cordiam saluos nos fecit; quid est quod paterfamilias quasi debitam mercedē soluturus, operarijs dixit, *quod iustum fuerit dabo vobis?* & infra; *redde, inquit, illis mercedē laboris;* id quod etiam ostenditur Gen. c. 24. cum sic ^{Gen. 24.} Deus Abraham seruum suū alloquitur. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Sapientia etiam cap. 5. apud Domi- Sap. 5. num est merces eorum. & cap. 10. reddet iustis mercedem laborum.* Denique quotiescunque loquitur de præmio seruientium sibi, mercedem vocat quasi de rigore iustitiæ deberetur.

Nihilominus tamē certissimū est Deum nemini quidquam debere, cum sit Dominus omnium: siue enim morimur, siue viuimus Domini sumus; & vt serui Domini laborare debemus nullius pretij solutionē, laborisq; mercedē expectātes; possetq; paterfamilias quatenus personā Dei agere videtur, vt laborantium opera in vineæ cultura, nullam reddēs illis mercedē pro labore sibi impenso nisi prius cū eisdē de mercede persoluēda pacisci vellet. Verum quia facta conuentione ex denario diurno, misit eos in vineam, ideo vocans procura-
torem

Annotationes in Dominicam

torem ait illi. *Voca operarios, & redde illis mercedem laboris: nimirum ex iustitia iam debitā, postquam illā ex misericordia promiserat. Vnde iam vides Dei misericordiam, paternaq; eiusdem viscera manifestari, qui cū in reddēda mercede liber esset, debitorem se nihilominus fecit, adeō vt Isaia cap. 1. operarijs suis dicat. Venite, & arguite me. Hinc & Apostolus ad Thim. 4.*

Isai. 1.

2. Ad *Cursum, inquit, consummaui. in Th. 4 reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. In quem locum Augustinus, cui, inquit, redderet iustus iudex, nisi prius donaret misericors Pater?*

Aug.

Cum ergo paterfamilias ait, *quod iustū fuerit dabo vobis; quibus verbis ostenditur, mercedē operarijs ex iustitia deberi, intellige hoc supposita eius misericordia, qua prius nobiscū voluit conuenire. Quo eodem sensu beatus Ambrosius serm.*

Ambr

15. de natali Domini dixit, *Deū quodāmodo ab hominibus cōpelli, vt misericordiam impendat. Cogitur, inquit, à nobis quodāmodo Dominus, & compellitur operibus nostris, vt nobis suam misericordiam largiatur; atq; ideo*

ipse ait, regnum cœlorū vim pati.

Neque vero prætereundum est, quod cum paterfamilias cō-
uenerit cum primis ex denario
diurno; ijs etiam, quos tertia,
sextaque diei hora misit in vi-
neam, promiserit, se, quod iustū
esset daturum: solum illis, quos
circa vndecimam horam inue-
nit, nihil omnino promisit, &
tamen eos misit in vineam ad
operandum. Numquid in hoc
significare voluit, Deum illis
tantum, qui in prima, vel etiam
in secunda vitæ ætate salutis cu-
ram habent, mercedem datu-
rum, eos vero mercede frau-
dandos, qui ad extremum vitæ
conuertuntur? minime quidem:
nam, vt in parabola audiuius,
cum sero esset vocatis opera-
rijs, cunctos procurator, iubente
Domino incipiens à nouis-
simis, mercede donauit. Quor-
sum igitur nihil promisit tota
die otiosis? forte vt timorem in-
cutiat tepidis, ac negligentibus,
qui totum vitæ cursum otio va-
cantes, virtutis opera, animaq;
salutem ad vltimum vitæ per-
iodū reseruare non erubescūt.
vt igitur appareat periculo ma-
gno se exponere huiusmodi o-
perarios, illis, quos inuenit tota
die

die otiosos nihil promisit; non quia non sit daturus si conuertantur, sed ut innuat, quod isti difficile conuertuntur, & licet sint à Domino sufficienter vocati, raro tamen annuunt Deo vocanti, de quibus dicitur Pro-
 14. uerb. 1. *Vocavi, & renuistis, &c.* De iisdem B. Augustinus dicitur dubitare sub his verbis. *Agēs poenitentiam ad extremum vitæ, si est ipse securus, ego non sum securus. non dico damnabitur, sed nec dico saluabitur: solet enim Deus, ut ait beatus Greg. hac poena multare peccatorem, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei.* Hac igitur de causa, ut iā diximus, paterfamilias quos inuenit tota die otiosos vocauit quidem in vineam, quia Deus vult omnes homines saluos fieri, nihil tamen promisit, quia ex multis, qui ad vitam vocantur, paucissimi, ex ipsorum negligētia, & otio, ad salutē eliguntur.

Voca operarios, & redde illis mercedem laboris.

14. **M** Eminerat paterfamilias scriptum esse Leu. c. 18. *non morabitur opus mercenarij a-*

puā te vsque mane. Id, quod Deuter. 24. clarius sub his verbis cōmendatur. *Non negabis mercedē indigentis, sed eadem die reddes in pretium laboris sui, ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam.* Sanctus Tobias missurus filium suū ad urbem Rages, longissimum cū Tobii illo habuit sermonem: & inter multa salutis monita, id, quod maximē illi cōmendandum putauit, hoc vnum fuit. *Apud te omnino nō morabitur merces mercenarij tui, & cetera.* Sciebat enim quod quemadmodum diuina scriptura beatum prādicat eū, qui intelligit super egenum, & pauperem: eodem modo illum, qui indigentem operariū mercede fraudat, iure optimo dici posse infelicem. Propterea quod, ait Iacobus in sua canonica cap. 5. *Iacob merces operariorum, qui messuerūt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini sabaoth introiuit.* Notandum est autem tria esse peccatorū genera, quæ in diuina scriptura ad Deum clamare dicuntur. Homicidiū; de quo dicitur Gen. 4. *Sanguis Abel fratris tui clamat ad me de terra.* Secundum est nefandum illud E Sodo-

Deut. 24.

Tobi. 4.

Gen. 4.

Annotationes in Euangelium

Gen.
18.

Sodomorū crimen, de quo Genes. 18. *Ecce clamor Sodomorum pervenit ad me*: tertium est hoc de quo loquitur Iacobus, videlicet, defraudatio mercis operatorum.

Iob.
31.

Quod ut penitus fugientes detestemur, sciendum est Deū solere huiusmodi peccata frugū sterilitate in peccatoribus punire. Est enim hæc pœna ita peccato debita, ut Iob. cap. 31. eandem sibi imprecetur dicēs. *Si fructus terræ comedi absque pecunia, & animam agricolarum afflixit: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.* Hac igitur de causa paterfamilias ad aliorum exemplum, cum sero iā esset, vocari iubet operarios, eisdemque reddi mercedem laboris incipiens à nouissimis. Gaudete ergo, fratres, in Domino semper, iterum dico gaudete: non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Ecce paterfam. in persona Dei compatitur laborantibus, eisque iubet reddi mercedem laboris. Non sic autē impius non sic: non sic, inquam impius ille tyrannus, &

hostis humani generis, qui ne pūctam quidem temporis, suis compatitur operarijs, quos nō solum non reficit aliqua laboris mercede, sed ne respirare quidem eosdem sinit, sicut ipsi aliquando, sero tamen, & infructuosè pœnitentes, & prę angustia spiritus gementes testabuntur dicentes. *Lassati sumus in via iniquitatis, & ambulauimus vias difficiles; quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? in malignitate autē nostra consumpti sumus, &c.* Ecce qua mercede malignus ille humani generis hostis suos semper operarios conducit.

In figura autē huius diabolicę tyrannidis, vociferantibus filijs Israel, clamantibusque ad Pharaonē laboris pōdere pressi & attriti, non solum non est misertus afflictis, sed amplius eos etiā detractis paleis afflixit. *Vacatis, inquit, otio. ite ergo, & operamini paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetum numerum laterum.* Exod. cap. 5. Ecce vidimus in figura, intolerabilē diaboli in suos operarios tyrannidē. Accipite modo, fratres, sanum consiliū, & videte in cuius vinea vobis expediat laborare; vtrum

Sap.

Exod.
5.

Exod.

Chry.
lost.

utrum in eius vinea, qui prælaborare clamantes iubet vehementius affligi, an in eius, qui reddi iubet operarijs mercedē, & laborantes adiuuat in afflictione.

Pl. 90 Cum ipso, inquit, sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum. Cum ipso sum. Ecce præsencia adiuuantis. Ostendam illi salutare meum. Ecce merces laborantis.

Notandum est autem hoc loco, non dictum fuisse, cum ipso sum dum tribulatur, sed in tribulatione, in qua scilicet ego quoque sum. quasi dicat in ipsamet tribulatione lateo, eam pro utilitate patientis dispensans, dulcēq; eandem, & suauem reddēs pro ut opus est. Agnouit hoc ipsum regius Vates cum in Ps. 118. nō petit non tribulari, sed ne in tribulatione deferatur. non me derelinquas usquequaq; .opus nāq; est ut aquila pullos derelinquat ut discant volare; sed tamen nō eos involatu derelinquit omnino; est enim præsens, ut subleuet cum opus est. Audi Chrysostomum. Non semper, inquit, gestandi sumus quasi pueri: petit ergo David ne valde derelinquatur: neque enim omnino discedit nu-

trix pueri, etiam cum puerum sibi ipsi nutantem relinquit; sed propē est ne periculose cadere permittat. In hoc igitur sensu ait David. Non me derelinquas usquequaq; hoc est non me omnino derelinquas.

Multi sunt vocati, pauci verò electi.

M Irabile quidem, & valde 16. terribile videri debet tonitrum hoc, quod in omniū aures ex ore veritatis intonuit, præsertim cum Deus ipse Optimus Maximus nulli vnquam visus sit facienti quod in se est, denegare gratiā suam: quin potius verissimum est, quod tota Theologorū schola confirmat, Deum scilicet omnibus sufficiētia præstare auxilia ad salutem. Verum quia pauci admodum sunt, qui talibus utantur auxilijs, consequens erat sententia Saluatoris, qua dicit. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Preuiderat iam olim hoc propheta Michæ. c. 7. cum in persona Dei tactus dolore cordis intrinsecus, Vae mihi, inquit, quia factus sū, sicut, qui colligit in autumno racemos. hoc est vindemia iam facta, ego

Annotationes in Euangelium

racemos paucos, & immaturos colligo. Dolendum quidem est maximè eam vineam, quam Christus Dominus tam maximis expensis plantauit, & excoluit, ab eo vindemiari, de quo dicitur in Psalm. *Singularis ferus depastus est eam: exterminauitque eam aper de Sylua.* Matth. etiam cap. 7. Christus Dominus quasi dolens ait. *quam angusta est porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam.* Et Luc. 13. *contendite*, inquit, *intrare per angustam portam.* Vbi notandum est verbum, *contendite*. quasi diceret. *Contendite*, quia laboriosum est valde aditum inuenire. Quod si pauci sunt, qui inueniunt, pauciores sunt, qui per inuentam portam gradiuntur, & paucissimi, qui inuentam teneant usque in finem. Nemo ergo decipiatur putans in sæculo facilem patere aditum ad salutem, cum ibi sit lata via, & multi intrent per eam: in religionibus verò arcta, & angusta, de qua verè dici potest. *Pauci inueniunt eam.*

17. Ex quibus collige quantus sit eorum error, qui nobis consulenter persuadere volunt, ne arctam, singularemque vitam,

sed communem sequamur, usque modo enim neminem vidi iustum, quin in se ipso filum populi non fregerit: & qui à comuni turba recedunt, optimū sibi viuendi genus eligunt, quoniam pauci sunt electi. Quo sensu dictum Senecæ intelligi videtur, videlicet. *Nunquam multis placeas.* Quod ipse met declarans ait, maximum in eo vitium esse, qui non vult melioribus placere, sed pluribus. Cogita ergo si verum est, quod dicitur. *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Quam verò sint futuri pauci, audi in figurā Isaiam. *Quomodo si pauca oliuæ, quæ remanserunt excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit finita vindemia;* quibus verbis prædicitur vastatio urbium Iudææ, primū à Vespasiano patre, & Tito filio, & postea veluti facienda racematio sub Adriano, ut eedem vrbes penitus excidantur, ut sit sensus. Quemadmodum si quis excutiat oliuam collectis oleis prius, & facta oliuatione, rursus reliquæ oliuæ, quæ sūt, colliguntur: sic Adrianus imperator, quod reliquum erit ex vastatione illata à Vespasiano, delebit prorsus.

Hæ

Sene.
ca.

Is. 16

Cassianus.

Hæ verò similitudines, ait Cassianus, spiritu prophetico editæ sunt, & pro veritate factorum, quæ populo Israelitico, & Hierusalem incomparabiliter acciderunt; hoc præficientes, ac figurantes, quod sicut ex oleis, & de oliuëtis,

studio possidentis paucæ remanent, quæ excuti possint: & ex vindemijs factis, pauci sunt racemi, qui remanent: sic erit paucitas saluandorum, respectu eorum, qui supplicium sustinebunt æternum.

Pro Dominica in Sexagesima.

IN EVANGELIUM EIVSDEM
Dominicæ secundum Lucam cap. 13.

Exijt, qui seminat seminare semen suum, &c.

I.



Vdiuimus in superiori Dominica de paucitate saluandorum, terribilem Saluatoris sententiam, quam nunc confirmare videtur sub parabola agricolæ semē suum seminantis: ex quatuor enim terræ partibus, in quibus seminavit, vna tantum fructum dedit in tempore suo. Dūm seminat, inquit, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud: aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem: & aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt il-

lud: aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplū.

Cæterum cum semen interpretetur verbum Dei, seu doctrina Euangelica, quæ Apostolorum ministerio per orbem terrarum diffusa est iuxta illud Psal. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* &c. inquirendum videtur, quid causæ sit cur verbum Dei vniuersis seminatum, in paucis tamen spiritum salutis soleat germinare? & quidē ex parte Dei seminantis, nihil deesse potuisse certissimē constat; quippè qui & diuini verbi semen exijt oportune, impertunē seminare, & insuper cœlestem

Annotationes in Euangelium

U. 45.
 Iestem illum terris infudit rorem quem Isaias desiderabat cum dixit c. 45. *Rorate cœli de super, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatore.* Cuius celestis roris tanta est vis, tantaq; fecunditas, ut etiam deperditum semen, mortuumq; facile possit eodem rore perfuso suscitari; iuxta id, quod idem Isaias ait cap. 26. *Viuent mortui; interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate, qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus.* Quem locum sic interpretatur Procopius. *Ros, inquit, tuus est vnigenitus filius tuus, qui stillans guttis viuificantibus, mortuis tuis medicinam faciet peccatorum, quæ contraxerunt; simulque vitam reddet aternam.* Itaque iuxta Procopij sententiam Christus ipse ros dicitur tantę virtutis, ut vitam mortuis tribuere possit: id enim significant verba illa, *viuent mortui, interfecti mei resurgent.*

27.
Pl. 71
 Audi modò, & vide huius diuini verbi fecunditatē in Ps. 71 postquam enim ibi regius Vates de eodem dixit. *descendet sicut pluuia in vellus, statim subdit; orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.* Hoc est, post huius celestis roris in terras

descensum, quam primū omniū virtutum, & gratiarum genera pullulabunt. Verbum enim hebræū, ut notarunt huius linguę periti; pro quo nos habemus, *orietur*, significat florere, crescere, & multiplicare. Appellatur præterea Christus Dominus ros, non ob fecunditatē tantū, sicut dictum est, sed ob lætitiā etiā, qua ros terram fecundat: nam hanc etiam ob causam Ps. 132. fratrum concordia similis dicitur rori, tum propter fecunditatem, tum etiā propter sumam iocunditatem, & lætitiā. *Ecce,* Psalm. 132. *inquit, quam bonum, & quam iocundum habitare fratres in vnum: sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion: cum enim utilitas simul, & iocunditas concordie fratrum, similitudine roris exprimitur; manifestum est rorem non tantum fecundare, sed exhilarare etiam terram, & lætas segetes facere. Est igitur fratrum in vnum habitatio, ita iocunda, & bona, sicut ros Hermon, qui descendit, hoc est ventorum flatu de monte Hermon. In montem Sion humiliorem. Summā fuisse lætitiā, quam Christus aduentu suo attulit mundo, ex Isaię præcitato loco cōprobatur iuxta*

iuxta septuaginta translationē: pro eo enim quod nos habemus, *rorate cœli desuper*, transtulerūt illi. *exultent cœli desuper*; ut indicarent cœlos cum rore isto cœlesti terras perfuderunt, quodā modo exultasse, ac risisse. Nec verò id mirū videri debet; exultasse, risisseq; cœlos, cū Christū in terras miserūt, quandoquidē ipse nihil aliud est, quā cœli, terræq; risus; eā scilicet ob causam in Isaac, qui risus interpretatur, ad viuum expressus, ut docet B. Ambrosius lib. de Isaac, & anima cap. 1. *Isaac, inquit, risum significat, risus autem insigne lætitiæ est: quis autem ignorat, quod is vniuersorum lætitiæ sit, qui formidolosæ mortis, vel pauore compresso, vel mœrore sublato, factus omnibus est remissio peccatorum?*

3. Deniq; Saluator ipse mūdi risus, & lætitiæ prædicationis verbū omnibus in vniuersum subministravit; in quo etiā simillimus fuit Deo Patri, qui solē suū oriri facit sup bonos, & malos, super iustos, & iniustos, ut dicitur Matth. c. 5. Et hoc est, quod in parabola hodierna voluit insinuare: cum enim exiret qui seminat seminare semen suū, nullam terrę partem non semina-

uit. Seminauit iuxta viam; seminauit petrosam; seminauit denique & bonam, & insuper spinosam, ut videret si forte excolendo proficeret, roreque cœlesti perfusa terra germinaret.

Restat igitur dicendum totius perditionis causā ex prauitate terræ, hoc est audientiū verbū diuinū, prouenire: neque enim huiusmodi verbum potest vllomodo fructū facere iuxta viam, in corde videlicet eorū, qui ab spiritibus malignis, tanquā via quædam publica conculcantur. Huiusmodi nocumentum animarum diuinus sponsus ab Ecclesia sub nomine vineæ pulsare magnopere curauit dicens Cāt.

2. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Vulpiū nomine demones intelligi, qui vulpes propter versutiam, paruulæ propter imbecillitatē appellantur. De huiusmodi corde, vulpium ingressibus patente, loquitur Salomon Ecclesiast. 2. malo suo expertus malarū vulpium infestationem, cum dicit.

Omnia, quæ desiderabāt oculi mei, non negavi eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur. Quasi diceret, Nunquam o diabo quis entrar, que lhe

Annotationes in Euangelium

não abrisse a porta. Quoties diabolus in Salomone, & similibus voluit Dei sapientiam cōculcare, vsus illis verbis Isai. 51. *incuruare, vt transeamus.* Quæ verba diabolica esse videntur; subditur gentis illius obediētia in malum cum dicitur. *Et posuisti, vt terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.* Et hoc est, quod ait Christus Dominus in Euangelio, *aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud.*

Aliud cecidit supra petram, &c.

4. **S** Vnt aliqui peccatores adeo corde duri, vt lapidei, vel ferrei esse videantur, de quibus Deus Zachar. 7. ita conqueritur. *Posuerunt, inquit, cor suum vt adamantem, ne audirent legem.* Et Isaiæ 46. *Audite me duro corde.* Generator autem hæc cordis durities ex cōsuetudine peccandi; in quam peccator cum deuenit, omnes Dei admonitiones, increpationesque contemnit iuxta id, quod dicitur Prouerb. 18. *impius cum venerit in profundum peccatorum, contē-*

net. De quo profundo Prophetam liberari rogat in Psal. 68. cū ait. *non absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum.* Vnde Bernardus sermone vndecimo in Psal. qui habitat, sic habet. *Ex hoc deinceps magis, ac magis super eum vrget puteus os suum, dum animam contēptus tradit impœnitentiæ: impœnitentiæ obstinatione firmatur; hoc est iam peccatum, quod nec in hoc sæculo, nec in futuro remittitur; quia cor durum, & induratum, nec Deum timet, nec hominem reueretur.* Audi Hieremiam cap. 5. *Percussisti eos & non doluerunt: attriuisisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti.* Et hic est periculior status animæ, ad quem miser potest peccator deuenire. De quibus Deus per Isaiam cap. 1. *Super quo, inquit, percutiam vos ultra addentes prauaricationem?* quasi diceret. Frustra vos percutiam qui flagella mea contēnitis, nec resipiscitis, sed addentes peccata peccatis, corda vestra velut adamantem posuistis. Manete ergo in æternum obdurati, quousque vrgeat super vos inferni puteus os suum. Ecce

Pl. 68

Bern.

Hierem. 5.

Isai. 1.

Sex
Au

Prou.
18.

ce ostendimus, fratres, lapidea corda, in quibus euāgelicæ prædicationis semen quanuis ceciderit, natum statim aruit: neque enim habere possunt humorem diuini roris, quo radidentur, & crescant.

Aliud cecidit super spinas, & simul exorta suffocauerunt, &c.

5. **V**erbum Dei, quod veluti semen inter spinas cecidit, iuxta Saluatoris interpretationem, hi sunt, qui audierunt, & à solitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ, euntes suffocantur, & non referunt fructum. Ex quibus verbis constat diuitias sæculi, & vitæ voluptates, verbo euangelicæ prædicationis suscipiendo, maximo esse impedimēto. Quamobrem nō incongrue Traianus imperator authore sexto Aurelio, thesaurum diuitis cum liene comparabat: sicut enim crescente liene, decrescunt alia membra, nec alimenti susceptione bene alitur, imò quo plus alimenti suscipiunt, magis vires minuuntur: ita dum augentur opes, virtu-

Sext.
Aurel

tes decrescunt; charitas, humilitas, parcitas, continentia, paulatim minuuntur, in diesque decrescentes amittuntur. Refert Aristoteles 2. de partibus animalium cap. 15. columbas tam exiguum habere lienem, ut pro pmodum sensum effugiat. Nihil nobis magis est impedimento ad incesum, quam lienis tumor: vnde lienes vix possunt incedere ne dum properare. nos columbæ sumus in cœlesti gloria nidificaturæ; & ideo oportet exiguum habere lienem sicut columbæ, ut ascendere, & volare possimus sine impedimēto: hoc est oportet non multis inhiare diuitijs: est enim aurum, ut ait Augustinus, *periculū possidentium, eneruatioq; virtutū.* & Chrysostomus homil. 7. de pœnitentia, *opes*, inquit, *sunt scholæ malitiæ.* Denique Cant. c. 2. diuinus spōsus allegoricè vocare videtur ad ascensum, non diuitem huius sæculi, sed pauperem spiritu; illū inquam, qui diuitijs, vitæque voluptatibus liber, ascendendi habet facultatem. *Surge*, inquit, *propera amica mea, columba mea & veni.* notanda sunt duæ illæ voces. *propera, columba.* Quid enim velocius pro-

Arist.

Aug.

Chry
sost.

Cant.

Annotations in Euangelium

properare poterat, quam colūba, quæ vix habet lienem? quasi diceret sponsus. Veni, & ascende, quia non te onerant pondera diuitiarum, quominus possis velocius ascendere, & quanto-
 6. cius properare.

6. Difficilem vero esse admodū diuitis ascēsum, eiusdemque in regnum cœlorum ingressum, apertissime ostendunt Christi Domini verba Matt. cap. 19. sic dicentis. *Facilius est camelum intrare per foramen acus, quam diuitem in regnum cœlorum.* Vnde Iacobus in sua canonica epistola cap. 5. sic omnes in vniuersum diuites alloquitur, vt ex diuitijs ipsorum, ad extremam Dei irā in malum ipsorum, sic argumēteretur. *Agite ergo nunc diuites, plorate ululantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis. thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus, &c.* Hæc autem, quæ Iacobus de diuitibus in ipsorū perniciem infert, de ijs tantum intelligenda sunt, qui volunt, vt ait Apostolus, *diuites fieri*; vnde & *in tentationem incidunt, & in laqueum diaboli*; quare in eisdē diuini verbi semen suffocatur, ne possit producere fructum salutis centesimum.

Offert se se hoc loco non cōtemnenda quæstio, quam proponit, dissoluitque D. Thom. super Matth. exponens propositā parabolam Saluatoris. Vt quid enim ille, qui exijt seminare semen suum, iuxta viam seminauit, sciens mox illud esse à prætereuntibus conculcandum, & à volucribus cœli comedendū? vt quid etiam supra petram, in qua non erat radicandū? quorsum denique super spinas à quibus erat suffocandum? cum igitur Dei sapientiam horum nihil latere posset, quid causæ esse potuit, cur euangelicæ semen doctrinæ ad eos mittit, à quibus, vt ipse optime nouerat, nulatenus erat recipienda?

D. Thomas vbi supra; & D. Chrysostomus hom. 41. in Mat. respondent, quod in agris, & in seminibus, quæ terræ traduntur, stultum factum videretur, & esset: in anima vero, atque doctrina, probe, & laudabiliter. Huius autem ratio videtur esse, quia is, qui tradit semina terræ, non potest ex lapidibus fructū producere; nec ex spinis flores: Deo autem non erit impossibile omne verbum: imò *potens est de lapidibus suscitare filios Abrahæ,*

Diuit
Tho

Mat
3.

Mat
Luc
2.

7.
Chry
sost

Aug
lon
4.

ha, vt Christus Dominus Matt. 3. argumentatus est; ideo sapientissime, vt solet, disponens omnia suauiter, nemini prædicationis verbum subtrahendū putauit. In huius autē veritatis testimonium videtur dixisse Ioānes Baptista, vt refertur Matth.

Matt. 1. & Luc. 2. *Ego vox clamantis in deserto: parate viā Domino rectas facite semitas eius.* Nēpe, vt ipsū desertum, iam non sit desertū; sed via plana, & regia, qua venturus Dominus possit incedere.

& hoc est, quod sequitur, *erunt praua indirecta, & aspera in vias planas.* Potens est itaque Deus ex prauis hominibus, maximos efficere poenitentes; ex statuq; culpæ in gratiæ statum transferre.

Quo sensu B. Augustinus explicat Ionæ prophetiā quatenus habet. *adhuc quadraginta diebus*

& Niniue subuertetur; aitq; reuera in hoc sēsu urbē illam fuisse euersam, Niniuem, inquam peccatricē; denuoq; aliā Niniūē fuisse ædificatam, videlicet, poenitentē: quo modo impleta est Ionæ prophetia non intra dies quadraginta, sed intra tres, quibus à peccatrice fuit in poenitentē

im euersa, vel potius conuersa. Ex quibus quanta sit diuini

verbi virtus, etiam iuxta viam, supra petram, & inter spinas, comprobatur.

Hoc eodē sensu exponit Origenes aliam Matt. 13. parabolā,

cum enim quidam seminauerit bonum semen in agro suo, dormientibus hominibus, venit inimicus, & superseminauit zizania: creuit autem herba simul cum tritico, & apparuerunt zizania. Quærentibus autem seruis, & dicentibus, Domine nonne bonū semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? respondit. inimicus homo hoc fecit. dicunt ei. Visimus & colligimus ea? ait illis. nonne forte eradicetis simul & triticum. Ait ergo Origenes

Dominum noluisse zizania eradicari, quia præuidebat, virtute diuina ex illis aliquando triticū esse colligendum: quando scilicet diuini verbi virtute, subuersa iniquitate, peccatores conuerterentur in maximos poenitentes. In quam sententiā beatus Augustinus tractatu in Psal.

54. ne putetis, inquit, malos gratis esse in hoc mundo. & nihil boni de illis agere Deum: omnis malus, aut ideo uiuit vt corrigatur, aut vt per illum bonus exerceatur, & infra. plerumque, ait, cum

tibi

Origenes.
8.

Matt.
13.

Aug.

Annotationes in Euangelium

tibi videris odiffe inimicum, fratrem odisti, & nescis, & cat. Serui igitur patrifamilias nescientes, quòd dominus aliquid boni cogitabat, de zizanijs eradicare volebant, Dominus verò, qui omnia nouerat, ne eradicarentur persuasit. In exemplum adduci potest, id, quod refertur ab Euangelista Luca capite nono de quadam ciuitate Samaritanorum, qui cum nolent Christum recipere, dicunt discipuli. Domine vis, dicimus, ut ignis descendat de cœlo, & consummat illos. conuersus Dominus increpauit illos dicens. Nescitis cuius spiritus estis. Hoc autem fecit præuidens quòd à Samaritanis non solum aliquando esset recipiendus, sed & rogandus, ut patet Ioan. 4.

9. Responderi etiã posset, Deũ voluisse vt diuini verbi semen in omnem terram seminaretur iuxta illud Ps. 18. In omnẽ terrã exiuit sonus eorum, nequis incredulitatis suæ excusationem haberet, sicut ipsemet Christus dixit Ioannis. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Si enim aliqua esset terra, in

quam Euangelicæ prædicationis verbũ non perueniret, posset prætere illam excusationem, quam Matth. 25. legimus seruum nequam parabolice in sui excusationem, proposuisse; nempe. metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti. In quam sententiam Sapietiae cap. 5. in persona damnandorum sic legimus. Iustitiæ lumen non luxit nobis: sol intelligentiæ non ortus est nobis. Quibus verbis impij, culpam damnationis suæ proijcere videntur in diuinam sapientiam, à qua nunquam illuminatos fuisse, falsò conqueruntur; quod quidẽ blasphemia est, & impietas maxima: diuinæ namque iustitiæ lumen omnibus luxit, sicut testatur Ioannes Euangelista cap. 1.

Erat, inquit, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum. Ex quibus iam patet verissimam esse dominicam illam sententiam Osee cap. 13. Perditio tua Israel: tantummodo ex me auxilium tuum: impij vero dilexisse magis arguuntur tenebras, quam lucem illius diuinę bonitatis, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Aliud

Matth.
25.

Sap.
5.

Ioan.
1.

Osee
13.

Luc.
9.

Ioan.
4.

Ps.
18.

Ioan.
15.

Aliud cecidit in terram bonam; & exortū fecit fructum centuplum.

10. **C**hristus Dominus rogatus à discipulis ut parabolam exponeret, singula edisserens, hanc terræ bonam partē, super quam semen dum cecidit, fecit fructum centuplum, sic interpretatus est. *Quod autē in bonam terram, inquit, hi sunt, qui in corde bono, & optimo, audientes Verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* In hac vero Christi expositione, duo maximè sunt adnotanda. Verbum, *retinent*, & verbum, *in patientia*. Verbum, *retinent*, significat vim maximam, seu violentiam, quæ id, quod aliquis maxima etiam vi è manibus nostris conatur eripere, retinemus: nō aliter verbū apprehendere significat manus iniicere in eum, qui effugere nititur quantum potest, quo verbo usus est Apostolus cum de verbo diuino incarnato dixit, *semen Abrahamæ apprehendit*, ut significaret Dei bonitatem, qui hominem veluti à salute fugientem apprehendisset. Eodem igitur modo cum

Saluator noster pios homines, nomine bonæ terræ significatos, verbum Dei retinere dicit, alludere videtur ad id, quod ipsemet alibi dicit. *Regnum cælorum, videlicet vim pati, & violentos tantummodò rapere illud.* Secundo cum dicit. *Verbum retinent*, ostendit diabolum quam maxima vi potest efficere, & laborare, ut prædicationis verbum eripiat de cordibus audientium, ne credentes salui fiant.

In hanc sententiam, & in prædicto sensu intellige id, quod Deus de patriarcha Iob ad diabolum dixit. *Numquid, inquit, considerasti seruum meū Iob, quod non sit ei similis in terra: Vir simplex, ac rectus, & adhuc retinens innocentiam?* hoc est etiam te aduersante, ac maximè renitente, ac mille in eum nocendi artes, modosque inuestigante, ut illi innocentiam eripias, ipse tamen te fortior existens, viriliter agens, adhuc eam retinet, te inuito. Quanta vero cura, ac diligentia diabolus piorum innocentiam, virtutemque eripere curet, manifestum fiet tentatione ipsius Iob. Idque etiam unusquisq, in semetipso ex quotidianis, imò ex momentaneis expe-

verbū
retin.
quid si
gnifi-
cat.

Iob. i.

Annotationes in Euangelium

experiri poterit, tentationibus: ideo namque diabolus in diuina scriptura, aliquando vt leo, aliquando vt auis, aliquando vt vulpes mortales dicitur tentare, quia in tentando vitur leonis vi, velocitate auis, sagacitate vulpis, quemadmodum etiam & serpentis prudentia, hisque omnibus animalibus in scriptura, vt cautos nos faciat, comparatur. *tanquam leo rugiens circuit, quærens, quem deuoret.* Ecce leonis vitur fortitudine. *Et aues cæli comedunt illud, nēpe semen in via.* Ecce auis velocitatem. *Capite nobis vulpes paruas.* Ecce astutiam innuit in tentando. insuper & Genes. 2. *Serpens dicitur calidior cunctis animalibus.* In Psal. etiam 103. dicitur diabolus draco, & Iob. 40. Leuiathan appellatur. In quem locum Greg. in hac, inquit, *aquarum abyſſo, id est, immensitate generis humani, aperto ore cetus iste ferebatur, ad omnium mortem inhians, vitam penè omnium vorās, &c.* Hanc hominum miserabilem vicem miseratus Deus, admirabilem draconis expiscandi modum inuenit: verbi diuinitatem quasi hamum, carne veluti aptissima texit esca: & in mare

misit; in escam irruit cetus; quid multa? diuinitate veluti hamo transfixus, prehēditur, & foras extrahitur, iuxta illud Ioan. 12. *Nunc princeps huius mundi, id est, cetus in mari hoc magno imperans, eiicitur foras.* Vnde Gregor. magnus, homo, inquit, *captus est, quia in redemptore nostro dum per satellites suos escam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit.*

Expiscatus est diabolus primos parētes in diuinitate quasi dulci esca; eritis, inquit, sicut dii. at iuxta illud Isaie 33. *Væ, qui prædavis, nonne & ipse prædaberis?* diuinitate cepit, diuinitate captus est: non tamen tanquam esca palam proposita, sed tanquā Dam. homo carne operto. Sic Damascenus lib. 3. de fide. cap. 1. *quoniam hostis, inquit, iniecta diuinitatis spe hominem pellexerat, ipse vicissim carnis in tegumento allicitur, & inescatur.* Nazianzenus etiam oratione in sancta Naz. lumina; sic ait, *diabolus nos diuinitatis spe obiecta tanquam illecebra in fraudem induxit, ea de causa ipse prætextu carnis inescatur; vt dum quasi in Adamum impetū facit, in Deum incurrat. & cat.* Quare per vnigenitum Dei filium

Gen.
2.
Iob.
40.

lium, omnibus huius serpentis detectis insidijs, liberari possumus à laqueo venantis, si habitantes in adiutorio altissimi, fructum gratiæ volumus retinere, idque in patientia, quemadmodum secundo loco notandum esse diximus.

12. *Ad Hebr.* Beatus Apostolus Paulus ad Hebræos 10. patientiam nobis cōmendat tanquam aliquid necessarium ad salutem. *Patientia*, inquit, *vobis necessaria est, ut reportetis promissionem.* Promissio autem Dei hæc est, sicut patet ex Matth. 16. *Centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* *Postest* autem verbum illud, *fructū retinent in patientia*, sic intelligi, ut nomen, *patientia*, non pro patientia, qua mala toleramus accipiat, sed pro patienti expectatione, qua cum spe præmij in malis ferendis perseveramus: verbum enim græcum hoc etiā significat, estque in divinis literis frequētissima huiusmodi significatio, verbi, *patientia*. Quo sensu intelligendus est Prophetæ Psal. 26. cum sic ait. *Expecta Dominum viriliter age: confortetur cor tuum, & sustine Dominū.* Vbi idem verbū habetur, estq; idem ac si diceret. patienti ex-

pectatione persevera in expectanda Domini repromissione. *Item illud Psal. 61. Veruntamen* *Deo subiecta esto anima mea, quoniam ab ipso patientia mea.* & *Roman. 2. qui reddet unicuique secundum opera eius: ijs quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem.* Vbi patientia boni operis idem est, quod perseverantia in bono opere. Sensus igitur illorum verborū Christi Domini. *Verbum retinent in patientia*, iuxta prædictam expositionem patientiæ, talis est. Verbum prædicationis, quod corde bono, & optimo receperunt, patienti expectatione, & perseverantia retinentes, mercedem quandam gloriæ, suo tempore tribuendam, expectant.

Notandum est autem, ad huiusmodi patientiam, seu animi perseverantiā in retinendo eūgalicæ prædicationis verbo, necessariam nobis esse vim maximā: ideo namq; Apostolus nos præcipit armari, ne expugnemur. *In omnibus, inquit, sumētes scutum fidei, ut possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* *Ad Eph. 6.* Petrus etiā Apostol. *epi. 1. cap. 1.* sic ait. *Christo igitur passo in carne, & vos eadē cogitatione*

Annotationes in Euangelium

armamini; hoc est eandē cogitationem, velut arma induite: vel sic. Cōgruēter huic cogitationi *armamini*. Vbi notandū est verbum, *armamini*; neque enim dixit induimini, vel exornamini, sed *armamini*, quod verbum impugnationem sonat, & praeliū; vt significetur fortitudo passionis Christi, cuius vel sola meditatione armati, diabolum possumus superare; quam eandem ob causam Christus cruci affixus clypeo comparatur: fuitq; expressus in illo Iosue clypeo, quem ille ex praecepto Domini leuauit in sublime in praelio, quod cum habitatoribus vrbs Hai committebatur, vt ad eius conspectum exercitus confidētius praeliaretur. Iosue cap. 8. quo videtur allusisse Isaias c. 5. dum dixit. *Leuabit signum in nationibus, & sibilabit ad eum de finibus terrae. Ecce festinus volociter veniet: non est deficiens, neque laborans in eo; neque soluetur cingulum renū eius, neque rumpe- tur corrigia calceamenti. Quæ verba quanuis ad literam intelligenda sint de Assyrijs, quos Deus quasi erecto signo euocauit ad Iudæorum euersionem: tamen signum illud erectum*

Christum possumus interpre-
tari, quo in Cruce exaltato, om-
nes euocati sunt ad bellum cū
animi hostibus gerendum; & ad
prælium ita animati, vt nullos
dici possit deficiens, aut labo-
rans; nulliusque cingulum præ-
timore soluatur. Recte vero di-
citur, & *sibilabit*; quia ad mini-
mum Christi nutum, quamplu-
rimi strenui milites ex omni-
bus mundi partibus conuola-
rūt, sub signo Crucis præliaturi.

Hanc eandē ob causam Chri-
stus in cruce turris fortitudinis
appellatur Psal. 60. *deduxisti me,*
quia factus es spes mea: turris for-
titudinis à facie inimici. Audi
quid in hunc locū dixerit Aug.
Vnde factus est Christus spes mea,
nisi quia passus est, & resurrexit:
nos enim non noueramus nisi nas-
ci hominem, & mori. resurgere ho-
minem, & viuere in æternū, non
noueramus. Suscepit quod noueras,
& demonstrauit, quod non noue-
ras, ideo factus est spes nostra, in
tribulationibus. Sequitur in Psal-
mo. Turris fortitudinis à facie ini-
mici. Angitur cor meum: laboro
inter tentationes; is est mihi turris
quo cū fugero, non solum vitabo
tela inimici, sed etiam in illum,
quæ voluero, ipse iaculabor.

Huc

14. Huc spectat illud Iacobi c. 5. *men alij de passione, & resur-*
 Iacob. *rectione Domini interpretan-*
 1. *tur: ut sit sensus. finem Domini vi-*
distis; hoc est, vidistis quam fe-
lici clausula, & fine eius passio
fuerit terminata. debetis igitur
vos simile in laboribus fiducia
habere, eosq; expectatione fu-
turae felicitatis, & glorie, patie-
ter, & animose tolerare, Hec pro
intelligentia, & interpretatione
eorum verborum, fructum retinet,
in patientia, dixisse sufficiat.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Pro Dominica in Quinquagesima. in illud Lucae 18.

Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur gentibus, &c.

1. **I**N parabola superioris Dominice vidimus verbi diuini semine partim fuisse conculcatum in via: partim aruisse in petra: partim verò fuisse inter spinas suffocatum: solum autem illa seminis pars, quæ cecidit in terram bonam, centuplum fecisse fructum; cuius fructus causa nunc affert Christus Dominus, nepe ipsius passionem, & crucem, quam prænuntians discipulis ait. *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt de filio hominis, &c.*

Inter omnia, quæ scripta sunt in Prophetis de filio hominis, quod attinet ad eius passionem fuit insigne illud Isaia. 3. *Si posuerit animam suam videbit seminem longævum, &c.* In quam sententiam

Annotationes in Euangelium

Aug. 140. *singulariter sum ego donec transeā. loquitur autem sanctus doctor in persona Christi. donec ego transeā de hoc mūdo ad Patrē, singularis sum, hoc est solus, cum verò transiero per mortē, multiplicabor in discipulis. subditur. Prius quā ergo Dominus transiret ad patrem singularis fuit, quia nullos habuit socios passionis, qui postea in multiplicē segetem de vnius grani fecunditate creuerunt. Vnde Bernard. moriatur, inquit, granū, ut surgat gentium seges.*

Vnde iam primò obseruandū est, tum gentium fidē, tum martyrum coronas fructū esse passionis Christi, quemadmodum etiā & cætera vniuscuiusq; nostrū bona opera: ideoq; neminē posse ea sibi irrogare, sed Christo, iuxta illud Apostoli. 1. Cor. 1. *qui gloriatur in Domino gloria- tur.* quia verò Dominus omnium fidelium meruit coronas, dicitur apud Isaiam c. 62. ad Ecclesiam. *Eris corona gloriæ in manu Dei, & diadema regni in manu Domini.* Et Zach. 6. legimus dixisse Dominū, ut faceret coronas, quas poneret in capite Iesu filij Iosadech sacerdotis magni, id quod in figura factum est, Apocalyp-

sis etiam c. 4. seniores illi mittebant coronas suas ante pedes agni, qua de re legendus est Rupertus lib. 2. in Zachariam.

Secundò notandum est, huius gloriæ Christi, fructusq; fidelium, ministros fuisse Iudeos, & cæteros Christi persecutores, quāuis nescientes, id, quod non obscure deducit Theodoretus ex illo loco Ps. 128. cū Propheta in persona Saluatoris ait. *Supra dorsum meū fabricauerunt peccatores, &c.* verè namq; supra dorsum Christi per manus peccatorum, hoc est Iudæorū, à quib⁹ crucifixus est, totius Ecclesiæ fabrica fuit constructa: sicut enim Deus ex costa dormientis Adami mulierem formauit. ita ex dorso Christi in Cruce morientis, Ecclesiæ edificiū consurrexit; de quo ait Apostolus ad Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnū est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* Aquila, & Theodotio, pro, fabricauerunt, transferunt, arauerunt; quasi diceret Saluator noster; flagellis, clauis, & lancea, veluti aratro dorsi mei terram proscindentes, effecerunt, ut innumerabilis virtutum omnium seges consurgeret in meis fidelibus.

Theo-

Apoc.
4.

2.

Psal.
128.

Pro
5.

Ad E.
phe.
Aqui
la.

3.

Iust

Theo-
doret.

Theodoretus prædicta Psal-
mi verba refert ad flagella, &
verberationes triumphatorib⁹
martyribus à tyrannis inflictas:
eodem namq; modo supra dor-
sum martyrum arant persecu-
tores, & seminant segetem me-
ritorum; & iuxta vulgatam edi-
tionem fabricant ipsis pulcher-
rimas gloriæ coronas. Neque
vero id, quod sequitur est præ-
tereundum: *prolongauerunt, in-
quit, iniquitatem suam.* Ea nimi-
rum est impiorum natura, vt
iniquitatem semper extendât:
ducta similitudine à funibus,
qui vt longiores efficiantur, alij
alijs nectuntur: sic impij iniqui-
tatem iniquitati addunt, ita vt
longissimum funem conficiât,
quo aliquando constringantur,
iuxta illud Prouerb. 5. *funibus
peccatorum suorum constringitur
impius.*

Prou.
5.

Cæterum, vt sententiã Theo-
doreti prosequamur, appareat-
que quantum Ecclesia persecu-
tionibus augeatur, notandum
est ex Iustino in dialogo cum
tryphone, persecutionem fide-
lium, vineæ putationi compa-
rari. *Vt enim, inquit, vineæ puta-
tione ad libertatem prouocantur:
ita Ecclesia persecutionibus crescit.*

Iustin

Vnde Tertullianus in apologe-
tico cap. vltimo; *plures, inquit, Terr.
efficimur quoties metimur à vo-
bis: semen est sanguis Christianorū.*
Ad hanc vero similitudinem se-
minis allusit Leo serm. 1. de Pe. Leop.
tro, & Paulo dicens. *Non mi-
nuitur persecutionibus Ecclesia, sed
augetur: & semper dominicus ager,
segete ditiore vestitur; dum grana,
quæ singula cadunt, multiplicata
nascuntur.* Eodem pertinet,
quod ait Diuus Ioannes Chry. Chry-
sostomus sermone in Iuuentiū, *soft.*
& Maximum martyres. *Sicut
plantæ, inquit, rigatæ magis cres-
cunt: ita & fides nostra oppugnata
magis floret: neque horti aquis ir-
rigati ita germinant, vt Ecclesia
si martyrum sanguine irrigentur.*
Hæc sunt, inter alia, quæ Eccle-
siæ, hoc est Christi fideles, ex
passione ipsius, tanquam sua-
uissimos, ac copiosissimos fru-
ctus ex semine receperunt.

Vnde iam vides quanti sint hu-
iusmodi fructus faciendi, qui san-
guine ipsius Christi steterūt. id
quod Apostolus ad Hebr. 12. in
memoriã reducit, ne quis videli-
cet animo deficiat in suis, p Chri-
sto passionibus tolerandis. *Reco-
gitat, inquit, eū, qui talē à pecca-
torib⁹ sustinuit aduersus semetipsū*

Hebr.
12.

Annotationes in Euangelium

contradictionem; ut ne fatigemini animis vestris deficientes. Prima etiam ad Cor. 6. ne quis in castitate deficiat ita suadet. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? empti enim estis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Quasi dicat. Videte vos metipsum ne perdatis, quæ operati estis gratia Dei: vel potius quæ Deus operatus est in vobis; nempe ut Spiritus Sancti templum, & habitaculum essetis: neue parui faciatis animas vestras, quæ Christi sanguine steterunt; unde nequiam vestri estis, sed Domini Iesu cuius estis sanguine redempti. Hinc est, quod idem Apostolus non iam, quæ sua erant quærens, sed quæ Iesu Christi, ipsius etiam vita, & non propria se vivere gloriabatur dicēs. Vivo ego, iam non ego, vivit verò in me Christus, ad Galat. 2. Quo sensu ad Cor. epi. 2. Cor. 5. pro omnibus, inquit, mortuus est Christus, ut & qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. In quæ locum observandum est Apostolum coniunxisse verbum, resurrexit, verbo, mortuus est; quemadmo-*

dum saluator noster postquam discipulis dixit, quæ, & quanta passurus esset Hierosolymis, subiūxit, & tertia die resurget, ut videlicet & illorum, & omnium fidelium ex passione tristitia converteretur in gaudium future resurrectionis. Hac eadem resurrectionis spe Paulus 3. ad Coloss. eodem ita consolatur. Mortui estis & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

Ipsi autem nihil horum intellexerunt, &c.

V Erè Paulus Apostolus ad Rom. 11. recognoscēs se non sufficere ad diuinorum altitudinem iudiciorum investigandam, sic admiratus exclamat. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & investigabiles viæ eius. Non solum autem viæ altitudinis diuinæ, sed humiliationis ipsius semitæ investigabiles inveniuntur. Id, quod Isaia cap. 1. nobis insinuari videtur illis verbis ipsiusmet prophetæ, vidi Dominum sedentem super solium excelsum &c. Seraphim, inquit, stabat super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri. 4.
ad Ro
m. 11

duabus velabant faciem eius; quibus verbis innuit alta, & excelsa Dei omnibus occulta, & velata semper esse in presentis vitæ statu: *Et duabus velabant pedes eius*; quia humilia quoque ipsius Dei, & abiecta, qualia in carne mortali passurus erat, etiã incõprehensibilia erãt, ac penitus in inuestigabiles humilitatis ipsius viæ: Deum enim flagellatum, spinis coronatum, clavis, lanceaque confixum: Deũ tandem mortuum, & crucifixum, quis intelliget? hoc autem, id est humilia Dei, & abiecta esse nobis incognita, videtur significasse regius Vates cum in persona ipsius Christi abiecta patientis, patrem allocutus dixit. *Tu scis opprobrium meum.* hoc est tibi solum cognita esse possunt ea, quæ passionis tempore passurus sum. Deinde discipuli nihil eorum, quæ magister de passione sua locutus fuerat, intellexerunt, quia cum illum summo amplecterentur amore, nihil sinistrum poterant in eum cogitare: sicut vice versa, qui aliquem odio habet, nihil rectum, nihilque bonum de illo credere potest. De quibus animæ passionibus ad literam loquitur di-

uina Scriptura Prouerbiorũ c. 11. cum sic ait. *Odiũ suscitat rixas: Vniuersa autem delicta operit charitas.* Obscurius dixerat Christus Dominus Iudeis de Cruce, & passione sua loquens, oportet exaltari filium hominis. Ioan. 3. & tamen ipsi acutissimè percipientes responderunt. *Nos audiimus quia Christus manet in eternũ, & quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis?* eius ratio est, quia pharisæi oderant Christum, eumque occidere cupientes non quauis morte, sed turpissima, id, quod in cruce fieri parabant; vnde loquente illo de sua exaltatione, statim in cruce exaltandum, sicut cupiebãt, crediderunt. Contra verò Apostoli, quia magistrum summo-pere diligebant, etiam si aperitissimè illis de morte, & passione sua fuerit locutus, nihil horũ intellexerunt.

Basilii in Psal. 33. huius rationem assignans, *quemadmodũ, inquit, oculis turbidis visibilia exactè deprehendere non valemus: sic corde turbato, nemini conceditur incumbere veritatis cognitioni.* Videte quid dixerit Bersabeth ad regem David, ne per-

Prou. 11.

Ioã. 3.

Basil.

3. Reg. 5. 1.

Annotationes in Euangelium

Salomonem filium suum. Ecce, inquit, nunc Adonias, regnat, te Domine hoc nesciente: eritq; cum dormierit Dominus meus cum patribus suis; erimusego, & filius tuus Salomon peccatores. Quæro ego modo, quisnam post regis mortem faciet te, o Bersabeth, & Salomonem filium tuum peccatores? Respondere posset illa, & quidem verissimè. Coram Adonia erimus peccatores, non alia de causa, quam quia nos odio habet; unde nihil boni de nobis, nihilq; rectam poterit cogitare.

Postremò discipuli, quæ magister de passione locutus fuerat, non intellexerunt, quia contra eorum volūtātē loquebatur; nō quòd nō intellexerint, sed quod intelligere noluerūt, ita ut verbū intelligendi non cognitionē significet, sed affectū: hanc verò interpretandi rationē accipio ex illis verbis Christi ad virgines factas Matth. 25. quibus Dñs ait, *nescio vos*: in quē locū notāt expositores, sciēdi, verbū, nō cognitionē importare, sed affectū. Hoc sensu. *nescio vos*, sciētia scilicet approbationis. ita ergo Apostoli loquentē Dominū de passione nō intellexerūt, non solū quia passionis, resurrectionisq;

mysteriū penitus ignorabāt, sed etiā in sēsu predicto; hoc est, quia cum illū maximè diligerēt, eius morti, & passioni nullo modo poterāt acquiescere: hac etiam ratione Petr⁹ alibi dixerat. *absit à te Domine ut hoc fiat*. quia verò Dominus huiusmodi mentis cecitatē, odij, amorisq; filiā, venerat ex hominū cordibus expulsurus; in eius signum offert se se in via cæcus illuminandus, qui cum à turbis disceret quod trāfiret Iesus ait illi, *Iesu fili David miserere mei*.

Iesu fili David miserere mei, &c.

BEatus Greg. hom. 5. in Euāgelia, existimat cæcum istū per mysteriū significare genus humanum, quod in primo parente, à paradisi gaudijs expulsum, claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis suæ tenebras patiebatur; sed tamen per redemptoris sui præsentiam illuminatur, ut æternæ lucis gaudia iam per desiderium videat, atque in via vitæ, boni operis gressus ponat. Et quidem miseros peccatis suis homines excecari, ex multis sacræ scripturæ locis, manifestè cōprobat. Et in pri-
mis ex illo Sophoniæ c. 1. am-
bula-

Matth.
25.

Greg.
magna

sophi

Hier. bulabunt ut cæci, quia Domino peccauerunt. In quem locū D. Hieronymus ambulabunt, inquit, ut cæci quia lumen perdidere virtutum, & locum poenitentiae non habebunt, & hæc patiuntur, quia Domino peccauerunt.

7. Obseruandum est autē quod cæci cū pericula imminēt, tē-
tātes effugere, hac, atq; illac errant, nec domum, aut tutum ali-
quod latibulū inuenire possunt, quia cæci sūt. Ita peccatores, ut plurimum, mortis angustijs oppressi, venturamq; iudicis iram formidantes, tentant effugere, & poenitentiam quærūt, sed ianuam, qua ingrediātur non inueniunt: sic enim de iisdem in figura legimus contigisse viris Sodomitis. eos, inquit sacer textus, qui foris erant percusserunt cecitate à minimo vsque ad maximum; ita ut ostium inuenire non possent. **Gen. 19.** Peccatores etsi per fidem maneat intra Ecclesiam, foris esse dicuntur quatenus à Deo peccādo recesserūt, & cæcitate percussi sunt, quia peccauerant Domino. Nec dicitur eos ostium Loth non inuenisse, bonū enim illis erat nō posse domū ingredi, quam nefario scelere cōtaminare cogi-

tabant; sed ostiū domus quisque suę inuenire nō poterat. hoc est, non poterāt ad se reuerti, & in domum suā ingredi, vbi de terrore diuini supplicij, & de vita corrigēda consiliū inirēt; quod propriū est obstinati peccatoris. Hæc vero expositio loci Genes. supra citati, tradita est nobis Spiritu Sancto in lib. Sap. c. 19. cū dicitur. percussi sunt autē cecitate sicut illi in foribus iusti; cū subitaneis cooperti essent tenebris; unusquisq; transitū ostij sui querebat. Quare saluberrimū est illud Ierem. 13. consiliū. Date Dño Deo vestro gloriā, antequā contenebrescat; & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expe-
ctabit lucē, & ponet eā in umbrā mortis; & in caliginē. Quando cæci huiusmodi quærunt ostiū salutis, hoc est poenentiā, quoniam ambulant ut cæci, offendūt in alienā pecuniā restituēdā; & non inducunt animum ut restituant: offendunt in similitates, quas durissimum est deponere; occurūt libidines, quasi vita, & salus suppetere, vidētur sibi relinquere non posse. Hi sunt mōres caliginosi, ad quos offendūt, & putantes se inuenturos esse lucē, decidunt in umbrā mortis, &

Sap. 19.

Iere. 13.

8.

Annotationes in Euangelium

in caliginem. At si ante illas vitæ, & animæ tenebras gloriam Deo dedissent, per humilem, & dolore plenam confessionem, sicut dicitur Iosue 7. *fili mi da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quod feceris, ne abscondas; nequaquam in illam cæcitatem deuenirent. Sed ostium salutis possent facili negotio inuenire.*

In hanc eandem sententiam expendi possunt verba illa Apocal 3. ad episcopum Laodiceæ; *dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & pauper, & cæcus, & nudus? vere enim peccator miser, & pauper, & cæcus est, qui peccati fallacia detentus, nec vitæ periculū expauescit; nec miserrimum animæ statum, & paupertatem cernit; & æterni supplicij pœnam singulis sibi vitæ momentis imminere. In cuius cæcitatæ figuram videtur diuina scriptura Act. cap. 9. de Saulo dixisse, quod apertis oculis nihil videbat. Nihil scilicet horū, quæ peccatori imminēt adhuc videre poterat; vidit autē omnia ad salutem necessaria, postquam, iubente Domino, introiuit ad illum Ananias dicens.*

*Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu Sancto; & confestim ceciderunt ab oculis eius tanquā scama, & visum recepit, & baptizatus est; & cum accepisset cibum confortatus est, &c. Scamæ autē quæ de oculis Sauli cecidisse dicuntur, mundana gloria est, & pulchritudo, qua diabolus hominum oculos nititur obcæcare: sic enim legimus Matth. 4. *duxit eum, scilicet Christum, in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriā eius; ut nimirum gloria illa, & pulchritudine captus, vel potius illectus, facilius deciperetur. Hic verò decipiendi modus exprimitur apud Iob. cap. 41. Sub nomine fumi: sic enim ibi dicitur de Leuiathan, hoc est dæmone. De naribus eius procedit fumus sicut olla succensa. Quem fumum, ut ait Gregorius in eū locum, patiebatur Propheta, cum dixit. Cor meum conturbatum est: dereliquit me virtus mea; & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Fumus quippè iste, inquit Gregorius, obtundit aciem cordis, quia caliginis suæ nubilo, serenitatem intimæ quietis turbat.**

Neque

Neque verò solùm diabolus fidelium mentes solet obcæcare
 9. narium fumigantium flatu, sed & habitu quoque suo ad peccatum perpetrandum easdem nititur inflammare: id enim innuit cum subdit. *Habitus eius prunas ardere facit.* In quem locum D. Gregorius docet dæmonē prunas ardere facere, quia quasi sufflator, iniquæ suggestionis afflatū, iniquorum mentes igne prauī desiderij inflammat, iuxta illud Isaia
 54. *ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas.* quo loco notandum est non dixisse *sufflantē prunas*, sed *sufflantem in igne prunas*; quia dæmon eo præcipuē spectat, vt hominem iam à sua ipsius concupiscentia ignitum, & in eo potissimū vitio, ad quod natura est procliuī, suggestionis suæ flatu, magis inflammet. Vbi iam vides diabolum & oris halitu inflammare, & narium fumo excæcare, ne scilicet peccatores videant se in peccati poenam, esse æterni supplicio ignis cruciandos.

Hæc igitur, & alia, quæ ex mentis cæcitate mala oriuntur, effugiet peccator, si cæcum istū iuxta viam positum imitetur dicens, Iesu fili Dauid miserere

mei: lætatur enim Deus nostris clamoribus: qua fortè ratione, cum cæcum illuminare decreuerat, eundem increpari permittit, vt ipsum magis clamantem videret, cum alibi dixerit. *Petite*
 & accipietis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis. Vnde Augustinus in lib. meditationum, sic habet. *Multum Domine de tua bonitate præsumo: quoniam tu ipse doces petere, quærere, & pulsare; & ideo tua oratione admonitus peto, quæro, pulso.* & tu Domine, qui iubes petere, fac accipere: consulis quærere, da, & inuenire, doces pulsare, aperi pulsanti. Non potuit ergo cæcus clamās non exaudiri, nimirum rogans, & clamans post eum, qui & pulsare iubet, & admonet, vt rogemus.

Quid vis vt faciam tibi?

Felix cæcitas, quæ Christū meruit habere illuminatē. Verè Augustinus ait magnum de cælo venisse medicum, quia magnus in terra iacebat ægrotus: cæcitas enim humanæ malum, non nisi à diuino poterat medico curari; iuxta illud Ioānis primo. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem*

Ioan. 1.6.

Ioā. 1.

tem

Annotationes in Euangelium

tem in hunc mundam. & Ps. 145. Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat cecos. nos enim, ut ait Augustinus, peccatis nostris tenebræ sumus, sed Deus est, qui solus potest illuminare tenebras nostras; tenebras, inquam, illas, quas à Domino illuminandas, Zacharias prophetauit, cū ita cecinit. Tu puer propheta altissimi vocaberis: præbis enim ante faciem Domini parare vias eius; ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum; per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto, illuminare his, qui in tenebris, & umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Vbi notandum est, quod peccatores in tenebris sedere dicuntur: nisi enim sederent, non exhortarentur habitatores Ierusalem ut surgerent illuminandi. Isaie. 60. Surge, inquit, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est; & ambulabunt gentes in lumine tuo. Notandum igitur est verbum sedendi, periculum designare peccatoris, sanguineis lacrymis deplorandum: id enim Christus Dominus manifestè significavit, cum videns civitatem

flevit super eam, inquit Evangelista, quia si cognovisses & tu. Subaudi. tu quoque super te fleres. Luc. 19. & alibi idem Christus Dominus cū crucifigendus duceretur, flerentq; mulieres eū sequentes, ait illis. Filiae Ierusalē, nolite flere super me, sed super vos, & super filios vestros, &c. quasi diceret flete super habitatores civitatis vestrae eo, quod ita sedent in peccatis suis. Id quod etiā Hierem. tren. 1. ita fleuerat.

Quomodo, inquit, sedet sola civitas, &c. plorans ploravit in nocte; & lacrymae eius in maxillis eius. non est qui consoletur eam ex omnibus charis eius. Vere quidem dicitur non est qui consoletur eam: quādiu enim aliquis sedet in tenebris peccatorum, non potest ab aliquo consolari, quemadmodū de se, & in figura peccatricis animæ legimus, angelo respondisse Thobiam senem, & cæcum; quale gaudium, inquit, mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? cui angelus. Bono animo esto: in proximo est ut à Domino cureris. Ceterū cum cæcus nihil aliud ardētius exoptet, quam illuminari, quid causæ esse potuit, cur Dominus Iesus cæcū illuminaturus, eundē in-

Luc.
19.

Tren.
1.

Tobi.
5.

Tert.

Chry.
sol.

interroget, quid vis ut faciam tibi;
maximè cum ipsum nec intima
cordis humani cogitatio possit
latere: dico peccatoris typum
fuisse cæcum illum, ut iam ex
Gregorio magno ostendimus;
peccator autem infirmus est, &
11. 53. languēs iuxta illud Isaia. 53. Ve-
rè langores nostros ipse portavit;
cuius etiā typus fuit homo ille
descendens ab Ierusalem in Hie-
rico, qui incidit in latrones, è
quorū manibus expoliatus eua-
11. sit pariter & vulneratus. Cum
igitur Dominus Iesus huius in-
firmi sit medicus, bene cæcum
interrogat, quid vis ut faciam ti-
bi? apertè significans eum, qui
curari desiderat, peccati morbū
ac vulnera spirituali medico in
sacramentali confessione, si fieri
potest, detegere oportere. Au-
di Gregoriū. Peccati, inquit, vi-
rus salubriter aperitur in confes-
sione, quod pestif. re latebat in corde.
In quam sententiam Tertullia-
Tert. nas ait, quod sicut illi, qui vulnus
habent in secreta parte corporis, si
erubescunt medico ostendere mo-
riuntur ex vulnere; ita qui erubef-
cunt confiteri peccata sua sacerdo-
Chry. 11. ti. Neque enim, ut ait Chryso-
mus, tam graue est delinquere, quā
post delictum de remedio erubef-

cere. Augustinus etiā in Psal. 31. ^{Au. 6.}
ad illa verba, Beati quorum tecta
sunt peccata; sic ait. Si tu tegere vo-
lueris peccata, erubescens, medicus
non curabit; medicus ergo potius
regat, & curet. cui celas? ei nempe,
qui omnia nouit. Si tu tegis, Deus
detegit, si detegis, Deus regit. hic est
forum misericordiæ, fac hinc iudi-
caturi causam tuam, ne in foro ri-
gidiori iudicaris.

Secundo cæcū interrogauit
Christus quid vis ut faciam tibi?
ut ipse Dei liberalitatem conci-
piēs, postularet cū fiducia, quod
veller. Vnde & D. Fulgentius ^{Fulg.}
ad amicum scribit in hunc mo-
dum. Omnia bona, quæ habes, gra-
tuita largitate Deus dedit: sic enim
diuitem sponsum habes, ut nec indi-
geat his, quæ dedit, & abundet ad
largiendum multo melioribus, quā
donauit. Paulus etiam Apostolus
1. ad Tim. 6. Præcipe, inquit, di-
uitibus huius sæculi non sublimē sa-
pere, nec sperare in incerto diuitia-
rū; sed in Deo viuo, qui præstat no-
bis omnia abundanter ad fructum.

Ecquis enim de diuina largi-
tate vnquā diffidat, cū Deus fi-
tiat à nobis sitiri, ut verbis utar
Naz. Naz. Naz. qui etiā oratione in sã-
ctum baptisma ait, Deum bibe-
re cupiēbus, potum tribuere.

Annotationes in Euangelium

Et cum ab eo, inquit, beneficium petitur, beneficio tribuit; hoc est, reputat pro beneficio; incunctiusque dat, quam alij accipiunt. Hoc vnum ergo caueamus, ne fordidi, ac perparci animi crimen subeamus parua ab eo postulantes, eiusque liberalitate indigna. Munificentissimus est, inquit Basil., idem, et augustissimus rex noster; et indigne fert quandocumque quis exiguum à se aliquid petit.

Basil.

12. Non parua petijt Salomon, neque exigua, iubete Domino.

3. Reg. 3. cum sapientiam petijt ad iudicium discernendam; id enim maximum Dei donum est; & tamen Deus cuius (vt ait Ambrosius) liberalitas vinci nequaquam potest; quia postulasti, inquit, verbum hoc, et non petisti dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum; sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium; Ecce feci tibi secundum sermones tuos, et dedi tibi cor sapiens, et intelligens, in tantum vt nullus ante similis tui fuerit, neque post te surrecturus sit. Sed, et hæc, quæ non postulasti dedi tibi: diuitias, et gloriam, vt nemo fuerit similis tibi in regibus, cunctis relictis diebus. Cum ergo Christus

Iesus cæco misericordiam petenti, respondit, quid vis vt faciam tibi, nihil aliud voluisse credendus est, quam vt miser ille pauper, & cæcus, diuinæ largitatis bonitatem conciperet, qui dat omnibus affluenter, et non improperat; ne scilicet miser ille de misericordia impetranda, hæsitaret. Illo autem nihil aliud postulante, quam luminis claritatem, Dominus & oculis lucem, & menti largitus est fidem cum dixit, respice.

Iacob

Respice. Credibile est cæcum istum, hominem fuisse simplicem, rectum, ac timentem Deum, cui Dominus tam facile tribuit visum, id, quod plerumque multis solet esse nocumento: per oculos enim sæpe praua cogitatio venit ad mentem. Vnde & Iob. 31. pepigerat, vt ipse fateatur, cum oculis suis fædus, vt ne cogitarent quidem de Virgine; in quem locum Gregorius, sic habet. Visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, et ea, quæ extra eius sunt substantiam concupiscat: per hos etenim corporis sensus, quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit; respiciens concupiscit.

Iob. 31.

Greg.

Hinc

Hinc etenim Hierem. ca. 9. *ascendit, inquit, mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.* & tren. cap. 3. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Vbi Propheta loquitur, ut ait Gregor *Sub Iudæa voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat: concupiscendo enim visibilia, inuisibiles virtutes amisit.* Hac de causa viri religiosi, & sancti, oculorum deprecationem metuentes eosdem ab exterioribus auertentes, ne mors per eorundem fenestras mentis domum ingrediatur, cū timore, & tremore, iuxta Apostoli consilium æternam salutē operantur: est enim verissimum id, quod in hanc sententiā quidam dixit.

Qui vult virgineū cælebs seruare pudorē,
Otia deuict, fæmineosque choros.
Quis non veretur si se deiecit in ignem?
Viueret quis credat dira venena bibens?
Vtilius timuisse bene, quam fidere male
Nā cauto, & timido, nulla pcella nocet.

Hinc & Diuus Bernardus super Euangelium Missus est, &c. *Vis, inquit, o homo in timoribus esse securus? time securitatem. Vis o scemina in extraneis esse liberā? consanguineorum tuorum, & eorum, cum quibus secura esse videaris contuberniū time: nullos enim*

securius vivere deprehendimus, quā qui, quæ secura sunt, suspecta habent. Cum igitur nihil magis suspectum, quam oculus, quippē qui animam soleat deprædari, mirum est Christum Iesum cæco visum deposcenti, nulla interposita mora, dixisse. *respice.*

Responderi potest, verū quidem esse non tantum oculos, sed & omnia, quæ à Deo creata sunt, facta esse *in muscipulam pedibus insipientium*, sicut diuina testatur scriptura. Sap. 14. At Sapiē. verò diligentibus Deum omnia 14. in bonum cooperari. ad Rom. 8. vnde & idem Apostolus. 1. ad Cor. 10. sic ait. *Sive ergo manducatis, sive bibitis, &c. Sive aliud quidquam facitis, omnia in gloriā Dei facite.* Et Diuus Augustinus Aug. in Psal. 39. sic exhortatur. *Disce amare in creatura creatorem; ne teneat te, quod ab illo factum est, & amittas eū à quo ipse factus es.*

Beatus ergo cæcus iste, cuius fuit nomen Domini spes eius: clamauit enim *Iesu fili David miserere mei.* & non respexit in vanitates, & insanias falsas, sed audiens de ore veritatis dulce, & amabile verbum, respice, confestim, ut ait Euangelista, *vidit, & sequebatur eum magnificans Deum.*

Annotations in Euangelium

Deum. & omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo. Ecce quomodo bonus Dominus, & amabilis nimis, de malis nostris bona elicere nouit: nūquam enim permetteret mala culpæ maximè, nisi bonum aliquod, ex ipsis elicere decreuisset. Sic ex angelorum culpa, creationis naturæ humanæ bonum: ex hominis lapsu in carnationis bonum elicuit: Venit enim filius hominis querere, & saluū facere quod perierat. Verum cum hoc bonum, ingenti fuisset scelere contaminatum,

nēpe morte ipsius filij Dei, nec tātō crimine eius misericordia tardior facta est; quin potius ipsa Christi morte, salutem operatus est humanam, quam in medio terræ operatus est, & ut præsentī miraculo, dicendi finem faciamus, ex cæcitatis miseria fidem cæci hominis elicuit, & aliorum; simulque notam fecit mundo potentiam suam, & laudem, dicente Euangelista. Et omnis plebs, ut vidit, & dedit laudem Deo; qui est super omnia benedictus in sæcula.

ANNOTATIONES IN EVANGELIUM

Pro Feria quarta in capite Ieiunij.

Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes, &c.

Matth. capite sexto.

Ecce nunc tēpus acceptabile: ecce nunc dies salutis, quibus sancta mater Ecclesia corporali ieiunio præteriti temporis vitia cōprimit; in præsentī vero fidelium mētes eleuat; virtutem quoque Deus noster largitur, & præmia per Christū Dominum nostrū: eius enim merito constat ieiunium esse Dei arcem, sicut ait Petrus Chrysologus, Christi q̄; casta, & spiritus murum; imò & ca-

stitatis signum. Ad hoc ieiunium veluti ad munitissimam Dei arcem Niniuitę cōfugientes, diuinæ iustitię iram, quā delictis sibi thesaurizauerant, effugerunt. Ionas autē, ut ait Chrysost. Illò ire recusauit, timēs præsidium ex ieiunio futurum. Hoc præsidio voluit Deus hominē seruare in paradiso, quē inde ut ait Chrysolog. gula detraxit: difficile nāq̄; imò impossibile est ait Hieronym. ut præsentibus, & futuris aliquis bonis

Petrus
Chry-
solog.

Chry-
sost.

Hier.

bonis fruatur; ut & hic ventrē, & ibi impleat mentem: ut à delitijs transcat ad delicias: ut & in terra, & in cælo appareat gloriosus.

Chrysostomus tractans verba illa Dei ad Adam, ne comedatis. &c. sic ait. Deus hominē à principio faciens, illico frenū ei ieiunij, manibus imposuit, veluti piā, amabiliq; matri, & magistro optimo committens. quod si ante plagā utilis fuerat medicina, multo magis post plagā. si illā audisset vocem Adā, ne comedatis, nequaquā secundam audisset, terra est, & in terram reuerteris.

Ut autem magis appareat ieiunij fructus, notāda sunt verba Chrysologi ad illud Lucæ 15. quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hīc fame pereō. fames, inquit, reuocat, quē saturitas exularat: fames illi patrē dedit sapere, cui copia tulerat: & si tantum prestitit vel inuita fames, probate quid voluntarium possit conferre ieiunium?

Notandus est & alius ieiunij fructus non contemnendus, videlicet, carnis vitia comprimit, quę alias veluti ancilla superba, & pinguis, vellet, sicut altera Agar in dominam consurgere; est enim huius rei expressa figu-

ra in lib. Gen. c. 21. vbi Sara cū Gen. viro suo Abraham ex postulans, contra Agar ancillā suam, quod se contemneret, sic ait. Ecce dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quod concepit, despectui me hebet. Possetq; iure optimo respondere Abraham. tibi ergo imputabitur, quod Agar contra te dominam suam insurgat: ancilla enim solet delitijs superbire; tu autem eam in sinum meum dedisti, ideoq; ipsa insurgit aduersum te. Abraham tamen vxoris molestiæ subuenire cupiens, Ecce, inquit, in manu tua est; utere ea, ut libet. quō audito, Sara afflixit eam quousque humiliaretur, & fugam iniret: ait enim sacer textus. affligente igitur eā Sarai, fugam iniret. Ecce docemur quomodo anima hominis quæ est domina suarum omnium passionum, à carnis molestia liberari potest, quæ veluti ancilla tenetur obedire. Afflige ergo eam, si liberari vis. sic tamen est affligenda ut humilietur, mortificeturq; non vero ut moriatur: nam & Abraham eiciens Agar ancillam, quæ in dominā surgebat, tollēs panem, & virē aquæ dimisit eam. Gen. 21. Pāo, & agoa quæ elle abrandarā.

Quod

Annotationes in Euangelium

Chry
sost.

3. Quod sit tibi durum videtur
ieiunij fræno carnẽ, ne noceat,
neue in animam insurgere va-
leat, macerare, audi super hac
re Chrysostomum hom. 42. ad
Populum, vbi maximè dolet,
quod homines canum suorum
curam habeant, ne plusquam
expedit impleantur, vt veloces
semper exsistant, & venatici, dũ
fame premuntur, & esurie: &
ita eos assuefaciunt, vt postquã
venatu aliquid ceperint, à præ-
senti se contineant esca; & licet
urgente fame, appositam cer-
nentes mensam Dominum ex-
pectant, vt ab eo, non vero ab
alio accipiant laudis mercedẽ.
Vnde hypocritæ, qui non à Do-
mino, sed ab hominibus laudis
mercedem expectant, venati-
cis canibus peiores esse com-
probantur. *Vestros, inquit Chry-
sostomus, docete ventres ita phi-
losophari. Sitis igitur canibus non
inferiores, qui non quod fatigati,
non quod cursu distracti, non quod
proprio ceperint labore conquerũ-
tur; sed Domini præceptum custo-
diunt, & ventre efficiuntur supe-
riores. Expectant enim laudari;
expectant maiorem consequi men-
sam. Erubescant ij, quorum Deus
venter est. Canis futura volupta-*

*tis spe præsentem escam contemnit,
tu verò non vis futurorũ spe præ-
sentia contemnere: & si quis con-
uitando tibi dixerit, canis, maximè
doles; tibi autem metipsi contume-
liam inferens non verbo, sed opere,
nihil graue pati te putas, &c. Vos
autem fratres, cũ ieiunatis no-
lite fieri sicut hypocritæ tristes,
mercedem ab omnibus expe-
ctantes: studete potius fieri si-
cut venatici canes, pro abstine-
tia, non ab alio quam à Domi-
no mercedem laudis sperantes.*

Notandum est verò, quod
attinet ad eos qui laborũ suorũ
mercedem ab hominibus expe-
ctant, eos dici in sacra scriptura
ventum seminare, vt ostenda-
tur, quod quale fuit semen, ta-
lis & messis est ab illis in futuro
expectanda. Vnde Osee. 8. di-
citur de his similibus, quia *ven-
tum seminabunt, turbinem metet.
culmus stans non est in eo germen,
non faciet farinam. Vbi obseruã-
dum est, opera vocari semina;
mercedem verò fructũ, & mes-
sem, vt innuatur Dei mercedẽ
esse copiosam; semper enim, su-
blatis impedimentis, qui semi-
nat plus colligit, quam semina-
uit. Cum verò Paulus ad Gal.
6. ait. quæ seminauerit homo, hæc*

Osee
8.

Ad Gal.
6.

Et metet, de qualitate intellige non verò de quantitate: verum est enim quod Christus dixit. *Centuplum accipiet, Et vitam æternam possidebit*: contra verò, qui vanæ gloriæ, humanæq; laudis ventū seminauerint, pmercede laborū suorum, turbinē metent.

Tu autē cū ieiunatis unge caput, Et lava faciem tuam, &c.

4. **P**RO huius loci expositione, & doctrina, primo notandū est apud Iudæos in more positū fuisse caput ungere, faciēq; lavare, cū aliqua solēnitas, vel dies festus agebatur. Vnde cū Dominus Iesus discipulis ait. *Tu autem cum ieiunas unge caput tuum, Et lava faciem tuā*, idem est ac si diceret; cū ieiunas diem festū agere debes: quibus verbis apertissimè ostendit nihil esse maiori gaudio, ac lætitia celebrandū, quam bonum opus in Dei laudē, & honorē operatū; id quod ipsius potest testimonio cōprobari, cum Luc. 15. sic ait. *Gaudiū erit in cælo super uno peccatore pœnitentiā agente, &c.* nihil enim aliud est dicere peccatoris pœnitentiā angelis diē

festū esse in cælo, quam velle ut eadem pœnitentiū opera, quæ omnia in laudē Dei cedunt, quā maximis lætitia signis, in terra ab hominibus celebrentur. & in prædicto sensu intelligit D. Augustinus illud Psal. 75. *cogitatio hominis confitebitur tibi, Et reli-* quia cogitationis diem festum agēt tibi. Quæ est, inquit, cogitatio, quæ confitebitur? respōdet, quæ damnat vitam priorem; cui displicet quod erat, ut sit quod non erat. Ipsa est prima cogitatio. Sed quia sic debes recedere a peccatis prima cogitatione confessus Deo, ut tibi non recedat de memoria, quia peccator fuisti, per hoc solēnnia celebras Deo.

Secundò notādum est, quod vñctiones istæ in conuiuijs fieri solebant apud Iudæos; sicut Luc. 7. legimus fecisse Mariā Magdalenam in domo Simonis: sic enim ut ibi Christus locutus est. *Vides hanc mulierem? oleo caput meum non unxisti, hac autem unguento unxit pedes meos, &c.* Videtur Dominus tacite significare, ieiunium corporis, conuiuium esse mentis, cum ait, *Unge caput tuum cum ieiunas*: sic enim fieri solet in conuiuijs. Et quidē D. Ioannes Chrylost. serm. 1.

Pl. 75

Aug.

5.
Luc.Chry.
lost.

Annotationes in Euangelium

de ieiunio, tomo 5. exhortatur ieiunantes vt suo ieiunio conuiuium pauperibus fieri curent. *Non est, inquit, ieiunium negotiatio, vt lucrum faciamus non edendo; sed quod tu manducaturus eras, pauper pro te comedat, fiatque tibi duplex bonum: tum quod tu ieiunas: tum quod alius non esurit, &c.* Denique ex nostra abstinētia possumus, & pauperibus conuiuium præparare; & Christum quoque ipsum pascere, qui in suis pauperibus pasci voluit, ipso attestante apud

Matc.
25.

Mat. c. 25. *quod vni, inquit ille, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

Cauendum est autem omnino à vana gloria in eleemosina, sicut & in alijs bonis operibus faciendis: aliàs enim neque ieiuniū corporis poterit esse mētis conuiuiū, quæ ex solius gloria Dei saturatur; neque Deus, qui gloriam suam alteri non dabit, tunc temporis in pauperibus, quanuis ipsi ex ieiunio nostro comedant, dignabitur saturari. Audiuiamus quod, & quale debeat esse Dei conuiuium; accipiamus ergo salubre valde Spiritus Sancti consilium. Prouerb. 23. *cum sederis, ait, vt comedas c^o a principe; diligenter at-*

Prou.
23.

tende, quæ posita sunt ante faciem tuam: & statue cultrum in guttore tuo. Hoc est iuxta guttur tuū.

Pro cuius loci intelligentia sciendum est, moris fuisse apud antiquos, vt si forte aliquis, iure hoc disponente, esset publica iniuria afficiendus in pœnā aliquis delicti, acutissimus iuxta ipsius guttur apponeretur gladius; ita vt si præuere cūdia vellet deorsum aspicere, vultumq; demittere, statim ipsius guttur appposito transfigeretur gladio; ea autem ignominia, & pœna, tradit Suetonius, deductum fuisse Vitellium imperatorem per vias publicas vrbs Romæ, mille affectum iniurijs, & opprobrijs. Vnde iam patet quid nobis Deus in prædicto Prouerbiorum consilio voluerit indicare. *Statue cultrum, inquit, in guttore tuo cum sederis vt comedas cum principe.* quasi diceret: cū feceris aliquod opus bonum quasi conuiuium animæ tuæ ad Dei mensam sedentis, attende ne in terrā aspicias, ab hominibus scilicet mercedē acceptor; aliàs enim ecce adest gladius vanæ gloriæ, & hypocrisis, vitam boni operis, meritū videlicet, & gratiā iugulaturus; vt te & opus tuum

Luc. tuum tanquam mortuū à conspectu diuinæ eijciat maiestatis.

Huc spectat parabola illa, qua usus est Christus Dñs, quatenus habet quod homo ille descendens ab Hierusalē in Hierico incidit in latrones à quibus spoliatus est. vbi

Aug. quasi latrones boni operis merito nos despoliātes sint vana gloria, & hypocrisis, sic ait. nisi descēdisset non incideret in latrones. hoc est; nisi boni operis mercedē ab hominib⁹ expectās terrā aspiceres, numquā vanæ gloriæ, hypocrisisq; gladius bonū opus tuū, vita sua priuaret.

In cuius fortē figurā legitur Exod. 4. Moysis manus in sinu sana, extra vero leprosa: quia nimirū opus bonū si fiat vt ab hominibus videatur, hypocrisis lepra inficitur: si vero in abscondito, velut opus sanū, & rectū, diuina mercede nō euacuabitur; id enī est, qđ Christ⁹ saluator noster in euāgelio ait. Pater vester, qui videt in abscondito reddet vobis.

7 Ad fidelium autē, qui in abscondito operantur solatiū pertinet, vt eorū bona opera corā omnibus aliquando patefiant; neq; enim peioris esse debēt cōditionis, quam peccata occulta, quæ etiā in abscondito fiant,

suo tamen tēpore diuulgantur; sicut legimus Dan. 13. vbi cum duo illi senes, qui falsò accusauerant castam, & innocentem Suzanam, cū existimarent se occultē egisse, dicentes, nemo nos videt, & ostiū pomarij clausū est,

Dan. 13.

Deo tamen ordinante in tantī sceleris poenam, corā omni populo fuerunt & à Daniele conuicti, & à populo secundū Moisi legē interfecti. Neq; verò prætereundū est, id, quod Daniel dixit tunc tēporis ad vnū de eis, quē seorsum vocauit. Nunc, inquit, venerūt peccata tua, quæ pri⁹ operabar: eadē enim peccata, quæ prius in abscondito esse videbantur; exigente hoc diuina iustitia, congruo tēpore peccatorē prodere cōsueuerūt. Quo sensu intelligenda sunt verba illa Dei ad Caim. Gen. 3. peccatū

Gen. 3.

tuum in foribus aderit. Hoc est id, quod in occulto esse tibi videbatur, in forib⁹ domus tuę aderit vt ab omnibus videatur. Cætanus legit, in foribus acubabit;

Cæc.

sūpra metaphora ab auibus, quæ se abscondunt vt oua exponāt, postea vero ipsæmet suo cantu, exposita prodūt; quemadmodū videre est in gallina, quæ ouum expositum gracillādo prodit, ita

Annotationes in Euangelium

ut iam non possit aliquē latere.

8. Eodem igitur modo Deum agere oportet cum ijs, qui bene etiam si in abscondito operantur. Id quod expressum fuit in illo unguento, quod à Maria Magdalena effusum est super pedes Iesu in domo Simonis: videbatur enim opus illud semper in abscondito mansurum, cum inter priuatos parietes factū fuisset; & præterea in domo Simonis inimici, à quo semper opus bonum solet occultari; & tamē Deo sic disponente, postea fuit per totum terrarum orbem, ut constat, diuulgatum, dicēte Salvatore nostro. *Prædicabitur hoc euangelium in vniuerso mundo, & quod fecit hæc narrabitur in memoriam eius.* Marc. 14. vere ergo ait Christus Dominus in Euangelio. *Pater vester, qui videt in abscondito reddet vobis.*

Ut ergo magis elucescat, bona opera esse soli Deo offerenda, notandum est opera mortificationis, seu penalia, videlicet carnis castigatio, & prauarum appetitionum repressio, & cætera huiusmodi, in sacra scriptu-
sacrisq; ex Paulo ad Rom. 12. Obsecro vos, inquit, fratres, per mise-

Marc.
14.

ad Ro-
m. 12

ricordiā Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiā viuētem, sanctam, Deo placentē; rationabile obsequiū vestrū: & nolite conformari huic sæculo; sed reformamini in nouitate sensus vestri. Notauit autem quidā doctissimus interpres huius loci, p rationabile obsequiū græcè haberi vocabulum significans rationalem latriā: quoniā huiusmodi sacrificiū in altissimi Dei cultum, ipsiq; soli debitū redūdat: sunt enim ea verba per appositionē intelligenda, ut ipsa corporis castigatio rationalis latria appelletur; id quod ad præstantiam mortificationis amplificandam maximè pertinet. Sic eundem locum Pauli intellexit, & interpretatus est Origenes lib. 9. in epist. ad Roman. Qui, inquit, membra sua mortificant, hostiam viuētem rationabiliter offerunt; & legem sacrificiorum, quæ in leuitico est, secundum spiritalem intelligentiam complent. Si superbiam vincunt, immolant vitulum: si iracundiam superant, arietem: si libidinem hyrcum: si vagos, & lubricos cogitationum rescant volatus, columbas, & turtures, &c. Huc etiam pertinet illud Psalm. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Deni-

9.

Orig.

ps. 50

Pro Feria quarta in capite Ieiunij.

51

Denique quodcūque opus bonum, sacrificium dicitur, ut patet ex Psalm. 50. illis verbis, tūc acceptabis sacrificiū iustitiæ, oblationes, & holocausta. & Psal. 4. *Sacrificate sacrificium iustitiæ.* Hoc est, bona opera Deo offerre. Cum igitur sacrificium soli Deo offerri debeat, bona autē opera nostra sacrificij habeant rationem, maximum erit absurdum, ea hominibus offerre, sicut etiam absurdum esset, & impium ijsdem hominibus sacrificare.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c.

INter alia, quæ amatores mūdi solent sibi diligenter coaceruare, tria sunt præcipua; diuitias sæculi, carnis voluptates, & honores. Omnia verò hæc suam habent tineam demolientem. Diuitiarum tineam assignavit Chrysostomus, sæculi breuissimam durationem: sic enim intelligit illud Pauli primæ ad Timoth. 6. Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere. idcirco, inquit, præsentis sæculi diuitias appellauit, ut discas quod cum præ-

senti vita, & copia pariter dissoluitur, &c. cuius fortasse tineæ meminit idem Paulus vbi supra dicens. Neque in incertum diuitiarum. In quem locum Chrysostomus sic habet. Nihil tam infidum, quam diuitiæ: fugitiuus est, & ingratus seruus fidem non habens: etsi innumera ipsi vincula circumponas, vincula ipsa attrahens abit.

Chry
ost.

Quod si non desinis coaceruare, & cor apponere, quia incertæ, & fugitiuæ sunt, desine quia pungunt, & cruciant possidentem. Audiamus Ambrosium serm. 81. ad illa verba Lucæ 12. de diuite cuius ager vberes attulit fructus, ipso dicente, *Quid faciam quia non habeo quo congregem fructus meos? quis, inquit, non talem misereatur? quis non infelicitatem eius doleat? angustatur ex abundantia. Infelix in presentibus bonis, infelicior in futuris; & ut video ager ei non tam redditus largiores, quam gemitus attulit grauiore; ita ut curis, ac maioribus stimulatus, egenitibus, & esurientibus similes perferat cruciatus: denique & egeni vox est ista; quid faciam?*

Ambro
Luc.

12.

10.

Est & alia tineæ, quæ huius vitæ bona, si quæ sunt, sine inter-

Annotationes in Evangelium

missione demolitur; metus scilicet amittendi quod habes. Quo sanè spectat illius sententia, qui dixit mortales, dum viuunt, duos habere vitæ, veluti quietis humanæ carnafices; dolorem scilicet, & timorem: si enim malè habemus, cruciat nos dolor; si bene, timor: amittendi videlicet illud bonum, quod possidemus. à quo posteriori carnifice etiam Iob suis iam bonis destitutus, antequam amitteret, cruciari fatetur cum ait. *Timor, quem timebã euenit mihi, & quod Verebar accidit.* Solent miseri, sua mala deplorare, ex præcedentibus signis, & prælagijs animi, sicut illum fecisse legimus, qui dixit.

(Ier, Sæpe malū hoc nobis, si mēs nō leua fuiss. De celo tactas memini prædicere quercus. Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.
 Quo eodem sensu verba Iob possunt interpretari, quasi diceret. Eheu malorum mihi mens bene præsaga; tam acerba enim sunt, quæ patior, ut signis, & prælagijs fuerint digna. Vbi notandum est potuisse quidem ærūnarum timorem, & præsensio-nem à Domino immiti. Solet enim Deus suorum saluti consulens, ne inopinatus casus illos deijciat, aut grauius conturbet,

interius admonere; sicut Paulo protestabatur spiritus, quod vincula, & tribulationes Hierosolymis illum manebant. Act. 20. & c. 9. ait Christus Dominus de eodem Paulo. *Ego ostendam illi quanta oporteat illum pro nomine meo pati.* Est igitur utilis valde iste timor, licetq; ut plurimum, cruciet imperpectos, potest nihilominus diligentibus Deum, & solet cooperari in bonū. Iuxta quam expositionem id, quod ait Iob, *quod Verebar accidit mihi,* idem est ac si diceret. Numquā mihi de felicitate blāditus sum, sed potius semper timui fortunæ cōmutationem, cum negatum sit summis stare diu. Bene illud mecum ego sæpius repetebam; omnia tempus habent, posseque fieri, ut inopia, & ærūnæ suum tempus post tantā felicitatem sibi vendicarent. hoc est, quod metuebam cum diuitijs abundarem; ecce carnifex, qui me, cum bona valitudine fruerer, cruciabat. Itaque inseparabilia esse hæc tria satis cōstat, nempe viuere, metuere, & dolere. Ecce ostēdimus tineam diuitiarum; imò pacis, tranquillitatisque humanæ; bonorumq; omnium temporalium, quibus mor-

Act.
20.
9.

11.

Virg.
eclog
1.

mortales fruuntur, crudelissimum assignamus iugulatorē.

Secundò potest sibi aliquis thesaurizare ea, quibus exteriores sensus oblectari solent; de quibus videndum quoque est, utrū suam habeant tineam, à qua soleant, sicut & sæculi diuitiæ demoliri. Et quidem, si Salomoni credimus in 2. cap. Ecclesiastes, horum omnium, quæ sensibus oblectationi esse possunt, tineam esse dixit animi afflictionē. Omnia, inquit, quæ desiderauerūt oculi mei non negavi eis, nec prohibui cor meū quin omni voluptate frueretur: vidi in omnibus afflictionē animi, & nihil permare sub sole. Ecce vides omnia Salomonis oblectamenta, animi afflictione tanquam à sua tineam demoliri, quæ quidem non aliunde quam ex luctu, & poenitentia, quæ illicita gaudia subsequi cōsuevit, oriebatur; iuxta quod ait idem Salomon Prouerb. 14. extrema gaudij luctus occupat; additque Bernardus, utinam priora etiam non occuparent. Præterea, ut de nostro aliquid etiam dicamus, assignandum videtur tanquam certissima oblectationū, quibus uti minimè licet, & inevitabilis tineam, stimulus ille, seu remor-

morsus conscientie, quem vermem vocamus; de quo sic cecinit quidā. *Diri sibi conscia facti*

Mēs habet attonitos, & surdo verberare cedit
Occultū quatiēte animo tortore flagellū. Iuuen. Sat. 13

Habet enim, ut ait Pacatus, occultos consciētia carnifices, qui magis lancinant, & torquēt vitalia, quā cruces, quā verbera, quā tormenta. Huc spectat sētētia illa Senec. in epist. 97. Tuta, inquit, scelera esse possunt, secura non possunt. ipsas nequitie tenebras timet. proprium est nocentium trepidare. Qua de re si interrogas ipsum Epicurū, respondebit (eius enim testimonio utitur ibidem Seneca) respōdebit, inquā, mala facinora, cōscientia flagellari, & plurimum illi tormentorum esse, eo quod perpetua illi sollicitudo vrget, ac verberat, quod sponsoribus securitatis suæ nō potest credere.

Videndus est Chrysostomus serm. de ieiunio tom. 5. ubi inter cætera in hanc eandē sententiam sic habet. Qui in malis est, in poenā habet malitiā: qui furatur erubescit, & metuit: qui occidit nō credit vitæ suæ. & hum. 8. ad Populū, Adam, inquit, patrauit peccatum, & statim se occultauit, & antequam à Deo puniretur sensit nuditatē, quam antea non videbat.

Annotationes in Euangelium

Hoc autem erat iam pœna ex peccato orta, sicut ex ligno tinea solet oriri. Vnde & Deus ait, *quis ostendit tibi quod nudus eras, nisi quia ex ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?* Gen. 3.

12. Tertiò inuestiganda restat tinea, à qua honor, quē pleriq; thesaurizare sibi curant, demolitur. Vt autem ex ipsius honoris vocabulo exordiamur, notandum est honos, & onus vnica tantum litera distare; eaque mutata idem omnino vocabulum remanere, non solum voce, & sonu, sed sensu etiam, & significatione; id quod indicium est honorem sine onere minime posse reperiri: ex honore enim onus in ipsius honoris interitum, & perniciē oriri, quotidiana experientia docemur; docuitque hoc ipsum Saluator noster Matth. 20. accedente enim ad ipsum matre filiorum Zebedæi, postulāteque vt duo filij eius Iacobus, & Ioannes sederent vnus à dextris, & alius à sinistris in regno eius; *poteſtis*, inquit Dominus, *bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* quasi diceret. si de honore prælationis cogitantes, de annexo calice

passionis, eiusque onere minime curatis, fallitis vos metipſos; & hoc est, qđ ipsemet Dominus ait, *nescitis quid petatis*: verē enim nescij sunt iudicandi, & cæci, qui honorem ambientes, onus illi annexum obliuiscuntur, cum sit ipsius honoris certissimus iugulator. Experiebatur quotidie hoc tyrannus ille, qui cum beatus crederetur eò quod Dominus esset, inter omnes potentissimus, eiusque cuncti parerent impero; manifestare voluit cunctis mortalibus longe aliter rem se habere, maxime autem Democli, qui regē omnium beatissimum prædicabat; *uolo*, inquit, *ò Democles in eadem te esse felicitate, qua me frui arbitraris.* iubet ergo ipsum regijs indui vestibus, purpura, & diademate adornari, ad mensā sedere, ita vt neque ad dexterā posset, neque ad sinistram declinare. ad sunt famuli omnes in aula regia, puerique regio apparatus, & ministerio seruientes: & ecce Democles eleuans oculos, euaginatū conspicit, quē rex suspendi iusserat, filo tenuissimo, pendere gladium, mortē sibi si diu adsit, certissimam minitantem. Tūc rex, *vide*, inquit, *ò De-*

Dion.

Matth.
20.

Plato. ò Democles *fælicitatem meam; & ne existimes beatum, cui timoris gladius quotidie impendit.* Adde id, quod de eodem Dionysio Platonẽ dixisse, Seneca refert: is enim cum tyrannum multis stipatũ custodibus vidisset; quid, inquit, *mali fecisti, ut ita à multis custodiaris?* ex quibus omnibus satis iam patet, quam sit vtile Christi Domini consilium dicentis, *nolite thesaurizare vobis thesauros in terra;* siue enim thesaurizare velimus diuitias, siue mundi voluptates, siue sæculi gloriam, & honorẽ, omnia hæc à sua, quæ numquam deest, in-
evitabili tinea demoliuntur.

Thesaurizate autem vobis in cælo, ubi nec arugo, nec tinea demolitur: nec fures effodiunt, & furantur.

13. **R**egios Vates, iuxta interpretationem multorum, qui Psalmum centesimum quadagesimum septimum, de cœlesti Hierusalem anagogicẽ intelligunt, exhortatur eius habitatores ut Deum suum laudent ob firmitatem ipsius ci-

uitatis, quæ tanta est ut à nullis iam hostibus portæ eius infringi possint; nec ipsis civibus beatis, *fælicitas eripi.* *Lauda, inquit, Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion: quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filios tuos in te, qui posuit fines tuos pacem, &c.* In quibus verbis duplici similitudine firmitas eius civitatis exprimitur. Vna cum dicitur, *confortavit seras portarum tuarum,* ut nullus iam hostis eas possit infringere, & *fælicitatem beatis eripere:* altera cum subiungitur, *qui posuit fines tuos pacem.* Quid iã timendum restat illi civitati, cui pro finibus, & mœnibus ipsa est pax securissima, & inexpugnabilis, tributa?

Idemque figuratum fuit in Mosaico illo tabernaculo, quod quia propter pelles hyacinthinas ipsum cooperientes, cœlũ à longe aspicientibus representabat, ut author est Iosephus lib. 3. antiq. cap. 7. iure optimo cœlestis gloriæ symbolum censeripotest, iuxta illud Psal. 83. *quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* Quemadmodum igitur illud tabernaculum

Psal.
147.

Ioseph.

Psal. 83

ber-

Annotationes in Euangelium

bernaculum ex lignis setim im-
putribilibus, fuit iussu Domini
fabricatum: ita beatorum glo-
ria corruptionis omnino ex-
pers est, atque adeo in eodem
semper statu, in omnem æter-
nitatem firmissima permanens.

Eandem firmitatem signifi-
cat quadrata figura cœlestis il-
lius ciuitatis, quam describit
Ioannes Apocalyps. 21. Et pri-
mum fundamētum muri, quod
dicitur esse iaspis pretiosa gem-
ma, quæ aduersus timores di-
citur esse præstantissima. Quā
ob causam beati, stantes ap-
pellantur à Ioanne Apocalyps.

cap. 7. *Vidi, inquit, turbam mag-*
nam, & cæt. stantes ante tronium
Dei. Stantes enim sunt Sancti
in gloria, quia de statu fœlicissi-
mo, quo fruuntur, cadere iam
nequaquam possunt; nec iam
eos sollicitat illud Pauli 1. ad Co-
rint. 10. qui stat, videat ne cadat;
scientes de terrestri illa Hieru-
salem dixisse Hieremiam tren.
cap. 1. Peccatum peccauit Hieru-
salem, propterea instabilis facta
est.

Propter hæc, & alia multa,
14. quæ in hanc sententiam addu-
ci possent, Christus Iesus in
Euāgelio discipulos suos, nosq;

in ipsis hortatur, vt non in ter-
ris, vbi nihil est constans, nihil
permanens, sed in cœlo vbi fir-
ma, & stabilia omnia perseue-
rant, nostrarum omnium actio-
num fructus, veluti in thesauro
quodam tutissimo recōdamus.

Thesaurizate vobis, inquit, in cœ-
lo, vbi fures non effodiunt, neque
furantur. Id quod etiam Matth.
13. parabolicè docuit, cum reg-
num cœlorum thesauro absco-
dito comparauit; eo sensu, quo
Paulus ait. Vita vestra abscondita
est cum Christo in Deo. ad Colos-
sens. 3. hortaturq; nos Gregor.
homil. 5. in Euangel. ne thesau-
rum hunc publicè portet, qui
noluerit deprædari. Inuentus
thesaurus, inquit, absconditur vt
seruetur, quia studium cœlestis de-
siderij à malignis spiritibus custo-
diri non sufficit, qui hoc & ab hu-
manis laudibus non abscondit. In
præsenti etenim vita quasi in via
sumus, qua ad patriam pergimus,
maligni autem spiritus iter nostrū
quasi latrunculi obsident: depræda-
ri ergo desiderat, qui thesaurum
publicè portat in via.

Vbi notandum est, vanam
mundi gloriam latrunculum ef-
se domesticum, qui ostium ape-
rire solet malignis spiritibus, vt
ingre-

Matth.
6.

Matth.
13.

AdCol.
3.

Greg.

ingrediētes humani cordis ho-
pitium, totam domus nostræ
substantiam deprædentur. Cū
quibus nobis malignis spiriti-
bus, priusquam ingrediantur,
nocturno tempore pugnādum
est; sicut legimus Genes. 32. fe-
cisse Iacob, qui luctabatur cum
Gen. 32. angelo vsque mane. Quo qui-
dem facto docemur nocturnū
tempus quærere, vt contra vi-
tia luctemur; hoc est locum, &
tempus occultum quæramus,
ne videamur ab hominibus.
Vnde Angelus ad Iacob, *demitte me*, inquit, *aurora est*. Hæc ad-
notasse sufficiant iuxta literam
Euangelij.

15. Quod verò attinet ad cære-
moniam cineris, qua sancta ma-
ter Ecclesia mortis nostræ me-
mores nos esse iubet, sciendū
est nihil esse efficacius ad sua-
dendum nihili faciendas esse di-
uitias, voluptates, & honores,
quam ipsius mortis, propriæq;
miseriæ, & corruptionis memo-
riam. Hæc est gratia, de qua di-

citur Exod. 12. Dominus autem ^{Exod}
dedit gratiam populo coram Ae-
gyptijs vt comodarent eis, & spo-
liauerunt Aegyptios. Vt autem
Aegyptij filijs Israel, qua vellēt
libentiūs comodarent, videte
quid excogitauerit Deus. Per-
cussit omne primogenitum in
terra Aegypti, vt ipsi videntes
vnusquisque in domo sua mor-
tem primogeniti sui, suamque
quotidie expectantes, pro nihi-
lo ducerent vasa aurea, & ar-
gentea, Hebræisque quotquot
vellent, comodarent. Sit igitur
vnusquisque memor quia pul-
uis est, & in puluerem, fortè
opinione citius reuertetur; sic
enim mundi gaudia, diuitias, &
honores pro nihilo ducens, po-
terit nudus, vt ait beatus Gre-
gorius, cum nudis spiritibus ma-
lignis securius luctari. Dabit vi-
ctoriam, qui certamen indixit
Dominus noster Iesus, qui
cum Patre, & Spiritu
Sancto per sæcula
regnat.

Annotationes in Euangelium
A N N O T A T I O N E S
 P R O D O M I N I C A P R I M A
 in Quadragesima

Luc. 4
 Marc.
 1.

*Ductus est Iesus in desertum à spiritu ut tenta-
 retur à diabolo. Matth. cap. 4.*

I. **D** Vbitari à quibusdā
 solet, à quo spiritu
 Iesus ductus fuerit
 in desertum; sed
 verè, & absque vlla quæstione
 tenendum est, ab Spiritu San-
 cto fuisse ductum; id quod eui-
 dentiùs constat ex Luca Euan-
 gelista, cum sic habet. *Iesus autē
 plenus spiritu Sancto regressus est
 à Iordane, & agebatur in spiritu;*
 quod idem est, ac si diceret, age-
 batur impulsu Spiritus Sancti, à
 quo plenus regressus est à Ior-
 dane in desertum. De quo etiā
 spiritu intelligendus est Marcus
 Euangelista cum ait, *expulit eū
 in desertum spiritus statim.* De-
 nique nomine spiritus, sanctum
 Spiritum Patres intellexerunt.
 Hieronymus in Mattheū, Am-
 brosius lib. 4. in Lucam. Chry-
 sostomus hom. 13. in Matth. &
 homil. 9. operis imp. Origenes
 hom. 24. in Lucam. Cyprianus
 sermone de tentatione. Grego.

rius homil. 16. in Euangel. Pe-
 trus Chrysolog. serm. 11.

Baptizato ergo Domino no-
 stro in Iordane, auditaque Pa-
 tris de cœlo voce hac, *Hic est
 filius meus dilectus, in quo mihi
 bene complacui,* videte quid di-
 xerit Euāgelista Marcus. *Et sta-
 tim, inquit, spiritus expulit eū in
 desertum.* Vbi notandū est, ver-
 bum, *statim*, & verbum, *expulit*.
 in verbo, *statim*; se ha de notar,
 que he obra particular do Spi-
 ritu Santo, empregar logo no
 serviço de Deos, & bē do pro-
 ximo, o talento da graça rece-
 bida. In cuius veritatis confir-
 mationem, exemplum sit om-
 nibus Christi fidelibus imitan-
 dum, beatissima Virgo Deipa-
 ra, quæ ubi primum Spiritus Sā-
 cti virtute obumbrata Deum
 concepit, Deiq; genitricis gra-
 tiam, angelo nuntiāte, suscepit;
 nulla itineris longitudine, seu
 asperitate perterrita, nulla in-
 terpo-

Marc.
 1.

2.

Pro Dominica I. in Quadragesima. 55

terposita mora, sed statim, ut
 Marcus notauit de filij spiritu,
 beata Virgo ab eodem ducta
 spiritu, nullam sibi moram pu-
 tauit interponendam, sed abiit
 Luc. 1 in montana, sicut refert Lucas
 Euāgelista, cum festinatione: nes-
 cit enim tarda molimina Spiri-
 tus Sancti gratia, qua Dei geni-
 trix tunc temporis plenissima,
 in montana agebatur.

Hoc sensu videtur intelligē-
 dus Apostolus. 2. ad Tim. 4. cū
 vitæ suę tempus cursurum
 2. ad Tim. 4. nauit. *Cursum*, inquit, *con-*
 4. *sum*, inquit, *con-* ui,
 &c. Cum enim ipse in om. libus
 operibus suis solo Dei spiritu
 ageretur, nullam potuit morā
 in operādo facere, & in via mā-
 datorum Dei veluti ambulare,
 sed in omnibus, impetu Spiri-
 tus ita agebatur, ut semper sibi
 currendum videretur. Hoc ipso
 spiritu actus propheta dixit, *Via*
mandatorū tuorū cucurri, cū dila-
tasti cor meū. Psal. 118. huiusmo-
 di autē cursum prouiderat Isaias
 Plal. 118. cum sic locutus est in cap. 60.
 118. 60. *qui sunt hi, qui ut nubes volant,*
& quasi colūbæ ad fenestras suas?
 sicut enim nubes vento afflatæ
 velocissimæ per aerem volitāt:
 sic iusti Spiritu Sancto afflati,
 velociter properant ad coro-

nam. Vnde & Paulus 2. ad Cor.
 9. *sic currite*, inquit, *ut compre-*
hendatis. Quare non immeritō
 idem Apostolus ad Rom. 8. no-
 men hoc venerabile, nempe fi-
 lius Dei, illis tantum tribuit fi-
 delibus, qui supradicto spiritu
 Dei aguntur. *quicumque*, inquit,
spiritu Dei aguntur, hi sunt filij.
 In prædicto igitur sensu intelli-
 gendum est id quod de Christo
 Marcus scribit, nimirum quod
statim spiritus expulit illum in de-
sertum: expulsio enim addit rei
 expulsæ, & velocitatem ut ostē-
 dimus, & vim etiam, ad insinuā-
 dum quod Spiritus Sanctus nō
 modo promptos, sed & fortes
 reddit eos, quos inhabitat, &
 regit, quemadmodum & bea-
 tus Hylarius intelligit illud Chri-
 sti Domini, *Regnū coelorum vim*
patitur, & violenti rapiunt illud;
 sicut etiam in eandem senten-
 tiam idem sanctus doctor in-
 terpretatur illud Psalm. 2. *Ap-*
prehendite disciplinam, ne quando
irascatur Dominus, & pereatis de
via iusta.

Pro huius autem prophetici
 loci maiori intelligentia, notā-
 dum est eorum salutem, qui hu-
 iusmodi spiritus impetum mi-
 nimè sequuntur, maximè peri-
 clita-

2. Cor
 9.
 Ad Ro
 m. 8.

Hyl.

Psal. 2

3.

Annotationes in Euangelium

Apoc.
3.

clitari. Id, quod Apocal. cap. 3. apertissimè ostenditur cū beato Ioanni præcipitur, vt episcopum negligenter se gerentem, & in operando tepidum sic alloquatur. *Vtinam frigidus aut calidus esses; sed quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo.* Diciturque Deus tepidum euomere ex ore, & non ex stomacho, vt intelligas tepidum sic Deo displicere, vt eum omnino deglatire non possit, sed eundem in ore tanquam displicentē cibum retineat, cum ab eo stomachus abhorreat. Quid autē sit ex ore euomere explicauit Ansbertus, quasi diceret Deum vel ipso exhortationis verbo interdum indignos iudicare, quos in melius commutandos non esse prænoscit. Neque verò ait euomam, sed incipiam euomere, quia, vt ait Richardus Victorinus, *non subito à gratia deseritur tepidus, vt statim in mala præcipitet, sed primum minima, deinde maiora contemnens, gradatim à summis descendit, atque adimarruit.* Disciplinam ergo fratres, non tepidè, sed ardentissimo spiritus feruore apprehendite, ne quando irascatur Dominus, incipiatque euomere, ac perire

Ansb.

faciat de via iusta; precamur ergo coelestem regem ne projiciat nos à facie sua, sed spiritu principali; cōfirmet nos illo inquā spiritu, quo filij Dei aguntur, & à quo etiam ipse Dominus Iesus ductus est in desertum, vt tentaretur à diabolo.

Pl. 50

Et cū ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus postea esuriit. tunc accedens tentator, &c.

Mirum est valde quod eū tentare sit ausus, super quem paulò ante vox de cœlo intonuit, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsum audite.* Respondet Leo Papa hoc factum fuisse, quia diabolus tantum sibi de naturæ nostræ fragilitate promiserat, vt quē hominem agnouerat, præsumeret fieri posse peccatorem.

Leo

Vbi notandum est, diabolū non tam ex suis viribus, quam ex nostra imbecillitate, victoriæ posse fiduciam concipere. Vnde neminem cogere potest, sed solum allicere; nullius extorquet cōfessionem, sed petit; quem admodum videre est in ijs, quibus

4.

bus Christum aggressus est tentationibus: in prima namque solum obtulit lapides; si vis, inquit, dic ut lapides isti panes fiant, non imperatiue ait. fac; sed totum eius commisit voluntati, si vis, inquit, dic ut fiant, in secunda etiam, non illum precipitauit, sed tantummodo casum suavit dicens. mitte te deorsum. nec denique in tertia, & vltima tentatione ipsum aliquo modo coegit ut adoraret, sed solum regna mundi, & gloriam eius promittendo alliciebat dicens. *Hæc tibi dabo si cadens adoraueris me.* Totum verò hoc ex propria oritur imbecillitate; audiamus super hac re Augustinum sermone 197. de tempore. *Alligatus est, inquit, diabolus tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. Iam videte, fratres, quam stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tute illi per voluptatibus sæculi noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere. Latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volentem: non enim cogendo, sed suadendo nocet; nec extorquet à nobis consensum, sed petit. Quod*

si quæras, cur ergo præualet si alligatus est? Respondet idem Augustinus, *Verum est quia multum præualet, sed tepidis, & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur.*

Diabolus igitur cum se ligatum sentiat, dolo sæper, & fraude, non viribus aggreditur, quos tentat, sciens dolo se plerumque, viribus vero numquam potuisse præualere; ideo namque in Apoc.^{12.} calyps. cap. 12. dicitur apparuisse Ioanni draconem magnum, & rufum, ut significetur diaboli dolus, & malitia, quæ per colorem rufum ex quorundam sententia designatur; qua ratione etiam comparatur tygri, quod animal vario colore, maculisque distinguitur. Iob. 4. *tygris perijt eo quod non haberet prædam; in* Iob. 4. quem locum notandum est ex Diuo Hieronymo, septuaginta interpretes, loco, tygris, transtulisse *Myrmecoleon*, id est, formica & leo, quem, inquit Hieronym. Hier. nos verius diabolū dixerimus, qui quando prædā agit de sanctis, tanquam de maioribus rebus, ut leo habendus est, quando vero minima querit auferre, formica dicendus, & cæ diabolus igitur, & leo est, & formica: infirmis quidem, & negligent-

Annotationes in Euangelium

gentibus leo, at vero fortiter
resistentibus formica est, quæ
potest facile pedibus conculca-
ri, iuxta id quod Propheta dicit
in Psalm. 90. *super aspidem, &*
Pl. 70 *basiliscum ambulabis: & concul-*
cabis leonem, & draconem.

5. Tunc accedens tentator. Vide-
te dæmonis astutiam. Tunc ac-
cessit, cum Christū elurire præ-
sensit: cum enim Dominus Je-
sus ieiunasset quadraginta diebus,
& quadraginta noctibus, postea
esuriit; tunc diabolus, qui ten-
tandi semper observat occasio-
nem, ut facilius decipiat, acce-
dens ait. *dic ut lapides isti panes*
fiant. Potuit quidem statim in
principio quadragesimæ de gu-
la illum tentare, noluit tamen
sed post quadraginta dierum fa-
mem, quia tunc, ut putabat, de-
bilis iam, & macie confectus,
oblatum panem minimè recu-
saret. Proh dolor, multos hac
nocendi arte, cibos offerendo
deiecit. multos latrocinia suade-
do decepit, ut præsentī necessi-
tati subuenirent. Nolite ergo
hoc ostium diabolo aperire; ne
dixeritis imbecillis fiam, non
possum ieiunare: si enim, in-
quit Gregorius Nazianzenus,
Greg. Naz. *aliquis tibi dixerit, ne ieiunes quia*

imbecillis fies, ne credas illi quia
subornavit eum sathanas. Vem
subornado por parte de satha-
nas, que muitas vezes o que nã
pode acabar por si, acaba por
hum mau terceiro. Hoc ostium,
inquit Augustinus, duas habet
valvas: cupiditatis, & timoris, aut Aug.
cupis aliquid terrenum, & hac in-
trat, aut times aliquid terrenum,
& hac etiam idem diabolus intrat.
timoris, & cupiditatis ianuā clau-
de; aperi Christo cupiendo regnum,
timendo ignem gehennarum, per
cupiditatem sæculi diabolus intrat,
per desiderium vitæ æternæ Chri-
stus intrat. per timorem pœnarum
temporalium diabolus intrat, per
timorem ignis æterni Christus in-
trat. Hæc Augustinus. Vtriusq;
valuæ mentionem fecit Chri-
stus Matth. 10. ubi sic ait. *Noli-*
te timere eos, qui occidunt corpus. Matt.
Ecce clauditur ostium diabolo: 10.
sed eum timete, qui habet potesta-
tem, & animam, & corpus occi-
dere in gehennam ignis. Ecce ape-
ritur Deo.

Nolite ergo locū dare dia-
bolo, sicut ait Apostolus ad E-
phes. 4. *resistite autem illi & fu-* AdE-
giet à vobis. Scitote veracem esse ph. 4.
qui dixit, *non in solo pane vivit*
homo: hæc enim facientes ipse
libe-

6. liberabit vos de laqueo venantiū, qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorū inuocantibus eum. dicite Deo: educes me Domine de laqueo hoc quē absconderunt mihi esuriēti. Pauper sum ego Domine, & in laboribus à iuuentute mea; veruntamen in te sperabo non confundar in eternum: quia tibi derelictus est pauper, orfano tu eris adiutor. contere brachiū peccatoris, & maligni, hoc est diaboli tentātis; diabolus enim ab initio peccat. Sic autem legitimè certantes, corona iustitiæ donabit Dominus in illum diē iustus iudex.

Dic vt lapides isti panes fiant.
Nota diaboli tyrannidem. querque o firuamos à nostra custodia. Huius diabolicæ tyrannidis extat expressa figura Exodi cap. i. *Oderant filios Israel Aegyptij, & affligebant illudentes eis, atq; ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris. Et infrà, nequaquam dabit paleas populo ad conficiendos lateres.* Tundo o demonio querque seja à nostra custodia, que nemhūa palha ainda quer dar. Huc pertinet illud Deut. 4. *seruietis dijs alienis, qui non dabunt vobis*

requiem die, ac nocte. Hoc est, seruietis miserabilius quam seruire solēt captiui dominis suis: hi enim nocte saltē requiescunt, vos autem etiam nocte seruietis: hi à suis accipiunt dominis victui necessaria; vos autem à dijs vestris, quibus imperante diabolo, seruietis, ne paleā quidem accipietis; imò si quando præ labore, & fame deficere videbimini, non panes vobis, sed lapides ministrabit, sicut Christo Domino, qui cum quadraginta dierum ieiunio esuriret, accedent tentatori, ac dicenti, dic vt lapides isti panes fiāt, respondit. *Non in solo pane viuit homo.* Pensate modò, fratres, cui vobis expediat seruire; diabolo ne, qui nec laboris requiem, nec pro ipso labore paleam dabit, an potius Deo, qui potest, & vitā dare, & famem expellere, non solum pane, sed in omniverbo, quod procedit de ore ipsius Dei, & Domini nostri Iesu Christi, qui diabolo lapides offerenti vt panes fierent respondit, *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.*

Deinde notandum est quod fortius quidē diabolus tentaret
H panes

Annotationes in Euangelium

panes offerendo, quam lapides: solet enim ut plurimum, hominem deijcere oblata occasione. Sicut patet in casu Adami, & E-
1. Re. uæ, quos ostensione pomi deiecit, David etiã cū videret Beersabee ex aduerso lauante se, statim in eius concupiscentia captus est. Id, quod præterea mille alijs posset exēplis cōprobari. Hinc est quod Numer. cap. 6.
Num. 6. Deus cū vellet ut Nazaræi a vino abstinerēt, præcepit ne vuas etiã passas comederent; imo ut ab ipsis vuarū acinis sibi tēperarent; ne videlicet ab acinis ad vuas, & ab vuis possent transire ad vinū; hoc autem nihil aliud fuit, quā peccandi tollere occasionē, quam statim peccatū comitatur. Eodē consilio Deus cū
Exod 35. prohibuisset Iudæis in die sabbati cibos parare, simul etiã eisdē interdixit ne eo die domi possent ignē habere, nō alia ratione, quā quia accensus ignis occasio esse poterat parandi cibos, atque adeo præcepti violandi. Similiter Exod. 12. non solū interdicitur ne vescantur in paschate fermentatō, sed ne domi tunc tēporis possint habere fermentum. Quare merito Ezech.
Ezec. 8. reprehenduntur sacerdotes,

qui stabant ante picturas idolorum, quæ erant in pariete tēpli, habentes thuribulum in manibus suis. *Ecce, inquit, omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum: & septuaginta viri de senioribus domus Israel stabant ante picturas; unusquisque habebat thuribulū in manu sua, &c.* Sunt enim peccandi occasiones veluti picturæ idolorum, ante quæ, qui se eisdē occasionibus obijcit, dicitur stare, paratus scilicet ad idola adoranda.

Cum ergo diabolus plerūq; soleat oblatiis occasionibus præualere, quid causæ esse potuit cur tentator lapides voluerit potius offerre, quā panes? dicendum quod diabolus optime nouerat Dei filium humanam naturam assumpturum, & in eadem assumpta humanitate pro mundi salute moriturū; an vero homo ille, qui quadraginta dierum ieiunio attritus in deserto, fameque confectus versabatur, filius Dei esset ignorabat; cūq; hoc miraculo vellet explorare, lapides obtulit ut ex ipsis panes fierent; vnde & ait, *Si filius Dei es dic ut lapides isti panes fiant.*
Volc-

Volebat autem an Deus esset, scire, forte ut eius mortem quo ad eius fieri posset impediret; ne scilicet morte sua posset in medio terræ, hoc est in vrbe Hierosolyma, salutem operari: si enim Hierosolomitani principes agnouissent, numquam, ut loquitur Paulus, Dominum glorie crucifixissent. Qua ratione, omis-
 Paul. sis alijs, Christus Dominus ita respondit, ut diuinitatem diabolo occultam, amplius celaret. Non in solo, inquit, pane viuit homo; quibus verbis de diuinitate tacens, se hominem profitetur.

Nouerat hoc beatissima Virgo mater eius Maria, quæ cum filium suum Iesum adhuc infātem in templo vellet, quadraginta, secundum Moyse legem completis diebus, præsentare, legem communem obseruans, ut notauit Ambrosius Ansbertus, expectauit purgationis diem, celauit filij maiestatem. Hinc est, quod cum postea eundem puerum inter doctores disputantem inueniret, appellauit filium Ioseph. Ecce, inquit, pater tuus, & ego dolentes quærebarus te. Cur ergo, inquit Ansbertus, Virgo abscondit conceptionis, ac natiuitatis illius sacramentum, quem nouerat

Deum esse immensum? respondet ipse. Sciebat iam tunc gratia plena spiritu diuinitatis afflata, quia si hunc principes huius sæculi agnouissent, numquam pro salute nostra crucifixissent.

Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi, & dixit. Si filius Dei es, mittete deorsum, & cat.

V Idete diaboli astutiam, & mundi consuetudinē. eleuant, ut deiiciant. Ascendisti ad maximum aliquem honoris, seu dignitatis gradū? nihil est, quod gaudeas de ascensu, multum autem quod timeas de casu: memineris regem Assuerū ita exaltasse Aman in regno suo, ut à rege secundus esset, ex qua dignitate non multis post diebus ita deiectus est, ut in patibulo suspensus, miserrime vitā finiret, iuxta id, quod dicitur in Ps. 36. Vidi impium super exaltatum, & eleuatum super cedros Libani: transiui, & ecce non erat: quasi inuentus locus eius. H 2 Vide-

9.

Erah.

7.

Ps. 32

Annotationes in Euangelium

Videbatur iā tacitè docere mū-
di exaltationem pro nihilo du-
cendam Moises adhuc puer: cū
enim rex Pharaon videret, à filia
sua puerum diligi, detractō sibi
ex capite diademate, puerum
coronauit: puer autem coronā
proijciēs pedibus conculcauit;
quasi iam tunc ægre ferens dari
sibi honorem, à quo statim erat
spoliandus. Iure igitur August.
Aug. in lib. soli loq. ita de se ipso con-
quæritur. *Mundus clamat ego de-
ficio; tu verò Domine clamas ego
reficio: ego autem miseria mea pra-
ua, magis sequor deficientem, quā
te reficientem.* Quare Moises co-
ronam proijciens docuit mun-
di honorem, qui aliquando de-
ficient, nihili faciendum.

Longè aliter Absolon David
regis filius, qui cum patris reg-
num vellet sibi usurpare, fecit
sibi currus, & equites, imposi-
toq; diademate, totus iam fere
populus eum sequebatur; & ec-
ce mittitur Ioab cum exercitu
David aduersus eum in præliū,
& cæsus est exercitus Absalon
ab eo: accidit autem ut occurreret
Absolon seruis David sedens mu-
lo; cūq; ingressus fuisset mulus sub-
ter condensam quercū, adhæsit ca-
put eius quercui, & illo suspensio

inter cælū, & terrā, mulus cui in-
sederat pertransiuit: cumq; hoc nū-
tiatū fuisset Ioab, tulit tres lanceas
in manū sua, & infixit eas in cor-
de Absalon. Ecce sic vitam fini-
re oportet, qui magni faciunt à
mundo exaltari, cum ipse sem-
per non ut exaltet, sed ut deij-
ciat, soleat sui amatores eleuare.

Hanc verò deijciēdi artem,
seu potius decipiēdi inuētiōē, Gen.
22
illudendiq; modū, mundus di-
dicit à diabolo, qui ut primos
parētes faceret iumēto similes,
eisdē deos fieri posse promisit.
*Eritis, inquit, sicut dii scientes bo-
nū, & malū.* cui cū acquiesceret
homo, comparatus est iumētis in-
sipientibus, & similis factus est illis.
Bene autē non cuiusq; animali,
equo videlicet, leoni, vel boui si-
milis factus est, sed iumēto insi-
piēti; quia enim vsq; ad Dei sciē-
tiam se exaltari posse arbitratus
est, meritò ab ipsomet diabolo
fuit vsq; ad iumēti insipientiam
deiectus, qđ inter omnia animā-
tia insipientissimū iudicatur. Dia-
bobus igitur ex more suo Dñm
Iesū statuit in pinnaculo tēpli, ut
casū suaderet, quia nō poterat
præcipitare. *Mitte, inquit, te deor-
sū.* & quia primos parētes deie-
cerat expulso pri^o metu mortis,
quam

Gen. 1. quam ex casu minimè euasuri essent, dicente Deo, *in quacunq; hora comederitis morte moriemini*; quibus diabolus *nequaquam*, inquit, *moriemini*; eodem prorsus modo, cum Christum ut se deorsum mitteret hortatus est, id fieri posse nullo mortis periculo, affirmavit dicens. *Angelis suis Deus mandauit de te ut in manibus tollant te.*

10. *In manibus portabunt te.* Ecce alia utitur nocendi arte non cōtemnenda. Sæpe mortalibus casum suadet Dei misericordiā prætendens. Quasi diceret. Aínda que pequeis, fícais nas mãos da misericórdia de Deos que vos ha logo de perdoar. Cui ex aduerso respondemus, eum, qui se ultro ex altissimo virtutis monte deorsum projicit, in profundumque vitiorum venire contemnit, oportere potius meminisse tremendā Apostoli sententiam ad Hebræos c. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei Viuentis*; tantum abest ut incidant in manus misericordiæ ej, qui se deorsum mittunt viam veritatis deserentēs. Verba autem illa, *in manibus portabunt te*, &c. de illis tantum iustis intelligenda sunt, qui viam

veritatis eligentes in eadem via mandatorum Dei currenda ab angelis custodiuntur, ne fortè offendant ad lapidem pedē suū. Hoc est, ne quando se deorsum mittant, diabolo suadente: tunc enim nō in angelorum manus deueniunt ut tollantur, sed in profundum inferni batrathrū ut absorbeantur. Audi modo cuiusdam peccatoris vocem Dei auxilium, & manum in casu suo veluti de profundo lacu implorantis. *Non absorbeat me, inquit, profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Psalm. 68. con-

Psalm. 68. siderauit Propheta vnde exciderat, iuxta illud, quod dictum est Apocal. 2. cuidam etiam in casu suo; *memor esto vnde excideris, & age poenitentiam.* memor igitur rex David vnde exciderat, nempe à loco eminentissimo; ipse enim est de quo Deus aliquando dixerat, *inueni David secundum cor meum*; in corde ergo Dei David posuerat nidum suum, à quo suadente diabolo se se deorsū proiecerat, in profundum illud barathrum à quo liberari desiderat cum ait. *Non absorbeat me profundum. neque urgeat super me puteus os suum.*

Quod si clarius vis intelligere
H 3 quod

Annotationes in Euangelium

II.
Pl. 85

quod nam sit illud profundum, quisque puteus ille, cuius ore propheta urgeri pertimescit, audi illum iam in Psalm. 85. Deo gratias agentem, quod se viderit à profundo liberatum. *magna est, inquit, misericordia tua Domine super me, quoniam eruiſti animam meam ex inferno inferiori.* David ergo peccando, se deorsum miſit, à summo coelo, ut ita dicam, hoc est à corde Dei, in infernū inferiorem, ceciditque in manibus dæmoniorum, ut discerneretur: non vero in manu angelorum, sicut tentator falso promittebat, ut ab ijsdem custodiretur: hoc enim de illis solum scriptum est, ut iam diximus, qui custodiunt vias Domini, non vero de illis, qui se ultro præcipitare voluerunt, sicut fecerat rex David. Si ergo diabolus aliquando te, ut sæpe solet, tentauerit, ostendēs magnam Dei misericordiam in te; noli aquiescere, sed memor esto Domini Iesu, qui cum in deserto similiter tentaretur, respondit. *Scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum.* Verum est quidē diuinæ misericordiæ manum semper esse extensam ad erigendos omnes elisos: *prope*

est enim Dominus omnibus inuocantibus eū, omnibus inuocantibus eum in veritate: verum quia nō omnibus datum est post casum ita Dominū in veritate inuocare ut mereantur exaudiri, idq; in poenā patrati sceleris; & quia fortē aliquando à Deo vocati, venire renuerunt; insanæ mētis est, ex eo, quod Deus benignus est, & misericors, se se mittere deorsum, Dei q; gratiam deferre, & parui facere, eo quod patiens est, & multus ad ignoscendū. Insanus certē, & merito, ille iudicaretur egrotus, qui diceret medicū habeo artis peritum, in super & amicum, non timeo febrim, p nihilo facio ex dolore lateris, vel quocūq; alio morbi genere laborare; moxq; vas aliquod veneno plenū mortifero, propinaret. Insane, quis tibi dixit quod ~~medicus~~ applicabit artis suæ medicamentū, & remedia antequā veneno moriaris? demus tamē quod medic⁹, quē vocasti dicto celerius veniat, sciat, velitq; curare, est enim, ut ais, ex tuis intimis; nōne aliquādo cōtingit ut operāte medico, natura non rectē operetur? unde & medicus oleū, & operam perdet non cooperāte natura.

Exem-

Psalm.
144.

Exemplū sit Esau, & Antioch⁹,
 qui non inuenerūt locū pœnitentiæ,
 quanuis cū lachrymis requisissent
 eam. Et quidē de Antiocho legi-
 mus in Mach. 9. implorabat sce-
 lestus Deū, à quo non erat miseri-
 cordiā consecuturus. nō quia Deus
 nollet, de quo dicitur, non vult
 mori peccatoris, sed vt conuertatur,
 & viuat: sed quia scelestus
 ille non erat debite dispositus;
 cūq; Deo nō cooperaretur, non
 poterat misericordiā impetrare
 12. Neq; vero te decipiat inimic⁹
 diabolus dicens hoc contigisse
 semel vni Antiocho, verū mul-
 tos extitisse, maximosq; pecca-
 tores, qui post casum, Deū inuo-
 cātes, veniā receperūt; de quo-
 rum numero fuit insignis ille la-
 tro, qui de cruce clamans, Do-
 mine memento mei, migravit ad
 regnum. respondere namq; o-
 portet demoni hoc, vt decipiat,
 suggerenti, verbis Ecclesiast. 5.
 subito veniet ira Dei, & in tēpore
 12. vindictæ disperdet te. Quod si lu-
 bito aliquādo veniet ira Dei, po-
 terit sane statim venire cū cecide-
 ris, priusquā medicū inuoces vt
 cures; ideo, qui stat videat ne ca-
 dat. Ad illud vero, quod diabo-
 lus suggerere solet, nēpe multi
 post casum veniā receperunt;

oppono ego illud Ambrosij. sa-
 cilius inueni, qui innocentia con-
 seruarunt, quā qui congruam pœ-
 nitentiā egerunt. Item illud Mat.
 20. Multi sunt vocati, pauci vero
 electi. Quod si ex omnibus vn⁹
 tantum posset non pœnitere,
 timēdum nihilominus esset, ne
 forte tu, vnus ille esses, qui cum
 Antiocho locū pœnitentiæ nō
 inuenires, & diabolo acquiescēs
 cum ait mitte te deorsum, cū co-
 dem quoque ad eternas pœnas
 in profundum barathri demer-
 garis, vrgeatque super vtrūq;,
 inferni puteus os suum.

*Hac omnia tibi dabo, si
 cadēs adoraueris me, &c.*

Q Vi nihil propriū habet
 omnia pollicetur: non
 enim dare volebat, sed accipe-
 re. Vnde sic nos beatus Ioannes
 Chrysostomus hortatur. ne cre-
 datis ei, quia promittit non vt det,
 sed vt potius accipiat. Interroga-
 tus quidam quonam supplicio
 dignus esset mendax? vt verum,
 inquit, aliquando dicens non cre-
 datur. Qua eadem pœna pu-
 tauit Marcus Tullius puniri de-
 bere eum, qui semel peiera-
 uit. Vbi quis, inquit, peierauerit,
 ei credi postea, etiam si per plures

Annotationes in Euangelium

Deos iuret, non conuenit. Primò igitur diabolus mentitur quidquid dandum promittat, cum nullius sit Dominus. Secundo dato quod omnia mundi regna daret, numquam tamen omnium regnorum vnicum dominum esse vellet, sed multos, vt de multorum casu gauderet, sciens quod ad montem Domini ascendere volentes, grauissima regni sarcina prægrauati, vel sub onere, vel cum onere cadent, vt ait Bernardus, qui in sermone de quadruplici debito ita monachos suos consolatur, quod relictis mundi sarcinis expeditius ascendere elegerunt. *In via,* inquit, *estis, quæ ducit ad vitam: arduus quidem ascensus ciuitatis Hierusalem, ad quam tenditis, ut pote per ipsam montis summitatem incisus, sed via compendiosior, laboris magnitudinem vel temperat, vel excludit: vos enim viam istam non solum itis, sed curritis, quia exonerati estis, & accincti, nihil ponderis supra dorsa portantes. Non sic aliqui non sic, qui quadrigas, vel quadrigalia onera portantes, montis circuitum ambire decernunt, & plerumque per diuexa montis præcipiantur, vt vix finem inueniant vite suæ. fœlices igitur vos,*

&c. Refert Valerius Maximus, quod cum rex quidam ante se vidisset diadema, quo erat coronandus, in hæc verba prorupit. *O nobilem magis quam fœlicem pannum, quem si quis penitus cognoscat quam multis solitudinibus, periculis, & miserijs sit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet.* Hoc autem cum cerneret Seneca, accusans hominum cæcitatem, quisquam ne, inquit, regno gaudeat? *ô fallax bonum: quantum malorum, fronte quam blandategis.* Testis oculatus, & expertus fuit Salomon rex, qui cum esset omnium potentissimus rerum omnium, vt ipse testatur, affluens abundantia, omniaque sibi compararet, quibus poterat animus oblectari, in his omnibus non nisi vanitatem, & spiritus afflictionem se inuenisse fateretur.

Tertiò. daret quidem diabolus, si posset, omnia regna mundi cunctis mortalibus, sciens humanam fœlicitatem multorum semper fuisse seminarium delictorum: est enim in primis bellicosa, iuxta illud Genes. 13. de Loth, & Abraham; erat autem substantia eorum multa nimis, & nequibant habitare communiter; unde

Valer.
Max.

Senec.

Salom.
mon.

14.

Gen.

13.

Unde facta est rixa inter pastores
 gregum, & Loth. deinde poten-
 tia, & opum affluentia lasciviã
 generant iuxta illud Hierem.
 5. Saturavi eos, & machati sunt,
 & in domo meretricis luxuriabã-
 tur. & Deut. 32. incrassatus est
 dilectus, & recalcitrauit. & Psal.
 72. Prodiit quasi ex adipe iniqui-
 tas eorum, transierunt in affectũ
 cordis. ex adipe, hoc est ex abun-
 dantia. In quem locum ait Au-
 gustinus quosdam ex macie, id
 est propter necessitatem pec-
 care; alios ex pinguedine, id est,
 ex diuitiarum affluentia: atque
 hos prioribus longè grauius.
 est locus apud Iob. cap. 15. in
 hanc sententiã elegantissimus.
 contra omnipotentẽ roboratus est:
 cucurrit aduersus cum erecto col-
 lo: & pingui ceruice armatus est.
 In quem locum Gregor. lib. 12.
 Moral. cap. 22. sic ait. Potens ini-
 quus pingui ceruice contra Deum
 armatur, quia rebus temporalibus
 tumens, contra præcepta veritatis,
 quasi de magnitudine carnis erigi-
 tur. Denique Ezechielis 16. di-
 citur. Hæc fuit iniquitas Sodomæ
 sororis tuæ: superbia, saturitas pa-
 nis, & abundantia. Intelligite er-
 go hæc, qui obliuiscamini Deum,
 ne quando fallax diabolus rapiat,

& non sit, qui eripiat. Scitote pro-
 missiones eius fallaces esse, &
 veluti muscipulas, & laqueos,
 iuxta illud Apostoli prima ad
 Timoth. 6. qui volunt diuites fie-
 ri, in tentationem incidunt, & in
 laqueum diaboli. Qua diaboli
 muscipula comprehensi sunt o-
 lim filij Israel sicut videre est a-
 pud Ezechielem capite 13. vbi
 Deus quasi exprobens ait. Vio-
 labant me propter pugillum hordei,
 & fragmen panis. Ex aquo que
 o demonio vos mete na mão,
 pão de ceuada mantimento de
 brutos animaes. Ecce regna mũ-
 di; ecce gloriam eius, cuius gra-
 tia vult ab hominibus adorari.
 Hæc omnia tibi dabo si cadens a-
 doraueris me. Væ miseris homi-
 nibus, quos nullo modo faciũt
 aliena pericula cautos: videntes
 enim Luciferum ex eo solum
 quod cogitauerit in corde suo
 se posse Deo fieri similem, de
 cœlo tanquam fulgur cecidisse
 in infernũ æternis ignibus cru-
 ciandum, non solum mundi ho-
 nores, potentiam, & fælicitatẽ
 non fugiunt, sed hæc omnia a-
 perto ore inhiantes pro iisdem
 consequendis, tenebrarũ prin-
 cipem diabolu adorare, si opus
 fuerit, non erubescunt.

Ad
Tim.
6.

Ezec.
13.

15.

Annotationes in Euangelium

Milhor partido nos fas Deos.
 Dominum Deum tuum adorabis,
 & illi soli servies. Si tantum iu-
 uat diuitem fieri, ab omnibus
 adorari, mundi gloriam, impe-
 rium, & regna possidere, Do-
 minum Deum tuum adora, &
 hæc omnia consequeris. Chri-
 stus Iesus Apocal. i. appellatur
 princeps regum terræ; ubi Ruper-
 tus princeps regum, interpre-
 tatur, princeps iustorū. & Psal.
 109. verba illa. Tecum principiu,
 legunt interpretes Hebræi, po-
 pulus tuus princeps, vel principa-
 tus. Ambrosius etiam illud Ge-
 nes. 17. Ponam te ingentem mag-

Matt. 4.
Apoc. 1.
Rup.
Psal. 109.
Ambros. Gen. 17.

nam, & reges ex te egredientur,
 sic exponit. non solum reges erūt
 dignitate, verum etiam illi reges,
 qui peccato non seruiant, nec vin-
 cant eos malitia. Eodem sensu
 Gregorius intelligit illud Iob.
 36. Reges in solio collocat in per-
 petuum. Id est iustos ab hac po-
 testate regiminis, ad potestatem
 transfert retributionis. Verè
 ergo Dominus voluit suos ho-
 norare veluti reges cum dixit.
 Dominum Deum tuum adorabis,
 & illi soli servies; cui servire
 est regnare per infinita
 sæcula sæcu-
 lorum.

Iob. 36.
Greg.

A N N O T A T I O N E S I N E V A N G E L I V M

Pro Feria quarta post Dominicā pri-
 mam. in illud Matth. 12.

Magister volumus à te signum videre, &c.

I.  V M Dominus noster
 Iesus Christus dæmo-
 niacū sanauerit cæcū,
 surdum, & mutum, aliaq; fecerit
 mirabilia, quibus ipsius diuini-
 tas ostendebatur; pharisæos fle-
 cti, admirari, & obstupescere o-
 portebat. Tunc, ut notauit Chry-

sostomus, dicunt volumus à te
 signū videre. Super quibus verbis
 sic Chrysostomus cōmentatur.
 Verba eorum adulatione, & ironia
 sunt plena: & prius quidē conuitia
 bantur dæmoniacū eum dicentes:
 nunc autē adulantur magistrū vo-
 cantes. Propter hoc & Dominus
 vehe-

Chrysostomus.

Pro Feria quarta post primam Dominicā. 62

vehementer eos arguit dicens, generatio prava, &c. Vbi notandum est ex eodē Chrysostomo, quod cū ei conuitiabantur, mansuete respondet, cum autē adulabantur, conuitiōse, & acriter; ostēdēs se vtraq; passione superiorem; id, quod etiā Euthymius adnotauit. Cū illi, inquit, contumeliosi essent, patienter eos ferebat: dum autē adularentur, asperē respondet; ut potē, qui neque animi vehementia vinceretur, neq; adulatione molesteret. Pravam vero dixit eā generationē, quasi iam olim incredulam, ac tentantem iuxta id, quod dicitur in Ps. 77.

non crediderūt in mirabilibus eius. Adulteram vocat progenitorū à Deo defectionē, qui olim fide à Deo disiuncti, fidei dæmonū adhæserunt. Adulterium quippe etiā nominauit idolatriam, veteris testamenti scriptura, quemadmodum in libris prophetarum frequenter iouenies; maximē Ezechielis 16. & Osæ 1. & 7.

Ex quibus, ut iam aliquid ad morum compositionem eliciamus, notandum est hanc generationem ideo adulteram vocari, vel quia frequenter Deum dereliquit, & idola adorauit, ut

dictum est; vel etiam quia non Deum super omnia diligebat, sed creaturis plus debito adhærebat: qua ratione nos etiā Deus noster iure potest plerumque adulteros appellare, iuxta id, quod Paulus scribit, 2. ad Cor. 4. Deus huius sæculi excæcauit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. In quem locū Caeteranus ait Apostolum appellasse Deum huius sæculi rem illam cui sic aliquis adhæret diligendo, ut propter illam mortaliter peccet. Diuus etiam Augustinus assumēs auctoritatem ex illo loco Apostoli ad Coloss. 3. Auaritia, quæ est simulacrorum seruitus; ait quod omnis homo, qui reliquit iustitiam Dei propter aurum, aut pro alia creatura, à Deo dicitur fornicari, & quasi adorat tunc ipsum aurum, pro quo mandatum Dei derelinquit. Quo sensu intelligendum est id, quod ait Poeta. Cuique Deus fit sua dira cupido. Diuus Chrysostomus aliam affert rationē, quod attinet ad auaritiam, nempe propterea eam dici idolorum seruitutem, quia sicut idolatræ venerantur idola, nec ea pro reuerentia tangere audent, sic

2.

2. Cor. 4.

Caet.

Ad Coloss. 3. Aug.

Aeneid. d. 9. Chrysost.

aua-

avarus pecunias tanquam idolum veneratur, nec eas pro reuerentia audet contingere, sed inani tantum earum aspectu delectatur. Phariseorum igitur Christus generationem adulteram appellauit, seu idolatram, quia ipso Christo, eiusque doctrina relicta, ad sua quisque comoda, tota mente inhiabat. quae eadem ratione potest etiam iure optimo nobiscum expostulare, si diuina lege posthabita, sua quisque praua desideria sequatur.

3. Ceterum non caret difficultate quod Christus generationi huic signum de coelo petenti dare noluerit, cum apud Isaiam c. 7. *Isai. 7* Propheta iussus sit ad Achaz loqui sequentibus verbis. *Pete tibi signum à Domino Deo tuo siue in excelsum supra, siue in infernum deorsum.* Nam cum idem Achaz impijssimus rex regnaret tunc temporis Hierosolymis, Rasin rex Syriae, & Phacec rex Israel coactis copijs, aduersus Achaz bellum mouerunt, obsederuntque Hierosolymam. Tunc vero Deus misit in occursum Isaiam, qui soluendam praediceret urbis obsidionem, regemque securum esse iuberet; & in tanti beneficij

confirmationem moneret ut signum aliquod siue in coelo sursum, siue in inferno deorsum postulareret; quod cum rex petere per summam impietatem renueret, veritus nimirum ne magna ex eo in Deum gloria redunderet, fallaciter praetextens nolle se Dominum tentare, *non petam, inquit, & non tentabo Dominum;* quod responsum, ut aduertit Diuus Hieronymus, non humilitatis fuit, sed superbiae, imò, & summæ impietatis: neque enim erat tentare Dominum tunc signum petere, cum Deus ipse ut peteret hortabatur. Iratus ergo Dominus promisit se daturum aliud signum longè prestantius, ex quo multo maiorem ipse gloriam consequeretur, & honorem, conceptum videlicet, atque ortum Messiae ex Virgine. Propter hoc, inquit, *dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet, & pariet, &c.* cum igitur Deus dederit signum regi Achaz nolenti, quid causae esse potuit quod hic phariseis negauerit postulantibus signum de coelo?

Achaz idolorum cultor erat, Deique omnipotentiam obscurare nitebatur; Deus autem proprium

Hier.

Isai. 7.

4.

Pro Feria quarta post primam Dominicā. 63

prium solet semper honorem defendere, nec patitur vnquam omnipotentiam suam periclitari; vnde cum Achaz nollet signum postulare, ne Dei omnipotentia, & gloria manifestaretur, propter hoc, inquit Isaias, dabit Dominus ipse vobis signum: quo scilicet, & tua impietas o Achaz arguatur, & diuinæ potentia magnitudo mirabiliter ostendatur. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium. Extat in hanc sententiam locus apud Daniele cap. 3. elegantissimus, cum scilicet tres illi adolescentes hebræi Sidrach, Misach, & Abdenego statuam auream, quam erexerat Nabuchodonosor, adorare neglexerunt; quos ut cōpelleret rex, fornace ignis ardentis minabatur. Et quis est, inquit, Deus, qui eripiat vos de manu mea? tres autem illi adolefcētes cum regis superbiā, & blasphemiam audiissent, non oportet, inquiunt, nos de hac re respondere tibi. Este negocio he de Deos, elle terā cuydado de tor nar por sua honrra: Ecce enim Deus noster, quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis. o rex liberare: quod si noluerit, notum fit

tibi, quod Deos tuos non colimus.

Eadem quoque fiducia Iosue. cap. 7. Deum allocutus est: cum enim mitteret tria pugnantorum millia ad expugnandam ciuitatem Hai, percussusque esset exercitus ab habitatoribus Hai, scidit vestimenta sua dicēs. Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanē fluiuium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? quid dicā videns Israelem terga vertentem? audient Cananæi, & pariter conglobati circundabunt nos, atque delebant nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo? Quæ cum dixisset coram Domino Iosue, vide quid Dominus responderit, ut refertur in cap. sequenti. Ne timeas, inquit, tolle tecum omnem multitudinem, & ascende in oppidum Hai. Ecce tradidi in manum tuam regem eius, & populum, urbemque, & terram. Quasi hoc fecerit Deus ne nomen eius esset gentibus in opprobrium: dicerent enim eum non potuisse populum suū liberare. Dedit igitur Deus signum Achab contradicenti, ad ostendendā suæ potentia magnitudinem, quia voluit eam omnibus fieri manifestam. Cur autem

Iosue
c. 7.

Dan.
3.

videt
Iosue

tem

rem pharisæis signū de cœlo petētib^{us} dare noluerit, videam^{us}.

Hier. Primò dicendum est cum D. Hieronymo Christum noluisse pharisæis signum de cœlo petētib^{us} dare; quia non credere volebant, sed calumniari. Qui calumniaris, inquit, ea, quæ oculis vides, manu tenes, utilitate sentis (loquitur de miraculis) quid facturuseesses in his, quæ de cœlo veniūt? Atq; responderes & magos in Aegypto multa de cœlo signa fecisse.

Secundò. signum de cœlo dare noluit, quia stultè pariter, & inutiliter petierunt. Solet Deus miracula operari, vel ad ostendendam suam omnipotentiam, vel ad cōmunicādam suam bonitatem; vnde cum præuideret fore ut nec eis bonitas eius proficeret ad salutem, nec omnipotentia ad humilitatem, signum dare noluit, quod petierūt. Meritò Chrysostomus inuehitur in ipsos sequentibus verbis. Porerit ne, inquit, quidquam non dico impium magis, sed stolidius istis inveniri, qui etiam post hoc, tantaque signa, quasi nullum signū esset factum, dicere audent. Volumus à te signum videre? cuius igitur gratia, ita stulte loquuntur? profecto ut rursus carpant. Ac ideo Evangelii-

sta quasi admirans ait, tunc. Tunc istud, quando significat? quando scilicet flexos iam esse oportebat.

Tertiò. noluit illis dare signū de cœlo petētib^{us}, ne, ut solebant, Dei bonitate abuterētur: visis enim tot signis, in infirmorum curatione, demonū à corporibus eiectione, &c. nunquā in melius proficiebāt, imò semper deteriores facti, miraculis abutebantur. Et Spiritui Sancto resistētes, nullis signis, nullis miraculis, nulla regni cœlorū prædicatione credere voluerunt.

Vnde Act. c. 7. sic eos, & eorum progenitores beatus Stephanus arguebat. Vos, inquit, sēper Spiritui sancto resististis: sicut & patres vestri, ita & vos. Hoc autē dicebat quia ipsū prædicantē Iesū, & regnū eius audire renuebant; imò & aures suas cōtinuerunt, & impetu facto vnanimiter in eū, extra ciuitatē eiecerūt, ac lapidibus obruentes occiderunt. Eius autē necē, & aliquorū, qui erant à Christo mittendi, ut Evangelij veritatē iisdē annuntiarent, cum præuideret Dñs Iesus, Ecce ego mitto ad vos, inquit, prophetas, & sapiētes, & scribas, & ex illis occideris, & crucifigetur, & flagellabitur in synagogis vestris, &c.

**Chry
sost.**

Matt
23.

Be-

Pro Feria quarta post primam Dominicā. 64

Benignus ergo Dominus cū,
 vt notauit Aug. multa saepe neget
 6. propitius, quæ concederet iratus,
 signum pharisæis petentibus ne
 gavit ne fierent deteriores: sicut
 enim lutum solis calore durescit,
 cera verò eiusdem solis feruore
 liquefit: ita boni, Dei beneficijs
 mauis proficiunt, quibus mali solent
 fieri deteriores. Quid facimus, inquit
 ipsi, Ioā. 11. quia hic homo multa
 Ioā. 11. facit. Videte prauā generationis
 adulteræ conditionē. Quid dicitis
 genimina viperarū? multa signa facit.
 Ideo ergo credendus, ideo adorandus,
 ideo diligendus. Quid facitis ipsi
 scitis; vel potius id, quod est maximè
 dolendum, in pœnam tanti sceleris,
 nescitis; quid vero vobis faciendum
 esset docuit Petrus Apostolus Act. cap.
 3. Pœnitimini, inquit, & baptizetur
 unusquisque vestrū, & conuertimini,
 vt deleantur peccata vestra. Verum quia
 generatio praua, & adultera signum
 quærit, non vt conuertatur in melius,
 sed vt peruertatur in peius, signum
 non dabitur illis. Dabuntur quidem
 adhuc multa signa, non tamen illis
 ne fiant deteriores.

Caueamus & nos, fratres, ne parui
 facientes Dei beneficia, ingrati animi
 notam subeamus cum ijs, de quibus
 Dominus Isaia. 1. cōquæritur tactus quasi
 dolore cordis intrinsecus. Audite, inquit,
 cæli, quæ loquor: audiat terra verba
 oris mei. Filios enutriti, & exaltaui,
 ipsi verò spreuerunt me. Caueamus,
 quia, vt ait August. in lib. soliloqui. multum
 Deo displicet huiusmodi vitium, estq;
 radix totius mali spiritualis, & ventus
 quidā deficcans, & rēs omne, & obstruens
 fontē diuinæ misericordiæ super hominē.
 Erubesco equidem quoties venit in mentem
 tacita illa Domini Dei expositio apud
 Malach. c. 1. dilexi, inquit, vos, quæ
 verba per aposiopesim, seu reticētiā accipienda
 sunt, vt significetur nihil non tanto
 amorī deberi; simulq; indicetur quædā
 Dei tacita quærimonia, hoc fēsu. semper
 dilexi vos, & vsq; adeo dilexi; tamē
 vos pro tali dilectione nihil aliud quam
 peccata repēditis. Quod enim quærimonia
 verba illa continēat patet ex ijs, quæ
 subiiciuntur. & dilexistis, in quo dilexistis
 nos. hoc est; tam ingrati estis, vt amorem
 meū, beneficiaq; ex eo profecta non

Isai. 1.

Malach. c. 1.

7.

8.

1. no.

Annotationes in Euangelium

Chry-
sost.

non agnoueritis, quin potius dixistis, in quo dilexisti nos. Melius Diuus Chrysostomus; tantum, inquit, in te Christi amorem, quo amore Christiane p̄sabis? quid quid in eius obsequium erogaueris, parum est. nec si animam dederis, & sanguinem fuderis, compensabis: non enim sanguis noster proderit Christo, ut Christi profuit nobis. sed idcirco passionem nostras libenter acceptat, quia sibi fieri deputat quidquid propter se à nobis geri spectat. Consentanea habet Diuus Augustinus in libr. Meditationum suarū. Scio, inquit, quia ex hoc quod me fecisti debeo tibi me ipsum; & quia me redemisti, & pro me homo factus es, deberem tibi plusquam me si haberem. Ecce neque plus habeo, neq; quod habeo possum tibi dare sine te. Sed accipe me tuum, & trahere me ad te, ut tuus sim imitatione, & dilectione, sicut tuus sum conditione, & creatione.

8.

Cæterum ut iam ad Christū Phariseis signum de cœlo negantem reuertamur, notandum est ex D. Thom. 2. 2. q. 107. ar. 7. ubi querit, sintne beneficia ingratissimis hominibus subtrahenda; notandum est, inquam, ex ipsius sententia ingratis ho-

Diuus
Tho.

minem mereri quidem beneficii subtractionem, si consideremus quid ingratus pati dignus sit; veruntamen antequam beneficium subtrahatur, prius debet te medicum exhibere, ut scilicet iteratis beneficijs ingratitudinem sanes. Quod si ex beneficijs multiplicatis ingratitudinem augeat, & peior fiat, tunc est à beneficiorum exhibitione cessandum. Quare cum timore, & tremore debet unusquisque nostrum salutem operari, ne scilicet Deus aliquando accepta beneficia negligentibus subtrahat etiam futura, sicut fieri videmus ijs, de quibus in Euangelio ait. Generatio prava, & adultera signum querit, & signum non dabitur ei, nisi signum Iona propheta, &c. qui enim male utitur beneficijs acceptis, dignus est ut priuatur accipiendis, ideoque signum non dabitur illi.

Quinto, & ultimo. Noluit illis signum de cœlo dare, quia non ut necessarium, & utile, sed curiosè illud videre voluerunt: Christus vero curiositatē odit, nihilque non operatur vel necessarium, vel utile ad salutem, iuxta id, quod dicitur Isaia. 48. *Ego Deus tuus docens te utilia.* Quo

Pro Feria quarta post primam Dominicā. 65

Quo loco notauit Diuus Hieronymus, quod Deus utilia dixerit, & non subtilia. Quemadmodum enim Deus in necessarijs non deficit, sic in superfluis non vult proficere; quin potius maximè solet irasci ea excusiositate, seu vanitate postulanti-
 Pl. 77
 bus, sicut videre est in Psal. 77. petentibus enim filijs Israel in deserto coturnices ad edendū, dedit quidem Deus sicut petierant; veruntamen adhuc escae eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos; non alia de causa, vt notauit Theodor-
 Theo-
 dor. etus in quæst. 19. super caput Num. 11. quam quia cum abūdarent carnibus bouum, arietum & ouium, &c. appetitio gulæ, subministrauerat illis desiderium coturnicum, quas petierūt; verum, vt Deus ostenderet nobis in illis hoc sibi maximè displicere, adhuc escae eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.

Ex huiusmodi verò interpretatione loci, apertè docemur ea solum quæ sunt necessaria, vel utilia ad salutem, à Deo esse absolute postulanda: cætera verò; nempe bona temporalia, diuitias, honores, vitæ longitudinē, corporis sanitatem, etsi quæ sūt

alia, vel nullo modo, vel certe conditionaliter esse petēda, videlicet, si expedire visa sint ad salutem: ait enim Leo papa. Nos Leo?
 quid oremus, sicut oportet nescimus, & utilius nobis plerumque est ne fiat, quod volumus. Vnde & Deus iustus, & bonus quando ea, quæ nocebunt petuntur, negando miseretur. Quare Aug. tract. 73. in Ioannem. Mala vsurus, inquit, Aug?
 eo, quod vis accipere, Deo potius miserante non accipis: proinde si hoc à Deo petitur, vnde homo la-
 datur ex auditus, magis metuendū est, ne quod posset non dare propitius, det iratus. An non vidimus Israelitas malo suo impetrasse, quod culpabili concupiscentia petierunt? 2. etiam ad Cor. 12. rogauit Paulus auferri à se angelum sa- 2. Cor.
 thana, nec tamen impetrauit: nouit 12.
 enim medicus quid pro sua, & quid contra suam salutem poscat agrotus: & ideo contraria poscentibus non facit voluntatem, vt faciat sanitatem.

Beatus Hieronymus super illud Matth. 9. Obtulerunt ei paraliticum, sic ait, Re vera quando medicus languentium, aut querit, aut respicit voluntatem, cum semper contraria desideret, & requirat agrotus? hinc est quod nunc

Annotationes in Euangelium

ferrum, nunc ignem, nunc amara pocula ingerit, & apponit inuitis, ut curam sani sentiant, quam sentire non poterant agrotantes. O si Vellimus mentis nostræ infirmitates videre; ut animam nostram virtutibus destitutam, iacere in vitiorum stratibus cerneremus. Lu- ceret nobis quemadmodum Chri- stus, qui nostras quotidie noxias despicit voluntates, & ad saluta- ria nos remedia pertrahit, ut pur- get inuitos.

10 Ex dictis satis apparet quam fuerit Christus Dominus cum pharisæis etiā in puniendo mi- sericors: potuit enim illis dare sicut petierant, signum de cœ- lo, sed quia vel ad curiositatē, & non ex necessitate petebāt, non ut sanarentur, sed potius ut calumniarentur, Saluator no- ster dare noluit, ne deteriores facti, acrius à Deo punirentur. Hanc verò Dei beneuolam in omnes conditionem, & natu- ram nouerat ille, qui dixit. *Cum iratus fueris Domine misericordiæ recordaberis.* Abac. 3. itemque regius Vates in Psalm. 76. ean- dem agnouit dicens, *Numquid obliuiscetur misereri Deus, aut con- tinebit in ira sua misericordias suas?* In quem locum obseruauit

Theodoretus verbū illud, con- tinebit, hoc sensu. non claudet misericordiæ fontes, quodam velu- ti pariete iræ. Theo- dore.

Vsq̃ue adeò autem Deus irā suam misericordia temperat, ut si semel supplicium inferat, bis conferat misericordiam, ut no- tauit D. Ambrosius oratione de obitu Theodosij, in locum illū Ambr Psalm. 114. *Misericors Dominus, & iustus, & Deus noster misere- tur.* Bis, inquit, misericordiam po- suit, semel iustitiam: in medio iu- stitia est, gemino septo inclusa mi- sericordiæ. *Superabundabant enim peccata, superabundet ergo miseri- cordia; apud Dominum omnium abundantia est.* Psalm. 114.

Denique cum Deus in cri- mina nostra animaduertit, ea se- per citra condignum solet pu- nire, iuxta quod ait Propheta Psalm. 102. *Non secundū peccata no- strafecit nobis: neque secundū ini- quitates nostras retribuit nobis.* Id, quod hodierna die in Euāgelio euidenter apparet: cū enim pha- risæi isti ob infidelitatē, & blas- phemias digni essent, qui extre- mo supplicio punirentur, Chri- stus tamē sola increpatione cō- tentus, licet eis signum de cœlo negauerit, non hoc ut puniret

fe-

fecit, sed potius, ut dictū est, ne acrius punirentur. Insuper & aliud signū promittit longe præstantius, quo eius diuinitas simul & misericordia comprobatur. *Signum, inquit, non dabitur ei, nisi signum Ionæ propheta: sicut enim fuit Ionas tribus diebus, & tribus noctibus in ventre ceti, sic erit filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ.* Quod vero in hoc Ionæ signo Christi diuinitas, simulque eius misericordia ostendatur, mox videndum.

Signum esse diuinitatis lacrymis flecti, & gemitibus delinquentium, probant in primis illa Dei verba Psal. 11. Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Id, quod ex sententia Augustini in persona patris accipiendum est, qui propter inopes, & pauperes, id est, ut ipse interpretatur, inopia, & paupertate bonorum spiritualium egentes, filium suum dignatus est mittere. Psalm. etiam 101. sic habes scribantur hac in generatione altera, & populus, qui creabitur laudabit Dominum: quia prospexit de excelsis sancto suo: ut audiret gemitus cōpeditorum, ut solueret filios inter-

emptorum. Cognouit hoc, ipsum Iacob nocte illa, qua angelus luctabatur cum eo usque mane. Gen. 32. *Vidi Dominum, inquit, facie ad faciē, & salua facta est anima mea.* Interrogo ego Iacob. nōne cū angelo luctatus es? unde ergo cognouisti esse Deū, ut diceres. *Vidi Dñm facie ad faciē?*

Isidorus existimat luctam illā inter angelum, & Iacob fuisse figurā illius cōtradictionis, quæ futura erat inter Christū cuius figura angelus ille fuit, & synagogam, quā exprimebat Iacob.

intellexit ergo Iacob in angelo diuinitatem, in eo, quod ad lacrymas eius flecteretur, nec eū occidere voluerit, cum posset, plusq; pōderis, & momēti apud eū habuerint eius lacrymæ ut parceret, quā synagogæ infidelitas ut eā puniret sicut eius peccata merebantur. Et hoc est, qđ legimus apud Oseam cap. 12. de lucta Iacob, *præualuit ad angelū; fleuit, & rogauit eum.* Ostenditur ergo Christi diuinitas in signo Ionæ, quia eo predicāte placatus est Deus ad gemitus gētis illius, cū tantis essent sceleribus cōtaminati. Qua etiam ratione Tertullianus in lib. de patiētia, arguit Iudæos, quod Christū in

Gen.
32.

Isido-
rus.

Oseæ
12.

Tertu-

Annotationes in Euangelium

Cruce tanta eos patientia sustinentem; & latroni gemibundo, regnum coelorum promittentem, pro Dei filio recipere noluerunt; maxime cum ipse gemitus eorum suscepit, qui reuertebantur percutientes pectora sua. Hinc, inquit, vel maxime o Iudaei Christum agnoscere debuissetis: patientiam enim huiusmodi, nemo hominum perpetravit.

Vnde merito Saluator noster pharisaeos comminatur di-

cens, Viri Niniuitae surgent in iudicio cum generatione hac; ad eius scilicet condemnationem: illi enim crediderunt Ionæ prædicanti, isti vero credere noluerunt Saluatori, signis maximis doctrinam suam confirmanti. Denique Christi diuinitas ostenditur ex signo Ionæ, quatenus ipse Ionas fuit figura Christi post triduum ab inferis resuscitati, quo miraculo manifestè eius diuinitas comprobatur.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Pro Dominica secunda in
Quadragesima.

Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit eos in montem.

Matth. 17.

I.  Anc apud legem inuiolabilem esse constat, ut non coronetur nisi, qui fuerit certamine congressus; de qua lege intelligendus est locus ille Apostoli 2. ad Timoth. 2. *Non coronabitur nisi, qui legitime certauerit.* Non solum vero Paulus, sed omnes etiam Apostoli fuerunt huius legis veluti præcones, ut neminem latere posset, sed utique terrarum esset nota. Vnde Apostolus, & Euangelista Ioannes in suis reuelationibus cap. 1. eius se legis participem fuisse sic testatur. Ego Ioannes frater vester, particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu. Vbi primò notandum est Ioannem prius dixisse se participem in

2. ad

Tim.

2.

Apo.

in tribulatione, quam in regno: quia, qui regni particeps esse voluerit, prius debet esse particeps tribulationis, iuxta illud Pauli 2. ad Tim. 2. Si sustinebimus & conregnabimus. In quē locum sic ait Rupertus. Hoc ius legale est apud cœlestem regem: ait enim Luc. 22. Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis; & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, &c.

Secundò notandum est Ioānem predicare se participem in tribulatione, quia cum sit discipulus ille, quem diligebat Iesus, nec tamen sic ab hac lege fuerit exēptus, nec aliter regno potitus est. Imo nec ipsemet Iesus cum esset vnicus, & naturalis hæres regni cœlestis, ab hoc legali iure se exemit. Audiamus Petrum in prima sua epistola. c. 1. Scrutans, inquit, in quod, vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi, prænuntians eas, quæ in Christo sunt passionēs, & posteriores glorias, &c. Vbi glossa sic exponit posteriores, id est, præcedentibus tribulationibus comparatas. Tertullianus etiam lib. de corona militum, cap. 14. ad illud, quod dicitur in Euangelio de Iesu, quod post resurrectionem,

fauum mellis comedit coram discipulis, Christus, inquit; fauos post fella gustauit; nec ante rex gloriæ à cœlestibus salutat⁹ est, quam rex Iudæorum præscriptus in cruce, & ita gloria, & honore coronatus. Idem Tertullianus lib. de baptismo cap. 8, ait figuram huius fuisse Iacob, quādo benedictionem filijs Ioseph impertiuit decussatis manibus, hoc est in crucis formam posit⁹. Denique Gregor. Nazianz. oratione 1. in Iulianum sic ait. Coronæ in eos comparantur, qui certamine congrediuntur, non qui sursum sedent veluti spectatores. Qua ratione Christus Dominus ostensurus gloriosā sui corporis transfigurationem Petro, Iacobo, & Ioanni, duxit illos prius in montem, & tunc post laboriosum montis ascensum, transfiguratus est ante illos.

In montem excelsum seorsum. Scrutari libet vtrum aliquid mysterij lateat in verbo, seorsum. Videmus enim quod Christus saluator noster patrem oraturus montem ascēderit, seorsūq; à turbis locum elegerit, sicut patet Luc. 9. vbi Euangelista de illo sic ait. Ascendit in montem vt oraret. Ioannes etiā Euangelista

Naz.

2.

Luc.
2.

Annotationes in Euangelium

refert quod facto miraculo in deserto de quinque panibus, & duobus piscibus, cum cognouisset Iesus, quia venturi essent homines illi, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Non est ergo credendum Euangelistam otiose dixisse, in montem excelsum seorsum. Audiuius verbum, assignemus mysteriū. He multo pera estimar pera ne gocear cō Deos, o lugar apartado. iuxta illud Osee 2. Ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Vbi verbum lactabo, idem est, quod decipiam; id, quod expresse colligitur ex illis verbis Prouerb. 1.

Osee 2. Si te lactauerint peccatores, id est, si te decipere tentauerint, ne acquiescas eis. Iuxta quam expositionem intellige illud Iob, cap. 31. Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare, & lactatum est in abscondito cor meum; vulgatus legit lætatum, significat autem idem ac si diceret, si deceptum est cor meum, soli, lunæque diuinitatem tribuēdo, sicut & gentes deceptæ faciunt. Osee ergo locus sic explicatur, lactabo eam. Id est, blandimētis afficiam, & quasi decipiam, & sic in solitudinem ducam. & lo-

quar ad cor eius, id est, blandē tra-
cto. Vnde & de Isaac refert
diuina scriptura Gen. 24. quod
egressus est ad orandum in agro.
Huc etiā pertinet illud Ps. 101.
Similis factus sum Pelicano solitu-
dinis tecto.

Ne vero aliquis solitarium
reputet otiosum, vide quid phi-
losophetur Ambrosius. 3. off. c.
1. Non primus, inquit, scipio sciuit
solus non esse, cum solus esset. Sci-
uit ante ipsum Moyses, qui cum ta-
ceat clamabat: cum otiosus staret
preliabatur: adeo otiosus vt manus
eius alij sustinerent: nec minus quā
ceteri negotiosus, qui otiosis mani-
bus expugnabat hostem, quem non
poterant vincere, qui dimicabant.
Quando ergo iustus solus est, qui
cum Deo semper est? His igitur de
causis Christus Iesus cum disci-
pulis montem excelsum seor-
sum ascendit, vt oraret.

Vel etiam, vt notauit Damas-
cenus, in montem seorsum ascen-
dit, vt à nullo alio conspici pos-
set: Nihil enim, inquit, faciebat ad
gloriam, sed omnia ad vtilitatem.
Fuit autem non minima vtili-
tas, de cordibus discipulorum
tollere crucis scandalum, vt ait
Leo Papa, Ne conturbaret eorum
fidem voluntariæ humilitas pas-
sionis

Gen.
24.
Psal.
101.

3.
Ambrosius

Damas-
cenus

Leo

sionis, quibus reuelata esset abscon-
dita excellentia dignitatis. Itaque
hoc mysterio actum est vt Apo-
stoli in fide circa Christi diuini-
tatem confirmarentur: Petrus
enim qui Christi diuinitatem
Matth. 16. confessus fuerat Matth. 16. po-
stea prædicante Domino suam
passionem, absit, inquit, à te Do-
mine, non erit tibi hoc; quem Chri-
stus acriter reprehendit; vt ve-
rò eius, & aliorum infirmitati
subueniret, statim, vt refertur
c. 17. suā ipsius corporis gloriā
ostendit, vt nec propter infirmi-
tatē passionis, de ipsius diuinita-
te dubitarent, nec propter diui-
nitatis celsitudinē crucis oppro-
brium exhorrescerent, cū illud
talis haberet exitum gloriæ.

4. Prius autē quam ad aliud cō-
textus euāgelici verbum expli-
candum progrediamur, notan-
dum est primò. Christum Iesum
voluisse corpus suum sanctissi-
mum tam excellenti gloria pri-
uare cū ei ex diuinitatis coniū-
ctione deberetur, idq; non alia
de causa, quam quia humanæ
utilitati, & cōmodo ita expedire
videbatur: nos autem homūci-
viles, & abiecti, ne minimā qui-
dem mundi gloriā volumus ip-
sius gratia, vel oblatain contē-

nere, vel ablatam æquo animo
tolerare. Et fortè ipse Dominus
Iesus cū transfiguratus esset co-
ram tribus Apostolis, cū Moise,
& Elia de suæ ipsius excessu pas-
sionis loquebatur; vt videlicet
cūctis hoc legentibus in perpe-
tuā reduceret memoriā, quāta
corpus suū gloria miraculosè
priuauerit, idque vt pati posset
pro redēptione mūdi, & salute.
Fuisse verò hoc maximo factū
miraculo, satis ostendunt verba
Damasceni, qui agēs de Christi
transfiguratione, *Non externa,* Dam.
inquit, gloria illi corpori accessit,
sed interna ex Verbi deitate, modo
quodam omnium sermonem exce-
dente, ipsi personaliter vnita.

Secundò. ad nostram ipsorū
confusionē notandum est, Deū
in suis delitijs nostri numquam
obliuisci; nos autem in nostris,
si quæ sunt, nihil minus cogita-
mus, quam ipsius bonitatem in
nos, & patiētiam; imò nulla alia
ratione, quam afflicti, ærūnisq;
maximis attriti, opem ipsius, si-
ne qua viuere non possumus,
aliquo modo imploramus. In
cuius rei figuram Genes. 40. Gen.
postquam Ioseph somniū præ- 40.
positi pincernarum interpreta-
tus est, sic eum precabatur.

Annotationes in Euangelium

5. *Memento mei cum tibi bene fuerit.*
Ecce Rem difficilem postulasti,
 Ioseph, sanctè. Si malè habuerit,
 tunc tui ipsius meminisse iuua-
 bit, obnixèque contendet, ut
 velis ei iterum subuenire: at
 vero cum bene illi fuerit, nihil
 minus, quam de te ipso cogita-
 bit. Vnde & statim subdit diui-
 na scriptura. *Et tamen succedenti-*
bus prosperis, præpositus pincerna-
rum oblitus est interpretis sui.

Matt.
8.

Huc etiam spectat id, quod
 refert Matthæus Euangelista c.
 8. *Ascendente enim Iesu in naui-*
culam secuti sunt eum discipuli eius;
Ecce motus magnus factus est
in mari, ita ut naucula operiretur
fluctibus, ipse vero dormiebat: et-
quidem nauigantibus secundo
curso, non fuit, qui Christi opẽ
imploraret; at vento contrario,
cum vidissent nauculam flu-
ctibus operiri, suscitauerunt il-
lum dicentes, Domine salua nos:
perimus. Eodem capite refert
 Euangelista curasse Christum
 in regione Gerasenorum duos
 illi oblato dæmoniacos, sed
 quia dæmones obtenta ab illo
 licentia in porcos intrandi, eos-
 dem in mare demerserunt, tota
 ciuitas illi obuiam exiens roga-
 bat ut transiret à finibus eorũ.

Vbi notandum quòd ex tota
 multitudine solum duo à dæ-
 monibus attriti eum quæsierũt,
 cæteri vero cum bene haberẽt,
 non solum non quærebant, sed
 etiam ut abiret rogare cęperũt.
 Væ miseris, qui ne porcos amit-
 terent, Deum demittere ma-
 luerunt. Hi mihi similes per om-
 nia videntur prodigo illi, qui ut
 porcos pasceret, patrem amisit;
 et quidem immunda animalia
 merito pascebat, qui viuendo
 luxuriose externos sensus im-
 mũdis operibus paulòante fue-
 rat oblectatus.

Denique, ut plurimum, fla-
 gellis Deus nos ad se venire cõ-
 pellit. Id, quod fecisse legimus
 Absalõ, qui cum acersisset Ioab,
 ipseque venire ad eum nollet,
 succendi iussit segetes eius, &
 qui noluit venire rogatus, suc-
 censis agris, venit compulsus.
 2. Reg. 14. longè aliter Deus no-
 biscum agere consuevit, qui nõ
 vocatus accedit, expulsus non
 longè recedit, nec contemptus
 venire contemnit: sic enim no-
 stram videtur rem agere, ut
 vel in gloria sui corporis quasi
 oblitus sui, cum Moyse, & Elia
 de nostra redemptione loque-
 retur.

Ecce

Ecce apparuerunt eis Moyses, & Elias loquentes cum Iesu.

6.
Diuus
Tho.

Diuus Thom. 3. p. q. 45. ar. 3. notauit conuenienter Moysen, & Eliam transfigurationis testes fuisse inductos: Christus enim transfigurari voluit, ut suam hominibus gloriam ostenderet, eosdemque ad gloriam corporis, & animæ desiderandam prouocaret. Ad gloriam autem beatitudinis adducuntur homines per Christum, non in solum, qui post eum fuerunt, sed etiam, qui præcesserunt. Vnde eo ad passionem properante, tam turba, quæ sequebatur, quam quæ præcedebant, clamabant, O sana, quasi salutem ab eo petentes. ideo conueniens fuit ut de præcedentibus ipsum, testes adessent Moyses, & Elias; & de sequentibus ipsum, Petrus, Iacobus, & Ioannes; ut in ore duorum, vel trium testium staret hoc verbum. Hæc D. Tho.

Prætereà apparuerunt ibi Moyses, & Elias, quia Moyses legem dedit, Elias verò pro gloria Domini fuit æmulator; vnde per hoc, quod simul cum Christo apparent, excluditur calumnia Iudæorum accusantium Chri-

stum tanquam legis transgressorem, & blasphemum, Dei gloriam sibi usurpantem. Denique obstruuntur ora Iudæorum apud quos tanti ponderis & momenti erat auctoritas ipsius Eliæ, ut si ipse Christum Dei filium esse testaretur, eo ipso omnes vel inuiti tacerent: fuit enim honoris diuini accerrimus zelator in tantum, ut occidere non dubitauerit omnes prophetas Baal, cui prophetæ ipsi honorem diuinum tribuebant.

3. reg.
18.

Accedit quod clamante Iesu in Cruce. *Eli, Eli, lamashabatani*; aliqui non bene intelligentes quid diceret, dixerunt, *Eliam* Matt. 27. *vocat iste. Tunc occurrens vnus acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arundini, ut daret ei. Cæteri vero dicebant. sine videamus an veniat Elias liberare eum.* Pro huius verò loci expositione notandum est, acetum illud vel dari tunc temporis, ut citius, patiens moreretur; vel ut diu viuere posset; hoc est vel ille spongiam aceto plenam ore eius obtulerat ut mortem acceleraret, vel ut vitam differret: si primum, dicendum est, quod voluerunt illum citius occidere, ne veniens Elias, quem vocari

7.

Annotationes in Euangelium

cari putabant, Christi diuinitatem restaretur, cuius auctoritate omnes eum tanquam Deum venerarentur; si verò dandum sit secundum; tunc verba illa, *Sine videamus an veniat Elias liberans eum*, talem sensum habebunt quasi diceretur. Ne mortem acceleres, nostra enim maxime interest expectare, & observare an Elias vocatus veniat liberans eum: neque enim veniet quippe qui falsos Deos nunquam coluerit. Hæc autem cum prævideret Saluator noster, quando, inquit, ita se res habet, ego factum præueniam, comprehendamque eos in astutia sua; non solum Moyses, sed Elias quoque veniant in montem Thabor: audiant patris vocem, *hic est filius meus dilectus*, &c. vdeant etiam corporis gloriam, testificenturque ad Iudæorum confusionem, se & vocem Patris de cælo allatam audiuisse, & gloriam quoque ipsius filij vidisse, *Gloriam, inquam, quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis.*

8.

Prætereà. Voluit Saluator noster ut in eius transfiguratione Moyses, & Elias inuenirentur, participesque facti claritatis ip-

sus ab Apostolis cernerentur, ut ipsi visa conseruorum gloria magis ad toleranda certamina confirmarentur; id, quod Damascenus his verbis significauit. *Oportebat ipsis, conseruorum suorum, ac Dei famulorum gloria, animique fiducia conspecta, Domini benignitatem, ac indulgentiam admirari, atque zelum inde maiorem concipere, & ad suscipienda certamina confirmari, &c.* Et quidem Dominus Iesus hac de causa inter alias iam assignatas, voluit transfigurari, nempe ut nos omnes magnitudine præmiorum confirmaremur, & ad currendam mandatorum eius viam sicut gigantes exultaremus. Quantum verò valeat præmij magnitudo ad confirmandos hominum animos in laboribus perferendis, manifestè apparet ex eo, quod David adhuc puer, & in ermis cum Goliath bellatore ab adolescentia, qui vniuerso populo Israelitico terrorem incutiebat, in singulare certamen exire non dubitauerit: audierat enim quod ditandus esset diuitijs magnis, insuper & regis filiam in uxorem accepturus vir ille, qui percuteret Philistæum. Quare David ut magis

Dam.

1. Re.
17.

gis

gis aduersus eum confortare-
tur, iterum, atque iterum in-
terrogabat priusquam aduer-
sus eum in praeliū exiret. *Quid*
dabitur viro, qui percusserit Phy-
listheum?

Huc etiam pertinet locus il-
le Iob. cap. 6. *Quæ est fortitudo*
mea ut sustineam, aut finis meus
ut patienter agam? idem enim
fuit dicere quis est finis meus,
ac si diceret, quæ merces, quæ
retributio laborum, quos susti-
neo? Possetque responderi san-
cto Iob. si tantum scire iuuat,
aut etiam gustare laborum tuo-
rum præmium, & mercedem,
interroga Moysen, & Eliam,
& dicent tibi. Hi namque in
monte Thabor ex solius con-
sortio claritatis Christi, cuius
facies resplenduit sicut Sol, ve-
stimenta autem eius facta sunt
alba sicut nix, ita participes fa-
cti sunt claritatis ipsius, ut Euā-
gelista Lucas dixerit de iisdem,
quod erant visi in maiestate, vel
ut alij verterunt, *visi in gloria.*
Augustinus in quodam sermo-
ne de gloria cœlesti, sic ait.
Tanta est dulcedo futura gloriæ,
quod si vna gutta in infernum de-
fluere, totam damnatorum ama-
ritudinem dulcoraret. Estque hoc

adeò verum, ut diues ille posi-
tus in tormentis, non vrceum,
sed guttam aquæ petierit, quia
nimis ea sufficeret si dare-
tur, ad refrigerandam linguam
in qua cruciabatur: ait enim
Diuus Bernardus in sententijs
suis. *Si omnium hominum lingue*
simul essent, & mihi loqui vel-
lent de gloria, quam animæ bonæ
habiturae sunt, citius in narran-
do deficerent, quam vel minimam
partem illius gloriæ exprimere pos-
sent. Vnde Paulus postquam
raptus est vsque ad tertium cœ-
lum, solum ait, se vidisse arca-
na Dei, quæ non licet homini lo-
qui. & secundo ad Corinthios
quarto, cum vellet in tribula-
tione positos magnitudine præ-
mij consolari, solum dixit eos
æternum gloriæ pondus esse
consecuturos. *Id, inquit, quod*
in præsentis est momentaneum, &
leue tribulationis nostræ, supra
modum in sublimitate, æternum
gloriæ pondus operatur in nobis.
Vbi obseruanda est elegans A-
postoli antithesis, nimirum,
id, supra modum, in præ-
senti, in sublimitate: momen-
taneum, æternum: leue, pon-
dus: tribulationis, gloriæ, ope-
ratur. Denique ipsemet Chri-
stus

Annotationes in Euangelium

Christus noluit exprimere magnitudinem gloriæ, quam præparauit diligentibus se, sed nomine generali dixit. *Merces vestra multa est in cælis.* Matth. 5.

Matt.
5.

Quare non indicas Domine quanta sit: sic enim homines magis allicerentur? quia non potestis portare modo; sufficiat scire quod magna est.

Domine bonum est nos hic esse. &c.

10.

EX sacri Euangelij lectione constat, Saluatorem nostrum nihil omnino ad huiusmodi Petri petitionem respondisse: quod enim volebat, nec sibi poterat, nec alijs vtile esse. non sibi, quia quandiu illic esset, etiamsi gloria illa corporis Christi fruere-
tur, beatitudine tamen, seu gloria essentiali animæ, quæ consistit in visione diuina, quam modo habet, frui nequaquam poterat. nec etiam alijs, cum mundus non nisi per Christi passionem saluandus esset. Vnde merito Marcus, & Lucas Euangelistæ, historiam narrantes de Petro hæc volente, dicunt quod *nesciebat quid diceret.* Rectè ergo

cap. 5

Christus cum vidisset intolera-

bilem errorem in Petri petitione, & voluntate, contineri, nihil omnino respondit. Porro escusar inconuenientes satio a petitione excusa.

Ecce manifestè videmus Deum Optimum, & Maximum aliquando nobis negando, quæ petimus, misericordiam impertiri, id, quod insuper ex multis sacræ scripturæ locis ostendemus. Et in primis ex illo Pauli 2. Cor. 12. *Ter Dominum rogaui, &c.* In quem locum Augustinus sic argumentatur. *Si doctor gentium dicit, quid oremus, sicut oportet nescimus, quæ to magis nos? qui tamen cum sibi videretur prudenter orare ut sibi auferretur stimulus carnis, qui eum colaphizabat, quid audiuit a Domino? Numquid factum est, quod volebat? non: ut fieret, quod expediebat.*

2. Cor
12.

Ad Ro
ma. 1.

3. Reg
2.

Vide quid acciderit Adoniæ ex eo, quod dari sibi Abisag sunamitidem in uxorem male, & nesciens postulauerit: videns enim quod Salomon frater eius regnaret super Israel, rogauit Bersabee matrem eius, ut ingrederetur ad regem postulans sibi Abisag sunamitidem in uxorem, quod cum fecisset, *Hæc, inquit Salomon, faciat mihi Deus,*

☩

& hæc addat, qui contra animam suam locutus est Adonias Verbum hoc. Hodie occidetur Adonias. & ita factum est. Ecce videmus Adoniam mortem sibi imprudenter postulando comparasse. 3. Reg. 2.

II. Accipe & aliud in discretæ petitionis exemplum. Occisis ab Elia cunctis prophetis Baal, irata est valde Iesabel vxor regis Acab, misitque nuncium ad Eliam dicens. *Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam vnius ex illis. Timuit ergo Elias, & ait. Sufficit mihi Domine. Tolle animam meam.* Cui Dominus nihil respondit; imò cum in desertum veniret Elias, proiecissetq; se, & obdormiret sub vmbra Iuniperi, Ecce angelus deferens subcinericium panem tetigit eum dicens. *Surge & comede: grādis enim tibi restat via, &c.* 3. Reg. 19. Similiter & Ionas videns Deum pepercisse Ninive ciuitati, & quod exaruisset Hedera, qua tegebatur ab æstu solis, petiuit animæ suæ, vt moreretur dicens. *Melius est mihi mori, quam viuere.* Nec tamen à Deo, quod petierat impetrauit, quia hoc ei non expediebat, vn-

de & nesciens petebat. Quem admodum igitur Deus neque Eliam, neque Ionam mortem deprecantes exaudiuit, quia nescientes petebant, cum vterque à Deo ad maius aliquod bonū reseruabatur: eodem modo Saluator noster Petro dicenti in monte Thabor, *bonum est nos hic esse*, nihil respondit tāquam nescienti quid diceret, vt Marcus, & Lucas adnotarunt: vere enim Petrus nesciebat cum nec sibi, nec nobis vtile esse posset, vt diximus, quæ postulabat.

Ecce manifestè apparet alius error in petitione Petri. volebat enim in exilio delicias patriæ possidere: dixerat Deus ad Adam in pœnam delicti sui, *In sudore vultus tui desceris pane tuo*; Petrus autem hæc oblitus, voluit sine labore pane illo cœlesti satiari. Dixerat Deus Eliæ dormienti, *Surge, comede, & ambula, grandis tibi restat via.* Mais auéis de suar. Non est ergo cur Petrus velit in tabernaculis requiescere, fruiq; illa gloria, qua corpus Christi tunc temporis refulgebat. Meminisse oportet dixisse sanctum Iob, *militiam Iob. esse vitam hominis super terram*; nō ergo licebat ei, vel alijs Chri-

sti militibus, victoriam, & pacē potiri ante bellum.

12. Neque verò error iste Petri aliquo modo excusari potest, eo, quod videatur non absolute petere, sed cōditionaliter, dicēs *fivis faciamus, &c.* Onde parece que deixou tudo nas mãos de Deos. Quo etiā modo legimus

Matt. 26. Dominū Iesum antequā à Iudæis crucifigendus cōprehenderetur, factū in agonia sic orasse. *Pater si possibile est trāseat à me calix iste: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Non potest, inquam error Petri excusari, primò quia ab Euāgelistis apertè condemnatur dicentibus eū nescire quid dicat: deinde quia verba, *si vis*, quę eū excusare videbantur, nullo modo cū precedentibus verbis, *bonum est nos hīc esse*, sed cum sequenti verbo, *faciamus*, coniungi possunt. Verba autē Christi, quibus Patrem orabat, ut si fieri posset, calix transiret, quo pacto sint intelligenda, non est huius loci explicare. Solum tamē dicimus Christum nihil petiisse, quod Dei volūtati repugnaret; quanvis enim sciret Deum noluisse, ut calix ab eo trāfiret, petijt tamen id, quod natura hu-

mana peteret, si id nesciret. Inter homines autem non qui cōtra voluntatem diuinam quidquam vult, continuò peccat, sed ille tantum, qui vult contra diuinam voluntatem sibi cognitam. Addiderim hanc Christi voluntatem non fuisse plenam, atq; perfectā, sed conditionatā.

Præterea nullo modo error iste Petri excusari potest, quatenus in illo monte domos ædificare volebat, quasi ibi frigus, & æstus, cæterasq; temporis iniurias timeret, id, quod contra rationem beatitudinis est, in qua beati nulli sunt mutationi temporum subiecti; qua ratione in Apoc. c. 3. beati à Ioanne columnæ appellantur. *Qui vicerit, inquit, faciam eum columnam in templo meo.* Illud vero quod sequitur, *& foras non egredietur amplius*, ad eandē refertur immobilitatem; idemq; est, ac si diceret. Nulla vis huiusmodi columnam poterit extrahere e Domini templo. Quod verò subiungitur, *& scribam super eum nomē Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, Hierusalem novæ, quæ descendit de cœlo à Deo meo, & nomen meum novum*; adhuc pertinet ad similitudinem columnarum; in qui-

13.

Apoc.

3.

Apoc.
31.

quibus regum, ac principum, quæ eas erigebant, nomina incidi solebant. Scribitur autem nomen Dei super sanctos, qui in gloria per visionem beatificam, filij Dei per adoptionem vocabuntur: quod quia supernaturam est, non in illis, sed super illos scribi dicitur. Scribi etiam nomen ciuitatis Hierusalem, est perpetuo cœlestis illius ciuitatis ciuis appellari. Dicitur autem Hierusalem noua descendisse de cœlo, quia multitudo electorum cum Christo in utero Virginis prædestinata descendit; nomen etiam Christi nouum in eisdem sanctis scribetur, hoc est manifestum erit columnas illas in cœlo à Christo per passionem, qua nomen Iesu sibi promeruit, tanquam in victoriæ monumētum erectas fuisse. Denique ut stabilitas prædestinationis, & gloriæ designetur, hæc omnia in sanctis, quasi in columnis firmissimis incidenda denunciantur.

14. Eandem beatorum stabilitatem signauit diuina scriptura in lapide iaspide pretiosa gemma, quæ pro fundamēto muri illius sanctæ ciuitatis ponitur Apoc. cap. 21. item cum nullum sit ma-

lum, quod beati timere possint, superflua erant omnino tabernacula, quæ Petrus in illo mōte cōfici consulebat, ut cū Moyse, & Elia, Christi gloria, seu beatitudine, ut ipse falsò existimabat, frueretur. Meritoq; Euāgelistæ de eodē Petro dixerūt. *Ipse autē nesciebat quid diceret* sicut etiam de ipso iure dici potest. *Homē pobre com pouco se alegra.*

Beati in gloria dicuntur dupliciter vestiti, iuxta illud Prou. 30. *Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus;* quod dicitur propter gloriam duplicem, corporis, scilicet, & animæ, quæ inter se maximè differunt: anima enim ex visione diuinæ essentiæ, fruitione eius fit beata: corpus verò ex quatuor dotibus, nempe, claritate, subtilitate, agilitate, & impassibilitate; Petrus ergo sicut pauper ille Lazarus cupiebat famem expellere acceptis micis, quæ cadebant de mēsa diuitis; videns Christi faciē claritate perfusam; quam D. Thomas existimat non fuisse dotē, ea tamen contentus sicut pauper famelicus, & medicus, ait. *Domine bonum est nos hīc esse: si vis faciamus hīc tria tabernacula, &c.* Quid faceret Petrus si animę beatitudinem videret, quan-

15. quādo viso Christi corpore claritate illa fulgente, iam omnia mundi oblectamenta pro nihilo faciebat? quid si iam inebriaretur ab vbertate Domus Dei, & torrente voluptatis eius potaretur? licet enim illa, qua tunc Christi corpus fulgebat claritas Solis excederet claritatem, cōparatione tamen illius, qua nunc idem Christi corpus fulget in coelo; imō cōparatione etiam illius, qua fulgebunt iusti sicut Sol in conspectu Dei, haberi potest promicis, quæ in monte illo cadebant de mensa Domini nostri; Petrus vero tūc temporis sicut pauper cupiebat iisdem satiari: qua ratione paulò superius dixi, de Petro dici tunc posse commune illud Prouerbum. Homo pauper, paucis cōtentus lætatur.

Non esse vero audiendam vocem Petri, neque aliorum, qui dicunt bonum esse nos hīc esse, docemus ex eo quod adhuc eo loquente, ecce nubes obumbravit eos, como quem Ihesu tapauit a boca pera que não falase mais na quella materia. Et vox de nube dicens, *Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* dixerat Iesus

paulò ante cap. 16. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam.* Ipse igitur audiendus est, non vero ille, qui vt animā suam saluam faceret tabernaculis indigebat. *Ipsū audite, vox Patris est; faciamus tria tabernacula, vox carnis, & sanguinis est.* Audiamus ergo Christum salutis nostræ consulentem; non verò carnem, nos in æternam dānationem suis banditijs pertrahentem.

Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suā, & timuerunt valdè.

A Vdita de nube lucida Patris voce discipuli ceciderunt in facies suas & timuerunt. Hieronymus, & Beda putauerunt eos timuisse, quia se errasse cognouerant. Audierant discipuli Christum dicentem, *Siquis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me;* modo autem audientes vocem Patris hoc ipsū tacite confirmantem, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt ne fortè deficerent in via, crucem Domini baiulantes. Defecit Iudas in paupertatis cruce ferēda, &

& volens fieri diues, in tentationem incidit, & in laquem diaboli.

Defecit quoque adolescens ille, cui cum Christus dixisset, *Vade, vende, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, tristis abiit, neque reuersus est.* Defecerunt Ananias, & vxor eius Saphira, de quibus Act. 5. fraudantes de pretio agri, & afferentes partem quandā ad pedes Apostolorum. Hanc ergo humanæ fragilitatem naturæ in Cruce Christi ferenda, fortè Apostoli metuentes ceciderunt in faciem suam, & timuerunt.

Vbi notandum est, quod videntes Christi gloriam omnes in Petro dicunt, *bonū est nos hīc esse;* cum verò agitur de cruce ferenda, omnes in faciem ceciderunt, hoc ipsum valde metuentes. Pera a gloria todos, para a cruz deixamos a Christo sō. Quo mysterio Euangelista Lucas dixit, quod dum fieret vox inuentus est solus Iesus. qui in gloria, & honore corporis sui cōstitutus Moysen, & Eliam habuerat cōsortes, solus relinquitur ad crucem portandam, & vt solus eam baiularet, volentibus eum comprehendere dixit, *si me queritis sinite hos abire: sic enim*

implendū erat illud prophetae, *Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum.* & infra. *circumspexi, & non erat auxiliator; quæsiui, & non erat, qui adiuuaret; & saluauit mihi brachium meū; & indignatio mea auxiliata est mihi.* Christus ergo solus torcular calcauit in cruce; adeo solus, vt fugientibus discipulis, solus Petrus eum sequeretur, sed à longe. Solus Iesus crucē portauit vsque ad montem vbi erat crucifigendus, & cū in via quasi deficere videretur pre lassitudine, nec Petrus, nec aliquis ex ceteris discipulis eius crucem portauit, vnde & opus fuit Iudæis angariare quendam Simonem Cyrenensem, vt cum Iesu crucē portaret. Denique ita solus, vt in cruce pendens etiam à Patre videretur esse derelictus: dixit enim; *Deus meus vt quid dereliquisti me?* quasi diceret. sic sine Pater vnigenitū tuum derelinquis, quē omnes Apostoli dereliquerunt. Ita pater, quoniam sic placitum fuit ante te. Oportuit, bone Iesu te solū crucis arborē ascendisse, vt ex ipsius fructu cibares multos, quos in posterū haberes socios passionis. Memēto Domine te aliquādo dixisse,

Annotations in Euangelium

Ioan.
12.
nisi grānū frumenti cadēs in terra mortuū fuerit ipsum solum manet; ne igitur solus maneres oportuit te in terram nō tantū cecidisse, sed & solum cecidisse. Dixerat Deus de Adamo, Non est bonum hominē esse solum, tulitq; vñā de costis eius, ipso dormiente, & edificauit eam in mulierē, quia non iudicauit bonum, Adamum esse solum; id Paulus Apostolus magno docet factum fuisse mysterio. Sacramentū hoc, inquit, magnum est: ego autē dico in Christo, & in Ecclesia. Sacramentum igitur, seu mysteriū est in eo positū, quod quemadmodū

primum hominē, iubente Deo, dormire oportuit, vt haberet adiutorium simile sibi mulierē, quam Deus ex ipsius Adami costa produxit; eodem modo ne secundus homo Christus esset solus, opus fuit, Deo ita præordinante, in cruce cum mortis somnum dormire, vt inde surgeret Ecclesia, totque haberet Christus filios passionis suæ socios, gloriæq; ipsius consortes, vt verum esset, quod ait Ioannes Apocaly. cap. 7. *Vidi turbam magnam, quam denumerare nemo Apoc. poterat, ex omnibus gentibus stantet ante tronum.*

ANNOTATIONES IN EVANGELIVM, Pro Feria III. post Dominicā II. in Quadragesima.

Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur gentibus ad illudendum. Matth. 20.

I.  Via ex abūdātia cordis os loquitur, & homines, vt plurimum, quod mente diligunt ore sonāt; manifestē colligimus Christū Iesū magni fecisse passionem suā, & mortē, quippe qui eā sēper ante oculos habuerit, sæpe de ipsa sermonē faciens ex abundantia cordis. Id autē mul-

to ante tempore Hieremias tre-
norum c. 3. non obscure prophetauit dicens. *Dabit percutiēti se maxillā, saturabitur opprobrijs.* Vbi notandū est verbū, saturabitur; quasi dixerit Hieremias præuidēs Christū passionis futuræ opprobria, iniurias, & contumelias esurientē, saturabitur Messias ille venturus aliquādo op-

opprobrijs, quæ semper esurijs. *Qua eadē metaphora vsus est regius Vates in Ps. 109. cū eundem Saluatorem mundi sitiēti viatori cōparauit. De torrēte, inquit, in via bibit: propterea exaltabit caput. Quo loco Propheta videtur considerasse Christum quasi viatorē estu laborantem, qui cum in torrentē incidit, nō potest prę siti sibi tēperare, quin auidissimē bibat. Eam igitur ob causam Christus quia maximē optabat pati pro nobis, dicitur in via instar viatoris, de passionis torrēte bibisse; quasi tormēta tanquam aquā, amore videlicet exestuans appeteret sitibūbus: ijs enim quasi frigida ardētem patiendi sitim restinguere videbatur: quæ tamen tanta in eo fuit, vt immensis suæ passionis aquis, omnino extingui nō potuerit, quin potius in cruce adhuc sitiens dixerit Sitio.*

Ad solatium verò eorum, qui Christi communicant passionibus, notandum est cum D. Hieronymo id, quod sequitur, propterea exaltabit caput: vere enim Christus quia de passionis torrēte bibit, caput exaltauit, iuxta id, quod Paulus scribit ad Philip. 2. Propter quod & Deus exaltauit

illum. Vnde 1. Petri c. 1. gloria corporis Christi, ipsiusq; nominis celebritas, posteriores gloriæ appellantur, quod eas ignominia crucis antecesserit, Prænūtiāns, inquit, eas, quæ in Christo sūt passiones, & posteriores glorias, &c. Memores ergo illius apostolicæ sententiæ, si compatimur, & conglorificabimur, patiētes nō deficiamus, scientes formā esse illam prophete consequutionē, propterea exaltabit caput.

Cæterum pro maiori expositione illorum verborū, de torrente inuiabit, notandū est cos qui hebraicā phrasim magis preinūt, in ea esse sentētia, vt existiment prophetā illis verbis significare voluisse regis Messię de suis hostibus victoriā, vaticinariq; tantā futurā interneccionē, vt torrēs sanguinis fluat, de quo ipse bibere possit. Quo sensu dictū est in Psal. 57. Manus suas lavabit in sanguine peccatoris. Eandē quoque loquendi formulam usurpauit Balaam de Israele vaticinans. Numerorum. 23. Ecce, inquit, populus vt leona consurget, & quasi leo erigetur: nō accubabit, donec deuoret prædam, & occisorū sanguinem bibat. Igitur iuxta prædictam expositionē significare

Annotationes in Euangelium

voluit Propheta Christi victo-
riā, quam quia per passionē cō-
sequutus est, merito idem Pro-
pheta addit consecutionem illā,
propterea exaltabit caput. Hāc ve-
ro capitis exaltationē, primum
per ipsi⁹ a mortuis resurrectio-
nē mundo Deus voluit manife-
stare: deinde per eius in cœlum
gloriosā ascensionē, qua gloria,
& honore nō solū est a Deo Pa-
tre coronatus, sed super opera
manuū suarū constitutus, caput
ei⁹ fuit etiā mirabiliter exaltatū.

Eric. Deinde notandū est ex Erico,
ad confirmationē eorū, qui vel
Dominicis præceptis, & cōsilijs
grauantur, vel etiam impiorum
improbitate aliquādo tribulan-
tur, Deum semper tristibus læta
miscere. Vnde & Dominus præ-
dictā suæ passionis ignominiā,
resurrectionis ē vestigio futuræ
gloria euacuauit, dicēs. *tertia die
resurget*. & iure inquit *die tertia*,
quia Autor vitæ diu a morte te-
neri nō potuit, de quo Psalmista
dicit, *de torrente in via bibit*, quia
videlicet mortē nostrā in tran-
situ gustauit, & caro illius cor-
ruptionē non vidit. Hæc Eric⁹.

3. Verum non solum Christi pas-
sionem, sed & nostras quoque
solet diuina scriptura calamita-

tes fluminibus torrentibus, a
quisq; impetu suo obuia quæq; Psalm 123.
deuoluētibus comparare. Psal.
123. *Cū irasceretur, inquit, furor
eorum in nos, forsitan aqua absor-
buisset nos: forsitan pertransisset
anima nostra aquam intolerabilē:
torrentē pertrāsuit anima nostra.*
Quo sensu dictum est Isaia. 10.
Quid facietis in die visitationis, Is. 10.
& calamitatis de longe venietis?
vbi non solum significatur cap-
tiuitatem Iudæorum de longe
venturam, id est de Assyrijs, sed
etiā instar fluminis de longe de-
currētis fore rapidissimā. Sicut
enim flumē, quod de lōge fluit,
propter vim aquarum, quas in
decurso colligit, rapidissimum
est, ita diuinū supplicium quod
multa peccata antecedunt, gra-
uissimū esse solet, quia instar flu-
minis de longe fluit, multaque
peccata quasi aquas, imō & ip-
sam diuinam iram in decursu
colligere solet. Ex quo collige
quam sit periculosum in pec-
candi consuetudine persistere.
Vltimò ex prædicta regij Vatis
de Christi passione auctoritate,
notandum est, viros sanctos, &
pios iure optimo præsentis vitæ
passiones parui pēdere, quippe
quæ breuissimè torrentis instar

soleāt pertransire: torrēs enim etiam si multum videatur intumescere, quia tamen aquam habet collectitiam, & non ex fonte manētem, citò decidit, & sicatur: sic etiam vitę calamitates quasi repentē excitatę, & primo aspectu grauissimę, cito tamen Deo adiuuante, vincūt, ac tandem dissipantur. In cuius rei figuram 3. Reg. 17. torrens ille, de quo bibebat Helias paucorum dierum spatio dicitur sicatus, quemadmodum adnotauit D. Hieronymus in Psal. 109. Audientes, inquit, torrentes huius seculi, nolite desperare: frequenter hic torrens deficit. Videtur quidem tumescere; videtur habere aquas multas, sed citò deficit si sustineas. Vnde & Helie deficit aqua torrentis, &c. Idem significauit Petrus 1. cap. 1. dicens, Modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus, &c. Merito ergo Christi passio torrenti comparatur, tum quia grauissima, tum quia breuissima, sicut ipse ad discipulos cum de eius acerbitate loqueretur, addit, & tertia die resurget.

4. Tradetur gentibus. Quod attinet ad Christi traditionem, notandum est à multis eum tradi-

tum fuisse. Tradidit namque eum in primis Deus Pater, iuxta quod ait Apostolus ad Rom. 8. *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum.* Vbi D. Thomas 3. p. q. 47. art. 3. notauit Deum Patrem tradidisse filium passioni secundum tria. Vno quidem modo secundum quod sua æterna voluntate præordinauit passionem Christi ad humani generis liberationem iuxta id, quod dicitur Isaia. 53. *posuit in eo iniquitatem omnium nostrum.* Ceterum. Dominus voluit contere eū in infirmitate. Secundò in quantū inspirauit ei voluntatem patiendi pro nobis infundendo ei charitatē. Tertiò non protegendo eum à passione; sed exponendo persequentibus. Vnde Matth. 27. legitur quod pendens in Cruce Christus dixit. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* quia scilicet potestati persequentium eum exposuit, ut etiam Diuus Augustinus notauit. Hæc D. Thomas. Vnde Origenes lib. 7. in epistolam ad Rom. *Pro nobis, inquit, tradidit illum, non illa traditione, qua dictum est, tradet frater fratrem in mortem, & parentes filios; sed tradidisse eū dicitur, hoc ipso, quod eum, cum in forma Dei esset, passus est exin-*

Rom. 8.

II. 53

Matth. 27.

Orig.

Annotationes in Euangelium

nire semetipsum, & formam serui
suscipere, & usque ad mortem Cru-
cis peruenire.

Deinde tradidit semetipsum
ipse Christus Apostolo attestā-
te ad Ephes. cap. 5. Dilexit nos,
& tradidit semetipsum pro nobis
oblationem, & hostiā Deo in odo-
rem suauitatis. Vltimò tradidit
eum Iudas Iudæis, qui tradide-
rant illum Pilato; Pilatus verò
iterum Christum flagellatū tra-
didit voluntati Iudæorū, à qui-
bus crucifixus est.

5. Ex hac verò tam eximia Dei
Patris in Ecclesiam suam chari-
tate, filijq; eius vnigeniti humi-
litate, maxima ducitur ratio ad
cōmendandam in iniurijs, & cō-
tumelijs ferendis patientiam: ea
enim vitur Apostolus ad Heb.

12. cum sic ait. *Recogitate eū, qui
talem sustinuit à peccatoribus ad-
uersus semetipsum contradictionē:
ut ne fatigemini animis vestris de-
ficiētes, &c.* Quis enim in la-
boribus vnquam deficiet, si ob
oculos sibi proponat Christi pas-
sionem, & charitatē patris eun-
dem pro mundi salute, & redēp-
tione tradentis? hoc eodē exē-
plo se animabat sponsa Cant. 1.
fasciculum myrrhæ diuinū con-
siderans spōsum in corpore suo

iugiter cōmorantem. Fasciculus
myrrhæ, inquit, dilectus meus mi-
hi, inter vbera mea commorabitur.
In quē locum sic ait Beda. Chri-
stus tanquam myrrhæ fasciculus,
tunc inter vbera sponsæ commora-
tur, cum Ecclesia mortē suā redēp-
toris sine intermissione intimo cor-
de meditatur: inter vbera, enim cor-
dis esse locum, quis nesciat, &c. Vt
autem memoria passionis Chri-
sti tanquā fasciculus inter vbe-
ra semper possit commorari,
opus est vt læpe ea, quæ pro no-
bis passus est, in memoriam re-
uocemus: propterea enim Pau-
lus vbi supra non satis esse cre-
didit dicere, cogitate, sed, *reco-
gitate*, inquit, hoc est, iterū, atq;
iterum cogitate: vt nimirum ex
multis actibus eadē Christi pas-
sio inter vbera, hoc est cordi iā
possit habitualiter inhærere: ex
multis namq; actibus solet ha-
bit⁹ generari. *Recogitate ergo eū,
qui talē sustinuit contradictionē.*

Hanc passionis Christi reco-
gitationē, & memoriam appella-
uit Petrus Apostolus arma Chri-
stianorum, 1. Petr. 4. illis verbis,
*Christo igitur passo in carne, & vos
eadem cogitatione armamini.* Vbi
notandum est verbū, *armamini*,
nec enim dixit, induimini, aut
exor-

Beda

Ad E-
ph. 3.

Ad He-
br. 12

Cant.

1. Pet.
4.

6. exornamini, sed armamini, & pugnā sonet Apostolus, significeturq; fortitudo passionis Christi, cuius vel sola meditatione armati, animæ hostes facile superantur. Quā ob causam Christus in cruce turris, & fortitudo nostra appellatur. Ps. 60. *Deduxisti me quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici.* In quē locū D. Aug. *Angitur, inquit, cor meum: laboro inter tentationes, is est mihi turris fortitudinis; quo cū fugero non solū vitabo tela inimici, sed etiam in illum, quæ voluero ipse iaculabor. Cane ne feriaris à diabolo; fuge ad turrim. Quomodo autē fugies? ante te turris est: recordare Christū, & intra in turrim: quidquid pateris, cogita quia prior ipse passus est, ut nimirū moreretur, & resurgeret; talem & tu finem spera, qualis in illo præcessit, & introisti in turrim.*

His indutus armis, atq; hac ipsa turri fortitudinis nostræ munus creditur fuisse Iob, cū in ærūnis iacere sūm opere exoptaret, tantū abest ut ab illis petierit liberari. Sic enim legitur dixisse. c. 6. *Utinā, qui caput, ipse me conterat; soluat manum suā, & succidat me: & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat:*

nec contradicā sermonibus sancti. Quibus verbis beat⁹ Iob veluti conqueritur quod Deus ipsum percussit ligata manu, postulatq; ut extēso brachio, solutaq; manu percutiatur; id enim significat cū ait, *solvat manum suā*, quasi dicat. Ioge da espada à vōtade, & sem algūa piedade; feriatq; vsque ad interneccionem. Quo loco primū observandum est patiētissimi viri petitio: nec enim petit ab ærūnis liberari, sed potius ut iaceat in illis quousque extremū claudat diē, dūmodò tamē id sine vllō suo peccato fiat: hoc enim significant verba illa, *nec contradicā sermonibus sancti.* Secundō observandū est Dei benignissimū ingenium, qui cū punire incipit, non penitus conterit, facileq; ab incepto desistit, ita ut opus fuerit viro sanctissimo Dei pietatem orare ne ab inferendis calamitatibus desisteret. Tertiō observandum est in medijs ærumnis agnovisse Iob Deum misericordem, atq; parcentem: non enim est voluntatis illius hominis mors, qui potestatem occidendi inimico diabolo denegavit. Ecce, inquit, in manu tua est; *veruntamen animā illius serva, &c.*

Annotationes in Euangelium

Quem diuinę pietatis affectum
 adPhil. 2. expressit Paulus ad Philipp. 2.
 cum de Apaphroditi morbo lo-
 quitur; *infirmatus est, inquit, usq;
 ad mortem, sed Deus misertus est
 eius: non solum autem eius, verum
 etiam mei, ne tristitiam super tri-
 stitiam haberem.*

Ultimò notandum est, ag-
 nouisse Iob, quos patiebatur
 dolores salutare esse, quippè
 qui sibi ingens spiritale bonum
 essent parituri, tum etiam quia
 clamare eum compellebant, &
 orare Deum; nihil verò iniurię
 aduersus Deum effutire; quę
 observatio elicitur ex verbo il-
 lo, *dolore*, quo vtitur Iob in sua
 petitione dicens, *affligens me do-
 lore, non parcat.* Vbi notant he-
 bręi, quod verbum hebraicum
 significat dolorem quasi partu-
 rientis. Quo sensu dictum est
 Isa. 26. *Sicut quę concepit cum
 appropinquauerit ad partum dolēs
 clamat in doloribus suis: sic facti
 sumus à facie tua Domine: conce-
 pimus, & quasi parturiuimus, &
 peperimus spiritum salutis.* Quasi
 8. dicerent. Quauis parturienti-
 bus propter dolores, quib⁹ cru-
 ciamur similes simus, nihil ta-
 men proferimus nisi saluberr-
 mum spiritum, qui Deo, & ho-

minibus gratissimus est: nam
 dolentes Deo gratias agimus:
 flagellati illum obsecramus: ma-
 ledicimur, & benedicimus. Hūc
 autem dorem dolendi, & cla-
 mandi ad Deum, instar par-
 turientis affectum, nulli vitio
 tribuit scriptura, quin potius
 ingentis stupiditatis illos dam-
 nat, qui dolentes non clamant,
 nec parturiunt salutarem spi-
 ritum, sicut Hierem. c. 5. *Per-* Hier.
cussisti eos, & non doluerunt, id
 est non parturierunt, nec instar
 parturientis clamauerunt, di-
 uinam opem cum gemitu im-
 plorantes.

Verè Iacobus Apostolus in
 sua canonica cap. 5. eos, qui in
 ærumnis suis patienter se ha-
 buerunt, prædicat beatos esse
 dicendos. *Ecce, inquit, beatifica-
 uimus eos, qui sustinuerunt. Suffe-
 rentiam Iob audistis, finem Domi-
 ni vidistis, quoniam misericors Do-
 minus, & miserator.* Verè namq;
 Dominus misericors est, & mi-
 serator, qui seruo suo Iob addi-
 dit omnia duplicia, vt dicitur
 capite ultimo, *benedixitque no-
 uissimis eius magis quam princi-
 pio.* Quo sensu nonnulli inter-
 prerantur verba illa, *finem Do-
 mini vidistis*, vt idem sit ac finē,
 quem

quem Deus imposuit calamita-
tibus eius. Quauis Beda, & alij,
finem Domini de passione, & re-
surrectione Christi intelligant,
vt sit sensus. Vidistis finem Do-
mini id est, quam fælici clausu-
la, & fine eius passio fuerit ter-
minata. Quasi diceret, propte-
rea & vos debetis habere simi-
lem in vestris tribulationibus fi-
duciam, easque expectatione fu-
turæ fælicitatis, & gloriæ pati-
ter tolerare: est enim Christi pas-
sio eam imitantibus non solum
clypeus, sed turris etiam fortitu-
dinis à facie inimici. Auctor ope-
ris imperfecti notauit diabolum
duos hos fratres à virtutis arce
deijcere voluisse, cumque per
se non posset, matre tanquam
instrumētum vsum fuisse: sic enim
9. filios alloquitur in persona Chri-
sti. Ego vos vocavi ad partem dex-
teram de sinistra, & vos vestro
consilio curritis ad sinistram. ideo
forsitan & per mulierem res age-
batur: vidit enim diabolus quia ad-
uersus illos agere non valebat, con-
tulit se ad consueta arma mulierū,
vt sicut Adam per mulierem spo-
liauit, ita & istos superaret per ma-
trem: nam & si mater erat, tamen
mulier erat. Propter quod etsi affe-
ctus eius dulcis erat erga filios

quasi matris, intellectus tamē eius
nocuius erat quasi mulieris. Sed
iam non poterat per mulierem per-
ditio introire in sanctos, ex quo de
muliere salus cunctorum processit.

Eisdem diabolus vsus est ar-
mis, vt Iob patientiam debella-
ret, eumque ab innocentie arce
deijceret, suadens scilicet vxori
ipsius Iob, vt virum suum ad
blasphemandum prouocaret;
quæ diabolo acquiescens sic vi-
rum sanctum allocuta est. Ad- Iob. 2
huc, tu permanes in simplicitate
tua? benedic Deo, & morere. Quo-
rum verborum iuxta sententiā
D. Thomæ, & Lyrani talis esse
potest sensus quasi dixerit. cum
ex tua pietate nihil nisi ærum-
nas reportaueris, nūc iam aliud
viuendi institutum arripe; iniu-
rius esto in Deum; quod fortē
fælicius cadet: quod si etiā mo-
riendū tibi ea ratione sicut nūc,
nihil tentasse nocuerit. Fuisse
autem hoc nouum tentationis
genus, calamitatumq; Iob om-
nium perniciosissimā, atq; ideo
diabolum inter omnia bona ip-
sius Iob solam vxorem reser-
uasse, tradiderunt Tértullianus,
Cyprianus, Augustin⁹, & Chry-
sostomus. Qua etiam ratione
Gregorius Naziāz. oratione in
lau-

Annotationes in Euangelium

laudem Athanasij illam appellat calamitatis cumulum. & Chrysostomus, fortissimum, atque apertissimum adversus Iobum telum, & pugnandi instrumentum.

10. Quare iure optimo Iob eam stultam appellavit; quasi una, inquit, de stultis mulieribus locuta es: vere namque stulte locuta fuit; tum quia elegit diaboli vicem agere contra virum suum iustum, & pium, tum vel maxime quia in caput suum consilium dabat: si enim vir eius adversus Deum blasphemaret, & moreretur, nec ipsa postea viveret Dei beneficio cum viro suo centum quadraginta annis in maxima rerum omnium abundantia; nec videret filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, sicut testatur Scriptura capite ultimo Iob.

Iob. c.
ult.

Similiter & mater filiorum Zebedæi petens filijs primas sedes insipienter egit. Vnde à Christo audire meruerunt filij eius, Nescitis quid petatis: re enim bene expensa, non pro filijs, sed contra eosdem petijt, dicens, Dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram, & alius ad sinistram in regno tuo: vel enim

Christum temporaliter regnaturum sperabant, & tunc si primas haberent sedes implicabāt se negotijs secularibus; id, quod Apostolus 2. ad Timoth. 2. improbat dicens. *Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus*: vel per primas sedes intelligebant Ecclesiasticas dignitates; & tunc incidebant in illud vœ, quod Divus Augustinus in se ipso maxime deflet. *Væ*, inquit, *mihi, quia positus sum ad gubernaculum, cum non essem sufficiens ad remum*. Gregorius etiā magnus homil. super Euangelium, quod legitur in octava Paschæ agens de potestate, quā Apostoli à Christo acceperunt, *Grandis*, inquit, *honor, sed grave pondus: durum quippe est, ut qui nescit tenere modèamina vitæ suæ, iudex fiat alienæ: & plerumque fit ut hunc iudicii locus teneat, cui ad locum vitæ minimè concordat, ac proinde sæpè agitur ut vel damnet immeritos, vel alios solvat ipse ligatus*.

2. ad
Tim.
2.

Aug.

Greg.

Secundo nesciebant quid sibi peterent: exponebant enim se manifesto periculo, reddendi scilicet rationem de factis subditorum, cum vix pro suis quisque reddere sufficiat; id, quod

11.

Diuus
Tho.
Hebr.
11.
Hier.
11.
Prou.
6.
 quod notauit Diuus Thomas. Obedite, inquit Apostolus ad Hebræos. 13. *præpositis vestris: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Vbi Diuus Thomas, reddent, inquit, prælati rationem de sibi commissis, quando fiet eis illa quæstio Hierem. 13. *Vbi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? quid dices cum visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te: scilicet loquendo bona, & faciendo mala; & erudisti in caput tuum: per mala tua exempla.* Vnde Prouerb. cap. 6. dicitur. *si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum, manum tuam: illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus: fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum.* Prælatus manu, id est, exemplo boni operis, & ore, id est, prædicatione obli-

gat se Christo pro subditis. Dicitur autem Christus extraneus, quia, ut ait Bernardus, *amicus est in sponsione, sed extraneus in exigenda ratione.* Meminerint ergo prælati, ut ait Gregorius, *Tot mortibus dignos se esse, quod exempla prædicationis ad subditos transmittunt.*

Tertiò nesciebant quid peterent, quatenus gratis sibi dari volebant, id, quod meritis reseruatum est. Vnde Euthymius explicans illud Christi, *Non est meum dare vobis*, sic ait. *Quod dicit non est meum, non impotentia est, sed iustitia: nam quia gratis sibi dari primatum petebant, non est, inquit, meum dare gratis primatum; id siquidem significat dare, sed hoc est illorum, quibus paratum est à Patre meo. Paratum est autem ijs, qui digni sunt, ut hoc consequantur.*

(.?.)

A N N O



ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro Dominica tertia in

Quadragesima.

*Erat Iesus eiciens demonium, & illud erat
mutum. Luc. 11.*

I.



Emoniacus iste mutus, cæcus, & surdus fuisse describitur: Lucas enim Euangelista mutū; Matthæus

Matt.
22. &
9.

cæcum, at vero Diuus Ioannes Chrysostomus surdum eū fuisse commemorat. Vbi primò notandum est, huiusmodi hominē typum fuisse animæ in peccato existentis, cui diabolus salutis ostium claudit, ne vel Deus ad ipsam, vel ipsa possit ad Deum venire. Miserum hominem diabolus nititur excæcare, ne mala eminentia, æternæque mortis possit damnationem præuidere. Surdum facit ne sacræ Scripturæ testimonia peccatū destruentia, sanctorumq; monita prædicatorū salutaria possit audire: mutum, ne in sacramento pœnitentiæ per confes-

sionem, debitamque peccatorū satisfactionem, à Deo possit delictorum veniam impetrare. In sinuasse hæc omnia Deus visus est Gen. 4. cum sic fratricidam Caimum allocutus ait. *Nonne si bene egeris recipies, si autem male, peccatum tuum statim in foribus* ^{Gen. 4.} *aderet?* quasi diceret. *Tomar vos ha as portas da rua por onde vos podia entrar o remedio, ou por onde o podeis sahir a buscar.* Erat igitur *Iesus eiciens demonium, & illud erat mutum. 1. peccatum eius in foribus aderat.*

Secundò notādum est, quod sicut florem sequitur fructus, sic ex peccato oportet huiusmodi pœnam germinari: hac enim metaphora vsus est Apostolus ad Roman. 6. cum sic ait. *Quem fructum habuistis in ijs, de quibus* ^{Ad Ro. 6.} *nunc erubescitis? & euidentius*

Eze-

Pro Dominica III. in Quadragesima. 79

Ezech. c. 7. ostendit sub eadem
 7. metaphora, peccata nostra pla-
 garum fructū germinare. Scie-
 tis, inquit, quia ego sum Dominus
 percutiens. floruit virga, germina-
 vit superbia. Quem locum sic
 Hier. Hieronymus cōmentatur. Flo-
 2. ruit virga, quæ multo vobis tem-
 pore minabatur: & de flore fructū
 plagarum parturit.

2. Tertiò. adeò verum est pœ-
 narum fructum, peccato debe-
 ri tanquam radici, seu flori, vt
 Caim, qui fratrem occiderat,
 post diuinæ punitionis senten-
 tiam, qua super terram vagus,
 & profugus, tanquam in exiliū
 à Deo in peccati penam missus
 est, ipsemet capite se ipsum dā-
 nauerit dicens. Ecce eijcis me ho-
 die à facie tua; omnis igitur, qui
 Gen. 4. inuenerit me, occidet me. Vbi vi-
 des quod Deus abire iussit eum
 vagum, & profugum super ter-
 ram, ipse autem reus quia fratrē
 occiderat, morte se dignum iu-
 dicauit: fratricidiū enim, quod
 patrauerat, illi iam mortem ipsā
 in peccati pœnam germinabat.

Verum à quo iam tunc ho-
 micida ille pessimus metuebat
 occidi, cum nulli adhuc homi-
 nes existerent super terrā, præ-
 ter ipsius parētes, à quibus pie-

tate detentis non videbatur oc-
 cidendus? Nihilominus tamen,
 vt ait beatus Ambrosius, poterat
 Caim parentes parricidas timere,
 qui docuerat potuisse cōmitti par-
 ricidium. Addiderim potuisse
 Caim mortem habere suspectā
 licet nullus esset à quo posset oc-
 cidi, quia fugit impius nemine per-
 sequente; & sonitus terroris sem-
 per est in auribus illius. Imò iam
 priusquam occideret fratrem,
 ipsummet occiderat inuidia, cu-
 ius vulnere Caimo vultum cō-
 cidisse Deus viderat cum dixit.
 Quare iratus es, & cur concidit
 vultus tuus? Ecce Domin⁹ Deus
 dæmoniacum istum, Caimum
 dico, curaturus aduenit, tanquā
 pius, & misericors pater; verū
 quia postquam illum obcæcauit
 malitia eius, vt fratrem occide-
 ret, peccatum eius, sicut ei Deus
 prædixerat, statim adfuit in fo-
 ribus illius; factus est sicut surdus
 non audiens, & sicut mutus non
 aperiens os suum. Vere Deus ve-
 nerat mederi, si ipse vellet con-
 fiteri: sed quia peccator Dēi in-
 crepationē tanquam sordus nō
 audiuit vt pœniteret; & tanquā
 mutus non aperuit os suum pe-
 tens veniam, Deus noluit eum
 curare, qui voluit desperare, vt
 cæcus,

Ambr

Iob. c. 25.

3.

Annotationes in Euangelium

cæcus, surdus, & mutus in infernum properaret.

Esse vero animam in hoc statu constitutam omnium infelicissimam, visus est significasse Christus quando Lazarum resuscitaturus ad sepulchrū eius lachrymatus est: videbat enim Lazarum amicum suum ligatū intra sepulchrum iacere, in quo tanquam in figura recordatus est peccatricem animam in corporis sepulchro inclusam, manibus, pedibusque ligatam, claudente ē foris ostium dæmone, hoc est, cæcam reddente, ne futuram inspiciat damnationē, surdam, ne salutis audiat monita, mutam, ne Dei misericordiam, & veniam possit vocali confessione impetrare.

4. Quo etiam mysterio Dominus noster Iesus Christus apud Marcum cap. 7. mutum, & surdum curaturus legitur ingemuisse, *suspiciens*, inquit, *in cælum ingemuit*, & ait illi, *Epheta, hoc est, aperire*. & statim apertæ sūt aures eius, & solutū est vinculū linguæ eius, & loquebatur rectē.

Neque vero prætereunda est ratio ob quam diabolus hominem istū potius reddiderit mutum, quàm loquacem? maxime

cum lingua malum inquietum sit; adeo inquietum, ut qui ea non offenderit perfectus iudicetur, &, ut dicitur Prouerbio- rum cap. 6. *Laqueus est fortis viro propria labia, & capitur verbis oris proprii*. Vnde capite quinto eiusdem libri dicitur. *Labia sapientis alligata sunt intellectu*. Quare beatus Ambrosius. *Vtinam, inquit, aut Adam surdus fuisset, aut Eva obmutuisset: ille, ne uxoris vocem audiret: hæc ne loqueretur marito*. Idemque sanctus doctor in illud Ecclesiastici 28. *Verbis tuis facito stateram*. *Pezai as palauras*. Sic in libr. 1. Officiorum loquentes alloquitur. *Profer sermones ad mensurā, libra examinatos iustitiæ; ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, in verbis modus*. In eandem sententiam Chrysostomus in Ps. 104. *stateram, & lancem docet faciendam linguæ, ut non solū verba, quæ oportet efferamus, sed cum ea etiam, quæ par est cautione, veluti ponderantes expendamus*. Si enim, inquit, *hoc facimus in auro, multo magis faciendum est in verbis, ut nihil desit, nihil redundet, &c.* Cum igitur difficile admodum sit verbis non offendere, quorsum diabolus

Iacob

3. Prov.

6.

Amb

Chry
stom.

dæ-

demoniacum reddidit mutum,
& non potius loquacem?

Dicendum videtur, diabolū
ijs, quibus dominatur tantum
obesse silentio, quantum loqua-
citate. Quamobrē Christus Do-
minus, vt refertur Marci capite
primo, diabolum tacere iussit,
cum tamen ab eo Iesus Naza-
renus appellaretur. Erat, inquit
Marcus, in synagoga eorum homo
in spiritu immundo, & exclamavit
dicens. Quid nobis, & tibi, Iesu
Nazarene? Venisti perdere nos an-
te tempus. Scio quod sis sanctus
Dei, &c. Propter hoc vltimum
verbum iussit eum Dominus
tacere: ne scilicet aliquis ex ver-
bis illius in errorem inducere-
tur; id, quod diabolus intende-
bat. Et comminatus est ei Iesus di-
cens, obmutesce, & exi de homine
isto. Vbi Chrysostomus sic ait,
Moses sanctus fuit Dei: Hiere-
mias sanctus fuit Dei. quare non
dicis sanctus Deus? obmutesce ergo,
& exi de homine isto, &c. Dia-
bolus ergo tunc loquebatur vt
populum deciperet; poterant
enim eo audito, Christum non
Deum, sed sanctum Dei existi-
mare; in hodierno vero dæmo-
niaco Luc. II. tacuit, ne forte
loquendo veniam impetraret.

Et cum eiecisset demoniū
locutus est mutus, &
admirata sunt turba:
quidam autē dixerunt
in Beelzebuth eicit da-
monia.

Locutus est mutus; locuti
sunt pharisæi, locutæ sunt
turba; & locutus est etiam Do-
minus Iesus. Omnes quidē sunt
locuti, & qualis vnusquisq; erat,
talem se exhibuit in sermone, q̄
cada hum fala como quem he.
Mutus. Dei omnipotentiam ex-
pertus, quam Christus Iesus in
eius mirabili curatione, parcē-
do maxime, & miserando mani-
festauerat, ingentes creditur, &
immortales eidem Christo gra-
tias egisse: turba verò deuota, &
simplex rem ex euentu iudicā-
tes diuinū Christo dabant ho-
norem, memores forte de illo
dixisse Isaiam c. 35. Tunc aperta
erit lingua mutorū: aperientur ocu-
li cæcorum, & aures surdorum pa-
tebunt. Vnde Euangelista Mat-
thæus hæc referens cap. 12. ait,
quod stupebant omnes turba, &
dicebant, numquid est filius David,
hoc est Messias? Denique scribæ,
&

Annotationes in Euangelium

& pharisæi superbia tumentes, inuidia tabescentes, & malitia scatentes blasphemabant dicētes. *in Beelzebuth eijcit dæmonia.*

Matt.
12.

Acrius blasphemabant iuxta litteram Matthæi. *Hic, inquit, non eijcit dæmonia, nisi in Beelzebuth.*

Marc.
3.

accerrimè iuxta id Marcus ait. *Quoniam, inquit, in furorē versus est, & Beelzebuth habet, & in principe dæmoniorum eijcit dæmonia:* sic enim populum seducebant, ut Iesum dæmoniacum haberent, & magum.

6.

Notanda autē nobis est maximè, & fugienda causa tanti erroris, & radix tantæ blasphemix, ne forte & nos in eundem diaboli laqueum aliquando incidamus. Magnus errorum, ac mendaciorum artifex cupiditas est, atque sui ipsius amor: quid enim animus effrenatis cupiditatibus excæcatus, rectè valeat iudicare? ideo namque in iure, iudex alteri parti infensus, vel amicus, ut suspectus solet repudiari. Mius igitur in propria causa verus, & incorruptus iudex erit, qui immoderato sui amore tenetur. Hinc Plutarchus utilissimum homini censeat acrem habere inimicum, ut nimirum in illius oculis facile

Plutar-
chus.

in vita sua videre quis possit, quæ cæcus amor sui in se videre non finit. Id, quod apertè prædicabat Philippus Macedonum rex, qui sibi gratulabatur, quod infensos haberet Athenienses, ut eorū maledictis quid in morib⁹ suis esset vituperatione dignum, intelligeret: atque ita ut eos mendaces faceret, summa cura nitebatur.

Pharisæi nihil sinistrum de Christo verè poterant iudicare, sed quia tanti gloriam miraculi, sibi ignominix fore credebant, cupiditate, & liuore obcæcati, in blasphemiam inciderūt: quemadmodum enim araneus, & apis ex eodem flore, & venenum, & mel conficere videmus: & sicut etiam pluuia in terram decidens, varijsque plantis alimenta ministrans, in cicuta venenum, in vite vinum, in cæterisque arboribus pro earum natura varios fructus, floresque producit, eodem modo Redemptoris opera mirabilia, turbis quidem admirationi, Iudeis verò inuidiæ, & blasphemix fuerunt, ita ut nonnulli eorum dixerint, *in Beelzebuth principe dæmoniorum eijcit dæmonia.*

Iesus

Iesus autem ut vidit cogitationes eorum, &c.

Deo offerebantur; indicatur ergo Deum ad pondus sanctuarij, hoc est, ad strictissimum examē reuocare, & exigere vniuersas hominum actiones, atque etiā intimas cordis cogitationes: hæc enim omnia Deo optimo, maximo iugiter sunt à nobis offerenda. Nolite ergo, fratres, errare sicut illi, qui insipienter dixerunt, *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Psal. 94. contra quorum insipientiā scriptum est Hierem. 17. *Ego Dominus scrutans corda, & probans renes, qui do unicuiq; iuxta viam suam, & iuxta fructum ad inuentionum suarum.* Vnde & Dominus Iesus antequam pharisæi quidquam loquerentur, visis eorū prauis cogitationibus ait, *omne regnum in se diuisum desolabitur, &c.*

Pl. 94

Hier. 17.

Quauis vniuersaliter verū sit diuisionem, eius rei, quæ diuiditur esse ruinam, tamen à manifestioribus Dominus similitudinem sumpsit: nam etsi nihil in terris regno est firmitus, facile nihilominus destruitur seditione dissipatum. Ratio verò Saluatoris aduersus eos, qui in corde suo dixerant, *in Beelzebuth eijcit demonia*, talis est. *omne reg-*

8.

L

num

7. **E**rgo neputandum est ut Deus hominum cogitationes intueatur, & non omnes cum timore, & tremore salutē nostram operemur? ne quæso, fratres, vobis vnquam excidat è memoria veritas hæc metuēda nimis: nō enim frustra Deus eam nobis toties in diuinis literis voluit commendari. Et in primis quidem Prouerb. c. 16. *Omnes viæ hominis, inquit, patēt oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.* Quid spiritu aut leuius, aut subtilius? exactissima ergo Dei statera iudicatur, in qua spiritus ipsos, hoc est, intimas, & subtilissimas dicitur cogitationes ponderare. Sic regis Balthasaris mentis elationem, cordisque cogitationes Dominum ponderasse significatū est Danielis capite quinto cum dicitur. *Thecel. id est, appēnsus es in statera, & inuentus es minus habens.* Huius verò rei figuram habes Leuitici cap. 27. cum sic legimus. *Omnis æstimatio, siclo sanctuarij ponderabitur.* Nam ad pondus sicli sanctuarij in statera, exigebatur pretium rerum, quæ

Prou. 16.

Dan. 5.

Leuit. 27.

Annotationes in Euangelium

num in se diuisum desolabitur; sed vos dicitis me in Beelzebuth eijcere dæmodia; ergo regnum diaboli diuisum est, & ex cōsequēti nō est stabile: dicitis enim dæmones cōtra se ipsos pugnare, alter alterū à corporibus expellendo. Ex hac verò Christi ratione colligitur dæmones inter se non esse diuisos, sed omnes simul in eandem conuenire sententiam vt nobis incommodent.

Mirabili etiam, diuinoq; modo ostendit Iesus se non habere dæmonium, à quo cum aliquis possidetur, furiosus efficitur, iracundus, atque præcipitatus. Vnde si Christus habuisset dæmoniū non respondisset pharisæis mansuetè, & patienter, seruans modum illum, quem nobis docet Spiritus Sanctus Prou. 26. *Ne respondeas, inquit, stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis: responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.* In quibus verbis contrarietas quædā esse videtur: quomodo enim quis respondere potest stulto iuxta stultitiam suā, & non respondere eidem iuxta eandem stultitiam. Tollitur hæc difficultas duobus modis. Pri-

mo iuxta Bedā, intelligi potest sapientē voluisse significare stulto stultè loquenti quandoq; respondendum, quandoque non. Vtrumque enim faciendum est pro temporum, & personarum diuersitate: nam & quandoque stulti stultus sermo contemnendus est, nec habendus dignus responsione, ne si quis semper omnia dicta stulti reprehēdere, & confutare voluerit, etiam in stultitiam, aut stultitiæ notā incidat, dum facit quæ stultitiæ sunt, respondēdo ad ea, quæ cōtemnenda erant, & respondēdo illi, in quo nullus proferetur fructus. Vnde suprā dixit Scriptura. *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Quandoque vero stulto inepta loquēti respondendū est; vt cum periculū est ne alijs sua stultitia noceat, sibiq; nimis placeat dum nullum audit sibi contradicentem, atque ob id sibi sapere videatur, audeatq; frequentius, & liberius suam profundere stultitiam in aliorū detrimentum. Itaque rationes diuersæ, quæ in diuersis indicantur sententijs, ostendunt quando sit stultis respondendum, & quando non. Alio modo dici potest, quod cum dixit sapiens

Prou.
26.

Bedā.

9.

ne

ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, vult stulto stulta proferenti non esse etiā stultē respondendum, sic scilicet vt sapiēs, eius imitetur stultitiā; vt si stultus maledictis aliquem incessat, & probris impetat, aut si carnalia proferat, alius vicissim similia respondeat: sic enim similis stulto efficietur, stulta & ipse cōmittens. Cum vero dicit, *responde stulto iuxta stultitiā suam*, vult pro exigentia stultitiæ stulti, respondendum esse ei, sed rationibus, & verbis, quæ sapientē decent; vt scilicet prudenti respōsione ostēdatur ei, stultitia sua, ne sibi sapiens esse videatur, itaque in diuersis sentētijs iuxta hanc expositionem, quam tradit Lyranus, præpositio, iuxta, accipitur aliter. Nam in priori sententia significat imitationē; in secūda exigentiā. iuxta priorem vero intelligentiam, potest vtrobique significare exigentiā, vt significetur aliquando respōdendum stulto pro exigētia, aut merito stultitiæ eius, aliquando non respondendum ei vt miretur. Conuenit cum hac doctrina illud, quod Cicero in apologia sua Sallustio opposuit, *Mihi, inquit, ratio habenda est non quid*

Sallustias meritō debeat audire, sed ut ea dicam, quæ ego honestē effari possum.

Instruuntur vero magnates, principes, & superiores prædicta doctrina & Christi mansuetudine, ne sint in puniendo, seu respondendo præcipites licet id efficere queant, ad exemplum Saturni planetæ, qui inter errantia sydera superiorem obtinet locum, cumq; motum raptum velociorem habeat, in suo tamen naturali tardior est: eodē ergo modo superiores, tardiesse debent ad iracundiam, animoque sedato, & circumspecto: *responsio enim mollis frangit irā, sermo vero durus suscitāt furorem.* Quare Christus Dominus, & magister, cum male diceretur non male dicebat, cum pateretur, non comminabatur, vt ait Apostolus eius Petrus 2. epist. c. 2. qua ratione ab Isaia agnus appellatur. cap. 53. *quasi agnus coram tendente se obmutescet.* Cum igitur tam mansuetē se habuerit cum phariseis blasphemantibus, nemo illi iure poterat exprobrare quod demonium habuerit, maximē cū diabolus suos semper soleat, vt diximus, furiosos reddere, & iracundos.

10.

Preu.
15.

2. Pet.
2.
16. 53.

Lyranus.

Cicer.

Annotationes in Euangelium

*Si autē ego in Beelzebuth
eijcio demonia, filij ve-
stri in quo eijciūt? ideo
ipsi iudices vestri erūt.*

Mate.
23.

ALia ratione ipsos arguit: cum enim filij eorum dæmonia etiam eijcerēt non erat, qui eos iniurijs afficeret. Ideò, inquit, *ipsi iudices vestri erunt.* De huiusmodi iudicio ait Saluator noster, *Sedebitis & vos iudicātes duodecim tribus Israel, quia vobis credētibus illi credere noluerunt.* Hoc est, vestra fides eorū condemnabit infidelitatem. Similiter. *Niniuite surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ; & ecce plusquam Ionas hīc.* Viri Niniitæ barbari, sine prophetis, sine doctrina, sine miraculis, sola Ionæ prædicatione tantā pœnitentiam egerunt, vt indignationem à se auerterent; ideo talem generationem condemnabunt, quæ cum habuerit tot magistros, tot exempla, & prophetas, non solum non credidit, sed etiam ipsum Iesum prophetarū Dominum, & regem gloriæ, cōtumelijs affectum crucifixit.

Væ nobis, qui etiam si voce confiteamur nosse Deum, factis plerumque eum negamus: si enim viri Niniitæ surgent in iudicio cum generatione illa, quia credere noluerunt, à fortiori etiam surgere debent contra eos, qui cum Christiano censeantur nomine, secundum ea, quæ Christi fides docet operari minime curant. *Regina quoq; Austri surget in iudicium cum Christianis istis, & condemnabit eos, quia ab ultimis regionibus venit audire sapientiam Salomonis; & ecce plusquam Salomon hic, videlicet Christus I E S V S* quotidie clamās venite ad me; vix tamen inuenitur qui velit eum clamantem audire, ne dum ad ipsum toto corde venire.

*Si in digito Dei eijcio, pro-
uenit in vos regnum
Dei.*

CHristus Dominus in diuina Scriptura manus vocari solet, quia cum sit vnigenitus Dei filius, verbumque Patris, per illum Deus quasi per manum omnia operatur iuxta id,

id, quod ait Euangelista Ioan-
nes cap. 1. sui Euangelij, *Omnia
per ipsum facta sunt, & sine ipso
factum est nihil.* Sic Origenes
hom. 27. in Numer. Hierony-
mus Ezechielis 27. Quo sensu
intelligendus est regius Vates
in Psal. 143. cum sic Deum allo-
quitur. *Emitte manum tuam de
alto: eripe me, & libera me de aquis
multis, &c.* Christi incarnationē
petit.

Hinc etiam Cyrillus de incar-
natione vnigeniti; ait manum
illam Moyfis in sinu sanam, &
extra sinum leprosam, signifi-
care filiū Dei. *Designat, inquit,
Christum in sinu Patris, ubi diui-
nitatis natura fulgebat: Verum cū
aliquo modo extra fuerat per in-
carnationem, factus in similitudi-
nē carnis peccati, & inter iniquos
deputatus est, &c.* Cum ergo ma-
nus Dei sit Christus; digitus
eius, virtus infinita, miraculorū
operatrix intelligenda est, de
qua magi in Aegypto, *digitus
Dei, inquit, iste est.* Hoc igitur
digito destruebant Aposto-
li, & magister eorum Christus
diabolum, eum à corporibus
eijciendo; de quo Dominus Ie-
sus intelligendus est cum sic ad-
uersus pharisæorum blasphe-

mias arguit, *si in digito Dei eijcio
dæmonia profectò peruenit in vos
regnū Dei, hoc est ipsemet Chri-
stus in lege promissus: sic enim
Hieronymus, & Chrysostomus
intellegerunt, iuxta id, quod
Isaias prædixerat cap. 53. Tunc
aperientur oculi cæcorum, aures
surdorum patebunt, & aperta erit
lingua mutorum; in eiectione ve-
rò huius dæmonis, ut iam dixi-
mus, omnia hæc impleta esse
constat: erat enim homo iste,
quem Iesus curauit, cæcus, sur-
dus, & mutus. Vel alio modo
exponendo peruenit in vos reg-
num Dei, intelligi potest de reg-
no cælorum: illa enim eiectio
dæmonum de corporibus, ma-
nifestè indicabat aduenisse iam
eum, qui animas erepturus erat
de potestate principis tenabra-
rum, sicut ipse Dominus Iesus
alibi dixit. *Nunc iudicium est mū-
di: nunc princeps huius mundi eij-*
*cietur foras.**

*Cum fortis armatus cu-
stodit atrium suum in
pace sunt omnia, quæ
possidet.*

Nihil miserabilius, nihil in-
fælicius, nihil magis do-
len-

Annotationes in Euangelium

lendum, nihilque sanguineis lacrymis magis deplorandū, quā
 13. hominum animas in pace, hoc est nihil reluctantes, nec principis tenebrarum tyrannidē accusantes, sed sponte obsequentes sub eius imperio, captiuitate misera, securas detineri: cum interim inter ipsas, æternaque supplicia, sola vita interfit, quæ telis araneorū est fragilior. Cū
 Exod filij Israel sub Pharaonis imperio tenebātur, non in pace agebant, sed quærebantur,angebātur, ad libertatem semper aspirantes. Vnde & Deus videns afflictionem eorum, misit Moysē ad liberandū eos in manu potenti, & reuera liberati sunt. At vero in huiusmodi animarum captiuitate, miseri homines in vtramq; dormientes aurē nullo modo possunt liberari; imō ipfimet in malum suum, diabolo arma ministrantes, in quibus confidit, custodit vt fortis atrium suū, potens in pace omnia possidere. Hæc est illa peccatorum
 Ps. 72 pax, quam regius Propheta videns, zelabat super iniquos. In cuius rei figura Babylonici ciues rogant captiuos Israelitas, vt hymnum cantent eis decan-
 ticis Sion; vt nimirum cantio-

nib⁹ detenti, in captiuitate quiescerent miserrimē obliuisci seruitutis, & ad libertatis bonum minimē anhelarent. Hæc igitur peccatorum pax, & securitas falsa, est, quæ diabolo vires contra nos, & arma ministrat. Hæc est, quæ fortem illum facit armatū, atrium suum custodire, atq; hominum animas in pace possidere.

Fortis ergo ille armatus de quo Dominus in Euangelio parabolicē locutus est, Lucifer intelligendus est, qui ante Christi aduentū in pace omnia possidebat, libereq; in hoc mundo grassabatur; à fortiore tamen superueniente Iesu Christo per passionē, & crucē ligatus est, & ad tartareas sedes vsq; ad antichristi tempora detrusus; id, quod apertē diuina testatur scriptura Apoc. c. 20. sub his verbis. *Vidi angelum descendentem de cælo habentem clauem Abyssi, & catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpente antiquū, qui est diabolus: & ligauit eum per annos mille, & misit in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consumētur mille anni. & post hæc oportet illū solui modico tempore.*

Intel-

Intelligi autem per hunc angelum Christum Dominum, communis est sententia: is enim est ille, qui per incarnationis mysterium ex coelo descendit, & habet clavem abyssi, id est inferni, sicut ipse de se dixit Apoc. 1. *Habeo claves mortis, & inferni.* Catenam verò magnam, potestatem eius intellige. is igitur est, qui apprehendit serpētem antiquum, id est diabolum, eumque ligatum hoc est suae potentiae, & imperij catena devinctum, in inferni carcerē detruxit: ubi erit per mille annos, id est, usque ad antichristi tempora, atque in hoc sensu accipiendum est illud Christi Domini Ioannis c. 12. *Nunc princeps huius mundi eijcietur foras.* & illud Matth. 12. *Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortem? ac denique sic intelligenda est parabola illa praesentis Evangelij Lucæ 11. cum fortis armatus custodit atrium suum, &c.* ut dicamus fortem illum fuisse Luciferum, ante Christi passionem, fortiorē verò, qui illum alligavit fuisse ipsum Dominum Iesum, qui, ut Euāgelista testatur in homine isto hodie eijciens demonium; quiq; postea per mor-

tem suam superveniens, universa eius arma abstulit, in quibus confidebat, insuper & spolia eius distribuit; spolia autem eius intellige miseras animas, quas sub captivitate detinebat, quasque Christus Iesus illi eripuit, & ascendens in altum captivam secum duxit captivitatem, ut ad Patris dexteram, congruo faceret tempore cōsedere.

Cæterum ut ea, quæ dicta sunt de principe huius mundi, fortiq; armato commodius intelligatur, notandum est ante Christi passionem, & mortem, habuisse diabolus mundi principatum, hoc est hominum, quatenus primos parentes ad peccatum pertrahens, tum eos, tum eorum descendentes iure retinuit captivos usque ad Christi mortem, per quam ipsa captivitas liberata est, & in coelum introducta. Modo autem solum diabolus dicitur princeps eorum, qui se ultro illi subiiciunt: his enim adhuc diabolus dominatur. Iuxta hanc expositionem intelligendus est Apostolus ad Ephes. cū dæmones appellavit principes, & potestates, mundi rectores. Non est, inquit, nobis colluctatio adversus carnē, & sanguinē, sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebras.

Annotationes in Euangelium

eberrant harum. In quem locum sic
 Aug. ait. *Ne forte cum dixisset, mundi,*
 intelligeres *dæmones esse rectores*
coeli, & terre; mundi dixit tene-
brarum harum; mundi dixit ama-
torum mundi; mundi dixit impio-
rum, & iniquorum; mundi dixit,
dē quo in Euangelio ait, & mun-
 Ioa. 1 *dus eum non cognouit, &c.* Ait
 ergo Paulus *non est nobis collu-*
ctatio, &c. Quasi diceret, ne pu-
 tetis, fratres, vobis solum esse
 decertandum aduersus carnē,
 & sanguinem: quia quauis ille
 fortis armatus, qui mundi atriū
 in pace custodiebat, sit in infer-
 num detrusus, vinculisque eter-
 nis ibidē alligatus, sublata omni
 inde ad nos exeundi potestate,
 ita vt non possit modo per se
 ipsum fidelibus obistere, & cur-
 sum euangelicæ prædicationis,
 gētiumque conuersionem im-
 pedire, non tamen desunt alij in
 mundo dæmones, qui hoc præ-
 stare maximē curent; non tan-
 ta tamen vi, & potentia, quan-
 tam Lucifer ipse, si adesset, ad-
 hibere potuisset. Scitote ergo
 aduersus huiusmodi principes
 mundi vobis esse continuò de-
 16. certandum.

Hoc ipsum voluit nobis sig-
 nificare Saluator cum sic in E-

uangelio scribitur dixisse. Cum
 immundus spiritus exierit ab homi-
 ne, perambulat per loca inaquosa
 Luc. 11. *quærens requiem, & non inueniēs*
ait, reuertar in domum meam vnde
exiui, & sumit septē spiritus ne-
quiores se, &c. Id, quod nō alia ra-
 tione dixisse videtur, quam vt
 ne aliquis putaret, posse se iam
 arma deponere postquam mū-
 di princeps devict⁹ dicitur Chri-
 sti morte, & passione; atq; adeo
 ligatus, infernique claustris de-
 tentus. Vnde ne forte quis vel-
 let tranquillam ducere vitam,
 quam Deus posuit militiam ho-
 minis super terram, in memo-
 riam reducere oportet, quod
 diabolus cum exierit ab homi-
 ne diuina virtute, non requies-
 cit quousque reuertatur in do-
 mum vnde exiuit, assumptis se-
 cum septem, hoc est multis alijs
 nequioribus se, vt fiant *novissi-*
ma hominis illius peiora prioribus.
Ambulans, inquit, per loca ina-
quosa, requiem non inueniens ait
reuertar. Vigilate ergo, fratres,
 quia diabolus expulsus reuer-
 surum se promittit, vt in anima
 iterum requiescat: quemadmo-
 dum enim Deus cum filijs ho-
 minū esse, delitias suas esse te-
 statur: ita diabolus in eisdem ha-
 bitans

bitans quodāmodo dicitur requiescere; non quia vel ibi, vel alicubi possit requiescere, quippe qui æterni supplicij pœnas vbique cogitur sustinere, sed sicut afflictis, & miseris solatium esse dicitur focios habere penates: sic diabolus in animabus impiorum requiem dicitur inuenire, quia gaudet in multos sua fata mitti, seque non solum patuisse pœnæ.

Orat.

Solet autem ostium aperire diabolo reuertenti latrunculus quidam domesticus, sed occultus, nempe inimica caro, cuius opere diabolus totum fere mūdum auido ore nititur deglutire, sicut de ipso testatus est Iob. cap. 40. *Absorbebit, inquit, fluvium, & non mirabitur; & spem*

Iob. c. 40.

habet, quod Iordanis influat in os eius. In quem locum Gregorius magnus in lib. Moral. per fluvium gentiles, per Iordanem verò Christi fideles interpretatur. Carnem vero ipsius hominis simul cum diabolo in interitum animæ conspirare, iustissima fuit pœna ipsiusmet animæ, ut ait Augustinus in Psal. 143. quia noluit Deo in omnibus obedire. *Hoc enim, inquit ille, expedit, inferius subijci superiori. Agnosce ordinē: quare pacem. tu Deo. tibi caro. quid instius? quid pulchrius? tu maiori; minor tibi. Servi tu ei, qui fecit te; ut tibi seruiat, quod factum est propter te. Si autē contemnis servire Deo, nunquam efficies ut tibi caro. Qui non obtēperas Deo, torqueris à servo.*

Greg.

Aug.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro Feria quarta post Dominicam tertiā
in Quadragesima.

Acceſſerunt ad Iesum ab Hierosolymis scribae, & pharisei dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorū? &c. Mat. 15.

Cæcos

Annotationes in Euangelium



I. Aecos fuisse scribas, & phariseos Dei precepta ex avaritia contemnentes, & nihilominus Christi discipulos de seniorum transgressione traditionum accusantes, docuit idem Christus Dominus dicens. *Sinite eos: cæci sunt, & duces cæcorum.* Hæc verò cæcitas, ut ait Eusebius Emislenus, non corporis, sed cordis est: cæcus enim est, qui errorem sequitur, & veritatem non intelligit, quoniam lumen mentis, intellectus est: in foueam autem cadunt, qui in infernum descendunt. Ut autem unusquisque possit agnoscere utrum in eadem pharisaica cæcitate aliquò modo sit, præcepta diuina oportet tanquam purissima quædã specilla præ oculis habere: est enim præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Psal. 18. Vnde Ambrosius Ansbertus sic alloquitur Christi fidelem. *Adhibe diuina præcepta ad mentem cæcam, quatenus virtutum nuditatem, quam patris videas, nisi enim quoddam essent colyrium diuina mandata, non diceret Regius Vates, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Cum igitur superna aspiratione, quilibet per sin-

gulas scripturarum paginas, quid Dominus iusserit, legendo, vel audiendo ad mentem reuocat, videt nimirum, vel quantum ex virtutibus habeat, vel si nihil habeat. Concinit illud Deuteronom. c. 6. ubi Deus loquitur de præceptis, quæ populus ille obseruare debebat. *Ligabis ea, inquit, quasi signum in manu tua, eruntque, & mouebuntur ante oculos tuos.* Vbi nonnulli ex hebræo ita verterunt. *Erunt quasi specilla ante oculos tuos.* Rectè autem specilla appellantur, quia per ea clare conspiciamus quantum Deo debeamus, & quantus sit noster in virtute progressus. Quo videtur alluisse Propheta cum dixit. *Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.* Psal. 118. Neque vero solum idem Propheta mandata Dei tanquam clarissima specilla præ oculis habere studebat, sed iisdem quoque pro luce utebatur, ne in via mandatorum currenda, pedibus offendere posset, iuxta id, quod in eodem Psal. testatur dicens. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Vnde ne in die forte offenderet, neque unquam à mandatis Dei declinaret, lucem dei in meditatione man-

Deut. 6.

Psal. 118.

2.

man-

mandatorū Dei preuenire cer-
rabat, sicut ipsemet in eodem
Psal. fatetur cum ait. *Præuenerūt*
oculi mei ad te diluculo, ut medi-
tarer eloquia tua. Id, quod Diuus
Ambr Ambrosius illustrat sequētib;
verbis. *Præueni, inquit, orientem*
Solem: graue enim est si te otiosum
in stratis radius Solis orientis in-
ueniat. An nescis quod primitias
tui cordis, ac vocis quotidie Deo
debes? quotidiana tibi messis, quo-
tidianus est fructus. Vnde sponsa in
Can. Cant. c. 3. in cubiculo, inquit,
meo noctibus quasiui, quem diligit
anima mea; ideo meruit inuenire,
quia etiam in cubiculo, & in no-
ctibus quasiuit. Hec Ambrosius.
Pharisæis ergo calumnianti-
bus Saluatoris discipulos de tra-
ditionum transgressione senio-
rum, respondens idem Saluator
ostendit eosdem esse cæcos, &
duces cæcorum; quippè qui nec
verbi Dei lucernam velint ma-
nibus tenere, hoc est eius præ-
cepta opere adimplere, nec ipsa
Dei præcepta oculos illuminā-
tia intueri. Ait ergo. *Quare &*
vos, &c. In quo autem eorum
cæcitas existat iam videamus.
Primò. cæci erant, quia Christi
discipulos de minimis iudican-
tes, semetipsos de maximis cri-

minibus condemnabant, iuxta
id, quod ait Apostolus ad Rom.
2. *Inexcusabilis es, inquit, o homo*
omnis, qui iudicas: in quo enim iu-
dicat alterum, te ipsum condēnas:
eadem enim agis, quæ iudicas. Au-
di Augustinum de sermone Do Aug.
mini in monte. Primum, inquit,
cogitemus cum aliquem reprehen-
dere necessitas nos cogit, Vtrum
tale sit vitium, quod nunquam ha-
buimus, & tunc cogitemus nos etiā
habere potuisse: Vel tale quid ha-
buimus aliquando, & tunc tangat
memoriā fragilitas communis, ut
illam correctionem non odium, sed
misericordia præcedat. Si autē nos
in eodem vitio sumus, non obiurgā-
dum, sed congemiscendū nobis est,
ut ad pariter conādū inuitem⁹, &c.
Nam qui voluerit alienos car-
pere, mores, labe carere debet.

Secundò. ostenditur eadem
pharisæorū cæcitas in eo, quod
in facie Solis occultari posse cre-
diderunt; hoc est ad præsentia
Christi, qui de se dixerat. *Ego*
sum lux mundi, quique potens
est in lucernis scrutari Ierusalē,
latere se posse putabant. Eandē
mentis cæcitatem præseferebāt
scribæ, & pharisæi, cum, ut re-
fertur Ioānis 8. *Adducunt ad Ie-*
sum mulierem in adulterio depre-
heu-

Annotationes in Euangelium

hensam, ut nimirum si eam lapidari iuberet, possent eum deridere, quasi oblitum misericordie, quam semper predicabat: si verò lapidandam non esse affirmaret, quasi transgressorem legis eum accusarent: ait enim Euangelista, hoc autem dicebant tentantes, ut possent eum accusare. Verum Dominus noster ita iudicium ostendit, ut misericordiam exhiberet: ait enim, qui sine peccato est primus in eam mittat lapidem. Vnde Beda sic ait. Nemo condemnare ausus est peccatricem, quia in se cernere singuli ceperant, quod magis damnandum cognoscerent.

Beda.

Verum non est pretereundum hoc loco, quoniam potuerit esse causa ob quam Dominus Iesus, cum pharisæi adducunt mulierem deprehensam in adulterio, noluit eos palam arguere, sed solum tacite eos tangit; cum verò iidem pharisæi discipulos de manuum lotionem arguunt, acrius à Christo reprehenduntur: vocavit enim eos hypocritas, cecos, ducesque cæcorum? Duplex ratio huius facti potest assignari. Prima est. ideo acrius reprehendit eos, qui discipulos de transgressione traditionum suarum arguerant, quia Exodi. 22. pro-

miserat se evaginato gladio causam viduæ, & pupilli defensorum. Exod. 22. Viduæ, inquit, & pupillo non nocetis. Si læseritis eos; vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus percutiamque vos gladio: & erunt uxores vestre viduæ, & filij vestri pupilli, &c. Apostoli autem pupilli erant, quippe qui, & patrem, & matrem Christi amore reliquerant, à quo ut pupilla oculorum diligebantur; unde vel leuissimum eorum tactum sibi acerbissimum esse demonstrabat, iuxta illud Zachariæ. 2. Qui tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei. Vbi notandum est in hebræis, græcis, caldaicis, complutensibus, regiisque codicibus sic haberi, tangit pupillam oculi sui. Quasi diceret, qui vobis nocet, sibi potius nocet, & prius sibi, quam vobis nocet: grauitur enim punietur. Ita Cyrillus Alexand. quæ tamen locum iuxta hanc lectionem Diuus Hieronymus sic intelligit, Tangit pupillam oculi sui, id est eius, nempe Dei, ut nimirum Propheta ipse loquatur, quasi dicens, maximè Deum offendit. Christus igitur quasi maximè offensus in suis, pharisæos calumniantes accer-

22.

4.

Zach.

Cyrril Hier.

M. 7.

accerrimè reprehendit cum ait,
Quare & vos? &c.

Adde ex Hieronymo, Apostolos Matth. 5. dictos fuisse à Christo lucem mundi. Vos estis, inquit, lux mundi. exponit ergo Hieronymus locum Zachariæ in hunc modum. Qui sanctos Domini tetigerit, sic est quasi ve-
xare cupiat pupillam oculi eius, & illum nitatur clara luce privare, de qua loquitur Matth. 5. cum ait Vos estis lux mundi.

At verò cum pharisæi Ioan. 8. adducunt mulierem in adulterio deprehensam, mitius eis respondet, quia licet hoc facerent tentantes eum, solum ipsius Christi res agebatur, qui alijs affectus iniurijs, ad fidelium exemplum, mansuetè semper, & benignè respondebat.

Secundò. inuehitur Dominus Iesus in scribas, & pharisæos cū arguunt Apostolos de non lotis manibus, quia cum trabem ipsi in suis oculis haberent, continententes scilicet dominica præcepta, festucam de oculis Apostolorum eijcere tentabant; cōtra quos ipsemet Christus Dominus Matth. 7. se opponens, Hypocrita, inquit, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc vide-

bis eijcere festucam de oculo fratris tui, &c. Cogita modo cecitatem illius, qui cum haberet in oculo trabem, offerret se ad tollendam de oculo alterius festucam, & tunc apparebit cecitas pharisæorum dicentium, quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum; non enim lauant manus suas cum panem manducant, cum ipsimet pharisæi nō hominum traditiones, sed Dei præcepta transgrederentur. Vnde Euthymius sic ait. Non dixit Christus benefaciunt transgrediendo, ne Iudæis contentionis occasionem præberet: nec dixit male faciunt, ne traditionem confirmaret: nec eos calumniatur, qui illam traderant, ne tanquam contumeliosum illum aduersarentur: sed statim è diverso de maiori peccato accusat, ostendens non oportere eos, qui Dei præceptum transgrediuntur, accusare illos, qui hominum traditionem prætereunt.

Solet diuina iustitia extremo supplicio punire eos, qui in alijs ægerrimè ferunt peccata, quibus ipsi fuerunt aliquando cōtaminati. Vnde Numer. cap. 25. refert diuina scriptura, quod cū Deus esset maximè iratus contra filios Israel, eo, quod fornicati

Euth.

6.

Num. 25.

Annotationes in Euangelium

cati essent cum filiabus Moab Madianitis, placatus est occiso zambri de cognatione & tribu Simeon, hunc enim occidit Phinees simul cum scorto Madianide, *Surgens de medio multitudinis arrepto pugione, perfoditque ambos in locis genitalibus, ut habetur Num. 25.* Si vero quæras quare Dominus istorum morte sit placatus, respondendum videtur iuxta aliquorum sententiam, quod Zambri cum esset de tribu Simeonis, qui deleuerat Sichem, & habitatores eius, eo quod Dina soror eius violaretur ibi à principe sichem, nihilominus tamen implicaretur eodem crimine, quod detestari deberet, cum esset de genere, & tribu Simeonis. Quare & Deus, qui contra populum iratus erat propter huiusmodi scortum, placatus est quia Zambri extremo supplicio punitur.

Hanc etiam ob causam cum Moyses cum vxore sua, & duobus filiis iter faceret in Aegyptum, essetq; in diuersorio, *Occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum, nisi Sephora vxor illius tulisset petram, & circumcidisset præputium filij sui, tetigissetq; pedes eius dicens. sponsus sanguinum*

mibi es tu. & dimisit eum postquã dixerat. sponsus sanguinum mibi es tu. Huius facti causa diuersa à diuersis solet assignari. Alij dicunt Deum voluisse occidere Moysen, eo, quod cum esset legislator, non obseruauerit legem in filiorum circumcisione, alij verò existimant Deum ægre tulisse Moysen, qui ab eo mittebatur ut filios Israel educeret de Aegypto, vxorem, & filios illuc deferre. Alij deniq; dicunt Deum voluisse Moysen occidere, eo quod timeret præsentari coram Pharaone, ne fortè occideretur cū ci diceret. *Dimitte populum, ut sacrificet in deserto:* quasi diceret Deus ipsi Moyse; elige utrū tibi expediat occidi gladio isto, an gladio Pharaonis. Vide quem potius debeas timere? qui mox docturus es filios Israel ne timeant Pharaonem, nequaquā ipsum formidare deberes: quomodò enim aliquis de populo regi Pharaoni obedientiam negabit, si videat te populi ducē, missumque à Deo, ante Pharaonem timore perterritum? gratias igitur dabis Sephoræ, quæ te de manu Angeli mortem minantis, liberauit.

Ex supra positis exemplis iam col-

Gen.
34.

Exod
4.

collige quāto sint obnoxij sup-
plicio ij, quibus ex officio incū-
bit aliorum vitia extirpare, si,
quod absit, eidem vitijs inuol-
uantur. Vt quid enim Christus
Dominus coram omnibus ar-
guit pharisæos, non solum, vt
mandatorum trāsgressores, sed
hypocritas etiam appellauit, in
super, & cecos, ducesq; cæcorū,
ideoq; tanquam reprobos eijci-
endos esse ostēdit dicens, *Sinite*
eos: id quod extremum suppli-
cium censendum est, nisi vt his
inreparationibus, cæteri omnes
admoniti, de cætero studeant
sibi cauere, ne fortē, qui in alios
animaduertere tenentur, eorū-
dem ipsi quoq; criminibus re-
periantur implicati.

*Hypocrita bene propheta-
uit de vobis Isaias di-
cens populus hic labijs
me honorat, cor autem
eorū longe est à me. &c.*

A Peruit Saluator noster pha-
risæorum insidias, ne po-
pulus eorum verbis, & doctri-
na deciperetur. Ideoq; hypo-
critis appellauit, vt ostenderet
eos nō illud esse, quod sonabāt.
Bene, inquit, prophetauit de vobis

*Isaias dicens, populus hic labijs me
honorat, cor autē eorum longe est
à me. Ne igitur incauti decipia-
mur videte. Ecce Dominus Ie-
sus dat nobis signum quo hypo-
critis agnoscamus. Cauete, in-
quit, à falsis prophetis, qui veniūt
ad vos in vestimentis ouium, in-
trinsecus autem sunt lupi rapaces,
à fructibus eorum cognoscetis eos.
Ecce signū, quo homo, qui solū
videt in facie deueniet in hypo-
citarū, ne decipiatur, cognitio-
nem: Deus autē cui omne cor
patet, quāvis labijs honoretur,
dicere potest, cor autem eorum
longē est à me. Quomodō enim
non longē est à Deo cor eorū,
de quibus Bernardus serm. 66.
in cant. *Hi oues sunt habitu, astu
vulpes, actu, & crudelitate lupi.* Bern.
*Hi sunt, qui boni videri, non esse;
mali non videri, sed esse volūt. ma-
li sunt, & boni videri volūt, ne soli
sint mali: mali videri timēt, ne parū
sint mali: etenim minus semper ma-
litia palam nocuit, nec inquam bo-
nus, nisi boni simulatione deceptus
est. Ita ergo in malum bonorum,
boni apparere student, mali nolūt,
vt plus liceat malignari. Hæc Ber-
nardus, qui etiam serm. 40. in
Cantic super illud Cant. 1. pul-
chræ sunt genæ tuæ sicut iururis,* Cant.
nota.*

II. 29.

Matt. 7.

9.

Bern.

Cant.

Annotationes in Euangelium

notauit, non frustra dictū fuisse genē pluraliter, cū facies singulariter dici posset, quia nimirū, inquit, duo quædam in intentione, quæ in animæ faciem esse diximus, necessaria requiruntur; res, & causa, id est, quid intendas; & propter quid: ex his sanè animæ vel decor, vel deformitas iudicatur. Intendere autem quasi in Deum, sed non propter Deum, hypocritæ est, cuius etsi vna facies decora videtur, quod ad Deum qualicumque intentione respiciat, ipsa tamen simulatio omne decorum in ea exterminat, & magis per totum ingerit fædita-tem. &c.

10. Igitur Christus Dominus a-nimi quadam execratione hypocritas appellauit pharisæos, quippè qui labijs eum tantummodò honorâtes, populum decipiebant, eidem suadentes se bonum aliquid intendere, nēpe Dei gloriam, & suarum obseruationem traditionum; ipsi autem non propter Dei zelum faciebant, sed ob suam ipsorum vtilitatem, quam ex falsa apud populum sanctitate piscabātur. Hanc verò cordis versutiam & hypocrisim quia solus Christus Dominus noster inspiciebat, ne populus deciperetur ait. Bene

prophetasse de ipsis Isaiam cū dixit. *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me.* Adde id, quod dicitur Hieremix 17. *Prauum est cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes; qui do unicuiq; iuxta viam suam, & iuxta fructū ad inuentionum suarum, &c.* Nolite ergo, fratres, in cordis hospicio, turpes excipere cogitationes, dicentes cum duobus illis præbyteris, de quibus Danielis 13. *Ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, &c.* quoniam non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda, & aperta sunt oculis eius, vt dicitur ad Hebr. 4. Vnde Plutarchus in Moralib. libr. 4. *de fera numinis vindicta, Perturbationum, inquit, & affectuū præscire similitudines priusquam aperte in nefanda erumpant scelera, ac manifestè cernantur, non humane virtutis, sed diuinæ potius sapientiæ opus esse dignoscitur.*

Cæterum cum Deus scrutator sit cordium, ideoque priusquam in nefanda erumpat scelera, id futurum esse præuideat, quid causæ esse potuit cur apud Isaiam cap. 40, huius populi me-
sti-

Hier.
17.

Dan.
13.

Hebr.
4.
Plutarch.
ch.

Isa.
40.

stitiā tam suauibus iubeat ver-
bis lenire dicens. *Consolamini,*
cosolamini popule meus, dicit Deus
vester: loquimini ad cor Hierusalē,
& aduocate eam; quoniam com-
pleta est malitia eius, dimissa est
iniquitas illius: suscepit de manu

11. *Domini duplicia pro omnibus pec-*
catis suis. Hoc est consolationē
accipiat populus, quod verus
consolator Messias veniet. vt
quid Domine Deus consolaris
populum, de quo alibi idē Pro-
pheta dicit, Labijs me honorat,
cor autem eius longē est à me? Po-
pulus de quo verē dici potuit.
Caci sunt, & duces cecorum? Si
Apostolis dicitur de illo popu-
lo, finite eos. quasi de reprobis,
quid est, quod ad eorundē cō-
solationem dixerit Isaias, quod
completa est malitia eius, id est
peccatum: & dimissa est iniqui-
tas illius, hoc est dimittetur per
Christum Dominum nostrum:
suscepit, hoc est suscipiet, de ma-
nu Domini duplicia, hoc est mag-
nos Christi cruciatus, quibus
peccata omnia possint aboleri?
numquid hæc dicta sunt de pec-
catoribus alienatis à vulua, qui
errauerunt ab vtero loquentes
falsa, vt decipiant tentantes?

Pro expositione prædictę Isaię

auctoritatis, notandum est ex
Ruperto in c. 4. Michææ. Hie-
rusalem in eodem Mich. capite
appellari ciuitatē claudicantem:
claudi enim verē appellatur ij,
qui cum fidem, & doctrinā ha-
beant, operibus carent, aut cer-
tē prauis operibus quasi tibijs
affectis innituntur, iuxta id, quod
eisdem dixit Elias 3. Reg. 18.

Vsq̃quo claudicatis in duas par-
tes? seu iuxta translationem sep-
tuaginta, Vsq̃quo claudicatis am-
bobus poplitibus vestris? seu vtro-
que pede, fidei videlicet, & ope-
rum? ratio verò huius appella-
tionis est, quia cum diuina mā-
data in sacris literis appellentur
via, iuxta illud Psal. 118. Beati
immaculati in via, qui ambulant
in lege Domini. & iterum. Viam
mandatorum tuorum cucurri, &c.
pedibus fidei, & operationis via
hæc ambulāda, seu currēda est:
qui verò vel fide deficit, vel ope-
ratione, altero pede dicitur clau-
dicare; huius autē Iudaicæ clau-
dicationis, sicut ait Rupertus, fi-
gura fuit Iacob ab angelo in fē-
more percussus, de quo Iudai-
cus populus egressus est. Quod
verò Iacob altero tantum pede
claudicauit, altero minimē, sig-
nificabat fore vt ex eius filijs nō

Rup.

3. Reg.
18.

Gen.
32.

Annotations in Euangelium

nulli in fide Christi claudicarēt, nonnulli verò, ut Apostoli, & alij, fide, & operatione Christum sequerentur, ut viam mandatorū eius non solum ambularent, sed etiā current, quippè qui neutro pede claudicarent.

[12.] Cum igitur Isaïas c. 40. ait, *Populus hic labijs me honorat, cor autē eius longē est à me*, locutus est de illis, qui nec fide Christū recipere, nec operatione voluerunt imitari; quales erant hypocritæ illi, scribæ, & pharisæi. cū verò cap. 62. ait, *Consolamini, consolamini popule meus dicit Dominus: loquimini ad cor Hierusalē*, &c. eos alloquitur, qui & fide illum recepturi, & operatione erant imitaturi. Hos igitur quāvis multis attritos tribulationibus, docet consolari oportere: id enim est evidens reconciliationis signum. Vbi notāda sunt verba illa, *suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis*, in eo sensu, ut recipere duplicia pro peccatis, sit multis affici poenis: sic enim interpretatur D. Ambrosius in Psal. 118.

Ambr *Quā citò, inquit, dixit plenitudinem deiectionis (est enim apud septuaginta, completā est humilitas, seu deiectio eius) solutionem esse*

peccati; & repetiuit causam consolationis, videlicet eo magis esse reconciliationis insigne, quo numerosior fuerit pœna, quam culpa; id, quod euidētiūs expressit idem Propheta c. 28. cum dixit. *Tribulationem super tribulationē, spē super spem*. Sic enim transtulerunt Septuaginta id, quod vulgatus transtulit, *Manda, remanda, expecta re expecta*. Vbi cernis iuxta trāslationem Septuaginta, eo ipso, quod tribulatio ad tribulationem adiungitur, spē super spem iniijci, ac tunc demū posse peccatorem spem gloriæ concipere, cum à Deo propter peccata castigatur. E contrario verò impune peccasse maximū videtur esse reprobationis indicium. Vtrum qui testatur D. Gregorius in illud Iob. cap. 6. *Qui capit ipsemet conterat*, &c. Cū conditor, inquit, amorem suum erga nos per verbera non exercet, quasi ad ferenda nostra vitia manum ligatam tenet; an non affectus sui manum ligauerat cum peccanti populo dicebat, iam non irascar tibi, & zelus meus recessit à te? Ezechiel. 16. soluere ergo manum suam dicitur, cum exercet affectum. Idcirco regius Vates Psal. 150. postulat, *Proba me Domine*,

16. 16

Greg

Ezech

16.

Psal.

150.

Pl. 37 & tenta me. & Psal. 37. Ecce, inquit, ego in flagella paratus sum. quia enim sancti viri corruptionis suæ vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant, ut aperto vulnere virus peccati exeat; id, quod Idem Iob luculentius significavit subiungens, *Hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat: electi quippe cū perpetrassent se illicita nouerunt, & tamen perscrutantes inueniunt, quod nulla pro illis aduersa perpessi sunt, in immensæ formidinis terrore tabescunt, ne in æternum se gratia deseruerit, quos in præsentī vita mali sui retributio nulla castigat: & propterea feriri paterna correptione*

ne desiderant, & dolorem vulneris putant medicamenta salutis. Recte ergo Deus populū suum consolatur in prædicto Isaia loco eò quod pro peccatis suis duplicia receperit, hoc est multis sit supplicijs afflictus: contra verò de scribis, & pharisæis Christum tentantibus, atque in fide ipsius, & operibus veluti ambobus poplitibus claudicantibus, tanquam de reprobis dictum est, *finite eos; caci sūt, & duces cæcorum.* Hoc est finite eos abire in desideria cordis eorum, quia *in labore hominum non sunt, & cum hominibus à Deo dilectis non flagellabuntur; ideo neque cum iisdem consolabuntur in præsentī, Dei gratia, neque gloria in futuro.*

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro Dominica quarta in Quadragesima.

Cum subleuasset oculos Iesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit, unde ememus panes, ut manducent hi? &c. Ioan. 6.

Annotationes in Euangelium



I.

Mortuo Ioanne Baptista, abiit Iesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis, & se-

cuti sunt eum turbæ multæ, ut viderent signa, quæ faciebat super his qui informabantur: & cum iam sero esset, accesserunt discipuli rogantes, ut demitteret turbas ut irerent in proximas villas, sibi quæ ad manducandum emerent cibos: quibus Iesus respondens ait. Date vos illis manducare. Hoc autem antequam diceret, iam subleuauerat oculos Iesus, & ut Euangelista Marcus ait, iam misertus fuerat super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem. Cum ergo ipse pastor esset bonus, errantibus in deserto ouibus misertus est, copiosumque pastum præparauit.

Marc.
6.

Pl. 65

Matt.
9.
Cant.
5:

Ecce vidimus oculos Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius, ut eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame: Ecce, qui dominatur in virtute sua in æternum oculi eius super gentes respiciunt. Ecce oculos, quibus respexit Dominus Petrum, & flevit amare. Ecce oculos, quibus præteriens Iesus vidit hominem sedentem in telonio, & ait illi sequere me, & relictis omnibus secutus

est eum. Ecce oculos sicut columbæ super riuulos aquarum: dicuntur enim colubæ super riuulos aquarum cum nimirum sui imaginem, & umbram respiciunt, memores filiorum, ad columbaria semper respicere, metuentes ne relictii pulli aliquid forte detrimenti patiantur. Si igitur columbæ, vel absentium filiorum minime obliuiscuntur, quid mirum si Christus Dominus, quem maxima gentium turba sequebatur, cum subleuasset oculos misertus super eos dixerit, *Unememus panes, ut manducent hi?*

Pro diuinæ autem beneficentiæ manifestatione, operæpretium erit hoc loco meminisse, Deum Leuitici capite 24. præcepisse, ut super mensam propositionis ponerentur singulis sabbatis duodecim panes calidi, & recentes, sublatis veteribus, & cedentibus in usum sacerdotum: quam ob causam ipsi panes dicebantur propositionis, quia coram Domino proponebantur: mensa verò in qua panes ponebantur, mensa propositionis panum, dicebatur. quod vero duodecim panes ponebatur, id iuxta numerum tribuum fiebat: in illo enim duodenario

nu.

orig. numero, vt notauit Origenes homilia 13. in Leuiticum, fiebat duodecim tribuum Israel apud Dominum commemoratio, vt memoria duodecim tribuum apud eum semper assidua perfisteret, quo veluti exoratio quædam, & supplicatio pro singulis fieret. Ex quo illud apparet, quã sit natura propensus ad beneficentiam Deus siquidem duodecim tribuum memoriã apud se volebat perpetuò conseruari; nec nisi per panes in mensa continuo appositos, vt vel sic ad necessaria eis subministrata, magis inuitari posset. Ex hac verò Origenis obseruationes iam vides quanto iure Christus Dominus se sequentibus turbis mensam præparari iusserit in deserto: quãuis enim nō legamus quod aliquis ab eo panem petierit, ipse tamen sicut bonus pastor cui ex officio incumbit commissas sibi pascere oues, hanc hominũ multitudinem, qui, vt Marcus ait, erant sicut oues non habentes pastorem, cum vidisset, ait ad Philippum, *Vnde ememus panes, vt manducent hi?* Nãõ ha re- querente mais sollicito diãte de Deos, que a necessidade do que se poem em suas mãos. Videte

huius rei manifestum exemplũ, & efficax testimonium in libro Genes. c. 21. cum scilicet Abraham iubente Domino ad preces Saræ vxoris suæ, Agar cum puerro Ismaele, eiecit è domo: *abije enim Agar, consumptaque aqua, quam secum tulerat, ne videret morientem puerum abiecit eum subter arborem, & sedens contra, leuauit vocem suam, & fleuit.* De puero verò non legimus in sacris literis, quod fleuerit, vel aliquo alio modo vocem dederit, & tamen ibidem sic legimus. *Exaudiuit autem Deus vocem pueri.* Nō exaudiuit matrem Agar flentem, & clamantem, & exaudiuit puerum tacentem: quia apud Deũ plus clamat necessitas tacentis, quam oratio loquentis. Genesis etiam cap. 22. cum Isaac iam esset ligatus ad victimam, proximeq; à patre occidendus, ecce de cœlo Dominus tacentis extremam exaudiens necessitatẽ ad se vociferantem ait, *ne extendas manum tuam super puerum.* Similiter Exodic. 14. cum Moyses fugeret Pharaonem, & omnis populus cum eo, ad mare rubrum, sequebatur eos Pharaon cum exercitu suo, neque tamen legimus, quod in tam manifesto

Gen.
21.

Gen.
22.

Exod
14.

Annotations in Euangelium

vitæ discrimine aliquis ad Deū,
 ut populum suum de manibus
 Aegyptiorum liberaret, & ecce
 Exod. 14. vox de cœlo ad Moysen dicēs,
 4. *Quid clamas ad me? dic filiis Israel
 ut proficiantur. Quauis ergo
 turba hæc, quæ Dominum Iesū
 sequebatur in deserto nec panē
 ab eo petierit, nec quidquam
 aliud ad manducandum, ipse ta-
 men, qui clamātem pauperum
 exaudire solēt necessitatem, ait
 ad Philippum, Unde ememus pa-
 nes, ut manducent hi: miseratus est
 enim super eos etiam tacentes,
 clamante tamen ad ipsum eorū
 necessitate, qui relictis domi-
 bus, & patria sequuti fuerant
 ipsum Iesum, de quo scriptum
 Psal. 9. est. Tibi derelictus est pauper, or-
 phano tu eris adiutor, &c.*

Inquirendum est etiam, cur
 Dominus Iesus cum posset mul-
 titudinem hanc in deserto sa-
 tiare allatis panibus ex proxi-
 mis ciuitatibus, piscibusque ex
 mari, vel creatis ex nihilo: il-
 lisque mensam gratis præpara-
 re, quærit tamen pecunia cibos
 dicens, Unde ememus panes, ut
 manducent hi? ex alijs operibus
 Christi huic possumus quæstio-
 ni respondere. Quer quæ Ihe-
 castemas merces quæ nos fas,

ut vel sic cum amplius diliga-
 mus. Hac ratione utitur Diuus
 Thomas 3. p. q. 46. ar. 3. in cor-
 pore articuli: Cum enim, inquit,
 Deus posset nos alio modo libera-
 re, noluit nisi per mortem, ut homo
 cognosceret quantum Deus eum
 diligat, & per hoc prouocetur ho-
 mo ad Deum diligendum, in quo
 perfectio humana salutis consistit.

Pro huius verò rei maiori
 intelligentia notandum est ex
 eodem Diuo Thoma 3. p. q. 46.
 artic. 2. quod Deus si voluisset,
 absque omni satisfactione posset
 hominem à peccato liberare, nec ta-
 men aliquid contra iustitiam fe-
 cisset, cum ipsa iustitia dependeat
 ex diuina voluntate. Civilis quidē
 iudex non potest salua iustitia cul-
 pam demittere sine pœna, quia ha-
 bet punire culpam in alium com-
 missam: vel in alium hominem;
 vel in totam rempublicam, vel in
 superiorem principem. Sed Deus
 non habet aliquem superiorem, sed
 ipse est supremum, & commune
 bonum totius vniuersi, & ideo si
 dimittat peccatum iam nulla est
 culpa, nullique facit iniuriam: sicut
 quicumque homo remittit offensam
 in se commissam absque satisfa-
 ctione, misericorditer, & non in-
 iuste agit. Unde David misericor-
 diam

Pl. 50. *diam petēs dicebat. Tibi soli pecca-
ui, quasi diceret, potes Domine sine
iniustitia mihi dimittere. Hæc D.
Thomas. Hinc est, quod Petrus
Chrysologus hæc etiam expen-
dens in Deo ait, Deus parum esse
credidit si affectum suum erga nos
præstando prospera, & non etiam
adversa sustinendo monstraret.*

Chry
solog

Quemadmodū igitur Deus
cum posset mille alijs modis,
non nisi morte filij sui voluit ho-
minem liberare, vt vel sic ab eo
diligereetur: eadem ratione cum
posset turbis se sequentibus,
gratis mensam præparare, no-
luit, nisi emptis panibus, vt
postea multiplicando miracu-
losè panes, credereur Deus
misericors, qui eosdē emendo
homo beneficus credebatur, vt
vel sic, pluribus rationibus à tur-
bis diligereetur. Quod autē puer
ille panes haberet venales, affir-
māt Euthymius, & Maldonat⁹.

*Accepit ergo Iesus panes,
& cum gratias egisset
distribuit discubētibus.*

6. **A** Cceptis panib⁹ Deo gra-
tias egit Iesus, tacite docēs
maius beneficiū à Deo accipere

diuitē eleemosynā dantē, quam
pauperē à diuite accipientem.
Vnde Hieronymus sic diuitem
alloquitur. *Potius tu gratias age
cū fratri donas, quā tibi frater cum
accipit. Et iure quidē: si enim pl⁹
debet, qui plus accipit; & qui dat
nō solū centuplū accipiet, sed
& vitam æternā possidebit, ne-
gari minimē potest plures di-
uitē gratias Deo, quā pauperē
debere: neq; enim frustra dici-
tur Prouerb. 19. Feneratur Do-
mino, qui paupēri misereatur. Et a-
pud Osā c. 10. sub metaphora
agricolæ seminātis, messisq; tē-
pore copiosum fructū colligē-
tis dicitur. Seminate vobis in iusti-
tia, & metite in ore misericordiæ.
qui enim seminat, vt plurimū, &
sublatis impedimētis, plus col-
ligit quam seminauit, qui ergo
eleemosynā dedit, existimet se
tritici granū terræ mandasse, vt
postea multiplicatum recipiat:
id enim etiam innuit Propheta
cum dixit, Metite in ore miseri-
cordiæ. hoc est copiosè, abundā-
ter, & superabundanter accipi-
te: sicut etiam percutite in ore gla-
dij, idem est, ac si diceretur, quā-
tū gladius potuerit ferire:
cortai, & matai a vortade quā-
to a espada, puder cortar.*

Hier.

Prou.
19.

Os. 10

Annotationes in Euangelium

Notandum est etiam verbū illud, *iniustitia*, videtur enim insinuari, eleemosynam opus esse iustitiæ distributiæ, dariq; pauperibus id, quod suum est, iuxta illud Pauli ad Romanos 13. *red-
AdRo m. 13. Hier. dite omnibus debita.* Vbi Hieronymus, *Potest, inquit, eleemosyna dēbitum appellari.* Vnde Ecclesiastici cap. 4. dicitur. *Inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum.* Verba igitur Osæ hunc sensum habere possunt. *Seminate vobis iniustitia*, hoc est date pauperibus id, quod eisdem de iure debetis, sciētes hoc non esse dare, sed vobis metipsis seminare. & metite in ore misericordie, hoc est, maximam, & copiosam inde à Deo misericordiā vos consecutoros sperate. Meritò Chrysostomus diuites alloquitur in hunc modum. *Hæc cū continuo dico* (dixerat enim multa pro eleemosynis erogandis) *non pauperum, sed vestrarum animarum curam habeo: plus enim indigetis pauperibus, quam illi vobis, &c.* Id, quod in malum suum expertus est diues ille, qui epulabatur quotidie splendide: cum enim esset in tormentis, vidit Abraham de longe, petijtque aquæ gulam in extremo digito Laza-

ri sibi dari. Vbi Chrysologus. *Vidit, inquit, Abraham de longe, quia noluit Lazarum proximè videre.* Nec tamen obtinuit misericordiam, quā petebat, quia noluit pauperi Lazaro dare eleemosynam, quā indigebat, ut adimpleretur illud Prouerb. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur.* Beatus ergo qui intelligit super egenum, & pauperem; in die enim mala liberabit eū Dominus Iesus, qui licet iudex sit integerrimus, nec possit aliquādo subornari, hīc autem, ut ait Chrysostomus, *iudicem mitigabimus, non ipse manu, sed per pauperes accipiens.*

Ex dictis satis iam liquet multo plus diuites deuinctos esse Deo, à quo substantiam acceperunt, quā Christi pauperes aluntur, quam pauperes ipsos, qui de diuitum substantia victui necessaria habuerunt. Id autem Christus Iesus in præsentī miraculo nobis voluit insinuare cū acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, priusquam discubentibus distribueret gratias egit, exemplo suo diuites docens in alendis pauperibus similiter esse faciendum: Porque aquem Deos

Deos dā posse, & vontade para fazer bem aos pobres, recebe de Deos particular merçe, pola qual se lhe deuē muytas graças.

Vt autem impleti sunt, dixit discipulis, colligite quæ superauerūt, &c.

Non poterāt non impleri, & satiari, qui ab illo pascabantur, de quo Propheta dixerat, *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal in benedictione.* Idem regius Vates in Psalm. 22. tanquam expertus ait, *Dominus regit, seu pascit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocavit.* Id, quod etiam Isaias Propheta cap. 65. prædixerat dicens. *Ecce serui mei comedent, vos autem esurietis: ecce serui mei bibent, vos autem sitietis.* Siue enim de Eucharistiæ Sacramento locum intelligas cum Cyrillo Alexandrino super Isaiam, & beato Ambrosio lib. de paradiso cap. 9. siue de benedictione illa copiosa, qua Deus dicitur implere omne animal aperiens manum suæ omnipotentiæ, apertè vides extra Dei mensam, nihil aliud præter famem, sitimq; inueniri. Testatus est hanc veritatē pro-

digus ille Luc. 15. *Quanti mercenarij, inquit, in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic, hoc est extra paternam mensam, fame pereor: in signum verò diuinæ erga nos magnificentiæ, saturitatis, & beneficiæ, reuerenti filio domum, pater iussit conuiuium præparari, dixitque oportet nos epulari, &c.* Euidentiùs autem hoc apparuit in hodierno conuiuium: postquā enim de quinque panibus, & duobus piscibus omnes impleti sunt, ait discipulis, *colligite quæ superauerunt fragmenta.*

Ecce vidimus qualem suis Deus mensam soleat præparare: mundi verò qualis sit mensa collige ex illis verbis, quibus Deus de populo suo conqueritur, sicut patet Ezechielis 13. *Violabant me, inquit, propter pugillum hordei, & fragmen panis.* O incredibilem cæcitatem, o cæcam amentiam: o plusquam iumentorum insipientiam. nonne quidquid mundus dare potest, pugillum est hordei, & fragmen panis? hordeum cibus est iumentorum. Nonne ergo vos pudet propter pugillum hordei legem Domini violare, ne dicā ipsum Dominum angelorū cō-tem-

Annotationes in Euangelium

Marc.
11.
Prou.
13.
Io.
Ps.
 remnere, plenis manibus ad ce-
 lestes nos dapes inuitantem?
Venite, inquit, ad me omnes, qui
laboratis, & onerati estis, & ego
vos reficiam. Ecce ad refectiōē,
 mensamque Domini vocamur;
 videte modo quā plenas Deus
 habeat manus. *In dextera illius*
longitudo dierum; & in sinistra il-
lius diuitiae, & glorie. Prouerb. 3.
 quid igitur nobis cum veteri-
 bus mundi cisternis, quæ conti-
 nere non valent aquam ad ex-
 plendam sitim sufficientē? quid
 nobis cum pugillo hordei, quid
 cum fragmine panis diaboli mi-
 nisterio comparati? nonne vi-
 detis etiam mercenarios in do-
 mo Dei panibus abundare, vos
 autem in mundi mensa fame
 perire? mercenarios dixi quin-
 que millia hominum, qui ideo
 CHRISTVM sequeban-
 tur, vt sanarentur à langori-
 bus suis. Quod si mercenarios
 sic pavit in deserto, vt ex frag-
 mentis, quæ superauerunt, duo-
 decim cophini colligerentur,
 quid faciet filijs in domo pater-
 na? non iam in deserto huius sæ-
 culi, sed in coelesti illa regione,
 terra nimirum lacte & melle
 fluēte? si hæc in exilio, quid erit
 in patria? inebriabuntur, inquit

Propheta, ab *vertate domus tuæ,*
 & *torrente voluptatis tuæ potabis*
eos, quoniam apud te est fons vi-
tæ, & in lumine tuo videbimus
lumen.

De Christo Domino prædi- Pl. 71.
 xerat Vates regius in Psal. 71.
 quod veniens in mundum do-
 minaretur à mari usque ad mare,
 & à flumine usque ad terminos II.
 orbis terrarum. Ideo etiam Apo-
 calypsis capite primo appella-
 tur à Ioanne princeps regum ter- Apo. 1.
 ræ, quia est totius mundi mo-
 narcha non solū propter vnio-
 nem hypostaticā, cui omne im-
 perium debebatur, sed etiam
 ex dono patris, iuxta illud Psal- Psal. 2.
 mi 2. *Ego autem constitutus sum*
rex ab eo super Sion montem san-
ctum eius. & infra. Postula à me,
& dabo tibi gentes in hereditaiem
tuam, &c. Quam ob causam ap-
 pellatur rex Dei. Sic enim pro
 eo, quod nostra vulgata habet,
Ego autem constitutus sum rex ab
eo, legit quidam ex recentiori-
 bus ex hebræo. *Ego, id est pater* Zach. 14.
æternus, constitui regem meum
super Sion. & Zachariæ 14. eo-
dem modo legi posse ait ex he-
bræo. Venient omnes gentes, &
adorabunt regem Dei. Dicitur au-
 tem Christus rex Dei, tum quia
 à Deo

à Deo fuit constitutus, tum, quia est rex excellentissimus, eo linguæ hebrææ ideotismo, quo maxima quæque dicuntur esse Dei. ut montes Dei, & cedros Dei, ut montes maximos, & cedros etiam alsissimos significemus. Id, quod patet ex multis locis sacrae Scripturæ.

Cur ergo Dominus noster, turbis eam regem constituere volentibus noluerit aquiescere videamus. Primò. responderi posset illis verbis eiusdem Christi Ioannis 18. quem cum Pilatus interrogasset an rex esset Iudæorum, respondit, *Regnum meum non est de hoc mundo*. Sed quia Dominus Iesus non solum verbis, sed factis etiam loquebatur, quid fugiens in montem ipse solus nobis loquatur, nunc videndum: quid enim virtutum magister solus in montem fugiendo, nisi præceptoris officium impleret, quid vè inter nos aliud ageret, quam quod nobis cupit agendum? fugiendo ergo regiam dignitatem, ad confusionem nostram fecisse videtur, qui non solum mundi honores non fugimus, cum id fieri oporteret, sed nec pudet quærere ambitiose, ne dicam peri-

culose. Vnde beatus Bernardus in eum locum Lucæ cap. 2. quando nimitum inuentus est puer I E S V in templo, reductusque à Maria matre eius in Nazareth, *Et erat, inquit Evangelista, subditus illis, Mariæ scilicet, & Ioseph, sic ait ad confusionem nostram. Erubescere superbe cinis. Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens, tuo te præponis auctori? &c.*

Oporteret quidem quascūq; mundi dignitates cum Christo fugere, ne ipsidem amissis, dolore, afficeremur: neque enim, ut ait Ambrosius, *Tanti gaudij est excelsa tenere, quanti maioris est de excelsis corruere*. Bernardus etiam in eandem sententiam, *quanto magis, inquit, ad alta festinas, tanto ad occasum declinas*. ne ergo miseri homines occasum paterentur, oblatos honores oporteret recusare, ne dum fugientes insectari; maxime cum vmbre assimiletur honor: sequitur enim vmbra fugientem, fugitque se ipsam insectantem. Hinc Apostolus 1. ad Cor. 7. mundum appellavit figuram prætereuntem. *Præterit enim figura huius mundi*. Esseque minus

Bern.

12.

Ambr

Bern.

1. Cor
7.

Annotationes in Euangelium

Chry
lost.

nus malum si figura tantum esset, & non præteriret. Super quibus verbis beatus Chrylostom⁹ homilia 39. ad Populum sic habet. *Humanorum quodlibet in figura tantum est, & velut Umbra, & ut somnium præterlabitur. Cum audis quod transit, quid amplius iam quæris? cum audis quod figura tantum est, quare sponte deceptionem sustines?*

Aug.

4. de
cris.
eleg.

Sed ea est mundanæ cupiditatis sitis, ut cum ipsius mundi figura quotidie clamet ego deficio, insuper & decipio, miseritamen nec decipientē fugimus, nec deficientem contemnimus. Audi Augustinū in lib. soliloq. *Mundus clamat ego deficio; tu Verò Domine clamas ego reficio: ego Verò miseria mea prava, magis sequor deficientem, quam te reficientem. Quid ergo de hominibus ambitione miserè obcæcatis verius dici potest, quam quod Ouidius de similibus dixit, sentit amans sua damna ferens, tamen hæret in illis, materiam culpæ prosequiturq; sua. Hoc ego monuerim, quandiu similibus hæseris, tandiu cæcus permanebis, nec vnquam imminetia mala ita videbis, ut aliquādo resipiscas: quemadmodum enim sensibile*

positum supra sensum non efficit sensationem; sic ut mundani honoris mala possis agnoscere, opus est ut ab illis fugiendo dimouearis; id, quod Christus Dominus docuisse videtur, in mortem ipse solus regiam dignitatē fugiendo.

Responderi etiam posset, non¹³ fuisse ibi regem à populo illo constitui, quia Iudæorum populus propter peccatū, quod in morte ipsius Christi susceperūt, nullum amplius regem erat habiturus. De quo Isaias cap. 3. ad literam est sermo cum dicitur. *Noli me constituere principem populi: ruit enim Hierusalem, & Iuda concidit, quia linguae eorum, & ad inuentiones eorum contra Dominum, ut prouocarent oculos maiestatis eius. Quæ verba D. Hieronymus sic cōmentatur. Ideò* ^{Hier.} *dicit nullum velle præesse populo peccatori, quia contra Dominum blasphemauerunt atque dixerunt, tolle, tolle crucifige eum; non habemus regem, nisi Cæsarem; & clementissimum Dominum furore linguae suæ ad amaritudinem prouocauerunt.*

Vbi notandum est quantum¹⁴ fuerit peccatum Iudæorū, quando oculos diuinæ maiestatis, natura

tura

tura sua misericordes, ad amaritudinem potuit prouocare. Et quidem si per oculos maiestatis eius intelligitur ipsemet Christus, quem pater tanquam oculos suos charissimum habet iuxta translationem aliorum ita locum reddentium; ad laedendos oculos claritatis ipsius: verè enim Iudæi cum Christum lædebant, ipsosmet oculos claritatis diuinæ lædebant, quippè qui filium tanquam oculos suos diligebat.

Quà ob causam Paulus ad Coloss. 1. Christum appellauit filiū dilectionis ipsius patris: si inquā per oculos Patris ipsemet Christus intelligendus est in præallegata Isaïæ auctoritate, multo magis augetur grauitas Iudæorum: mirum est enim, quod ille, de quo Isaïas prædixerat. *Sicut ouis ad occisionē ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescit*: ille de quo Petrus in sua prima canonica cap. 2. dixit, *cum malediceretur non maledicebat, cū pateretur non comminabatur*, potuerit aliquando ad iracundiā prouocari, sponsamq; suam aliquando dilectam, tanquā adulteram repudiare; quam repudiationem prædixerat Dan. c. 9. illis verbis, *& non erit eius po-*

pulus, qui eum negaturus est.

Hanc verò repudij pœnam ipsi principes sacerdotum, & seniores populi sibi adiudicauerunt, sicut refert Matth. 21. sub parabola vineæ, vbi mittens pater familias filium suum ad agricolas, ut vineæ fructum reciperet, ipsi apprehensum occiderunt. *Quid faciet, inquit, agricolis illis cum venerit? aiunt illi. malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis, qui fructum ei reddēt temporibus suis.* Noluit ergo Iesus fieri rex, ostendens fore ut eorum peccatum hac ipsa pœna aliquando puniretur.

Verum quinque illa hominū millia, qui Apostolorum ministerio, & Christi beneficio in deserto manducauerant cum paruulis suis, & mulieribus, non videbantur tam graui pœna puniendi, imò nec vlla, licet leuissima, cum in Dominum nostrū Iesum ita essent bene affecti, ut ipsum quærerent in regem. Cui quæstioni videtur respondendum, aliquando iustum cū impijs puniri occulto Dei iudicio, maximè verò pœna temporali, sicut factū legimus Sodomis, vbi simul cum pessimis sodomitis, innocentes paruuli perierūt.

In

Matth.
21.

15.

Ad Coloss.
1.

1. Pet.
1.

Dan.
9.

Annotationes in Euangelium,

Gen.
19.

In euerfione etiam vrbs Hierofolymitanę multi infantes, & fortè aliqui adulti boni viri, fame, & gladio sunt perempti. Vnde collige quanti noſtra intereſt, nullam cum impijs conſuetudinem habere.

Ioā. 6

Præterea, noluit Chriſtus acquieſcere his, qui illum in regē eligere volebant, quia ipſi paſcendis corporibus regem querebant, ipſe verò veniens in mūdum, regendas animas ſuſceperat. Vnde cum die altera turbæ Capharnaū veniſſent quærentes Ieſum, vt refertur Ioānis 6. & inueniſſent eum, ait illis. *Queritis me non quia vidiftis ſigna, ſed quia manducaſtis, & panibus ſaturati eſtis. Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quam filius hominis dabit vobis. & abeuntibus cunctis, ſoli Apoſtoli remaſerūt, &c.* Nam reliqui abierunt, quia panem querebant, & non regē. Vnde aptè mihi videtur reſponſiſſe ille, qui, vt refertur Iſaiæ cap. 3. cum inuitaretur, vt princeps eſſet, ait, *Non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis.* Quafi diceret. nolo eſſe veſter princeps, quia vos panem quæritis, & non regem; medicum

Iſai. 3

corporum, non paſtorem animarum. Vitam quæritis animalem, non verò medicinam rationalem; reſectionem ventris, non ſalutem mentis. Nolite ergo me cōſtituere principē, quia nec poſſum panem dare, nec ſalutem corporalē miniſtrare.

161

Vitium verò hoc apud homines, quærendi ſcilicet, *quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti*, veluti iam pro natura inoleuit, maximè apud Iudæos, qui cum olim per deſertū ex Aegypto in manu forti ducerētur, ita male de Deo locuti ſunt. *Numquid & panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo?* quaſi dicerent. nolumus ei ſubijci, niſi hoc faciat. Deum autem cōtra huiusmodi homines maximè indignari, ex verbis ſequentibus oſtenditur manifeſtè; ideò audiuit Dominus, & diſtulit: ignis accenſus eſt in Iacob, & ira aſcendit in Iſrael. Caueant ergo ſubditi proprio inhiantes cōmodo, ne fortè ſibi velint eligere principem, qui reipublicæ potius vtilitati ſtudēs, quā propriæ, eſſet eligendus: aliàs enim, adhuc eſcē eorū in ore ipſorū, & ira Dei aſcēdit ſuper eos. Caueāt & prælati ne in alēdis corporibus tātūmodò

Pl. 171

occupati, spiritale animarum alimen-
tum penitus obliuiscantur; pascentes enim semetipsos, doctrinae verò pabulo commissas oves sibi non pascentes, certò sciāt strictā se Deo, non suae tantū velicationis, sed & subditorū rationem reddituros: ait enim Deus Ezech. c. 3. *Si dicēte me ad impiū morte morieris, non annunciaris ei, neq; locutus fueris, ut auertatur à via sua impia, & uiuat; ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autē eius de manu tua requirā.* Vnde D. Bernardus sem. 30. in Cant. deflet se maxime quod vineā alienam custodiendam suscepit, cum suam non sufficeret custodire. *Posuerūt me, inquit, custodem in vineis, vineam meam non custodiui.*

Ultimò tandē, fugit Christus in montē ne fieret rex, quia turbæ illū quærebāt, ut tēporaliter regnaret super eos, regnū autē eius non erat de hoc mundo, sicut ipse Ioānis 18. testatus est corā Pilato. Vnde Augustinus tractat. 51. in Ioānem ait longe aliter se habuisse Christū in suo regno, ac alij reges in suis: *Non enim, inquit, rex Israel Christus ad exigendum tributum, vel exer-*

citum ferro armandum, hostesque visibiliter debellādos: sed rex Israel quod mentes rogat: quod in aeternū consulat; quod in regnum cælorū, credentes, sperantes, amantesq; perducatur. Congruit prophetia Isaie c. 22. cum sic ait in persona Patris. *Dabo clauem David super humerum eius.* Ha de ser Rey multo à sua custodia, nō como os reys da terra, que o sam à custa de seu pouo. Super quibus verbis notat Chrysostomus homil. de diuite tomo 2. nomine clauis in prædictā Isaie auctoritate, crucem esse intelligēdam: Christus enim cruce tanquam clauis, paradisum nobis aperuit. Vnde Tertulianus lib. 3. aduersus Marcionem, *Quis, inquit, regum, insigni potestatis suae humero præfert & non aut capite diadema, aut manu sceptrum? solus nouus rex Christus, nouae gloriae potestatem humero extulit, crucem scilicet.* Potest etiam per clauem eo loco Isaie intelligi potestas iurisdictionis, animarumque gubernatio: quæ clauis super humerū danda Christo perhibetur, ut significetur, prælatis, qui vice Christi animarū curam, & Ecclesiae gubernaculum essent suscepturi, humero gestanda esse, quæ

Is. 22.

Chrysost.

Tert.

Ezech.

Bern.

Ioan.

Aug.

Annotationes in Euangelium

quæ alijs præcepissent, hoc est, quæ alijs imponderent onera, humero etiã ipsos debere, hoc est operatione gestare. Hoc sanè Christi regnum, & prælatorum munus adumbratum est in illo Dauid primo regno, de quo 1. Reg. cap. 22. sic legimus. *Conuenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi are alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps. Quo etiã sensu uidetur etiam accipiendū id, quod Angelus Lucæ cap. 1. ad Virginem Mariã dixit, Dabit ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob, & regni eius non erit finis. Ad hoc regnum Dauid, ut figuram impleret Christus Dominus, ut refertur Matth. 11. vocauit omnes, qui amaro esset animo, dicens. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego vos reficiam. De eodem*

1. Re.
22.
18.
Luc. 1.
Matt. 11.

Christi regno loquitur Dauid Psal. 95. cum ait. *Dominus regnauit à ligno*: sic enim legēdum esse affirmat Ambrosius in cap. 15. epistolæ primæ ad Cor. & D. Augustinus in commentarijs eiusdem Psalmi, & eandem lectionem retinet Ecclesia Romana.

Cū ergo turbæ vellent Christum constituere regem, ut nimirum super eos temporaliter regnaret, fugit ipse solus in montem, spiritualiter regnaturus cū ijs, de quibus Propheta quasi rogatus, quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? respondit. *innocens manibus, & mundo corde: qui non accepit in vanum animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo*: hic enim solus est, qui à Domino regnante de ligno misericordiã accipiet, & benedictionem à Deo salutari suo.

A N N O T A T I O N E S

I N E V A N G E L I V M,

Pro Feria quarta post Dominicam III.
in illud Ioan. 9.

Præte-

*Præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate;
& intetrogauerunt discipuli eius, quis peccauit,
hic, aut parentes eius? &c.*



Presentis vitæ calamitates, quib⁹ mortales quotidie conteruntur, in peccatorum pœnam fuisse datas, & sacræ scripturæ auctoritas, & sanctorum Patrum testimonia testantur. Et, vt à primorum parentum calamitatibus, & malis exordium sumamus, nemo non videt eam nuditatem, quam vterque in se ipso fuit expertus, à mandati diuini transgressione, pomique ventri comestione ortum habuisse, dicente Deo. *Quis ostendit tibi, quod esses nudus, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes comedisti?* vnde Chrysostomus homilia 12. ad Populum sic ait. *Adam patrauit peccatum, & statim se occultauit.* Vbi notandum est, quod antequam à Deo puniretur vidit se esse nudum, & occultauit se; & hoc iam erat patrati peccati pœna, quemadmodum videre est in homil. 8. eiusdē Chrysostomi ad eundē Populū Antiochenum, vbi inter

multa sic habet. *Talis est peccantiū consuetudo, omnia suspecta habent: umbras tremunt: omnem strepitum timent: talis enim res peccatum est: nullo prodit arguente; nullo condēnat accusante.* Vnde Proverb. 2. dicitur, *fugit impius ne minime persequente: iustus autē quasi leo confidit.* Est autem adeo verum pœnam deberi peccanti, ex eiusq; culpa, tanquam ex ligno vermem, pœnam oriri, vt etiam si impius nullum habeat à quo exterius puniatur, ipsamet impietas, & malitia subeat vicē tortoris; id, quod apertissimè ostendit idem Chrysost. serm. de ieiunio tomo 5. *Qui in malis est, inquit, in pœnā habet malitiā; primumq; malū est in malitia deprehendi. impius, & alienus à Deo etiam si non proijciatur in gehēnā, bonis priuatur. Qui non continēs, à concupiscentijs læditur: qui inuidet afflictione sua tabescet: qui furatur erubescit, & metuit: qui occidit, non credit vitæ suæ.* Videam⁹ hæc omnia, in impijsimo Cain: primū enim occiso fratre, priusquam

Pro

2.

Chr
lo

2.

N

quam

Annotationes in Euangelium

quam à Domino corriperebatur, tristitia iam affectus, & inuidia tabescens summo opere torquebatur; cui Deus; *Cur, inquit, iratus es, & cur concidit facies tua?* Ecce, quod dixit Chrysostomus, peccatum nullo prodit arguente. Deinde postquam punitus est à Deo poena exilij, quando nimirum audiuit, *Eris vagus, & profugus super terram*; ipsemet se ipsum capite damnavit dicens; *omnis igitur qui inuenerit me occidet me*. Ecce quod diximus, peccatum nullo, condemnat, accusante.

Neque prætereundum est id, quod Deus dixit ad eundem Caim; nempè, *si bene egeris recipies, si verò male, statim in foribus peccatum tuum aderit*: ubi peccatum non pro culpa, sed pro poena accipiendum est; & pro eo, quod nos habemus *peccatum in foribus aderit*, qui hebraicam veritatem dispungunt, sic transferendum putarunt. *peccatum in foribus cubabit*; quod verbum proprium est leonum cubantium. ut sit sensus; peccatum in foribus tanquam leo cubabit ad te ipsum terrendum, ac deuorandum. hoc est supplicium, ac poena mox peccatum consequetur.

Quamobrem Apostoli videtes hominem à natiuitate cæcum, putabant fieri non posse quin vel ipse peccauerit, vel parentes eius, ut cæcus nasceretur. Quo loco observandum est Deum aliquando, cum ei scilicet videtur expedire, parentes in filiis punire solitum esse; qua ratione diabolo permisit ut seruo suo Iob filiorum mortem annunciret, tanquam nuncium omnium acerbissimum: tunc enim Iob quasi de præcedentibus malis nihil doleret, cum audisset filios interisse, surrexit, & scidit vestimenta sua, &c. Vbi notandum est verbum, *tunc surrexit*, neque enim sine mysterio dictum est, *surrexit*, tunc nimirum, cum diabolus eum maxima tentatione deijcere conabatur; ut significetur virum sanctum tunc vel maxime assumpto fidei scuto surrexisse, ut posset in eo omnia nequissimi tela ignea extinguere.

Fuisse autem acerbissimum viro sanctissimo dolorem ex filiorum intereptione conceptum, testatur plane amor parentum erga liberos, qui maximus esse solet: sunt enim filij parentum viscera, in quibus sensus

Gen.
4.

Gen.
4.

3.

Iob.
c. 1.

AdPhi
lem. 1
3.
Hier.
Euri.
Pides.
Arist.
4.
Eccl.
10.
sus doloris, & ut ita dicam ani-
mi molitudo sita est, iuxta illud
Pauli ad Philemonem. 1. *Obse-
cro te pro meo filio, quem genui in
vinculis (Onesimum intellige)
tu autem illum, ut mea viscera
suscipe.* Sunt enim, ut ibi ait D.
Hieronymus, omnes filij parē-
tum viscera. Hinc est, quod il-
lud Eupiridis dictum maximè
commendatur. *Omnes, inquit,
profectò hominibus filij sunt ani-
ma.* Aristoteles etiam libro 8.
Ethicorum capite 12. *Aequè,
ait, parentibus vita liberorum cara
est, atque sua.* Paulus etiam iu-
reconsultus dixit nihil interes-
se, an aliquis in se malum veri-
tus sit, an in suis filiis, cum pa-
rentes magis in liberis terrea-
tur. Quare iudices in filijs tor-
quere solent parentes, ut ci-
tiùs ab illis extorqueant crimi-
nis confessionem, cum dubij
sunt vter illorum crimen ad-
miserit. Vnde descendenti-
bus à vita parentibus, filij supersti-
tes maximo sunt solatio: non
enim omninò mori se existi-
mant, qui viuentes relinquunt
filios. & Ecclesiastici capite 30.
dicitur, *Mortuus pater eius, &
quasi non est mortuus: similem e-
nim reliquit sibi post se.* Quare

plerique parentes cuperent al-
terna sua morte filiorum vitam
redimere, quemadmodum Da-
uidem lugentem dixisse legi-
mus 2. Regum 18. *Quis mihi det
ut ego pro te moriar fili mi? Quia* 2. Reg.
18.
verò David adeò de filiorum
interitu dolebat, voluit Deus
illum punire in morte filij,
qui natus fuerat ex adulterio
Bersabeeth, dicente Natham,
quia blasphemare fecisti inimicos
Domini, filius, qui natus est tibi 2. Reg.
12.
morte morietur. secundo Regum. 12.
cap. 12.

Quauis autem quæ hacte-
nus dicta sunt ita se habeant,
cæcus tamen iste sic natus, non
ideo cæcus natus est, quia pec-
cauerit, aut parentes eius quæ-
admodum Apostoli putauerāt,
sed ut manifestaretur gloria Dei
per illum, sicut Christus Domi-
nus Apostolis respondit, *neque
hic, neque parentes eius peccauerūt,
ut cæcus nasceretur, sed ut mani-
festarentur in illo opera Dei.*

Pro huius verò loci copiosa
expositione notādū est primò,
in ea prouidentia ratione; quā
Deus erga iustos exercet, eosdē
aliqua affligens tribulatione, mi-
rabilem se Deum, mirabilisque
nominis, & gloriæ maiestatem
N 2 ost en-

Annotationes in Euangelium

ostendere: eo enim nomine ag-
noscitur vult, & prædicari, non tã
quod filios delicatè nutriat, quã
quod illos seueriore disciplina
contineat; & quod seruos ha-
beat fideles, & constantes in la-
boribus, & ærumnis; & hunc si-
bi honorem, hanc sibi gloriam
à suis seruis deferri exigit. Audi
super hac re Apostolum Petrũ
in prima epistola cap. 4. *Si ex-
probandini in nomine eius, beati.*
Huius verò beatitudinis ratio-
nem reddens, subiungit, *quonia,*
quod est honoris, & gloriæ, & vir-
tutis Dei, & qui est spiritus eius,
super vos requiescit. Videtur enim
spiritus eius, qui igneus est, se-
ueriorisque disciplinæ, velut il-
la Noe colũba quærere, in quo
possit pedem figere, & cum
vix inueniatur, qui labores, &
ærumnas à Deo oblatas admit-
tere velit, non habet vbi requi-
escat pes illius: si quis verò lætus,
& gratus exprobat in nomi-
ne eius, super illum, Dei glorio-
sum nomen, virtus, & spiritus
requiescunt, isque Dei nomen
celebrat. Sic etiã Paulus ad Gal.
cap. 6. *Stigmata, inquit, Domini*
mei in corpore meo porto. Hoc est,
nota serui inustus sum, igne tri-
bulationum insignitus: Dei spi-

ritu succensus. Hæc verò stig-
mata, quæ alia sunt, quam ver-
bera, persecutiones, & ærumnæ
tëræ, marique? hæc igitur stig-
mata porto, ostẽto, & omnibus
conspicua, visendaque præbeo,
quo ex meis ærumnis Dominũ
meum, & Iesu nomen celebrẽ,
& prædicem. clariũs ad Philip.
1. *Magnificabitur, inquit, Domi-*
nus in corpore meo; id est, mag-
nus habebitur, & prædicabitur,
siue per vitam, cum me eripue-
rit ex multis vitæ discriminibus;
siue per mortem, videlicet cum
mea mors illius nomine suscep-
ta, testificetur dignissimum es-
se Christum Dominũ, pro quo
mori parati sumus.

Secundò notandum est ingẽ-
tes nos gratias debere Deo, cũ
tribulatione afficimur, cum sit
ingens beneficium; id, quod
insinuauit Paulus ad Philipp. 1.
cum donum Dei vocat non so-
lũ credere, sed etiam eius a-
more pati, videturque vtrum-
que beneficium coniũgere, vo-
cationis, & patientiæ, accepta-
rumque ærumnarum: quod v-
trumque simul initio nascentis
Ecclesiæ cõferretur à Do. Hoc
autem in gloriã Dei cedit: est e-
nim maximè gloriosũ, beneficiũ
ali-

2. Pet.

ad

Ad Gal.

lat. 6.

ad Phi-
lip. 1.

ad Phi-
lip. 1.

6.

ali-

alicui conferre, habereque ser-
uos, qui etiam ærumnis attriti,
gratias illi agere non obliuiscā-
tur, sicut Iob fecisse legimus cū
dixit, sicut Domino placuit, ita fa-
ctum est; sit nomen Domini bene-
dictum.

Neque verò solum hoc est
Deo gloriosū, sed & nobis vti-
le, aliquādo flagellari, quatenus
hac via nos Deus veluti fugiē-
tes apprehendit, & ad se venire
compellit iuxta id, quod dicitur
Os. 6. In tribulatione sua
mane consurgent ad me: venite, &
reuertamur ad Dominum, quia ip-
se cepit, & sanabit nos; percutiet,
& curabit. Vbi obseruandū est
verbum capiendi, ad prædā per-
tinere, & ad rapiendum more
leonis, vel lupi. eritque sensus;
instar leonis, aut lupi, visus est
Deus velle nos capere, & dis-
cerpere; atque vt nos caperet,
prædamque faceret, velut vn-
gue, aut dente infixio nos vulne-
rare. Verum non ille deuorare
vult, sed in suam potestatem re-
digere; non discerpere, non per-
dere: non enim lupo, sed pa-
stor est. Cepit ergo prædam vt
lupo, sed statim vt pastor fo-
uebit, & sanabit. Itaque percu-
tiet, & curabit, sicut ipse promi-

fit Deuteron. 32. Percutiam, &
ego sanabo. Quemadmodum ci-
tat D. Augustinus super Psalm. 32.
50. Illa, inquit, est vox Domini
percutiam, & sanabo. percutit pu-
tredinem facinoris, sanat dolorem
vulneris. faciunt hoc medici, secāt,
percutiunt, & sanant. armant se vt
feriant: ferrum gestant, & curare
veniunt. Hanc verò curandi ra-
tionem etiam Eliphaz amicum
Iob, agnouisse videmus: sic e-
nim in capite 5. eum dixisse re-
fertur. Beatus homo, qui corripitur
à Deo. increpationem ergo Domi-
ni ne reprobes: quia ipse vulnerat,
& medetur: percutit, & manus
eius sanabunt. Vnde iam vides
huiusmodi correptionem diui-
nam, omnino esse à nobis am-
plectendam, tãquam saluti ne-
cessariam, datamque à Deo, atq;
eidem non mediocriter glo-
riofam.

Quod verò attinet ad vtili-
tatem, imò fælicitatem, quæ ho-
mini à Deo percussio speranda
est, ea educitur ex verbo, bea-
tus, cum scilicet ille, qui à Deo
corripitur, ab Eliphaz beatus ap-
pellatur: Caietanus enim, & alij,
non, beatus, sed, beatitudines, le-
gunt; iuxta quam lectionem au-
getur significatio, & cumulum
N 3 re-

Annotationes in Euangelium

rerum multarum, quibus homo efficitur beatus, significabit; Alij respiciunt ad duplicem beatitudinem, temporariam, & æternam. Erit igitur sensus, beatitudines homini, qui a Deo corripitur; hoc est non semel felix, sed semel, & iterum, terque, quaterque beatus: modis omnibus felix: beatitudines ego illi, non unam tantum, sed omnia felicitatis genera denuntio.

Notanda est etiam elegantissima tum oppositio, tum coniunctio beati cum homine. *beatus*, inquit, *homo*: loco enim huius vocis, *homo*, legitur, *Enos*; quo vocabulo significatur homo miserimus, deploratae conditionis, ægerimus, vitæ, salutisque desperatae. eritque sensus, *Beatus homo*, hoc est, felix miser ille; diues & bonis omnibus cummulatus pauper ille; beatus modis omnibus, qui nunc dolet, & cruciatur iubente Domino; quam præclare cum misero, & ærumnoso agitur; dicite misero quoniam bene.

Non est autem insolitum in diuinis literis beatitudinem hanc, & gloriationem, qua patiuntur afflicti in tribulationibus suis, ad spem referri, quam concipiunt,

qui tribulantur: hoc enim docet Paulus ad Rom. 12. cum sic habet. *spe gaudentes: in tribulatione patientes.* & cap. 5. *gloriamur, inquit, in spe gloria filiorum Dei, non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus.* quasi dicat. non solum speramus fore ut simus aliquando beati, sed ita spem cum tribulationibus coniunctam habemus, ut qui gloriamur in spe, gloriatur etiam in tribulationibus. Rursus spem, & tribulationem ita cum gloria, quam speramus coniungimus, ut gloriosi iam nobis ipsi videamur in ipsis tribulationibus constituti, in fletu, & lamentis, & prelio cum tribulationibus exultare, & triumphare. Quare non solum est spes gloriae, sed & gloria spei, sicut Paulus loquitur ad Hebræos c. 3. & utrumque siue ad Ro
m. 12

Quare Apostolus 2. ad Cor. 4. postquam de tribulationibus differuisset, ita concludit. *Ergo mors in nobis aliquid operatur.* *Mors*, hoc est, iuxta expositionem Anselmi, mortificatio, & assidua malorum patientia. *In nobis*, qui mortificationem in corpore 9
31
2. Cor
4
cir-

circunferimus. aliquid operatur; hoc est, non est otiosa, neq; inutilis; sed operosa, efficax, fecunda, aliquid ex se profert. Neque etiam e contrario prosperitas, vi-
 ræq; iucunditas in voluptuarijs hominibus otiosa est; aliquid enim aliud præter voluptatē ex se gignit. Quid ergo o Paule operatur tribulatio in corde hominis afflicti? quid in corde Tobiae operata est cæcitas, qua necesse fuit ut à Domino probaretur? quid in corde Iob totius rei familiaris amissio operata est? quid sterquilinum, in quo iacebat, quid testa, qua saniem radebat; vide quid dicat. *aternū gloriæ pondus operatur in nobis.* quasi dicat. *nunc*, hoc ipso tempore, quo patimur, gignitur, & augetur ingens quidam gloriæ cumulus; tanta est spei efficacitas, tanta cogitationis intentæ, & contemplationis assidue vis, & robur: propterea enim subditur, *non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur.* Atque hæ videntur illæ esse beatitudines gaudium, exultatio, regni sublimitas, quæ Christus Dominus in paupertate, esurie, siti, lacrymis, & persecutionibus constituit, Matthæi

capite 8. ut verum sit omnino Marr. 8. quod D. Paulus ubi supra dixit, *Mors in nobis aliquid operatur.* De qua operatione intellige id, quod ait Dominus noster, de cæcitate huius hominis; quæ quidem cæcitas in causa fuit, ut manifestarentur opera Dei in homine isto cæco à natiuitate, qui cum videret se à Christo exterius fuisse illuminatum, credens quod ipse esset verus filius Dei, interius quoque Deo donante credendo illuminatus est.

Tertiò. notandum est, cum Dominus noster ait hominem istum natū fuisse cecum, ut manifestarentur in illo opera Dei, de fide intelligendum esse, sicut etiam cum inferius ait, *oportet me operari opera eius, qui misit me,* de fide intelligit, quæ tum ex miraculorum operatione, tum ex alijs operibus & Christi doctrina, fidelium mentibus erat infundenda. Vnde & ipsi credentes, & saluandi Isaïæ capite 11. 62. opus Dei appellantur. *Dicite, inquit, filiæ Sion ecce Saluator tuus venit; ecce merces eius cum eo, & opus eius corā illo.* Vbi merces iustorum, ipse Saluator dicitur; & opus suum appellat

Annotationes in Euangelium

quos redemerit, & iustificauerit, & coronauerit, qui coram Domino erunt semper in cœlo, erantque quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, vt non perderet quemquā ex eis. sic interpretatur Cyrill⁹.

Bea. Quantū verò Christus Dominus noster in hoc sudauerit opere perficiendo, expendens beatus Bernardus sermone 20. in Cant. conferensque illud cū opere creationis, *Hoc, inquit, est quod nostram deuotionem, & blādius allicit, & iustius exigit, & arctius stringit, & afficit vehemētius: multum quippè laborauit in eo saluator; nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis, auctor assumpsit. Illa denique, dixit, & facta sunt; at verò hoc vt faceret, & in dictis suis sustinuit contradictores, & in factis observatores, & in tormentis illusores, & in morte exprobatores.*

II. Præter quam quod autē saluandi omnes, iuxta prædictam Isaia auctoritatem, Cyprianiq; expositionem, opus Dei esse dicantur, & sint, addiderim, id, quod arctiori nos deberet amore constringere, omnes etiā in vniuersum fideles saluandos, existimandos esse ipsius Christi

Saluatoris nostri, & passionis ipsius mercedem copiosam: sic enim D. Cyprianus intelligit prædicta Isaia verba, vt Christus Dominus noster pro mercede copiosa suorum laborum accipiat fidelium conuersionē, & salutē; id, quod iam ex ipsius Cypriani verbis ad caput 40. nobis erit expendendum, cum sic habet. *Quod autem hoc dispensationis mysterium non esset infructuosum ei, qui propter nos, noster factus est, & crucem sustinuit, suamq; mortem ostendit: dicit enim Isaias, ecce merces cum eo, & opus coram illo; & mercedem nominat fructum ex eo, quod secundū carnem mortuus sit; dixit enim amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit ipsum solum manet, si autem moriatur plus fructus fert; & rursus. si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me; id, quod etiam præsciuisset diuinus David spiritu cum dixit ad eum; omnes gentes, quas fecisti venient, & adorabunt in conspectu tuo Domine. Itaque non irremunerata, nec infructuosa est hæc dispensatio. Hæc Diuus Cyprianus.*

In huius verò tanti beneficii recordationem, beatus Augustinus



stinus lib. de diligendo Deo ca.
 6. sic habet. *Primum cogita o ani-
 ma, quod aliquando non fueris, &
 ut esse inciperes, hoc Dei dono ac-
 ceperis: donum ergo eius erat ut fie-
 res. sed numquid ei aliquid dederas
 priusquam fieres? nihil certè dedi-
 se poteras priusquam fieres. magno
 debito obligata es anima, & pro
 omnibus his nihil habes, quod re-
 tribuas, nisi tantum ut diligas: nā
 quod per dilectionem datum est,
 12. non melius quam per dilectionem
 rependi potest. Magnum quidē est
 de Deo, quod esse me sentio opus
 eius, sed multo plus est, quod tran-
 sisse ipsum video in pretium meū:
 quoniam tam copioso munere ipsa
 redemptio agitur, ut homo Deum
 valere videatur. &c. Ex quibus
 verbis constat verum esse id,
 quod deuotus quidam deuotē
 admodum dixit. Magis anima
 tua, inquit, ad Christum perti-
 net, quam ad te, dicente Apo-
 stolo, 1. Cor. 6. *Non estis vestri.*
 1. Cor. 6. *empti enim estis pretio magno. &
 iure hoc quidem cum nos Chri-
 stus Iesus suo redemerit sangui-
 ne in Cruce. Vnde D. Bernar-
 dus in eandem sententiā sic ha-
 bet. Illum ratio urget, & iustitia
 naturalis totū se tradere illi a quo
 se totum habet, &c.**

Verum, ut ad cæcum natum,
 eiusdemque cecitatis rationem,
 quam Apostolis Christus red-
 didit, reuertamur, ecce iam vi-
 dimus sanctorū, & diuinæ scrip-
 turę testimonijs illuminati, quo
 nam modo intelligi debeat, eū
 fuisse cæcum natum non quia
 vel ipse, vel parentes eius pec-
 cauerint, sed solum ut in illo ma-
 nifestaretur opera Dei, hoc est
 fides, non solum in quantū di-
 uina virtute visum recepit, sed
 quatenus etiam interior illuminatus
 credidit, & coram omni-
 bus confessus est Christum esse
 Dei filium in mundum à Patre
 missum, ut cæcitatem humani
 generis, cuius ille figuram age-
 bat, & doctrina illuminaret, &
 pretioso sanguinis sui balsamo
 credendorū salutem operaretur.

Quod verò in prædicto sen-
 su Christi verba intelligēda sint, 13.
 colligitur manifestē ex alijs eius-
 dem Christi verbis Ioannis ca-
 pite 6. ubi quærentibus turbis,
 quid faciemus, ut opera Dei opere-
 mur? respōdit Iesus. *Hoc est opus
 Dei ut credatis in eum, quem misit
 ille.* Ioānis etiam cap. 4. cum idē
 Dominus Iesus sederet sic supra
 fontem Samaritanæ salutem fi-
 tiens, rogantibus discipulis, ut
 man-

Annotationes in Euangelium

105. 4 manducaret, respondit. *Meus*
cibus est ut faciam voluntatē eius,
qui misit me, ut perficiam opus
eius. Denique non acquieuit
 quousque mulier credens vo-
 cavit multos ex ciuitate, qui
 venientes ad Iesum etiam cre-
 diderunt, & mulieri dicebant,
quia iam non propter tuam loquel-
lam credimus: ipsi enim audiui-
mus, & scimus, quia hic est verē
Saluator mundi. Ergo hæc erat
 voluntas Dei, & cibus Christi,
 nimirum ut mulier illa & ex Sa-
 maritanis multi crederent, &
 hoc opus Dei Patris, qui filium
 miserat ad illud perficiendum.
 Potest & hoc ipsum confirma-
 ri ex ijs, quæ sequuntur scilicet,
Me oportet operari opera eius, qui
misit me, donec dies est: venit nox
quando nemo potest operari. Sic
 enim Chrysostomus exponit;
 donec dies est, hoc est, donec li-
 cet credere in me: donec vita
 hæc consistit, oportet me ope-
 rari. Venit nox, id est ultra neque
 fides est, neque labores, neque
 poenitentia. Theophilastus etiā
 hic, operari, interpretatur crede-
 re: opus enim, inquit, fide nominat.

Intelligamus igitur, fratres,
 quæ dicta sunt: videamus quid

Dominus dixerit: quidquid e-
 nim dixit, & fecit, gratia nostri
 fecit. *Me oportet, inquit, operari* 14
opera Patris donec dies est. Ecce
 Christus Dominus noster, &
 Pater eius benedictus; imò &
 tota indiuidua, ac beatissima
 Trinitas fidem, salutemque no-
 stram opus suum dicit, ac si ni-
 hil aliud operis haberet facien-
 dum, præter salutem animarum
 in se credentium. O amor, o pie-
 tas nostris bene provida rebus: O 14
 amor, o pietas nostris malè cognita
 seclis. Adeamus ergo cum fiducia
 ad thronum gratiæ eius, ut miseri-
 cordiam consequamur in auxilio
 oportuno, hoc est in tēpore, qua-
 le est illud tēpus, de quo Isaias
 cap. 4. Tempore, inquit, accepto ex 11. 4
 audiuite, & in die salutis adiui-
 te. & Paulus 2. Corint. 6. Ecce 2. Cor
 nunc tempus acceptabile, ecce nunc 6
 dies salutis: nimirum donec dies
 est: veniet enim nox quando ne-
 mo poterit operari. Operemur er-
 go dum dies est. Ecce qui ope-
 ratus est in nobis fidem Domi-
 nus Iesus, operabitur etiam &
 velle, & perficere ea, qui-
 bus vitam æternam
 consequamur.

(.?.)

ANNO

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro Dominica quinta.

Quis ex vobis arguet me de peccato. Ioan. 8.



Ominus, ac redēp-
tor noster I E S V S
Christus, cum dis-
cipulos suos ad præ-
dicandum mitteret,

eisdem præcepit ut primum E-
uangelium proponerent; tunc

Marc. 6. subiungit. *Quicumque non rece-
perit vos, nec audierit sermones ve-
stros, exeūtes foras de domo, vel de
ciuitate illa, excutite puluerem de
pedibus vestris, &c.* Hoc autem
fieri iussit quasi in testimonium
quod prædicatum fuerit Euan-
gelium ciuitatibus, & populis
illis, qui tamen illud recipere
noluerunt. Vbi D. Hieronymus,
Hier. Puluis, inquit, excutitur de pedi-
bus in testimoniū laboris sui, quod
ingressi sint ciuitatem, & prædica-
tio apostolica ad illos usque per-
uenit, &c. Huius facti rationē
A. 18. videtur tetigisse D. Paulus, ut re-
fertur Actorum cap. 18. Cum
enim prædicaret Corinthijs, cō-
tradicientibus illis, & blasphemantibus,

excutiens Paulus ve-
stimenta sua dixit. *Sanguis vester
super caput vestrum: mundus ego
ex hoc ad agentes vadam.* Idem
fecisse legimus Act. 20. cum E-
phesi prædicaret. quemadmo-
dum etiā & Samuel. 1. Reg. 12.

A. 20.

Eodem modo se habuit Do-
minus Iesus, sicut ex præsentī
Euangelio Ioan. 8. didiscimus,
coram principibus sacerdotū,
15. & turbis Iudæorū, quibus iam
fidei veritatem sapissimē præ-
dicauerat; & ne aliquam habe-
rent excusationem, se ipsum &
vita, & moribus ostendit inno-
centem dicens, *Quis ex vobis ar-
guet me de peccato? si veritatē dico,
quare non creditis? dicebant sæ-
pius pharisæi, prædicante Iesu;
tu testimonium perhibes de te, te-
stimonium tuum non est verum;*
ostendit ergo modo suam inno-
centiam, quia ex hoc refutaba-
tur eorum argumentum, cum
Messias innocens, & sine pec-
cato

Is. 53. cato esse deberet; innuitq; hoc
Isaias propheta, cū modo ouē,
modo agnum Messiam appella-
uit. cap. 53. *Tanquam ouis ad oc-
cisionem ducetur, & non aperiet
os suum. & iterum, tanquā agnus
coram tondente se obmutescet.*

Theo- Notandum est hoc loco ex
dor. Theodoro, nō sine mysterio
Isaiam dixisse ouēm istam ad oc-
cisionem ducēdam, agnum ve-
ro ad tōsionem: cum enim in
Christo duæ sint naturę, huma-
na scilicet, & diuina, illa per
ouem, propter eius fragilitatem
significatur, hæc verò per agnū
propter virilem fortitudinem;
rectè etiam cum Christum cō-
parauit cum oue, ad occisionē
ducendum dicit, quia secūdam
naturam humanam passus est;
cum vero illum agno alsimila-
uit, solum ait esse tondendum,
quia diuina natura mori nō po-
tuit, sed solūm tonderi id, quo
ad Phi operiebatur, nempe humauitas
lip. 2. qua tanquam habitu Apostolus
inuentum, atque indutum fuis-
se testatur Dei filium.

Cant. 5. Eadē Christi innocentia ostē-
ditur in Canticis Canticorum
cap. 5. illis verbis; *dilectus meus
candidus, & rubicundus, electus
ex millibus.* Hoc autem allego-

ricè intelligendum est de ipso
met Christo Iesu, qui caruit om-
ni labe peccati. Vnde neq; Iu-
dæi, qui aduersus eum linceos
habuere oculos, sicut & oculi
omnium inimicorum esse solēt,
quidquam in eo culpa dignum
inuenire potuerunt. Id, quod
etiam patet in Isaia c. 53. aper-
tissimè dicente de Messia. *Qui
peccatum non fecit; nec inuentus
est dolus in ore eius.* Gregorius
Nicænus verba illa Cant. *ele-
ctus ex millibus*, refert ad priui-
legiū generationis Christi, quæ
rarissima, noua, ac mirabilis fuit,
nempe ex Virgine matre, qua-
lem decebat habere Deum, si-
quidem matrem habere voluit:
sicut etiam Virginē, quæ esset
filium genitura, non alium, quā
Dei filium habere decebat, vt
beatus Bernardus adnotauit.
Non poterat ergo Christus nō
confidenter dicere etiam corā
Iudæis inuidis, & inimicis, *quis
ex vobis arguet me de peccato?* vt
cunctis præconfusione tacenti-
bus, consequenter diceret, *si ve-
ritatem dico vobis, quare non cre-
ditis mihi?*

*Si veritatem dico vobis,
quare non creditis?*

Ma.

16. **M**anifestè apparet ex hoc loco quam iure Prophe-
ta dixerit in persona Christi,
Odio habuerunt me gratis: cum
24. enim bonū ex sua natura ama-
bile sit, & verum sit maximè in-
telligibile; Christus verò mani-
festam fecerit pharisæis bonita-
tem, & innocentiam suam atq;
veritatē; ipsi nihilominus, nec
bonitatem amare, nec veritatē
intelligere aliquo modo volue-
rūt. Huius vero pharisaicæ ini-
quitatis ea ratio potest assigna-
ri, quia veritas est veluti Sol,
qui minutissimos atomos os-
tendere solet; vnde ipsi, tam ma-
ximis sceleribus iniquitati, veri-
tatis prædicationem odio ha-
bebant, ne eorum prava opera
manifestarentur. Et hæc est etiā
ratio illius proverbij; *Obsequiū
amicos, Veritas odiū parit.* Id quod
in lib. 3. Reg. 21. Manifeste cō-
3. Re. probatur, cum scilicet rogatus
21. Rex Israel à Iosaphat utrū esset
Propheta Domini, à quo posset
fiscitari, esset ne eundū ad bellū;
ait Rex. *Remansit vir vnus per
quem possumus Dominū interroga-
re, sed ego odi eum quia non Pro-
phetat mihi bonum, sed malū:* erat
autem Propheta Michæas; Pro-
phetante autē eo veritatē, per-

cussus est in maxillam, ac deni-
que. *Iussit eum rex vincitum te-
neri, & sustentari pane tribulatio-
nis, & aqua angustia.* Paulus quo-
que ad Galat. 4. *inimicus,* inquit,
vobis factus sum verum dicens vo- Ad Ga
lat. 4.
bis; arguebat Apostolus eorū vi-
tia prædicatione veritatis, ideo-
que ipsum odio habuerunt. Præ-
dixerat idem Amos Propheta Amos
cap. 5. cum dixit, *Odio habuerunt
corripientem in porta, & loquentē
perfectē abominati sunt.* Dixerat
Dominus noster Iesus, qui male
agit odit lucē, ne arguantur opera
eius mala; vnde cū Christus sit
lux mundi, oderunt eum quia
ex eius verissima doctrina, ope-
rapharisæorum pessima argue-
bātur: ideo ipsi nitebātur Chri-
sti innocentiam blasphemijs oc-
cultam reddere, ne coram So-
lis luce eorum peccata manifest-
tarentur.

*Qui ex Deo est, verba 17.
Dei audit: propterea
vos non auditis, quia
ex Deo non estis.*

Verissimam esse, ac terribi-
lem huiusmodi sententiā,
ore diuinæ veritatis prolatam,
ostendit beatus Gregorius ho-
mi-

Annotationes in Euangelium

Greg.
magn.

milia 18. in Euangelia, vbi sic ait. Si Verba Dei audit, qui ex Deo est, & audire Verba eius non potest quisquis ex illo non est: interroget se vnusquisque si Verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget vnde sit. cœlestem patriam desiderare Veritas iubet; carnis desideria conterere, à mundi gloria declinare, aliena non appetere, propria largiri. Penset ergo apud se vnusquisq; vestrum, si hæc vox Dei in cordis eius aure conualuit, & quia iam ex Deo sit, agnoscat. Vitam ergo vestram ante mentis oculos reuocate, & alta consideratione pertimescite hoc, quod ex ore Veritatis sonat: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis, &c. De ijs verò hominibus, qui Dei filium hæc dicentem audire noluerunt, & de sui similibus, locutus est

18. 3. Isaias Propheta cap. 28. cum dixit, In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum istum, ad quem dixit, hæc est requies mea, reficite lassum. hoc est loquetur ad eos in lingua peregrina, quam non intelligent. Septuaginta ita verterunt, labijs blexis loquetur. em lingua de tartamundo. Non quod Dominus ita locutus sit ad illos, sed quia ipsi eum essent audituri si.

cut si haberet verba blexa, quæ nunquam bene percipiuntur. Eodemque sensu dicitur apud eundem Prophetam cap. 6. Cui, loquar, & quem contestabor, ut audiat? Ecce incircuncisæ aures eorum, & audire non possunt, hoc est, obturatas aures habent, plenaeque mundanis vocibus, ideò audire non possunt.

Christo igitur Domino nostro interroganti, si Veritatem dico vobis quare non creditis mihi, ex dictis respondere possemus, ideò pharisæos audire eum noluisse, quia veritas euangelicæ doctrinæ, quam illis prædicabat sermo erat eisdem peregrinus, nempe cœlestis, qui ideo à terrenis hominibus, mundique filiis, percipi nequaquã poterat. Denique non credunt, nec audiunt homines pessimi, huiusq; lucis filij annuntiatam à Christo veritatem, quia veritas est. si esset mendacium, & audirent, & intelligerent: mundus enim quod suum esset agnosceret. Christus tamen Dominus aliter, & quidem audientibus terribilius respondit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

Audiamus ergo Iesum veritatem nobis quotidie, & in facris

*Nonne benedicimus nos
quia Samaritanus es
tu, & demoniū habes?*

ACcepta tanta contumelia, 19.
quid Dominus responde-
rit, audiamus. Ego, inquit, dæmo-
nium non habeo, sed honorifico Pa-
trem meum, & vos inhonorastis
me. Quid mansuetius, quid sua-
uius, quidvē dulcius responde-
ret mansuetus agnus, cum vni-
co verbo posset inimicos suos
perdere, & in nihilum redigere?
Verum ita respondit, cui non
perdere venerat, sed saluare.
Non occidere, sed sanare. Pha-
risæi verò tanquam frenetici in
medicū insurgentes dicūt. Dæ-
monium habes. Vide quid dix-
erit Augustinus. Pertulit omnes in- Aug.
firmos eorum, curauit languidos,
predicauit regnum cœlorum, non
tacuit vitia eorum, ut ipsa potius
eis displicerent, non medicus, à quo
sanabantur. His omnibus curatio-
nibus ingrati, tanquam multa fe-
bri frenetici insanientes in medi-
cum, excogitauerunt consiliū per-
dendi eum.

Cæterum nihil horum, man-
suetum potuit Iesum ad iracū-
diam prouocare, quin potius man-

cris literis prædicantem, & per
sanctos Apostolos, Ecclesięque
Doctores viā salutis iogiter an-
nuntiantem, ut possimus dice-
re cum Propheta, *Auditui meo
dabis gaudium, & lætitiā*: nam
de ijs, qui non audiunt, ait Ber-
nardus quod filium Dei nō re-
putant Iesum, quem etsi verbo
confiteantur, factis tamē eun-
dem negant. *Putas ne, inquit, fi-
lium Dei reputat Iesum, ille, qui
nec minis eius terretur, nec promif-
sionibus attrahitur? hic etsi verbis
confiteatur se nosce Deum, factis
eū negat.* Ecce arguimus Iudeos
quod regem suum, & Dominū
nostrum Iesum Christum in fa-
cie negauerunt, insuper & blas-
phemauerunt. Arguamus ergo
& nos metipsos, qui etiam si ver-
bo eum non negauimus, ipsi ta-
men iniuriam malè viuendo fe-
cimus. Audite Augustinum tra-
ctatu 50. in Ioannem. Qui malè
viuunt, & Christiani vocantur, in-
iuriam Christo faciunt; de quibus
dictum est, quod per eos nomē Dei
blasphematur. Ecce vidim⁹ Chri-
stianos Dei nomen iniquis suis
operibus blasphemātes: videa-
mus modò Iudeos verbis, & fa-
ctis id ipsum facientes.

Annotationes in Euangelium

mansuetissimè, sicut solebat, ait illis. *Ego dæmonium non habeo*. Verè vates Regius in persona ipsius dixerat. *Circumdederunt me sicut apes*. Psal. 117. in contextu græco additur, *fauum*; vnde Augustinus, *Nescientes*, inquit, *persecutores Domini, fecerunt eum nobis in passione dulciorem*. In cuius figura Sanson leonem occidens fauum postea in ore eius inuenit, quem gustauit.

Notandum est autem in prædicta similitudine apiû, qua vtitur Propheta, earum hanc esse naturam, ut quandocûque aculeo infixi nos pungunt, se ipsas interim occidant. Eodemq; modo Iudæi dum iniurijs, & blasphemijs Dominum Iesum impetere tentant, se ipsos æterna morte, æternisq; supplicijs dignos efficiunt; insuper & nobis eundem in passione super mel, & fauum dulciorem effecerunt. Mirabilius quid dicam. etiâ ipsi, qui Christum occiderunt inimici, quoties resipisci voluerint, & penitere, de ore occisi à se leonis possunt mellis dulcedinem gustare, hoc est ab ipso, quem occiderunt, misericordiæ dulcedinem, tantique sceleris veniam impetrare: sic enim legim⁹ Mar-

ci c. 15. de quibusdam, qui postquam Dominus Iesus in Cruce voce magna clamans expirauit; *Reuertebantur percutientes pectora sua*; ex quibus vnus ait. *Verè filius Dei erat*. Adde quod nihil dulcius in ore nostri leonis inueniri potuit, quam illa pro suis crucifixoribus oratio ad Patrem; *Ignosce illis quia nesciunt quid faciunt*; qua quidem oratione, ut notauit Augustinus. *Illis iam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat iniuriam*. & quid non dulcius de ore eius, cuius vel solum nomē, ut ait Bernardus, *est mel in ore, & iubilus in corde*. Hanc verò celestis sponsi in loquendo dulcedinem petijt Ecclesia in illis verbis Cant. cap. 1. *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, flagrantia vnguentis optimis*. Longè enim aliter Ecclesia noua diuini sponsi præsentiam videre, eiusque suauissima verba audire cupiebat, ac olim populus Iudæorum ducem suum Moysen, quem potius audire volentes dicebant; *loquere nobis tu, & ne loquatur nobis Dominus ne fortè moriamur*. Exodi. 20. hæc sunt verba sinagogæ Moysen suum per mansuetudinē audire cupiētis. Et ecce plusquā Moyses

Psal.

117.

Aug.

Iudic.

14.

Mar.

15.

Aug.

Bern.

Cant.

11.

Exod.

20.

ses

ses hic, nēpē Iesus noster. Moy-
ses enim licet mansuetus, tamē
Aegyptium iniuriam facientem
proximo suo, occidere non du-
bitauit; Iesus autem tot, tantisq;
pharisæorum prouocatus iniu-
rijs, non solūm eos, cum posset,
non occidit, sed ne maledicen-
tibus quidem, & sēpē blasphe-
mantibus, maledixit; sed Dei ho-
norem zelatus ait, *Ego dæmoniū
non habeo, sed honorifico Patrem
meum, & vos inhonorastis me.*

21. Expēdite modò quanti Deus
faciat salutem animarum. nō de-
dignatur honoris sui iacturam
pati, iniurijs affectus nihil non
mansuetē respondet, vt vel sic
pharisæi intelligant, quanti fa-
ciat eorum salutem, pro qua nō
recusat tot opprobria sustinere.
Honor, vt ait D. Thomas 2. 2.
q. 103. art. 1. ad 2. est maximū
bonum inter externa bona, quē
omnes homines non tantum
appetūt, verum etiam inter iu-
cundissima censent, quē admo-
dum & assertor noster tacitē do-
cuit cum dixit; *& vos inhono-
rastis me*; quæ quidem minimē
diceret nisi crederet honorem
maximi esse faciendum, iuxta
id, quod dicitur Prouerb. 30.
Melius est bonum nomen, quā

multæ diuitiæ. Vnde cum innu-
meris affectus verberibus nihil
respondisset, percussus tamē in
maxilla à ministro pōtificis ait,
Cur me cedis? Ioan. 18. sustinuit
tamen salutis nostræ consulens,
nobis relinquens exemplum, vt
vestigia eius sequamur. Sic &
Apostolus. 1. Cor. 4. stultus vo-
cari passus est, & purgamenta, vt
ipse loquitur, *huius mundi factus
est omniū peripsema.* Hoc est iux-
ta expositionem D. Thomæ, re-
putatus sum, & à Iudæis, & à gē-
tibus, vt per me mundus inqui-
netur, & propter meā occisionē
mundus purgetur; & tanquam
sim omniū peripsema: dicitur e-
nim peripsema quodcunq; pur-
gamētū, vel pomi, vel ferri, vel
cuiuscunque alterius rei. & hoc
vsque adhuc, quia scilicet conti-
nuē Apostolus illud patiebatur.
sed aliquando deficiet secundū
illud Sapientiae. 5. vbi ex ore im-
piorū dicitur, *hi sūt, quos aliquā-
do habuimus in derisum, & in simi-
litudinē improperij.* & postea sub-
ditur. *Quomodò ergo computati
sūt inter filios Dei?* Hæc D. Tho.
in 1. ad Cor. c. 4. sic etiā Moyses
pro populi salute propriam cō-
tempnit honorem. Exod. 32. cū
scilicet Deus *demitte me*, inquit,

Ioan.
18.

1. Cor
4.

Diuus
Tho.

Sap. 5

Exod
32.

Annotationes in Euangelium

ut irascatur furor meus contra eos,
& deleam eos: faciamq; te in gen-
tem magnam. Grande honra, &
tudo despreza Moyses a conta
de que não se perca o pouo.
Cur, inquit, Domine irascitur fu-
ror tuus contra populum? &c. Hęc
meminerint, qui p minimo ho-
noris puncto, cuncta subuertūt,
dicentes ò honoris mei iacturā.
&c. Quid superbis puluis, & ci-
nis? nonne vides Christum Do-
minum vnicum Dei patris filiū,
nihili facere iniurias, blasphe-
mias, & opprobria Iudæorum
pro ipsorū salute; nēpe ut ostē-
dat proximi salutē honori pro-
prio nobis esse anteponendam?

22.

Tanti verò Dominus noster
fecit humanam salutem, ut eam
sitire dicatur, quemadmodum
adnotauit B. Ambrosius serm.
30, de eleemosyna, expendens
id, quod in cruce pendēs dixit,
Sitio. Sitiebat, inquit, non potum
hominum, sed salutem: non aquam
mundi, sed redemptionem: sitire se
simulat ut sitientibus æternam gra-
tiam largiatur: neque enim poterat
fons sitire. Vbi etiam beatus Ber-
nardus sitientem Christum al-
loquitur in hunc modum. Quid
sitis Domine? ergo ne te plus cru-
ciat sitis, quam crux? de cruce siles,

& de siti clamas sitio? quid? nostrā
salutem, &c. Ad eandem sitim
spectat id, quod Iudę dixit, quod
facis fac citius. In quo sensu in-
telligitur illud Psal. 20. Domine
in virtute tua letabitur rex, & su-
per salutare tuum exultabit vehe-
menter; hoc est, quia disposuisti
mundum saluare per ipsum, ut
ait Cassiodorus, desiderium ani-
mæ eius tribuisti ei. Eadem siti,
eodemque desiderio desidera-
uit pascha manducare cum dis-
cipulis suis, ponere animam, &
sumere, ac mundum redimere,
ut exponit beatus Augustinus.
Nouit hoc, qui dixit ei in spiritu
loquens, ad prædam ascendistis fi-
lii mi: requiescens accubuisti; pro
quiete enim fatigationis suæ cō-
putauit mortem durissimam:
porque deseiaua, & quem tem-
o que deseja descansa. Vnde ad
ea verba sic ait Ortis. Siccine re-
quiescis Domine? hæc est requies
tua post tantam fatigationem ut
dum crucifixus pendes, requiescere
dicaris: & quidem fratres ipso eru-
diente intelligo quod in tantum di-
lexit nos, ut ex quo venit in mun-
dum, pœnalis, & fatigatione plena
esset ei dilatio suæ mortis, per quam
mundus viuificandus erat. & hoc
satis patet cum ait, quomodo co-
arctor

Psal.
20.

Gen.
49.

Ortis.

23.

Amb.

Bern.

arctos donec perficiatur. Quæ cū ita se habeant, nihil mirū si Iudeis blasphemantibus, tam benigne responderit dicens, Ego demonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. Neque enim attendebat à quibus patiebatur, sed pro quorū salute moriebatur; neq; eorum volebat iniurias vlcisci, pro quibus venerat crucifigi.

Hæc meminisse oportet cum te aliquis afficit iniurijs, ne ad ultionem prouoceris, neue malū pro malo reddere velis; fortè enim pro illo Christus mortuus est; & plerumque, vt notauit D. Aug. Augustinus, cum tibi videris odisse inimicum, fratrem odisti, & nescis. Meminisse quoque iuuabit, quod si vlciscaris, prius te, quam alium lædere oportet, iuxta illud Zachar. 2. qui vos tangit, tangit pupillam oculi sui. Hoc est, qui vobis nocet, sibi prius nocet, quam vobis; grauitè enim punietur. Ita Cyrillus, & Vatablus. vel sic. Qui vos tangit, tangit pupillam oculi sui, seu eius, idest Dei, vt nimirum Propheta ipse loquatur, quasi dicat maximè Deū offendit. Videturque Propheta alludere ad illud Deuter. 32. Circumduxit eum, & docuit, & cu-

stodiuit quasi pupillam oculi sui. Quam custodiā postulauit Regius Vates dicens in Psal. 16. a resistētibz dextera tua custodi me, vt pupillam oculi; quem locū expendens Ambrosius lib. 6. in exameron sic ait. pupilla ne qua incidentis iniuriæ offensione lædatur, pilis hinc inde consertis, velut quodam vallo per circuitum mununtur: vnde tutum auxilium postulans Propheta ait, custodi me Domine, vt pupillam oculi; vt protectionis diuinæ fieret tam securæ custodia, quam pupillam oculi, tutissimo quodam naturæ vallo munire dignatus est: simulque quia, & innocentia, & integritas leui sorde aspersa violatur, & gratiæ suæ munus amittit. Hæc Ambrosius.

Notandum est etiam verbū, tangere, in prædicta Zachariæ auctoritate, idem esse ac minimum lædere; inde verò discè summum Dei erga nos amorē, qui vel minimum suorum tactū sibi acerbissimum esse demonstrat, cum eū comparat læsioni pupillarum. D. Hieronymus in commentarijs super Zachariam sic eundem locum exponit. Qui sanctos Domini tetigit, sic est quasi vexare cupiat pupillam

Ps. 16

Ambr

24.

Hier

Annotationes in Euangelium

Matt.
5.

oculi eius, & illum nitatur clara luce privare, de qua loquitur Matth. 5. *Vos estis lux mundi.* Itaque vult Divus Hieronymus sanctos esse velut lumen oculorum Dei; quo quid præclarius dici potuit ad amplificandum iniuriarum magnitudinem, quibus sancti à sceleratis hominibus afficiuntur? nihil enim aliud præstant, quam pupillam Dei tangunt, eiusque oculorum lumen offēdit. Quod si Deus ita offenditur in servis suis persecutionem ab impijs hominibus patiētib, ut dixerit, *Saule, Saule quid me persequeris?* quanto magis vobis videtur, Iudæos læsisse oculos divinæ maiestatis Christū Dominum, de quo dixerat, *hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui?* Nec tamen idcirco de Iudæis blasphemantibus vindictam sumere voluit, cum posset, ne nobis in re simili, idē licere putaremus.

Abraham pater vester exultavit ut videret diē meum: vidit, & gavisus est.

25.

Videtur Dominus IESVS his verbis velle eos ad fi-

dem prouocare: cum enim Iudæi sæpissimè dixerint se esse filios Abraham, eisque Christus superius responderit, *Si filij Abraham estis, opera Abraham facite*, nunc eisdem clarius ostendit, quæ sint opera Abraham, quæ imitari debeant: *non enim omnes, qui ex Abraham, hi sunt filij Abraham*, sicut ait Paulus ad Romanos cap. 9. id est, *non qui filij carnis hi, filij, sed qui filij sunt promissionis æstimantur in semine*; neque enim naturæ, ut dixit Theodoretus, sed virtutis querit Deus generationem. Cum igitur pharisæi de patre Abraham gloriarentur, ait illis Dominus noster; *Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum, &c.* quasi diceret. Si filij Abraham estis, credite cum illo, ut fidei ipsius veri filij esse possitis: ipse enim credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: vidit diem meum non carnis, sed fidei oculis. *Vidit & gavisus est*; vos autem qui non solū me præsentem habetis, sed etiā tot miracula quotidie videtis, quæ nemo potest facere, nisi solus Deus, neq; tamē creditis, insup & blasphemātes, me iniurijs afficitis. vel ergo cū Abraham patre

Rom.
c. 9.

ve-

vestro credite, vel de ipso tanquam de patre nolite gloriari, cuius opera non curatis imitari: apud Deum enim solum eius fidei filij in semine reputantur.

Eodem sensu apud Ioannem Euangelistam cap. 1. legimus de Nathanaele dixisse Iesum, *hic est*

Ioā. 1. *vere Israelita, in quo non est dolus:* non quod Nathanael ex genere esset Israel, sed quia in Christū crediderat. & propter fidē erat filius Israel, & Ioannes Baptista etiā de fide dixit, *Potens est Deus*

de lapidibus istis suscitare filios. *Abrahæ.* Matth. 3. hæc est illa allegoria, de qua loquitur Paulus ad Galat. 4. *Abrahā, inquit, duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera: sed is, qui de ancilla iuxta carnem natus est; qui verò*

26. *de libera iuxta repromissionē; quæ sunt per allegoriam dicta.* Sciant igitur Iudæi, quod si solum gloriantur se esse filios Abrahæ naturali ppagatione sicut Ismael, cum ipso foras eijcientur, nec ullam in domo paterna habere possunt hæreditatem: sic enim

Gen. 21. *scriptum est Gen. 21. dixisse Sarā ad Abraham. Eijce ancillam, & filium eius: non enim hæres erit cum filio meo Isaac.* Dolens igitur Christus de hac filiorū eie-

ctione reducit eis in memoriā Abrahæ patris eorum fidem, ut si velint eam imitari, cum Isaac promissionis filio possint regnum Dei hæreditare. & hoc est quod Phariseis ait. *Pater vester Abraham exultavit, ut videret diē meum, vidit & gaudis sum.*

Quis autem fuerit dies, quē vidit Abraham, & quo pacto eū viderit, cur etiam gaudis fuerit, iam nobis est inquirendum. Et quidem quod attinet ad primum varię sunt doctorum opinionones. Prima est eorum, qui putant diē Christi, diē æternitatis suę appellari, cupisseque Abraham videre diē suum, hoc est ipsum Christum, quatenus erat æternus, cognoscere: cognovisse autem per fidem: quia credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Sic Augustin. hoc loco, & lib. 2. contra Pelagium, & serm. 70. de tempore. & Beda in commentarijs. *Diē meum, inquit Augustinus, vidit, quia mysterium Trinitatis agnovit.* Neque tamen ipse Augustinus improbat diē Christi esse tempus, quo in hac vita homo versatus est. Alij diē Christi intelligunt adventum eius in carne, totumque tempus, quo

Aug.

Annotationes in Euangelium

in mundo versatus est, id, quod omnes Patres veteris testamēti videre sūmoperē cupiebant, iuxta illud eiusdē Christi Matt.

13. *Multi prophetae, & reges voluerunt videre, quae vos videtes, & non viderunt.* Sic Iræneus lib. 4.

c. 11. Hylarius lib. 5. de Trinit. Bernardus serm. 6. in vigilia Natiuitatis. Alij diem suum, crucis, & passionis suae tempus vocari dicunt, eumq; diem Abrahamū optauisse, quem sciebat salutem sibi, & omnibus hominibus allaturum. Sic Chrysostomus, Theophilactus, & Exthymius. Quo modo autē Abrahā viderit diē Christi, non conuenit inter doctores. Conueniant quidē omnes, quod fide illum viderit: in figura verò, minimē: nā alij volunt figuram fuisse Isaac. Gen.

22. ita Chrysostomus, Ammonius, Theophilactus, & Euthymius. Alij cū Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Gen. 18. sic August. Beda, & Rupertus.

27. Vidit igitur Abraham diem Christi, nempe crucis, & passionis eius in monte, quem iubente Domino ascendit, filium immolaturus, vbiverosimile est, & credibile reuelatū ei fuisse mysteriū crucis, in qua immolāndus

erat filius Dei Christus Iesus verus Deus, verusq; homo: ideo namq; Isaac nō est immolatus, sed aries, quia Christus moriturus erat quatenus homo, quem aries ille immolatus figurabat; fuit ergo hāc manifesta figura Christi cruci affixi. Quid est enim, quod Isaac ad immolandū ducitur, & ligna portat, arae super imponitur, & viuit, nisi qđ redemptor noster ad passionē ductus, lignū crucis portauit, & sic in sacrificio pro nobis ex humilitate mortuus est, vt tamen ex diuinitate immortalis permaneret? reducenda sunt in memoriā verba illa patriarche tunc temporis ad Isaac. Dominus providebit sibi victimam sacrificij filii. & videte arietē, quē in monte hārentē cornibus Dominus iussit immolari pro Isaac; neque enim hoc sine mysterio factum est. Est autē mysteriū quod sicut tunc prouidit Deus victimā pro Isaac, quemadmodū illi prädixerat Abrahā dicens, Dominus providebit sibi victimā; prouidit autē arietem; qui ibi immolatus est pro Isaac, vt figura esset sacrificij, quod Deus pater accepturus erat pro mundi redēptione: sic etiā postea, quando venit

ple-

plenitudo tēporis missus est fili⁹
Dei in mundū vt in monte Cal-
uariæ offerretur sacrificium ac-
ceptabile in remissionē omniū
peccatorū, & ita iam non in fi-
gura, sed in rei veritate Domin⁹
sibi victimam sacrificij provide-
ret, sicut prædixerat Abraham.

28. Cæterum cum dies Christi,
quē Patriarcha vidit, passionis,
& crucis eius dies intelligēdus
sit, quid est, quod Dominus Ie-
sus ait, *vidit, & gaudius est?* letat⁹
ne fuit Abrahā de Christi iniu-
rijs, & blasphemijs de flagellis,
de spinea corona, de crucis ba-
iulatione, de clavis, eius manib⁹,
pedibusq; infixis, ac deniq; de
morte omniū crudelissima letari
ne potuit Abrahā, vt de illo di-
catur, *vidit, & gaudius est?* dicen-
dū videtur patriarcham non de
Christi morte, & passione, sed
de innumerabilibus bonis, ac
Dei beneficijs, quibus eius Eccle-
sia donāda erat per passionem
eius, & mortē, letari potuisse: de
hac enim lætitia non Abrahæ
modo, sed totius populi Chri-
stiani prædixerat Isaias prophe-
ta c. 9. *Latibuntur, inquit, corā eo*
u. 9. *sicut, qui lætātur in messe: sicut ex-
ultāt victores capta præda, quādo
diuidūt spolia. Ecquis enim non*

maximè lætetur vidēs Deū pa-
trē per filij mortē iā hominibus
reconciliatū, nec nō & ipsius fi-
liū brachijs in cruce extensis in
amplexus peccatorū? *inter bra-
chia Saluatoris, ait Aug. & vivere
volo, & mori cupio. Quis nō gau-
deat videns beatissimum illum
diē Christi, quo ipse se inclina-
uit, vt ijs omnibus, qui antea
fuerant inimici, osculadaret? vi-
de quid dixerit Augustinus. Ca- Aug.
put inclinavit in morte, vt suis fi-
delibus oscula daret. Quis nō læ-
tetur videns angelum Dei post
multam cædem, Dei iussu gla-
dium in templo deposuisse? Ec-
ce Dominus Deus, qui ante pa-
radisi portā, angelū collocaue-
rat gladium habentem, mortuo
filio eius Iesu, iam gladium de-
poni iussit, voluitq; vt deinceps
regnum cœlorū vim pateretur,
postquam Dominus Iesus cruce
eius tanquā claue paradisi por- 29.
tas iussit aperiri. His igitur, &
multis alijs de causis *Abraham
exultavit vt videret diē Christi,
vidit, & gaudius est. Iudæi verò,
qui de patre Abraham solum
gloriabantur, nec Christum vi-
dere exultabant, nec diē eius
festum, hoc est passionis, & cru-
cis, alia de causa, quā vt eundē**

Annotationes in Euangelium

occiderent, ne amplius videri posset, videre cupiebant: ideo enim modo iam ipsum lapidare voluerunt, sicut Ioannes Euāgelista testatur. Christus verò Dominus, quia non dum venerat dies eius, quem Abraham videns gaudius est, abscondens se ab oculis eorum, exiit de templo.

ANNOTATIONES

I N E V A N G E L I V M,

Pro Feria quarta post Dominicam V.

in illud Ioan. cap. 10.

Ambulans Iesus in porticu Salomonis circumdederunt eum Iudaei dicentes. Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus dic nobis palam.

I.
Euthi-
mius.



Notandum est ex Euthymio Iudaeos circumdedit Christum, ut ex eius sermonibus aliquam haberent occasionem persequendi: cum enim eius opera non possent arguere, à verbis praetextum aliquem inuenire cupiebant. Ecce nec Iudaei à malitia quiescunt, nec Christus à clementia: Dominus noster deambulans in porticu illos expectat: illi vero circumdant observantes, ut si palam

diceret se esse Christum, cum quod se regem faceret accusarent: hac igitur de causa eum ambulantes in porticu circumdederunt.

Vbi primò notandum est verbum, circumeundi, malitiam quamdam, & nocendi cupiditatem asferre, ut sit sensus, Iudaeos perscrutando, & cum quadam circumspectione, & oculis, ut ait Plautus, emissit ijs eum circumdedit. Quo sensu dicitur 2. Reg. cap. 16. Oculi Domini contem-

templantur vniuersam terram. & Zachar. 4. Oculi Domini, qui discurrunt in vniuersam terram. De hac verò in malum perscrutatione locutus est Petrus in sua prima epistola cap. 5. cum nos vt sobrij simus hortatur, quia aduersarius, inquit, vester diabolus circuit quarens, quem deuoret: hoc est peruagatur, perscrutatur, & circumspectat, quid in mūdo agant mortales: qua via possit illis nocere. Circuit, non deambulat recreationis gratia, sed studio quærendi, inueniendi studiosissimus; quarens, quem deuoret, incredibili fame, hoc est perdendi cupiditate stimulatus, deuorandi; auiditate inflammatus. Circuit, sicut hostis cum murū obseſſæ vrbis explorat quam parte imbecillior sit, aut oppugnari faciliior, & expugnari. Hanc diaboli in circunueniēdis hominibus nequitiam obseruauit D. Ioannes Chrysostomus sub his verbis. *Se ipsum accusat diabolus, quod nullum habet domicilium fixum, sed cunctas perustrat regiones, aduersus cunctos mortales pugna suscepta.*

Didymus verò circuitiōnem hanc refert ad dæmonis feritatem, & immanitatem. *Insani, in-*

quit, & præ furore circuncursantis sunt illa verba, nempe, circuit quarens, quem deuoret. Simili modo intellige illud Sathanę apud Iob cap. 1. *Circuiui terram, & perambulauī eam.* Vnde & illud Psalm. 58. quod in hostes, & in apparitores à Saule missos primo dictum est verissimè in demones quadrat. *Conuertentur aduc speram, famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem, ne scilicet aliquis euadere possit. ipsi dispergentur ad manducandum; si verò non fuerint saturati, & murmurent.* Vbi notandum est, circum euntes dæmones, illos ipsos esse, qui per vniuersam terram disperguntur ad manducandū semper esurientes, nunquamque aliud meditantes quam prædam animarū vt saturentur: sic enim Saul apparitores miserat, qui caliditate, nocere si que cupiditate stimulabantur; sic David ipsum quæritabant huc illuc aterrantes, viasque omnes occupantes, & intercludentes, quemadmodum ipse dicit in Psalm. 11. *in circuitu impij ambulant, quod* Theodoretus intelligit de persecutione iustorum, quam impij moluntur, iustos circumire, & obsidere conantes.

Obi-

Annotationes in Euangelium

Remi-
gius.

3.

Caie.

Obiter autē obseruare libuit
huius loci expositionem ex Re-
migio, iuxta quem impij in cir-
cuitu amulare dicuntur, quia nū-
quam intrabunt in illam fælici-
tatem, seu octauam, pro qua in-
scribitur iste psalmus, cum sem-
per in miseria voluantur. Itaq;
significat Remigius Deum recta
via esse quærendum, atq; ideo
impios, qui in circuitu ambu-
lant, nunquam ad Deum peruē-
turos: quia nunquam ex suo re-
rum temporalium circulo egre-
diuntur: sicut enim, ut Caieta-
nus exponit, qui semper incederet
per circumferentiam, nunquam ad
centrum perueniret, sic impij in cir-
cuitu ambulantes, remotique à cē-
tro, qui est Deus nequaquam ad il-
lum vnquam poterunt peruenire;
imò, ut aliorum afferam expo-
sitionem, in suorum semper cir-
cuitu peccatorum ambulantes,
instar paruulorum, qui in circui-
tu ambulantes turbantur, subi-
toque decidunt in terram: ipsi
quoque peccatores, iustos cir-
cunuenire vadique stuentes,
circumeuntesque circa tempo-
ralia continuò perturbantur, &
& in peccata læpissimè corruūt;
qua in re dæmonem imitantur,
qui propterea, ut nonnulli ad-

uertunt, læso semper capite, &
perturbatus incedit, quia in cir-
cuitu ambulat, iuxta id, quod
ipse ad Dominum respondit.
*Circuiui terram, & perambulau-
eam. Iob. i.* Hac igitur diaboli
circunueniendi ratione Iudæi
induti, & veluti armati, Christū
Dominum ambulantem in por-
ticu Salomonis tentantes cir-
cundederunt; quid vero circū-
uenientes profecerint videa-
mus, vt inde manifestum etiam
fiat quid proficiant impij iustos
persequendo. & primum qui-
dem, quod attinet ad Iudæo-
rum aduersus Christum impie-
tatem, eos potius sibi nocuisse,
quam Christo, nemo non vi-
det; idque prædixerat David
Propheta Psal. 117. sub apium
similitudine, cum sic ait. *Cir-
cundederunt me sicut apes*: hac e-
nim similitudinè Haimon, &
magister sententiarum arbitra-
tur indicatam fuisse Iudæorum
euerfionem, propter Christi
persecutionem: sicut enim
apes in fixo aculeo, se se euilce-
rant, & moriuntur, ita Iudæi,
occiso Domino IESV Christo,
perierunt.

Idem vero, quod Propheta
cecinit de Corpore Christi na-
tura-

Iob. i.

4.

Psalmi

117.

Haim

turalia Iudæis inimicis circum-
dato ad modum apium mellis
fauum circumdantiū, aculeosq;
in obuium quemque infigen-
tium, intelligendum est in vni-
uersū de corpore eius mystico,
hoc est de vniuersis Christi fi-
delibus ab hostium in cursu cir-
cunuentis: magis enim & prius
impius persequutor se ipsum læ-
dit, quam alios offendat, sicut
apis prius se ipsam euiscerat,
quam aliquem possit aculei in-
fixione ferire.

Secundò notandum est im-
pios præter quam quod se ipsos
prius, magisque lædunt dum
alijs volunt nocere, puriores
etiam reddere eos, quos iniu-
stè persequuntur: id enim testa-
tur de se ipso Propheta tanquā
igne persecutionis purgato. Ps.
65. *Probasti nos, inquit, Deus: ig-
ne nos examinasti, sicut examina-
tur argentum. & paulò post. tran-
siimus per ignem, & aquam.*
Notat autem D. Augustinus ra-
tionem, ob quā Deus nos prius
per ignem, deinde per aquam
in refrigerium adducat. *Vas,*
inquit, quod in igne formatum est,
*aquam non timet: si autem solida-
tum igne non fuerit, tanquam lutū*
aqua soluetur. Noli festinare ad

*aquam; per ignem ad aquam tran-
si, ut trans eas & aquam; firmus
esto aduersus ignem; & qui te oportet;
tanquam vas fictum mitteris
in caminū ignis, ut firmetur, quod
formatum est. Itaque vult D. Augustinus hominem prius be-
ne probatum tanquam igne co-
ctum, nullas iam amplius per-
secutiones formidare, quemad-
modum vas in igne coctum, nō
timet aquam.*

Ecce vidimus quantum im-
pij persecutionibus suis, Chri-
sti seruis, etiam nolentes pro-
ficiunt; id, quod maximi bene-
ficij loco accipiendum est: sunt
enim multi, qui in tribulationi-
bus non sicut argentum in ig-
ne conflantur, sed sicut plum-
bum, quod in igne consumi-
tur, hoc est igne persecutionum
suarum deteriores redduntur;
id enim de Iudaico populo ad
literam dictum est Hieremiæ.
capite sexto, *Consumptum est in*
igne plumbum: frustra conflavit
conflator: malitiæ enim eorum non
sunt consumptæ. Ne igitur sicut
plumbum in igne aliquis con-
sūmatur, sed potius per patien-
tiam, & māluerudinem omnes
reddantur puriores, quid Chri-
stus Dominus, & magister Iu-
deæ-

6.

Hier.
6.

Annotations in Euangelium

dæis circunuenientibus, per m̃a
suetudinem in exemplum suorũ
fidelium cum ab inimicis perse-
cutionem iniuste patientur, res-
ponderit, audiamus.

*Loquor vobis, & non cre-
ditis, &c.*

M Irã Iudæi superius ostē-
derunt mentis cæcitatē
dicentes, *si tu es Christus dic no-
bis palam*: cum enim iam eos ser-
mone erudierit, & ad credendũ
admonuerit, dicebant, *quod sig-
num ostendis nobis*, hoc est, quid
operaris vt credamus tibi? Ioã-
nis 6. cum verò opera demon-
strat, quæ arguebant ipsum esse
Christum, dicunt ei, *si tu es Chri-
stus*, vt multi scilicet propter
opera tua existimant, *dic nobis
palam*. Dominus verò noster et
si eorum vafriciem haberet cõ-
pertam, multisque modis eorũ
tum malitiam, tum insipientiam
refellere posset, mansuetē tamē
respondet, docens non in om-
nibus coarguendos esse tenta-
tores, sed multa patientia ferē-
dos, Ait ergo frustra à se quæri
an sit Christus, tum quod cre-
dere noluerint, cum id satis iam
dixerit, tum quod opera ipsius,
se esse Christum apertē testarē-

tur, quibus potius operibus cre-
dere deberent, quam verbis. &
hoc est, quod modo ait, *loquor
vobis, & non creditis*.

Maximē nobis cauēdum est
à quacunque inordinata passio-
ne: omnia enim, & aliquando
ipsam fidem corrumpit. Vnde
Dominus noster Iesus, Ioannis
cap. 5. *Quomodo, inquit, vos po-
testis credere, qui gloriam ab inui-
cem accipitis*. Prudentia enim in
intellectu constare nequit, nisi
passiones in ordinem redigan-
tur per virtutes. Hinc est, quod
inordinatus affectus erga diui-
tias, licitos apparere facit innu-
meros contractus manifestē in-
iustos; & in manifesta damna
trahit inordinata passio, sicut in
Sansone manifestum est, qui cū
videret Dalilam eius mortē cu-
rare, illi tamen aperuit in quo
fortitudo sua cōsisteret, id, quod
inordinata in Dalilā affectio fa-
cilē perfecit. Idem contigit Sa-
lomoni, qui sciens, & videns tē-
pla confecit idolis. Idem quoq;
in multis hodie peccatorib⁹ ex-
perimur, qui cum videant viam
se inferi tenere, ab ea tamē no-
lunt vllō modo declinare.

Hoc idē apparuit in 1. Reg. 10.
20. vbi refertur quod David
cum

Ioan.
c. 6.

Ioã. 7.

Indic.
16.

1. Reg.
10.

cum fugeret à facie Saulis, qui eum interficere moliebatur, sic amicum Ionatham Saulis filium allocutus est. *Si aliqua iniquitas est in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.* Ecce David ad Saulem introduci recusat, quia inimicus, ne scilicet ab inimico interficiatur, Ionatham verò precatur ut se occidat si velit, quia ex amico nihil non bonum se accepturum credebatur, imò ab eo vel mortem ipsam cum sit quoddam nature malum, bonam sibi futuram esse posse sperabat.

8. Huc etiam spectat illud Berthæb ad regem David iam iam moriturum; *Erit, inquit, cum dormierit Dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego, & filius meus Salomon peccatores.* Hoc autem dicebat postulans ne regnaret Adonias post David, sed Salomon filius eius. quasi diceret, alioquin erimus peccatores: Adonias enim ductus cæca, & insatiabili regnandi cupiditate, me, & filium meum morte dignos iudicabit, non alia ratione, quam quia regnum ambiens, nos illi impedimento futuros esse timebit. Quia eadem fortè ratione ipsemet Salomon cum reg-

niam clavum teneret. 3. Reg. 2. iubente David, quia Adonias postulauerat Abisag sunamitem dari sibi in uxorem: sic respondit matri suæ Bersabeth dicenti, *Detur Abisag sunamitis fratri tuo Adoniae uxor;* cui rex. *quare, inquit, petis Abisag sunamitem Adoniae? pete illi & regnum.* Viuit Dominus quia hodie occidetur Adonias. Quare o Salomon non iudicasti Adoniam morte dignum heri, & nudius tertius, æque enim peccator fuit heri, & hodie? timuit sibi Salomon ne forte regnum amitteret, si daretur Abisag Adoniae uxor, & hac cæca regnandi passione iudicauit illum peccatorem, morteque digniorem. Super hac re videnda sunt, quæ diximus supra in adnotationibus in Euangelium pro Dominica in quinquagesima textu, *ipsi nihil horum intellexerunt.* Quamobrè cum Redemptor noster Iudeis sæpe dixerit se esse Dei Patris filium, & Messiam in lege promissum, multis, & maximis comprobauerit miraculis, nihilominus ipsi nec verbis acquievere, nec miraculis ipsius fidem unquam habuere: ideoque ipsis postulanti-bus, ut palam diceret, an Christus esset,

3. Re.
2.

Annotationes in Euangelium

esset, respondit, loquor vobis, & non creditis. opera, quæ ego facio in nomine patris mei, hæc testimonium perhibent de me.

Sed vos non creditis quia non estis ex ouibus meis.

9. **M**irabilem hoc loco Dei clementiã inuenio: quãdo enim videbat fore ut Iudeos p̄ incredulitate desereret, tunc eos maximè allicere videtur, docēs qua ratione oues pascuæ eius fieri possint: subdit namq; Oues meæ vocē meum audiunt, quasi diceret. Hodie si vocē meam audieritis non obdurantes corda vestra, recipiam vos inter oues meas, quibus vitæ pabulū præstabo, ne pereatis. Quod verò ait, *vos non creditis quia non estis ex ouibus meis*, verū quidē dicit, & tamē terrēdo dicit, ut qui blāditijs non alliciūtur, terroribus trahantur. Hæc eadē diuina clementia, & misericordia manifestè apparuit apud Isaiam cap. 1. Isai. 1. vbi postquā Dominus innumerabilium illius populi scelerum meminisset, his verbis cōcludit. *Laboravi sustinens. cum extendē-
ritis manus vestras, auertam oculos meos à vobis; & cum multiplicaueritis orationē, non exaudiam:*

manus enim vestrae plene sunt sanguine. Quis non putaret his cōminationibus velle Deū demittere populū suum secundū desideria cordis eorū, ut irent in adinuentionibus suis? videte modo Dei bonitatē. Lauamini, inquit, mundi estote: auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè: discite benefacere: Venite, & arguite me. Super quibus verbis Ioānes Chrysost. hom. 3. de pœnitētia Ch tom. 5. sic habet. Ipse Deus dicit Iost. non audiā vos, & dicit lauamini, mundi estote, &c. quorū utrumque vtiliter ingeritur: id ut terreat: hoc ut alliciat. Deus verè clemens, verè pius super patrem. atque ut discas quod pater est, dicit, quid faciam nescio. nescis quid facies? scio, sed nolo. expetit peccatorū natura, sed continet clementiæ magnitudo.

In hanc eandē sententiam B. 10. Aug. in lib. de vita Christiana c. Aug. 2. ad illa verba Hieremiæ c. 3. *Conuertimini filij conuertētes, & ego sanabo cōtritionē vestrā, Ecce,* inquit, qualiter morti obnoxii, ut viuat hortatur. quā leniter, quam clemēter inuitat, ut etiā peccatoribus patris non neget pietatem: & adhuc filios appellet, qui patrem Deum peccando perdiderunt; & tu eum

Pro Feria quarta post Dominicam V.

112

eum contemnis, qui amplius quam tu ipse te diligit; qui te mori cupientem, vult viuere. Tu mori voluisti peccando, illa te viuere vult conuertendo. O stulte, irreuerens, ingratus, qui neque in hoc Deo, qui tibi vult misereri, consentis.

Chry
solog

Consentanea habet Petrus Chrysologus ad illa verba Lucæ. 15. Surgam, & ibo ad patrem. Ego, inquit, perdidici, quod erat filij, ille, quod patris est non amisit. apud patrem non intercedit extraneus; intus est in patris pectore ipse, qui interuenit, & exorat affectus. Vrgentur patris viscera iterum, filium genitura perueniam. ibo ad patrem reus; sed pater filio viso, cooperit mox reatum. Dissimulat iudicem, qui magis implere vult genitorē; & sententiam cito vertit in veniā, qui redire cupit filium, non perire. Hæc Chrysolog. in persona filij prodegi.

11. Vt autem pluris faciamus tantam Dei erga peccatores bonitatem, & dignationem, operæpretium duxi in memoriam reuocare speciale illud auxilium, quo Deus præuenit peccatorē, vt conuertatur: datur enim ex sola Dei misericordia, & bonitate, & omnino gratis: hanc vero dicimus esse maximam Dei

in peccatores miserationē, quod videlicet, cum aliquis sit immeritus peccatis, nihil aliud cogitans quam Dei offensam, ipse tamen Deus verè pius, vereque misericors tunc temporis illum misericordiæ oculis velit respicere, quē iustè posset æterno supplicio damnare. Vnde Ezechiel. Ezech. 16. dicitur in persona Dei; ^{16.} Vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixit tibi, in sanguine tuo vive. Hoc est in peccato. Hinc etiam ^{2. Thi} Paulus Apostolus 2. ad Thim. ^{mot. 1} 1. Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam. Qua ratione etiam Diuus Bern. Bernardus serm. 67. in Cant. in persona ipsius Dei sic ait. Non de te eligerem tua merita inueni, sed præueni. & sermon. 69. in Cant. Propter hoc, inquit, Deus non pater verbi tantum, sed pater misericordiarum est appellatus, quod innatū habeat misereri semper, & parcere. & loquens de illa misericordia, qua Deus præuenit peccatorē existentem actualiter in peccato, quid illi animæ, inquit, dulce sapiet cui misericordia tanta non sapit, qua Deus non modo non meritos, sed & male meritos præuenit, ut dum adhuc filij sumus iræ, & ope-

Annotationes in Euangelium

operamur opera mortis, ipse cogitet
super nos cogitationes pacis: & ne
petentibus quidem, imò & impetē-
tibus, & repellentibus spiritum bo-
num, & spiritum adoptionis, &

12. *Vita, largiatur?*

Videor mihi videre Domi-
num nostrum Iesum Christum
in porticu Salomonis Iudeis vn-
dique circumdatum, & prę eorū
duritiem, mentisque cęcitatem,
tactum dolore cordis intrinse-
cus, eo quod nullus eorum vi-
sitationis suę tempus vellet ag-
noscere, nec quo amore eisdē
amplexurus aduenerit; qui non
quouis, sed ardentissimo, & ze-
lo typo quodam amore homi-
nem diligit; & idcirco homo fie-
ri, mortemq; acerbissimam op-
petere voluit vt eum ad se amā-
dum obligaret. Qua ratione
Isaias cap. 9. postquam de incar-
natione, cruceq; disseruisset, ait.

Isai. 9. *Zelus Domini exercituū fecit hoc.*
quasi dicat Propheta. Si quis ra-
tionem quærat quare paruulus
natus est nobis, cur datus filius,
cur crucem humeris gestauerit,
in eaque imperium, & princi-
patum constituerit, intelligat,
hec omnia ex ardētissimo quo-
dam in nos amore profecta fuis-
se. Vbi notandum est zelum eā

esse mentis affectionē, qua quis
ita diligit quempiam, ab eoque
vicissim diligi exoptat, vt totū
illum sibi vendicet, nec patiatur
eum aliquam amoris sui partē
in alium diriuare. Quia igitur
Deus sic hominem diligebat vt
non pateretur illum quidquam
aliud præter se, vel propter se
vnum amare, dicitur ab Isaia ex
zelo omnia illa fecisse. Quo sa-
ne modo Deus olim synagogā
videtur dilexisse, idque Exodi
34. satis ostendit cū sic ait Moy-
ses. *Noli adorare Deum alienum:* Exod
34
Dominus zelotes nomē eius. Deus
est emulatur. Id, quod expendēs
Origenes homilia 8. in Exodū,
Hæc, inquit, qui loquitur zelans Orig.
est, & zelo commotus hæc dicit:
post agnitionem sui, post illumina-
tionem Verbi diuini, post gratiam
baptismi, post confessionem fidei,
& tot, tantisque sacramentis ma-
trimonium confirmatum, non vult
nos ultra peccare. non patitur ani-
mam, cuius vel sponsus, vel vir ap-
pellatur, cum dæmonibus ludere;
scortari cum immundis spiritibus:
cum vitijs, & immunditijs volu- 13.
tari. Hæc Origenes. Cum igitur
Redemptor noster videret ferē
totam synagogam Iudæorum,
quam sibi desponsauerat, & ma-
ximē

ximè hos, à quibus circundatus erat, Iudæos in porticu Salomonis, tot, tãtaq; in se collata beneficia parui facere; cumq; eos nec verbis posset molire, nec signis attrahere, iã quãtæ illi curæ sint oues pprie, hoc est ij, quos diligit, subpastoris, ouiũq; metaphora ostendit, vt vel sic eos alliciat. & hoc est, quod modo ait, *oues mea. &c.*

*Oues mea sequuntur me;
& ego vitam aeternam
do eis, & non peribunt
in aeternum.*

OVium suarũ nomine prædestinatos intelligit, quos ipse præuidebat ex omnib' mũdi partibus fore vt voce eius audita statim sequeretur eũ, atque ad minimũ eius sibilũ velociter venirent, quemadmodũ prædixerat Isaias c. 5. *Elevabit, inquit, signum in nationibus procul: & sibilabit ad eũ de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet; quem locum, quãvis D. Hieronymus interpretetur de Romanis, qui sub Tito Iudæorum gentẽ oppresserũt, quos Dominus quasi vexillo erecto è longinquo dicitur euocasse, simul etiam aliorũ*

refert sententiam, qui de gentiũ vocatione locum accipiũt, quæ elevato signo crucis, & depositis oneribus peccatorum, velociter venientes crediderunt.

Quanta verò sapietia Deus, ^{Sap. 8} qui attingit à fine usque ad finẽ, & disponit omnia suauiter, gentium, prædestinatorumq; omnium disposuerit conversionẽ, & fidem, docuit Clemens Alexandrinus in exhortatoria ad gẽtes; quo loco ostendit Christũ ^{14.} fuisse nouũ quendam cytharadum, qui tum per se, tũ per suos prædicatores, omnia ad se, concentus suauitate traxit; cõmemoransq; illam græcorum fabulã, qua Orpheus, & alij solo cantu dicuntur feras reddidisse mäsuetas, syluasq;, & rupes attraxisse, docet id per solũ Christum verè fuisse perfectũ. *Solus ipse, inquit, feras mansuefecit: Volucres quidẽ, id est eos, qui ex se ipsis sunt leues: serpentes, id est, deceptores: leones, eos, qui ad iram sunt concitati, sues, eos qui sunt voluptati dediti; lupos, eos, qui sunt rapaces; lapides etiã, & ligna, id est eos, qui lapides & ligna adorabant; & qui instar lapidis insipientes erant, iuxta illud Matt. 3. potens est Deus de lapidib' his suscitare filios Abra-*

^{Clem. Alex.}
^{Matt. 3.}
P he;

Annotationes in Euangelium

hæ; hoc est gētiles, qui lapidibus cre-
diderūt. Has ergo omnes immanis-
simas feras, & tales lapides ipse cœ-
lesti cātu in māsuetos homines trās
formauit. Vide quantū potuerit no-
uum canticum? homines ex lapidi-
bus, & homines fecit ex feris. &c.

15. Neq; verò valdè mirandū est,
quod hæ tam efferatæ gētes ad
vocē eius sic currerent, de quo
Petrus dixerat, Verba vitæ æternæ
habes Dñe, quo ibimus? videte mo-
do, & attēdite quo modo verū
fit, quod dictū est verba vitæ æ-
ternæ Dñm habere. Venite, in-
quit, ad me omnes, qui laboratis,
Ioā. 6. & onerati estis, & ego reficiā vos.
Matt. 11. Quid igitur mirū si laborantes
post illū currant, à quo tā benignè
ad refectionē vocātur? huius
modi autē cursum efferatarum
gentiū ad Christi refectionem,
prædixerat Isaias c. 11. vbi puer
paruulus, hoc est Melsias, instar
pastoris ad pascua quotidie pe-
cora vocātis, rectur⁹ dicitur gre-
gē quendā ex agnis, hēdis, vitu-
lis, ouibus, lupis, pardis, leoni-
busq; constantē, tāta seruata in-
ter tā dissimilia animalia cōcor-
dia, vt lūpus cū agno habitet, &
cū hædo accubet pardus; vitu-
lusq; leo, atq; ouis simul cōmo-
rētur; quia nimirū Melsias ho-

mines natura efferatos, & potē-
tiæ magnitudine superbiētes, de-
beret reddere ita mansuetos, vt
posset humilē, & facilē cū abie-
ctis hominibus cōsuetudinē tra-
ducere: denique posset eos per
euāgelij prædicationē cicurare,
& illos æq; atq; inopes, & infir-
mos eodē doctrinæ, fidei, sacra-
mentorūq; pastu, in eadē Eccle-
siæ caula inclusos alere, legib⁹q;
suis ad euāgelij humilitatem, &
māsuetudinē erudire. & hoc est,
quod ait, habitabit lūpus cū agno;
& pardus cū hædo accubabit: Vitu-
lus, & leo, & ouis simul morabū-
tur, & puer paruulus minabit eos:
Vitulus, & vrsus pascētur; simul re-
quiescent catuli eorū; & leo quasi
bos comedet paleas. Quæ omnia
meminerat Redemptor noster
Dñs Iesus cū Iudæos allocutus
in porticu Salomonis ait, Oves
meæ sequūtūr me, & ego vitā æter-
nam do eis, & non peribūt, vt vel
sic eos alliceret ad credendum,
quo facilius possent cū suis ouib⁹
æternæ vitæ pascua inuenire.
Illud autē mirū videri debet,
quod populus duræ ceruicis eodē
demētix, & excitatis venerit, vt
cū bos cognoscat possessorē suū
& asinus præsepe dñi sui, ipsi tñ
quos dñs vt filios enutrierat, illū
&

81. & impudēter spreuerint, & ut
blasphemū lapidare voluerūt. id
autē Deus apud Isaiā c. 1. maxi-
mē dolere ostēdit dicēs, cogno-
uit bos possessorē suū, & asinus prae-
sepe Dñi sui, Israel autē me nō cog-
nouit, & populus meus non intelle-
xit. Vagētī peccatrici, populo graui
iniquitate, semini nequā, filiis scele-
ratis; dereliquerunt Dñm, blasphe-
mauerunt sanctū Israel, ab alienati
sunt retrorsum. Vsq; quo percutiam
vos ultra? Videte miram Dei in
expectādis peccatoribus patiē-
tiam, & longanimitatē; non solū
ingratā synagogā nō punit, sed
quadā zelotipia ductos, eā bru-
tis animalibus boue, & asino de-
teriorē dicit, ut saltē prae confu-
sione reuertatur, iuxta illud Ps.
72. Imple facies eorū ignominia, &
quaerent nomen tuum Dñe. Hæc
verò Dei misratio, & benigni-
tas verē hodie apparuit in Chri-
sto: ideo enim ad Iudæorū cōfu-
sionē ait, multa opera bona ostēdi
vobis propter quod eorū vultis me
lapidare? & cū posset vel illic blas-
phemātes annihilare, vel in ignē
mittere inferni in æternum cru-
ciādos, nolens tñ aliquē perire,
beneficia exprobat, eosq; arguit
de ingrati animi crimine, ut alli-
ciat verbis, quos operibus non

attraxit: sic enim Petrus aposto-
lus attractus est cū dixit, Verba
vita habes Domine quo ibimus?

Quod verò attinet ad Chri-
sti benignitatem, quæ apparuit
nobis, notāndus est locus elegā-
tissimus apud D. Bernardū ser-
mone 9. in Cantic. ad illa verba
Cāticorum cap. 1. Meliora sunt
vbera tua vino; vbi per duo spō-
si vbera intelligit geminam dul-
cedinem, quæ exuberat in Chri-
sti pectore, videlicet, lōganimi-
tatem in expectando, & in do-
nando facilitatem. De priori v-
bere loquitur Paulus ad Rom.
2. an diuitias bonitatis eius, & pa-
tientie, & longanimitatis contē-
nis? an ignoras, quod benignitas
Dei ad poenitentiam te adducit?
vbi nomen diuitiarum ingentē
copiam, & abundantiam signifi-
cat: per bonitatem verò non ea
est intelligenda, quæ malitiæ op-
ponitur, sed benignitas sicut po-
steā vulgatus transtulit dicēs, an
ignoras, quod benignitas Dei. & c.
De secundo vbere dicitur Eze-
chielis 18. Si impius egerit poeni-
tentiam ab omnibus peccatis suis, 18.
& custodierit omnia præcepta mea
vita viuet, & non morietur. V-
trumque Regius Vates Ps. 102.

duobus verbis cōplexus est; longa Plalm

Annotationes in Euangelium

II. 6. nimis, inquit, & multū misericors. Isaias etiam cap. 6. sub eadem metaphora, hanc ipsam amoris dulcedinē explicauit. *Letamini, inquit, cū Hierusalē omnes, qui diligitis eā, ut sugatis, & repleamini ab vberē misericordiæ eius: & mulgeatis, & delitijs affluatis ab omni moda gloria eius. Et rursus. ab vberē portamini, & super gēna blādientur vobis.*

18. Notanda est autē huius similitudinis, seu metaphoricæ locutionis ratio: recte enim Deo tribuuntur vbera, cū interim spiritus carnē, & ossa non habeat: & sicut in fæminis vbera appetēte partus tēpore turgescunt, editaq; iam prole distenduntur, & cordi, præcordijsque insident, ideoq; matrē ad nutriendū fæctū, amoris admonere videntur: eodē prorsus modo Deo, cum eius amor erga nos per opera multū iam creuisset, quasi vbera ipsius turgescere cæpta sunt: & appetēte partus tēpore, hoc est incarnationis dominicæ, distēta admodū fuerunt ad nouum fætū educādū. Quod enim ante incarnationē hæc Dei vbera non admodū turgerēt, testatur **II. 63.** Isaias qui c. 63. vbi cū Deo caderē expostulat in hunc modū.

Vbi est zelus tuus, & fortitudo tua? multitudo viscerū tuarū, & miserationū tuarū super me, continuerunt se. Verū post incarnationē, copiosē sane eius vbera tumuerunt, sicut explicauit Paulus ad Tit. 3. cū sic ait. Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei, &c. Quo loco notandū est in græco contextu pro eo, quod nos habemus humanitas, esse dictionē significantē nō humanitatē, sed amorē erga homines; ut sit sensus. vsq; adeo Deū homines dilexisse, & beneuolū erga eos se demonstrasse, ut filiū suum vnigenitū in terras miserit. Vnde D. Hieronymus huius nominis significationē, clemētiā interpretatur. Sed de humanitate, hoc est de humanæ naturæ assūptione, pleriq; accipiūt; in quo opere præcipuē, Dei in nos amor, & clementia resplenduit. Quamobrē D. Bernardus ser. 1. in die Natiuitatis Dñi, Apparuit, inquit, atēā omnipotētia in rerum creatione, apparebat sapiētia in earum gubernatione, sed benignitas misericordiæ nūc maxime apparuit in humanitate. potestas subiectionē, maiestas exigit admiratiōē, neutra imitationē; quousq; angustata est misericordia in sola angelorū
par-

parte, iuxta illud Psalm. 35. Domine in cælo misericordia tua, terram uniuersam condemnans; dilatat misericordia terminos suos; attingat à fine usque ad finem fortiter, disponens omnia suauiter. Restrictus est Domine iudicio sinus tuus: solue cingulum tuum, & ueni miserationibus affluens. Neque verò D. Bernardus dicens solue cingulum tuum, & ueni, existimandus est contrarium aliquid dixisse visioni illi, qua Ioannes in Apocal. cap. 1. vidit eundem Dei filium præcinctum ad mamillas zona aurea: neque enim vbera cinguntur zona aurea quod strictior fuerit in lege gratiæ misericordia diuina, cum fuerit tunc temporis multò fusior, ac latior, ut ostensum est, sed quia magis eluxit, & elegantius apparuit, & quasi zonam auream Christus charitatem suam præcinxit, iuxta illud Psalm. 92. Dominus regnavit decore indutus est; indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Est & alia non contemnenda expositio eius loci, quod attinet ad Christum ad mamillas zona aurea præcinctum, hoc est charitate, ut nimirum per mamillas, Dei misericordiam, & iustitiam intelligamus: per dexte-

ram quidem, misericordiā, per sinistram verò eius iustitiā: etenim in omnibus Dei operibus, misericordiam, & iustitiam reperiri, docet D. Thomas 1. p. q. 21. art. 4. iuxta illud Psalm. 24. Uniuersa via Domini misericordia, & veritas. De dextro misericordiae vbere sugitur lac indulgentiæ; de sinistro verò, lac correptionis: illud suauius, hoc paulò iniucundius; utrumque tamen Christi fidelibus salutare: idcirco enim Christus suos filios interdum ablaetat, hoc est asperius tractat, de dextro vbere ad sinistram transferens, ut iam robustiores effecti, sciant cum Apostolo & abundare, & penuriam pati, sicut ipse dixit ad Philip. 4. unde & Isaia 28. dicitur. Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? ablaetatos à lacte, auulsos ab uberibus. Quem locum ponderans D. Chrysostomus sermone in Iob, & Abraham, quandiu, inquit, imperfecti sumus, nobis parcitur; & quandiu lactamur paterne fouemur. Vbi autem perfectiores facti fuerimus, perfectorum certamina subimus. Obseruandum est autem ex eodem Chrysostomo, non fuisse dictum, ablatos ab uberibus, sed auulsos, quia

Diuus
Tho.

ad Phi
lip. 4.
Isa. 28.

Chry?
lost.

Annotationes in Euangelium

cogimur aliquando, recedere à
laetando, ut per omne discrimen
eamus. In huius verò rei typū
Abraham filiū ablaetavit factō
grandi cōuiuio. Gen. 21. In quē
locum Ambr. lib. 1. de Abrahā
c. 7. sic ait. *Non quia à nutricis la-
etē subduētus est puer, magnū con-
uiuium exhibuit, sed quia idoneus
habitus est Isaac fortiori gratiæ ci-
bo, & virtutis alimento.*

Iam verò quia Deus fidelibus
suis tum misericordiā, tum iu-
stitiam ex charitate præbet, re-
tē Christi mamillæ zona aurea
præcinctæ dicuntur, qua chari-
tas ipsius Christi significatur.
Cum igitur Deus in populum
suum innumera contulerit be-
neficia, idque tantum eximia in
eos ductus charitate: ipsi autem
hæc omnia obliti, tanquā mul-
ta febris frenetici, lapidibus ac-
ceptis, in medicum à quo cura-
bantur iurgētes occidere vo-
luerūt, meritò celestis medicus
cū eisdē expostulat dicēs. *Multa
opera bona ostēdi vobis, ppter quod
eorum me vultis lapidare? cui ipsi
respondentes dixerunt. De bono
opere non lapidamus te, &c.*

*De bono opere non lapida-
mus te, sed de blasphemia.*

CAeca mēs inuidiæ passio
ne, attenuare semper so-
let aliena bona, nec potest ali-
quid magnū in alijs videre. Ecce
cū possēt isti dicere de bonis o-
peribus (multa nāq; Christus fe-
cerat eis) inuidiæ tñ facibus accē-
si, de bono, inquiūt, opere non lapi-
damus te. Similiter & Eliab Dau-
dis frater, de eodē ad bellū per-
gēte locutus dicitur 1. Reg. 17.
Cum enim ipse David diceret
velle se cum Goliath descende-
re in singulare certamen, quæ-
reretque quidnam daretur viro
qui percuteret eū, audiens hoc
frater eius Eliab maior natu, ira-
tus est contra David, & ait. *qua-
re venisti, & quare dereliquisti pau-
culas oves illas in deserto? ego no-
ui superbiam tuam, & nequitiam cor-
dis tui, & quia ut videres prælium
descēdisti. Vbi primò notādum
est verbū illud diminutiū, pau-
culas oves; posset dicere gregem
reliquisti, & verū diceret. Vel
saltē diceret oves paucas, nō ve-
rò pauculas diminutiue. Dein-
de animi eius virtutē attenuat,
& fortitudinē cū ait, Ego novi su-
perbiam tuā, ut ostēderet Dau-
idē nō ex virtute, sed ex superbia
illud dixisse; ne ergo virtus eius
eluceret, Ego, inquit, novi super-
biam*

biam tuam, & nequitia cordis tui.

Verum quia Deus (vt plurimū) solet inuidos torquere augendo bona eis, quibus inuidemus, statim apparuit Dauidem non ex superbia, sed ex virtute venisse: ipse enim Eliab, qui fratrem ne pastoris quidem nomine dignum existimauerat, paulo post regis generum ab omnibus appellari, postea verò totius regni clauum, nemine contradicente, tenere vidit, vt propriæ inuidiæ tortore, aliena felicitate cruciaretur. Insuper & qui exprobauerat prelij tantum venisse spectatorem, vidit eundem ex singulari certamine, ab cisso Phelistei capite rediisse victorem. Id, quod etiam contigisse legimus Ioseph cum fratribus: qui enim neque per somnium ferre poterant vt Ioseph eisdem preponeretur in regno, ideoq; ipsum in Aegyptum vendiderūt, iidem paucis post diebus fratrem suū, cui inuidebant, totius Aegypti præpositum videntes adorauerunt. Vides quā sit inuidia suorum semper carnis ex? Hanc, inquit Chrysologus, qui receperit, sua sustinet sine fine supplicia: quis enim ibi malorum finis, vbi alterius bonum pœna est?

vbi cruciatus est aliena felicitas?

Hanc, & alias inuidorum pœnas videtur exactè descripsisse Ouidius 2. lib. Metamorph. vbi fingit Palladem inuidiæ domum ad euntem, sequentibus eandē verbis describens.

Ouid.

Protinus inuidiæ nigro sceleris tabo.
Tecta petit. domus est imis in vallibus ætri
Abdita Sole carens, non vlli perita veto;
Tristis, & ignauis plenissima frigoris, & quæ
Ignevæcæ semper, caligine semper abundet.
Huc vbi peruenit belli metuenda virago
Constitit ante domū (neq; enim succedere
tectis

(sat.

Fas habet) & postes extrema evspide pul-
Concussæ patuere fores. vidit intus edentē
Vi pereas carnes, vitiorū alimenta suorum
Invidiam, visæque oculos avertit ab illa
Palor in ore sedet, macies in corpore toto;

Ex quibus verbis patet inuidorum tormenta esse proprijs carnibus lacerari, ait enim Palladem vidisse invidiam vipereas edentē carnes vitiorum alimenta suorum, &c. Tales erant impij Iudæi dicentes, de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: torquebantur enim maxime bonis Christi operibus, de quibus ipse ait, Multa opera bona ostendi vobis propter quod vultis me lapidare; ipsi verò inuidia tabescentes, extenuantesque eius bona opera responderunt, de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro Feria V. in Cœna Domini.

*Ante diem festum Pascha sciens Iesus quia venit
hora eius, &c. Ioan. cap. 13.*

I.
ad Ti-
m.



Odie, charissimi fra-
tres, verè apparuit nobis
benignitas, & humanitas
Saluatoris nostri Dei, cum non ex
operibus iustitiæ, quæ fecimus, sed
secundum magnam misericordiam
suam misertus est nobis. Beatus
Bernardus sermone primo de
Epyphania intelligit hæc Pauli
verba de Natiuitate Domini no-
stri Iesu Christi secundum car-
nem; Prius enim, inquit, quam ap-
pareret humanitas, latebat benigni-
tas: siquidem & prius erat: nam
& misericordia Domini ab æterno
est. Sed unde tanta agnosci poterat?
promittebatur, sed non sentiebatur;
unde & à multis non credebatur.
Multifariè quippè, multisque mo-
dis loquebatur Dominus in prophe-
tis, ego inquiēs cogito cogitationes
pacis, & non afflictionis. Sed quid
respondebat homo afflictionē sen-
tiens; pacem nesciens? quousque di-

Bern.

Ad He-
br. 1.

citis pax, pax, & non est pax? prop-
ter hoc Angeli pacis amare flebant
dicentes, Domine quis credidit au-
ditui nostro? sed nunc credant ho-
mines vel visui suo, quia testimo-
nia Domini credibilia facta sunt
nimis. Hæc Bernardus.

Hier.
29.
Exco-
15.
11.51.

Quod si hæc dici potuerunt
de IESV apparente in carne in
die natiuitatis ipsius, propter ni-
miam charitatem, qua diligens
nos Deus misit filium suum in
similitudinem hominum factū,
videte quanto cumulatius, quā-
toq; ardentius eandem, hodie-
na die manifestam mundo fe-
cerit in omnes charitatem, cū
scilicet filius Dei Dominus no-
ster Iesus Christus (quasi parū
esset in similitudinem hominis
venisse, & humano habitu inuē-
tū fuisse) voluit etiam in simili-
tudinē serui, seruis suis seruiens
inueniri. Videte Dei filium, qui
hæ-

habet in cœlo millia milliū angelorum sibi ministrantium, & decies centena millium sibi assistentium, hodie non in folio excelso, & eleuato sedētem, sed genibus flexis, linteoque præcinctum, aquam in peluim mittem, & sicut vilem seruum, seruorum pedes lavantem. Nōne, hoc est quod dixeram, hodie videlicet apparuisse maximam eius humanitatem, inefabilem benignitatem, incredibilemq; Saluatoris nostri Dei humilitatem? quid enim humiliter potuit excogitari, quā angelorū Dominum, pedes seruorum lavare? quid humanius, quid benignius, imō quid pulchrius, maioriq; seruorū suorū amore dignius? ait enim Bernardus, *quanto pro me vilior, tanto mihi charior.*

Lauamini ergo, fratres, hodie cum discipulis, mundi esto te, aufer te malum de cordibus vestris; nemo Iudas assistat. omnes sitientes venite ad aquas, apparuit enim hodierna die infinita Dei liberalitas. Videte Dei liberalitatem; Venite, inquit, *proprate, emitte absque argento, & absque ulla commutatione vinum, & lac.* Vbi primò notandum est *verbum, omnes, non enim hūc,*

vel illum vocat, sed omnes in vniuersum ad has salutiferas aquas magna voce inuitat. Vnde Zachariæ cap. 13. aquæ istæ ad quas omnes inuitantur appellantur fons patens. *Erit, inquit, fons patens domui David, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatae.* Patens fons est sanguinis Christi, & omnibus expositus: quicumque scelerum maculas eluere, & deprauatæ vitæ mores emendare voluerit, veniat, & mūdetur. tam gentibus, quā Iudæis vitales effundit aquas iste diuinus fons. Vnde Augustinus *tractatu 92. in Ioannem, Christi, inquit, sanguis sic in remissionem peccatorum omnium fusus est, ut ipsum etiam peccatum posset dele- re, quo effusus est.* Secundò notandum est etiam, *verbum, sitientes,* sitire enim oportet huius fontis aquas, ad quas non fastidientes, sed sitientes vocantur, quia animi salutem non omnes, sed solū sitientes eam, consequuntur: quemadmodum enim qui non sitit, ad fontē minimè currit, sic qui suam non sitiunt salutem, fontes Christi non curant; is verò cui Deus æternæ vitæ sitim in pectus immisit, quem-

Zach.
13.

Aug.

3.

admo-

Annotationes in Euangelium

admodum ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita ad fontes Christi properat, ut hauriat sibi aquas cum gaudio de fontibus Salvatoris. Hauriret quidē vel ipse Iudas proditor, si vellet Christi fontem sitire: id enim significauit Dominus Iesus in eo, quod non discipulorum tantum, sed & Iudæ etiam pedes sacris manibus lauit, ostendens se quoque mentis ipsius sordes paratum esse, sanguine suo lauare, si ipse proditor tanti vellet peccati penitere.

Venite ergo fratres, & emite absque ulla commutatione vinum, & lac: vinum poenitentiae, & lac misericordiae: adeo enim Deus noster hodie liberalis est, ut maximi pretij loco ducat ipsum amicitiae, & gratiae desiderium, ac voluntatem, quæ iustificatione antecedit; ideoque quauis gratiam offerat absque ulla commutatione, utitur tamen verbo emendi, dicens, emite absque ulla commutatione: quia ijs, qui gratiam suam sitientes accipiunt, non gratis se dare existimat, sed vendere, nimirum pro accipiendi desiderio, & voluntate. Audi super hac re Gregorium Nazianzenum oratione in sanctum bap-

tisma, ubi etiam predictum Isaie locum expendit, & veluti commentatur sequentibus verbis. O miram beneficentiae celeritatem; o facilem contrahendi rationem; hoc bonum solo voluntatis pretio emendum tibi proponitur: appetitionem ipsam Deus ingentis pretij loco habet. Sitit, sitiri; bibere cupientibus potum præbet; cum ab eo petitur beneficium, id beneficio ducit. iucundius ille dat, quam alij accipiunt.

Denique verè eius hodie apparere vidimus liberalitatem, cum thesauros bonitatis ipsius, & misericordie gratis offert etiam in gratis, & abluere paratus est, sicut aqua proditoris pedes, ita sanguine suo eorum scelus, qui ipsum sanguinem effuderunt. Noli ergo, inquit Bernardus, contemnere Dei misericordiam, si non sentire vis eius iustitiam, ut enim scires quanta districtio succedit, tanta illa mansuetudo præuenit. ex magnitudine indulgentiae, magnitudinem ultionis attende: immensus est enim Deus, & infinitus in iustitia, sicut in misericordia. multus ad ignoscendum, multus ad vlciscendum: sed misericordia quidem priora sibi vendicat: propter hoc enim benignitatem prærogauit, ut

per eam reconciliati, severitatem
videamus securi. Ecce ergo nunc
misericordiae tempus accepta-
bile, Ecce nunc dies salutis.
Vide quam sit acceptabile tem-
pus, cum nec ipsum proditorē
amici nomine priuauit. *Amice*,
inquit, *ad quid venisti?* qui autē
amicum vocauit eum à quo vē-
ditus fuerat, paratum se osten-
dit eundem recipere si vellet
poenitere. Vidisti benignitatē?
vide modo eiusdem Domini
immensam largitatem. Latro-
nem de Cruce recepit in reg-
num. *Hodie*, inquit, *mecum eris*
in paradiso. Fuit autem quando
post mortem, pius anima cum
Christo descendit in limbum:
ubi enim est Deus ibi & para-
disus, & regnum caelorum est.

Hæc autem, & similia fortē
erant opera illa, & inuentiones
Dei, in quibus regius Propheta
se meditaturū pollicebatur di-
cens in Psa. 76. *Meditabor in om-*
nibus operibus tuis, & in ad inuen-
tionibus tuis exercebor. Vide-
mus ergo, quem fructū Prophe-
ta perceperit ex suis meditatio-
nibus circa huiusmodi Christi
inuentiones: est enim non mo-
dicus præuiderat. Christū Do-
minū proditori suo Iudæ mul-

ta amoris signa ostēsurum, quæ
vel saxum cor possēt emolire.
Præuiderat quoque eundē Do-
minum Iesum in Cruce pendē-
tem pro inimicis oraturum il-
lis verbis. *Pater ignosce illis, &c.* 5.
Ex his verò inuentionibus ad lu-
crandum inimicos, hanc Chri-
stianissimā eliciebat consequē-
tiam, ergo inimici sunt à nobis
diligendi. Fructus verò, quem
percepit ex huiusmodi medita-
tionibus non modicus fuit: ipse
enim postea cum tempus affuit,
idem fecisse legitur cum Saule,
& domesticis eius cum iam in
pace regnaret super Israel, sicut
refertur in 2. Regū. c. 9. *Est ne*,
inquit, aliquis de domo Saul, ut 2. Re. 9.
faciam cum illo misericordā Dei?
quasi diceret, quicumque inuē-
tus fuerit de domo Saul inimi-
ci mei, veniat ad me, ut faciam
cum illo misericordiam mag-
nā. Sic enim intelligimus verba
illa, *misericordiam Dei*, sicut etiā
illa, *Cedros Dei, & mōtes Dei*, quæ
pro cedris, montibusq; magnis
accipienda sunt. & fortē sic etiā
intelligendus Ioannes Baptista Ioā. 1.
cum de Christo dixit, *Ecce agnus*
Dei, hoc est, *Ecce vobis osten-*
do agnum illū magnū, de quo
Isaias locutus est cū dixit c. 26.

Annotationes in Euangelium

Emitte agnum Domine dominatorem terræ, &c. Fuit namque agnus ille Christus Iesus etiam cum paruulus datus est nobis, ita magnus, ut misericordiae suae velle totius mundi potuerit vestire nuditatem. Audisti agni Dei magnitudinem. Vide eiusdem agni dominatoris maiestatem. Veniebant milites cum gladijs, & fustibus comprehensuri Iesum Dei agnum ut posset immolari pro nobis, verum ut ostenderet se non solum esse agnum ad immolandum, sed etiam terræ dominatorem, sicut petierat Isaias ad mundum liberandum, ait illis, *quem queritis?* dicentibusque illis, *Iesum Nazarenum*, ait illis, *Ego sum.* quo audito abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, Ioannis. 18.

Accipite & aliam Dei inuentionem ex ijs, in quibus Propheeta exercebatur. *Ante diem festum Paschæ sciens Iesus quia venit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*, quo transitu vniuersum erat mundum redempturus, qua id inuentione fecerit, iam videte. Potuisset quidem vel alio tempore, vel si in die festo placuerat, potuisset domi, & non coram omnibus mortem subi-

re, sed noluit nisi in die festo, quando scilicet ex omnibus mundi regnis maxima Iudeorum turba conuenerat ad diem festum celebrandum, ut ignominia passionis ipsius ab omnibus videretur; in cuius rei inuentione meditabatur David, & veluti in admiratione tanti mysterij raptus, in Psal. 73. non sine mysterio dixit. *Operatus est salutem in medio terræ.* Hoc est in sancta ciuitate Hierusalē in medio mundi sita, quo tunc temporis infinita hominum multitudo ex totius mundi nationibus ad diem paschæ celebrandum, confluebat, ut eius passionis ignominia neminem posset latere. Quid hoc agis bone Iesu? videris nihili facere illusiones opprobria, flagella, ac denique mortis ignominiam, crucisque opprobrium, quæ te manent Hierosolymis, siquidem & ciuitatem in medio mundi sitam, & diem festum paschæ potius quam alium elegisti, ut à cunctis mundi regionibus confluente hominum infinita multitudine, nudus in cruce pendens ab omnibus videaris? num, bone Iesu, te latebat à Iuda in manus inimicorum esse tradendum, & à cæteris etiam Apo-

Apostolis, & amicis derelinquendum, à Iudæis contemnendum, ab Herode veste alba illudendum, à militibus spinea corona, eo quod te regem feceris coronandum, ac denique in monte Caluariæ in Cruce in conspectu totius populi exaltandum? ut quid igitur ad hæc omnia diē festū paschæ elegisti, sciens tunc in sancta ciuitate plures futuros esse testes passionis?

Scio quidem, ó mitissime Iesu, scio te hæc omnia optime scire, quemadmodum & Euangelista notauit, *Sciens, inquit, Iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad Patrem.* Scio quoque te omnia vitare potuisse: omnia enim dedit tibi pater in manus, sicut idē Iohānes Euangelista obseruauit; Ecce vobis, fratres, Dei inuentionem ante oculos cum Propheta meditādam propono. Christus Iesus omnia nouerat. Præuiderat passionis ignominiam, sicut ipse ait in Psal. 68. *Operuit confusio faciē meam.* & Psal. 63. *tu scis opprobrium meum, & confusionem meā.* hoc est, tāta futura est, ut à nullo alio præter quā à te vno sciri possit, cum omnium scientiam excedat. Adde Dominum Iesū

de crucis doloribus tactisse, de alapa vero à seruo pōtificis accepta sic cum eodem expostulasse. *Si malè locutus sum iestimonium perhibe de malo, si autē bene cur me cedis?* Sanguis etiam ille, de quo Lucas ait, factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram, non tantum ex metu mortis, sed ex apprehensione, & consideratione opprobrij, & nuditatis, quam in Cruce pendens passurus erat, emanauit: neque enim ex metu videtur emanare potuisse: quia metu sāguis ab exterioribus partibus retrahitur ad cor tanquā ad arcem; vnde metu homines pallidi fieri solent, deserente sanguine exteriores partes membrorum; pudore autem, & verecundia idem sanguis à corde, cæterisque partibus interioribus trahitur ad faciē; hinc est quod vultus eius, qui verecundatur, solet rubore perfundi. Cū igitur Dominus ad passionem iturus factus in agonia prolixius oraret, eique representarentur opprobria, illusiones, verbera, nuditas sui corporis in cruce pendentis, factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram, Hæc & alia multa cōsideranda

Iohā.
18.
Luc.
22.

8.

Luc.
22.

Annotationes in Evangelium

randa veniūt in particula, *Sciēs quia venit hora eius ut transeat*: cum enim omnia sciret, nihilominus tamen diem festum paschæ sibi eligendum putauit, tãquam inuentionem in qua quis posset cum Propheta ad confūdendam hominum superbiam, & arrogantiam exerceri. Iam ad aliam eiusdem diei festi inuentionem transeamus.

Surgit à Cœna, & ponit vestimenta sua.

9. **S**urgit à Cœna, & ponit vestimenta sua, & cum accepisset linteum præcinxit se. Recolite ea, quæ Apostolus scribit ad Philipenses. 2. de Christi forma serui. *Forma seruit, inquit, accipiēs, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo.* Ecce hodie Dominus Iesus verè inuentus est in habitu serui, in quo seruis suis Apostolis nō est dedignatus seruire, vt hac inuentione seruum nequam Iudam videlicet lucrifaceret, insuper & alios doceret, quomodò deberēt sibi inuicē seruire. Ecce video Tobiam à cœna surgentē, non quidem ad sepeliendum filiū Israel iacentem in platea, sed ad erūdum filium Israel, Iudā scilicet,

de manu diaboli, à quo captiuus tenebatur; imò ad resuscitandā eius animā mortuam iam, hoc est Christi gratia, & charitate priuatam: sicut enim corpus viuit ex anima, ita anima viuit ex gratia, & charitate; & sicut moritur corpus anima recedente: sic & anima, quoties propter peccatum ab ipsamet, gratia, & charitas separantur.

Mementote illius viri beati, de quo loquitur Dauid in Psalmo primo. *Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo*; quæ verba B. Ioannes Chrysostomus de Christo Domino intellexit; qui solus in via fuit beatus propter vnionem diuini Verbi, & eius anima beatissima Deum semper videbat: ideoque dictus est à Propheta *plantatus secus decursus aquarum*; de cuius torrente voluptatis alibi dicit beatos esse potandos. Daturus autem erat fructū passionis, & humilitatis ipsius in tempore suo, hoc est hodierna, & crastina die, quod tempus sūū appellauit Euangelista Ioannes illis verbis, *Sciens quia venit hora eius*; videte modo sanctissimum istud lignum fructu suo onustū,

Capit lauarē.

ramosque eius pondere fructus
vsque ad terram depressos. Ca-
pit lauarē pedes discipulorum suo-
rum. Ecce lignum plātatum se-
cus decursus aquarum, quod
humilitatis, charitatisq; fructum
dedit in tempore suo, cuius fru-
ctus pondere pressus ad pedes
Apostolorum genibus flexis, ca-
pite demisso, fluentibus vberri-
mē lacrymis, capit lauarē. Hoc
tantum deerat humanæ humi-
litati exaltandę, vt Deus ipse, &
Dominus angelorum, qui sub
pedibus hominis omnia subie-
cerat, se ipsum quoque subijce-
ret, eiusque pedibus proprias
subijceret manus; quēadmodū
etiam & hoc solum deerat Chri-
sti humilitati, vt qui in forma
hominis minoratus fuera paulò
minus ab angelis, in seruili ho-
die forma positus vestimētis, lin-
teoq; præcinctus, pedes discipu-
lorū lauādo, paulò minus etiam
minimis hominibus minor ipse
videretur. Exinanierat semetip-
sum filius Dei, hominis formam
accipiens; exinanivit quoque se
ipsum hodie filius hominis ho-
minum pedes lauaturus formā
seruilem induens, vt in ministe-
rio omnium vilissimo, homini-
bus posset seruire.

Cæpit lauarē pedes discipu-
lorum, non illa aqua tan-
tum, quam in peluim miserat,
sed lacrymis etiam copiosē pro-
fusis: meminerat enim Domi-
nus Iesus multos, quibus tantæ
charitatis opus, tantæque humi-
litis passio nihil erat pro fu-
tura. Videbat ante se Iudā, imò
videbat se ad pedes ipsius, in cu-
ius cor iam diabolus miserat, vt
traderet pretio vilissimo Iudęis
mansuetum illum agnum, qui
pro salute ipsius venerat immo-
lari. Qui tamen Iudas post tan-
tam Christi charitatem in eadē
cordis duritie cū reprobis om-
nibus erat permansurus. Hac
ergo de causa Dominus Iesus
genibus flexis ante Iudam, ma-
ximam lacrymarum copiā pro-
fundens, eius cæpit pedes laua-
re. Vbi obseruandū est ex Chry-
sostomi, & Theophylacti sentē-
tia Iudam fuisse primum cui Do-
minus pedes lauit; quod si ita
se habuit, id ad confusionē no-
stram factum fuisse videtur, cui
inimicos nec aspicere digna-
mur, ne dum benelacere, amo-
risque signa ostendere.

Et quidem nos, fratres, eramus
ali-

II.

Ioan.

11.

Chry-
sost.
Theo-
phil.

Annotationes in Euangelium

AdE-
ph. 2.

aliquando natura filij iræ, sicut & ceteri. sic enim loquitur Paulus ad Ephes. 2. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatē suam, qua dilexit nos, cum adhuc inimici, & peccatores essem⁹ p nobis mortuus est. Certe maius quid esse cernitis sanguinem nobis, quā aquam Iudæ pedibus ministrasse; nobis, inquam, etiam peccatoribus, & inimicis, sicut & ipse Iudas, quem Dominus primum lauit; hoc autem non alia ratione factum fuisse credimus, quā quia Iesus cum dilexisset suos, in finem vsque dilexit. Videte quid ipsemet Ioannes dixerit super hac re in libro Apocalypsis capite 1. *Dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo.* Vbi Richardus de Sancto Victore in hunc modum argumentatur, *non lauisset, nisi dilexisset, &c.* Quare non prius lauit, & postea dilexit; sed prius dilexit, & postea lauit: atq; adeo nos adhuc fædos dilexit, quod significavit Paulus verbis citatis, *cū peccatores essemus, &c.* Quo sensu etiā explicanda sunt illa sponsæ verba Canticorum cap. 1. *Nigra sum sed formosa filia Hierusalem, sicut tabernacula cedar, sicut pelles Salomonis.* hoc est,

nigra sum ex me sicut tabernacula cedar; sed tamē sic dilecta, reddita sum formosa sicut pelles Salomonis. Quæ expositio est D Bernardi serm. 25. in Cant.

Notandum est autem verbū, *lauit*, in prædictis verbis Ioānis: dicit enim magnam sanguinis vim, quæ non solum ad aspergendos, sed etiam ad lauandos omnes homines sufficeret: ubi etiam maximè splendet diuinæ bonitatis, & amoris largitas: cū enim vel vna sanguinis Christi gutta, ad redimendos omnes homines sufficeret, totum nihilominus sanguinem voluit effundere: quam ob causam hominū redemptio appellatur copiosa. Psal. 129. *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* Quem locum expēdens D. Bernardus serm. 22. in Cant. Bene, inquit, copiosa, siquidem non gutta, sed vnda sanguinis quinque per partes corporis emanauit. Quæ eadem ratione Christi passio excessus appellatur à Luca cap. 9. Erant, inquit, Moyses, & Helias visi in maiestate, & dicebant excessum, quem completurus erat in Hierusalem. Idcirco dici posset, Christi passionem per mare rubrum fuisse significare

Apoc.
8.

Rich.

Cant.
c. 1.

Psalm
129.

Beati

Luci

can

catam: vere enim vis illa sanguinis, mare fuit sanguineum, in quo omnes reuerſi, & abluti ſumus. Nemo igitur iam miretur, quod lauaturus Ieſus diſcipulorum pedes, incipere vellet à Iuda inimico, & proditore: cum enim ipſe in finem diligeret, conſe-

13. quens erat vt omnia amoris ſigna eiſdem exhiberet, & maxime Iudæ, vt eum amore vinceret, ac moliret. Hinc etiã, & Petrus acquieſcere deberet Chriſto pedes ipſius lauare volenti. Cum enim Ioannes præmiſſet de Chriſto, quod dilexiſſet ſuos, qui erant in mûdo vſque in finem, oporteret eum non recuſare, nec mirari quod tanta maietas ad pedes ſe prouolueret peccatorum: eſt enim amor, vt ait Bernardus, *Dignitatis neſciens, affectu potens, ſuas vſque efficax.* Et hoc fortè ſenſu explicari poteſt, id, quod Ieſus ait Petro. *Quod ego facio, tu neſcis modo; ſcies autem poſtea.* Quasi diceret. Non dum ſatis oſtendi vobis quanta hoc dilectione, & charitate faciam: *ſcies autem poſtea*, hoc eſt, cum in cruce pendēs etiã pro inimicis, lauauero eos in ſanguine meo, tunc apparebit quod vſque in finem diligam. Deni-

que tunc ſcies, quod hoc opus non ex neceſſitate fecerim, ſed ex ſola charitate, vt & vos etiã iuxta hoc exemplum, alter, alterius pedes noſcatis lauare.

Sæpe Deus multa facit, quæ hominum iudicio videtur, quia incompreheſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Scimus Iudam Apoſtolum fuiſſe, ac Magiſtrum ſuum Ieſum Chriſtum vendidiſſe, & poſtea laqueo ſuſpenſum, diem ſuum obijſſe; & tamen cum hæc omnia Deus præuidiſſet, elegit eum in Apoſtolum. Si factum iudicare velis, certiffimè corrues: huius enim rationem, *tu neſcis modo, ſcies autem poſtea.* Ideo Apoſtolus prima ad Cor. 4. nolite, inquit, *Ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum.* Ecce craſtina die videbis rem mirabilem, quàm noli iudicare, ſi non vis errare. Videbis latronem, qui nihil aliud fecit tota vitæ ſuæ periodo, quam latrocinia, & homicidia exercere, de

1. Cor.

14.

Q

menſa

Annotationes in Euangelium

mensa tamen Domini videbis in puncto ad infernum descendentem. Quid hoc est Domine Iesu? Si sic futurum prævideras quare Iudæa ad Apostolatus honorem vocasti latronem tot latrocinia totq; homicidia perpetrare permisisti? quod ego facio, inquit Dominus, tu nescis modò, scies autem postea. Adhuc mirabilius quid accipite. per diem festum consueuerat præses populo dimittere unum vincetum, quem voluissent: habebat autem tunc vincetum insignem, qui dicebatur Barabbas.

Mate. 27. Congregatis ergo illis ait Pilatus.

15. Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Iesum, qui dicitur Christus? sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum; & ecce, postulatis Iudæis, Barabbas insignis homicida dimittitur à Pilato, Iesus verò innocens flagellatus Iudæis crucifigendus traditur. Si huius rei à Deo rationem quæras, respondebit. Quod si hoc nescis modò, scies quidem postea: ideò namq; vniuersalis veniet iudicii dies, ut nihil sit tam occultum, quod illic non sciatur; & tunc Deus iustificabitur in sermonibus suis, & vincet in ijs, in quibus modò ab impijs iudicatur. Iudicatur autem Iesus nunc

in sua humiliatione à quibusdā, qui videtes quod factus homo exinanivit semetipsum factus obediens usque ad mortem crucis, dixerunt, non est ipse. Hieremix. 9. Negauerunt Dominum, & dixerunt non est ipse. de quibus Chrysostomus, adeò, inquit, humiliatus est propter nos, ut erubescant homines talem, tantamque humiliationem Deo applicare, negentq; ipsum ad infima nostra descendisse. Vnde & ipse Dominus noster Matth. 11. ait, Beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. In quē locum Gregorius, Infidelium, inquit, mens graue in illo scandalum pertulit, cum eum post tot miracula morientem vidit; indeque contra Deum homo scandalum sumpsit, unde ei amplius debitor fieri debuit, ut honoretur: tanto enim Deus ab hominibus honorandus est, quanto pro hominibus indigna suscepit.

Indigna quidem diuinæ altitudinis, ac maiestatis, tanta humiliatio; verum quia de ore ipsius veritatis audiuius talia oportuisse Christum pati, ut in regno ipsius hæreditatem haberemus, id quod etiam Petro hodie dixit illis verbis, Si non laueris te, non habebis partem meam.

Pl. 50
Hi
Cur
foli
 eum, hoc est, non coheredita-
 bis mecum Dei Patris regnum,
 dicamus cum Propheta, *am-*
plius laua me Domine ab iniquita-
te mea, & à peccato meo munda
me; vel cum Petro cui cum Do-
 minus dixisset, *si non lauero te,*
non habebis partem mecum, ipse
 respondit, *Domine non tantum*
pedes, sed & manus, & caput, &
totum corpus: quod enim nescio
 modo, certo scio, quod te do-
 cente, sciam postea.

16
Mar
11
Greg
 Cum hæc ablutio pedum fa-
 cta sit à Christo Domino ad sig-
 nificandam animi præparationē
 & cordis munditiam in ordine
 ad sacram corporis, & sanguinis
 eius cōmunionem, videndum
 nobis est, quid ipse significare
 voluerit cum dixit Petro, *qui lo-*
tus est non indiget nisi ut pedes la-
uet: Beatus Augustinus hic, Ru-
 pertus, & Bernardus sermone
 de Coena Domini, verba illa, *qui*
lotus est, de peccatis mortalibus
 intellexerunt; cum verò ait, *no*
indiget nisi ut pedes lauet, de ve-
 nialibus intelligendum esse vo-
 luerūt; quasi vellet Christus eū,
 qui ad Sacrosanctum Eucharis-
 tiæ Sacramentum accedere vo-
 luerit, debere quantum in se est
 non solum à mortalibus delic-

tis conscientiam per pœnitentiæ
 Sacramentum mundare (dici-
 tur enim à sanctis pœnitentia la-
 uacrum, seu laboriosum Baptis-
 mū) sed à venialibus etiam ablu-
 endū, quæ per pedes solent sig-
 nificari. Hæc autem cordis mū-
 ditia à mortalibus quidem ne-
 cessaria est iuxta illud Pauli 1. ad
 Cor. 11. *Quicumque manducaue-*
rit panem, & biberit Calicem Do-
mini indigne, reus erit corporis, &
sanguinis Domini, &c. à venia-
 libus autem non ad necessitatē
 spectat, sed ad consilium. Illud
 ab amicis requiritur, hoc à cha-
 rissimis, iuxta illud Canticorum
 cap. 5. *Comedite, amici, & inebria-*
mini charissimi. Quæ verba pu-
 tat Greg. Nicænus, & Theodo-
 retus esse prophetiam de Sacra-
 mento Eucharistiæ, quod sub
 ijsdem ferè verbis institutū est
 in die Cœnæ. Amicis igitur, hoc
 est ijs, qui in gratia Dei sunt, &
 charitate, libera comedendi cō-
 ceditur facultas: charissimis ve-
 rò, hoc est, ijs, qui non solum à
 grauibus criminibus cauēt, sed
 à leuissimis etiam offensis se cu-
 stodire student, ne leui saltem
 maculare vitam fame possint,
 conceditur vt ab vbertate mē-
 sæ Dei inebrientur.

Annotationes in Euangelium

17. Observandum est autem huiusmodi mentis præparationē in sacerdotibus maximē requiri, idq; Christum in lotionē pedum voluisse significare: non enim alijs quam discipulis, quos sacerdotes instituebat, pedes lauisse legitur significans eosdem ita mundos esse oportere, ut ne in ipsorum quidem pedibus sordes esse patiātur, hoc est, ut ne leuibus quidē criminalibus, pedis puluere significatis, sacerdotes seipsos inquinari patiantur; id quod Saluator noster etiā significauit cum Petro totum corpus iam lauare permittenti, respondi, *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet*. Volens itaque Dominus Iesus Discipulos suos participes facere magnæ illius dulcedinis, quam Deus abscondere solet timentibus se, voluit prius eos mundare omnibus inquinamētis, ne quid, impedimēti in eisdem inueniretur: solet enim diuina illa dulcedo tanti Sacramenti quibuscunq; sordibus, etiā pedis puluere, hoc est minimis, & venialibus delictis impediri: quis enim rosaceam aquam in vasis cænosis, & immundis vnquam reponet? quid est diuina conuersatio nisi præ-

tiosissimū odoramentū, quod, qui vel sumis labijs degustauit, statim dicit, *Anima mea liquefacta est*, ut dilectus meus locutus est mihi. Pretiosa est, inquit Bernardus, *consolatio diuina, & non datur admittētibus alienam*. &c. Qui igitur illam desiderat, etiā si locutus sit, totusq; mundus à gravibus peccatis, curet etiam pedes lauare, hoc est, seipsum à venialibus mundare, sicut ait Christus, *qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet*: Sic enim poterit, & ut amicus comedere, & ut charissimus præclaro Dei calice spiritualiter inebriari.

Postquā Dñs noster lauit pedes Discipulorū, cum iterum cū eisdem ad mensam sedisset, seu de more recubuiſſet, rationēque illis de pedum lotionē reddidisset, *turbatus est spiritu*, ut ibi notauit Ioannes Euangelista; nos autem adnotandum duximus maximam ibi tunc temporis factam fuisse contentionem inter Christum, mortem, & amorem; ex tribus verò solus amor triumphauit: Christus enim, etsi verus Deus, quia tamen verus etiam homo, morti debitum soluit, verumtamen quia Deus est, mortem ip-

ipsam moriendo superavit: sic enim mortem cōminatus fuerat Osæ. 13. *Ego ero mors tua o mors*; quam prophetica cōminationē ut adimpleret, mortem nostram moriendo destruxit, sicut etiam & vitam resurgendo reparavit. Adeo autem verum est Iesum nostrum moriturum, habuisse mortis imperium, ut cum in cruce penderet iam iam extremum spiritum in manus Patris traditurus, nō fuerit ausa accedere mors ipsa, nisi vocata; id, quod ex sententia beati Athanasij, factum est, quando ipsemet Iesus *inclinato capite tradidit spiritum*: tūc enim, & non prius, mors quasi signo capitis, Christoque annuente accessit; neque enim aliter, nisi eo iubente accessisset. Accedēs ergo aculeum infixit, sed in ipsa punctione vitam amisit velut apes; hoc ipsum Regius vates de Iudæis Christum circumuenientibus in die passionis Domini, eumque ut crucifigeretur clamantibus, in Psal. 117. prædixerat illis verbis, *circumdederunt me sicut apes*; quo loco tacite ostendit eos dū Christo corporalem vitam eripere voluerunt, se ipsos iam spirituali vita

priuasse, sicut apes, quæ aculeū infigentes, se ipsas oportet euiscerare, & occidere.

Miserat ministros suos mors in hortum ut comprehenderet Iesum, manum scilicet armatā, exercitum dico missum à principibus sacerdotum, qui omnes vnica tantum voce Iesu dicentis, *Ego sum, ceciderunt retrorsum*, nec potuerunt manus iniicere in illum, nisi facta eis ab ipso potestate; hoc autem ideò factum est, ut ostenderet Dominus noster posse se & illos euertere, & manus eius, mortemque ipsam euadere si vellet. Notauit hoc Cyrillus Alex. libro 11. in Ioā- Clem Alex. *Vbi, inquit, nunc militum cohors, & ministri principum, ac pharisæorum? Vbi terror, ac munimen armorum? nempe vna vox dicentis, ego sum, tantam turbā odijs ferocem, armisque terribilem, sine telo vlllo percussit, repulit, atque strauit.*

Hanc Christi potenriam eripiendi se de manibus inimicorum, de mortisque imperio se liberandi si vellet, Dauid Propheta prædixit Psalm. 87. cum in persona Christi sic ait. *Aestimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine*

Annotationes in Euangelium

adiutorio inter mortuos liber; quasi diceret. Existimarunt multi me similem esse reliquis ad inferos descendentibus, qui non possem me neque à morte, neque ab inferis liberare; cum tamen usque adeò superior, & potentior morte essem, ut etiam mortuus, atque inter mortuos constitutus liber essem, in mea; esset potestate mori, aut non mori; ad inferos descendere, vel non descendere; ex quibus iam vides Christum cum morte duello confluxisse mirando, in quo de morte ipsa victoriam, moriendo tamen, reportauit. Restat modo videndum quod amorem de morte, tum de Deo ipso triumphauit.

Voluit mors hodie separare Christum ab Ecclesia charissimasponsa; separauit animam ipsius à corpore, posuit est corpus eius in sepulchro; vnde & iam videbatur ipsemet Christus à suis corporaliter separandus. Venit vnus amor de morte triumphaturus, non erit, inquit, ut vis; quos Deus coniunxit, tu non poteris separare. Recedet quidem ab illis corporaliter, ita tamen ut etiam maneat iuxta verbum eius; *Ecce ego*

vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Sicut audiuius, fratres, ita & vidimus, in ciuitate Dei nostri, hoc est in Ecclesia, in qua ipse Dominus noster nobiscum est, eritque sicut ipse promiserat, usque ad consummationem huius seculi; id, quod hodierna die factum est, amore imperante, ac de Deo ipso triumphante in Christo Iesu Domino nostro, qui præ maximo in Ecclesiam amore, ne vnquam ab illa posset separatus inueniri, cenantibus discipulis dedit corpus suum in cibum, sanguinemque in potum; & ut iugiter in Ecclesia permaneret, ait. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

Verè fortis est ut mors dilectio. Quid si dixerim morte ipsa fortiolem? expende modò fortitudinem amoris. Deum sub speciebus huius sacramenti conclusit: quanuis enim ibi solum sit ex vi verborum Christi corpus, & sanguis, ipsa tamen diuinitas per concomitantiam, ibidem est: id enim ex hypostatica vnione diuini Verbi ad naturam humanam, oportet confiteri. Si igitur mors fortis est, quia nemo illi vnquam restitit,
amor

amor non erit fortior, qui Deū à quo ipsa ligata est, tam facili potuit negotio alligare? Audi Aug. Augustinum in Psalm. 121. explicat enim ibi verba illa Cant. 8. fortis est ut mors dilectio. Magnificentius, inquit, exprimi non potuit fortitudo dilectionis: quis enim resistit morti? resistitur ignibus, ferro, potestatibus, & regibus; venit una mors, quid ei resistit? &c. Concinit illud Platonis lib. 2. de amore. Quoad fortitudinē, inquit, nec Mars quidem amori resistit; quin etiam pro alio mori amantes soli eligunt, &c. Deniq; in Canticis Canticorum scribitur. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum; quibus verbis ipse diuinus sponsus semel, atque iterum se vulneratum, ac quodammodò victum ab amore fatetur sponsæ Ecclesiæ, quam Deus sic dilexit ut filium suum vnigenitum daret hodie in cibum, crastina verò die flagellandum, spineis coronandum, ac denique inter duos latrones crucifigendum pro amore sponsæ suæ Ecclesiæ, & redemptione. Quid violentius, inquit Bernardus? trium-

phat de Deo amor. Quid tamen tam non violentum?

Vidisti violentiā diuini amoris? audi etiam ex diuinis literis quam non fuerit violentus; & 11. 53. primum ex Isaia. c. 53. Oblatus est, inquit, quia ipse voluit. Deinde Psalm. 53. Voluntariē sacrificabo tibi. Vbi sic habet Ambrosius. Ad sacrificium passionis voluntarius accessit, meritoque prædixit, voluntarie sacrificabo tibi. Idem habes ex Psalmo 39. In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui; tunc dixi Ecce venio. Postremò Isaia 50. Corpus meū dedi percutientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Adde quod & Iudæ etiam dixit, quod facis, fac citius. Ex quibus omnibus, & multis alijs, quæ adduci possent aperte constat Christum Dominum quanuis amore victum, & triumphatum, voluntariē tamen ad passionis calicem accessisse, ut verum sit, quod de diuino amore dixit Gregorius Nazianzenus, qui eum fortem, & dulcem tyrannum appellauit.

Pl. 53
Ambr

Psalm
39

Is. 50

21

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro Dominica Resurrectionis.

Nolite expanescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum? surrexit, nō est hic. Marc. 16.

I.
Apoc.
13



Vm Ioannes Euangelista inter alia multa in suis reuelationibus librum vidisset signatum sigillis septem, nec ab aliquo posset aperiri, amare flebat, quod nemo inuentus esset dignus aperire librum, & soluere signacula eius; & ecce vnus de viginti quatuor senioribus *ne fleueris*, inquit, *Ecce vicit Leo de tribu Iuda aperire librum, & soluere septem signacula eius.* Quibus verbis Ioāni spēs iniecit fore vt Christus Dominus, qui omnia omnino tanquā Leo vicerat, etiam librum illum resignaret, vt mysteria ibidem comprehensa vulgarentur. Est autem liber ille, relictis alijs expositionibus ipsemet Christus, cuius septem sigilla, septem sunt nostræ redemptionis mysteria, in cæremonijs, & figuris legalibus abscondita, sicut docet D.

Hylarius in præfatione in Psalmos, videlicet incarnatio, natiuitas, passio, resurrectio, assensio, missio Spiritus Sancti, aduentus ad iudicium.

Quod verò Christus liber sit, ostenditur primū ex illis verbis Psal. 138. *In libro tuo omnes scribentur*; quem locum de Christo, qui de se loquens dicit se esse librum, in quo omnes prædestinati scribuntur, intelligūt Haimo, Magister Sententiarum, & alij, congruitque illud Isaię. 49. *In manibus meis descripsi te.* Vbi ipsemet Christus de se tanquā de libro loquitur. Fuit liber hic apertus, & extensus in Cruce, vt omnes in eo maximarū virtutū exemplaperlegerēt, vimq; illam amoris, quo Deus nos fuit persecutus, intelligerent. Scriptus erat intus, & foris intus quidem per amorē, & dolorem; foris

foris autem per vulnera: quia verò foris labores, quos pro nobis ferebat videbamus, opus fuit lācea latus eius aperiri, vt magnitudo amoris, à quo illa exteriora signa oriebantur, cerne-
retur.

Il. 30. Eodem pertinet illud Isaiaë 30. *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum:* quia enim Christus & præceptor erat simul, & liber, ipsemet in se ipso tanquā in libro dabat omnis probitatis documenta: quia verò satis erat ad illum vel tacentem respicere, ad hanc coelestem doctrinā capescendam, dicitur, *erunt oculi tui videntes.* Notandum est autem quod sequitur, & *aures tuæ audietes verbū monentis post tergum.* In quo ostenditur nec tanta amoris signa satis fuisse ad hominem moliendum; quin potius neglexisse, tergaque dedisse tanto præceptori. Simulque significatur maximus Christi in nos amor, qui à nobis derelictus non cessat post tergum sequi, & illis verbis Canticorum cap. 6. clamare, *Reuertere, reuertere Sion amitis, reuertere, reuertere, & intucamur te.*

De Christo etiam aliqui interpretantur librum illum, de

quo Dominus ad Abacuch. c. 2. ita loquitur. *Scribe visum, & ex-plana eum super tabulas, vt percurrat, qui legerit eum.* Quo loco præcipit Deus Prophete, vt scribat librum maiusculis characteribus, illumque in tabulis explicet, vt qui legerit non hæreat. Qui liber super tabulas scriptus, Christus est in Cruce extensus: maiusculis literis cōscriptus, id est, quam maximis virtutum exemplis, vt nemo in eis perlegendis possit hædere: sed si velit, facile lectionē persequatur, unde sibi viuendi normam possit accipere. Quare meritò Paulus ad Galatas. 3. eosdem arguit, & carpit, quod non obediant veritati fidei, cum iam illis Christum crucifixum toties prædicauerit. *O insēsati Galatæ; quis vos, inquit, fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus?* hoc est, vt Hieronymus exponit, quibus per meam prædicationē ita manifestata est eius passio, vt ipsum ante oculos pendere putaretis: proscriptus, inquam est, hoc est, sententiam damnationis accepit. Vel, vt alij volunt, ante quorum fidei oculos Christus crucifixus est, quasi liber depi-

Abac.
2.

Ad Ga
lat. 3.

3.

Annotationes in Euangelium

Chry
sost.

depictus, ac descriptus illustris-
simis amoris documētis. Hi au-
tem non *proscriptus* legunt, sed
prescriptus, id est, ante scriptus,
seu depictus. Sic Chrysoſtom⁹,
& Theophylactus, vt sit sensus
Christū fuisse veluti librū aper-
tum, & explicatum, ante oculos
fidelium positum, in quo expe-
dite legi poterat quidquid ne-
cessarium est ad salutem, quem-
admodum bonus latro, & Cen-
turio, ante quorum oculos Chri-
stus pependit, eius diuinitatem
ibi legere potuerunt; ille Domi-
num agnoscens, & regem, dum
ait, *Domine memento mei dum ve-*
neris in regnum tuum; hic verò fi-
lium Dei, cum dicit, *Filius Dei*
erat homo iste; & multi alij, de
quibus Euangelista ait, quod *re-*
uerterebatur percutientes pectora sua.

Luc.
232

Hinc est quod angelus de cē-
lo descendēs in aurora Domi-
nicæ resurrectionis, eam mulie-
ribus annuntiaturus, posset eas-
dem infidelitatis arguere: cum
enim ipsæ iuxta Crucem steteris-
sent, atque ante oculos Christū
crucifixum, veluti librum aper-
tum, sibi, omnibusq; legendū,
resurrectionem eiusdem tertia
die futuram ibi legere nescien-
tes, valde mane vna sabbatorū,

cū iam tertia dies esset, veniūt
ad monumentum cum aroma-
tibus; & quem viuū quærere
deberent, adhuc in sepulchro
mortuum quæsierunt; id, quod
angelus apparens eis notasse vi-
detur cum dixit, *Iesum quæritis*
Nazarenū crucifixum? surrexit,
non est hic. Sic Deus promiserat
per Esaiam c. 53. *Ascendet sicut*
virgultum coram eo, & sicut ra-
dix de terra surgenti. Etenim sicut
virgultum abscissum magis cres-
cit, ita Christus abscissus per mor-
tem, iterum per resurrectionē
pullulauit, Sicut etiā radix quo
ad aspectum quidem oculorū
latet sub terra defixa, sed tamen
foras virtutem suam exerit, ita
verbum latuit quidem in carne,
latuit in cruce, latuit in tumulo;
tertia verò die post passionem
suam, de terra non solum sicut
radix pullulauit, sed & sicut vir-
gultum re floruit, iuxta verbum
suum in Psalm. 27. *refloruit caro*
mea; qui locus ad Christi resur-
rectionem pertinet, idque illu-
strius expressit Dominus per E-
zechielem cap. 17. *Sumam ego*
de medulla cedri sublimis, & po-
nam de vertice ramorum eius, te-
nerum distringam: & plantabo su-
per montem excelsum, & eminē-
tem:

Il. st.

41

pl. 11

Exco- 17.

tem: in monte sublimi Israel plantabo illud; & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam; & habitabunt sub ea omnes volucres, & vniuersum volatile sub vmbra frondium eius nidificabit. Est autem hic surculus, qui in monte sublimi Israel plantari promittitur, ipse Rex Messias in monte Caluariæ crucifixus, sicut ex Septuaginta interpretibus aperte colligitur, qui ita transtulerunt. *in monte sublimi Israel suspendam illum.* Ita expendit Theodoretus in commentarijs super Ezechielem.

Eandem ex Christo mortuo generationem prænuntiavit Esaias cap. 53. vbi postquam Christi passionem commemorauit, quasi exponens illum per mortem plantatum, in fructus vberimos pollulasse, subiunxit; *generationē eius quis enarrabit.* hoc est, quis poterit enumerare, innumerabilem sobolem, quæ ex eo orietur? idem tacite pollicitus est Esaias eodem capite 53. sub illis verbis, *abscissus est de terra viventium.* Vbi notandum est *abscissum*, dixisse, non auulsum, seu eradicatum: quia Leo noster de tribu Iuda, radix David,

per resurrectionem erumpens gloriosus, mirum in modum esset germinaturus. Cum igitur hæc omnia tum ex Christi assidua prædicatione, tum etiam ex ipsa in cruce aperti libri lectione, hoc est ex Christo in crucē pendēte, has mulieres oporteret ediscere, & legisse, nō erat cur iam tertia adueniente die, Christum quærent crucifixū, sed potius gloriosum, immortalem, atque ab inferis resuscitatum: quia tamē dies erat festus, gloriosus, dies exultationis, & lætitiæ, angelos noluit eas contristari modicæ fidei arguendo; imō vt easdem consolaretur ait. *Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum? surrexit, non est hic.*

Vbi notandū est, quod quā-
nis mulieres istæ diluculo surrexissent vt Iesum vngerent, iā ille surrexerat, vt eas consolaretur; ait enim Bernardus, *accelera quantumuis, inuenies eum, non præuenies: temerè tibi aliquid tribuis; magis amat, & ante.* Innuit hoc Regius vates cum ait. *Erravi sicut ouis, quæ periit, quæ re seruum tuum Domine.* Psal. 118. *Psalm*
quid hoc ais Propheta? fateris *118*
te errasse, vis inueniri? quære
pa-

Bern.

Psalm 118

Annotationes in Euangelium

pastorem tuum, & inuenies. Posset quidem quærere, inueniri autem non, nisi à pastore ipso reductor: sic enim ouibus errabundis solet euenire. Vnde
Bern. & Bernardus ad illa verba spō-
sæ, quæsiui, quæ diligit anima mea,
sic habet, non quæreres ò sponsa,
nisi prius quærereris.

Quærantur prius tres istæ feminæ, quàm Apostoli, quia fugientibus illis, ipsæ nunquam à latere Christi de cruce pendentis recesserunt, donec in monumento eum deponentes cum Maria matre eius domum abierunt, ubi vnguenta preparantes vna sabbati valdè diluculo in monumentum se contulerunt: pius ergo Dominus vt tam pij operis, tantique laboris mercedem redderet primum se se obtulit eis resuscitatum. Deinde, cum Dominus vellet dispersis Apostolis notam facere gloriã suam, hoc est mysteriũ, seu secretum resurrectionis suæ, hoc illis munus iniunxit, quod citius exequerentur; & bene, quia veloces pedes earum ad arcana quæque diuulganda. Vnde dicente Angelo, *Ite dicite discipulis eius & Petro quia præcedet vos in Galileam,* subditur, at illæ euntes fu-

gerunt de monumento. Hoc est, velocissimè currētes prænimia celeritate fugere videbantur, vt resurrectionis Dominicę secretum, sicut Angelus præceperat discipulis reuelarent.

Nolite expauescere. Iesũ quæritis Nazarenum crucifixum? surrexit non est hic.

6.
Timore perterritas nititur confortare dicens, nolite expauescere: timere enim impiorum est, iuxta illud Prouerb. 2. Pro
fugit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidit. Id autem in poenam peccati datũ est, vt patet Deuteron. cap. 28. Deut
 vbi loquens Moyses cum ijs, qui legem Dei sui noluerint obser- 11.
 uare sic ait. *Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptã mœrore, & erit vita tua quasi pendens ante te.* hoc est sic timebis in tota vita tua, quasi habeas ante oculos horribilem figuram, atque spectaculum alicuius hominis in patibulo suspēsi. Quærit Procopius rationem, ob quã, sicut Deus dedit signum, quo posset agnosci fuisse sibi gratũ sacri-

sacrificium Abel, nempe ignem, quo sacrificium consumaretur, cur etiam non aliquod signum dare voluerit, quo agnosceretur sacrificium Caim non fuisse sibi gratum? respondet tristitiā Caim signum fuisse, quod ex peccato ipsius oriebatur, de quo Deus locutus est cum dixit, *quare tristis es, & cur concidit vultus tuus? non ne si bene egeris recipies, si verò malè statim peccatum tuum in foribus aderit?* quasi diceret. Logo te conhecerao pola tristeza do rostro que he o sobrescrito da alma q̃ fez mal. Meritò ergo Angelus ait mulieribus, *nolite expauescere*, cum ipsæ per peccatum à Deo minimè recessissent, quin potius ipsum Crucifixum ardentissimo quæsierint amore. Deinde non erat cur expauescerent, quæ Christum quærebant, sicut ex Matthæo Evangelista ostēditur, qui sic easdem alloquitur. *Nolite timere: scio enim quod Iesum queritis: quasi diceret, non est cur timeatis, quæ non quæritis, quæ vestra sunt, sed quæ Iesu Christi.* Vel sic. *Nolite timere: quia ut ait Bernardus, solus Deus non frustra queritur, etiam dum non invenitur.* Vnde in Psal. 68. dicitur.

Quærite Deum, & vivet anima vestra. Sò polo terdes buscado. & Philo Iudæus, *conducit sanè, inquit, ad fruendum rebus bonis, vel ipsum quærendi studium. Semper enim appetitio rerum honestarum, etiam si ad metam non perveniat, tamen homines studiosos alacritate præoccupat.* Divus etiam Bernardus in eandem sententiā, *Bonus es, inquit, Domine anima quærēt te; qui ergo inveniēt?*

Quærite ergo, fratres, Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius semper; hoc est, quanvis illum inveniatis, adhuc quærite: quia etiam inventus quæritur. Inuento autem illo, gloriari licet cum sponsa illis verbis Canticorum cap. 3. Inveni, quem diligit anima mea: tenui eum nec dimittam. Dicite cum Patriarcha Iacob, Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Melius cum Bernardo, non dimittam te etiam si benedixeris mihi.

Accipite & aliam timoris abijciēdi rationē. *Nolite, inquit, expauescere. surrexit, nō est hic.* quasi diceret, si non surrexisset tunc expauescere oporteret: quæ enim utilitas in sanguine eius dū descenderet in corruptionem. nihil nobis sanè prodesset eum nasci

Pl. 68

Philo

Bern.

7.

Cantic.
c. 3.

Bern.

Annotationes in Euangelium

nasci, nihil mori, nihil ad inferos descendere, nisi ab inferis resurgeret, ut omnibus profuisset. Profuit autem & ad fidem nostram, & ad spem, iuxta id, quod ait Petrus Apostolus in prima epistola, cap. 1. *Deus suscitavit illum à mortuis, ut & fides nostra, & spes essent in Deo.* Deus enim, ut ait Paulus 1. Cor. 6. *qui Dominum suscitavit, & nos suscitabit per veritatem suam.* Deinde profuit ut esset perfectissimum exemplar nostræ resurrectionis; quæ adnotatio est D. Thomæ 3. p. q. 56. art. 1. propter verba Pauli ad Philippenses. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratū corpori claritatis suæ.* Quod etiam colligi potest ex eo, quod Christus 1. Cor. 15. dicitur primitiæ dormientium, & subditur, *sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur, unusquisque autem in ordine suo, primitiæ Christus, & deinde ij, qui sunt Christi, scilicet tanquā illi maxime similes, & conformes, & ideo postea subdit. qualis terrenus tales & terreni, & qualis cælestis, tales & cælestes: sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis: loquitur enim apertè de imagi-*

ne gloriæ. Est autem imago, quæ fit ad representandum prototypum, seu exemplar. Portare ergo imaginem Christi, est habere gloriam ad similitudinem eius. Quam similitudinem explicans Paulus subdit, *Hoc autem dico, fratres, quia cæro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt; neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico, omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Ac si diceret, similitudinem illam, seu imitationem in hoc consistere, quod iusti habituri sūt corpora gloriosa, quale est corpus Christi, quæ immutatio nō est communis omnium, sed propria iustorum. Et hoc ipsum docuit Paulus ad Rom. 6. *si complacati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.* & cap. 8. eodem sensu dixit, *si spiritus eius, qui suscitavit Iesum à mortuis habitat in vobis. qui suscitavit Iesum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis.* & infra. *Si filij, & hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. si tamen compatimur, ut & glorificamur.* Denique ita etiam intelligi potest illud Apoc. 3. *qui vicerit dabitur*

bo ei sedere mecum in throno meo.

Ratio verò est illa generalis. quia primum in vnoquoque genere est exemplar cæterorum; quia licet interdum non sit necessarium ex parte operantis, quia ipsum per se est sufficiens ad agendum, & non indiget extrinseco exemplari: tamen ex parte ipsarum rerum, perfectio vnius est veluti mensura, & regula cæterorum, quæ eò perfectiora erunt, quo fuerint alteri conformiora. Ex libera quoque voluntate operantis fieri potest ut reliqua fiant sub ea habitudine, ut alteri sint conformia. Er-

gò hoc modo gloriosum Christi corpus, est exemplar iustorū: & quia in eo genere est supremum, & quia ob eius gloriam, & honorem voluit Deus cætera iustorum corpora resurgere ad similitudinem eius, & veluti quasdam illius imagines, ac repræsentationes existere. Bene ergo Angelus ait mulieribus, *nolite expauescere*: neque enim timere, imò propter assignatas rationes gaudere oportebat, cū ex Christi resurrectione ea nobis prouenerint bona, quæ in præcitatis sacrae Scripturæ locis promittuntur.

ANNOTATIONES IN EVANGELIVM,

Pro Feria secunda post Pascha.

Duo ex discipul. Iesu ibant ipsa die in castellum, &c.

Luc. cap. 24.



Deus tē-
tare solet seruos suos tum ut eorū fidem experiatur, tum ut notam faciat potentiam suā, in ijs de tentationum seruire liberandis, quemadmodum apparuit cū Isaac liberauit de ma-

nu Abraham patris sui illum supra montem, in sacrificium immolari volentis. Qua etiam ratione tentauit patientiam serui sui Iob. & tentari etiam permisit Suzanæ continentiam. Sicut autem Deus magnificauit eum, qui in vltimo rerum discrimine non

Gen.
22.
Iob. 1.

Annotationes in Euangelium

Dan.
13.
Matt.
14. non desperat: sic eum, qui tunc temporis spem amittit, iudicat arguendum. Id autem fecisse Christum legimus **Matth. 14.** cū in mari discipulis apparuit, cui cum Petrus diceret, *Domine iube me ad te venire super aquas, veniensque iubente Domino, timuisset, cepissetque mergi; Dominus ait. Modicę fidei quare dubitasti? quasi diceret, si non dubitares, nunquam mergereris, sed super mare licet ventorum vi maximē commotum securus ad me venires. Nouerat hoc Iudith. quę cum audisset Oziam promississe quod trāsactō quinto die traderet ciuitatem, misit ad pręsbyteros, quibus ad illā venientibus dixit. *Qui estis vos, qui tentatis Dominum? non est hic sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum, diem constituitis ei.**

Dan.
3. Eadem Dei potētia apparuit Danielis tertio capite, cum scilicet tres pueri iussu regis Nabuchodonosor in fornacē missi, de medio ignis liberati sunt postquam eorum vidit in lege seruanda constantiam, & fidem;

cum enim Rex diceret, *quis est, qui eripiat vos de manu mea?* ipsi de Dei auxilio, pro cuius lege in fornacē mittebantur, confidentes responderunt. *Ecce Deus noster potest eripere nos de manu tua. quod si noluerit, notum sit tibi rex, quod deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti non adoramus.* quasi dicerent. Sufficit nobis quod talem Deum colimus, qui habet nos liberandi potentiam. Siue autem velit nos liberare, siue nō, nihil curamus: nos enim illi maximę curę sumus; vnde certō scimus illum nihil aliud esse facturum, quam quod maximē viderit nostra omnium interesse. In hac fide, & spe defecerunt duo ex discipulis Iesu euntes in Emaus, quibus Dominus obuiam factus ipsa die resurrectionis eius ait. *O stulti, & tardo corde ad credendum. & verē quidem stulti, quia cū adhuc tertia nō esset trāsacta dies ita iam fidem amiserant, vt ab eodem Christo Domino opus fuerit confirmari. Vnde & appropinquans ibat cum illis, videlicet, vt eisdem ex diuinis litteris, resurrectionis fidem ostendēs, confirmaret eos in fide.*

Notandum est autem in illis
ver-

verbis Euangelistæ, appropinquans ibat cum illis, Deum neminem deserere, nisi prius ipse deseratur; imò aliquando se deserentes insequitur, ne pereant: qui enim elongant se ab illo, ut dicitur in Psalmo 72. peribunt. Vide quid dixerit Paulus ad Hebræos 12. contemplantes, ne quis desit gratiæ Dei. Vbi cernis non dici ab Apostolo, ne gratia Dei alicui desit, sed ne quis desit gratiæ eius: Deus enim neminem deserit, quin prius deseratur; id autem probat D. Augustinus sermone 54. de verbis Domini ex illis verbis Zachariæ cap. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Auersus, inquit, est Deus, quia tu te auertisti. tu ab illo fecisti casum, non ille à te fecit occasum. Ergo audi dicentem conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Fugientis dorsa persequitur, qui faciem redeuntis illuminat. Quod si iam videre cupis Deum fugientium dorsa persequentem, audi quid dicat Euangelista de Domino nostro Iesu Christo; Ecce duo ex discipulis eius ibant ipsa die in castellum, ipse autem appropinquans ibat cum illis.*

Potuit quidem Dominus de-

serentes se deserere, imò fugientes punire, neque tamē voluit, quia & fortis Deus est, & longanimis: patiens, & multæ misericordiæ. *non faciam, inquit, ultionem iræ meæ, quia Deus ego sum, & non homo.* In hoc verò magis ostendit potentiam suam, quam si furorē iræ faceret, iuxta illud ad Romanos 9. *Volens Deus ostendere iram suam, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia Vasa iræ.* homines ostendunt potentiam in vindicta, Deus in patientia. Ratio huius ea videtur esse quoniam Deus quāuis hodie non vlciscatur de inimicis suis, cum in sua potestate habeat tempora, & momenta, quandoque ei placuerit vlciscetur: quo enim peccator ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiā? si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum ades. Si habitauero in extremis maris ibi tenebit me dextera tua. Homo autē statim vult facere furorē iræ suæ, quia cū non sit Dominus vitæ suæ, nec habeat in sua potestate tēpora, vel momenta, si differat de die in diē, fortē cum volet non poterit inimicum punire, id, quod impotentia esse constat. Notandum est etiam in

R ver-

Annotations in Euangelium

verbis Apostoli citatis, quod
 Deus sustinendo in multa patiē-
 tia vasa iræ, hoc est peccatores,
 non solum ostendit patientiam,
 sed etiā indignationem, & irā.
Volēs, inquit, ostendere iram suā,
&c. Thesaurizant enim pec-
 tores interim iram Dei in die iræ
 & reuelationis iusti iudicij Dei,
 sicut dicitur ad Rom. 2. quo lo-
 co thesaurizare, cumulare fig-
 nificat. Itaque peccator quoties
 peccat, ad thesaurum iræ, no-
 uam accessionē facit, & cumu-
 lum: Deum verò habere in the-
 zauris iram non est aliud, quā
 habere supplicia; quæ dicitur in
 thezauris seruare, vt cum iusti-
 tiæ æquitas postulauerit, ea pec-
 catoribus distribuat. Quo sen-
 su dicitur Hieremiæ. 50. *Ape-*
ruit Dominus thesaurum suum,
& protulit vasa iræ suæ. & Iob.
 38. *numquid ingressus es thesau-*
ros niuis, aut thesauros grandi-
nis? vbi de niue, & grandine ser-
 mo est quatenus interdum à
 Deo, loco supplicij inferuntur,
 vt ex sequentibus patet: *aspexi-*
sti quæ preparavi in tempore hostis
in diem pugne, & belli? vnde si-
 cut rex aliquis postquam bellū
 hostibus indixit, iubet aperiri
 armamētaria vt inde arma pro

mantur; ita Deus cum statuit in
 peccatores vindicare, aperit iu-
 diciorū suorū armamentaria, in
 quibus varia suppliciorū gene-
 ra condita asseruantur, quæ the-
 zauros appellat, quia cum ad
 correctionem, & salutem ordi-
 nātur, inagno pretio instar pre-
 tiosissimi thezauri habenda sūt.
 Hāc ob causam ira Dei in phia-
 lis non æneis, seu fictibus, sed au-
 reis quasi aliquid pretiosissimū
 recondita memoratur Apocal.
 15. sub his verbis *Vnum de qua-*
tuor animalibus dedit septem phia-
las aureas plenas iracundia Dei.
 Vbi notandum est iram Dei in
 hac vita dari in phiala effundē-
 da super terram, quia cum phia-
 la os habeat angustum non po-
 test ira Dei, nisi guttatim fluere,
 vt intelligas Deum in præsenti
 iram suā moderatē, paulatimq;
 potius distillare, quam effūde-
 re: effusionem verò reseruare
 in diem iræ, iuxta verbum Pau-
 li præallegatum.

*Oculi eorum tenebantur
 ne eum agnoscerent.*

Iesus ibat cum illis, nec tamē
 eum agnoscebant, quia oculi
 eorum tenebantur; id autem si-
 militer euenire solet impijs etiā
 homi-

hominibus pergentibus ad ali-
quod scelus perpetrandum: eos
enim Deus insequitur mille mo-
dis admonēdo ne ulterius pro-
grediantur: quid enim est aliud
conscientiæ stimulus, metus in-
ferni, & cæteræ admonitiones,
quæ tunc temporis mentē cæ-
co verberare carpunt, nisi quædā
salutis monita, quibus Deus fu-
gentem sequitur peccatorem?
hoc in Pauli mirabili cōuersio-
ne Deus voluit fieri manifestū,
ut in alijs fieri intelligeretur in-
tus, quod in Paulo foris factum
fuisse videbatur. *Saule*, inquit,
quid me persequeris? durum est ti-
bi contra stimulum calcitrare. Sau-
le, Saule; ecce quomodò Deus
hominem reuocat perperā ali-
quid aggredientem. *Quid me per-*
sequeris. Ecce conscientiæ stimu-
lum. Durum est tibi. Ecce metum
incutit dura, & dira inferni tor-
menta patiendi, nisi à scelere re-
trahatur. Audi Beroandum ser-
mone 1. de conuersione Pauli.
Magnificè, inquit, in hac vna con-
uersione, & misericordiæ magnitu-
do, & efficacia gratiæ commenda-
tur. Subitò, ait Lucas, circumfulsit
eū lux de cælo. O verè inestim-
abilis diuinæ dignatio pietatis: illu-
strat cælesti fulgore vel à foris,

intus adhuc luminis incapacē: qui
nec dum infundi poterat, diuina
saltē circumfunditur claritate. Ec-
ce, fratres, Paulus diuina circū-
datus luce, adhuc eā tamen nō
agnoscit: ait enim, *quis es Dñe?*
cui ille. *Ego sum Iesus Nazaren⁹,*
quē tu persequeris. Et nos iam in
hodierna Christi duobus disci-
pulis apparitione aliquid simile
ostendamus: quanuis enim dis-
cipuli in castellum euntes Iesū
non persequiebantur, tamen ab
Hierusalem recedentes eū non
sequebantur; cum ergo ipse di-
xerit, *qui non est mecū, contra me*
est, & qui non colligit mecū disper-
git, dici potest quod contra ipsū
ibant ipsa die in castellum; ille
autem appropinquans ibat cum il-
lis, illustrans, sic ait Bernardus
de Paulo, cælesti fulgore, vel à
foris, intus adhuc luminis inca-
paces. Vnde & sequitur, Oculi
autē eorum tenebantur ne eum ag-
noscerent; qui tamen eos non
deseruit quousq; agnosceretur.

O stulti, & tardo corde
ad credendum, &c.

Ecce discipuli acriter repre-
henso non scandalizantur,
quin potius ipsius amore capti,
& cælesti doctrina accensi ad

Annotationes in Euangelium

inuicem dicant, non ne cor nostrum ardens erat dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis scripturas? unde & inuitabant eum ad hospitium dicentes. *Mane nobiscum*: solet enim Dominus manere apud eos, qui saluari acquiescant reprehensioni, humiliter eam corde suscipientes, iuxta illud Isaie, *super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba mea*? Discant maiores, subditos ita increpare, ut non odisse, sed diligere videantur; meminerintq; de sponso dictum esse Câr. cap. 4. *mel, & lac sub lingua eius*. Audi quid dixerit in hanc sententiam beatus Augustinus, *dilige, inquit, & dic quidquid voles: alias enim quidquid lacerato dixeris animo, punientis est impetus, non charitas corrigentis*. In Apocalypsis cap. 1. legimus vidisse Ioannem filium hominis, de cuius ore exibat gladius ex utraque parte acutus, & in manu habentem stellas; hoc autem significabat, quod si forte Deus aliquando increpat, feritq; verborum suorum gladio, manu tamen simul stellas offert, hoc est cœlum, per stellas significatū. Denique Deus non increpat solū

ut feriat, sed ut proficiat feriendo: ideoq; discipuli quamuis à Christo stulti vocarentur, amore tamen eius accensi dicunt, *cor nostrum ardens erat dum loqueretur*.

Notandum se se offert hoc loco, quam soleat aliquādo Dei amor læsus irasci, id, quod diuina nobis scriptura aperrè ostēdit Numerorum capite 20. ubi præcipiēs Dominus seruo suo, & amico Moyse, ut sitientē populum potaret, ad petram loqui iubet; ipse tamen sibi persuadens plus posse virgæ flagellum, quam Dei verbum, noluit ad petram loqui, sicut præceperat Deus, sed eandem bis percussit, & fluxerunt aquæ. Iratus est autem Deus aduersus Moysen amicum suum, adeo ut neque in terram promissionis eum permitteret introire; hoc autem non alia de causa, quam quia dicente Domino Moyse, & Aroon, *loquimini ad petram*, verba eius credere noluerunt. Eodem quoque modo hodierna die, Christi in discipulos amor veluti cum eisdem expostulans ait. *O stulti, & tardo corde ad credendum, non ne hæc pati oportuit Christum? quasi diceret, credendum vobis esset* meis

Canu.

4.

Aug.

Apoc.

1.

Num.
20.

Gen.
41.

meis verbis: prædixi enim non semel, me in vrbe Hierosolyma crucis mortem subiturum, tertia tamen die resurrecturum; vos autem cum hæc tertia dies sit, iam de resurrectione desperatis?

Ex hac verò Christi occulta reprehensione discant Christi fideles, maximè superiores, quibus id ex officio incumbit, non publicè subditos de peccato arguere, sed occultè: sic enim Dominus noster discipulos in itinere arguit nemine præsentē. Quo eodem modo se habuit Patriarcha Ioseph cū fratribus, qui cum eisdem se vellet manifestare, nec fieri posset, nisi ad memoriam reuocaret peccatū venditionis in Aegyptū, ne hoc apud externos diuulgaretur, omnem à se eiecit extraneum. Sic Deus cum arguere vellet Mariam, & Aron, quòd cōtra Moysem fratrem murmurassent, eos ad fæderis tabernaculum seorsum cum fratre ire præcipit. Num. 12. & Christus Iesus Samaritanam vt argueret, misit discipulos, vt cibos emerent, ne adessēt. Denique hos duos eūtes in Emaus ab alijs separatos conuenit, vt secretius, & fru-

ctuosius posset reprehendere. Quid verò sic arguit dubitantes, extremo certè supplicio afficiet blasphemantes.

Vltimò notandū est hīc quā sit Deus de suorum salute sollicitus. Si enim bene expendatur, nihil aliud his octo diebus cum fecisse inueniemus, quā dispersos metu discipulos congregare, vt verum sit quod ait Petrus in sua prima epistola cap. 5. *omnem sollicitudinem vestram projicientes in Deum, quoniam ipsi cura est de vobis.* In quam sententiam dixit Regius Vates in Psal. 39. *Pauper sum ego, & mendicus, Dominus sollicitus est mei.* Vnde & Chrysostomus, non tanta, inquit, nobis cura est, nihil graue pati, quantæ illi, qui nobis animam donauit. & D. Augustinus lib. de diligendo Deo, cap. 10. Sic certe, inquit, mihi videtur cum eius miserationes erga me attēdo, quod si fas est dicere, nihil aliud agit Deus nisi vt meæ salutis provideat; & ita totum ad custodiam meam occupatum video, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli vacare velit. Ne igitur ingrati animi crimen aliquis incurrere videatur, studeat sollicitè ambulare coram Domino, vt possit illi veraciter

Annotationes in Euangelium

Cāti. dicere cū sponsa in Cant. Cāti. *dilectus meus mihi & ego illi: hoc est, sicut ille mihi, sic ego tota animi solitudine illi intendo; talis profecto erat anima illius, qui dixit. O vita, per quam vivo, & sine qua morior. Vbi, quæso, es? Vbi te inueniam, ut in me deficiam, & in te subsistam? propè esto in animo, propè esto in corde, in ore, in auribus, quia amore langueo.* (..?)

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro die festo Ascensionis Domini
in illud. Marci. 16.

Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis assūptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

I



Dionys
Tho.

VM Dñs, ac Redemptor noster de sua in cælum gloriosa Ascensione loqueretur cū discipulis, sic eosdem consolatus est. Expe- dit vobis ut ego vadā, si enim nō abiero, paracletus non veniet ad vos. In huius verò rei confirma- tionem, & expositionē D. Tho- mas 3. p. q. 47. art. 1. In solutio- ne ad tertium, notauit Christi in cælum Ascensionem, quā cor- poralem suam præsentiā no- bis subtraxit, vtiliorē nobis fuisse, quam fuisset præsentiā corpo-

ralis. Primo, inquit, propter fidei augmentum, quæ est de non visis. Vnde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioan. 16. Quod Spiritus Sanctus adueniēs arguet mundum de iustitia, scilicet, eorum, qui credūt: ut Augustinus dicit super Ioannē. Ipsa quippè fidelium comparatio, infidelium est vituperatio; Vnde sub- dit, quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me: beati enim, qui non vident, & credunt. Erit igitur vestra iustitia, de qua mundus ar- guetur, quoniam in me, quem non videbitis, credetis.

Secun-

Pro die festo Ascensionis Domini.

132

Ioan.
14.

Aug.

Leo
Papa.

2.

Ad co
llof.

Secundo, ad spei subleuationem. Unde ipse dicit Ioannis cap. 14. Si abiero, & p̄parauero vobis locum iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, ut vbi ego sum, & vos sitis. Per hoc enim quod Christus humanam naturam assumptam, in cœlo collocavit, dedit nobis spem illuc perveniendi. Hæc Diuus Thomas. In quam sententiam Beatus Augustinus sic habet. In ipso Iesu est vniuscuiusque nostrum caro, sanguis: vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo: vbi sanguis meus dominatur, ibi me dominari sentio. Concinnunt, quæ habet Leo Papa in Sermone primo de Ascensione. Christi, inquit, Ascensio, nostra prouectio est, & quò processit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis: hodie enim non solum Paradisi possessores firmati sumus, sed etiam cœlorum in Christo superna penetramus. Hæc Leo Papa.

Tertiò, expediebat nobis Christum ascendere in cœlum, ut ait Diuus Thomas vbi suprà, ad erigendum charitatis affectum in cœlestia: unde dicit Apostolus ad Coloss. 3. Quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sapite, non quæ

super terrâ: ut enim dicitur Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est, & cor tuum. Et quia Spiritus Sanctus est amor nos in cœlestia rapiens, ideo Dñs dicit discipulis Ioan. 16. Expedit vobis ut ego vadā: si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, si autem abiero mittam eū ad vos. Quod exponens Augustinus super Ioannem, non potestis, inquit, capere spiritū, quandiu secundum carnem persistitis nosse Christum. Christo autē ascendēte corporaliter, non solum Spiritus Sāctus, sed & Pater, & Filius illis affuit spiritualiter. Hæc D. Thomas. Ex quibus iam collige cum eodem Diuo Thoma quæst. 57. artic. 6. Ascensionem Christi esse causam nostræ salutis, idque dupliciter. Vno modo ex parte nostri: alio modo ex parte ipsius. Ex parte quidem nostri in quantum per Christi Ascensionem mens nostra mouetur in ipsū. Quia per eius Ascensionē, primò quidē datur locus fidei, secūdo spei, tertio charitati, sicut supradictū est. Quarto etiam, per hoc reuerētia nostra augetur ad ipsum, dū iam non existimamus sicut hominem terrenū, sed sicut Deum cœlestem, iuxta id, quod ait

Augu

3.

Annotationes in Euangelium

2. Co. 5. Apostolus 2. Cor. 5. *Et si cognovimus secundum carnem Christum, id est, mortalem, per quod putavimus eum tantum hominem, ut exponat glossa, Sed nunc iam non novimus.* Ex parte autem sua quantum ad ea, quæ ipse fecit ascendens propter nostram salutem: primo quidem viam nobis preparavit ascendendi in cælum, secundum quod ipse dicit Ioan. 14. *Vado parare vobis locum.* Et Mich. 2. *Ascendit pandens ante eos.* Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quod caput præcessit. Vnde dicitur Ioan. 14. *Ut ubi ego sum, & vos sitis.* Et in huius signum, animas sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit, secundum illud Psal. 67. *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: quia scilicet, eos qui fuerat à diabolo captivati, secum dixit in cælum, quasi in locum peregrinū humanæ naturæ, bona captione captivos, utpotè per victoriam acquisitos.* Secundo, quia sicut Pontifex in veteri testamento intrabat Sanctuariū, ut assisteret Deo pro populo: Ita Christus intrauit cælum ad interpellandū pro nobis, ut dicitur ad Hebræos 7.

Mich.
3.
Ioan.
14.
Hebr.
3.

Ipsa enim representatio sui ex natura humana, quam in cælū intulit, est quædā interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturā sic exaltauit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus filius Dei humanam naturā assumpsit. Tertio, ut in cælorū sede quasi Deus, & Dominus cōstitutus, exinde divina dona hominibus mitteret, secundum illud ad Ephes. 4. *Ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia, scilicet, donis suis, secundum glossam interlibidē.* Ecce ostendimus ex D. Thoma quomodo intelligendum sit id quod Dominus noster Apostolis dixit. *Expedit vobis ut ego vadam.*

Verum quia Marcus Evangelista ait, *Postquam locutus est eis assumptus est*, quibus verbis ostenditur aliquid necessarium ad salutem eisdem locutū fuisset Salvatorem, quæ, & qualiter sit locutus antequam cælū ascenderet, videamus. *Recumbentibus inquit, undecim Discipulis, apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem illorum, qui his, qui viderant eū resurrexisse a mortuis non crediderunt.*

Mirū sanè videri debet, quod tunc

tunc temporis Dominus Iesus Discipulos increpauerit, cū eis amatoria loqui debere videbatur: sic enim inter amicos, & fratres fieri consueuerit, cum in lōginquam regionem iā, iam profecturi, in vnum conueniunt, vt ad inuicem separentur, quemadmodum in actibus Apostolorū legimus fecisse Paulū qui, à Mileto mittens Ephesum, vocauit maiores natu Ecclesie, qui cum venissent, & simul essent, dixi eis. Vos scitis à prima die, quæ ingressus in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim seruiens Domino cum omni humilitate, & lacrymis & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidijs Iudeorū, quomodo nihil subtraxerim vtilium, quo minus annunciarē vobis, & docerem vos publicè, & per domos testificans Iudæis, atq; gentibus, in Deū penitentiam, & fidem in Dominū nostrum Iesum Christum. Et nunc Ecce ego alligatus spiritu vado in Hierusalem, quæ in ea ventura sint mihi ignorans. Et paulo post. Et nūc, inquit, Ecce ego scio quia amplius non videbitis faciē meā. &c. Et cum hæc dixisset, positis quibus suis orauit cum omnibus illis: magnus autem fletus factus est omnium & procumbentes super collū Pau-

li, osculabantur eum dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciē eius non essent visuri. Et ducebant eum ad nāuim. &c. Vt quid igitur Dominus noster cœlos ascēsurus discipulorum exprobrat incredulitatē, & duritiā cordis, quippe qui eosdem tanquam oculos suos diligebat, iuxta id quod dixerat ppheta Zacharias in persona ipsiusmet Christi, qui tetigerit vos, tanget pupillā oculi mei?

Zach.
cap. 1.

Beatus Gregorius hom. 29. in Euangelia respondet, ideo id factum fuisse, Vt verba, quæ discedens diceret, in cordibus audientium arctius impressa remanērent. Clarius eandem explicauit Gregorij rationem Aimon Episcopus hom. in hunc locum, eandē proponens, soluensq; quæstionem in hunc modum. Quare, inquit, voluit eos increpare, die, quo ascendit in cœlum? respondet. Vt omni tempore, quo ad viuerent, dolerent, & tristarentur, & penitentiam agerent, quo increduli fuerūt in resurrectione Domini. &c. Responderi potest præterea, ex hac Christi exprobratione neminē iure potuisse scandalizari, quia non fuit impetus punientis, sed potius charitas corrigentis; inquam

Greg.

Aimō

6.

Annotationes in Euangelium

Hier. quam sententiam Hieronymus dixit, Dominum Iesum incredulitatem discipulorum exprobrasse, non ut puniret, sed ut emendaret. Exprobrat, inquit, incredulitatem, ut succedat credulitas; exprobrat duritiam cordis lapidei, & succedat cor carneum, & charitate plenum. Qui plura in hanc sententiam requirit, recolat ea, quæ adnotauimus supra in Euangelium ferix secundæ post Pascha, ad illa verba, O stulti, & tardi corde ad credendū; nos verò ad aliquid, in ijs, quæ sequuntur, adnotandū transeam⁹.

Euntes in mundum uniuersum predicate Euāgelium omni creaturæ.

Cant.
2.
Bern. **Q**uanta sollicitudine Deus noster humanæ intēdat salutem, collige ex illis verbis Canticorum c. 2. dilectus meus mihi, & ego illi. In quem locum Bernardus; quis est, inquit, sponsus, & quæ sponsa? sponsus Deus noster est: illa verò, si audeo dicere, nos sumus: gaudeamus ergo nos, in quos intendit sponsus. Quo eodē sensu putat idē sanctus, & mellifluus doctor, dictū fuisse à Propheta in Psalmo 59. expectans expectaui Dominum, & intendit

mihi, ut sit sermo de providentia, & charitate Dei erga animam. In quam sententiam notandus est locus elegantissimus D. Augustini in 3. Confessionū suarum c. 11. O tu, inquit, bone, omnipotēs, qui sic curas unūquēq; nostrum tanquā solūm, & sic omnes tanquam singulos. Vnde Paulus ad Galat. 2. mortem Domini, quā pro omnibus passus est, quam sibi soli præstitam prædicat dicens, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Id, quod notauit B. Chrysostomus cōmentario in hunc locum. Quaratione etiam Lucæ c. 15. dicitur, venisse Dei filium quæsitū unicam tantūmodò ouem, quæ perierat: quia nimirum ita quæsiuit omnes, quasi vnā, & sic vnā quasi omnes: sic enim omnibus quasi vni profuit beneficium redemptionis humanæ. De eadē etiā maxima Dei providentia erga animam vniuscuiusq; nostrum, seu in vniuersū erga Ecclesiā, quam diligit velut sponsam charissimam, & cui semper vigilatissime intēdit, intelligit, & explicat Rabbi Salomon verba illa Cāt. c. 5. Ego dormio, & cor meū vigilat. quasi dixerit sponsa per candolentiam, ego

ego dormio, & securè quiesco in meo lectulo, dilectus verò meus, quem tanquam cor diligo, perpetuò laborat, vigilatq; vt custodiat, & benefaciat mihi. Hanc igitur filius Dei Dominus noster Iesus Christus innatam sibi prouidentiam erga omnem in vniuersum creaturam euidentius ostendit ad Patrem ascensurus cum Apostolis ait, *Euntes in mundum vniuersum predicate Euangelium omni creaturæ.*

Vt autè magis appareat Christi Domini erga humanam salutem prouidentia, notandum est Apostolos, & in vniuersum omnes euāgelicos predicatorum esse veluti pedes, quibus Saluator noster post ascensionem suam vniuersum orbem docendo peragravit. Vnde Ezechielis cap. 1. visus est Christus super firmamentum, quod impositum erat capitibus illorum quadriformium animalium, hoc est Euāgelistarum, & Apostolorum, vt eum per vniuersum terrarum orbem asportarent quasi victorem, & triumphantē. Quo sensu dictum est etiam Abac. 3. qui ascendis super equos tuos, & quadriga tua saluatio. Quem locū D. Ambrosius libr. de Nabuth.

cap. 15. de Apostolis interpretatur. *Agitauit, inquit, Christus Apostolos suos, quos per diuersa mundi direxit, vt toti orbi Euangelium predicarent: ascendit enim eques non tantum vt sedeat, sed vt regat.* Diuus etiam Hieronymus sic eundem locum Abacuch videtur cōmētari. *Ascendit, inquit, in Paulo ascendit in Petro, & in huiusmodi curribus equitās totū illustrauit orbē, intendens quoq; arcū, siue sagittas, sceptrum, id est regna diaboli destruxit: vnde subditur, suscitans suscitabis arcū tuū: velut septuaginta trāstulerūt, intendens intēdes arcū tuū super sceptrum, &c.* Quo etiā modo, & sensu Greg. Greg. lib. 44. moralium, c. 13. intelligit, & exponit verba illa eiusdem Prophetæ, & capitis, *Viā fecisti in mari equis tuis in luto aquarū multarum, hoc est, aperuisti iter predicatorib⁹ tuis inter doctrinas hui⁹ sæculi, sordida, & terrena sapiētes.* Vnde nō incōgruè in Cant. Cantic. sub metaphora crurū Apostoli, & predicatorum allegoricè colūne nūcupantur fūdātæ super aureas bases. *crura illius colūne marmoreæ, quæ fūdātæ sunt super bases aureas. c. 5.* Cant. sunt nāque Apostoli, & in vniuersum omnes euangelici predica-

8.

Greg.

Cant.

dicatores, veluti columnæ quædam, quibus nititur Ecclesiæ ædificiū; marmoreæ propter candorem vitæ: fundatæ super bases aureas, quoniam super duplicem amoris basem, Dei videlicet, & proximi sustentantur. Quāvis igitur Christus Dominus expleto quadraginta dierū tempore cœlos ascenderit, ad dexteramq; Patris iam sedeat, nunquam tamen desijt pervniuersum terrarū orbem suis mysticis pedibus, hoc est primū Apostolis, deinde vsque ad mundi finem prædicatoribus asportari, vt sponsæ suæ, hoc est Ecclesiæ, quam sicut sponsam diligit, salutē operetur; & hoc est, quod iam iam discessurus ait, *Euntes in mundū vniuersum prædicare Euangelium omni creaturæ.* Hæc, & alia multa Christus Dominus locutus est discipulis suis priusquam assumeretur in cœlū: tūc videntibus illis eleuatus est.

Euangelium, bonam nuntiū sonat; & quidem nihil melius, nihilque iucūdius mundo Apostoli poterant prædicare, quam quod natura illa, cui dixerat Deus *terra es, & in terram ibis*, videntibus illis iam sit eleuata in cœlum? vnde beatus Ioānes Chry

ostomus in sermone de Ascensione Domini, ita nos videtur exhortari. *Cognoscamus quis est ille, qui audiuit, sedet ad dexteram meam: quæ natura est, cui Deus dixit, esto meæ particeps sedis? illa natura est, quæ audiuit, terra es, & in terram ibis. Et hæc ostendēs Paulus dicebat, qui descendit, ipse est, qui ascendit, &c.* Verum quidem est, quod in Adam omnes ceciderunt, verū tamen postquam in Christo Iesu omnes ascenderūt, verissimè quoque affirmari potest, quod sicut in Adā omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur: Vbi enim abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vnde Leo Papa in sermone de Ascensione dignis nos iubet gaudijs exultare, & pia gratiarum actione lætari, quia, ampliora, vt ipse ait, sumus adepti per ineffabilem Christi gratiam, quā per diaboli amiseramus inuidiā: nam, quos virulentus inimicus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos sibi concorporatos Dei filius ad dexteram Patris collocavit. Quam ob causam beatissimi Apostoli, omnesq; discipuli Christi, cum eundem viderent in cœlū ascendentem, non solum nulla sūt affecti tristitia, sed etiam maximo gaudio

Chry
sol.

Gen
1. 1

10.
Leo

gaudio repleti. Et reuera magna erat, & ineffabilis causa letitiae, in conspectu sanctae multitudinis super omnium creaturarum caelestium dignitatem, humani generis natura conscenderet, supergressura angelicos ordines, & ultra archangelorum altitudinem eleuanda, nec ullis sublimitatibus modum suae projectionis habitura, nisi aeterni Patris recepta concessu, illius gloria sociaretur in throno, cuius naturae copulabatur in filio.

Et sedet à dextris Dei.

Quid sit Christum in caelo sedere, aptissime explicauit Apostolus. 1. ad Cor. 15. Nam quod Dauid ait. *Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum;* Ipse dixit, oportet eum regnare donec ponat omnes inimicos eius sub pedibus eius. Sedere igitur, regnare est, Ecclesiamque gubernare, eadem phrasi, qua dicere solemus Summum Pontificem Romae sedere, quo sensu Sedulius Poeta locutus est cum dixit de Christo in caelum ascendente, atque ad dexteram Dei Patris sedente.

Aethereas euectus abitis sublimis in auras,
Et dexteram subit ipse patris, mundumque gubernat.

Videtur tamen non solum Christi regnum, sed quietem etiam ipsius significari, quasi post longum huius vitae laborem, post pugnam sedere, ac quiescere, quasi rex in suo throno dicatur alta fruens pace. Id quod multis potest Scripturae locis indicari, in quibus Christi passioni, atque laboribus, opponitur sessio. primum Matth. 26. *Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei.* Idem dixit Christus Dominus Marci 14. Cum interrogaretur à summo Sacerdote tempore passionis an esset Christus filius Dei benedicti. Et ad Roman. 8. *Christus, qui mortuus est, imò, qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei.* Ad Ephes. 1. *Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus.* Beatus Ambrosius auctor est huius interpretationis serm. 60. *Secundum consuetudinem, inquit, nostram illi concessus offertur, qui aliquo opere perfecto victor adueniens, honoris gratia promeretur sedeat.* Ita ergo est, homo Iesus Christus passione sua diabolum superans, resurrectione sua infima reserans, tanquam perfecto opere ad caelos victor adueniens audit à Patre, *sede ad dexteram meam.*

Quod

Annotationes in Euangelium

Quod verò attinet ad dexterā Dei, quid nimirum significet, nunc videndum. Pro cuius intelligentia notandum est, Patrem æternum, neque dexterā habere, neque sinistram, sed totum ubiq; esse. Vnde nullo modo audiendi sunt, qui certum in cœlo locū dexteræ nomine putant designari, quales sunt nonnulli ex hæreticis huius nostræ tēpestatis, ita absurdi, vt ab alijs eiusdem septæ paulo doctioribus soleant irrideri. Denique & cū Christus in terris est, vt certe est in Eucharistiæ Sacramento, & vt visus est à Paulo Actorum 9. Ad dexteram etiam sedet Patris: nam, & ad iudicium ad dexteram Dei sedens venturus dicitur Marc. 14. Et Matth. 26. quod fieri non posset, si certus dexteræ nomine locus intelligeretur. Hunc errorem D. Augustinus in libro de fide, & Symbolo refutauit.

**Dexte-
ra qd
signi-
ficet.**

Metaphoricè igitur dexterā sūminecesse est; & iuxta omniū fere veterum auctorum opinionem, per dexteram patris, gloriæ, honoris, maiestatis, potentie, rerumq; omnium æqualitas designatur. Sic Basilius libro de Spiritu Sancto. cap. 6. Augu-

stinus libro de Agone Christi. cap. 26. Et libro de fide, & Symbolo. cap. 7. Neque tamen desuit, qui per dexteram non solū æqualitatem, sed quiddam etiā æqualitate maius voluerit significari, non quod, inquit, filius quā maius habeat, quā Pater, cum in omnibus æquales omnino sint, sed quod maiore præse, si officijsūctionē consideremus, dinitatē ferat, cū ad dexterā, id est, regali in sede sit, Ecclesiam inde gubernās, donec Pater ponat inimicos eius scabellū pedū eius: sicut in iudicio non habebit quidē reipsa maiore quā Pater honorē, non maiorem potestatem, sed maiore tamē ostendet, ac præseferet; quia ipse, non Pater, iudicis officiū exercebit: omne enim iudiciū Pater dedit filio Ioan. 5. Mouetur doctor iste vt hoc dicat, consuetudine loquēdi, vnde, vt, inquit, sine dubio metaphora ista ad dexterā Patris sedendi traducta est. Cū tres simul sedent omnium more gentium, qui honoratissimus est sedet in medio: cū autem sedent duo, qui honoratior est, sedet ad dexteram. exemplū est in lib. 3. Reg. c. 2. vbi cum Bethsabec mater Salomonis Regis eū inuiseret, iussit Salomon ad dexteram suā alterum

Mal-
donat
in hoc
verbo
Matth.
c. 14.

Ioan.

Ch-
tom
ser-
de
an
Bij

rum poni thronum, in eòq; sedere matrem, vt eam superiorem agnosceret. In literis verò sacris vsquam Spiritus Sanctus dicitur sedere, sed solus Pater, & filius, quòd sedere, gubernare sit, & non Spiritus Sanctus, sed Pater, & Filius dicuntur gubernare; id quòd extrinsecus intelligendum est, nam intrinsecus quidem animas hominū Regere Spiritus Sancti proprium est. Cum ergo solus Pater, & Filius fedeant, & Filius ad dexteram Patris sedere dicatur, significatur honoratio re quodāmodo esse loco, nō quod re ipsa maior sit, sed quod cū regis officium exerceat, maiorem præferat dignitatem.

Chry.
tom. 3.
serm.
de Asc.
cent.
Dñi.
14.
Merito D. Ioānes Chryso-
stomus nos hortatur, vt agnosca-
mus diuinæ clemētiæ largitatē.
diuinā, inquit, clemētiā cum omni
admiratione discamus, quæ summū
honore, magnamq; gloriam nostræ
naturæ largita est, quæ omnib; hodi-
erna die meruit excelsior reperiri.
Ex his Chrysoctomi verbis iā
collige quanta fiducia Dei filius
æterno Patri obtulerit primi-
tias humanæ naturæ, quāmq;
eidem Patri munus à filio obla-
tum placuerit. Christus, inquit,

Chrysoctomus, Ascendens in
celum, nostræ naturæ primitias
obtulit Patri, & oblatum donum
miratus est Pater, quod & tanta
dignitas offerebat, & quod offere-
batur nulla macula scdabatur: nā
& suis manibus suscepit oblatum,
& suæ sedis fecit esse participes:
& quod plus, ad partem suæ dex-
teræ collocauit.

Hæc est illa ovis, quam, vt
ait Epyphanus, Pastor ille bonus, Epy.
qui nonaginta nouem ouibus in
deserto, hoc est in montibus Cœ-
lestibus relictis, errabundam quæ-
siuit, inuentamque, atque hume-
ris clementer impositam, ad cœle-
stem portum adduxit, adductam
autem Cœlesti Patri muneris lo-
co obtulit, & pro tali munere à
Patre munus Spiritus Sancti, quod
redderet, impetrauit. Huiusmo-
di verò ovis in cœlum Ascen-
sionem, ciues cœlestis Hieru-
salem admirātes introducit Pro-
pheta Isaias capit. 63. Cum in Isaias
persona Angelorum, iuxta sen- 63.
tentiam Originis, sic ait. Quis
est iste, qui venit de Edom tin-
ctis Vestibus de Bozra? Hoc
est de Hierusalem? Sic enim
Edom, & Bozra, interpretatur
Diuus Hieronymus, eò quod
mos sit Scripturæ eos, qui in
alio-

Annotationes in Euangelium

aliorum mores degenerant, illorum appellare nomine, quorum imitantur mores. Est igitur sensus horum verborum, ex sententia Originis, Diui Hieronymi, & beati etiam Ambrosij, quis est iste qui venit de Hierusalem, tinctis vestibus, hoc est carne indutus? quibus verbis Angeli inferiorum ordinum, ut existimat Dyonisius Areopagita, de Coelesti Hierarchia, cap. 7. doceri volent, & illuminari ab Angelis supremi ordinis; quibus illi responderunt verbis illis Psalmi, *Attollite portas principes vestras*. His vero Angelis supremi ordinis hæc iubentibus, responderunt medij ordinis Angeli, *Quis est iste Rex gloriæ?* & docentur mox ab iisdem dicentibus, hunc esse Dominum Sabaoth, & Regem gloriæ, qui homo factus humano habitu in celum conscendat.

Denique ciues coelestes mirari iure optimo potuerunt, videntes hominis naturam ascendentem in coelum ad dexteram Dei concessuram, ante cuius conspectum omnis militia coelestis exercitus astare consuevit iuxta illud Esaia cap. 1. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, &*

elevatum: millia millium ministrabant ei, & decies centena millium assistebant ei. Vnde Tobia cap. 12. ait Raphael Archangelus, *Ego sum Raphael unus ex septem hoc est ex multis, qui astant ante Deum.* Hinc est quod beatus Bernardus ad illa verba Esaie cap. 14. In persona Luciferi superbientis, & in throno Diuinae maiestatis sedere praesumentis, *sedebo, inquit, in monte testamenti.* &c. Eundem Luciferum increpat sequentibus verbis. *Sic cinere, inquit, ubi stant omnes, tu sedebis? quid laborasti ut iam sedas? esta honra est tua reseruada pera a natura humana, quæ solum a via de terra cadeira diante de Deos.* Id enim aperte vidit Ioannes Apocal. cap. 4. *Ecce, inquit, Sedes posita erat in caelo, & super sedem sedens. Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor.* &c. Et super thronos vidit viginti quatuor Seniores sedentes, per quos vniuersitas saluatorum intelligenda est iuxta expositionem beati Augustini, Bedæ, & Primasij.

Notandum est autem thronos, siue sedilia in caelo post Christi Domini Ascensionem apparuisse, quia hunc primum pa-

15.

Dyon
Areop.

Ps. 3.

Esa.
ca. 1.

Bern.

16.

Apoc.

patuit sanctis in gloriam aditus, eisque sedilia ad sedendum concessa sunt; in cuius typum, & significationem cum intra Sancta sanctorum, siue tabernaculi Moysi, siue Templi Salomonis, nulla essent sedilia, nihilominus intra Sancta sanctorum eius Templi, quod describit Ezech. à cap. 40. multa sedilia sunt visa. Sic enim latera illa per circuitum, quorum fit mentio cap. 41. interpretatur Dyonisius Carthusianus, & alij: è quibus quadraginta ponunt in ea parte Templi, quæ appellatur sancta; reliqua 26. in ea, quæ Sancta sanctorum dicitur. Igitur in Sanctis sanctorum Templi Salomonis nulla fuerunt sedilia, quia vacula omnino fuissent, cum eò solus Pontifex semel in Anno ingrederetur, ut dicitur ad Hebræos cap. 9. Quo simul etiam significabatur, nemini eo tempore ad gloriam aditum patuisse, eamque ob causam superuacanea fuisse sedilia: At verò quia post passionem Christi li-

ber patet aditus ad Sancta sanctorum coelestia, idcirco in Sanctis sanctorum eius Templi, quod in Ecclesiæ typum à Christo fuit data, fuit Ezechieli ostensum, oportuisse, ut multa sedilia ponerentur, in quibus sederent ij, quibus salus contingeret: quæ de re Apostolus ad Ephes. 2. Ecclesiæ gratulari videtur didicens. Deum autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quæ dilexit nos, conuiuificauit nos in Christo. (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & consedere fecit in coelestibus in Christo Iesu. Ex quo mirum in modum resplendet Dei in nos amor, & beneficentia, qui propter Christum ad tam sublimem honoris gradum nos euexit, ut in nobilissima illa curia, tot principibus, id est, Angelis stantibus, & ministrantibus coram Deo in diuinitatis suæ throno residente, ipsi quoque in thronis gloriosi sedeamus.

(.?.)

ANNOTATIONES IN EVANGELIUM,

Pro die festo Pentecostes: in
illud Ioan. 14.

Siquis diligit me sermonem meum servabit.



I.

Quoniam primum, & maximū totius Catholicæ fidei fundamentū, ut constat ex Symbolo S. Athanasij, hoc est, ut unū Deū in Trinitate, & trinitatem in unitate veneremur, opere preteritū erit ex diuinis literis hanc Catholicā veritatem cōprobare, priusquam agamus de Spiritu Sācto, qui est tertia persona Sanctissimæ Trinitatis, cuius missio igneis linguis in Apostolos, hodierna die celebratur. Deducitur igitur in primis veritas hæc ex illis verbis Psalm. 32. *Verbo Dñi cæli firmati sunt, & Spiritus oris eius omnis virtus eorū.* ubi Psalmista loquitur de creatione Mundi, quæ fuit à solo Deo facta, nullo interueniente adiutorio, seu ministro extrinseco, hoc enim est unū de fundamentis fidei: sed Psalmista testatur, quod Deus per verbū cælos fecit, similiterq; testatur, eundē

Deum per spiritum oris sui fecisse, seu creasse omnes virtutes seu exercitus cælorum; est igitur in diuinis trinitas personarum, quarum tertia est spiritus Dei sanctus, quo Deus creasse dicitur virtutes cælorū. Sequi autē optime hoc expredicta auctoritate ostēditur, quia de ratione verbi est quod distinguatur à dicente, seu proferente; similiter, & de ratione spiritus oris est, ut distinguatur ab inspirante: bene ergo sequitur quod spiritus, per quē virtutes cælorū factæ fuerūt, est Deus, alias ab inspirante, & sic in hac auctoritate Trinitas, quā prædicamus exprimitur, quæ est unus Deus Creator mūdi: in qua quidē trinitate spiritus est tertius in ordine triū personarū: in hoc enī, quod dicitur, spiritu oris eius, intelligitur aliquid intrinsecum Deo, & ab eo procedens, quod nō potest esse nisi Deus, & à Deo procedens

cedens, quemadmodum intel-
lexit, & interpretatus est locum
istum Psalmi Rabbi Simeon, ut
Burg. refert Paulus Burgenfis in suo
Scrutinio scripturarum cap. 12.
pag. 318. Ex glossa magna su-
per Genesim, quæ dicitur Bere-
sith Rabba cap. 40. Vbi supradi-
ctus Rabbi Simeon sic interpre-
tatur præallegata Psalmi verba.
*Inspiravit, inquit, seu sufflauit Deus
spiritum suum, & creatus est mun-
dus, sicut in Psalmo dicitur, spiri-
tus oris eius omnis exercitus eorum.*
Hæc Burgenfis ex glossa prædi-
cta. Ex quo patet quod hoc,
quod dicitur, *spiritu oris eius*, in-
telligendū est per modū inspira-
tionis, seu sufflationis, quæ in re-
bus creatis, à quibus cū loquimur
de diuinis, necesse est accipere
aliquā similitudinē, nō nisi ab in-
trinseco, proceditur, & sic opor-
tet quod illa res inspirata sit Deus,
cū nihil sit in Deo quin sit Deus.
Similiter necesse est quod sit ali-
us ab inspirante ex necessitate
oppositionis relatiuæ.
Est etiā per hac materia ad præ-
dictā veritatē cōfirmandā, locus
apud euangelicū Prophetā Isaiā
elegatissimus, ex c. 48. quæ re-
fert idē Burgenfis Episc. in hūc
modū. *Accedite ad me, audite hæc*

*non à principio in abscondito locu-
tus sum, ex tempore antequā fere, ibi
eram: & nūc Dominus meus misit me,
& spiritus eius.* Ex qua autorita-
te, inquit, habes, quod ille, qui à
principio non in abscondito lo-
cutus fuit, scilicet, ipse Deus, qui
à principio cū populum Israël
ad se applicasset dando legē in
Sinay, non in abscondito locu-
tus est, sed palā, & publice cun-
ctis audiētibz legē dedit, ut ha-
betur Exod. 20. Qui quidem
Deus, scilicet, dationis legis, ibi
erat; & quia ipse Deus, qui locu-
tus est palā in datione legis, po-
stēa fuit missus in mūdū, per as-
sumptionē carnis ad redimen-
dū genus humanum, ideo dicit,
*& nunc Deus misit me, & spiritus
eius.* In qua autoritate manife-
stē exprimuntur tres personæ
diuinæ: de quarū qualibet ne-
cesse est dicere, quod est Deus,
qui locutus est palā: exprimitur
enim ibi Deus missus, qui statim
ante de se prædixerat. *Non à
principio in abscondito locutus sū.*
&c. Similiter exprimitur ibi
Deus mittens cum dicit, *Do-
minus misit me*: Sicut etiam ex-
primitur ibidem Spiritus Dei
mittens, cum subdit, *& spiri-
tus eius, scilicet misit me: Deus*

Annotationes in Euangelium

enim nullo modo intelligi debet missus nisi à Deo; & sic ex ista autoritate plane, & sanè intellecta, habetur distinctio triū personarum in diuinis, quarum tertia persona est Spiritus Sanctus, qui est verus Deus in quantum dicitur quod Spiritus Dei Deū mittit: est tamē distinctus à Deo misso, de quo dicitur, *dñs misit me*, quia inter mittentē, & missum, necessaria est distinctio personalis.

Ps. 138. Eadē potest veritas cōprobari, videlicet Spiritū Sanctū esse Deum, ex illis verbis Psal. 138. *Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiā? si ascendero in cælū tu illic es, si descendero in infernū ades.* Ex quo patet, quod Spiritus Dei est ubiq; tanquam ipse Deus, cui soli cōpetit ubiq; esse per essentiam, præsentiam, & potentiam.

4. Nā hoc pertinet ad infinitatē essentiae, & potētiae diuinæ, quæ nulli cōpetit creaturæ, cū quælibet creatura sit finita. Psalmista tamē esse ubiq; tribuit Spiritui Dei, qui est Spiritus Sāctus. Iob. 33. Capite etiam 33. Iob, legitur, *Spiritus Dei fecit me, & spiraculū omnipotētis viuitificauit me.* Constat autē quod facere hominē,

& viuificare eum, solius Dei est; in maiestate ergo Spiritus Dei sanctus Deus est, cui diuina Scriptura tribuit hominē facere, eū demque viuificare, Hic est Spiritus ille, quē Pater, & filius in die Pētecostes miserūt in discipulos in igneis linguis, vt ait B. Hylarius, *Verbis vt essent proflui, & charitate feruidi.* Hic est ignis ille diuinus, seu amor, de quo Christus Dñs in Euangelio loquitur cum ait, *Pater meus diligit eū.* &c. Sic enim locū interpretatur Rubert⁹ cōmētario inhūc locū, existimatq; euangelica voce hic demonstrari cur Psalmista dixerit, *latum mandatum tuū nimis.* Quid enim, inquit, *latius hoc mādato dilectionis, quo sic mēs humana dilatatur, vt intra substantiæ suæ palatium, maiestatem capere possit Patris, & filij, Spiritus Sancti?* Sapiat hoc, & suauigustu videat is qui in terris cœlicā vitā ducens, & benè eruditus magister viō diuini amoris agere nouit in tēplo cordis sui solēnitatē delitiosæ contemplationis: nā qui laborant, & onerati sunt, quādiu sua ferūt onera, refectionē huius dulcedinis sapere nequeunt. Eodē etiam modo intelligit locū Ioānis, Cassianus. *diliget, inquit, Pater*

Pater, sui filij amatorem, sed nec filius ab ipsa dilectione secluditur ex hoc: quoniam ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus: Vbi etiam Spiritus Sanctus, includitur: nam Deus Pater cum filio alia extraneae dilectione non diligunt, nisi dilectione Spiritus Sancti, cum quo aeternaliter unum sunt. Vbi etiam notat quam sit Dominus largus in retribuendo: ait enim Iesus mansionem apud eum faciemus. Nepe apud eum, qui diligit me. Ecce, inquit, retributio supra modum, supra speratum, supra dignum, supra meritum, supra intellectum, & omne comprehensibile, facta dilectioni nostrae: quod diligit Pater, diligit Filius, diligit Spiritus Sanctus, quod & ipsi veniant, quod mansionem apud nos faciant &c. Et paulo post. Et si, inquit, parum aestimaretur aduentus, cum multi adveniant, & recedant; continuabitur mansio. Et mansionem apud eum faciemus. Mansio prima per gratiam, secunda per glorium. &c. Similia habet Origines in eundem locum Ioannis 14. Sunt, inquit, qui tantam verbo Dei latitudinem praebent, ut in eorum cordibus deambulare dicatur: beata illius animae latitudo, beataque strata illius mentis, ubi Pater, &

filius, cum Spiritu Sancto recumbit coenat, & facit mansionem: quibus putas opibus, quibus copiis tales animae pascuntur? &c. Augustin. in Aug. lib. confess. 1. Quis, inquit, mihi dabit ut venias in cor meum, & inebries illud, ut obliuiscar mala mea, & te unum bonum meum amplectar? sed angusta est domus animae meae quod venias ad eam dilatetur abste: ruinosae est, refice eam. Habet quae offendant oculos tuos, fateor, & scio: sed quis mundabit eam, aut cui alteri praeter te clamabo? &c. Idem August. sermone infra hebdomadam Pentecostes, non pigeat, inquit, hospitem suscipere Dominum: ipse secum portat dulcedines dilutarum, ut pascat ibi diuersos, & latantes exercitus Angelorum. Cum illo hospite pax est, & iucunditas, qui venit ad hospitem non torquere, sed pascere: non expoliare, sed vestire. Hospitem hunc apertis ianuis cordis suscipiamus, & nunquam nobis dominabitur inimicus tyrannus.

Esse autem Deum paratissimum semper uniuscuiusque nostrum animas inhabitare, significatum est Apocal. 4. Visione scilicet illa, qua beatus Ioannes inter alia se vidisse testatur septem lampades ardentes ante thro-

Annotationes in Euangelium

num Dei, quæ sunt, inquit, septem spiritus Dei. Ideo namq; lampades ante thronū ardere dicuntur, quia, sicut ait glossa, dona Spiritus Sancti semper parata sunt dari se disponētibus. Quā etiā ob causam eadē Spiritus Sancti dona brachia appellantur: quia Deus vniuersos cupit amplecti, & quæ propterea e cœlo in terram porrigit, quasi omnes velit amplecti, hoc est omnib; se disponentibus Spiritus Sancti gratiā, & dona largiter cōmunicare. Quæ adnotatio fundatur in expositione Ruperti libro 2. in Deuteronomiū cap. 20. Sic exponentis locū illū Deuteronomij. 33. *Non est Deus alius ut Deus rectissimi ascēsor cœli auxiliator tuus; magnificentia eius discurrūt nubes, habitaculū eius sursum & subter brachia sempiterna. Quid est, inquit, Rupertus, habitaculū eius sursum, & subter brachia sempiterna? Nisi quod Christus ascēdit in cœlū sedensq; ad dexteram Patris habitat sursum, & exinde porrexit huc brachia sua sempiterna, hoc est, Sancti Spiritus sui dona fortissima? &c. Vide ea, quæ dicuntur in festo B. Andreæ Apostoli ad illa verba Euāgelij. Veni te post me, in fine.*

Beatus Greg. homil. 30. in Euāgel. meminisse nos iubet animarū dignitatem in quibus beatissima Trinitas & venire, & mansionē facere nō dedignatur. Pen-
sate, inquit, charissimi fratres, quanta sit ista dignitas, habere in cordis hospitio aduentū Dei. Certē si domum nostrā quisquam diues, aut præpotens amicus intraret, omni festinantia domus tota mūdaretur, nequid fortasse esset, quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergo sordes prauī operis, qui Deo preparat domum mentis. &c. Deinde vnūquemq; nostrum admonet idem Sanctus Doctor, ne desidia, & negligentia fiat, ut tantus hospes animæ, etiam si aliquando veniat, in eadē tamen mansionem facere nullatenus velit. In quorundam enim, inquit, corda venit, & mansionē non facit, quia per compūctiōnem quidem, Dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum, quod compuncti fuerāt obliuiscuntur, sicquē ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimē planxissent.

Nec mirū, cū impossibile sit Dei spiritū habitare in corpore subdito peccatis, ne dum in anima terrenis adhuc inhiante mā-
fio.

Greg. fionem facere. Si enim Aposto-
 li, ut notauit beatus Bernardus,
 Bern. Ad huc carni Dominica inharen-
 tes, quæ sola sancta erat, Spiritu
 Sancto repleti nequierunt, tu car-
 ni tuæ, quæ sordida est astrictus,
 & conglutinatus, illum meras si-
 simum spiritum te posse putas su-
 scipere, nisi carnis istis consolatio-
 nibus renunciare tentaueris? &c.
 Et in hoc sensu, iuxta expositio-
 nem Bernardi, dixit Saluator
 16. noster discipulis suis, nisi ego ab-
 8. iero paracletus non veniet ad vos.
 Ioan. Vnde iam patet sensus etiam ad
 16. illud, quod eisdem Apostolis
 de Spiritu Sancti aduenienti-
 bus donis dixerat, nimirum, ex-
 pedit vobis ut ego vadam: Quan-
 diu enim inter ipsos versabatur,
 carnis præsentia, & corporali
 ipsius conuersatione impediti,
 nullo modo poterant super a-
 bundanti spiritus gratia repleti.

Expediebat etiam discipulis
 Christum abire, ut spiritus veni-
 ret, cuius virtute non iam, quæ
 lua erant quærerent, sed quæ Ie-
 su Christi. audi quid in hanc scē-
 tentiam dixerit idem Bernar-
 dus sermone 3. In Ascensione
 Domini. Quid est, inquit, quod
 Christo comorante in terris, Spiritus
 Sanctus ad eos venire non potuit?

An carnis illius consortium ab-
 horrebat, quæ de ipso, & per ipsum
 in Virgine, & de Virgine matre cō-
 cepta erat, & nata? absit. Sed ve
 ostenderet nobis: per quamambu-
 larem viam; formam apponeret,
 cui imprimeremur. Et ille quidem
 illis plorantibus eleuatus in cœlum
 Spiritum Sanctum misit, qui af-
 fectum eorum, id est, voluntate-
 tem mundauit, vel potius altera-
 uit, ut iam magis Dominum vel-
 lent ascendisse, quàm prius detinuisse
 9. voluerant: impletum est, quod eis
 prædixerat, vos autem contristabi-
 mini, sed tristitia vestra cōuertetur
 in gaudium. &c.

Hanc vero gratiæ largitatem
 in discipulos hodierna die effū-
 dendam, ad literam prædixe-
 rat Propheta Ioel cap. 2. vbi cū
 prius locutus fuisset de Christi
 aduentu, & doctrina, subiungit,
 Post hæc, id est, paulo post, cum
 ipse in cœlum ascenderit: Sic
 enim Petrus actorum capit. 2.
 verbum hoc est interpretatus,
 dicens, In nouissimis diebus. &c.
 Effundam spiritum meum super
 omnem carnem: Seu ut eundem
 locum vertit Chaldeus, sed
 post hæc, effundam Spiritum
 Sanctum meum super omnem
 carnem, &c. Quem locū ex-

Annotationes in Euangelium

Hier.

ponēs beatus Hieronymus ad Hebræos. q. 9. ait. *Verbum autē effusionis significat gratiæ largitatem; & id ipsum sonat, quod Dominus repromisit, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto: In tantū enim Spiritu Sancto baptizati sunt ut repleretur tota domus, in qua erant sedentes. Notandū est autem in verbis Hieronymi, iuxta ipsius expositionem, idem esse baptizari Spiritu Sancto, quod repleri, & quasi immergi in Spiritum Sanctum. Ex quo intelligi potest illud Matthæi. 3. Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam, qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare; ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne. Quo loco Chrysostomus adnotavit elegāter fuisse dictum, ipse vos baptizabit Spiritu Sancto, ac si diceret; sicut ego modo copiosè effundo aquam super vos, ita ipse copiosè effundet Spiritum Sanctum Theophilatus etiam interpretatur, inūdabit vos largitē Spiritus Sancti gratijs. Clarius hoc exposuit Petrus Apostolus actorum cap. 11. Cum autem cepissent loqui, cecidit Spiritus Sanctus super eos, sicut & in nobis in initio. Re-*

cordatus sum autem Verbi Domini, sicut dicebat Ioannes quidem baptizavit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu Sancto.

Verum ad effusionē redeamus, quā Hieronymus docet largam, & diuitē muneris abundātiā significare, cum scilicet plurimis distribuit, & singulis copiosè. Hoc eodem sensu accipiendum est illud Pauli ad Titum 3. *Per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus Sancti quem effudit in nos abundē. Ex quo loco beatus Ambrosius lib. de Spiritu Sancto cap. 7. Ostendit Spiritus Sancti diuinitatem, quoniam nō dicitur effundi nisi quod participabile est, ut, charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. &c. Oleum effusum nomen tuū. Nec dicit Deus effundam de Angelo meo, quia Angelus cum sit creatura, non est participabilis: Spiritus autē Sanctus cum Deus sit effunditur, & participabilis est. Id autē quod Lucas ait iuxta translationem septuaginta, effundam de spiritu meo, non sine mysterio dictum credimus: eo enim videtur ostendi naturam Spiritus Sancti, quantuncunque effundam*

Acto.
cap. 2.

Matt.
3.

Chry.

Theo.

Acto.
11.

10.

Amb.

66

datur, & participetur, in exau-
 stam, atq; infinitam manere. Vn-
 de Ambrosius vbi suprâ. *non spi-
 ritum ait, sed de spiritu: neq; enim
 nos capere possumus plenitudinem
 spiritus Sancti, sed tantum accipi-
 mus, quantum de suo arbiter nostri,
 pro sua voluntate diuiserit.*

Notanda est autē, maximēq;
 obseruanda expositio Galatini
 lib. 8. De carnis Catholicæ ve-
 ritatis capit. ultimo, Vbi refert
 glossam Rabbi Salomonis su-
 per illud. *Et effundam spiritum
 meum super omnem carnem, Hoc
 est, ut glossa ait, super omnem
 illum, cuius cor fuerit tenerū,
 ut caro, de quo dictū est Eze-
 chielis. 36. Dabo vobis cor carneū.*
 Vnde colliges idē Spiritū San-
 ctum super Iudæos obstinatos
 non venisse, quia cor lapideum
 deponere noluerūt. Christi ve-
 rō fideles idcirco illum abun-
 dē receperunt, quia cor carneū
 habuerunt; quod experientia
 teste nullatenus negari potest.
 Inquam sententiam exponen-
 dum, & intelligendum est illud
 Esaiæ. 66. *Super quem requiescet
 spiritus meus, nisi super humilem,
 & quietum, & tremētem verba
 mea?* Hoc enim videtur esse cor
 tenerum, & carneum quale spi-

ritus Dei requirit vt in illud cū
 Patre, & Filio nō solum veniat,
 sed mansionē quoq; faciat, sicut
 filius ipse promisit dicens, *ad eū
 veniemus, & māsionem faciemus.*

Non est autem prētereundū
 id quod idem Galatinus vbi su-
 pra ad confusionem Iudæorum,
 fideliumque consolationem ad 2
 notauit, videlicet quod Spiritū
 Sanctum Christus in discipulos
 missurus erat, etiam ex opinio-
 ne cuiusdam Rabbini, quem ipsi
 aduersarij fidei Catholicæ, Ma-
 gistrum suum sanctum vocita-
 bant. *Quod autem, inquit, Spiri-
 tum Sanctum Messias ipse super
 discipulos suos missurus esset, Rab-
 binus Haccados, qui longe antiē
 Christum natum fuit, in libro, qui
 Galerazeyā, id est, reuelator arca-
 norum inscribitur, apertissimē præ-
 dixit, dum ad sertam Antonini cō-
 sulis Urbis Romæ petitionem, hac
 inter cetera respondit. Post dies
 verō decem, à sua scilicet Ascen-
 sione, ad perfectionem. 50. dierum,
 mittet Spiritum Sanctum de cœlis
 super iustos, vt in fide eius confir-
 mentur. Moxque illis præcipiet, vt
 eant, doceantque omnes homines
 legem eius, quemadmodum dictū
 est Ezech. 36. Et spiritum meum
 dabo in medio vestri, & faciam vt* Ezecl
36.

Annotationes in Euangelium

in præceptis meis ambuletis, & iu-
licia mea custodiat, & faciat
ea. Horum autem quinquaginta
dierum figura fuerunt illi 50. dies,
quibus Israel agnum paschale oc-
cidit, & exijt de terra Aegypti, in
quibus Deus sanctus, & benedi-
ctus misit spiritum sanctum super
eos, deditque eis legem sanctam,
ut essent firmi in fide eius. Hæc
ille.

13. Quod verò attinet ad figu-
ram, in qua Apostoli diuinum,
sanctumque Spiritum accepe-
runt, videlicet in linguis igneis.
notandum est, spiritum tales ho-
minum mentes intus reddere
solutum esse, qualem se foris A-
postolis exhibuit, iuxta illud
Psal. 118. *Ignitum eloquium tuum
vehementer*: ideo namque elo-
quium Dei Propheta ignitum
appellauit, quia diuini amoris
ignem accendere solet in cor-
de; quia vitia exurit; carnis vi-
rorem exsiccat; lucet, atque in
Dei lumen animas deducit. In
quo sensu verbum Dei dicitur
etiam castum, propter effectum,
quem habet, quia videlicet ca-
stificat, & mundos facit homi-
nes sibi intentos. Vnde in Psal-
mo 118. sic legimus. *Lex Domini
immaculata conuertens animas; ab*

omni videlicet vanitate, & er-
rore, ad Deum, & lumen veri-
tatis. Hinc Dignus Ambrosius ad
illa verba. *Ignitum eloquium tuum*
vehementer, ignis, inquit, est hic
sermo Christi, & bonus ignis, qui
calefacere nouit: exurere autem, nisi
sola vitia nescit; hoc igne super bo-
num fundamentum posito, aposto-
licum illud auxum probatur: hoc
igne, illud morum, vel operum exa-
minatur argentum: hoc igne pre-
tiosi illi lapides illuminantur, fa-
num autem, & stipula consumi-
tur: mundat ergo hic ignis animam,
consumit errorem. Vnde Dominus
ait Ioan. 15. *iam vos mundi estis,*
propter sermonem, quem locutus
sum vobis.

Ignitum certè eloquium Dei,
cuius prædicatoribus in linguis
igneis apparuit Spiritus Sanctus, 14
ut ostendat, non satis esse lin-
guam prædicantis, nisi adsit vir-
tus Spiritus Sancti intus quasi
ignis illuminantis, & exurentis
charitatis ardore ea omnia, quæ
impedimento esse solent, ne
verbum Dei in audientium ani-
ma operetur, quemadmodum
adnotauit beatus Gregorius in
homilia pro festo Pentecostes: 15
appellatur enim Deus ignis con-
sumens. Deuteron. 4. eodem se-
re

re modo, quo ignis naturalis omnes expellit, & consumit in subiecto qualitates contrarias, priusquam in tali subiecto propriam introducat formam. Inter omnia verò accidentia, quæ ab igne expelluntur, primum, & præcipuum est frigus, quippè quod formæ introducendæ maximè repugnet; vnde & Spiritus Sanctus ignis cōsumens nō prius infidelium animabus solet inhabitare, quam ab ijsdem peccata omnia expellat, eaque maximè, quæ charitatis feruorem solent impedire, vel etiam retardare.

Non solum verò in figura ignis Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, sed de eodem quoque dicitur Actorum c. 2. *Quod factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, &c.* Itaque in flatu etiam, spiritus Domini descendit in Ecclesiam in ea domo tunc temporis congregatam, ut significaretur fore ut deinceps eadem Ecclesia septiformis spiritus gratia afflata in cœlestem portum secundo cursu navigaret. In cuius rei typum Dominus Iesus cum stetisset in medio

discipulorum post resurrectionem suam ait illis. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixisset insufflauit dicens, accipite Spiritum Sanctum, &c.* In eiusdem quoque rei figuram Elisæus super puerum mortuum septies oscitauit. 4. Reg. 4. quia nimirum super extinctum populum, hoc est, orbem terrarum Dominus veniens, septies eum fecit oscitare per septem gratiæ dona, quæ Ecclesiæ communicavit. & Esaia. 4. dicitur, *Apprehendent septem mulieres virum unum in illa die dicentes, innocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.* Vbi per septem mulieres, septem Spiritus Sancti dona intelligit Origenes hom. 3. super Esaia, & D. Cyprianus lib. de exhortatione martyrij: dies quippè, qua septem mulieres virum unum apprehenderunt, tempus est redemptionis, quo septiformis Ecclesia septiformi spiritu completa, Christum per fidem, & charitatem apprehendit, ab eoque petijt ut suum auferret opprobrium, ne videlicet ultra Iudæi insultantes eam irriderent, quod idola veneraretur.

Ioan. 20.

4. Reg.

4.

Es. 4.

Orig. Cypri.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

secundum Ioannē. Pro Sanctissimo
Eucharistiæ Sacramento.

Qui manducat hunc panem viuet in æternum.

cap. 6.

I.



VM Dominus noster Iesus Christus de Sanctissimo corporis, & sanguinis sui Sacramēto loqueretur, diceretque se esse panem viuum, quem, qui manducaret, vitam haberet in æternum, alij dixerunt *durus est hic sermo*, & quis poterit illum audire; vnde & eo relicto abierunt, alij verò ipsum occidere cogitauerunt, existimantes quod à mortuo nemo posset, id, quod Dominus promiserat, vitam scilicet in eternū sperare. Agnoscimus istorum vocem in prophetia Hieremiæ cap. 11. *Mittamus, inquit, lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viventium, & nomen eius non memoretur amplius.* Per lignum verò Crucem intelligit Tertulianus libro aduersus Iudæos cap. 10. quæ Crux missa

fuit in panem, id est, Corpus Christi. Id, quod etiam Diuus Hieronymus in commentarijs super Hieremiā; & beatus Gregorius lib. 12. Moral. cap. 3. eodem modo intellexerunt.

Eundem locum affert Origēnes homila 8. super Hieremiā exponens illum de Cruce, tametsi panem non corpus Christi, sed eius doctrinam accipiat, in hunc modum. *Quia, inquit, docente Christo voluerunt quidam scandalum ponere doctrinæ eius, crucifigentes eum dixerunt, Venite mittamus lignum in panem eius: cum enim verbo Christi, & doctrinæ coniungitur crucifixio, lignum in panem mittitur; & illi quidem insidiantes dicunt Venite, &c. Ego autem admirabile quiddam inferā: lignum missum in panem eius, panem fecit meliorem: antequam enim*

mitteret

Ioan.
6.

Hier.
11.

mitteretur lignum in panem eius, quando tantummodo panis erat, & non erat lignum, non exierat in vniuersam terram sonus eius; postea vero quam sumpsit fortitudinem per lignum, tunc in vniuersum orbem passionis eius disseminatus est sermo. Perperam etiam dicunt, eradicemus eum de terra viventium: sic eum interfecerunt quasi semen eius penitus eradica-
 2. rent; sed audi quid dicat Christus Ioan. 12. nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Ergo mors Christi spica frumenti facta est, septuplum, & multo amplius restituens, quam fuerat seminatum. Hæc Origenes.

Addit Lyranus hoc lignum fuisse Taxum, quod in ea regione est lætiferum, & venenatum, sensumque esse, conatos fuisse Iudæos Hieremiam veneno interficere, panem, quo vesceretur toxico, seu veneno imbuendo; quod egregie quadrat in Crucem, quam veluti maledictum, & venenatum lignum, hoc est, maxime probrosum, in corpus, & doctrinam Christi Iudæi mittere decreuerunt, quo nomen eius penitus abolerent.

Hoc tamen quod Iudæi in Christum decreuerant, minime successit: lignum enim crucis non opprobrium, sed honor, non lignum mortis, sed vitæ euasit. Audi Ioannem in sua Apocalypsi cap. 2. Qui vicerit dabo ei edere de ligno vitæ. Vbi Richardus de Sæcto Victore, & Beda per lignum vitæ intelligunt Christum, qui in Ecclesiæ paradiso omnibus proponitur fruendus. Est igitur sensus quasi dicat ipsemet Christus, qui demonem vicerit, edet de ligno, quod est in paradiso: quia multitudine dulcedinis Christi, quæ est in Ecclesia, cibabitur, & satiabitur, modo quidem participando eius gratiæ, postea vero eo per visionem beatificam perfruendo.

Eadem expositio est Ruper-
 ti, qui ideo putat dictum fuisse à Christo Dei mei, quia ratione humanitatis, Patrem Deum suum agnoscit, iuxta quod Ioannis. 20. ait. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum. Ait ergo Rupertus. quoniam primis hominibus, quia corripienti Deo non acquieuerunt, sed peccatum suum excusauerunt, lignum vitæ interdictum fuit, re-
 Et modo pœnitenti aditus ad lignum vitæ

Apo. 2.

Rup.

Ioan. 20.

Gen. c. 3.

Annotationes in Euangelium

3. vite repræmittitur, quod est ipse Christus, cuius & in celesti paradiso, visione, & in presenti Ecclesia corpore sancto reficiuntur animæ. Deinde idem Rupertus expendit verbum illud, dabo; sæpe enim, inquit, qui non dum vicit, id est, non dum egit poenitentiam, edit de hoc ligno vite, manducans corpus, & bibens sanguinem Domini, verum non illi dat Christus, sed ipse rapit, atque adeò iudicium sibi manducat, & bibit, sicut ait Apostolus 1. Corint. cap. 11. Ex quibus Ruperti verbis iam vides cum referre esum ligni vite tum ad visionem beatificam, tum etiam ad Eucharistiæ Sacramentum.

Est autem primò obseruandum in prædicta Apocalypsis auctoritate, verbum illud, Vincenti, pugnam hic supponere, atque certamē: neq; enim prius in Christi mensa est edendum, quam pugnandum. Simulq; hic nobis maxima in pugnando industria commendatur: est enim nobis cum multis, iisque fortissimis hostibus dimicandū, quē admodum docuit Paulus 2. Corint. 10. In carne, inquit, ambulantes, non secundum carnem militamus. & ad Ephes. 6. Non est

nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed contra spiritualia nequitia in celestibus. Id, quod idem Apostolus opere præstabat sicut ipse testatur cum ait. Sic pugno non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, &c. In quem sensum Origines homilia vndecima super Exodum expendens pugnam populi Israelitici cum Amalech, eiusque victoriam, cum Moyses manus eleuabat, sic ait. Nobis etiam pugna est aduersus Amalech, hoc est, aduersus principes, & potestates, & rectores tenebrarum harum. Eleua & tu manus ad Deum, & tunc fiet, quod scriptum est Numerorum. 22. quia sicut vitulus ablingit populus hic populum, qui super terram est: per quod, ut à maioribus accepimus, indicatur, populum Dei non tam manu, & armis, quā voce, & lingua pugnare, hoc est, orationem ad Deum fundendo.

Secundò obseruandum est, in eodem verbo, Vincenti, non dici, ei, qui vicit in præterito: sed ei, qui vincit in præsentī, dandum esse esum ligni vite, quia non satis est semel vicisse, aut etiam sæpius, nisi semper vincat: cum enim bellum ipsum continuum sit, iuxta illud Iob.

cap.

cap. 7. *Militia est vita hominis super terram, nunquam abscedendum est ab arena, sed in armis continuo standum, atque adeo semper vincendum.*

Tertio notandum est, vincē tibus non palmam, non laurum non coronam promitti, sed esū ligni vitæ. *Vincenti, inquit, dabo edere de ligno vitæ, cum tamen congruentius videretur dixisse, vincenti dabo palmam, vel coronam, &c.* Respondet Hugo cardinalis, optimo iure vincē tibus in hac Dei militia non coronam promitti, sed esum: quia enim qui vincit pugnat, pug nans verò solet esurire, & sitire, rectē ei promittitur refectio, & saturitas, iuxta illud *Matt. 5. Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiā, quoniam ipsi saturabuntur.* Id quod de visione beatifica accipiendū est. Potest verò congruentius ad Sacramentū Eucharistiæ accommodari eadem ratio Hugonis, iuxta illud, quod ait ipsemet Christus *Matth. 11. invitās laborantes ad refectionem. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos:* hoc enim sacramentum vera est, & perfecta animarum refectio in via laborantium, vnde & via-

ticum non incongruē appellatur. Promittitur ergo vincentibus esus ligni vitæ, id est Christi Domini corpus, & sanguis: ipse enim Christus, ut ait Eucherius *Euch. lib. 1. in Gen. c. 13. figuratus est in illo ligno vitæ, quod erat in paradiso terrestri. Denique ipsemet Christus se lignum appellavit Lucæ. 23. cum dixit. si in viridi ligno hæc faciūt, in arido quid fiet?* quod si lignum, quod erat in paradiso vim habebat propagandi vitam in omne tempus, ut affirmant Augustinus lib. 3. de Civitate Dei cap. 20. & Rupertus lib. 3. de Trinitate c. 30. Chrysostomus homilia 18. in Genesim, Abulensis super cap. 13. Gen. q. 175. & D. Thomas 1. p. q. 93. art. 4. id, quod ex contextu Genes. 3. patet cum dicitur, *Nunc ergo ne fortē mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum, &c.* Si inquam illud lignum vim habuit à morte in perpetuum præservandi, cum tantummodò figura fuerit Christi Domini, ut ostendimus ex Eucherio, quid mirum si ipsemet Christus invitando dixerit, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum?*

Euch.

Luc. 23.

6.

Bene

Annotationes in Euangelium

Benedictus Dominus Deus
 noster, qui fidelibus suis etiam
 in huius mundi deserto mensā
 præparauit, cuius panis vitam
 præstat in æternum; huius tanti
 beneficii memor Regius vates
 omnipotenti Deo gratias agēs,
Parasti, inquit, in conspectu meo
 Pl. 22 *mensam aduersus eos, qui tribulāt*
me. Psalm. 22. Quem locum de
Sacrosancto Eucharistiæ Sacra-
mento intellexerūt beatus Cy-
prianus epistola 63. ad Cæciliū,
D. Ambrosius libro de Elia, &
ieiunio cap. 1. Paschasius Abbas
libro de corpore, & sanguine
Domini cap. 10. Theodoretus
in commentarijs eiusdem Psal-
 Chry *mi, & D. Chrysostomus ibidē.*
 soft. *Qui sunt, inquit, qui nos tribulāt?*
suggestiones inimici, cupiditates,
delectationes, sæculi honores. sed
cum venimus ad mensam potentis,
tribulationes efficiuntur consola-
tionem, & ex mensa præparata pro-
ficimus aduersus eos, qui tribulant
nos. Idem Propheta in Psalm. 21.
 Pl. 51 *huius mensæ dominicæ abun-*
dantiam præsentens, apud te,
inquit, laus mea in Ecclesia mag-
na; edent pauperes, & saturabūtur,
& laudabunt Dominū, qui requi-
runt eum, viuent corda eorum in
sæculum sæculi. Quæ ultima ver-

ba similia sunt ijs, quæ Christus
 in præsentem dixit, qui manducat
 hunc panem viuet in æternum; ea-
 demque verba de Sacramento
 Eucharistiæ intelligit Eusebius
 Cæsariensis lib. 10. demonstra-
 tionis euangelicæ cap. 8. quem-
 admodum & quod sequitur in
 eodem Psalmo, manducauerunt,
 & adorauerunt omnes pingues ter-
 ræ, in conspectu eius cadēt omnes,
 qui descendunt in terram; quæ om-
 nia adorationem mysterij, &
 gratiarum actionem significāt.
 Cui concinit illud Psalmi 2. *Ap-*
prehendite disciplinam, pro quo Pl. 14
aliqui ex hebræo vertunt, oscu-
lamini filium; alij adorete panem.
 quod non nisi de Christo, qui
 in Sacramento Eucharistiæ pa-
 nis est viuus, intelligi potest.

Quomodo autem diuinum
 hoc Sacramentum æternā no-
 bis possit vitam germinare, col-
 lige ex illo Osee loco cap. 14.
Ero quasi ros Israel; germinabit Osee
sicut lilium: & erumpet radix eius 14
ut Libani. Ibunt rami eius, & erit
quasi oliua gloria eius, & odor eius
ut Libani. Viuent frumento; velut
verterunt septuaginta, roborā-
buntur frumento. Quæ omnia
 de Eucharistia interpretatur Cy-
 rillus Alexandrinus in cōmen-
 tarijs

Cyril.
Alex.
tarijs super Oseā. Germinabunt,
inquit, sicut liliū, id est, vacabunt
à solitudine huius sæculi liliū e-
nim nullo labore arationis, nulloq;
studio agriculturæ, mira pulchri-
tudine induitur. Erūpet radix eius,
ut Libani, id est, erunt ita firmi, &
stabiles in fide cū humilitate, ut est
arbor Libani humilis, & quæ alte
radices egit. Ibunt rami eius. dila-
tationem Ecclesiæ significat. Erit
quasi olina gloria eius, & odor eius
ut libani, id est ut thuris, quia sem-
per virescent fructibus virtutum
suavissimis, qui hoc cœlesti pane
vescentur. Quod verò hic locus
de Eucharistia ad literam sit in-
telligendus, manifestè ostendit
trāslatio septuaginta apud quos
teste D. Hieronymo sic legitur
frumento inebriabuntur: quis enim
ignorat non posse panem ineb-
riare? quare cum audimus,
inebriabuntur frumento, doce-
mur mysticum esse panem intel-
ligendum, qui in eiusdem my-
sterijs consecratur, in quo my-
stica, & spiritalis latet ebrietas,
quæ digne cōmunicantibus cō-
fertur. Eādem ob causam dictū
est apud Zachariam c. 9. quid bo-
num eius est, & quod pulchrū, nisi
frumentum electorum, & vinum
germinans virgines? Quo sensu

intelligendus est etiam locus ille
Canticorum c. 5. Comedite ami-
ci, & inebriamini charissimi: sic
enim intellexerunt Greg. Nisse-
nus, & Theodoretus, ubi notā-
dum est ad mensam Eucharisti-
cā accedere posse amicos Dei,
hoc est, in charitate eius, & gra-
tia existentes: ideo enim dicitur,
Comedite amici; in eadem vero
mensa inebriari non posse, nec
solere, nisi charissimos; vnde &
dicitur, inebriamini charissimi.
Denique comedere amicorum
est, inebriari verò, hoc est tor-
rente voluptatis illius potari,
non nisi charissimorum.

Pessimi autem habitus indi-
cium est (ad multorum confu-
sionē dico) inter lautissimas Eu-
charistie epulas quotidie versa-
ri, nec tamē proficere: nihil ve-
getari, seu nutriri: cum interim
videamus aliquos hac ratione
proficere. Hi verò homines si-
miles mihi esse videntur septē
illis bobus macie confectis, &
fædis, quas per somnium vidit
Pharao; quæ tamen septem bo-
ves macilentæ pascebantur in
eisdem locis, & ex eodē flumine
Nilo bibe bant cum alijs septem
pinguissimis, quæ ex eodē flu-
mine egrediebantur. Gen. 14.

Cant.
5.

9.

Annotationes in Euangelium

Gen. 14. 1. Cor. 11. *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi, ut ait Paulus. 1. Corint. 11. quasi dicat. ideo quia indigne manducatis, & bibitis, multa, & varia morborum genera grassantur inter vos, mortes etiam intempertiarum, & alia flagella sunt indigne manducantibus, & bibentibus.*

Chrysoft. *Sic interpretatur locum Pauli B. Chrysoft. hom. 28. in primam ad Cor. c. 11. & tom. 5. homil. 49. & homilia 5. in priorem ad Timotheum. qua de re videndus est D. Thomas 3. p. q. 79. art. 1.*

Divus Tho. *Probet igitur se ipsum homo priusquam ad Christi mensam accedat, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Ex dispositionibus autem, quæ animam communicantium præparare debet, præcipua, & prima, cæterarumque fundamentum, fides est, ut scilicet confiteamur quia Dominus noster Iesus Christus Deus, & homo est in hoc Sacramento præsentialiter, & realiter existens. Unde inter omnia alia Sacramenta, hoc unum, mysterium fidei solet appellari: in reliquis namque fidei mysterijs, tenetur homo credere id, quod non videt, in hoc verò tenetur credere contra id, quod sentit, experitur, & videt.*

Hinc & Ecclesia, hodierna decanit; quod si sensus deficit ad firmandum cor sincerum, sola fides sufficit. & iterum. præstet fides supplementum sensuum defectui.

Merito hoc Sacramentum figuratum est in Manna, quod nocte cadebat; unde Apoc. cap. 2. absconditum vocatur. Vincenti, inquit, dabo manna absconditum, quæ verba nonnulli de Christo interpretantur, qui fuit absconditus primò in sacrificijs Abel, Noe, Abraham, & reliquorum Patrum, secundò in legis figuris, tertio in carne, sub qua divinitatem gerebat occultatam, quarto in Sacramento Eucharistiæ. Manna igitur figuram Eucharistici panis fuisse, ipse met Christus docuit Ioan. 6. ubi de Eucharistiæ Sacramento à se instituendo disserens ait. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de Cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit non moriatur. Quo etiam alludit Paulus 1. ad Cor. 10. cum dixit, Patres nostri omnes sub nube fuerunt: omnes eandem escam spiritalem manducauerunt. Quo loco Apostolus cum manna escam spiritalem appellavit, planè significavit typum fuisse

fuisse alterius veri Mannæ: sic enim argumentatur Tertullianus libro 5. contra Marcionem ex illo loco Pauli ad Roman. 7.

Scimus autem quoniam lex spiritualis est. Cum Paulus, inquit, legem spirituales dicit, confirmat utique eam figuram esse, & prophetiam rerum futurarum.

Primum igitur Manna illud materiale, Christum in Sacramento adumbravit, quia viso Manna dixerunt hebræi, *Manna?* id est, quid est hoc? unde & nomen sumpsit; quæ admiratio multo magis quadrat in panem Eucharisticum propter ea miracula, quæ ibi continentur. Cyrillus tamen Alex. lib. 3. in Ioan. c. 34. docet fuisse expressum Iudeos non cognituros esse Christum, imò eum per cōtēptum reiecturos dicētes, *quid est hoc?* Adde neq; credituros mysterij Eucharistici maiestatem.

Secundò, dicebatur Manna panis angelorū, iuxta illud Psalmi 77. *Panem cœli dedit eis, panem angelorum manducavit homo.* Sic vero dictum est, quia conficiebatur ministerio angelorum, & populo de Cœlo mittebatur. Atq; huc alludēs Christus Dñs agens de Sacramento Eucharisti-

stia dixit Ioan. 6. *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Qui panis ministerio angelorū, hoc est sacerdotum conficitur; neq; iam ipsi angeli effectores sunt, sed adoratores.* Audi quid dixerit Nilus discipulus beati Ioānis Chrysostomi scribens ad Anastasium Episcopum, de ipso magistro suo Chrysostomo. *Sæpè, inquit, vidit in Ecclesia Angelos, sed maxime tempore sacrificij missæ. Itaq; admiratione, & lætitia plenus, amicis multū spiritualibus seorsum narrabat, quemadmodum cū Sacerdos oblationē facere inciperet, plurimi angeli è cœlo delapsi, nudo pede, aspectu intento, vultu demissocircūstātes ad altare magna reuerētia, & quiete, ac silētio, usq; ad mysterij consumationē assisunt. Deinde discurrētes hūc, atq; illūc, per totā Ecclesiā, episcopos, & presbyteros, qui corpus, & sanguinē distribuūt, adiuvāt, & corroborant. Hæc, inquit, scribo, ut intelligētes quāti tremoris sit divina missa, nec ipsi remissi, timorē Dei negligatis, nec illos alios loqui, aut musitare tēpore oblationis, neq; innuere audacter, aut à statu gravitatis dimoveri, neq; hūc, atq; illūc circūspicere, aut ignavè, & dispersè vagari permittatis.*

Annotationes in Euangelium

Tertiò. manna illud figura fuit huius sacramenti, in eo, quod manna sapiebat quod quisque cuperet iuxta illud Sap. 16. *Angelorum escam nutrivisti populum, omne delectamentum in se habere, & omnis saporis suavitatem; substantiam enim tuam, & dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebas, & deseruiens uniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat convertebatur.* Probabile tamen est id miraculum iustis tantum contigisse, ceteris vero retinuisse manna suum insitum saporē, qui erat sicut panis oleati, ut dicitur Num. c. 11. probat hoc Lyranus in c. 16. Sapientiae, affertque id, quod plerique hebreorum dicebant, *anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo.* Num. 21. quibus verbis improbi fatebantur sibi manna non quidquid volebant sapuisse. Idem affirmat D. Greg. lib. 6. Moral. c. 9. *manna*, inquit, *omne delectamentum, atque omnis saporis suavitatem in se habuit, quod videlicet in ore spiritualium, iuxta voluntatem edentium saporē dedit; id, quod licet Greg. ad verbum Dei referat, aptius tamen quadrat in Sacramentum Eucharistiae, cuius multiplicem dulcedinem non nisi iusti sentiunt; & in hoc, manna expressa fuit figura huius Sacramenti.*

Mirum etiam est quod manna illud soli expositum liquefiebat, & tamen ignem poterat sustinere: coquebatur enim, ac durum, & solidum reddebatur. Vtrumque habes Exod. 16. & Num. 11. ita manna Eucharisticum amoris ignem, rationesque ab eo, ac fide profectas optime sustinet; at verò Solem, hoc est naturale lumen, rationisque evidentiam, profundissimum hoc mysterium ferre non potest.

In huius etiam mysterij figuram. 3. Reg. 19. Angelus Domini Eliae dormienti ministravit subcinericem panem, qui surgens comedit, & ambulavit in fortitudine cibi illius usque ad montem Dei Oreb. Quer Deos que dormiō os sentidos assi ao fazer, como tambem ao comer deste pão divino. Ideo namque dormienti Eliae precipitur ut surgat, & comedat. & ita factum est. Vnde B. Aug. ita clamat. *Hoc fides credat, intelligentia non requirat.* Et Guericus Abbas serm. 5. de Nativitate Domini, inuenietis, inquit, Christum pannis involutum, & positum in praesepe altaris: *videte ne vilitas regiminis offēdat, vel perturbet obitum vestrae fidei, veritatē reuerēdi corporis sub*

sub alijs verum formis intuentis: sicut enim mater Maria quibusdā assumptis pannis inuoluit infancē: sic mater gratia dispensatorijs speciebus verum, eiusdem sacri corporis nobis obtegit veritatem; sic etiā mater sapientia enigmatibus, & figuris, arcanā diuini Verbi contēgit maiestatem, quatenus & ibi simplicitas fidei, & hic exercitiū studiij meritum sibi cūmulet ad salutem.

De puritate requisita in accedētibz ad hoc diuinum Sacramentum.

QUod veró attinet ad puritatem, quam Deus requirit in accedentibus ad hoc Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum, ea fuit etiam in ipso manna expressē figurata: Exo di enim cap. 16. dicitur simul cū manna rorem quoque descendisse. Mane quoque, inquit sacer textus, ros iacuit per circuitū castrorum; cumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram; quē locum Rabbi Salomon sic intelligit, vt primo caderet pruina super terram, deinde manna de-

cretus; ita vt manna esset inter medium, ac repositū inter duo stramina, pruinę, & roris, quo purū, & immune à sordibus colligeretur à populo. In quo expressa est ea puritas, quam nostrum manna viuificum in accedentibus requirit, præcipuē verō castitas, quæ per pruinā cādidissimam intelligitur. Deinde cum descēderet manna descēdebat pariter & ros; quia descēdente manna Eucharistico, & communicato fidelibus, descēdit simul ros diuinæ gratiæ, quæ copiosior in hoc Sacramento, quā in cæteris tribuitur.

Ad hoc etiam diuinum, & viuificum manna accessuri, meminisse debent Isaiam prophetam 131 tactum dolore cordis intrinsecus, quia Deum viderat, & quia populo erat prædicaturus, dixisse, *Vae mihi, quia vir pollutus labijs ego sum.* nec prius acquieuit, quā ab angelo mundaretur calculo, quem forcipe tulerat de altari. Qua igitur nos decet puritate nitere non solum diuinā maiestatem visuros, sed eandē quoque intra cordis hospitium recepturos? verum quidem est, quod vt perfecta in nobis munditia esse possit, ipsius altaris ig-

Annotationes in Euangelium

Gen.
24.

ne mundari nos oportet: non enim aliunde, quam ex ipsius Christi gratia hoc ipsum accipiendum speramus; cum timore tamen, & tremore vnusquisq; accedat, sciens quod pijsimus frater noster Dominus Iesus velut alter Ioseph fratribus suis in fame, & egestate constitutis, non solum dabit saccos plenos tritici, verum etiam pecuniā reponet in ore sacculorum; hoc est non solum dabit panem coelestem, corpus suum in cibum, sed etiā gratiam, qua meritō passionis ipsius digni efficiamur, quibus hoc sanctissimum eius corpus ita communicetur, vt quisquis ex hoc pane manducauerit, viuat sicut ipse p̄misit, in æternū.

Ioa. 3

Neque verò quis cum Iudæis scandalizetur dicens, *quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* noluit enim Dominus huic satisfacere quæstioni, vt haberet meritū fides, quæ nullum hic posset locum habere, si quomodo id fieri posset, vel ille doceret, vel aliquis hic posset euidenter percipere. Eandē ob causam noluit Christus Dñs respondere Nicodemo rogati quomodo posset hominiter nasci cū sit senex? dixerat

enim Dñs, *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest videre regnū Dei*; roganti vero Nicodemo quomodo id fieri posset, noluit Dominus rationē assignare, sed fidē requirens suā interposuit auctoritatē ^{14.} ^{102.} dicens, *quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur*; quæstioni vero nihil respondet. Imò neq; beatæ Virgini de mysterio incarnationis quærenti, *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, tantę fidei mysterij rationē angelus assignauit, sed tantū ait, *Spiritus Sanctus superueniet in te, &c.* Quasi diceret. Sei q̄ se-
rá obra do Spirito Santo, mas o como se aja de fazer, nem eu o sei, nem conuem declarar-se por ser mysterio de fê.

Vnde Ecclesia quasi gratulabūda de fide, & charitate, qua huius diuinæ mēsæ fructū gustare solet, ait in Cāt. Cant. *sub Umbra Cant. illius, quē desiderauerā sedi, & fru-
ctus eius dulcis gutturi meo.* quod si huius arboris fructus est dulcis sedenti, quanto magis putas dulciore fore comedēti? si frigidus loquor, nescit quid loquor: lingua enim amoris barbara est nō amāti. da amantē, da esuriētem, da huius Eucharistici panis dul-

Ag. in lib. 10. confessionū suarū sic ait, *Aliquādo intromittis me Dñe in effectū quendā mutū, inusitatū inuorsus, ac nescio quā dulcedinē, quæ si perficiatur in me, nescio quid erit, quod ipsa Vita non erit, &c.* Vnde & Bern. serm. 23. in Cāt. cōquæritur de breuitate huius dulcedinis. *dulce, inquit, cōmercii, sed breue momentū, & rarum experimentū, &c.* Rarum dixit, quia nec sēper, nec omnibus datur, sed paucis, & valde familiaribus, ijsq; nō equaliter, sed plus vel minus pro vniuscuiusq; dispositione. In cuius rei figura Gen. 43. patriarcha Ioseph fratribus suis iussit mensā apponi, conuiuiūq; præparari, *sederūtq; corā eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus, iuxta ætatē suā, & mirabātur nimis sūptis partibus, quas ab eo acceperāt: maiorq; pars venit Bēiamin, ita ut quinq; partibus excederet. Biberūtq; & inebriati sunt cū eo.* Vbi notatu dignum est, quod maior fuit pars, quæ venit Bēiamin, qui nō solū frater eius erat vterimus, sed & natu minimus; id, quod signum fuit, in mensa fratris nostri Christi Iesu, humiliores corde abū-

dantiorē gratiæ copiam recepturos, iuxta id, quod scriptum est Iacobi c. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiā:* nam vt notauit Gerson in 2. p. sermonis in Cœna Dñi, humilitas est quoddā vacuū spirituale, ad quod implendum confluunt omnia, nec implere sufficiunt, nisi Deus.

Videte iam quam sit copiosa gratia, quæ humilibus corde in hac mensa Domini, humilibus cōmunicatur. *in me, inquit, manet, & ego in eo.* parum esse credidit dixisse in domo eius manebo, sicut Zachæo dixerat Lucæ 19. & fortē in figura. *Hodie, inquit, in domo tua oportet me manere.* & vt ostenderet se humilitatem requirere in eius anima, in qua esset hospitio recipiendus, ait Zachæo, *festinans descende* (erat enim in arbore, vt inde Iesum transeuntem videret) Iesus autem manere cupiens, nō transire, *festinās, inquit, descende, hoc est, descende per humilitatem, vt in te inhabitem per copiosam gratiæ largitatem. Festinans descende, quia ego non transire festino, sed manere.* Vnde fratres dilectissimi, Zachæū istum tantam apud Iesum gratiā inuenisse putatis, vt eum in

Annotationes in Euangelium

domo sua manentem viderit, quem primò transeūtem videre cupiebat? existimo tantam apud Dominum gratiam inuenisse, quia *festinans descendit*, & ut ait Ambrosius, *errata corrigēs superioris ætatis, stans ante Dominum ait. Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudavi reddo quadruplum.* Hanc igitur confessionis humilitatem, & satisfaciendi voluntatem Dominus videns, ait. *Hodie domui huic salus facta est.* Festinantes ergo, & nos Iesum in cordis hospitio recepturi, descendamus peccata humiliter confitentes, ut ab eodem Domino Iesu salutis gratiā consequamur.

A N N O T A T I O N E S

I N I L L V D M A T T H. II.

Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam dicentes. Vbi est, qui natus est Rex Iudæorū. &c.

1. **B**EATUS Euangelista Matthæus veluti in die nobis ostendit impleta fuisse hodierna die, quæ de conuersione Gentilium, Magorumq; adoratione, sacra prædixerat Scriptura: quidenim aliud regius vates in Psalmo. 67. nobis promiserat dicens, *Venient legati ex Aegypto. &c.* Quam quod hodie ad Domini Præsepe impletum fuisse audiuius? dixerat Propheta, *Venient; Ecce Venerūt, ait* Matthæus Euangelista. Sic locū intelligit beatus Augustinus Commentario in eundē locū. *Aegypti, inquit, vel Ethiopia nomine, omniū gentium fidem significauit, à parte totum, legatos appellans reconciliationis prædicatores: pro Christo enim legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo reconciliari Deo.* De huiusmodi reconciliatione locutus est, idem Prophetain Psam. 71. dicens. *Corā illo procident Ethyopes. Procidēt, dixerat*

rat Psalmista; Euangelista verò eodem verbo vtens ait, *proci-
des adorauerunt*. Audiamus adhuc eundem vatem Regium de Ma-
gorum muneribus prædicentē. *Reges, inquit, Tharsis, & insula
munera offerēt, Reges Arabum, & Saba dona aducent*. Id autem hodie fuisse adimpletum, testa-
tur Euangelista cum ait, *obtul-
erunt ei munera, aurum, thus, & mirram*. Lumen etiam illud, seu
splendor ortus Christi, in quo
Isaias cap. 60. Prophetauerat fo-
re, vt aliquando gentes ambula-
rent, de Stella illa visibili, quæ
Magos duxit ab Oriēte ad Be-
thleem vsq;,, intelligi, atque etiā
de Spiritus Sancti illustratione,
qua puerum Iesum per Stellam
cognouerunt, iplorum testimo-
nio Magorum comprobari vi-
detur quatenus aiunt. *Vidimus
Stellam eius in Oriente, & Veni-
mus adorare eum*; id quod Isaias
vbi supra prædixerat, dicens.
*Ambulabūt gentes in lumine tuo,
& Reges in splendore ortus tui*.

Accedit authoritas D. Tho-
mæ 3. p. q. 36. artic. ultimo. In
corpore: vbi lūmē illud, in quo
Reges isti, seu Magi gentium
primitiæ, se ambulasse fatentur,
de visibili illo Stellæ lumine, vel

etiam de Spiritus Sancti illumi-
natione, qua illustrati Magi
Christum natum, quæsierunt
intelligendum esse, Magosque
simul cum externo Stellæ signo
habuisse internum lumen, ac di-
uinam illustrationem, sequenti-
bus docuit verbis. *Magi, inquit,
sunt primitiæ gentium in Christum
credentium; in quibus apparuit, si-
cut in quodam præfagio fides, &
deuotio gentium venientium à re-
motis ad Christum: & ideo sicut
deuotio, & fides gentium est absq;
errore per inspirationem Spiritus
Sancti; ita etiam credendum est
Magos à Spiritu Sancto inspiratos
sapienter Christo reuerentiam ex-
hibuisse*.

Idem etiam aperte docuit
Leo Papa sermone. 1. de Epi-
phan. *Dedit, inquit, aspicientibus
intellectum, qui præstitit signū; &
quod fecit inteligi, fecit inquiri, &
se inueniendum obtulit requisitus*.
Et serm. 3. *Magnitudinē, inquit,
significationis int. ligunt, agente
hoc sine dubio in eorū cordibus ins-
piratione diuina, vt eos tanta vi-
sionis mysterium non lateret, &
quod oculis ostendebatur in solū,
animis nō esset obscurum*. Idē do-
cuit beatus Fulgenius serm. de
Epiphan. Petrus Chrysolog. ser-
mone

2.

Leo
Papa

Fulg.

Annotationes in Evangelium

Chry. **soft.** **Mat. 60** mone. 15 6. Et sequentibus de eadem solēnitate. Chryso-
stomus hom. 9. in Matth. Hoc igitur sensu reges iuxta Isaie vaticinū ambulauerunt in lumine pueri nati, & gentes, quarū ipsi primitiæ fuerūt, in splendore ortus eiusdē pueri nati, eundē adorauerunt: neq; enim solius Stellæ lumine ducti intrantes domū, hoc est humile illud, & contemptibile Præsepium, vbi enixa fuerat puerpera regē, inuenientes puerū adhuc lactentē, cum Maria matre eius, pro-
cidentes adorarēt, nisi alterius luminis illustratione traherentur, & captiuantes intellectū in obsequiū fidei, crederent parvulū illū in præsepio iacētē, vnigenitum esse Dei filium de sinu Patris pro humani generis salute in Virginis utero descendentem.

Math. Cæterum, de more solito, in Magorum ab Oriente aduētu aliqua iam ad morū compositionē adnotemus. Primō notandū est ex Euthymio, quod sicut Magi, nisi longē à propria terra recessissent, Christū natum non vidissent: ita nos non possumus Deum videre, nisi longē à terrenis affectibus re-

cedamus. Dimitte, & tu Regē insidias parātem, ac turbatam ciuitatem: insidiantem dico mūdi rectorem, tumultūq; ciuitatis, & ad Christū festina: siue enim Magus fueris curiosa sectatus, siue Pastor simplex, nihil id tibi obfuerit, modo tali visione te ipsum dignū reddēs ad ipsum venias adorādum, & non ad in honorandū: Christum siquidem in honorat, qui illum indignē recipit.

Diuus etiam Ambrosius libro de Isaac, & anima, egrediēdum nobis esse ait de terrenis cupiditatibus, rebusque mundanis tanquam à patria nostra, vt Deum quærere, & inuenire possimus; idque nobis allegoriē indicari in illis verbis Canticorum capite 3. *Egredimini filie Hierusalem, & videte Regem Salomonem indiademate, quo coronauit eum mater eius, in die solēnitatis, & lætitiæ, quasi diceret. egrediēdum vobis est de opinionibus, & cupiditatibus vestris, terrenisque desiderijs, quæ militant aduersus animam, vt videre possitis verum Regem, & Dominum Iesum Christum in decore suo.*

Hac eadem allegoria vritur Philo

Exod. 11.
Philo Iudæus in libro legis al-
legoriarum, pag. 61. Expo-
nens verba illa Exodi 33. Om-
nis populus, qui habebat aliquam
quaestionem egrediebatur ad taber-
naculum fœderis extra castra. Et
enim, inquit, omnis quarens De-
um egrediebatur. Egregie dixit
Moyses omnis quarens Deum egre-
diebatur: nam si quæris Deum ô
anima, à te ipsa egressa illum quæ-
re: donec enim manes in mollibus
corporis, non es apta ad quæren-
das res diuinas; quāto ergo minus
ad inueniendas? Eodem sensu
dicitur in Psalmo 44. Audi fi-
lia, & vide. Obluiscere populum
tuum, & domū Patris tui, & con-
cupiscet rex decorem tuum. Hoc
est, consilium meum accipe
ô filia, & sponsa mea charissi-
ma. obliuiscere solum tuum
natale, id est, omnia delecta-
bilia, quibus antea fruebaris,
& sic fiet, vt sponsus cœlestis
videns, quod omnia eius amo-
re reliqueris, te etiam summo
pere diligat, ac decorem tuum
concupiscat.

Gen. 12.
Fauet etiam huic allego-
ria illud Genesis. 12. Ad A-
braham, Egredere de terra tua, &
de cognatione tua, & cat. Hoc e-
nim ideo Deus seruo suo Abra-

ham præcepisse credendus est,
quia, vt ait Bernardus, perecli-
tatur castitas in delitijs, humilitas
in diuitijs, charitas in hoc mun-
do. Vti nam ergo, ait idem Ber-
nardus sapiens, & intelligeres, ac
nouissima prouideres. Sapiens, quæ
Dei sunt; intelligeres quæ mundi
sunt, prouideres, quæ inferni sunt:
profecto infernū horres, superna
appeteres, & quæ ad manus sunt
contēneres. Idē Bern. in epistola
102. Inter cætera sic habet. A-
braha præcipitur exire de terra & de
cognitione sua, vt videre, & possi-
dere mereretur terrā viuentiū. Ia-
cob relicto patre, & patria Iordanē
transit in baculo, & excipitur Ra-
chelis amplexib⁹. Ioseph dominatur
Aegypto mercatione furtina patri
sublatus: Puer Iesus inter cognatos,
& notos à parētibus quæritur, nec
tamen inuenitur. Fuge fratres tuos
& tu, si tuam vis inuenire salu-
tem.

Secundò, notandū est, quan-
ta fuerit in Christo nato potētia
& vis iam tūc ab incunabulis, in
attrahēdis gentium populis ad
salutem: cum enim adhuc esset
in gremio Virginis in Præse-
pio, nec dum sciret vocare
Patrem, & matrem, in Mago-
rū mirabili adoratione abstulit
for-

Bern.

Bern.

Gen.

29.

Gen.

39.

Annotationes in Euangelium

If. 6.7 fortitudinem Damasci, & spolia Samaritæ coram rege Assyriorum iuxta vaticinium Isaie cap. 7. quemadmodum interpretatur Tertullianus in libro aduersus Iudeos cum sic ait. *Spolia Samaritæ accepit ipsos Magos; qui cum illum cognouissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent, quasi Dominum regem sub testimonio iudicis, stellæ spolia sunt facti Samaritæ, id est, idololatriæ, credentes in Christo: idololatriam enim Samaritæ nomine notauit. Aduersus autem regem Assyriorum, hoc est aduersus diabolum, qui ad hoc se regnare putat, si sanctos à religione Dei deturbat.*

Iustin Eandem Isaie prophetiam eodem ferè modo exponit, & intelligit Iustinus martir in dialogo cum Triphone aduersus Iudeos, qui tamen per regem Assyriorum Herodem intelligit. *Antequam, inquit, possit puer patrem, & matrem appellare, Damasci potentiam, Samaritæque spolia capiet: simul namque, atque Christus natus est, Magi ab Arabia venerunt, eumque adorauerunt cum venissent ad Herodem, quem Propheta regem Assyriorum appellat.*

S. Arma vero, & copiarum, quibus puer Iesus hanc abstulit Damas-

ci fortitudinem, & spolia Samaritæ, admirabilem fuisse Christi nati pulchritudinem, eximiâque eiusdem pueri naturæ lenitatē, & mansuetudinem, docuit Tertullianus libro contra Iudeos cap. 9. ubi postquam illam spoliolorum detractionem, de Magorum ad Christum adorandum, ex orientalibus partibus aduentu explicasset, exponens paulo post quibusnam pugnauerit armis, subiungit. *Adinabitur hæc nostra interpretatio dum & alibi bellatorem Christum scripturæ denuntiant ob armorum quorundam vocabula, sed ex reliquorum sensuum comparatione conuincuntur Iudæi: accingere, inquit, ensem super femur. Sed quid supra legis de Christo? speciosus forma præ filiis hominum: diffusa est gratia in labijs tuis. Valde autem absurdum est, si quem ad bellum ense cingebat, ei de tempestantitate, & labiorum gratia blandiebatur, de quo subiungēs dicebat, intende prospere, procede, & regna; & adiecit; propter mansuetudinē, & iustitiam tuam; quis enim ense accingitur, & non contraria lenitati, & iustitiæ exercet? id est dolium, asperitatem, & in iustitiam, propria scilicet negotia præliorum? Hæc Tertullianus.*

Neque

Neq; verò prætereundum est, quod idem Tertulianus pro eò, quod nos habemus, *speciosus forma*, legit *tempestiuus decore*: vere enim tēpestiu⁹ decore fuit Christus, qui vel in ipsa infantia tantam præse tulit pulchritudinem, ut Reges Orientales ad se adorandum pertraxerit. Quare merito hæc ipsius pulchritudo gladius dicitur, quo cū cingitur non tantum potēs, sed potentissimus appellatur. Accingere, inquit, gladio tuo potētissime; Similique emphasi idem decor, & pulchritudo dicitur eius fortitudo in Psalmo 92. Dominus, inquit, regnavit decore indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se. Vbi id quod dicitur. *indutus est Dominus fortitudinem*, repetitio est, & explicatio eius, quod præcesserat, *decorem indutus est*; ut idem sit indutum fuisse Messiam decore, atque armatum fuisse fortitudine. Itaque vides eius arma, quibus in Aciem descendit armatus, quibus pugnat, quibus ipolia diripit, nulla alia esse quā ipsius decorem, & pulchritudinē, qua mortaliū corda, vel ipso aspectu, fortissime simul, ac suavissime superat, sibiq; devincit.

Quare non incongruè locū illū Ecclesiastici 43. *Vide arcū, & benedic eum, qui fecit illū, valde speciosus est in decore suo*, de Christo intellige, cuius arcus duo cornua, dux sunt naturæ, corda verò, earum unio; sunt autē huiusmodi cornua ad terram conuersa in signum pacis, & fœderis cum hominibus iuxta illud Genes. 9. *Arcum meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis.* &c. Vnde per arcum Dei in nubibus, Verbum divinum in humanitate intelliges, iuxta illud Isaia 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuē*: quo loco per nubem, leuem, humanitatem verbo unitam intellexerunt D. August. tract. 34. in Ioannem. Eusebius Cæsariensis lib. 1. demonstrationis Euāg. cap. 4. Chrysostomus homil. 2, ex varijs in Matth. & alijs diciturq; humanitas Christi nubes levis, quia peccati onere omnino caruit; quare, & nubes cœli non immerito appellatur; in o, & homo cœlestis, quem admodum appellauit Paulus. 1. Cor. 15. *Secundus homo de cœlo cœlestis.* Ad hoc igitur arcū sagittæ emissæ non aliæ quam amoris fuerunt, à quibus nimirū se vulnerata m

Eccle.
43.

Gen.

Isai.
19.1. Co
15.

Annotationes in Euangelium

Cant.
v. neratam laceratur Ecclesia Canticorum, capite 12. Cum sic ait. *Fulcite me floribus stipate me malis, quia amore langueo*; Pro quo septuaginta transtulerunt, *quia vulnerata amore ego sum*. Hunc igitur Arcum iubemur respicere, hoc est Christum natum ante oculos semper habere, & Deum Patrem benedicere, quia illum nobis dedit adeo speciosum in splendore ortus sui, ut Magi Orientali patria, regnisque relictis, eius pulchritudine capti, sagittisque amoris eius vulnerati, Hierosolymam intrepidè venientes dixerunt, *Vbi est, qui natus est Rex Iudeorum?* &c,

7. *Vbi est, qui natus est Rex Iudeorum.*

7. Co
13. **N**Eque verò mirum videatur, quod regnante Herode, venientes Magi Regem Christum appellare non timuerunt: Cuius enim trahebantur amore, eius firmabantur, & fide. Vbi primò notandum est quanta sit Christianæ fidei constantia, & in superabilis fortitudo. Est quidem fides speculum iuxta illud Pauli. 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per*

speculum in enigmate. Neque tamen huiusmodi speculum vitreum est, sed æneum: non fragile, sed adeo forte, ut omnibus bellicis tormentis percussam, robusto in pectore frangi nequeat. Quid illa fortius, quam in martyribus, nec flamma, nec gladius, nec ferarum immanitas, nec tortorum crudelitas, nec denique cruciatus omnes superare potuerunt? Unde iure optimo Ecclesia noua ab Apostolo prima ad Thimotheum tertio. Apellatur, *Columna, & firmamentum veritatis*. Et Augustin. in Psalm. 113. *Nutabit, inquit, Ecclesia, si nutauerit fundamentum, quod est Christus*; sed *unde nutabit Christus?* Et Cantic. capit. 3. de eiusdem fidei firmitate allegorice dicitur, *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt*. &c. Ut nobis insinuetur, Ecclesiæ fidem esse inuiolabilem, ut pote, quæ diuina custodia, & armatura semper muniatur; id, quod ipse met Christus Apostolo Petro, Matthæi cap. 16. aperte promissit illis verbis, *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam*. In hoc ergo inuiolabili fidei speculo, Magi, verbi incarnationem intuen-

tuentes, Regem Iudæorū Christum natum inquirebant dicentes, *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum*, Herodē regem, eiusq; potentiam pro nihilo facientes.

Secundo notandū est ex Petro Chrysologo Magos Hierosolymam intrepida interrogatione ingredientiē, Iudæorum merito arguisse perfidiam, & cecitatē, quippe qui legis doctores, & prophetiam habentes, Christum natū in proprio Regno ignorabant, quem Magi in alieno inuenire potuerūt. Dicētes, inquit, *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum*, non interrogant, sed insultant, negligentes arguunt, desides increpant, malos produnt, contumaces verberant. &c. Laurentius etiam Iustinianus sermone de Epihania ex Magorū fide sic nonstram arguit animi tepiditatem, & negligentiam. Clamat contra nos istorū fides Magorū: illi absentem quæsierunt, nos præsentē contēnimus; hominē super Israel regnaturū agnoscere, & adorare voluerunt; nos autē præfidentē in cælo, & in terra, nec aspiciere, nec illi famulari dignamur. Respicite o mortales, reddite præuicacitatem ad cor. Currite affectu non corpore, votis non pedibus, ut

Regem Vestrum in Præsepio inueniatis Christum. &c. Quibus verbis, & exhortatione aperte docet exemplo Magorum Christū quærentium, simulque exemplo Christi in eodē statim, quo natus est die, Magos stella, duce ad Præsepium trahentis, nullā peccatori esse moram interponendam in salute quærenda. Notanda sunt Magorum verba. *Vidimus Stellam eius, & Vēnimus.* Hoc est, cum primū Stellam vidim⁹, statim, nullaq; mora interposita vēnimus. Id quod etiam videtur voluisse Matthæus cū dixit. *Ecce Magi ab Oriente Venerūt.* Cum natus esset Iesus, Ecce Magi venerunt, hoc est, vbi primum natum Dñm ex stellæ apparitione, & Spiritus Sancti illustratione cognouerūt, ne pūctū quidē tēporis sibi cūctādū esse putauerūt, quin poti⁹ lūptis muneribus, auro, thure, & mirra, Hierosolymam venerunt dicētes, *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorū: Vidimus enim Stellā eius in Oriente, & Vēnimus cum muneribus adorare eum.*

Pro huius verò adnotationis maiori intelligentia aduertendū est particulam, *Ecce*, facti semper breuitatem insinuare, & in diuinis

Annotationes in Euangelium

Gen. 24. diuinis literis, & humanis. Cōstat ex Gen. c. 24. Vbi dicente seruo Abraham, igitur puella cui dixero inclina hydriam, &c. Ipsa est quam preparasti seruo tuo Isaac; nec dum verba compleuerat, & Virg. Ecce Rebecca egrediebatur. & cetera. Eglo. Concinit etiam illud Poetæ, audi hanc aliquis, vel, qui venit Ecce Palemon. Hoc igitur sensu accipienda est hoc loco particula, Ecce, apud Matthæum; neque parui facienda est huiusmodi adnotatio aduersus eos, qui putauerunt Magos post duos annos à Christi Natiuitate eundem adoraturos Hierosolymam venisse: rei namque veritas est, tredecim diebus post Christum natum Hierosolymam intrasse Magos, & in eodem die ab Hero de missos fuisse in Betlehē, vbi, sicut ait Matthæus Euangelista, inuenerunt puerum cū Maria matre eius, quem apertis thesauris suis procidentes adorauerūt.

In hac verò Magorum festinatione, vt iam ad rem veniamus, iam vides, quam sit nobis eorum exemplo, in animę salute quærenda festinandum, ne fortè si moram faciamus, in peccati poenam, aliquando spatium poenitentię quærentes inuenire

non possimus: Periculum enim, & metus est, vt ait Chrysostomus, in differendo, salus autem certa, & secuta, si nulla sit dilatio: non dicas, inquit, erit aliquando tempus quando conuerti licebit: Verba enim hæc Deum valde exasperant: Siste iam gradum, & confitere Deo gratiam, quod non in medijs peccatis te abstulit. Ne quære aliud priuilegiū vt male opereris. Sed multis, inquis, dedit Deus priuilegium, vt in vltima senectâ confiterentur. Quid igitur? numquid, & tibi dabitur? fortasse dabitur, inquis: cur dicis fortasse? de contrario cogita, & dic, quid autem si non detur? quid autem si detur, inquis; dat quidem ipse; hoc autem illo certius, & vtilius. Hæc Chrysostomus. Nos verò iam ad ea, quæ sequuntur explicanda, simulq; in illis de more ad morum compositionem aliqua adnotanda transeamus.

Turbatus est Herodes, & omnis Hierosolyma.

Sicut cacumen arborum in excelso positarum, etiam si levis aura flauerit mouetur, sic & sublimes homines in culmine dignitatum existentes, etiam levis nuntij fama conturbat: humiles

miles autem sicut in conualle
plerumque in tranquillitate cō
stant. Vnde Diuus Bernardus
de hac Herodis turbatione lo
quens sic ait. *Herodes audito no
mine regis (nec mirum) successorē
suspiciatus expauit: semper enim, vt
notauit auctor operis imperfe
cti, grandis potestas, maiori timori
subiecta est; E o primeyro algos
que tem as altas dignidades, he
o medo de as perder.*

Notauit etiam Leo Papa nō
tam Herodem turbatum fuisse,
quā diabolū in Herode.
Imō non tantum Herodes à se
metipso turbabatur, quantum
diabolus in Herode. Ille enim
timebat, quod verē sciebat: hic
autem quod suspicabatur. He
rodes hominem æstimabat reg
naturum, diabolus verō Deum
suspicabatur, à quo se foras eij
ciendum sciebat: audierat enim
iam angelos in aere clamantes,
Gloria in excelsis Deo, & in
terra pax hominibus; ideo quā
to magis testes addebātur pro
Christo, tanto magis destru
tionem potestatis suæ diabo
lus timebat. Vnusquisque ergo
eorum zelo proprio turbaba
tur, & secundum suam naturā
sui regni successorem timebat.

Herodes terrenum, diabolus
cœlestem. Nam nec Herodes
terrētur si cœlestem regem
nasci suspiciatus fuisset, nec dia
bolus si terrenum. Denique tur
batus est diabolus in Herode,
turbatus Herodes à diabolo,
turbata omnis Hierosolyma cū
eo, nimirum à diabolo cum
Herode. Videte, inquit Bernar
dus, quantum noceat iniqua po
testas. Quo modo caput impium
subditos quoquē suæ conformat im
pietati.

Rectē quidem Bernardus:
ideo namque Zachariæ cap. 6.
quatuor mūdi imperia quatuor
quadrigis exprimuntur, quia
nimirum reges sunt veluti au
rigæ, qui suorum regnorum ha
benas, vel ad salutem, vel ad
perniciem moderantur. Beatus
etiam Hieronymus in cōmen
tarijs super Abacuch in illud ca
pitis tertij, *fluuios scindes terræ*,
existimat eo loco reges ad lite
ram fluuios nominari, vt sit sen
sus. Reges terræ aduersus po
pulum tuum dimicantes, diui
des, atque disperdes. Ratio ve
rò ea est, quæ fluuij terras, quas
abluunt, aut opportunis irriga
tionibus fœcundant, aut intem
pestiuis inūdationibus euertūt.

Annotationes in Euangelium

Quam ob causam in sacris literis, regionum fœlicitas, aut infœlicitas, ad regum bonitatem, aut malitiam refertur; vt Ecclesiastici 10. *Vae tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes manẽ comedunt.* Id est, gulæ, & luxui vacant Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriandum. & Sap. cap. 6. *Rex sapiens stabilimentum populi est.* Cum igitur Christus Saluator noster ijs nasceretur temporibus, cum in Iudæa non sapiens aliquis, sed hypocrita regnaret Herodes propter peccata populi, ita nato Domino turbatus est, vt non solum in suam, sed in populi quoque fieret perniciem manifestam: cum enim insipienter turbaretur, principes etiam ciuitatis, & scribæ, quos Euangelista totam appellauit Hierosolymam, simul insipientes facti sunt, se se tyrannicæ conformantes impietati, Herodisque sæuitiam comprobantes.

Hæc verò scribarum in Christum sæuitiam, & impietatem, vt euidentius ostendam, notandum est ex Matthæo Euangelista cap. 2. quod *defuncto Hero-*

de, Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto dicẽs, Accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Iuda: mortui sũt enim, qui quærebant animam eius; ex quibus verbis infert beatus Hieronymus Iudæorum quoque principes, & scribas populi in Christi necem, & infantium interitum cõspirasse: neque enim de solo Herode Euangelista diceret, *mortui sunt, qui quærebant animam pueri,* sed satis fuisset dicere Herodes mortuus est. Verum tum principes populi, tum etiam tyrannus ipse, ex eo insipienter egisse comprobantur, quod cũ Propheta dixisset Christum in Bethlehẽ natum, regnaturum esse super Israel, prophetiæ veritatem, infantium nece impediri posse putauerunt. Nõ aliter Ioseph fratres, *Ecce, inquit, somniator venit, Venite occidamus eũ, & videamus si prosint illi somnia sua.* O vere stulti, insipientes, & cæci. Vel id, quod Ioseph vobis narrauit somnium esse creditis, vel prophetiam; si somnium, nihil est, quod timere debeatis, nihil quod innocentẽ fratrem occidere tentetis: si vero prophetiam, quæ tanta insania vobis, vt eius infallibilem veritatem

Ecclesi.
10.

Sap. 6.

10.

Matth.
2.

Gen.
37.

tatem impediri fratris nece, vel aliquo alio modo euacuari posse putetis?

Chry
solog. Vidistis tum Herodis, tum Iudæorum principum insipientiam in nece puerorum; accipite & perturbationis ipsorum aliā ex Petro Chrysologo serm. 3. de Epiphania non contemnendā rationē. Hierosolyma, inquit, varia se contaminatione perfudit; sacerdotes prophanauerāt sancta, & peccata vendētes, in quæstū veniā, pietatēq; conuerterāt. Scriba doctrinā cœlestē, scientiā salutarē, vitale magisterium in suum sensū, in perfidiā lapsum, in lachale vaniloquiū commutarāt. Hinc est quod Christū nolunt nasci; viuere timent, quia nouerāt se mox ignominia dādos, trahēdos opprobrijs, eijciendos tēplo, priuandos sacerdotio, oblationū munere vacuādos: quia enim de correctione nil cogitare poterāt, nil de venia sperabāt. Bonus villicus quādo copiosū fructū continuo labore conquirat, venire Dñm ad lucrum suum cupit, suum concupiscit ad gaudium. Diligens operarius quādo opus suscepti laboris impleuerit, ut mercedem percipiat, patrem familias desiderat aduenire. Deuotus miles post conflictum, post victoriam, præsentia

regis optat, ut premijs sudores, & vulnera remuneratione compēset. Sic ad palmam suam cupit venire Christum, qui bella mūdi indefessa virtute prosternit, sic Christū venire non vult, qui superatus illecebris sæculi, de pœna trepidat, de venia nil præsumit. Hæc ille.

Nouerant principes Iudæorum scriptum esse apud Isaiam cap. 11. de Rege, quem Magi Isaias
11. inquirebant, non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet; sed iudicabit iniustitia pauperes, II 2 & arguet in equitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Quibus verbis Isaias prædixerat Messiam regem iudicaturū potentēs, & principes non pro fastu, & gloria, sicut à regibus terræ, ut plurimum fieri solet, cum principes, & opulentos etiam coopertos omni flagitio, omni honore prosequuntur; neque lupos hoc est hypocritas esse iudicandos in ouina pelle, qua sæpè numero conteguntur, ne à terrenis potestatibus arguantur; sed fore ut rex Messias percuteret terrā virga oris sui, hoc est, obiurgaret verbis

Annotationes in Euangelium

grauissimis eos, qui terrena sequerentur: & spiritu labiorum suorum interficeret impios, pel-
 lens eorum vitia, & prauos mo-
 res: sic enim iuxta expositionē
 Diui Hieronymi impij interfi-
 ciuntur. Cum igitur Hierosoly-
 mæ principes hæc omnia sci-
 rent, non poterant non cum
 Herode turbari, *timentes*, vt ait
 Calsianus, *principis cœlestis reg-*
num, quo regulariter, & ad insti-
tiam cogerentur, non in ea perni-
tiosa libertate, qua impuniti mores
liberi vagabantur. Lex in obser-
uatione viluerat, inualuerat aua-
ritia, idololatvia, & iniustitia, ho-
mucidum, furtum, & rapina, &
omnis violatio bonitatis, & ini-
quitas tyrannidis increuerat. &
quoniam amabant malam, &
terrenam, perfunctoriamque pa-
cem, regem ex cœlo signatum in
animo perhorrebant. Hæc Calsia-
nus.

Cæterum hæc eadem Iu-
 dæorum impietas, proh dolor,
 in multis hodie reperitur, qui
 Christiano censentur nomine,
 & cum sint omni vitiorum ge-
 nere inquinati, diaboli tyran-
 nidem pati malunt, quam Chri-
 sti iugo subijci suauissimo, se-
 metipsos abnegantes, hoc est,

impietatem, & sæcularia desi-
 deria deferentes, beatamque
 spem, iuxta verbum Apostoli
 expectantes. Id autem non ali-
 unde oritur, nisi ex quadam
 mentis cæcitate, & caligine,
 qua peccatorum mentes, dia-
 bolo operante, inuolbuntur. Vn-
 de de eodem diabolo hæc in
 hominibus operante, Grego-
 rius libro 33. Moralium inter-
 pretatur illud Iob. capite 41.
de navibus eius procedit fumus si-
cut olla succensa, atque feruentis:
halitus eius prunas ardere facit, &
flamma de ore eius egreditur. Vbi
 Gregorius. Flatu, inquit, navium
 caliginem emittit, quia in repro-
 borum cordibus insidiarum suarū
 aspirationibus, ex amore vite tem-
 poralis æstum congerit multipli-
 cium cogitationum, & velut fumi
 globos multiplicat, quia inanissi-
 mas præsentis vitæ curas in terre-
 norum hominum mente coacervat;
 quem fumum patebatur Prophe-
 ta cum dixit, *cor meum conturba-*
tum est: dereliquit me virtus mea,
 & *lumen oculorum meorum, &*
ipsum non est mecum. Psalm. 6. Ver-
mus quippè iste obrundit aciem cor-
dis, quia caliginis sue nullo serene-
ritatem animæ quietis turbat. Hæc
 Gregorius.

Neque

Neque tamen prætereundū est id, quod sequitur, nimirum, *Halitus eius prunas ardere facit:* quia, ut exponit idem Gregorius, *dæmon quasi sufflator inique suggestionis afflatu, iniquorum mentes igne prauis desiderij inflamat, iuxta illud Isaie. 54. ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* Quo loco duo se se offerunt notanda; vnū est non fuisse dictum sufflantem prunas, sed *sufflantem in igne prunas*; quia dæmon eò præcipue spectat, ut hominem iam à sua concupiscētia ignitum, & in eo potissimū vicio, ad quod natura est procliuvis, suggestionis suæ flatu magis inflammet. Alterum notandum est, verbis illis, quæ sequuntur, nimirum *proferentem vas in opus suum*, indicari huiusmodi fabrum nihil aliud proferre de officina malæ voluntatis, nisi lebetes, id est peccatores scelerū fæditate nigerrimos, aptos ad opus suum, hoc est vilia peccādi ministeria, quos tamen Deus sua gratia sepè cōuertit in phialas aureas, iuxta illud Zachariæ ultimo. *Erunt lebetes quasi phialæ.* Id, quod de Maria Magdalenā canit Ecclesia cum ait. *Post*

fluxa carnis scandala fit ex lebere phiala, de vase contumeliæ, in vas translata gloriæ, &c. Igitur, ut ad turbationē Herodis veniamus, eius causa fuit fumus ille procedens de naribus diaboli, sicut ollæ succensæ, atque feruentis, iuxta prædictam Gregorij expositionem.

Ne vero Christi fideles in huiusmodi incidant cæcitatem, monentem audiamus Apostolum ad Rom. 8. *Non ergo, inquit, regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentijs eius.* Quæ verba exponens D. Hieronymus ait. *In corpore mortali uiuite ut immortales.* quo modo autem peccatum regnet in corpore, exposuit Apostolus subdens. *ut obediatis concupiscentijs eius.* Hoc est per obediētiā, & consensum. & beatus Gregorius expendit verbum illud, *regnet; non dixit, inquit, non sit, sed non regnet, quia non esse, non potest, non regnare autem in cordibus bonorum, potest.* Quo etiam modo idem verbum interpretatus est beatus Anselmus. Iuxta hanc autem expositionem, ut notauit D. Thomas, per peccatum fomes peccati intelligendus est; qui quidem fomes in homine

Annotationes in Euangelium

mine non esse non potest, non regnare autem in eodem optime potest. Quid etiam sit peccatum in nobis regnare, exposuit Apostolus cum subiunxit; *sed nequē exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato*: membra enim nostra arma vocauit, quia illis vel sub iustitiā, vel sub peccati vexillis militamus. Quare, qui membris ad peccatum abutitur, subditū se peccati confitetur, siquidem arma sumit pro sui principis, hoc est peccati, cui seruit, defensione. Quo sensu dixit Christus Ioannis cap. 8. *Omnis, qui facit peccatum seruus est peccati*. Quo etiam spectare videtur illud ad Rom. 7. *Ego autem carnalis sum denundatus sub peccato*. Vbi Apostolus sub infirmorum loquitur persona, aitque se peccati seruum effectum.

Eleganter autem obseruauit Theodoretus, regnū eō differre à tyrannide, quod tyrannis existat inuitis subditis, regnum autem volentibus illis, quibus imperator: quare suaderi à D. Paulo citato loco ad Romanos capite octauo, ne potestati, & imperio peccati ultro nos subiiciamus, hoc est, ne vllō modo

peccato assentiamur: quare non dixit Apostolus, ne tyrannidem in vos exerceat peccatum, sed *ne regnet*: indignum enim est aliquem ultro se peccato subiicere.

Prædictam igitur peccati seruitutem, diaboliq; tyrannidem ne amplius orientales reges paterentur, regē Christum adoraturi, Herode rege, totaque Hierosolyma turbata, quæsierunt, scientes quod gentibus datus esset, & natus, ut eas grauissimo seruitutis iugo, quo omnium cola deprimebantur, liberaret; id, quod Esaias cap. 9. prædixerat sequentibus verbis. *Iugum oneris eius, & Virgam humeris eius, & Sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madiā*. Quo loco sermo est de Senacherib rege Assyriorum, qui iniusta tributa ab hebræis exigebat, quem tamen Deus fregit, ut refertur 4. Regum. 19. Verum D. Hieronymus locum interpretatur de Christi victoria in hunc modum. *Tu Domine Saluator iugum oneris eius, hoc est diaboli, qui grauissimo seruitutis iugo omnium colla deprimebat; & Virgam, qua percutiebat vniuersos, & peccata sibi quasi tri-*

Ioan.
8.

Rom.
7.

13.
Theo-
dor.

14.

si tributum reddere compellebat, detraxisti de humeris eorum, & tibi liberatos servire fecisti absque ullo exercitu, & absque sanguinis effusione, sicut quondam sub Gedeone populo Israelitico de Madianitis victoriam praeuisti.

In quem locum obseruandum est primò, dæmonem appellari exactorem, id est, exigentem tributa, tum, ut notauit Diuus Hieronymus, quia peccata quasi quoddam tributum reddere compellit; tum quia post peccatum susceptum, debitas exigat poenas, & in hac vita, & in alia apud inferos; quo fit ut omnis peccator sit diaboli tributarius duplex ei soluens tributum: & peccatum, & peccati supplicia.

Secundo notandum est diabolum iugum habere, quo premit, virgam, qua percutit, sceptrum, quo tyrannicè seruis suis dominatur. Quamobrem peccator dæmoni arat, & serit, cū iugum eius peccando admittit: seruitutem patitur grauissimā cum virga percutitur; sub eius vexillo militat cum sceptrum eius recognoscit. E contrario autem Christus Dominus iugum habet, sed suauē, & leue,

ut dicitur Matthe. capite vndecimo. virgam, qua consolatur, ut habes in Psalmo vigesimo secundo. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Sceptrum verò eius, plenum est mansuetudine, & clementia, iuxta illud Psalmi quadregesimi quarti. *Specie tua, & pulchritudine tua, intende prospere, procede, & regna; propter veritatem, & mansuetudinem, &c.*

Hanc igitur Dei mansuetudinem præsentes hi tres Magi diuino iam spiritu afflati, ab Herode impio in Bethlehem missi, sequentes stellam, quæ antecessit eos usque dum veniens staret supra ubi erat puer, intrantes domum inuenerunt Iesum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt.

Bernardus sermone secundo de Epiphania, trium regum adorationem admiratus, sic adorantes, procidentesque alloquitur reges. *Vbi est, inquit, ô Magi purpura Regis huius? si Rex est, diadema eius ubi est? sed vos cum verè videtis in diademate, quo coronauit cum Mater sua; & in sacco mortalitatis, de quo resurgens ait, concidisti sacculum meum, & circumdediti me letitia, &c.*

Annotationes in Euangelium

Vgo verò de Sancto Victore locum illum Cant. Quem tetigit beatus Bernardus ita eleganter, & ingeniosè cōmentatur. Egredimini, & videte in eo, quod mater dedit; ingredimi autem, & videte in eo, quod pater dedit: quod enim mater dedit foris est, quod pater dedit intus est. Mater dedit infirmitatem, pater maiestatem; mater substantiam carnis, pater consortium deitatis. Mater dedit in quo vicit, pater in quo regnavit. Mater dedit in quo victor coronatur, pater

in quo regnās adoratur. &c. Quāvis igitur reges in puero Iesu nihil viderint prāter id, quod mater eius Maria Virgo dederat, videlicet substantiam carnis; tamen ingredientiēs fidei oculis videre meruerunt, id, quod à Patre acceperat, nempe substantiam deitatis; vnde, & procidentes adoraverunt Dei unigenitum, qui cum Patre, & Spiritu Sancto regnat in sæcula sæculorum.

Pro beato Sebastiano martyre.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Lucæ cap. 6.

Descendens Iesus de monte stetit in loco campestri, & turba discipulorum, & multitudo copiosa.

Matt.
9.

I.



Egimus apud Matthæum cap. 5. quod videns Iesus turbas ascendit in montem; Lucas verò hoc loco ait; descendens Iesus de monte stetit in loco

campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis convenerant, ut sanarentur à longinquis suis. Vbi beatus Ambrosius sic ait. Aduerte omnia diligenter, quomodo, & cum Apostolis ascen-

ascendat, & descendat ad turbas. Quomodo enim turba nisi in humi-
li Christum videret? non sequitur ad
excelsa, non ascendit ad sublimia.
Denique ubi descendit inuenit in-
firmos: in excelsis enim infirmi esse
non possunt: Sic Matthæus docet
in inferioribus debiles esse sanatos:
prius enim unusquisque sanatus
est, ut paulatim virtutibus proce-
dentibus ascendere possit ad mon-
tem; & ideo unumquemque in infe-
rioribus sanat; hoc est à libidine
reuocat, iniuriam cecitatis auertit,
ad vulnera nostra descendit, ut usu
quodam, & copia sue naturæ, com-
participes nos faciat esse Regni cœ-
stis. Hæc Ambrosius.

Nos autem in saluatoris descen-
su cum discipulis ad turbas, Ec-
clesiæ Doctoris officium erga po-
pulum obseruamus. Ideo namque;
Dominus prius eos docuit in
summitate montis, sicut Mat-
thæus docet, deinde cum eisdem
turbam curaturus descendit, ut
ostenderet eos, quibus alios do-
cendi munus incumbit, oportere
prius oratione feruenti ad
Deum ascendere, ut alijs possit
indigentibus doctrinæ verbum
congruè, & utiliter submini-
strare. Id, quod exemplo suo
Christus docuit, ut expendit

Gregor. libro sexto Moral. cap.
16. Ad illa verba Iob capite. 5.
Ingredieris in abundantia sepul-
chrum. Vbi sic ait, Hinc est, quod
humani generis redemptor per diu-
miracula in urbibus exhibet, & ad
orationis studium in monte perno-
ctat, ut perfectis videlicet prædica-
toribus innuat, quatenus, nec acti-
uam vitam amore speculationis de-
serant, nec contemplationis gaudia
operationis nimietate contemnant;
sed quieti contemplantes, sorbeant,
quod occupati erga proximos lo-
quētes refundant.

Docet idem eleganter, sub-
tiliterque beatus Bernardus ser-
mon. 18. in Cantic. Vbi ostendit
concionatorem prius sibi debe-
re, quam alijs doctrinam infun-
dere, ducitque similitudinem à
concha, quæ prius impletur, quā
in alios redundet. Si sapis, in-
quit, concham te exhibe non ca-
nalem; hic enim pene simul, &
recipit, & refundit: illa vero do-
nec impleatur expectat, & se
quod superabundat, sine suo dam-
no communicat; & ne meum consi-
lium contempnibile ducas, audi sapiē-
torem me, Proverb. 29. Stultus, in-
quit, profert totum spiritum suum:
sapiens reservat in posterum. Ve-
rum canales multos hodie habemus

Greg.

Bern.

Prou.
29.

mus

Annotationes in Euangelium

mus in Ecclesia: conchas verò per
 2. paucas. Ego nullum ad salutem pie-
 tatis gradum, illi gradui antepone-
 dum existimo, quem sapiens posuit
 Ecclesiastici, 30. Dicens, miserere
 Eccle. anima tua placens Deo: dicit enim
 Pl. 62. David Ps. 62. Sicut adipe, & pin-
 guedine repleatur anima mea, & la-
 bijs exultationis laudabit os meum:
 infundi nimirum prius volens, &
 sic effundere: neque solum infundi
 prius, sed & impleri: repleatur, in-
 quit, quatenus de plenitudine eru-
 ctaret, non oscitaret de inanitate,
 castè imitans illum, de cuius pleni-
 tudine omnes accepimus. Disce, &
 tu non nisi de pleno effundere, nèc
 Deo largior esse velis. Concha imi-
 tetur fontem; non manat ille in ri-
 um, nec in lacum exreditur, donec
 satietur aquis suis. Haftenus Ber-
 nardus. Nec aliud videtur Sal-
 uator noster significare voluisse,
 prius cum Apostolis montem
 ascendens, ut cum eisdem ser-
 monem haberet, quam descen-
 deret simul cum eis ad turbas
 edocendas: eundem namq; ser-
 monem de beatitudinibus ha-
 buit postquàm stetit ante turbas
 in loco campestri, quàm in mon-
 te prius habuerat cum discipu-
 los doceret.

Hac eadè ratione Ecclesiæ

doctores, eiusdè Ecclesiæ vbe-
 ra dicuntur, quatenus per eos
 doctrine lacte paruulos suos nu-
 trire cōsuevit: neq; enim infan-
 tes ea solēt vbera vtiliter sugere,
 quæ non prius lacte contor-
 quent. Ratio verò huius metha-
 phoræ est, quia sacra doctrina
 propter eius dulcedinē, & can-
 dorē, lacti nō in congruè cōpa-
 ratur. Vnde est illud prima Petri
 cap. 2. Sicut modo geniti infantes,
 rationabiles, & sine dolo lac con-
 cupiscite, ut in eo crescatis in salu-
 tem; si tamen gustatis quoniam
 suavis est Dominus. Quo loco
 non, rationabiles, sed rationabile,
 legendū est, quemadmodū citat
 D. Hieronymus in cap. 60. Esa-
 iæ, & D. August. lib. Quinqua-
 ginta homiliarum hom. 20. De
 quo mistico lacte agit Clemēs
 Alex. lib. 1. Pædagogi c. 6. Vbi
 ait Christū esse mām illā Patris,
 per quā omnem gratiam à Pa-
 tre sugimus. Verbum, inquit, est
 omnia infanti, & Pater, & Mater
 & pædagogus, & alter, iuxta illud
 Ioan. 6. Comedite meam carnem,
 & bibite meum sanguinem. Ille
 autem solus nobis lac dilectionis
 infantibus suppediat; ijque sunt ve-
 re beati, qui hanc lactāt mammil-
 lam.

Præ-

Præterea, ut in metaphora de lacte doctrinæ persistamus, de eadem loquitur Paulus ad Hebræos cap. 5. *Facti estis*, inquit, *quibus lacte opus sit, non soli do cibo: omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonibus iustitiæ*; Hoc est, non potest habere partem in sermonibus iustitiæ intelligendis; de qua iustitia sermo est Matthæi. 5. *Nisi abundauerit iustitia vestra, id est virtus vestra, plusquam scribarum.* &c. & Prouerb. 15. *In abundantia iustitiæ virtus maxima est.* Huiusmodi autem iustitiæ non sunt participes pueri, quemadmodum, & idem Apostolus loquitur. 1. Cor. 3. *Tanquam paruulis*, inquit, *in Christo, lac vobis potum dedi non escam: non dum enim poteratis.* Hactenus de doctoris officio in cœlesti doctrina, gentium turbis subministranda. Quod verò attinet ad eandem doctrinam à populo recipiendam, sunt etiam aliqua vtiliter obseruanda.

Primò obseruandum est maximum fuisse Dei beneficium Salvatore nostro, de sede maiestatis suæ ad infima nostra descendisse; id, quod beatus Bernardus sermone omnium

Sæctorum adnotauit; quis enim, inquit, ad excelsum illum gigantem ascendere posset, nisi prius ad nos ille descendisset? descendit ergo, ut ad quem nec angeli attingere poterant stantem in cœlo, iam publicani, & peccatores accederent in terra. Quis enim infirmus manum dare renuit medico, quem paratum videt ante se, & stantem, ut subleuet iacentem? nemo iam dicere potest infirmus sum, surgere non possum. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, dixit rex David, non iacere in peccati lecto prætendens, sed ab illo surgere cupiens; & quidem ille Dei misericordiam implorabat adhuc in cœlo sedentis; te vero non pudet despicere Deum medicum ad te venientem, non solum ut curet infirmantem, sed etiam ut subleuet iacentem? infirmus, inquis, sum, aduersus insidias diaboli fortiter pugnantis, stare non possum. Ecce Dominus ante te stetit, statq; hodie in loco campestri, non modo ut adiuvet pugnantem, sed ut coronet quoq; Vincentem. Stetit, inquit Evangelista, in loco campestri. non sedet ut iudicet, sed stat ut pro te pugnet. Hac Bernardus, ad illa verba, Descendens de monte, stetit, &c.

Secun-

Annotationes in Euangelium

Greg. Secundò observandum est ex beato Gregorio homil. 9. super Euangelia, sedere Deum dici cum iudicat, stare verò, cum pro nobis pugnat. Ideoq; Stephanus, inquit, dum lapidaretur, Iesum à dextris Dei non sedentem, sed stantem vidit, quia ipsum habuit adiutorem in labore certaminis: nequē enim contra persecutorum infidelitatem miles Christi praevaleret in terra, nisi pro eodē eius gratia pugnaret de cœlo. Vide quid hac de re dixerit beatus Augustinus in libro quæstionum ex nouo testamento, q. 88. In veteri testamento Isaias Christum vidit sedentem, at in nouo Stephanus stantē. Quo modo post triumphos videtur stare quasi subiectus, & antequā vinceret sedere quasi Dominus? sed propheta visus est quasi rex corripiens plebem, atquē ideo se ostēdit sedentem, quia in pace erat causa diuinitatis: Stephano autē ut stantem apparere fecit calūnia Iudeorum: in Stephano enim causa Saluatoris vim patiebatur. Ideo sedente iudice Deo, stans apparuit quasi, qui causam diceret; & quia bona causa eius est, ad dexteram iudicis erat: omnis enim, qui causam dicit, stet necesse est. Hæc Augustinus. Ex quibus iam patet quid Do-

minus Iesus innuere vellet cum Apostolis in monte sedēs, quid vē cum eisdem de monte descendens stans in loco campestri ante turbam discipulorum eius & multitudinem magnam, qui venerant ut curarentur, & sanarentur à languoribus suis, & audirent eum; ideo enim & in monte sedens cum Apostolis, & in loco campestri stans ante turbas, de quatuor agit beatitudinibus, quasi quatuor vias docēs, quibus peruenitur ad cœlum, ut ostenderet se cū sanctis suis paratum semper esse pugnare pro ijs, qui hac via vellent incedere, qua stans docebat eundū; eos vero, qui ex infirmitate sua curari nollent, ab eodem sedente in sede maiestatis suæ, de negligentia esse iudicandos.

Et ipse eleuatis oculis in discipulos dicebat. Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

Non minus pauperum felicitas, quàm Dei liberalitas videtur adnotanda. Videte quam sit, Dei beneficio, fœlix ista paupertas, imò non simpliciter paupertas, sed paupertas diues

diues appellanda est. *Vestrum est*, inquit, *Regnum cœlorum*; idē nimirum fœlices, ideoque beati. Certe, nec pauperum fœlicitas magis potuit commendari, quam ut regnum cœlorū paupertate emi possediceretur, nec Dei liberalitas plus ostēdi, quā ut testaretur Deus non alia via pauperes, quam ipsamet paupertate fieri posse beatos. Audi beatum Augustinū. *Magna*, inquit, *fœlicitatis est Christianorum conditio, quibus claritudo regni in paupertate posita est. Ad possessionē pecuniæ non omnes idonei sunt, ad contemptum omnes. possidere quod cum labore acquiritur, paucorum est, contemnere, quod cum fructu contēnas, omnium est. Fœlicitas ergo magna Christianorum, quibus datum est ut paupertate faciant pretium regni cœlorum. Non tibi displiceat paupertas, nihil ea poteris ditius inuenire. Vis nosse, quam diues sit? cœlum emit. Vestrum est*, inquit, *regnum cœlorum.*

Neque verò solū Deus pauperibus regnū tribuit, sed eisdē quoque donauit, ut & diuitibus illud regnum vendere possent; id, quod & diuitibus consulens, & pauperibus subueniēs, fecisse videtur. Vnde beatus Ioan-

nes Chrysostomus ad illa verba Matthæi 15. *Itē potius ad vendētes, & emite vobis*, ait, illius olei, de quo ibidem agitur, venditores, pauperes esse ad elemosinam sedentes. Quo sensu beatus Ambrosius lib. de Tobia cap. 18. intelligit illud Psal. 36. *Tota die miseretur, & commodat*, seu fœnerat, iuxta translationē septuaginta, quemadmodū ipse legit. Vnde, inquit, huic iusto, quod tota die fœnerat? ergo diues iustus est, & quanto iustior, tanto ditior. sed quid fœnerat? audi Petrū Act. cap. 3. *aurum, & argentum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do. in nomine Domini Iesu Nazareni surge, & ambula.* O optanda paupertas. O ditior inopia, &c. Id autem B. Augustinus ad elemosinam rectius refert: eam namque elargiendo sumus veri fœneratores, plus nimirū, quam damus recepturi. Iuxta illud Proverb. 19. *fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Vide, inquit, quam latē crescat fœnus tuū. Da temporalia, accipe æterna: da terram, accipe cœlum.*

Huc etiam spectat illud Pauli. 2. ad Cor. 6. *Sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidētes;*

Chry
lost.

Ps. 36

Ambro

Act. 3

Prou.
19.

Aug.

2. Cor
6.

Annotationes in Euangelium

res; quem locum D. Thomas sic interpretatur. in exterioribus nihil habentes, quia omnia propter Christum reliquerunt: sed in spiritualibus omnia possidentes, per interiorē magnitudinē cordis, quia cum Christo viuunt, & non sibi omnia, quæ Christi sunt reputant sua; cum igitur Christo omnia sint subiecta, verē omnia possident. Hæc verò omnes spirituales diuitiæ, quibus Christi pauperes diuites facti sunt, quæque solum ante Deum reputantur, ex sola nobis eiusdem Christi Domini nostri paupertate prouenerunt, iuxta id, quod scribit Apostolus

5. Cor. 2. ad Cor. 8. Scitis gratiā Domini Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est cum esset diues, ut illius inopia vos diuites essetis; in quem locum Beda sic infert.

Beda. Omnes ergo diuites boni fideles: nemo se contemnat; pauper in cella, diues in conscientia securior dormit in terra, quam auro diues in purpura.

Hoc autem vno videtur paupertas à diuitijs superari, quæ admodū expendit beatus Chrysostomus homil. 2. ad Populū. quotidianis videlicet defluere delitijs, & multa in conuiujs repleri voluptate. Verum neq;

his Deus delitijs suos pauperes defraudauit. Hoc autem, inquit, in pauperum mensa contingere videtur, & hos maiori, quàm diuites voluptate frui. Voluptatem enim non ferculorum natura, sed conuiuantium dispositio facere consuevit, nempe fames; unde Prouerbior. 27. dicitur anima saturata calcabit fauum, & anima esuriēs etiam amarum pro dulci sumet; id etiam non obscure testatur Regius vates in Psalmo 80. cum sic ait. De petra melle saturauit eos: nusquam enim in scriptura legitur Moysen mel eduxisse de petra ut populum cibaret; legimus autem quod sitiēte populo in deserto, percussit Moyses petram, & fluxerunt aquæ, quas cum populus sitiens, indigentiaq; defatigatus biberet, ex potu voluptatē asserens Propheeta dixit, de petra melle saturauit eos; quasi diceret; ita aquæ penuria laborauit populus, sitiq; cruciatus est, ut in aqua de petra fluente, mellis dulcedinem inuenisse sibi videretur. Id autē pauperibus, ut plurimū, euenire solet, qui non nisi esurientes ad mensam sedere consueuerūt: diuites verò cum rerum omnium copia abundēt, sola fame carēt, qua

qua nunquam cruciatur. Vnde illos in paupertate sua delitias: hos vero in sua abundantia oportet fastidium inuenire. Ex hac autem beati Ioannis Chrysostomi obseruatione, via iam patet ad secundam beatitudinē, quam Saluator noster sequētibz verbis inculcauit.

Beati, qui nunc esuritis, quoniam saturabimini.

Verē beati esurientes, verēque fēlices à Domino prādicātur; quid enim beatius, quid vē fēlicius excogitari potest, quam post temporalem famem, eamque breuissimam, & penē momentaneā (ideo enim Dominus non tempus posuit, sed *nunc*) quid inquam beatius, quam pro fame temporali, & momentanea, cibo, qui non perit, hoc est cōlesti angelorum alimento satiari? quid fēlicius quam pro breuissima iustitiæ fiti, æterna illa cōlestium ciuiū diuinæ voluptatis torrente potari? *Apud re*, inquit Propheta, *est fons vitæ, & torrente voluptatis tue potabit eos.* Mirabilius quiddam dico. nō solū in illa cōlesti, æternaq; saturitate Christi pauperes dixerim futuros esse bea-

tos, sed & in ipsamet ipsorū paupertate, & esurie, fēlices esse prādicādos. Videte esurientē pauperē iam in sua fame fēlicē; Augustinum dico, qui in lib. 9. Cōfessionum suarum c. 10. loquēs de cōlesti illo pane, quo, cū matre Monica aliquādo vescebatur, sic ait. *Colloquebamur valdē dulciter qualis futura esset vita illa Sanctorū, pro cuius vitæ iucunditate non comparatione quidem, sed ne cōmemoratione, nobis videbatur digna carnalium sensuum delectatio; & mundus iste vilescēbat nobis cum omnibus delectationibus suis.* Ecce sanctus Doctor cum esuriret cōlestem cibum, sic in ipsamet fame delectabatur, vt totus mundus cum suis consolationibus, vilis sibi, & cōtemnendus videretur.

Non minus sunt notanda in hanc sententiam ea, quæ idem Aug. scribit in lib. de diligendo Deo cap. 10. *Quid est*, inquit, *illud dulce, quod in eius recordatione me solet tam vehementer, & suaviter afficere, ut iam totus quodammodo à me ipso abalienari, & abstrahi incipiam? subito totus innouor, & immutor. & benē mihi esse incipit, ultra quam dicere sufficiam. exhilaratur conscientia,*

Aug.

Aug.

Annotationes in Euangelium

Et in obliuionem venit omnis præteritorum laborum miseria, &c. Quid clarius dici potuit esuriētem in ipsa sua fame, & miseria dicendum esse beatum? Ecce solum in cœlesti beatitudine reperitur simul cum cæteris bonis præteritorum obliuio laborum, & miseriarum, quas tamen beatus Augustinus affirmat in sola cœlestis cibi recordatione, sibi in obliuionē venisse. Quid amplius in patria dicuntur habere beati? obiectam intellectui diuinæ bonitatis essentiam Sāctorum animas mirabiliter satiantem? audi adhuc eundem Augustinum ingenuē fatentem se habuisse in cœlestis patriæ meditatione Deum si non penitus satiantem, saltem præsentem, ut status vitæ patitur, & visitantē. Subdit enim. *Numquid ille est dilectus? Verè ille est Dominus meus, qui visitat me, &c.* Ecce vidimus quomodò pius, & misericors Dominus aliquando pauperes suos, & esurientes replet bonis, fastidiosos diuites in suis diuitijs demittens inanes.

Fateor quidem dilitias istas, quibus Dei amici veluti pane quotidiano in huius vitæ exilio pascuntur, micas esse dumtaxat

de mensa Domini cadētes, vmbraque futurę illius vbertatis, qua postea saturabuntur, verū ea est diuinæ pietas dignationis erga suos, ut etiam in huius vitæ deserto dignetur multa milia hominum paucis panibus satiare, sponsamq; Ecclesiam sub vmbra adhuc futurorum sedentem dulci fructu cibare, sicut ipsa fatetur Cant. cap. 2. *sub vmbra illius, quem desideraueram sedere, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Mirabilis profectò arbor illa, cuius vel vmbra solum potest sedentis guttur mirificè recreare. Obseruandū tamen est, quod non huc, illucque ambulantis, sed sedentis tantum guttur dulci dicitur fuisse fructu creatum, quia non ijs, qui negotijs sæcularibus implicantur, diuinus solet dulcescere sponsus, sed ijs tantum, qui student sub illius vmbra sedere, hoc est, qui in sui cordis intimo secessu eleuant se supra se, iuxta illud Tren. 3. *sedebit solitarius, & tacebit, & leuauit se supra se;* in quē locum B. Ambr. serm. 9. in Psal. 119. *Quis est, inquit, qui singulariter sedet, nisi, qui sæcularibus voluptatibus abdicatis, molestiarum omnium excludit tumultus?*

In hanc eandem sententiam exponit beatus Gregorius illud ^{Greg. Iob. cap. 7.} Iob. cap. 7. Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea: nequaquam ultra iam viuam. Suspendium, inquit, elegit ut ossa morsatur, quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. ^{Gal. 2.} Animam suam Paulus suspende-
rat cum dicebat ad Gal. 2. Viro autem iam non ego: viuit verò in me Christus. Rectè autem subdit. desperavi. iusti enim desperare, est præsentis vitæ bona, æternitatis electione deferere; mansura quærere, & in bonis temporalibus fiduciam non habere, &c. Ecce donante Deo exposui quid sit, sub umbra illius, quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo, nepe illius, qui mundanis consolationibus valedicens, solâ studeat iustitiam esurire, hoc est, toto mentis affectu in virtutis studium incumbere: hoc enim est iustitiam esurire.

Illum verò, cui forte durum videtur in sensu supradicto, iustitiam esurire, cum ea circa difficile posita sit, alloquitur Prophetæ Esaias cap. 66. eidemque blandiri videtur sequentibus verbis. *Letamini cum Hierusalē*

omnes, qui diligitis eam, ut sugatis, & repleamini ab ubere misericordiae eius, & mulgeatis, & delitijs affluatis ab omnimoda gloria eius. & rursus. ab ubere portabimini, & super genua blandientur vobis, &c. Quo loco observandum est, Prophetam sumpsisse metaphorâ à matribus pueros nutriētibus, quæ lacte uberrum suos consolantur infantes cum aliqua tristitia afficiuntur; ut inde iâ colligas quanta Deus teneritudine suos diligit esuriētes, quamque ex corde parvulis suis, hoc est humilibus corde, etiam in huius vitæ exilio blandiatur. De quibus idē Prophetæ cap. 8. in persona Christi. ^{Es. 8.} Ecce, ait, ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israel à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion: verba sunt in persona Christi propheticè dicta, loquiturque de sanctis Apostolis, quos dedit ^{13.} illi Dominus Deus in signum, & portentum Israel; hoc est, ut per eos miracula fierent, quibus Iudei credere cogerētur: interque signa, & portenta, non minimū videri debet, quod ipsi esurientes, & sitientes ex magna, & assidua regionū peragratione defessi,

Annotationes in Euangelium

fessi, & pene consumpti, iniurijs insuper, verberibusq; affecti, in cōcilijs traditi, in synagogis flagellati, ipsi nihilominus puerilē, columbinamq; semper pręfere-
 rentes simplicitatē, ita à Domi-
 no Iesu in hac rerum omniū in-
 digentia, cōlesti quadā mentis
 dulcedine pascebātur, vt de eis-
 dē sacra cecinerit scriptura, ibāt
 Apostoli gaudētes à conspectu con-
 ciliij, quoniam digni habiti sunt pro
 nomine Iesu contumeliā pati. Hęc
 autem omnia cum pręuidisset
 Propheta, in persona eiusdem
 Domini Iesu Christi, discipulis
 suis quasi delicatis pueris blan-
 diens ait. *Ecce ego, & pueri mei,*
 &c. quasi dicens. Ecce ego, qui
 esurientes, sitiētesq; noui de pe-
 tra melle saturare; ecce ego, qui
 meorū tristitiam in gaudiū va-
 leo cōuertere sempiternū. Ec-
 ce pueri mei, qui gaudere, læta-
 riq; nouerunt, vnde alij contri-
 stātur. *Ecce ego, & pueri mei,* quos
 dedit mihi Dominus, vt per eos
 innotesceret mundo quoniam
 suaue est, & iucundū iustitiam
 esurire, & propter eandē à mū-
 di tyrannis persecutionem pati;
 denique *Ecce ego, & pueri mei* di-
 xit, ostendens blandiētis amorē,
 vt alliciat ad certaminis, perse-

cutionisq; laborē. In hanc sentē-
 tiam vide ea, quę diximus in an-
 notationibus in Euangelium pro-
 feria quarta post Dominicā 4.
 in quadagesima, obseruatione
 prima, quę incipit. *Huius verò rei*
gratia obseruandum est primò, &c.

Neque vero hoc loco prate-
 reundū est, quod Deus nō solū
 pueros suos, hoc est discipulos,
 & in vniversū omnes quotquot
 propter iustitiā, seu virtutis cu-
 stodiā persecutionem patiūtur,
 puerorū blandimentis consola-
 tur, sed eisdē etiā in certaminis
 tribulatione positivires auget,
 roburq; ad laborem suum, cum
 maxima ipsorū certantium glo-
 ria superandum, quemadmodū
 adnotavit Theodoretus in ex-
 positione illius versiculi Ps. 90.
Cum ipso sum in tribulatione, eripiat
eum, & glorificabo eū. non modo,
inquit, à grauioribus rebus libera-
bo, verū etiam illustrem efficiā.
 In figura autē diuinæ huius for-
 titudinis, cū reuenteretur per-
 cussio phylistheo David, ferretq;
 manu caput eius, egressę sūt mu-
 lieres, cantātes, chorosq; ducē-
 tes in tympanis lætitia, & in si-
 stris. *percussit Saul mille, & David*
decem millia: quid enim aliud in
 mille à Saule percussis, decē ve-
 rò

rō millibus à Dauide, mulieres in
 tympanis, & sistris, quā Dei vir-
 tutem in seruis suis operantem
 præcinebant? In eiisdē quoque
 rei confirmationem quidam ex
 recētioribus notauit, exposuitq;
 ex radice hebraica locum illum
 Oseæ. 12. cū dicitur de Patriar-
 cha Iacob, *beono*, hoc est, *in for-*
titudine sua, *directus est cum an-*
gelo; notauit, inquam, ab eadem
 radice à qua deducitur dictio
 significans laborem, afflictionē,
 & luctum, deduci etiā dictionē
 significantem robur, & fortitu-
 dinē, quia nimirum Deus in ipsa
 afflictione, & luctu vires augeat,
 roburq; ad vincendum præbet;
 vnde apud eundē prophetā de
 Iacob luctante tota nocte dici-
 tur; *inualuit ad angelū, & confor-*
tatus est; fleuit, & rogauit eum.

Hinc etiam factum est vt Bē-
 iamin dictus sit à matre sua Ra-
 chele *Benoni*, id est, *filius doloris*
mei, quod eum extremo mortis
 dolore peperisset. Genes. 35.
 quod nomē interpretari etiam
 potest, iuxta id, quod dictum
 est, *filius fortitudinis meæ*. Id,
 quod fortasse Iacob significare
 voluit cum eum Benjamin, id
 est, filium dexteræ nuncupauit;
 quia filij doloris, id est, qui

multa propter virtutem patiū-
 tur, filij sunt fortitudinis Dei;
 quippè cum in eis iuuādis vim
 suam, & potentiam declaret: tū
 etiam quia eos postea Deus ad
 dexteram collocabit, qui dum
 viuunt ad eius sinistrā esse prop-
 ter vitæ incommoda, ab impe-
 ritis existimantur. Ex quo mo-
 do dicendi (vt iam aliquid de
 beatissimo martyre Sebastiano
 laude dignissimo dicamus) Dei
 Beniamim inclitum, & inuictū
 Dei martyrem, non immerito
 possumus appellare.

Sequuntur encomia bea-
tissimi martyris Seba-
stiani.

V T autem manifestum fiat
 beatissimum martyre Se-
 bastianum Dei Benjamin, seu
 filium doloris, dexteræque eius
 posse non incongruè appellari,
 reuocandum est in memoriam
 Saluatorem nostrum crucis sup-
 plicio, mortisque doloribus in-
 numerabilem credentium mul-
 tudinem, tanquam filios sibi,
 Deoque Patri in eternum reg-
 naturos peperisse.

De qua generatione iuxta quo-
 rundam expositionem, intelli-

Annotationes in Euangelium

gendus est Elaias cum ait, *generationem eius quis enarrabit?* cap. 53. quæ expositio ex eo à recē-
Ir. 53. *tioribus probatur, quod vox he-
bræa hominum sobolem, pro-
creationemque significat. Sicut
etiam Ecclesiastes cap. 1. Gene-
ratio præterit, & generatio adue-
nit, terra autem in æternum stat.
& Deuter. 32. Generatio enim
peruersa est, & infideles filij. Cum
Eccl. 1. igitur Christus Dominus tot,
Deut. 32. tantisque doloribus abscissus sit
de terra viuentium, vt in maxi-
mam sanctorum sobolem ger-
minaret, iure optimo sanctus
Martyr filius doloris eius dici
potest, maximè cum in eo Chri-
stus semel, & iterum passus sit.
16. Verè Saluator noster in sin-
gulis martyribus pati dicitur,
iuxta illud Actorum cap. 9. *Sau-
le, Saule quid me persequeris?* cu-
Act. 9 ad Co los. 1. ius vocis fortè ipse Paulus po-
stea memor cum multa iam pro
Ecclesiæ defensione pateretur,
dixit adimplere se ea, quæ de-
fuerunt passioni Christi, quasi
adhuc in singulis fideiū passio-
nibus pateretur, & doleret. qđ
si filius doloris Christi dici po-
test sanctus Martyr, quia dolo-
re eum in Cruce peperit, quom-
modò non etiam dexteræ eum*

ipsius filium dixerim, qui in pas-
sione quidquid viriliter fecit,
eius dextera fecit, cuius ope ni-
hil sinistrum fieri potest? hinc
est vox illa *exultationis, & laci-
tiae in tabernaculis omnium iusto-
rum. Psal. 117. dextera Domini fe-
cit virtutem, dextera Domini exal-
tauit me, dextera Domini fecit vir-
tutem: non moriar, sed viuam.* Ec-
ce hæc omnia vidimus in bea-
tissimi Sebastiani inclito marty-
rio adimpleta: sicut enim audi-
uimus Regium vatem prophe-
tantem, ita & vidimus. Iussit eū
tyrānus verberibus affici, sagit-
tis configi, vt sic vel corporis
vitam, vel animæ fidē eriperet:
verū filius doloris Christi, eius
dexteræ, cuius erat & filius, vir-
tutē pro se pugnare sentiēs, ty-
ranni impietatē, simul & carni-
ficum irridens crudelitātē ait,
*dextera Domini fecit virtutē, non
moriar, sed viuam.* Armantur cō-
tra illum impij vt auferant fidē,
sagittarij vt eripiant vitam; sed
dextera Domini pugnante pro
Christi martyre, nec illi fidem,
nec isti vitā eripere potuerunt.

Voluit etiā Deus vt in mar-
tyre suo adimpleretur id, quod
per Ezechielem dixerat de po-
tentia antiChristi, cum aliquā-
do

do aduersus Ecclesiam sæuiens
 maximam excitabit persecutio-
 nem. *Percutiam, inquit, arcum,*
tuum in manu sinistra tua: & sa-
gittas tuas de manu dextera tua
eijciam. cap. 39. hoc est omnem
 potentiam tuam labefactabo, &
 penitus euertam. Solent sagit-
 tarius arcum sinistra manu tene-
 re, sagittas verò dextera. quod
 si illis arcum auferas, & sagittas,
 totam illis auferes potestatem.
 Impij verò quoniam cogita-
 tionibus suis nihil aliud quam
 perniciem, & interitū Dei ser-
 uis moluntur, solent sagittarijs
 comparari iuxta id, quod dici-
 tur in Psalmo 10. *Quoniam ec-*
ce peccatores intenderunt arcum,
parauerunt sagittas suas in phare-
tra, ut sagittent in obscuro rectos
corde. à quibus tamen sagittis
 liberatus est Sebastianus, quip-
 pè qui dexterae Dei virtute cu-
 ius erat & filius, scutoque fidei,
 cui firmissime inhærebat, om-
 nia nequissimi tela ignea extin-
 guente protegebatur. Hinc est,
 quod cum illum impij sagittis
 confossum, lignoque alligatum,
 quod mortuum iam crederet,
 reliquissent, diuina tamen vir-
 tute in martyre operante, à pia
 femina domi exceptus, & cu-

ratus, in pristinam est restitutus
 sanitatem, tum vt posset cum
 Psalmista admirabilem dexte-
 ræ Dei potentiam prædicare,
 dicens, *Dextera Domini fecit vir-*
tutem non moriar, sed viuam, &
narrabo opera Domini: tum etiā
 vt tyranni impietatem secun-
 dō increparet; itaque illi obuiā
 factus, eius tyrannidem liberius
 accusauit; cuius aspectu cum il-
 le primum obstupuisset quod
 mortuum crederet, rei nouita-
 te, & acri Sebastiani increpa-
 tione excādescens eum tandiu
 virgis cædi imperauit, donec
 animam exhalaret.

Solus inter Martyres beatif. 18.
 fimus Sebastianus, bis martyr
 dici posse videtur: primo enim
 sagittis confossum ad extremum
 vitæ halitum ita pugnavit, vt
 etiam ab ijs, qui eum confixe-
 rāt, mortuus crederetur; quod
 enim postea in pristinam resti-
 tutus est sanitatem, & vitam,
 id non medicamentorum vir-
 tute, vel naturæ viribus factum
 fuisse crediderim, sed Dei dono
 potius, vt eidem sanctus mar-
 tyr secundam posset vitam in
 sacrificium offerre.

Est & aliud huic sancto mar-
 tyri non mediocre inter alios

Annotationes in Euangelium

sanctos priuilegium, & encomium: nam cum alios soleat mater Ecclesia in Sanctorum numerū referre, solus bis martyr Sebastianus (liceat sic illum appellare) ab ipso Deo Optimo Maximo in eorundem sanctorum Martyrum numerum relatus est: grassante enim in Italia grauissimo pestilentiae morbo, cuidam viro sanctissimo reuelatum est, vt in honorem beati Sebastiani extrueretur ara, in qua oblato missae sacrificio omnipotenti Deo, sperarent fore vt Sebastiani meritis, morbi ignis penitus extingueretur. Quod cum fieret, malum cessauit, simulque factum est, vt sanctus Christi martyr eius morbi exterminator, Deo ordinante, a cunctis eiusdem Christi fidelibus haberetur. Gloriabatur Apostolus ad Galatas cap. 6. quod stigmata Christi Domini in corpore portaret. Ego, inquit, stig-

mata Domini IESV in corpore meo porto. Scitis autem, stigmata, quandam esse notā alicui impressam cum ferro candenti, veluti cum seruus à Domino signatur in facie, vt nullus eum sibi vendicet; Apostolus ergo ait se stigmata Domini portare, quasi insignitus sit, vt seruus Iesu Christi, & hoc quia portabat insignia passionis ipsius, patiens pro eo, vt exponit Diuus Thomas, multas tribulationes in corpore suo. Qua ratione sanctus martyr potest non minus in Domino gloriari, quippe qui pro eo multa passus, vulnorum, verberumque stigmata in corpore suo portauerit, quae eidem Christo, pro nobis postulans, ostendere potest, vt facilius, & libentius nobis ab eo corporis sanitatem, peccatorum remissionem, gratiam in praesenti, & gloriam in futuro consequi mereatur.



ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Lucæ cap. 2.

*Postquam impleti sunt dies purgationis Maria
secundum legem Moysi, &c.*

Rimum meminisse oportet duas leges, quæ ad intelligentiã præsentis mysterij maxime conducunt. Prior est de primogenitis Exodi cap. 13. quæ sic habet. Sanctifica omne primogenitum, quod aperit vulvã in filiis Israel; id, quod infra magis declarans ait. Cumque introduxerit te Dominus in terram Cananai, &c. Separabis omne, quod aperit vulvam Domino. & infra. omne primogenitum hominis de filiis tuis pretio redimes. Pretium verò explicatur Numer. 18. his verbis. Redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinquè pondere sanctuarij. Posterior verò lex habetur Levitici 12. quæ ad omnes filios pertinet. Mulier, inquit, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus iuxta dies separationis mē-

strua, & die octavo circuncidetur infantulus: ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ; cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio siue pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato. Quod si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnū, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

Quod attinet ad priorem legem, non cōuenit inter doctores quomodo intelligendum sit primogenitum aperire vulvam: quidam enim sic legis verba exponenda censent, ut velint verbum illud, qui aperit vulvam, additū esse à Spiritu Sancto propter Christum, ne verbis huius

Cyrl.
Alex.

legis comprehenderetur, quia aperire vuluam propriè significat more consueto nasci, vias, & meatus generationis aperiendo; quam expositionem indicare videtur Cyril. Hierosolymitanus homil. de occurso Domini dicens. *Samuel quidè, & Isaac, Iacob, Ioseph, & alij multi, qui præter spem nati sunt ex sterilibus, & aperuerunt infertiles vulvas matrum, sancti Domino vocati sunt: Christus autem solus ex solo vni-genitus cum virginales portas non aperuisset, non est sanctus Domino, sed sanctus sanctorum, & Dominus dominorum, & deorum Deus, & primogenitus primogenitorum, & rex regnantium & vocabitur, & credetur, & nunc in templo à Simeone prædicabitur.*

Alij alium dicendi modum tenuerunt; & verbum illud, qui aperit vuluam, non in ea proprietate, & quasi materiali significatione sumunt, vt videlicet necessarium fuerit ad obligationem legis fieri apertionem vuluæ ex filij natiuitate, exponentesque legem dicunt nihil aliud esse aperire vuluam, quam primò exire per vuluam: quomodo filius dicitur primogenitus, quia primò per vuluam exijt, siue eam rup-

seru nascendo, siue non. & iuxta hunc dicendi modum, Christus erit primogenitus ad aperiens vuluam, verbisque ipsius legis comprehendetur, quanuis lege non obligetur cum Deus sit, & absque virili semine de Spiritu Sancto conceptus. Hi vero duo dicendi modi probabiles sunt.

Cæterum ad simpliciores verborum huius legis expositionem notandum est ex diuina scriptura, claudere vuluam significare infæcunditatem alicuius foeminae. Vnde cum de aliqua dicitur, Dominus clausit vuluam eius, propriè significatur Deum eam, de qua est sermo in facundam, atque sterilem reddidisse. Patet ex Genes. 20. vbi dicitur, *concluserat Dominus omnem vuluam domus Abimelech propter Sarah uxorem Abraham.* & 1. Reg. 1. de Anna vxore Alcana dicitur. *Dominus autem concluserat vuluam eius.* Hoc est, infæcundam eam fecerat, atque sterilem. Igitur è contrario aperire vuluam, significabit conferre alicui facunditatem. In quo sensu exponendi sunt sancti, qui dicunt Christum aperuisse vuluam matris. Hæc expositio desumpta est

est ex D. Hieronymo dialog. 2.
 contra Pelagianos cum sic ait.
 Hier. Solus Christus clausas portas vultu-
 nae Virginalis aperuit, quæ tamen
 clausæ iugiter permanserunt. quasi
 diceretur, aperuisse Christum sepul-
 chrum suum, clausum reliquendo,
 quia ita illo clauso usus est, ac si es-
 set apertum. sic etiam Euthymius
 Euth. Lucæ 2. Solus, inquit, Christus nõ
 dum apertam, supernaturaliter ape-
 ruit, & clausam naturaliter con-
 Amb. secrauit. sic & beatus Ambrosius
 epistola 81. ita dicit Christum
 exiisse de utero Virginis, sicut
 aqua exiuit de petra.

Quod verò attinet ad po-
 steriorem legem, fuit ferè om-
 nium Patrum, qui eam explica-
 uerunt concors sententia, non
 absque mysterio, & speciali Spi-
 ritus Sancti prouidentia additū
 fuisse in ea verbum illud, suscep-
 to semine, vt indicaretur hac le-
 ge non esse comprehendendā
 illam mulierem, quæ absque sus-
 cepto semine masculū pareret.
 Vnde Theophilactus Lucæ. 2.
 Bene, inquit, dictum est, secundū
 legem Moysi: nam secundum ve-
 ritatem nulla necessitate astringe-
 gebatur; dictum enim est in lege,
 mulier, quæ suscepto semine con-
 ceperit.

His ita prælibatis investigan-
 du iam erit causa, ob quam bea-
 ta Virgo Maria purificationis 3.
 legem, à qua erat exempta, vo-
 luerit obseruare? variae à do-
 ctoribus assignantur rationes,
 inter quas non sunt contemnē-
 dæ, quæ afferuntur à D. Tho-
 ma 3. p. q. 47. art. 4. vbi sic ait. Dicitur
 Sicut plenitudo gratiæ à Christo de Diuus
 riuatur in matrem; ita decuit vt Tho.
 mater humilitati filij conforma-
 retur: humilibus enim Deus dat
 gratiam, vt dicitur Iacobi. 4. Et
 ideo sicut Christus licet non esset
 legi obnoxius, voluit tamen circū-
 cisionem, & alia legis onera subi-
 re, ad demonstrandum humilitatis,
 & obedientiæ exemplum, & vt ap-
 probaret legem, & vt calumniæ oc-
 casionem tolleret Iudæis: propter
 easdem rationes voluit & matrē
 suam implere legis obseruantias,
 quibus tamen obnoxia non erat.
 Vbi iam vides ex sententia D.
 Thomæ beatam Virginē hanc
 legem obseruasse nõ quod te-
 neretur, sed propter assignatas
 rationes. Vnde beatus Bernar- Bern.
 dus sermone 3. de Purificatione
 sic eam alloquitur. Esto itaque o
 beata Virgo inter mulieres tanquā
 vna earum: nam & filius tuus sic
 est in numero puerorum.

Annotationes in Euangelium

Et re vera maximè decuit beatissimam Virginem Purificationis legem obseruare, sicut & filius eius vnigenitus voluit etiam præsentari, legique subditum fieri nobis reliquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui cum peccatum non fecerit, circumcidi tamen voluit sicut filius Abraham, & præsentari sicut vnus ex populo. Vnde beatus Bernardus in paruis sermonibus sermone 7. quid est, inquit, quod dicimus beatam Virginem purificari? quid verò quod ipsum Iesum dicimus circumcidi? enim vero tam non indiguit illa purificatione, quam nec ille circumcisione. Nobis ergo & ille circumciditur, & illa purificatur, præbēs exemplum pœnitentibus, vt à vitijs continentes, primum per ipsam continentiam circumcidantur, deinde à commissis per pœnitentiam purificentur.

Videte adhuc quam verum sit, quod nobis puer Iesus circumciditur, & præsentatur, sicut & mater eius benedicta nobis etiā purificatur. Audite super hac re Ambrosium Ansbertum in sermone de Virginis purificatione. Legem, inquit, communem obseruans, expectauit purgationis diē,

celauit filij maiestatem. Hinc etiā cum in templo duodecim annorum Iesum inter doctores legis inuenit, filiū Ioseph vocat dicens. Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebatimus te. Sed cur abscondit conceptionis, ac natiuitatis illius sacramentum, quē nouit Deum immensum? sciebat iā tunc gratia plena spiritu diuinitatis afflata, quia si hunc principes huius sæculi agnouissent, nunquā pro salute nostra crucifixi sēt. Sciebat ex Esaię vaticinio nobis natum, nobisque datum esse à Patre filium Iesum, quemadmodum cœlestis spiritus in ipsa natiuitatis nocte pastoribus annūtiauerat dicens. Ecce annūtio vobis gaudium magnum; natus est vobis hodie Saluator, &c. Nouerat fore vt puer Iesus, qui hodie na die præsentabatur in templo quinque siclis redimendus, aliquando in ara Crucis totius populi peccata deleteret, nō quinque siclis solutis, sed quinque vulneribus acceptis; ideoque diem expectans purgationis, templū ingressa celat filij maiestatem. Quid hoc agis beatissima Virgo? Sic cine vnigenitum Dei patris puerū Iesum occultare voluisti, vt postea Iude proditioni, Iudæo-

Iudæorumque insidijs, morte turpissima damnandus pateret? maternæ pietatis est filios inimicorum insidijs, ne pateant, occultare; extremæ verò & inauditæ crudelitatis eisdẽ prode-
dere vt occidantur.

Hoc tantum deerat Mariæ pietati, vt in operibus etiam misericordiæ erga nos miseros, cõformaretur Deo Patri; verè pia, verè misericors: sicut enim De⁹, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis potuit appellari, quia vt seruum redimeret, filium tradidit, sic ipsa Dei genitrix mater gratiæ, materq; misericordiæ vocatur non solũ quia Dei filium peperit, à quo accepimus misericordiam, & gratiam adoptionis filiorũ Dei, sed quia nos metipsos Dei filios ita cum Deo Patre dilexit, vt pueri Iesu conceptionem, & natiuitatem celando, cum eodem patre eius vnigenitum poneret in ruinã, sicut Simeon prophetauerat, & resurrectionem multorum; in ruinam quidem eorũ à quibus Dominus Iesus erat occidendus, in resurrectionem verò eorum à quibus integra erat fide recipiendus, perfectaq; ac sincera charitate diligendus.

Præsentetur ergo Virginis filius secundum legem Moyfi in templo non sibi, sed nobis; purificetur etiam Dei mater secundum eandem legem Moyfi, vt non solum sit verum iuxta Isaię prophetiam quod filius datus est nobis, sed & verè quoque dicere possimus quod filius Virginis cum Virgine matre datus est nobis.

Vt autem appareat quãtum beatæ Virgini debeamus, notandum est eam humanæ salutis necessitatem præposuisse tẽporali vitæ Iesu filij sui dilectissimi. Vnde beatus Ambrosius
agens de Virgine matre cum iuxta crucem staret, filiumque morientẽ videret, *spectabat, ait, non filij mortem, sed mundi salutẽ;* quibus verbis insinuat sanctus doctor Deigenitricẽ mundi salutem, vnigeniti filij morti prætulisse. Qua etiam in re, vt patet; matrem se potius exhibuit misericordiæ, quàm filij. Qua fortè ratione idem filius tunc temporis non eam matrem, sed potius mulierem non sine mysterio appellauit, dicens. *Mulier ecce filius tuus,* dilectum discipulum ostendens; quam philosophandi rationẽ didici ex beato

Ambr

Ioan.
19.

Am-

Annotations in Euangelium

Ambr Ambrosio lib. 10. epistol. 82. in fine, testabatur, inquit, de crucē Christus, & inter matrem, & discipulum diuidebat pietatis officiū. Vbi vides Dominum nostrum Iesum Christum pietatē in Virgine matre stante iuxta crucē non solum approbasse, sed eius quoque officia eidem Virgini testamento reliquisse. Et quidē nihil in illa hora magis pium pię matri, quam miseris, & perditis filiis eam negotiari salutem, pro qua & filium sciebat de cruce pendere, & patrem eidem proprio filio nō pepercisse, sed pro nobis miseris eundem in mortem tradidisse.

Lyranus.

Scio Lyranum longe aliter prædicta Christi Domini verba exposuisse: ait enim ideo tunc temporis Dominum Iesum matris appellationē vitasse, ne Virginem amplius commoueret; vel certē sicut Christus se vocabat filium hominis, ita Virginem per antonomasiam, mulierem appellauit, ut eam esse indicaret, mulierē illam per quā damna primæ mulieris essent penitus instauranda. Vel illam, de qua Salamon dixerat, *mulierem fortem quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius:*

adeo enim Virgo mater se exhibuit fortem iuxta crucem, ut beatus Ioannes Euangelista nō sine mysterio dixisse videatur, *Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius.* quasi diceret cū mater eius esset, & vnigenitū, quē præ omnibus diligebat morientem videret, ita fortis, & constans erat, ut nihilominus staret; doloris quidem gladius ipsius animam pertransierat, ipsa tamen stabat, videlicet in fide constans, firma in spe, in patientia immobilis, multum quidem de filij passione dolens, plus tamen, sicut & ipse filius, de mundi redemptione gaudens: non enim tam attēdebat quod filius eius moriebatur, quam quod pro mundi salute voluntarie æterno Patri in sacrificium offerebatur. Hac de causa Virgo mater iuxta crucem stabat.

Eadem igitur constantia, & fide iam hodie templum ingreditur cum puero I E S V, ut secundum legem sisteret eum Domino celans eius diuinam maiestatem, quem iam tunc præuidebat, crucis postea supplicia subiturum.

(.?.)

Homo

Homo erat in Hierusalē
cui nomen Simeon, iu-
stus, & timoratus, &
expectans consolationē
Israel, &c.

ce. Hinc est quod iustus Simeō,
& timoratus rationē reddit cō-
sequendæ pacis dicens. *Quia vi-
derunt oculi mei salutare tuū; hoc
est, cōmunem Saluatorem, quē
expectabam ad Israel consola-
tionem, meis oculis ipsemet vi-
di; ideoque postulo in pace de-
mitti, quia non meam tantum-
modò, sed populi mei expecta-
ui consolationem, quam quidē
tu Domine pater misericordia-
rum, & Deus totius consolatio-
nis, non vni tantum, vel alteri
populo, sed in vniuersum om-
nibus hominibus, & gentibus
parare voluisti; & hoc est,
quod sequitur, iuxta expositio-
nem prædictam, quod parasti an-
te faciem omnium populorum, &c.*
Quæ etiam fuit causa cur apud Zach.
Zachariā cap. 13. fons non sig-
natus, sed patens appellaretur.
*In die illa erit fons patens domui
David, & habitantibus Hierusa-
lem, in ablutionem peccatoris, &
menstruatæ.* Hinc est quod spon-
sus ipse diuinus Cant. 2. florem
se non horti conclusi, sed campi
omnibus patentis, liliumq; cō-
ualium appellauit. *Ego flos cam-
pi, & lilium conualium; flos enim
campi, vt notauit Beda non pau-
cis tantū, vt flos horti, sed vni-
uersis*

6. **P**Ræuiderat iustus, & timo-
ratus senex prædictā Vir-
ginis pietatem, puerique Iesu
infinitam in homines charitatē,
ideoq; postulat in pace demit-
ti, sciens & sibi iam pacem, &
Israel consolationem adesse:
ideo enim iustus, ideo timora-
tus ab Euangelista prædicatur,
quia non suam ipsius tantum,
sed totius populi consolationē
expectabat. Et bene cum esset
iustus, & timoratus, populique
expectaret consolationem po-
stulat in pace demitti, qua sanē
carent, qui *quærunt, quæ suæ sūt
non quæ Iesu Christi.* Hi enim ne-
quaquam possunt in pace viue-
re ne dum mori. Vnde beatus
Benedictus monachorum pater
cum vellet sui ordinis alumnos
pacis instruere præceptis, nemo,
inquit, quod sibi *utile* iudicauerit
quærat, sed quod magis alteri. &
iterum instruens prælatos ait.
*non plus vnus ametur quam alius,
& sic omnia membra erunt in pa-*

Annotationes in Euangelium

uersis patet, suumq; odorem, & pulchritudinē omnibus, qui accedere voluerint, impertitur: eodem prorsus modo Saluator noster propter vniuersos venit in mundum; quare & angeli in natiuitate ipsius non populo Israhelico solum, sed omnibus in vniuersum pacem annuntiātes, Luc. 2 dicunt, *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis.*

7. Ne tamen aliquis putaret florem hunc, cū sit in campo, atq; omnibus patēs, sine labore esse colligendum, ac proinde huiusmodi pace frui nos posse sine aliquo bello, notauit beatus Bernardus hoc loco sponsū in prędictis verbis spōsam suam, hoc est Ecclesiam inuitasse ad campum, hoc est in certamen eam puocasse, proposuisseq; se ipsū, vel exemplum, vel premiū. *Ego, inquit, flos cāpi, quasi dicat, qui diligit me veniat in campū, non refugiat mecū, & pro me inire certamen. Audi Bernardū. Non* Bern. *putat, inquit, quidquam persuasibilius fore sponsę ad ineundum certamen, quam si se ipsum certantis, aut exemplum proponat, aut pręmium. Ego flos campi. Vtrumque es mihi Domine Iesu; & speculum*

patientis, & pręmium patientis. Denique Bernardus existimat Christū appellare se florem cāpi, tum quia exemplo suo in cāpo est ad Ecclesiam in certamen quoque incitandam; tum quia fortiter dimicantibus est tanquam pręmium in campo, flos scilicet pulcherrimus, quo, qui vicerit, quamprimum sit gloriose coronandus. Quod enim Christo tanquam flore coronetur Christi milites docuit Tertullianus in libro de corona militum sub his verbis. *Quid tibi cū flore morituro? habes florem ex Virga Iesse, super quem tota spiritus diuini gratia requieuit. florem incorruptum, immarcescibile, sempiternum.*

Ex hoc nimirum flore illud contextitur sertū, vel, vt verius loquar, flos iste sertum illud est, quo Esaia cap. 28. Deus vult nos exornari. *In die illa, ait, erit Dominus exercitiū corona glorie, & sertum exultationis residuo populi sui.* Bene igitur iustus Simeon, & timoratus senex, cum hanc in templo glorię coronā prę manibus haberet, hoc est, cum puerum Iesum de manu Virginis in vlnas suas accepisset, eius suauissimi odoris flagran-

grantia recreatus, tāquam sibi, ab Isaia sertum exultationis exoptans eodem coronari desiderat, ac petit ut iā in pace requiescat, qui toto vitæ cursu cum vitij descēderat in singulare certamen, inuitatus, iuxta expositionem Bernardi, ab eo, qui dixerat, *Ego flos campi, & liliū conuallium*; & hoc est, quod Euāgelista de Simeone ait, *expectās consolationem Israel*, huius nimirum floris germinationem, & ortum ex Virgine Maria; ipsa enim fuit campus, ut expendit beatus Bernardus in hunc locū nec sulcatus vomere, nec defossus sarculo, nec manu hominis seminatus; venustatus tamē nobili illo flore, super quem constat requieuisse spiritum Domini (quæ est altera huius loci cōsideratio desumpta ex Bernardo) neque enim sponsus se florē horti appellauit, quia hortus ut floreat, hominum manu, & arte excolitur: campus verò ex semetipso producit florem absq; humanæ diligentiae adiutorio: sic Virgo mater florem Iesum sola Spiritus Sancti obumbratione concepit, & peperit, rorantibus desuper cœlis, ut nubes facerēt Virginis terram hu-

ijsmodi florem, hoc est Salvatore nostrum, florem campi, diuinitus germinare.

Cæterū quia Simeon in suo cātico puerum Iesum, seu, ut ipse locutus est, salutare Dei, gentiū illuminationem, & gloriā Israelitici populi futurū esse prædixit, euenerint ne hæc omnia sicut ipse cecinit videam? Quod attinet ad primum notandū est Dei filiū, quē Pater pro humana salute misit in mundum, tum apud prophetas, tum à sacris doctoribus, salutare Dei appellari; quē loquendi modū usurpauit Regius vates in Psal. 85. vbi promissum Saluatorē à patre postulās in salutē humani generis, *Ostende, inquit, nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuū da nobis*. Quo loco obiter notandum est, mundi salutem nobis à Deo ex sola ipsius misericordia fuisse concessā: non enim ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit. Quamobrem non iustitiam Propheta Dei filium, sed misericordiam vocat dicēs, *Ostende nobis Domine misericordiam tuā, & salutare tuū da nobis*.

Esaias quoque cap. 62. venturum Messiam Dei salutare,

8.

Ps. 9

Es. 62

seu

Annotationes in Euangelium,

seu quod est idem, Saluatorem appellauit. *Propter Sion*, inquit, *non tacebo, propter Hierusalē non quiescam, donec egrediatur ut splēdor iustus eius, & saluator eius ut lampas accendatur.* Vbi non solum Dei filium, quem sperabat Saluatorem appellauit, sed eundem de Virginis utero egressurum esse prædicit quemadmodum egreditur splendor, & lux de corpore luminoso, eiusdēq; incarnationem, & natiuitatem futuram veluti quandam lampadis accensionē ad orbis terrarum tenebras depellendas; id quod maximē conducit ad præsens institutum, & mysterium, concinit enim id, quod hīc Simeon de Salvatore prædixit, eum videlicet futurum lumen ad reuelationem gentium. De incarnatione diuini Verbi intelligit prædictū Esaię locum Cy-

Cyrl. rillus Alex. libr. 10. in Esaiam.

Alex. *Salutare*, inquit, *Dei quid aliud quam Verbum patris, qui ob salutem humani generis carnem assūpsit? Itaque per Esaiam ait. Videbūt gentes iustitiam meam, & salutare meum sicut lampas accendetur.* sunt qui legant ex hebræo, *donec egrediatur sicut fulmen iustus meus; idque non sine mysterio,*

ut virginitas sanctissimæ Deiparæ ostendatur: fulmen enim integra, & omnino illæsa relinquit ea, in quibus nihil reperit, quod resistat; vnde integra vagina gladium destruit. Sic igitur Christus quasi fulmen ex Virginis utero prodijt, quoniam integram, & illæsam eius virginitatem seruauit. Quo videtur Simeon spectasse cum puerum Iesum lumen appellauit, diuino (ut creditur) spiritu afflatus, ut impiorum linguam frenaret, hæreticorumq; ora concluderet, qui videntes puerum Iesum sicut vnū ex filiis Abraham fuisse octauo die circumcisum, & quadragesimo in templo præsentatum, beatissimamq; eius matrem purificationis legem similiter obseruasse, dicturi erāt nec matrem, nec filium à ceteris aliquid distare; cui blasphemix occurrit Simeon dicens Dei salutare, hoc est puerum Iesum, quē manibus gestabat, lumē esse ad reuelationē gentiū: sicut enim lumē, seu splēdor ex Sole absq; vlla corporis solaris corruptione prodit, & sicut lampas ex admoto igne absque vlla luminis, quod in igne est iactura, detrimento vè acceditur, ita Christus

ex

ex Virgine instar splendoris cō-
servat i Virginis integritate ori⁹
est; & instar lapadis absque vllō
virginei splendoris detrimento,
virtute altissimi accēs⁹ apparuit:
vt Christi ortus ex virgine, nihil
aliud quā quædā ex incorrupto
Sole splendoris emissio, & puris-
sima lapadis accēsio censeatur.

Vbi notandū est temporalem
Christi generationē ex Virgine,
similitudinē habere cū ortu ei⁹
dē ab æterno Patre; id, quod in
maximā Virginis gloriā cedit: nā
filius Dei etiā à Patre instar splē-
doris prodijſſe dicitur ab Apo-
stolo ad Hebr. 1. vbi eū splēdo-
rē gloriæ Patris appellavit. cū,
inquit, sit splendor gloriæ, & figu-
ra substantiæ eius, &c. Vbi splē-
dor non solū consubstantialita-
tē, & coæternitatē verbi cū pa-
tre significat, vt voluit B. Atha-
nasiaus oration. 2. contra Arria-
nos, & serm. 4. contra eosdem,
& alij, sed etiam infinitam illam
puritatē, & pulchritudinē, qua
per æternam generationē exit
à Patre. Quam ob causam Sap.
cap. 7. dicitur candor lucis æter-
næ, cum sic legimus de sapien-
tia increata. Emanatio quædā est
claritatis omnipotentis Dei synce-
ra, & ideo nihil inquinatum in eā

incurrit: candor est enim lucis æter-
næ, & speculū sine macula Dei ma-
iestatis, & imago bonitatis illius.
Sic igitur idem Dei filius etiam
ex Virgine tanquam splendor
summa puritate exortus est. Ac
cedit ratio Athanasij in epistola
de decretis synodi Nicenæ, quæ
talis est. Quemadmodum Sol idē
manens, non minuitur radijs ab ip-
so effusis, ita nec substantia Patris
mutationem perpeſſa est, cū habeat
suam ipsius imaginem filiū. Quo
eodem ferme modo Virgo ma-
ter eundem Dei filiū Iesum edi-
dit, ac si emitteret splendorem,
hoc est nullā patiens integrita-
tis, puritatis vè iacturā virgina-
lis. Hoc autem mysterium cum
fuiſſet à Deo reuelatū Simeoni
exponenti locum illum Esaia, *Ecce Virgo concipiet, & pariet, &c.*
Eidemq; promissum quod non
videret mortem priusquam illū
Virginis filium videret; hodie
illum ab eadem Virgine matre
in templo accipiēs in vlnas ait.
Viderunt oculi mei salutare tuum;
tunc verò iam voti cōpos, my-
sterijque memor, eleganti ap-
positione addit, *lumen ad reuela-
tionem gentium; &c.* Id, quod
iam, sicut superius promissimus,
ostendemus.

Atha-
nasiaus

Esaia.
7.

Y

Primò

Annotationes in Euangelium

Primò igitur notandum est hanc diuini luminis misericordiã, & beneficiũ erga gentiles, prædictum fuisse ab Esaia c. 60. vbi sic legimus. *Ambulabunt gētes in lumine tuo, &c.* dixerat Propheta paulo superius, surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Vbi loquitur de natiuitate Christi tēporali, quẽ appellat lumen, & gloriã Hierusalem; quo lumine cum gentium quoque populum illuminandũ præuideret, subdit. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* Quo etiam respexit Simeon cū dixit, *Lumen ad reuelationem gentium.* Vnde Leo Papa serm. 1. de ieiunio decimi mensis in eandem sententiã sic ait. *Causa autem reparationis nostræ, non est nisi misericordia Dei, quem non diligemus, nisi ipse prior diligeret nos, & tenebras ignoratiæ nostræ, sue veritatis luce discuteret: quod per sanctum Esaiam Dominus denuntiãtis ait, & ducam cecos in viam, quã ignorabant, & semitas, quas nesciebant faciam illos calcare: faciam illis tenebras in lucẽ, & praua in directã.* Quem locum sic interpretatur Procopius. *ducã natio-*

nes infidelium, qui antea cæci erāt, in viam euangelicam, de qua nullos habuere prophetas, nullaquẽ promissa; & in semitis, quas nesciebant ambulare eos faciam. id est in scripturis Prophetarum, quæ non erant apud illos, sed apud Iudæos: nam Dominus ait, ego sum via, & semitas appellat lucem scripturarũ. Hæc Procopius.

Fuit autem hæc gētium illuminatio res quẽdã admirabilis, opusq; solius omnipotentie diuinæ: fecit enim Deus potentiã in brachio suo, vt redēptionis opus feliciter perficeretur, maximẽq; vt gentium populus, qui sedebat in tenebris, & vmbra mortis, Verbi incarnati doctrina, & in tenebris illuminaretur, & de vmbra mortis posset ad gratiæ vitã perducì. Neq; aliud significare voluit Esaia ca. 52. cum de multitudine gentiũ, quẽ Messiam erant recepturæ dixit, parauit Dominus brachium sanctũ suum in oculis omnium gentiũ, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. quod, vt notauit quidã ex recentioribus, sic transferri poterit ex hebræo. Nudauit Dominus brachium sanctũ suum in oculis omnium gentium: verbũ enim hebræum, & nudare significat,

Proco
pius.

Esaia
52.

ficat, & reuelare. Est igitur sensus, Domini brachiū, id est Christus paucis quidem Iudæis, multis tamen gentibus nudatū fuisse, hoc est cognitum, & creditū: idque fuisse opus eius diuinitatis, & potentiae, quam verbum ipsum in humanitate ostendit, ducta similitudine ab ijs, qui cū ad ostentationem virium, rem aliquam magnā aggrediuntur, brachiū nudare consueuerunt: sic enim Deus cum filium factū hominem misit in mundum ad opus redemptionis perficiendum, brachium quodammodo nudauit, quoniam in eo opere utpotē difficillimo, infinitā vim, & potentiā suam demonstrauit.

Notanda est autē similitudo, & conueniētia nō parua in prædictis Esaiæ verbis, cum ijs, quæ protulit Simeon in suo cantico Deū allocutus; quod enim hic cecinit de puero Iesu, paratum videlicet fuisse à Patre lumē ad reuelationem gentiū; alijs verbis, vel potius alio verborum ordine prædixerat Propheta, eodem tamen mysterio, & sensu. Parauit, inquit, Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium; videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. quod

verò in terris iam visus sit, & cū hominibus conuersatus Messias ille, de quo Esaias dixerat, videbunt, ad confusionem Iudæorum adhuc illum expectantium, testatur Simeon dicens, *Viderunt oculi mei salutare tuum;* ut significaret puerum Iesum, quem manibus gestabat, eundē esse illum, quem Esaias in prædicto loco, venturum prædixerat, ad mundi salutem, gentiūq; illuminationem.

Ex ijs vero iam collige puerū Iesum hodie in tēplo præsentatū, cæreum fuisse accensum ad illuminandū omnem hominem venientē in hunc mundū; & hæc est maxima illa misericordia, quā à Deo suscepisse fatemur in medio tēpli eius. Vnde Guerri-
cus Abbas in serm. i. de Purific. sic omnes in vniuersum Christi fideles exhortatur. *Eia, fratres mei, Ecce ardet cæreus in manibus Simeonis; accendite & vos cæreos vestros de illius mutatione luminis; lucernas dico, quas Dñs iubet esse in manibus vestris. Accedite ad eum, & illuminamini, ut non tam lucernas feratis, quàm ipsi lucernæ sitis lucentes intus, & foris: vobis, & proximis. Sit ergo lucerna in corde, sit in manu, sit in ore.*

Guer-
ricus.

Annotationes in Euangelium

Lucerna in corde est pietas fidei, iuxta id, quod ait Salomon de muliere forti Prouerb. 31. non extinguetur in nocte lucerna eius. id est, non deficiet in cōtatione fides eius. Sit lucerna in manu, hoc est opus bonum iuxta id, quod Christus Dñs ait Luc. 12. sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardētes in manibus vestris. Lucerna in ore sermo est ædificationis, de quo in Psalm. 118. lucerna pedibus meis Verbum tuū, & lumen semitis meis.

Itaq; quidquid luminis in Dei Ecclesia reperitur, siue illud in corde, siue in manibus sit, siue in ore, illud omne à Christo cæreo accenso mutuatur: Ideo enim Christus dicitur Sol, Ecclesia Luna, quæ lumē suū, quæ admodū & stellæ omnes à sole accipit. Neq; solū Christus Sol, sed cū epitheto Sol iustitiæ appellatur, quia gignit in fidelibus suis iustitiā, hoc est virtutes, quibus & iusti nominātur, facitq; vt germinēt, sicut Sol gignit, & nutrit omnia, quæ à terra oriūtur. Prætereā, vt notauit Cyrillus, ideo Sol iustitiæ appellatur, quia delictorum frigore corruptos, spiritus ardore ad iustitiam reficit. Quo sensu exponendum est illud Malach. 4. Vobis autem, qui timetis

Deum oriatur Sol iustitiæ. Vbi sermo est de die iudicii, dicitur quod tunc temporis oriatur iustis Sol iustitiæ, hoc est apparebit illis Christus, qui claritatem dabit, & lætitiā, iustitiæ, & sanctitati, quæ ante obscura erat laboribus, & calamitatibus, quibus iusti affligebantur, ac si mali essent. Sol itaque iustitiæ dicitur quasi iustitiam illuminans, & iustitiæ fauens, eamque à persecutoribus liberans.

In hanc sententiam exponit B. Bernardus ferm. 28. in Cant. verba illa sponsæ Cant. 1. Nolite me cōsiderare quod fusca sim, quia decolorauit me Sol; hoc est, nolite me notare quasi deformē, quia cernitis pro ingruente persecutione minus florentem, minus secundum gloriam seculi coloratā. Quid exprobratis nigredinē, quam feruor persecutionis, non conuersationis pudor inuexit? quasi diceret. Quauis modo calamitatibus afflicta, nigra esse videar, nolite me ante tempus iudicare, quoad vsque veniat, oriaturque mihi Sol iustitiæ, iuxta Malachiæ vaticiniū, qui & illuminabit abscondita tenebrarum: tūc enim laus erit vnicuique à Deo.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Matth. cap. 16.

Siquis vult venire post me, abneget semetipsum, &c.

I. **R**ia sunt, quæ nobis proponuntur. Primum abneget semetipsum; deinde tollat crucem suam; postremo, & sequatur me. Quæ omnia beatus Hieronymus ita exponit. *Qui deponit veterem hominem cum actibus suis, denegat semetipsum dicens vivo ego iam non ego, vivit vero in me Christus; tollit crucem suam, & mundo crucifigitur. Cui autem mundus crucifixus est, sequitur Dominum crucifixum.*

Hyll. Primum hoc loco notanda est ex Hyllario felicitas eorum, quibus datum est, ut per crucem Christum sequantur: non enim sui abnegatio iactura, sed lucrum maximum putandum est, & Dei beneficium. *O beatum damnum, inquit, & iactura felix. ditescere nos Dominus detrimento animæ, & corporis voluit, & esse sui simi-*

les hortatur, quia ipse in figura De constitutus, usque ad mortem humilis, & obediens factus, principatum potestatis totius, quæ in Deo est, accepit. Sequendus igitur est Crucem, si non sorte, attamen voluntate comitandus est.

Expende iam quam sit beatus, qui abnegat semetipsum, crucemque suam tollit Christum secutus; beatus, homo, qui corripitur à Deo. Iob. 5. verba sunt Iob. c. 5. Eliphaz ad Iob amicum suum. Caietanus ex hebræo non, beatus, sed beatitudines legit. quasi dixerit non semel dixerim felicem illum, quem Dominus corripit, sed semel, & iterum; terque; quaterque; felicem dixerim, omniaque felicitatis genera illi denuntio. Huius beatitudinis spe Apostolus ad Romanos 12. cōsolatur omnes in tribulatione *ad Ro ma. 5.* patientes. Spe, inquit, gaudentes,

Annotationes in Euangelium

in tribulatione patientes. In quibus verbis vides eos, qui se abnegare nouerunt, non solum non deficere in rerum temporalium abnegatione, & tribulationis cruce portanda, sed sola spe beatitudinis gaudere; *spe gaudentes*. Vnde idem Paulus ad Roman.

ad Ro
ma. 5.

5. *Gloriamur, inquit, in spe filiorum Dei: non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus.* quare non solum est spes gloriæ, sed est quoque gloria spei, ut ipsemet Paulus loquitur ad Hebr. 3. & utrumque siue spem gloriæ, siue gloriam spei videtur efficere in nobis propriæ voluntatis abnegatio, & tribulationis crux, ut Christum sequamur, quare non immerito Regius vates gloriatur quod inuenerit tribulationem, & angustias tolerandas; imò quod ab eisdem sit inuentus. Psalm. 118. *tribulatio, & angustia inuenerunt me.* Vbi Ambrosius. *querunt tribulationes iustum, & aliquando inveniunt, aliquando non: inuenitur, cui corona debetur; non inuenitur, qui idoneus certamini non probatur.* Videte quantis homo ille aliàs miser, & infelix, beatitudinibus cumuletur, quem tribulatio, & angustia in cruce portanda in-

uenerunt. Primum ei, ex sententia Ambrosij corona debetur: deinde spe gaudet, ut ait Paulus, in tribulatione patiens; gloriatur spe gloriæ filiorum Dei; gloriatur etiam in tribulatione. Adde, quod maius est, Christum Dominum magnificari in patientibus, & tribulatis: sic enim loquitur Apostolus ad Philipp. 1. *Magnificabitur Deus in corpore meo.* Hoc est, magnus habebitur. quid plura? patientia ipsa, veluti quadam nota, & stigmate, serui, & electi Dei discernuntur; sic enim Apostolus ad Galatas 6. gloriatur in tribulationibus suis. *Stigmata Domini mei in corpore meo porto.* Hoc est, nota serui iniustus sum igne tribulationis. Quid gloriosius patienti? Audi Petrum Apostolum, si exprobramini in nomine eius, beati. Quoniam quod est honoris, & gloriæ, & virtutis Dei, & qui est spiritus eius, super vos requiescit.

Ex hac iam sacræ Scripturæ doctrina intelliges id, quod beatus Ambrosius dixit in laudem tribulationis, & patientiæ. *Tribulatio, inquit, velut quadam gratia est.* Bene quidem Ambrosius: est enim prospera valde aduer-

aduersitas diligentibus Deum: adeo ut ad ipsam dignitas quædam in suscipiente requiratur: solent enim ad magnas præfecturas, non viles, & ignobiles assumi, sed prius fit quæstio de dignitate personæ. Vnde ad Philippens. I. dicitur. *Vobis donatum est non solum ut credatis, sed etiam ut patiamini.* Quasi diceret. non omnes Deus tanto dignos beneficio iudicauit, sed vobis de quorum dignitate iam quæstionem fecit, hoc donandum existimauit, dignamque habuit vniuscuiusque vestrum personam, in quam tantum beneficiū conferretur.

3. Neque vero omnes, qui dominicam videntur crucem portare, supradicto digni iudicandi sunt honore, sed illi tantum, qui ut ait Gregorius, *ad opus bonum, ex bona voluntate, & non inuiti ducuntur*: ij enim rem iustitiæ sine fructu operantur. Id autem Saluator noster insinuauit dicens, *si quis vult venire post me; ut inde quis intelligeret, Deo militem voluntarium in cruce portanda, non vero coactum placere.* In huius vero figuram, Christi crucem portauit Simon ille Cirenæus angariatus. Matth.

27. vnde beatus Gregorius ait, *quod crucem dominicam in angaria* Matth. 27. Greg. *Simon portat, quando quis ad opus bonum ex bona voluntate non ducitur.* Is enim, inquit, rem iustitiæ sine fructu operatur: crucemq; Simon portat, sed in ea non moritur, quando abstinentes, & arrogantes per abstinentiam quidem corpus affligunt, sed per desiderium vanæ gloriæ mundo viuunt. Hoc autem extremæ esse dementiæ notissimum est, sicut ille insanus, ac demens iure optimo esset iudicandus, qui cum toto hyeme innumeris laboribus, tēporisq; iniurijs penè confectus nauigauerit, iam iam ingressurus portum, ultro vellet in ipso portu spretis mercibus, ac navi, naufragare. Audi Chrysologum in huiusmodi dementiam in uehentem, ne dicam eidem insolentem. *Elaborasti, inquit, ieiunij, ut labor ieiunij tibi non prodesset: abstinentiæ fluctus intrasti, continentiæ undas conscendisti, & in ipso portu ieiunij, naufragasti, quia non comparasti lucrum, sed mercatus es vanitatem, &c.* Contra huiusmodi insaniam, sic sanæ mentis quidam non minus piè, quam prudenter dixit.

Annotationes in Euangelium

Malim cum recto studeā, viciosus haberi,
Quā vitio indulgēs iusti clarescere fama;
Mendaxq; ignaris mortalib9 esse sepulchrū,
Qd licet interius fetētia corpora claudat,
Calce tamen nitet externa, gratoq; colore.

acceperit; vnde stultē nimis a-
get, si quasi non acceperit, glo-
rietur.

Aug. Quare non immerito beatus
Augustinus serm. 23. de verbis
Domini, in ea verba Matth 25.
Date nobis de oleo vestro, & c.
fatuas virgines increpans ait.
*Hoc quærebant, quod consueverāt
de alieno lucere. & c.* Id autē Pla-
Plato. to in dialog. 2. de legibus extre-
mæ tribuit iniustitiæ, & impie-
tati. *Extremæ, inquit, iniustitiæ est
iustum velle videri eum, qui non
sit.* Chrysostomus homil. 3. in il-
Chry lud Esaia. 1. *Vidi Dominum sedē-
soft. *tem super solium excelsum. & c.*
*Quid facis, inquit, homo? alij red-
diturus es rationem factorum tuo-
rum, & alium testem citas eorum,
quæ facis? alium habes iudicem, &
alium adhibes spectatorem? atque
ideo sane post innumeras luctas, in
coronatus recedis. Ne igitur for-
tē aliquis infructuosē crucē tol-
leret, non satis credidit Salua-
tor noster dixisse, tollat crucem
suam, nisi etiam adderet, & se-
quatur me; hoc utiq; quis faciet,
si crucem portās non suā quæ-
rat, sed Christi gloriā; cui quid-
quid boni faciet, acceptum re-
ferat: nihil eni n habet, quod nō**

Notanda est in hanc senten-
tiam expositio beati Bernardi
in illa verba Cant. cap. 2. *Ego flos*
campi, & c. Est enim responsio
quædam sponsi, cui sponsa di-
xerat inuitans eum, *lectulus no-
ster floridus, & c.* In quem locum
beatus Bernardus existimat eō
pertinere sponsi verba, vt spō-
sam commoneat nihil illam ha-
bere pulchritudinis, quod non
debeat sponso referre acceptū.
*Ne, inquit, sibi flores ascriberet il-
los, quibus lectulus decoratus vide-
batur, infert sponsus, se esse florem
campi, neque de thalamo prodire
flores, sed de campo; suæque mune-
re, & sui participatione fieri quod
retinet, & quod redolet. Ait igitur
ego flos campi, quasi diceret de me
est quod gloriaris.*

Notandum est etiam in ver-
bo, *sequatur me*, quod eum, quē
quis sequitur semper ante ocu-
los oportet habere. Ait ergo Do-
minus ei, qui crucem portat, *se-
quatur me*, hoc est me semper
tanquam exēplum oportet ante
oculos habeat, ne deficiat in cru-
ce portāda: sic enim Apostolus
hebræos hortatur vt pro Chri-
sto

sto indeficientes patiantur, eū-
dem tanquam viuum patientiæ
exemplum intuentes. *Recogita-
te eum, qui talem sustinuit à pecca-
toribus aduersus semetipsum con-
tradictionem, ut ne fatigemini ani-
mis vestris deficientes.* Hcbr. 12.
si enim ob oculos quis passum
sibi Christum proponat, in la-
boribus nūquam deficiet. Hoc
eodem se exēplo animabat spō
sa Christi, eius videlicet Eccle-
sia, vnde Cant. cap. 1. sic dicitur
in persona eiusdem. *Fasciculus
myrrhæ dilectus meus mihi, inter
vbera mea commorabitur.* In quē
locū sic ait Beda. *Christus tan-
quam myrrhæ fasciculus tunc inter
vbera sponsæ commoratur, cū Ec-
clesia mortem sui redemptoris inti-
mo corde meditat. Hac eādem
meditatione, Christi q; exem-
plo Petrus Apostolus epistol. 1.
cap. 4. armare nos voluit cum
dixit. *Christo igitur in carne passū,
& vos eādem cogitatione armami-
ni, hoc est, ut habetur in textu
græco, eandem cogitationem
velut arma induite.* Vbi notan-
dum est verbum *armamini*, im-
pugnationem sonare, & præliū,
ut significetur fortitudo passio-
nis Christi, cuius vel sola medi-
tatione si armemur, omnes ani-*

mæ hostes à quibus impugna-
mur, superantur. Vnde beatus
Bernardus sic eadem verba vi-
detur commentari. *Tanta est, in-
quit, virtus crucis Christi, ut si in-
mente fideliter habeatur, nulla li-
bido, nulla peccati præualere possit
inuidia, sed continuo ad memoriā
eius, totius peccati, & mortis, scili-
cet spiritualis fugatur exercitus &c.*
Similiter & Gregor. *Passio, in-
quit, Christi si ad memoriam reuo-
cetur, nihil tam durum, quod non
æquo animo tolleretur, &c.* Quo
sensu intelligit etiā D. Thomas
illud Tren. cap. 3. *Dabo illis scu-
tum cordis laborem meum; quem-
admodum etiam idem Thomas
explicat prædictum Petri ver-
bum in hunc modum. & vos
eādem cogitatione armamini, id est,
eius passionem recolite, & pa-
timini pro eo similia. Glossa si-
militer eadem verba sic expo-
nit. Sicut ipse sponte, & nos spō-
te, sicut ipse omnia tolerat, &
nos toleremus.*

Ecce vidimus, dilectissimi,
Petri rationem quam maximā
habere vim ad voluntates etiā
rebelles cōpellendas: quis enim
erit seruus, quem pigeat eandē
cum Domino subire fortunam,
maximē si recolat Dominū no-
strum

Annotationes in Euangelium

strum Iesum Christum pro ser-
uis etiam inutilibus acerbissi-
mæ, durissimæq; mortis subijs-
se sententiam? Eandem quoque
rationem Domini ad seruos me-
minit Paulus. 2. ad Corint. 4. vbi
enim nos habemus, *semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes*, legitur in textu
græco, *Domini Iesu*, quo loco
Apostolus addit Domini cog-
nomen, ne seruos pigeret pati
similia, sed mortificationem li-
benti animo susciperent, quam
& à Domino vniuersorum pro-
pter hominum salutem, & ser-
uorum libertatem susceptâ vi-
debant.

5. Notandum est autem in ver-
bis Apostoli, verbum illud, *cir-
cunferētes*, in quo innuitur mor-
tificationem Iesu, quam Apo-
stolus simul cum alijs discipulis
se in corpore suo circūferre glo-
riatur, esse velut arma fortissi-
ma ijs, qui læsionem famæ, aff-
ctionem corporis, & id genus
alia, vel etiam ipsam mortē pro
Christo patiebantur: hæc enim
omnia mortificationem IESV
Apostolus appellauit; denique
his omnibus Christi fideles, præ-
sertim quæ ij, qui pro eiusdem
Christi fide, & veritatis confes-

sione martyrium quotidie ex-
pectabant, veluti armis circun-
dati, & circū amicti incedebant.
Vnde Regius vates huiusmodi
erga suos munitione sub scuti
etiam metaphora ait in Psal. 90. *Ps.*
Scuto circumdabit te Veritas eius,
non timebis à timore nocturno; à
sagitta volante in die, à negotio per-
ambulante in tenebris, ab incursu,
& dæmonio meridiano. Vbi iuxta
expositionem Augustini, tenta- *Aug.*
tiones ignorantie timor noctur-
nus: peccata verò scientiæ sagit-
ta volans per diem appellatur.
In nocte enim, inquit, ignorantia
intelligitur, in die manifestatio.
Sunt, qui ignorantes peccant, &
sunt qui scientes. qui peccant ig-
norantes, à timore nocturno sup-
plantantur: qui verò scientes, à sa-
gitta volante per diem percussi sūt.
Ait igitur Augustin⁹ quod Chri-
stus Dominus ab omnibus istis
ita suos protegit, sicut scutum
protegere solet præliantē, quod
in se recipiens hostium ictus, mi-
litem, qui eo protegatur abire
facit illæsum.

Neque solum Christus Eccle-
siam scuto circumdat, hoc est,
protectione sua defendit quate-
nus homo, & caput ipsius, sed
eādem quoque quatenus Deus
miri-

mirificè defendit: id enim Esaias
 cap. 26. disertis verbis ostendit
 cū de Messia sic prædixit. *in illa
 die cantabitur canticū istud in ter-
 ra Iuda. Vrbis fortitudinis nostræ
 Sion: Saluator ponetur in ea murus
 & ante murale.* Vbi Christus di-
 citur Ecclesiam tanquā murus
 ambire vndique; & vt huius pro-
 tectionis magnitudo explicetur
 non solum Christū Ecclesię mu-
 rū appellat, sed etiā ante mura-
 le, propter geminam secundum
 vtranq; naturam protectionē,
 qua Ecclesiā vndiq; tuetur. Idē
 evidēter prædixit Zacharias c.
 2. sub his verbis. *absque muro ha-
 bitabitur Hierusalem præ multitu-
 dine hominum. & ego ero ei, ait
 Dominus, murus igneus in circui-
 tu: & in gloria ero in medio eius.*
 Nequis enim existimaret ex eo,
 quod dictum erat Hierusalem
 sine muro futuram, expositam
 fore hostibus: idcirco additum
 est, *ego ero ei murus ignis in cir-
 cuitu.* Vbi notādum est, non di-
 ci, ero murus lapideus, sed ig-
 neus, vt magnam, & insupera-
 bilem significet protectionem:
 quis enim, vt exponit Theodo-
 retus, poterit murum igneum per-
 transire? quin potius eo viso, hostes
 à longe terrebuntur.

Sunt qui per murum igneum,
 amoris murum intelligi volunt.
 Christi namque amore Ecclesia
 vndiq; cingitur: qui murus vsq;
 adeò inexpugnabilis est, vt pp-
 ter amorē in Christū, nullis ty-
 rānorum machinis Ecclesię ci-
 uitas vnquam potuerit expug-
 nari; tā inuictō in Christū amo-
 ris cincta muro: Intra quē murū
 se Paulus cōtinebat, indeq; pug-
 nans dicebat. *quis nos separabit à* ad Ro
charitate Christi? tribulatio, an an- ma. 8.
gustia? &c. Præcesserant multa
 fiducię argumenta; nempe Chri-
 stus Iesus, qui mortuus est; imō, qui
 & resurrexit, qui est ad dexteram
 Dei, qui etiā interpellat pro nobis.
 Ob tāta igitur amoris signa, qui-
 bus se Paulus vidit veluti muro
 circūdatum, quasi insuperabilis
 ait. *quis igitur nos separabit à cha-
 ritate Christi?* quasi firmā faciens
 consequentiam ab amore Chri-
 sti ad victoriam. quasi diceret.
 Christus nos sui amoris prote-
 git muro; ergo insuperabiles su-
 mus. nec aliquid nos poterit à
 charitate ipsius separare. tantis
 ergo, tamque inexpugnabilibus
 muniti præfidijs, talibus armis
 induti, tali muro circūdati, quis
 iam deficiet in cruce portanda,
 seu in Christo sequendo?

Præ-

Annotations in Euangelium

6. Præterea. *me sequatur. tanquā*
 filius patrem, à quo ne deficiat
 manu ducetur: solet enim pa-
 ter paruulum se sequentem ma-
 nu ducere etiam in via plana ne
 deficiat ambulādo; & in diffici-
 liorib⁹ vię locis petit puer in pa-
 tris vlnas suscipi, & sic potest dif-
 ficiliora itineris facilius pertrā-
 fire. Qua de re vide quæ dicū-
 tur in annotationibus in Euan-
 gelium pro festo sancti Andreæ
 Apostoli. Hanc verò patris in fi-
 lios protectionē nouerat Esaias,
 qui Deum exoraturus pro po-
 pulo, sic eum alloquitur in cap.
 Esai. 63. *Attende de cælo, & vide de*
 67. *habitu tuo: Vbi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitu-*
do viscerum tuorum, & miserationum
tuarum? Super me continuerunt
se: tu enim pater noster, & A-
braham nesciuit nos, & Israel ig-
norauit nos. Tu Domine pater no-
ster, & redemptor noster; à sæculo
nomen tuum. Quo loco primum
 innuit Propheta vsq; adeo Deū
 esse clementem, vt nec Abra-
 ham, nec Iacob præ illo nomen
 patris mereantur: idcirco enim
 dixit; *Abram nesciuit nos, et Is-*
rael ignorauit nos, nimirum, si cū
 Deo conferantur. Secundo ad-
 uerte cum dicitur, *Vbi est forti-*

tudo tua, multitudo viscerum tuo-
rum, & miserationum tuarum, ap-
 7. pellari fortitudinem Dei ipsius
 misericordiam, eo quod mise-
 ricordia operibus maximè om-
 nipotentiam suam declarare so-
 leat. Tertiò. admirabūsus Pro-
 pheta dixit, *super me continuerunt*
se. quasi nouum quiddam sit in
 Deo posse misericordiarū sua-
 rum viscera continere, quin ea
 liberaliter effūdat. Denique bis
 appellauit Propheta Deum pa-
 trem: fuit enim semel pater per
 creationem, & iterum per re-
 demptionē. Merito ergo Chri-
 stus Dominus laboranti in cru-
 ce portanda tanquam pater fi-
 lio ait, *sequatur me*, hoc est tan-
 quam filius patrem, à quo ma-
 nu ducetur ne deficiat: nouite-
 nim Dominus reficere laborā-
 tes, nouit paruulos suos de tri-
 bulatione eripere, nouit suble-
 uare crucem baiulantes, ne de-
 ficiant in via.

Vltimò. *sequatur me*, ait Do-
 minus, quasi dixerit, sequatur
 me martyrū ducem vsque ad
 mortē si opus fuerit; ego enim
 in ipsa morte possum vt Deus,
 volo vt pater, debeo vt marty-
 rum dux, ipsum martyrem cru-
 cem portantem, gloria, & ho-
 nore

nore coronare, & vitam tribue-
re sempiternam. Vt autē in cer-
tamine laborantes exemplum
haberent imitandum, parum esse
credidit Dominus Iesus, vt ex-
pendit Augustinus, hortari mar-
tyres verbo, nisi eos etiam suo fir-
maret exemplo. Voluit itaq; dux
esse martyrum, sicut prædixe-
rat Esaias cap. 11. vbi in perso-
na ipsius ait. *Ego quasi agnus mā-*
suetus, qui portatur ad victimam:
id enim ex Hebræo quidam ita
vertendū putauerunt. *Ego quasi*
agnus dux reliquorum; significa-
turque; Christū in passione fuis-
se quasi agnum ducem gregis,
qui omnes martyres exemplo
suo anteiret, & ad mortem for-
titer appetendā animaret. Neq;
enim, vt ait Augustinus, martyres
potuerunt esse fortes, nisi intuerē-
tur eum, qui primus passus est: nec
talia sustinerent in passione qualia
ille, nisi talia sperarent in resurre-
ctione, qualia ipse de se ostendit.
Intuebatur huiusmodi agnum
gregis ducem, beatus ille Patri-
archa Iob non iam passum, sed
aliquando passurum, & sola spe
resurrectionis eius iam tunc in
suis tribulationibus ita confor-
tabatur, vt tormēta omnia, quæ
totius inferni manus in eū po-

tuit excogitare, patienter tole-
rarit. Vnde percussus à planta
pedis vsque ad verticem capi-
tis, quasi patientiæ causam asig-
nans cap. 19. ait. *Scio enim quod*
redemptor meus viuit, & in nouis
simo die de terra surrecturus sum,
&c. Ex quibus verbis apparet
agnum Dei immaculatum non
tantum fuisse Christiani gregis
ducem moriēdo, sed etiam re-
surgendo; vtrumque enim ne-
cessarium fuit vt fructuosè dice-
ret crucē portanti, *sequatur me,*
prius videlicet ad mortem, de-
inde ad vitam resurrectionis, &
gloriam. Hinc est, quod Iudæi
ne mortuum sequatur, eum re-
surrexisse impudenter negant;
Regius tamen vates ad illorum
confusionem in Psalmo 17. ait. *Ps. 17*
Viuit Dominus, & benedictus Deus
meus, & exaltetur Deus salutis
meæ; quæ verba de Christi re-
surrectione intelligens Theo-
doretus commentario in hunc
locum, quoniā, inquit, Iudæi Cru-
cifixum mortuum vocare solent,
Propheta exclamat, *viuit Domi-*
nus, &c. & non solum viuit, sed
etiam in cælos rediit, & volenti-
bus salutem offert. Ecce ostendi-
mus quo pacto intelligenda sint
ea, quæ Dominus in Euangelio
dixit,

Iob. c.
19.

8.

Ps. 17

Theo-
doret.

Annotationes in Euangelium

dixit, *si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

Neque verò existimandum est seruatores nostrum sine aliquo mysterio, crucis supplicium elegisse cum aliud quodcunque genus mortis sufficeret ad humanam salutem; imò non est negandum simpliciter, & absolute loquendo possibile fuisse Deo alio modo hominem liberare, quam per filij sui passionem, & mortem, quanuis alius modus cōuenientior ad liberationem humani generis dari non possit, ut ait August. 13. de Trinitate cap. 10. tom. 3. & ostenditur à D. Thoma 3. p. q. 46. ar. 3. Christus igitur Dominus sua nos voluit morte turpissima, videlicet, crucis, liberare, primò quidem propter exemplum, sicut ait D. Thomas quæstione vbi supra. art. 4. Ait enim beatus Augustinus lib. 83. quæst. *Sapientia Dei, hominem ad exemplum, quo rectè viueremus, suscepit; Pertinet autem ad vitam rectam ea quæ nō sunt metuenda non metuere: & quia sunt multi, qui quanuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescant, voluit Christus in Cru-*

ce mori, quo mortis genere peius nihil fuit inter omnia genera mortis, ut nullum genus mortis homini esset metuendum. Unde Augustin. serm. 18. de verbis Domini, si genus, inquit, mortis exhorrescit infirmitas, nihil eo tempore fuit ignominiosius quam mori Crucis: non enim frustra cōmendās Christi obedientiam. Apostolus addit dicens. Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, quod verbum ponderauit Chrysostomus sermone 7. in Epistolam ad Philipensis. Papè, inquit, quam magnū, & vehementer infabile est, quod seruus factus est; quod verò mortem sustinuit multo plus est: & aliud maius quiddam isto, & admirabilius: quoniam nō quæuis mors istius similis est: ita namque omnium videbatur probrosissima. Ista plena dedecore: ista maledicta: maledictus enim omnis qui pependit in ligno.

Lactantius etiam firmianus lib. 4. Diuinarum institutionum cap. 26. Dicat, inquit, fortasse aliquis cur si Deus fuit, & mori voluit nō saltem aliquo honesto mortis genere affectus est? Cur potissimum cruce? Cur infami genere supplicij, quod etiam homini libero videatur indignum? Cuius rei ipse optimam *ratio*

Ang.
Diuus
Tho.

Aug.

rationem reddens ait. Ut is, qui humilis aduenerat, humilibus, & infirmis opem ferret, & in omnibus spem salutis ostenderet, eo genere afficiendus fuit, quo humiles, & infirmi affici solent; ne quis esset omnino, qui eum non posset imitari. &c. Recte ergo Christus Dominus discipulis suis, & in eis omnibus hominibus ait, tollat crucem suam, & sequatur me, hoc est, me imitetur. Hæc circa propositum euangelij thema adnotasse sit satis; ex ijs verò iam aliqua pro beato Blasio Christi martyre sunt iterum repetenda.

Primum igitur Sanctus Pontifex, & inclitus martyr Blasius Christi consilium observans ita semetipsum abnegare studuit, ut veterem hominem deponens cum actibus suis, iam cum Paulo dicere posset, *Vivo ego, iam non ego, vivit vero in me Christus*: neque enim sui abnegationem iacturam esse putabat, sed lucrū, sciens in ijs, qui se abnegare noverunt, Christum Dominum magnificari iuxta Pauli sententiam ad Philip. 1. *Magnificabitur Deus in corpore meo.*

Secundo meminerat sanctus

passum pro nobis Christū, omnibus exemplum reliquisse, ut vestigia eius sequerentur, qui vellent: omnibus enim loquitur cum dicit, *siquis vult venire post me.* &c.

Tertio potuit veraciter cum Propheta dicere, *tribulatio, & angustia inuenerūt me*, iuxta expositionem beati Ambrosij supra positam: si enim ille dicitur ab angustia inuentus, cui corona debetur, quique idoneus certamini à Dño indicatur, merito inuentus à tribulatione dicendus est Christi martyr, qui ab Agricola præfecto nec blanditijs, nec minis adduci potuit, ut dijs sacrificaret, quam obrere, eodem præfecto iubente, primum virgis cæsus, deinde in equleo ferreis pectinibus dilaniatus est: Postremo dempto capite, illustre fidei testimoniū Christo Dño dedit. Quare eidem martyri ex sententia Ambrosij corona debetur. Spe gaudet, ut Paulus dixit, in tribulatione gloriatur; gloria tur etiam non iam spe gloriæ filiorum Dei, sed ipsamet iam gloria cœlesti filiorum Dei.

(...)

Psal.
118.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Lucæ cap. 12.

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus. &c.

I.



Via Salvator noster regni cœlorum superius mentionē fecerat, & ad eius expectationem discipulos accendebat, docet modo, quo modo, quo studio, qua vigilantia, quo habitu regnum illud debeant expectare. Id vero declarat servorum exemplo, qui Dominū suum noctu reuersurum expectantes, non solum vigiles, sed etiā præcincti, & expediti sunt, & faces habent incensas, ne cū Dominus venerit in mora sint dum se ad ministrandum præcingunt, facesque accendunt. Alludit autem ad morem orientalium, qui vti solebant vestibus longis, ideoq; ministraturi collectam vestem cingulo stringere solebant, vt expeditiores essent ad ministrandum. Vnde inferius Lucas refert Christum

dixisse, *Amē dico vobis quod præcinget se, & transiens ministrabit illis.* & cap. 17. *præcingete, inquit, & ministra.* & Ioan. 13. cū Dominus vellet discipulorum pedes lauare, *præcinxit se.* Petrus etiam Apostolus Actorum 12. iussus est ab Angelo præcingi, vt educeretur de carcere, essetque expeditus ad iter faciendum. & Tobias Angelum præcinctum, & quasi ad iter paratum inuenit. Tob. 5. Elias quoque præcinctus lumbis currebat ante Achab. 3. Regū. 18. & Elisæus Giezi puero dixit, *accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade.* 4. Reg. 29. Itaque præcinctos lumbos habere, idem est, quod esse paratum. Et hoc est, quod ait Paulus ad Ephes. 6. *State succincti lumbos vestros, &c.* Petrus etiā epistol. 1. cap. 1. propter quod, inquit, succin-

Luc.

17.

Ioan.

13.

Act.

12.

Tob.

5.

3. Reg.

18.

4. Reg.

29.

ad Eph.

6.

1. Pet.

2.

succincti lumbos mentis vestrae, sperate in eam, quae offertur vobis gratiam. Esse verò in literali sensu sic explicanda verba praedicta, ostenditur ex sequentibus, nempe, Et lucernae ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, &c.

2. Solent serui cum dominus notatu venit, ardentes in manibus tenere faces, eosdemque praecedere. Hoc autem Christus Dominus à nobis fieri iubet: neque enim aliud faces ardentes significant, quam nos debere sic omnia ad excipiendum venturum iudicem Christum habere parata, ut nihil cum venerit, vel minimum praeparandum supersit: quid facilius quam pulsante Domino lucernam accendere? at qui hoc ipsum vult Dominus antequam ipse veniat factum esse: futurum est enim ut neminem expectet dum facem accendit. Huc pertinet parabola de decem virginibus quarum quinque fatuae dum irerent emere, clausa ianua foris remanserunt. Ceterum iam, quod attinet ad huiusmodi praeparationem, ex sacrae Scripturae, Sanctorumque Patrum testimonio sunt aliqua ad morum compositionem adnotanda.

Primò notandum est humanam vitam, viam, nos autem viatores à sacris, scholasticisque doctoribus appellari; eandemque vitam humanam militiam esse, iuxta illud Iob. 7. *militia est vita hominis super terram*. Vnde Paulus 2. ad Thim. 2. *Labora, inquit, sicut bonus miles*. Est igitur vita nostra via, qua ad patriam tendimus; & ut possimus facilius, celerique pervenire, abiecta peccatorum sarcina, virtutum armis induti, nobis iter est peragendum. Audiamus Apostolum ad Rom. 13. hoc ipsum exhortantem. *Abijciamus, inquit, opera tenebrarum, & induamur arma lucis*. Quae autem sint arma lucis nobis induenda, declarat dicens. *Sicut in die honestè ambulemus, non in comestationibus, & ebrietatibus: non in cubilibus, & impudicijs: non in contentione, & emulatione: sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs, &c.* Quibus verbis Apostolus aperte ostendit opera tenebrarum, quae sunt abijcienda, ne tanto onere in via deficiamus: induiverò Dominum Iesum Christum praecipimur hoc est ipsius virtutes, ut à latronum incursibus, id est, à maligni spiritus

Iob. 7.
2. ad
Thim.

Rom.
13.

3.

Annotationes in Euangelium

ad Ep.
vlt.

temptationibus, nos liberare pos-
simus. Hoc ipsum exhortatur
ad Ephes. vltimo cum ait. *Indui-
te vos armaturam Dei, ut possitis
stare aduersus insidias diaboli, &c.*
Quæ autem sit Dei armatura,
quam induere præcipimur, sub-
iungit dicens. *State ergo succin-
cti lumbos vestros in veritate, &
induti lorica[m] iustitiæ, & calceati
pedes in preparationem Euangelij
pacis. In omnibus sumentes scutū
fidei, in quo possitis omnia tela
nequissimi ignea extinguere; &
galeam salutis assumite, & gladiū
spiritus, quod est Verbum Dei.*

Greg.

Gregorius hom. 32. in Euā-
gelia addit, abijcienda etiā no-
bis esse terrena omnia, ne si ve-
stiti cum nudis spiritibus lucta-
ri velimus, ab iisdem facile ad
terram deiiciamur. Qui, inquit,
ad fidei agonem venimus, luctamē
contra malignos spiritus sumimus,
qui nihil in hoc mundo proprium
possident: nudi ergo cum nudis lu-
ctari debemus: nam si vestitus quis
quam cum nudo luctatur, citius ad
terram deiicitur, quia habet unde
teneatur: quid enim sunt terrena
omnia, nisi quædam corporis indu-
menta? qui ergo contra diabolum
ad certamen properat, vestimenta
abijciat ne succumbat. &c. In hu-

ius rei figuram adduci potest
Dauid cum descendit cum Go-
liath Philisthæo in singulare cer-
tamen: cum enim indutus esset
armis Saul regis, non possum, in-
quit, sic incedere. Nec prius Phi-
listhæum aggressus est, quam
armis exueretur. Quod ni fa-
ceret, forsitan pondere pressus
aduersus, Philisthæū non præ-
ualeret.

Videte quid in hanc senten-
tiam dixerit beatus Bernardus
in sermone de duplici debito. Bern.
*In via estis, fratres, quæ ducit ad
vitam. Arduus quidem ascensus ci-
uitatis Hierusalem, ad quam ten-
ditis, ut potè per ipsam montis sum-
mitatem incisus: sed via compen-
diosior laboris magnitudinem, vel
temperat, vel excludit: vos enim
viam istam non solum itis, sed
curritis quia exonerati estis, &
accincti, nihil ponderis supra dorsi
portantes. Non sic aliqui, non sic,
qui quadrigas, vel quadrigalia
onera portantes, montis circuitum
ambire decernunt, & plerumque
per diuexa montis præcipitantur,
ut vix finem inueniant vite sue.
Felices igitur vos, qui vos, & ve-
stra reliquistis, per ipsum montis
verticem iter facitis ei, qui ascen-
dit super occasum, Dominus nomen
illi.*

illi. Illi verò, qui quauis Aegyptum fugerint, tamen ad quaquè Aegypti tenerrimè reſuſpirant. Viā ciuitatis habitaculi non inueniunt. Sed voluntatum ſuarum grauiſſimis ſarcinis prægrauati, vel ſub onere, vel cum onere cadunt, & vix ad curſum perueniant deſtinatum.

Conſentaneus habet beatus Ioannes Chryſoſtomus homil. 7. in Act. Apoſtolorum: admirans enim quod ad vocem Petri dicentis pœnitentiam agite, vno die tria millia baptizati ſūt, ſic ait. Illi ſimul vt in certamen ingreſſi veſtes exuerunt, nos autē inſanientes, cum veſtibus certare volumus. (Vocat autem veſtes terrenam ſubſtantiam, quam ad pedes Apoſtolorum conuerſantes apponebant) propter hoc antagoniſta noſter laboribus opus non habet: ſed impliciti in nobis ipsis ſæpè deiſcimus: idem enim facimus, quod ſiquis athletam puluere aſperſum, nigrum, nudum, & ab arena, & ſole multum habentem lutū, & oleo, ac luto ſimul deformatum conſpicatus, ipſe vnguentum olens, acceptis ſericis veſtibus, & ſtolla uſquē ad calces demiſſa, in arenam deſcendat: qui enim talis eſt, non impeditur,

ſolū, ſed omnem curam habet ne inquinetur, & diſrumpatur veſtis, vnde & primo aggreſſu cadet. tempus a deſt certaminis, & tu ſericis veſtibus indueris? & quomodò vinceris?

Quantum verò periclitetur eorum ſalus, qui humanæ vitæ viam currere volunt non præcincti, docuit Bernardos cum ſic ait. periclitatur caſtitas in delictijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc mundo. Vt inam ſaperes, & intelligeres, ac nouiſſima prouideres. Saperes, quæ Dei ſunt; intelligeres quæ mundi ſunt: prouideres, quæ inferni ſunt. Profecto infernum horrores, ſuperna appeteres, & quæ ad manus ſunt, contemneres.

Videamus iam beatiffimum Antonium humanæ vitæ viam ab adoleſcentia ſua expeditiſſimè currentem; videbimus lūbos præcinctum, lucernas bonorum operum in manibus tenentem, quibus non ſolus ipſe viā vitæ præſentis feliciter perigit, ſed ipſius exēplo multi alij in eiſdem viæ ſtadio currētes, cœleſtis gloriæ brauiū perēniter acceperūt. Is igitur ſupradictam B. Bernardi ſententiā mente

Annotationes in Euangelium

reuoluēs, ne castitas in delitijs, neve humilitas in diuitijs, quibus paterna domus abundabat, posset aliquo modo periclitari, parentibus relictis, regularium canonicorum D. Augustini cenobium ingressus, mūdi quoq; illecebris se penitus abdicauit; quo factū illam secutus est Spiritus Sancti vocem, qua in Psal.

Pl. 44 hortatur dicēs. *Audi filia, & vide. Oblivescere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuū.* Similiter, & illi Saluatoris sententiæ acquieuit, qua dicit Lucæ. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suū, & matrem, &c. non potest meus esse discipulus.* Huic igitur dominicę voci ita Lusitanus noster cordis aurem inclinauit, vt vere cū Propheta dicere potuerit, *quid mihi est in cælo, & a te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Ps. 72.

Pl. 72
Aug. Vbi Aug. sic habet. *Comparauit voluntati suę terrenę, præmiū cælestē: vidit quid ibi sibi seruaretur; & cogitans, & æstuans in cogitatione cuiusdam rei ineffabilis, quā nec oculus vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, non dixit, illud aut illud mihi est in cæ-*

lo, sed quid mihi est in cælo? quid est illud quod habeo in cælo? quantum est; quale est? quid est? & cum non transiit, quod habeo in cælo a te, quid volui super terram? seruas mihi tu in cælo diuitias immortales, te ipsum, & ego volui a te in terra, quod habet impij? defecit cor meum, & caro mea, Deus cordis mei. Hoc ergo mihi est in cælo seruatum, Deus cordis mei. Hæc Augustinus.

Quia vero pietas periclitari solet in negotijs, sicut etiā & veritas in multiloquio, ipse Christi athleta parentū negotia, & amicorū fugiens consortia, Olyssipone se contulit Conimbricam in eiusdem ordinis S. Augustini monasterium, vt ibi expeditius se se traderet diuinarum rerum contemplationi, mundi curis, parentum negotijs, & amicorū colloquijs expeditus. Ecce vidimus sanctissimum adolescentē mentis lumbos præcinctū; ecce audiuimus ipsum paternā domum, imò & natale solum reliquisse Spiritus Sancti vocem secutum, qua dixit, *obliviscere populum tuū, & domū patris tui; videndum modo restat, quod etiam accensis lucernis exultauit vt gigas ad currendam viā.*

Memi-

Matt. 11. Meministis dixisse Salvatorē nostrum *Matth. 11.* *Regnum cœlorum vim pati, & violentos rapere illud;* quod sibi ante oculos proponēs beatus Antonius, nō pedetentim incedendū, sed maxima animi allacritate sibi currendam putavit viam mandatorum Dei, vt aliquando cum *Psal. 118.* Propheta veraciter dicere posset, *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.*

Bern. Beatus Bernardus ad illum locum *Gen. 28.* quando Iacob vidit scalam, & angelos ascendentes, & descendentes, notauit impossibile esse aliquem stare in via virtutis, sed vel progredi, vel regredi oportere. Numquid, inquit, sedentem quempiam, vel stantem vidit? non est stare omnino in pēdulo fragilis scalæ. Hoc est vitæ mortalis. aut ascendas necesse est, aut descendas. Si attentes stare, ruas necesse est. Minime bonus est, qui melior esse non vult. Et vbi incipis melior fieri nolle, ibi desinis esse bonus. Id intelligens beatus Antonius, ne punctum quidem tēporis stare patiebatur, sed progredi semper studuit de virtute in virtutem, quousque videretur Deus deorum in Sion; de quo mirifice

intelligi potest illud *Psal. 83. Pl. 83.* *Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disponit: ibunt de virtute in virtutem, &c.* Ita ergo beatus iste sanctus ascensiones disposuit in corde suo, vt amore Christi martyriū sibi proposuerit subeundum. Quamobrem à Canonicorum Augustinianorū ordine ad Frāciscanum transijt, cum eiusdem ordinis religiosi paciscens, vt ad Sarracenos prædicandi Euāgelij causa mitteretur; quò cum primum facultatē obtinuit, ire properauit; sed infirma valetudine, quæ diu illum grauitè afflixerat in patriam redire coactus, cum ad Hispaniæ litora nauim appellere putaret, ventorū impulsu in Siciliam venit Dei prouidentia reservatus ad plurimorum salutem, quos varijs in prouincijs reuocauit ad salutare pœnitentiæ fructus.

Notandum est autē ex Chrysostomo *hom. in Psal. 95. tom. 1.* martyrium non euentu tantū æstimari, sed proposito etiā. *Non cum decolatur, inquit, tunc fit martyr, sed ex quo propositum ostendit profitendi martyr est, etiamsi non patiat, quæ martyres solent. Vnde & Paulus. 1. Cor.*

Annotationes in Euangelium

1. Cor. 15. cum semel tantum sit mortuus, quotidie, inquit, morior; propositio intellige: neque enim martyrio voluntas, sed voluntati martyriū de erat. Scio hæc, & alia si quæ sunt Sanctorum Patrum testimonia, intelligenda esse de martyrio p quādam similitudinem, sicut loquitur D. Thom. 2. 2. q. 124. art. 4. cum de ratione martyrij sit actualis, & voluntaria mors pro Christo perpeffa, qua sola martyres accidentalem illum ornatum, qui dicitur aureola, consequuntur. Neque tamen Sancti illi, quibus fuit voluntas deliberata pro Christo moriendi, suo præmio carebunt, inter quos numerandus est beatus Antonius, quippè qui martyrij desiderio incensus, eiusque spe in dies ardentius inflāmatu Frāciscani ordinis habitū suscepit, ut facultate obtenta, in Africā nauigaret.

Dixerat Christus Dominus Apostolis, *Vos estis sal terræ*, qđ non tantum Apostolis, sed omnibus etiam viris religiosi dictum est; ij enim cæteros omnes debent doctrina condire, & exemplo firmare; quemadmodum beatus Augustinus expo-

nens eadem Matthēi verba, adnotavit, & hoc etiam si multum detrimenti in docendo patiantur: sic enim & sal, ut alias possit res condire, & salire, se ipsum prius consumit. Extat in hanc sententiā diuina auctoritas, vel potius præceptum Exodi. 32. cum enim Moyses cū Deo esset in mōte, cum eodemq; ageret sicut amicus agere solet cū amico, fecissetque populus vitulum conflatilem, & adorasset, *Vade*, inquit Deus, *descende*, *peccauit populus tuus, quem eduxisti de terra Aegypti*. Poterat Moyses Domino dicere. Senhor que reis que per qua a consolação q̄ tenho de vossa companhia por lhe acudir? si, que por evitar peccados tudo se ha de deixar. Hinc est quod Ecclesiæ gubernatores, & pastores, & in vniuersum omnes, quibus alios defendere munus incumbit, clipei, seu scuta terræ vocari consueuerunt. Quo sensu intelligenda sunt illa verba in Psalm. 46. *Dij fortes terræ vehementer eleuati sunt*; vel ut alij legunt; *principes, qui terræ sunt clipei*. Seu, ut legit beatus Hieronymus, *Dij scuta terræ*. Quemadmodum enim clipei ut hominem prote-

regant,

regant, haſtæ, gladijque in ſe recipiant iſtus, eodem modo prædicti terræ principes populum ſibi ſubditum protegere tenentur, etiamſi in ipla deſenſione quidquam detrimenti patiatur. Extat ſingulare exemplum in 2. Reg. ultimo, ubi rex David ſic iratum Dominum allocutus eſt. *Ego ſum, inquit, qui peccaui, iſti, qui oues ſunt, quid fecerunt?* *Vertatur, obſecro, manus tua Domine contra me, &c.* Quasi diceret David. *Eſta he Senhor minha obrigação, tomar ſobre mi o golpe pera q̃ lhe não chegue.* Ecce quid nobis faciendū inſinuauit Saluator noſter cū dicit, *Vos eſtis ſal terræ.* Salis autē munere functum fuiſſe beatū Antonium, ex his, quæ in totius vitæ curriculo egit facile patebit: quid enim aliud fuit ardens illud quotidianum martyrij deſiderium, quam diuinæ iuſtitie gladium, qui ſingulis vitæ momentiſ infidelium mentibus imminebat, ab eiſdem velle declinare, quaſi dicēs Deo, *Vertatur, obſecro, manus tua Domine contra me: potius enim volo mortem ſubire, quàm vt iſti in infernum detrudantur in æternum puniendi.*

Fuit etiam beatus iſte ſanctus lux mundi, ſicque lucernas ardentes quoad vixit, in manibus tenuit, vt non ſolū tenebræ vllę eū vnquam cōprehendere nequiverint, ſed omnibus etiā Chriſti fidelibus bene viuendo lucis exempla monſtrauerit. B. Ambroſius ait, in corpore Chriſti myſtico, hoc eſt in Eccleſia, Sacerdotes oculos eſſe; oculorum autem officiū eſt luce ſua corpori viam demonſtrare: inuehiturq; in eos, qui aliter agūt ſequentibus verbis. *Oculorum in corpore officiū voluntarius accipisti, vt reliquū per te corpus ductum lucis haberet: & nunc quadā caligine vitiorū obtenebratus, nec te ipſum luci idoneum præbes, & alijs adimis lumen.* Longè aliter Luſitanus noſter, qui Pauli cōſilio acquieſcens ad Titum. 2. in omnibus præbuit ſe ipſum ſemper bonorum operum exemplum. Id quod etiam idē Paulus 2. Corint. 8. de ſe ipſo affirmans ait. *Providemus bona non tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus, &c.* Nam, vt ait Auguſtinus, *Duæ res ſunt conſcientia, & fama. Conſciētia neceſſaria eſt tibi, fama proximo.* Tanta verò fuit huius Sancti fama virtutum, vt

Annotations in Euangelium

amisso proprio nomine, ab omnibus iam nō Antonius, sed sanctus vocaretur. Et sicut cū Philosophum dicimus, Aristotelē omnes intelligunt principem Philosophorum; cum verō Apostolum nominamus, Paulū intelligunt principem Apostolorum: sic cum in obitu huius Sancti, Sanctum obijisse populus exclamabat, Antonium inter sanctos maximum, mortuum iam esse omnes intelligebant.

Solet à multis sanctus iste depingi, puerum Iesum in manibus habens, ipsumq; stantem, quo indicio demonstratur Deū precibus ipsius, votisq; continuo acquiescere, dicique posse ipsū continuo Deum præmanibus habere, vt eius misericordia in nos, quoties ei visum fuerit vutur. Prouerbiorum cap. 21. dicitur, *Cor regis in manu Dei*, hoc est, Deus vtitur corde regis pro vt vult. Cū ergo videamus puerum Iesum stantem in manu huius Sancti, nihil aliud intelligi posse videtur quam Deum ad voluntatem serui sui operari prout fidelium saluti videtur expedire. Id autem quotidie experimur, in quotidiana, & ppe infinita miraculorum opera

tionem, quibus mortalium necessitatibus subuenire consuevit, quæ esset longum numerare. ^{10.} Quam obrem sicut Bernardus meliflui cognomento agnoscitur; D. Thomas Angelici Doctoris; Gregorius Nazianzenus Theologi cognomentum sortitus est: sic cum miraculosum dicimus, statim Antonius noster intelligi consuevit.

In 2. lib. Reg. ca. 7. Legimus Regem David sic Deū orasse. ^{2. Reg. 7.} *Inuenit seruus tuus cor suū vt oraret te oratione hac.* Vbi notandū est cor nostrum tunc amitti, cū per peccatum à Deo recedit à quo per gratiam seruabatur. Et ne aliquis damnum huiusmodi patiatur (est enim omnium maximum) hortatur nos idē Prophetā in Psalm. 61. Cum sic ait. *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere; ne scilicet, cordis iacturam faciatis; idem in Psalm. 39. de Cordis amissione conqueritur* ^{Ps. 39.} *dicens. Cor meum derelinquit me.* Esaias quoq; 46. *Redite, inquit, prauaricatores ad Cor.* Docuit aperte Saluator noster Matth. 6. ^{Matth. 6.} *Vbi est: inquit, thesaurus tuus, ibi est, & Cor tuum.* Si ergo in amissione cuiuscunque rei minime, annuli videlicet, equi, vel bo-
uis

uis ad Beatum Antonium con-
fugimus, ut nobis rem perditam
miraculosè restituat, quāto ma-
ioricum ratione in amissione
Cordis, hoc est, in mortali exi-
stentes, ad ipsum nobis erit con-
fugiendum, ut de perditam gra-
tiam inueniamus? Esse autem
hanc cordis amissi, seu gratiæ
inventionem miraculum maxi-
mū, colligo ex August. doctrina
tract. 2. In Ioan. quatenus habet
impij iustificationē maius esse
quam mundū ex nihilo creare.
Idē colligitur ex Psal. 50. illis ver-
bis, *cum mundum crea in me Deus.*
Et ad Ephes. 4. *Induite nouū ho-*
minem, qui secundū Deū Creatus
est. Et c. 2. *Creati, inquit, in Chri-*
sto Iesu in operibus bonis. Iam ve-
rō creatio cuiusq; rei, miraculo-
sa est. Dei enim virtutē requi-
rit infinitam. Qui ergo miracu-
lū maximū in se fieri vult obtē-
to huius Sancti, nullum maius,
vtiliusve exigere potest, quā ut
mundi cordis creationē à Deo
sibi velit impetrare.

Solent reges, si quādo bellum
ingruit, regni sui vrbes muris
fortissimis circūuenire, quibus
muniti ab hostium incurfibus
protegantur. Militiam esse vitā
hominis super terrā, & superius

ostensum est, & quotidie malo
nostro experimur. Muros tamē
habemus Dei videlicet sanctos,
quibus Deus solet populū suum
circūmunire, ut eorū protectio-
ne non solum ab inuisibiliū ho-
stium iaculis defendatur, verum
etiam eosdem, cū voluerit, pos-
sit facillime expugnare, iuxta Amb.
id, quod ait beatus Ambrosius.
Sanctum videlicet, & iustum ho-
minem, patriæ murū esse in expug-
nabilē. Huius muri defectu cor-
ruerunt Sodoma, & Gomorrha,
finitimæq; vrbes; Dixerat enim
Deus ad Abraham, *si fuerint de* Gen. 18.
cē iusti non delebo. Gen. 18. de le-
uit autem, quia inuenti non sūt.
Adde id, quod ait diuina Scri-
ptura 1. Reg. 7. *Facta est manus* 1. Reg. 7.
Domini super Phylisthaeos cunctis
diebus, Samuelis. Ex quib; verbis
patet filios Israel vivēte Samue-
le viro iusto, & sancto, fuisse sē-
per ab hostium impetu libera-
tos, insuper & ipsos Phylistheos
ab Israelitis fuisse multis cladi-
bus attritos imperante Samuele.
Vnde & ipsi Israelitæ plus sem-
per Samuelis orationi, quā pro-
prijs armis confidebant: Dice-
bant enim, *non cesses ad Dominū*
clamare pro nobis.

Eodē spectat id, quod Deus
ait

Annotationes in Euangelium

Ezec.
22.

ait Ezechielis cap. 22. *Quæsiui virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne disciparem eam, & non inueni; & effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos.* Quemadmodū à cœlo ad terram, quia inter se distāt, nulla descenderet influentia si inter vtrunq; daretur vacuū: est enim opus medio per quod descendere possit: sic inter Deū, & homines vacuum foret, nec quidquā boni posset inde ad nos venire, nisi mediū, & mediator esset Christus Dñs, per quem tanquam per mediū omnia ad nos possunt à Deo bona provenire; ideo Ezechielis 22. Dicitur, *quæsiui de eis virum, &c.* Vbi notandū, est non omnes iustos æquales esse in gradu iustitiæ, & meriti, vnde licet tunc tēporis essent aliqui iusti in Ciuitate Hierusalem, sicut Hieremias, & Baruch, non tamen erant tanti meriti, vt per eorum orationes placeretur Deus sicut placatus est per orationem Moyfi in deserto erga filios Israel. Vnde hic non dicitur, *quæsiui de eis virū iustum, & non inueni, sed dicitur, quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret contra*

me oppositus. Quasi diceret. Licet essent ibi iusti aliqui, non tamen aliquis eorum erat tantæ iustitiæ, & meriti, quod posset quasi in oppositum stare contra diuinam iram. Et hoc, more humano loquendo. Vnde Glossa super illud verbum, *qui opponeret se, sic habet. Qui iræ meæ posset resistere.*

Verum si tantum iuuat inuenire aliquem tantæ iustitiæ, tantiq; meriti, imò tanti apud Deū ponderis, & authoritatis, vt sufficiens sit oponere se diuinæ iræ, ne disperdat peccatores, Ecce Domine Deus inuentus est in terra nostra beatissimus Antonius, tanti apud te meriti, vt in manu sua non solum iram tuam, sed & te ipsum ita habere meruerit, vt si è manibus eius exire velis ad disperdendū nos, opus sit tibi, sicut & Moyfi quodam, dicere. *Demitte me vt irascatur furor meus contra eos.* Confidimus tamen, quod ipse in curius manibus esse dignatus es respondebit, non demittam te nisi benedixeris mihi, & illis, pro quibus me interpono, vt salui fiant.

(.?.)

ANNOTATIONES IN EVANGELIUM

Matth. cap. 16.

Quem dicunt homines esse filium hominis? &c.



Iohannes Euangelista
Apocal. cap. 10. Re-
fert vidisse se Angelū
fortem descendente de

cælo amictum nube, & iris in capi-
te eius, & facies eius erat ut Sol,
& pedes eius tanquam columna
ignis: & clamavit voce magna
quemadmodum cum leo rugit. Et
cum clamasset, locuta sunt septem
tonitrua voces suas. Vbi Roper-
tus expendens verbum illud,
(locuta sunt) observavit post
Angeli rugitum locuta fuisse
septem tonitrua, quia mysteria
fidei ante adventū Christi Pro-
phetæ quidem sonabant, sed ita
obscure, ut articulate loqui mi-
nime videretur. Itaque tonitrua
quidem erant, sed tantum to-
nabant, non loquebantur: post
adventum autem Christi Apo-
stoli eadem fidei mysteria ita
enucleatè, & explicite prædi-
cabant, ut merito dixeris hæc

alterius rationis, & prodigiosa
esse tonitrua, quæ nimirum ar-
ticolatè, & humano more lo-
qui possunt, ut ab omnibus per-
cipiantur.

In huius rei figuram Deus
cum in lege veteri se se sub ne-
bulis, & nubibus ostenderet,
Moysemque ipsum legis vete-
ris typum balbutientem reddi-
disset Exod. 4. Tamen in lege
nova sub linguarum figura su-
per Apostolos insedit, ut nimi-
rum, quæ obscurè in lege ve-
teri mysteria ostensa fuerant,
Moyseque balbutiendo indica-
verat, eadem ipsi linguarū in-
star, clare, & articulatè loque-
rentur. Audi huius veritatis ex-
actissimam probationem apud
Hieremiam cap. 1. Qui in my-
sterio sacrissima Trinitatis toni-
truū se fuisse cot. fiteretur, confu-
los & inarticulatos edēs sonos.

*Aia, Domine Deus, nescio loqui,
quia*

Exo
4.

Hier.

Annotationes in Euangelium

quia puer ego sum: ter enim dixit A, quæ balbutientis pueri vox est, propter tres personas diuinas, ut indicaret se comparatione eius mysterij infantem esse nescientem adhuc articulatè loqui. è contrario autem mihi videntur Apostoli tonitrua fuisse humanas voces prominentia, loquentiaque articulatè cum trinitatis mysteria ita explicatè, pponerant, ut tres personas diuinas suis nominibus, Patris, & Filij; & Spiritus Sancti appellerent, sicut illis præceperat Christus Dominus Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*

Matt.
28.

Hanc eandem ob causam credendum est Saluatorem nostrum interrogasse discipulos suos, quæ dicunt homines esse filium hominis? non quod ipse ignoraret, sed ut beatus Petrus ex omnium persona id, quod Prophetæ aliquantulum sub obscurè, & veluti balbutiendo sonuerant, ipse iam luce clarius meridiana prædicaret dicens, *Tu es Christus filius Dei viui.* Et hoc est, quod ait

1. Cor.
14.

Paulus 1. Cor. 14. *linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infide-*

libus, sed fidelibus. In quem locum D. Thomas sic ait. *Donum linguarum datum est non fidelibus ad credendum, quia iam credunt; sed infidelibus ut conuertantur. Prophetiæ ergo datæ sunt ad instructionem fidelium, qui iam credunt; linguæ verò ad arguendos infideles, ut excusationem non habeant si non credant.* Petrus igitur hæc orthodoxæ fidei veritatem, quæ à prophetis fuerat obscurius inculcata, ita iam clara voce prædicauit, ut à nullo possit ignorari. Prophetauerat Michæas c. 5. testatusque fuerat diuinam Christi generationem sub his verbis. *Egressus eius ab initio à diebus æternitatis.* Vbi per egressum intelligi voluit emanationem diuinam, qua filius à Patre emanat; cum verò ait, *à diebus æternitatis,* intelligi voluit filium non vtrunque, sed semper à Patre generari, sicut ait ipse pater in Psal. 2. *filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hanc verò Christi generationem, quam confiteri tenemur clariùs prædicauit Petrus dicens, *Tu es Christus filius Dei viui.*

Diui
Tho.

3.

Mich.
5.

Pla.

Meminisse oportet hoc loco id, quod Ioannes Euangelista cap. 1. sui Euangelij scribit, nē

Ioan.
1.

pe

pe omnes Christi fideles filios Dei appellari, & esse. Quotquot, inquit, *receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Id quod multo ante prædictum fuerat in Psal. 81. *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes.* Vbi nullo modo intelligendum est illos natura esse filios Dei, sed gratia, hoc est, filios Dei esse, in Cruce pro mundi salute mortui. De quibus Dei filijs loquitur Esaias c. 53. Cum sic de Christi generatione in cruce, prophetavit. *Si posuerit animam suam, videbit semen longænum.* Et eodem capite de eisdem ait. *Generationem eius quis enarrabit, quia abscissus est de terra viventium?* Quasi dixerit; nō mirum si tantam habere debeat filiorū generationē, quoniam ipsa morte, instar plantæ putabitur, ut fortius erumpat. Iuxta quam expositionem perinde fuit Christum in Cruce pati, atq; instar plantæ putari, ut ex ipso infinita propemodum filiorū multitudo germinaret veluti exputatione arboris copiosa frōdium, atque ramorum multitudine solet pullulare. Hanc verō filiorum multitudinem Christus Ecclesiam appellavit cum dixit, *Super hanc petram ædifica-*

bo Ecclesiam meam. De qua etiā Ecclesiæ ædificatione Prophe-
ta in persona ipsius Christi locutus est in Psal. 128. Dicens. *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores.* Quem locum, ut obseruauit Theodoretus, Aquila sic transtulit. *Supra dorsum meū arauerunt peccatores.* ea verò similitudine significatur Christi dorsum quasi tellurem frugiferam fuisse, flagellis, & verberibus proscissam, & aratam, ut in eam sementis vniuersæ Ecclesiæ iaceretur, ex qua infinita fidelium leges pullularet. Eodēq; modo supra dorsum martyrum arant persecutores, & seminant segetē meritōrum; & iuxta vulgatam editionem (*fabricarunt peccatores*) fabricāt illis pulcherrimas gloriæ coronas.

Ps. 128

Theo

Et porta inferi non præualebunt. &c. 4.

H Vius Christi promissionis veritatem videtur regius vates præuidisse, cum in persona ipsius Ecclesiæ victricis, & lætæbundæ ita cecinit. *Sape expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Israel; sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, et exim*

Ps. 128

non

Annotationes in Euangelium

non potuerunt mihi. Quo loco ad literam sermo est de Sinagoga, cuius pueritia in Aegypto fuit ubi coepta est eius persecutio. Et generalius de Ecclesia, quæ in sua infantia oppugnata fuit cum Caim Abelem fratrem obtruncavit. Sic enim hunc locum intelligit Augustinus in comen-
Aug.
t. Magnus, inquit, affectus sic cepisse quasi aliquid iam loqueretur: videtur enim non cepisse, sed respondisse. Respondet autem quærelis, & cogitationibus infirmorum: capere expugnauerunt me à iuuentute mea. Num quid illa non peruenit ad senectutem, quia non cessauerunt illi impugnando? consoletur igitur se Ecclesia de præteritis exemplis: & dicat. Etenim non potuerunt mihi, &c. Quomodo enim euerteret, & solo æquare potuissent illud ædificiū, quod supra Christi dorsū, hoc est firmissimā Petrā erectū fuerat, scilicet, Tu es Christus filius Dei viui?

Iunctam verò Ecclesiæ potē-
Amos 7.
tiam, aduersus quam portæ inferi non præualebunt, describit Amos cap. 7. Vbi iuxta translationē septuaginta ita legimus. Ecce vir stabat super murum adamantinum, & in manu eius adamas, & dixit Dominus ad me: quid

tu vides Amos? & dixi. Adamantem. Ecce ego iniiciam, ait Dominus, adamantem in medium populi mei Israel. Vbi cernis Ecclesiā esse murum adamantinum, hoc est, omnino insuperabilem; & Christum Dominum appellari adamantem in manu patris constitutum, ab eoque iactum in Ecclesiam, imò in orbem vniuersū, ut eius vim omnino inuictā aduersus hostiū suorū potentiā declararet. Vnde apud Hieremiā c. 50. Dicitur confractus, & contritus esse malleus vniuersæ terræ; id est dæmon, eiusq; sectatores, siue heretici sint, siue tyranni, quoniā murū Ecclesiæ adamantinū, Adamantēq; Christū, alternis ictibus frangere cū cōnātur, ipsi potius ab adamantis vi insuperabili, conteruntur. Ea dē fortitudo exprimitur Esaiæ 54. Ecce ego, inquit, sternā per ordinē lapides tuos, & fundabo te in saphiris, & ponā Iaspidem propugnacula tua. Quem locū beatus Hieronymus intelligit de immobili Ecclesiæ firmitate: est enim saphirus gēma durissima; iaspis autē aduersus timores vim habet. Est ergo Ecclesia fundata in saphiris, quia supra diuinā virtutē, & potentiā iacta habet fir-

missima fundamenta. Propugnacula etiam murorum sunt ex iaspide, quia nihil sibi ab hostibus timet.

Verū non est prætereunda eiusdē loci, iuxta septuaginta, trāslationē, q̄ sic habet. *Ecce ego preparabo tibi Carbunculum lapidē* *Cyrl. taū.* In quē locū Cyril. Alexādrinus docet per Carbunculū Christi esse intelligendū: cuius similitudinis eā affert rationē: *quoniā, inquit, qui in Christū crediderit non pudifiet.* Id autē non caret difficultate, cū Carbunculus sit gēma rubicunda. Sed ea similitudo iuxta Cyrili sententiā sic videtur accipienda. Fideles cū sanguine Christi valde rubeant, quantūcumq; iniurijs afficiantur, non possūt amplius rubore suffundi, vt confusionē præseferāt, quia iam per Christi imitationē, omnē confusionis ruborē induerunt: sicut is, qui maxime esset natura rubicundus, nō posset amplius rubore suffundi, quēadmodū prædixit Esaias c. 28. *Qui crediderit, inquit, nō festinet; quod exponētes septuaginta trāstulerunt, qui crediderit in eum non confundetur.* Quam trāslationem securus est beatus Petrus in prima sua Cantic. cap, 2.

Itaque non festinare est non confundi, sicut festinare idem est, quod confundi: solent enim qui pudore afficiuntur cito discedere, & festinare, ne confusio eorū appareat. Nostri quoque Lusitani idiotismū Hebræum eodem sensu imitantur, currere pro pud fieri vsurpantes. Dicimus namque de illo, qui pudore afficitur. *Correose, ou esta corrido.*

6.

Portæ inferi non præualebunt.

Vidit Ioannes in Apocal. ^{Apoc. 12.} cap. 12. Mulierem amictā sole, hoc est, Ecclesiam amictā Christo, propter singularem protectionē, quavnde quaq; ab eo munitur. De qua protectione ^{Ps. 124} loquitur Propheta in Psalmo 124. cum sic habet. *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, non commovebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Montis in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui.* Id circo etiam ^{Esai. 27.} Esaiæ 27. Dicitur Christus Ecclesiā sicut murus vndiq; ambire. *In die illa cātabitur cāticū istud in terra Iuda. Vrbs fortitudinis nō stræ Sion: Saluator ponetur in ea*

Annotationes in Euangelium

murus, & ante murale. Quo loco notandum est, ut huius protectionis magnitudo explicetur, Christum non solum Ecclesie murum, sed insuper ante murale appellari, propter geminam secundum utranque naturam protectionem, qua Ecclesia undique tuetur: qua de re vide ea, quæ

Zach. adnotauimus supra pro festo B. Blasij ubi hic Zachariæ locus copiosius explicatur, nempe. *Ego ero eis murus ignis in circuitu, ut in gloria ero in medio eius*, in Hebræo, ut aliqui adnotarunt, pro eo quod nos habemus (*in gloria*) habetur verbum significans etiam iecur, ex quo nimirum coctum alimentum in reliquas partes diffunditur; & purificatus sanguis, reliquis membris alendis transmittitur; quam iecoris similitudinem, ut notauit Aries

Aries Montanus commentario in Zachar. Summo mysterio ad se transferens Deus, significauit se Ecclesie suæ, quæ corpus ipsius est mysticum, necessarium alimentum, vitam, virtutemque communicaturum. Imò futurum tempus, quo totum sanguinem per passionem in omnia Ecclesie membra ad alimentum transfunderet; & in Sacramento Eucharistie man-

ducandum corpus, & bibendum sanguinem fidelibus tribueret, iuxta illud quod de filiis Aquile dicitur Iob. 39. *Pulli eius lambent sanguinem.* Qui locus ad Sacramentum Eucharistie referri potest, in cuius participatione fideles pulli aquilarum vocantur, quia huiusmodi sacramentum maxime perspicacem, & aquilinam fidei aciem desiderat.

Tantis ergo Ecclesia munita præsidij tantum abest, ut persecutionibus fracta possit aliquando corruere, quod ipsa potius tyrannorum eam persequentium vires facile frangat: Id enim multo ante prædixit Zacharias Propheta cap. 12. Hac eleganti similitudine. *Et erit in die illa ponam Hierusalem lapidem oneris cunctis gentibus: omnes, qui leuabunt concisione lacerabuntur.* Huius verò similitudinis rationem exponit beatus Hieronymus in comment. suis super Zachar. mos, inquit, est *urbibus Palestine, & in viculis, opidis, & castellis rotundi ponantur lapides grauissimi ponderis, ad quos iuvenes exercere se soleant. Sensus ergo talis est. Ponam Hierusalem lapidem oneris cunctis populis quasi grauissimum lapidem*

Et tibi dabo claues Regni
Cælorum.

ECce nobis, fratres, mira Petri dignitas iam incipit apparere, de qua Bernard. serm. 69. in Cant. Dedit, inquit, Christus, accepit Petrus, nec inflatus de scientia, nec præcipitandus de potentia. Et hæc claues quæ? Potestas aperiendi, & claudendi, atque inter excludendos, & admittendos discretio. Mira Petri dignitas, qua Christo persimilis apparet: de Christo enim ait Angelus Mariæ: dabit ei Dominus Deus sedem David patris eius: easdem sedes, & Cathedram Petro concedit, de qua Psaltes ait, & in cathedra seniorum laudent eum. Christo regnum stabitur in æternum: sic & Petro, quia porta inferi non præualebunt aduersus illius regnum. De Christo Elias ait. Dabo clauem David super humerum eius: claudet, & nemo erit, qui aperiet, aperiet, & non erit, qui claudat. Ita Petro nunc dicitur, dabo tibi claues regni Cælorum: quodcumque ligaueris super terram erit ligatum, & in cælo, & quodcumque solueris erit solutum. &c. Adde in eandem sententiam, quæ habet B. Ioannes Chrysostomus lib. 3 de sacerdotio. Pater, inquit, om-

pidem subleuandū: leuabunt quidē eū, & pro viriū varietate vastabūt sed necesse est ut dū leuatur, in ipso nixu, & leuatione ponderis, grauiissimus lapis cissuram aliquā in leuantium corporibus derelinquat. Super Ecclesia verō sic interpretari potest, quod cūcti persecutores, qui contra domū Dñi dimicarunt, inebriētur eo calice, quē vniuersis gentibus propinat Hieron. 25. Vbi bibant, & inebriētur, & cadā, & dormiant, & insaniant. Hæc Hieron. Oportuit autē Ecclesiā persecutionibus exerceri, ut mira Dei virtus magis elucēret, quatenus ipsa ecclesia persecutionibus videretur augeri. Quā ob causam Iustinus in Dialogo cū Triphone persecutionē ecclesiæ putationi vineæ cōparauit. Ut enim, inquit, vineæ putatione ad vbertatē prouocātur: ita Ecclesia persecutionibus crescit. Et Tertullia. in Apologetico cap. vltimo plures, inquit, efficimur, quoties mētimur à vobis. Semē est sanguis Christianorū. Eodem pertinet, quod ait Chrysostom. serm. in Iuuentiū, & Maximū martyres. Sicut, inquit, plantæ rigatæ magis crescūt, ita & fides nostra oppugnata magis floret; neq; horti aquis irrigati ita germinant, ut Ecclesia si martyrum sanguine irrigetur.

Bernardus

8.

Es. 22

Chrysostomus

Annotationes in Euangelium

nifariam potestatem filio dedit: ceterum video ipsam omnifariam potestatem à Deo filio sacerdotibus esse traditam: ipsi enim habent potestatem, quam Deus nec Angelis voluit esse datam: neque enim ad illos dictum est, quodcumque ligaueris super terram erit ligatum, & in caelis. &c. Denique ea est Petri potestas in Caelo, & in terra, ut dixerit Bernardus, quod praecedit sententia Petri sententia Caeli. Cum autem Petro Dominus tale dederit potestatem mirum sane videri debet, id quod ait Bernardus in laudem ipsius Petri, videlicet eam accepisse à Christo potestatem, nec de scientia inflatum, nec de potentia praecipitandum.

Iob 4 Ecce in B. Petro iam Deus reperiet id, quod olim in B. Iob yronicè loquens requirebat. Si habes, inquit, brachium sicut Deus, **6.** & simili voce tonas; circumda tibi decorè: esto gloriosus, & in sublimè erigere. Maius quiddam ostendo in Petro, quam Deus in Iob Patriarcha requirebat: ipse enim suo modo brachium habuit sicut Deus hoc est potestatem in commissam sibi Ecclesiam. Extendit brachium suum, & traditis sibi à Christo clauibus aperit caelum, pascit Dei oves in terra: concedit eis insuper in purgatorio existentibus indulgentias,

ut in patriam celestem possint citius euolare. Simili etiam voce tonat dicens remittuntur tibi peccata tua, quae vox solius Dei est: Quis enim potest remitteret peccata nisi solus Deus. Cum igitur Petrus tantus fuerit in terra, non tamen idcirco in sublime erectus est, imò tantam à Domino accipiens potestatem minimè se omnibus existimabat, in tantum ut dixerit. *exi à me Domine quia peccator sum.*

Meminisse tamen oportet eos, qui simile à Deo acceperunt potestatem, id quod ait B. Greg. hom. **26.** super euangelia, loquens de ea potestate, quam apostoli à Christo acceperunt. *gradis, inquit, honor, sed graue podus istius est honoris: durum quippe est, ut qui nescit tenere moderamina vitae suae, iudex fiat alienae, & plerumque contingit, ut hic iudicii locum teneat, cui ad locum vitae minimè concordat: ac proinde cape agitur, ut vel dānet imeritos, vel alios ipse ligatus soluat.* Exodi quoque c. 19. ait Dominus. Sacerdotes, qui appropinquāt Domino Deo, sanctificentur, ne forte recedat ab illis Dominus. Quibus verbis ostenditur, ut ait Theodoretus, quanto sublimiores terrenis illos esse conueniat quibus diuinum munus creditur est. Et Levitici c. 4. praecipitur pro for-
sus

lus cremari victima, quæ offer-
tur p sacerdote: rationē reddēs
Theodoretus ait. *Ut integritatē
sacerdotis demonstraret, qui non ali-
quatenus, sed totū plane se dedica-
uerit Deo vniuersorū. Quāobrē,
qui tāta fruūtur dignitate, me-
minerint posse quidē de tali as-
censu ita gaudere in Dño, vt
sciant tamen, sibi de lapsu sem-
per magnopere esse timendū.*

Solet virtutis præstantia cor
humanū ad superbiā inuitare,
sicut & altitudo alicuius ædifi-
cij efficit vt caput ambulantis
multoties euanescat. Quam ob
causam forte Petrus permissus
est Christū negare; sicut etiam
Apostolos Paul. ait 2. Cōr. 12. da-
tū sibi ā Dño stimulū carnis an-
gelū sathanæ ā quo colaphiza-
retur; assignansq; huius rei cau-
sam, *ne magnitudo, inquit, reuelat-
ionum extollat me.* Id autē vir-
tuti conseruandæ maximē expe-
dire ex eo ostenditur, quod ro-
ganti Paulo vt auferretur, dictū
est ā Dño. *Sufficit tibi gratia mea;*
*nā virtus in firmitate perficitur: eā
de ob causā propheta post lapsū
ait in Ps. 118. bonū mihi, quia hu-
miliasti me. hac est enim, vt ait B.
Hierony. in omnib⁹ sola perfectio
sua imperfectionis cognitio. Hinc*

est, quod Apostolus Paulus cū
tantus esset, vt Deus esse crede-
retur, vt refert Lucas Act. 14.
Priora tamē agnoscēs crimina,
de se ipso ait. 1. ad Cor. 15. *Ego
autē sum minimus Apostolorū, qui
non sum dignus vocari Apostolus,
eō quod persecutus sum Ecclesiam
Dei. Petrus quoq; memor se
Dñm negasse adeo humiliatus
est, vt totū vitæ tempus cōsum-
plerit in huiusmodi delicto de-
plorādo, qua lacrymarū effusio
ne ita profecit, vt de eo Ambro-
sius dixerit, feliciter ille cecidit,
quā alij steterūt. Vere quidē di-
ctū est felicius illū cecidisse, cui
iam ante casum Dñs ignoscebat
dicēs. Ego rogaui pro te Petre, vt
non deficiat fides tua; tu aliquādo
conuersus confirma fratres tuos.*
Lucæ c. 22. Neq; hoc insolitū
videri debet apud diuinā boni-
tatē, & clementiā, de qua B. Au-
gustinus ad illa verba eiusdem
Christi in cruce exaltati, videli-
cet, *Pater ignosce illis*, sic habet.
*illis iam patebat veniam; ā quibus
adhuc accipiebat iniuriam: Non
enim attendebat ā quibus patieba-
tur, sed pro quibus moriebatur. De-
nique, vt plurimum, verum est,
quod ait Paulus ad Rom. cap. 4.
Vbi abundauit delictū, superabun-*

1. Cor.
15.

Ambro.

Luc.
22.

Luc.
Aug.
Rom.
4.

Annotationes in Euangelium

laui & gratia. In tantū, vt Paulus dixerit. *quid ergo? manibimus in peccato, vt gratia superabundet? absit.* Cernitur autē efficacia pænitiæ, & gratiæ abūdantia in hoc, quod aliquādo multo plus Deus reddit pæniteti, quā ante peccatū habuerit innocens: videmus enim Magdalenā pænitentē multo clariorē, quam Martha innocentem. Filius etiā ille prodigus, vt notauit Bernardus *ad tantam gloriā peruenit, quod potuit ei filius innocēs, inuidere.* Deinde ouis illa errabunda nūquā

Græg. pastoris humeros ascendisset, nisi erraret: quare B. Gregorius primorū parentum culpā felicē appellauit, quatenus in causa
 II. fuit vt ouis illa naturę humanę, quę peccando perierat, ā Deo quæreretur, inuentaq; pastoris diuini humeris imposita, hoc est diuinitati hypostatice vnita, in caulā cęlestis glorię portari mererēt. *Felix, inquit. culpa, quę talē, ad tantū meruit habere redēptorem.* Aliās enim eadē culpa infelix potius dicēda esset, quaten⁹ scilicet Dei offensa, non aliter ignoscenda quam morte ipsius redēptoris: hoc enim sensu eā quidā infelicē appellauit, alludēs ad verba Gregorij in hūc modū.

fr. Frā
ciscus.
Ortis.

Infelix, inquit, culpa, quę tali, ac tanto indignit redemptore.

Alia potest etiā ratio assignari, eaq; potissima, obquam Deus permiserit lapsum Petri, cui potestātē dabat aliorū peccata relaxādi; nimirū vt Petrus proprię memor infirmitatis, alienę libētius misereretur. Hęc enim fuit ratio cur Deus voluit vt Pōtiffices nō ex Angelis, sed ex hominibus assumerentur sicut ait Paul. ad Hebr. c. 5. *Omnis nāq; Pontifex ex hominibus assūpus, pro hominibus constituitur in ijs, quę sunt ad Deū, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis: qui condolere possit ijs, qui ignorāt, & errāt: quoniā & ipse circumdatus est infirmitate.* Voluit igitur De⁹ vt Pōtiffex circumdatus esset infirmitate, vt erga peccatores circumdaret etiā misericordia, ne crudelitas ingrederet quāuis veller quaten⁹ a circumdātē misericordia impediretur. hac eadē ratione vtitur Paul. ad Hebr. 4. Cum loquitur de Christo Pōtifice secundū ordinē Melchisedech circumdato etiā infirmitate pro similitudine tamē absq; peccato. *Nō habemus inquit, Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum per omnia, pro similitudine absquē*

absque peccato, ut misericors fieret. &c. Eodē pertinet id, quod ait ad Hebr. 2. nusquā Angelos apprehendit, sed semen Abraham, unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret. quę verba sic explicat Bernardus tract. de duodecim gradibus humilitatis c. 1. Vnde, hoc est, ex qua seminis assumptione: Debuit per omnia fratribus assimilari; id est oportuit, ac necesse fuit, ut similis nobis passibilis, nostrarū omnia (excepto peccato) genera miseriarū percurreret. Si quavis qua necessitate? Ut misericors, inquit, fieret. Ideo enim pati, ac tentari voluit, ut similiter passis, ac tentatis, misereri, ac compati ipso disceret experimēto: non dico, ut sapientior efficeretur, sed ut propinquior videretur, quatenus infirmi filij Adam suas illi infirmitates cōmittere non dubitaret, qui sanare illas, & posset ut Deus, & vellet ut proximus, & cognosceret ut eadem passus. Hęc Bernardus. Idē sanctus, & mellifluus Doctor serm. 56. in cāt. eodē ferme modo, & sensu explicat verba illa cant. 2. En ipse stat post parietē nostrū respiciēs per fenestras, prospiciēs per cancellos appropiavit, inquit, parieti diuinus sponsus cum adhesit carni. Caro paries est, &

appropriatio spōsi, Verbi incarnatio. Cancellos, & fenestras, per quas respicere perhibetur, sensus carnis, & humanos dicit affectus, per quos experimentū caput humanarū necessitatū. Deniq; languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Humanis ergo affectionibus sēsibusq; corporeis pro foraminibus usus est, & fenestris, ut miseriashominū homo factus, exprimēto sciret & misericors fieret. &c. Quo eodē lēsu intelligit, & exponit ibidē, illa verba Psal. 105. Dixit ut disperderet eos, si non Moyses ele. ^{Ps. 105} Etus eius stetit in confractione in conspectu eius, ut auerteret iram eius ne disperderet eos. Quibus verbis vult allusionē fieri adverbū Canticorū, stat post parietem nostrū. Solus, inquit, Christus in carne stetit, qui carnis peccatū non sensit. ^{13.} Quonā modo Moyses stetit in cōfractiōne? quēadmodū aut stetit si confractus est, aut si stetit, quomodo confractus est? & ego tibi ostēdo si vis, qui vere stetit in cōfractiōne. Ego aliū noui neminem, qui hoc potuerit, nisi Dñm meum Iesum, qui certe in morte vivebat, qui corpore fractus in cruce, diuinitate stabat cū Patre, in dño nobiscum supplicans: in altero cum Patre propitians.

Annotationes in Euangelium

Quod si filio Dei Domino nostro Iesu Christo, cui propriū est misereri semper, & parcere, opus fuit nostras pati infirmitates, & misérias, vt misericors fieret, cœlestisq; Pater nō prius nostra dignatus est ignoscere delicta, quā vnigenitū filiū eadē in cruce portantē respiceret, quomodo ignosceret Petrus delin-

quentibus, nisi etiā, & ipse eisdē se infirmitatib⁹ circūdatū videret, meminissetq; se ante galliciniū in eadē nocte ter Dñm abnegasse? Permisit itaq; Dñs Petri casū, quia Pōtifex futurus erat. Vnde, & ipse Apostolus de se dicere potest id, quod in persona Didonis Poeta cecinit. *Non ignara mali miseris succurrere disco.*

Accepit
11

Pro die festo B. Mariæ Magdalena

ANNOTATIONES IN EVANGELIUM

Lucæ cap. 7.

Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quod Iesus accubisset in domo Simonis leprosi. &c.



Xaggerat Euāgelista facinus mulieris, vt accumulet gratiā Saluatoris

I.

Mulier, inquit, in ciuitate peccatrix. Grande malū non tantum peccasse, sed alijs quoq; causam extitisse peccādi. Audiamus Apostolū. 1. Cor. 8. huius peccati magnitudinē exaggerantē, cū scilicet aduersus idolothita māducantes, & ita scandalū prēbētes infirmis fratribus sic arguit, *Siquis viderit eum, qui habet scien-*

1. Cor.

8.

tiam in idolo, idest tēplo idolorum, recumbentē, non ne consciētia eius cū sit infirma, & edificabitur ad māducandū idolothita, & peribit infirmus in tua consciētia frater, pro quo Christus mortuus est? sic autē peccantes in fratres, & percutiētes conscientiam eius infirmā, in Christū peccatis. B. Ioannes Chrysostomus primū obseruat verba illa Apostoli, propter quē Christus mortuus est: quia videlicet, qui scandalū præbet, destruit opus Christi.

Chry
sost.

Chr
sost.

Gen
21.

Exo
11.

Christi, quod ipse sua passione perfecit. Deinde obseruat idē Sanctus Doctor verbum illud, *percutientes; non dixit, inquit, scā dalizantes, sed percutiētes: etenim omni plaga grauius est scandalum cum scēpe mortem afferat. &c.* Vnde ipse Paulus capitulo sequenti postquam probauit deberi ab auditoribus concionatori victum, subiunxit se iuri illi voluisse cedere, ne quod offendiculum daret Euangelio Christi, *Non vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus ne quod offendiculum demus Euāgelio Christi.* Vbi Chrysostomus, *non dixit, inquit, euersionem, sed offendiculum, neq; simpliciter, sed aliquod offendiculum.*

Huius etiam peccati pernitiē metuebat Sara vxor Abraham cū videret Ismaelē Agar filium ludentē cū Isaac filio suo. Gen. 21. quē ludū aliqui referunt ad libidinē; pro cuius loci expositione, & intelligētia adnotarūt Hebrææ linguæ periti, verbum Hebraicū, pro quo nos habem⁹, *ludentem*, multa significare. Primo significat ludū seu iocū. Secundo idolatriam; & de vtraq; significatione intelligi potest illud Exod. 32. *Sedit populus man*

ducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Et quidē Paulus. 1. Cor. 10. Locum exodi de idolatria intellexit. Tertio, accipitur pro illudere vt Gen. 39. *Venit ad me seruus Hebræus vt illuderet mihi.* Quarto significat occidere. 2. Reg. 2. *Surgant pueri, & ludant.* Hoc est occidāt se inuicē digladiando. Quinto, significat venērē exercere Gen. 26. *Aspiciens Abimelech Palæstinorum rex per fenestram, vidit Isaac iocantem cū Rebecca vxore sua.* Id est, debitū vxori reddentem.

Ex hac verò tam multiplici huius verbi significatione, multiplex quoq; orta est propositi loci expositio. Primā, & tertiā, affert B. Hieronymus de sentētia Hebræorum, in traditionibus Hebraicis, *Siue, inquit, quod idola ludere fecerit iuxta id, quod scriptum est Exod. 32. Surrexerunt ludere: siue, quod aduersum Isaac Ismael quasi maioris ætatis, ioco sibi, & ludo primogenita vendicaret, quod quidem Sara audiens non tulit; & hoc ex ipsius approbatur sermone dicentis. Eijce Ancillā, & filiū eius: non enim erit hæres filius ancillæ cū filio meo Isaac.*

4. Expositio est Achatij apud Lypomanū in sua catena super

Annotationes in Euangelium

Genesim, Ismaelem scilicet tē-
tasse cautē occidere Isaac, vt ad
ipsum hæreditas deueniret; cui
videtur cōcinere illud Pauli ad
Galat. 4. *Quemadmodum is, qui*
Gal 4 *secundum carnem natus est, hoc*
est Ismael; persequabatur eum, qui
secundum spiritū, id est, Isaac, &c.

3. Quinta expositio est aliorū
ludum istum ad lasciuiam refe-
rentium; quam expositionem
tangit Lyrānnus; quasi Ismael
abuti voluisset Isaac; aut certē
eundem aliquod genus libidi-
nis edoceret quemadmodū do-
cet Glossa interlinealis. Ex his
verō expositionibus illæ vidē-
tur probabiliiores, quæ lusum
istum ad idololatriam, vel tur-
pitudinem referunt: de vtraque
enim possumus accipere illud
Pauli ad Galat. 4. vbi lusum hūc
persecutionem appellauit. Quæ
enim maior persecutio esse po-
test, quam vt aliquis ad peccā-
dum alliciatur? quā ob causam
Lucas Euangelista Magdalenæ
peccatum exaggerādum puta-
uit dicens. *Mulier, quæ erat in ci-
uitate peccatrix.*

1. Re. 4. Eandem ob causam credendū
est Heli sacerdotem capitis de-
disse pœnas, vt refertur 1. Reg.
4. quod scilicet filios, qui po-

pulum à sacrificio auocabāt, &
cum foeminis ad ostium taber-
naculi deuotionis causa accu-
bantibus, turpem consuetudi-
nem habebāt, leuiter obiurgas-
set, vt habetur 1. Reg. 2. in quē
locū Beda iuxta literam, inquit,
non negligēter intuendū quod cor-
ripuit quidem filios Heli, sed quia
iustā correptionem spernentes ab-
ijcere supersedit, vna cum ipsis di-
sserijt. quid ergo nostri similes me-
rētur, qui emendare non audēt, &
quod cunctus populus clamat, nes-
cire se simulant. Quantum verò
sit hoc peccatū collige ex ver-
bis contextus, vbi dicitur. *Erat*
autem peccatum puerorum grande
nimis, eò quod retrahebant homi-
nes à sacrificio Dei. 1. Regum. 2.
Secundò collige idem ex pec-
cato Dauid. 2. Reg. 12. à quo
cum iam absolutus esset, dicen-
te Natham, *Dominus transtulit*
peccatum tuum à te non morieris,
addidit; Veruntamen quia blas-
phemare fecisti inimicos Dñi, filius
qui natus est tibi morte morietur.
Hoc autem Dominus fieri ius-
sit, vt scandali culpam puniret.
Qua forte ratione prima mu-
lier acriori fuit sententia à Do-
mino pūnita, quia scilicet pec-
care fecerat virum suum offe-
rendo

rendo pomū: additum est enim illius supplicium cum dictū est, *multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris: ipse dominabitur tui.*

Quare non immerito Deus inuehitur in Episcopum Pergami; non eò præcipue quod ferret in suo episcopatu libidinosos homines, sed quod ferret libidinem docentes, cuiusmodi erant Nicolaitæ, qui libidinem licitam esse prædicabant, quam ob causam ibidem discipuli Baalam appellati sunt; is enim docebat Balach mitteret scandalum coram filiis Israel. Numer. 31. unde etiam maxime reprehenduntur illi Iudæi, qui Hierosolymis crexerunt gymnasiū, in quo gentilium leges, ac mores docerentur, quemadmodū videre est apud Iosephum libr. 4. antiq. & lib. 1. Machab. cap. 1. ubi sic legim⁹. *In diebus illis exierunt ex Israel viri iniqui, & suaserunt multis dicentes. Eamus, & disponamus testamentum cum gentibus, quæ circa nos sunt, quia ex quo recessimus ab eis innoverunt nos mala: & bonus visus est sermo in oculis eorum, & ædificaverunt gymnasium in Hierosoly-*

mis secundum leges nationum. Lyranus gymnasium interpretatur scholā, in qua docerentur leges, & statuta gentiū. Nō defunt, qui hoc gymnasiū de prostibulo puerorū accipiūt. Quē admodum testatur Vgo Cardinalis in eum locū; concinitq; id quod dicitur in lib. 2. Mach. c. 4. nimirū Iasonem Oniæ fratrem, summum sacerdotium ambiētem, promisisse Antiocho talēta trecenta sexaginta, & ex redditibus talēta octoginta, & alia præterea centū quinquaginta, si sibi faceret potestatem constituēdi Hierosolymis gymnasiū, & Ephebiā, id est lupanar seu prostibulū Epheborum, hoc est adolescentiū. Ex quibus omnibus iam collige quantavis pœna dignā fuisse hāc mulierē, de qua Euāgelista loquitur dicēs, quod erat *Mulier in ciuitate peccatrix; non quidē tanta dignam pœnam dixerim quia peccatrix, sed quia in ciuitate peccatrix, iuxta id, quod Christus Dominus ait Matth. 18. Qui scandalizauerit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur molla asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.*

Lyranus.

Vgo Card. 2. Mach. 4.

Matth. 18.

Annotationes in Euangelium

*Ut cognouit quod Iesus ac-
cubuiſſet.*

VT cognouit cœleſtē me-
dicum in domū introiſſe
5. Simonis leproſi, ut eū à peccati
lepra curaret, qua ipſa quoque
periculoſi⁹ laborabat, ægra cur-
rit ad medicum. *Ut cognouit*, in-
quit Euangelista. Multa tunc tē-
poris Maria, Domino docente
cognouit. Primò cognouit præ-
ſentis vitæ tempus noſtrū eſſe;
idq; maximo Dei beneficio no-
bis datū ad bene operandum,
Gal. 6. iuxta illud ad Galatas c. 6. *bonū
facientes non deficiamus: tempore
enim ſuo metemur non deficientes.
Ergo dum tempus habemus opere-
mur bonum.* Secundo cognouit
vitæ huius tempus appellari mi-
ſericordiæ tempus. *Pſal. 101.* Tu
Pſalm
101. *exurgens miſereberis Sion; quia tē-
pus miſerendi ei⁹.* quia videlicet
modo Dei miſericordiā poſſu-
mus promereri. Quo etiā ſen-
Pſal.
100.
Aug. ſu dixit in *Pſ. 100.* *Miſericordiā,
& iudicium cantabo tibi Domine.*
vbi B. Auguſtinus, *non ſine cauſa*
*inquit, dictum eſt miſericordiā,
& iudicium, non autem iudicium,
& miſericordiā: quia modo tēpus
eſt miſericordiæ; futurum autem
tempus iudicij eſt. Idem ſigniſi-*

cavit Paulus 2. Cor. 6. illis ver-
bis. *Ecce nunc tempus acceptabile,*
Ecce nunc dies ſalutis. Tertiò.
cognouit mulier hæc, tempus
præſens tēpus eſſe viſitationis,
quia Deus modo nos per miſe-
ricordiam, & beneficia viſitat;
quod qui modo non cognoscit
ut reſipiſcat, certo ſciat ſe eſſe
de numero eorum, ſuper quos
Chriſtus Dominus dicitur fle-
uiſſe Luc. 19. *Vidēs, inquit, ciui-*
tatē fleuit ſuper eam; cauſamque
aſſignans ſubdit. Veniēt dies in te
& circumdabūt te inimici tui, &c.
Eò quod non cognoueris tēpus vi-
ſitationis tuæ. Quartò cognouit
Maria nunc tempus eſſe nundi-
narum, iuxta illud Ezechiel. 7.
Venit tēpus, appropinquauit dies.
qui emit non lateatur, & qui vedit
non lugeat. Eſt ergo nundinarū
tempus emendi, & vendēdi, ea
potiſſimum de cauſa, quoniam
quemadmodū in nundinis vi-
liori ſolent pretio merces com-
parari: ita modo exiguo pretio
infinite propemodū merces cœ-
leſtium bonorum acquiruntur,
iuxta illud 2. ad Cor. 4. *Id, quod*
in præſenti eſt momētaneum, & le-
ue tribulationis noſtræ, ſupra mo-
dum in ſublimitate, æternum glo-
riæ pondus operatur in nobis. Quo
loco

loco observandum est felicitate glorie appellari pondus, quia sua magnitudine eleuat, & tollit omnes vitae labores, ac difficultates: quippe quae eius comparatione levissimae sunt, & nullius ponderis, sicut docet Paulus ad Rom. 8. dicens, non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.

Haec eadem nundinarum similitudo usurpata est à Christo Dño Luc. 19. illis verbis, negotiamini dum venio. quasi dixerit. modo negotiandi tempus est: postquam autem venero, iam non negotiandi tempus est, sed negotiationis praeterite ratione reddendi. Quinto cognovit praesentem vitam tempus esse laborandi, iuxta id, quod Dominus roster ait Ioan. 9. Me oportet operari donec dies est; venit nox quando nemo potest operari. Vnde & Regius vates Ps. 103. in eandem sententiam sic habet. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiae sylvae: catuli leonum rugientes ut rapiant, & quaerant à Deo escam sibi. Ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque;

ad vespeream. Quem locum expendens D. Hieronymus super cap. 6. epistolae ad Gal. ad illa verba, bonum facientes non deficiamus, Ortus est, inquit, nobis Dei sermo, sol verus, & congregatae sunt bestiae recedentes in cubilia sua: praecedamus nos ut homines ad opus nostrum, & usque ad vespeream laboremus.

Quo ex loco iuxta D. Hieronymi expositionem, collige eos homines, qui dum vitae huius dies daret, ad bene operandum non procedunt, sed veluti nocte delatibulo exeunt ad opera tenebrarum exercenda, non homines, sed belluas esse iudicandos; solumque eos homines censendos, qui ad bene operandum egrediuntur.

Sexto cognovit mulier ista peccatrix, tempus redimere sua maxime interesse, iuxta illud Pauli ad Ephes. 5. Videte itaque, fratres, quomodo cavete ambuletis non quasi insipientes, sed ut sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Quo loco verbum, redimentes, varie exponitur. Prima expositio est; tempus cum hominibus datum sit à Deo, ut eisdem in bonis operibus feruiat, quasi captivum teneri, cum insumitur in malis, atque adeo rursus

Hier.

Eph.
5.

7.

Annotationes in Euangelium

Hier. rurſus per bona opera redimē-
dum, & captiuitate in liberta-
tem quodammodo vendican-
dum. Quæ expositio eſt Diui
Pf. 54 Hieronymi. *Quando, inquit, in
bonis operibus tempus conſumi-
mus, emimus illud, & proprium
facimus, quod malitia hominum
Gen. 6 venditum fuerat.*

Secunda expositio. sæpe Deus
peccatoribus tēpus, quod secū-
dū naturę curſum viuere debe-
rent, propter peccata diminuit.
Pf. 54. Viri sanguinum, & dolo-
ſi non dimidiabunt dies ſuos.
Quam ob cauſam illis centum
viginti annis, quos uſque ad di-
luiuim Deus hominibus præſ-
cripſerat. Gen. 6. Viginti annos
detraxit, vt patet ex ſacris lite-
ris. Cum igitur Deus ſoleat tē-
pus vitæ propter peccata dimi-
nuere; iſ qui bene agit, rectē di-
citur illud redimere quoniam
illud vitæ ſpatiū, quod propter
peccata erat ſibi dei iudicio de-
trahendum, quodammodo re-
dimat bonis operibus, impletq;
dies omnes ſibi ad viuendum a
natura definitos, moriturq; ple-
nus dierum ſicut dicitur de A-
braham Gen. 25. Cognouit igi-
tur Maria, vt dictum eſt, tēpus
ſibi datū eſſe Dei beneficio re-

dimendū. Cognouit, quod niſi
modo illud redimeret, tempus
non erit amplius. Apocaly. *Apoc.
c. 10. Tempus, ait Angelus ad Ec-
cleſiam, non erit amplius; id quod
non ſimpliciter Angelus locu-
tus eſt, ſed maximo apparatu,
habens videlicet pedem dextrū
ſuper mare, & ſiniſtrum ſuper
terram, manūq; ad cœlū ele-
uans iurauit per viuentē in ſæcu-
la ſæculorum, quia tempus nō
erit amplius; quæ omnia oſten-
dunt magnum aliquod, & terri-
ficū enuntiari. Quid enim terri-
bilius quam nobis detrahi pœ-
nitentiæ tempus?*

Denique cognouit Dominū
Ieſum accubuiſſe in domo Pha-
riſæi; & vt notauit Petrus Chry-
ſologus, ac cliuem ad ſibi miſe-
randum ſupernam didicit ma-
ieſtatem, & ideo credidit, quod
eſſet ad veniam ſibi promptus,
qui Phariſæi venerat tam prō-
ptus ad menſam. *Non ad ſtantē
inquit non ad ſedentem audent veni-
re peccatrix. Deus cum ſtat corri-
pit; cum ſedet iudicat, proſtratis cō-
iacet cum decumbit. Ideo vt cog-
nouit, quod Ieſus accumberet,
illuc eundem ſibi credidit, vt
veniam impetraret in tempore
opportuno. Quid autē oppor-
tunius*

tunius quam Christum quæ-
re eo tēpore, quo ipse ostiatim
peccatores ipsos quærebat, tan-
quam eleemosinam sibi à Deo
Patre erogandam? mirabilius
quiddam dixerim. Quid oppor-
tunius adueniā peccatricis, quā
Simonis conuiuium, in quo Do-
minus Iesus, vt notauit Chry-
sologus, nihil aliud quam Marię
conuersionem esuriebat? Phari-
sæi, inquit, domum Christus intra-
uit, non accepturus iudaicos panes,
sed pœnitentis lacrymas potaturus.
Deus delinquentium gemitus esu-
rit, sicut lacrymas peccatorum, &c.
Hanc igitur temporis oppor-
tunitatē Mariavt cognouit, cō-
tulit se in domum Pharisei.

*Et stans retro secus pedes
eius.*

Multa nobis sunt hoc lo-
co adnotanda, vt simul
& nos cum Christo, & Maria
peccatrice in conuiuiο pasca-
mur. Dominus accumbit pascē-
dus; stat autem peccatrix vt pas-
cat. Ille accumbit vt comedat,
mulier stat vt ministret. Quid
vobis videtur? poteritne Do-
minus noster aliquo modo pas-
ci à muliere peccatrice? nultū
per omnem modum. Recolite

id, quod ipse met Christus alte-
rius peccatricis cibum esuriēs,
discipulis suis, vt manducāret
rogantibus responderit; *meus
cibus, inquit, est vt faciam volū-
tatem Patris.* Ioan. 4. voluntas
autem Patris est peccatorum
conuersio, iuxta id, quod scrip-
tum est, *non vult mortem pecca-
toris, sed vt conuertatur, & viuat.* Ezech.
Talem ergo cibum peccatrix
Maria ministratura Domino esu-
rienti astabat, suam videlicet
conuersionem, quam in Phari-
sæi mensa Dominus esuriebat.

Cæterum cū peccatoris con-
uersio, & pœnitentia, eundem
statuat ante Deum, cum antea
esset retro, ad creaturam nimi-
rum conuersus, quid causæ esse
potuit cur Maria iam pœnitens
retro secus pedes Domini, &
non ante stetisse dicatur? puto
quod cū vellet se accusare stās
retro tacite præteritam vitam
considerabat, vnde & facie Do-
mini se indignā iudicabat, sciēs
Deum aliquando de quibusdā
peccatoribus dixisse, *abscondam
faciem meam ab eis, & considera-
bo nouissima eorum.* Deuter. 32.
quasi diceret. in pœnam tanto-
rum scelerum, quibus ad sua
quisque desideria conuersus, mi-
hi

Ioan.
4.

Ezech.
18.

Deut.
32.

Annotationes in Euangelium

hi terga vertere non dubitauit, ego quoque abscondam faciem meam ab eis, demittamq; eos secundum desideria cordis eorum ire in aduentionibus suis.

9. & considerabo nouissima eorum, mala videlicet, quæ eos à facie mea absconditos consequantur. Quæ autem mala sequantur eum, à quo Deus abscondit faciem suam, præuidebat, qui dixit, *Ne auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.* Psal. 26. vbi notandum est coniunctionem, &

Psal.
26.

pro quia positam esse hoc sensu: *Non auertas Domine faciem tuam à me, quia similis ero descendentibus in lacum.* Hoc est (iuxta expositionem Augustini) si auer-

Aug.
in Psal.
26.

teris Domine seu absconderis faciem tuam à me in profundum malorum deueniam. Nam qui in lacum descendunt, hoc est, qui in profundum malorum veniunt, contemnunt, nimirum conuersionem suam, atque adeò in dies magis in deteriora decidunt mala. Quæ quidem mala iam præsentire videbatur impius ille Caim, vt refertur Genes. 4.

Gen.
4.

cum dixit. *Ecce eijs me hodie à facie tua, eroque vagus, & profugus super terram; omnis igitur, qui*

inuenerit me occidet me. Hieremix etiam cap. 15. ait Dominus ad Prophetam. *Si steterit Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eijce illos à facie mea, & egredietur. Dices ad eos hæc dicit Dominus. qui ad mortem, ad mortem, & qui ad gladium, ad gladium. &c.* Ecce ostendimus ex diuinis litteris mala, quæ sequuntur eictos à facie Dei, quæ omnia mulier ista peccatrix veluti rea testatur se fuisse meritam, stans retro secus pedes Iesu.

Secundò stat retro sicut ovis, quæ perierat, sciens Dominum Iesum relictis nonaginta nouè in deserto, venisse vt inuentam imponat super humeros gaudens, & in caulam diuini gregis introducat. Denique stat retro, vt pondus peccatorum suorum imponat super humeros Iesu: ipse est enim de quo Esaias cap. 53. dixerat, *Posuit in eo iniquitates omnium nostrorum.* Quæ sensum tradit beatus Apostolus Petrus in sua Epistola 1. cap. 2. *Tradebat, inquit, iudicanti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sumus.* Notandum

dum est autē in prādicta Esaiæ auctoritate, pro eo, quod nos habemus, posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum posse ex hebræo transferri, ut eius linguæ periti adnotarent, Deus incurvere fuit in eum iniquitatem omnium nostrum. Ut sit sensus, peccata nostra instar numero-
si cuiusdam exercitus in Christum irruisse, eumque impressione facta occidisse. Sed ex hac peccatorum in Christum impressione illud effectum est, ut ipsa quoque peccata per Christi mortem delerentur. Hęc igitur mulier fortē audierat Dominum prædicantem, & inter alias hanc Esaię prophetiam exponentem; audiensque eum in domo Simonis accubisset, eò se contulit, stetitque retro secus pedes eius, & non ante quasi intra se dicens. Credo Domine te esse illum, de quo Esaias prædixit fore ut aliquando scelerum nostrorum pondera portares; ecce iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatae sunt super me. dixisti aliquando Domine, Venite ad me omnes, qui onerati estis, & ego vos reficiam. Exonera me Domine sicut per

Esaiam locutus es; refice animam meam, sicut paulò ante promisti. Hęc, & similia stans retro mulier sancta, lacrymis non ore promebat.

Non solum autē stetit retro, sed etiā secus pedes eius, quia, ut ait Aug. quæ malè tādīū ambulauerat, vestigia recta quarebat. Inuētoq; Salvatore nostro in domo Simonis, stat secus pedes eius ut Dñi vestigijs insistēs, amplius errare nō posset: & ut ait Chrysologus, benè dicitur stare, quia iā cadere non potest, qui ad pedes Christi meruit peruenire. Si enim ex fimbria vestimenti ipsius tanta potuit virtus exire, ut mulier, quæ duodecim annos sanguinis fluxū patiebatur, ubi primum eā tetigit sanata sit, quid mirum si cōtactus Christi pedum, Mariā carnis morbo laborantē in pristinā restituerit sanitatē? quod enim mulier hęc pedes Domini tetigerit, docet Euangelista cū ait, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis tergebat, & osculabatur pedes eius. Lacrymis igitur tetigit, capillis tetigit, manibus tetigit. Maius quid dā dico. labijs ipsis, oreq; tetigit, nec semel, & iterū, sed sepissime dicēte Dño, non cessauit osculari pedes meos.

Aug.

Chry-
solog

Dein-

Annotationes in Euangelium

Deinde stetit Maria secus pedes Christi, eosque tenuit, ut eisdem iam deinceps quasi à facie colubri fugeret peccatum, sicut scriptum est Ecclesiast. 2. 1. ubi notandum est non dictum esse quod resistat peccato, sed quod fugiat illud, quia sunt quedam peccatorum genera, quæ non nisi fugiendo vincuntur; cuiusmodi sunt peccata carnis. Vnde Apostolus 1. ad Cor. 6. *Fugite fornicationem.* Genesios quoque 19. volentes angeli eripere Loth ex illa ciuitate infami, monuerunt ut fugeret. *Salua, inquit, animam tuam, noli respicere post tergum tuum: neque stes in omni circa regione: sed in monte saluum te fac.* Quibus verbis, à peccato carnis longè fugiendum esse monuerunt; & omnē omnino occasionē euitandam: idcirco enim dixerunt, *ne stes in omni circa regione.* Cū igitur Maria Magdalena tandiu in via peccatorū steterit, ne dicam in cathedra quoque pestilentiae sedisse, de periculo diuinitus admonita, Christi tenuit pedes ut securius, velociusque fugeret peccatum, quasi dicēs. Ecce Domine quia pedib⁹ meis malè ambulaui, tuos quæsiui,

inueni, ac tenui nec dimittam donec benedixeris mihi; pedibus tuis Domine, postquam benedixeris mihi, ita fugiam diabolicos incursus, ut deinceps spiritus immundus nequaquā possit apprehendere fugientē, pedumque tuorum vestigijs insistentem.

Hæc est illa foemina, quæ, ut dicitur Cant. cap. 2. veraciter dicere potuit, *sub umbra illius, quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo:* est enim Christus Dominus lignū illud vitæ, quod Deus posuit in medio paradisi ad vitam in melius reparandam, quemadmodum intelligit B. Gregorius 12. Moral. cap. 4. explicans illud Prouerb. 3. *Lignum vitæ est sapientia eis, qui apprehendunt eam;* quem locum interpretatur de sapientia increata. Imò ipsemet Christus se lignum appellauit Lucæ cap. 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* verba etiam illa Psal. 1. *Erit tanquā lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo,* de Christo exponit Augustinus. Ad pedes igitur huius arboris Maria confugit, ut ab æstu carnalis concupis-

cupiscentiæ liberetur, fructūq;
gratiæ, & miserationis gutturi
suo dulcē, gaudeat se inuenisse.

12. Nouerat mulier ista felix, suo-
rum peccatorum turpitudinem
vsque ad thronum iam diuinæ
maiestatis ascēdisse, audieratq;
fortē aliquando iuxta Esaia vaticinium Christum Dei filium
datum fuisse à Deo, vt pro deli-
ctis totius mundi agnus inno-
cens immolaretur. Oblatū igitur à Patre nobis agnum, Ma-
ria primum quærit, eiusque te-
nens pedes pro delictis suis ni-
titur offerre ante thronum iu-
stitiæ, vt vel sic veniam conse-
quatur. Denique quia Christus
Dominus non solū propter mā
suetudinem agnus, sed propter
diuinæ etiam potentiæ magni-
tudinem, qua omnia potest su-
perare, leo in diuinis literis di-
ctus est, ad pedes huius diuini
leonis sancta iam mulier con-
fugit, vt quæ diu fuerat diaboli
pedibus conculcata, posset iam
deinceps Christi pedibus ipsum
cōculcare leonē, iuxta id, quod
in Psalm. 90. scriptum est, *Super
aspidem, & Basiliscum ambulabis,
& conculcabis leonem, & draco-
nem;* quo loco sermo est de viro
iusto, qui habitat in adiutorio

altissimi, & in tribulatione sua,
non desinit, vt liberetur, cla-
mare.

*Lacrymis capit rigare pe-
des eius.*

ECCCE qua voce Maria ad
Dominum clamauit vt à
tot, tantisq; posset delictorum
vinculis liberari. Discamus &
nos similiter ad Dominum cla-
mare, vt à nostris etiam possi-
mus absolui peccatis: sic enim
peccatrix ista & exaudita, & li-
berata est. Clamemus non vo-
ce, sed lacrymis, quæ efficacius
vociferantur ante Deum. Vnde
est illud Psalmi 38. *Auribus per-
cipe lacrymas meas.* Quo loquē-
di modo non vteretur Prophe-
ta, nisi sciret pœnitentium lacry-
mas suam habere vocem, qua
diuinam excitant pietatem ad
miserandum. Lacrymas pœni-
tentium dixi, alias enim non lo-
quaces, sed mutæ potius lacry-
mæ dicendæ sunt, quippè quæ
nec ante Deum loquuntur, nec
ab eo exaudiuntur, quem admo-
dum diuina docet scriptura de
lacrymis Antiochi, de quo di-
citur 2. Malach. c. 9. *Orabat sce-*

Pl. 38

2. Ma-
cha. 9

Annotationes in Euangelium

evidentius scribit Paulus ad Hebræos 12. de impio Esau: *non enim, inquit, inuenit locum poenitentiae, quanuis cum lacrymis requisisset eam.* Neque id mirum videri debet, cum non peccata, sed temporale damnum ipse fleuerit. Huiusmodi autem lacrymas Gregorius Nazianzen. mutas appellauit, quales existimat fuisse illas, quæ in obitu sororis suæ profusæ sunt; tunc enim solum loquuntur, cum ijs peccatum deploratur, quo mulier illa sanctissima soror Gregorij carebat. Lege Chrysostomum homil. 5. ad Populum Antioch. & homil. 5. de poenitentia tom. 5.

Cum igitur Magdalena ad pedes Christi tantam effuderit lacrymarum copiam, vt eisdem potuerint Domini pedes rigari, idque ex sola peccatorum contritione, non est dubiũ quin diuinæ pietatis aures ad misericordiã potuerit inclinare: Deus enim huiusmodi vocibus tanquam suauissimo cantu mirificè recreatur. Hæc est illa vox, de qua in Canticis Canticorum cap. 2. dicitur, *Vox turturis audita est in terra nostra.* Turtur pro cantu gemitus habet: vnde vox

turturis allegoricè gemitus sũt, & lacrymæ poenitentium, quibus Deus ita recreari videtur, vt non semel, & iterum, sed sæpius, ac semper, si id fieri posset, poenitentium voce velit oblectari: sponsæ namque gemibunda loquitur in eodem cantico Canticorum cum ait, *sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Quod vero de gemitu loquatur animæ poenitentis, ex præcedentibus colligendum est: dixerat enim paulò superius. *Vox turturis audita est in terra nostra;* qua voce, poenitentium gemitus diximus allegoricè significari. Tunc quasi voce illa gemibunda delectatus, cupiens iterum oblectari, sic eandem turturem, hoc est animam lacrymantem ad cãtum prouocans ait, *sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, &c.* Como quem oue hũra suaue musica que virandose amusico diz. Consolastes me senhor: por vida vossa que torneis a cantar.

Meritò Petrus Chrysologus serm. 103. ita exclamat. *O quantavis in lacrymis peccatorum. Rigant cœlum, diluunt terram, extinguunt gehennam, delent in omne factis*

Hebr.
12.

13.

Greg.
Naz.

Cant.
2.

14.

Ortis

Cant.

Chrys.
solog.

facinus latam diuina promulgatione sententiã. Quæ omnia in beata Maria Magdalena adimpleta fuisse, consideranti facile patebit. Nos autem ad confusionem nostram consideremus, quam vili pretio Dei gratia priuemur, quippè qui Deum placare negligimus, cum solo gemitu, & lacrymarum compunctione placeatur; vt verò magis pudeat, audiam⁹ quid Ortis dixerit in hac sententiam. *Lacrymis, inquit, vincitur inuincibilis Deus, qui non nisi instar paruulorum vult nos violentiam facere cælo: armis puero- rum vincitur, quæ sunt gemitus, fletus, & clamores: sic enim vincunt parentes suos importunitate, vt detur eis, quod petunt: qui enim dixit, regnum cælorum vim patitur, idem dixit, nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.*

Verum ad peccatricem mulierem reuertentes, quid eidem lacrymæ profuerint, quidque fructus, & vtilitatis ex Christi pedibus collegerit audiamus. Primò ipsummet Christum Dominum meruit habere patronū aduersus Simonem contra ipsam peccatricem murmurantē. Parum dixi patronum. ipsum

habuit suarum virtutum egregium prædicatorem. Ex beato Euangelista Matthæo cap. 11. agnouimus Dominum nostrū, cum loqueretur turbis, multa quoque in laudem Ioannis Baptistæ prædicasse, ipso tamen Ioanne absente; erat enim tunc temporis Ioannes in vinculis.) at mirabilius quid hoc loco Luca attestante didicimus; Christum videlicet Dominum multa in laudem peccatrix mulieris prædicasse, non absentis quidem, sed ad pedes eius astantis; nec ita longè vt non posset virtutū suarum præconia audire, sed ita prope, vt eam Dominus quasi digito ostendens ad Simonem dixerit; *Vides hanc mulierem? &c.* his enim verbis cœpit dicere de Maria, quid autem dixerit audiamus. Et conuersus ad mulierem dixit. *Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti; hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, & capillis tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intrauit non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti. Hæc autem unguento unxit pedes meos: propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit*

Matth. 11.

15.

Annotationes in Euangelium

multum. Dixit autem ad illam, remittuntur tibi peccata tua. Vbi vides Mariam veluti baptismo lacrymarum baptizatam ad pedes Christi veterem hominem exuisse cum actibus suis, & nouum induisse, qui secundum Deum creatus est. Denique ad pedes Summi Pontificis multorum consecuta est plenissimam indulgentiam delictorum, dicente Domino, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hoc autem ex omnibus eius encomijs existimo fuisse maximum: quod enim aliquis multum diuinam dilexerit bonitatem, reperiemus quidem, 16. sacras literas percurrentes. Inueniemus Petrum dicentem, Tu scis Domine quia amo te. Inueniemus de Ioanne Euangelista dictum esse, Discipulus ille, quem diligebat Iesus. Verum nec istis, nec alijs Dominus vnquam dixisse legitur, dilexit multum. At Magdalena Dominum Iesum multum diligebat, ipso testante, qui de ipsa Maria dixit, dilexit multum. Vnde in personam beatæ Mariæ Magdalene ait Ecclesia. Recedētibus discipulis non recedebam, & amoris eius igne

accensa ardebam desiderio. Prætereà id ipsum ex parabola de duobus debitoribus Simoni à Christo proposita cōprobat. Quis ergo, inquit, eum plus diligit? respondens Simon dixit. aestimo quia is cui plus donauit. Rectè, inquit Iesus, iudicasti, & conuersus ad mulierem inter cætera sic ait. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Vbi vides ex Domini sententia, eo quod Mariæ plura sint peccata demissa, bene inferri eam plus omnibus, Iesum Christum dilexisse. Et ob hanc rationem superius dixi, ex omnibus encomijs huius mulieris hoc esse maximum, dixisse videlicet Dominum in laudem eius. Dilexit multum. Vnde & meruit prima Dominum resuscitatum videre. Postea verò cū in antro poenitentiam ageret, ab ipsis angelis, vt fertur, quotidie in altum ad audiendas angelicas laudes elevabatur, quasi iam indigna esset terra illam habere, quæ præ amoris magnitudine, mente semper in cælo habitabat cum Christo, quem præ cæteris diligebat.

J Pro

¶ Pro beatissima Anna genitricis Dei matre.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Matth. cap. 13.

*Simile est regnum cælorum thesauro abscondito
in agro.*



Regnum cælo-
rum, per quod
præsens Eccle-
sia designatur,
rebus terrenis
simile dicitur,

ut ex his, quæ animus nouit, sur-
gat ad incognita, quæ non no-
uit, exemploque visibilium ra-
piat se ad inuisibilia Dei, quæ
iuxta Apostoli sententiam, per
ea, quæ facta sunt intellecta con-
spiciuntur. Pro intelligentia pa-
rabolæ notandum est thesauri
nomine à quibusdam intelligi
prædicationis euangelicæ ve-
ritatem: ab alijs Christi diuini-
tatem absconditam in carne. Ab
alijs verò cœleste desiderium;
quam thesauri acceptione pro-
sequitur D. Gregorius hom. 11.
in Euangelia, ubi notat quod
inuentus thesaurus absconditur, quia

studium cœlestis desiderij à malig-
nis spiritibus custodire non suffi-
cit, qui hoc ab humanis laudibus
non abscondit: in præsentem enim
vitam quasi in via sumus, qua ad
patriam pergimus: maligni autem
spiritus iter nostrum quasi quidam
latrunculi obsident ad depradan-
dum eos, qui thesaurum publicè
portant.

Beatus Hylarius per thesau- Hyla-
rum intelligit euāgelicam præ- rius.
dicationem, quem thesaurum
ait facile inueniri, sed difficile
possideri. Inuenitur quidem fa-
cile, quia Euangelium ubique
prædicatur; possidetur verò dif-
ficile quia oportet ad hoc com-
primere omnes affectus nostros,
carnem spiritui subiiciendo; &
hoc est omnia vendere, ut in-
uentus thesaurus possit ab in-
uentore possideri. Hic, inquit,

Annotationes in Euangelium

thesaurus gratis inuenitur, sed v-
tendi, & possidendi potestas non
potest esse sine pretio, quia cœle-
stes diuitiæ non sine damno sæcu-
li possidentur. Audiamus Paulū

2. 1. ad Corinth. 10. non potestis
1. Cor mensæ Domini participes fieri, &
10. mensæ demoniorum. & 2. ad Co-
2. Cor rint. 6. Quæ, inquit, participatio
6. iustitiæ cum iniquitate, & quæ
societas lucis ad tenebras? de qui-
bus videtur Spiritus Sanctus cō-

Eccl. dolere Ecclesiastici cap. 2. Væ,
inquit, duplici corde, & peccatori
terram ingredientī duabus vijs. de
similibus quoque hominibus

3. Re. 3. Regum. cap. 18. Usquē quo,
18. ait, claudicatis in duas partes? si
Deus est sequimini eum, si au-
tē Baal Deus est, sequimini eum.
In huius verò rei figuram, cum
Iacob post luctam impositum
esset nomen Israël, hoc est vidēs
Deum, altero pede claudicauit.
Vbi notandum est quod sicut
corpus duos habet pedes, qui-
bus fertur, sic anima suos habet
etiam pedes, amorem scilicet
Dei, & mundi, quibus, vt dixit
beatus Augustinus, ipsa anima
Aug. fertur, quocunquē fertur. Aliter
tamen anima suis pedibus am-
bulat, ac corpus: nam corpus
duobus mouetur pedibus, si-

mulque eisdem fertur. Anima
verò minime: cum enim Deum
diligit, altero pede claudicet ne-
cesse est, cum nemo possit duo-
bus dominis seruire; vnde &
Iacob postquam Deum vidit,
altero pede claudicauit. Genes.
cap. 32.

In eandem sententiam bea-
tus Ambrosius ad illa verba Psal-
mi 118. Tuus sum ego, saluum me
fac; sic philosophatus est. Facilis
vox, & communis videtur, tuus
sum ego, sed paucorum est. Rarus
est, qui dicere potest Deo tuus sum
ego: ille enim dicit, qui adheret
Deo totis sensibus. numquid hac
voce vitur auidus pecuniæ, hono-
ris? non potest dicere sæcularis, tuus
sum: plures enim habet dominos.
Venit libido, & dicit, meus es. Ve-
nit superbia & dicit meus es. Quis
ergo est Dei, nisi, qui dicere potest
nihil mihi conscius sum? dicebat
Paulus. Ego autē nunc Dei mei
sum; nunc tristitiæ; nunc iracun-
diæ. &c. Huc pertinet fabula de
cornice, quæ cum videret co-
lumbas domi bene nutriri, & si-
ne aliquo labore parato cibo
satiari, de albari se iussit, colum-
bariamque ingressa, eodem si-
mul cum columbis cibo palce-
batur, donec eam columbæ,
alie-

alienam vocem admirantes, ex-
pulerunt. Illa verò ad cornices
reuerſa cum eiſdem vellet ag-
gregari, ab ijs quoque peregri-
num admirantibus colorem, ex-
pellitur, vt malo ſuo duorum
appetens neutro potiretur.

Beatus Hieronymus theſau-
rum iſtum intelligit Chriſti di-
uinitatem abſconditam in agro
carnis, iuxta illud Eſaiæ 45. *Ve-
rè tu es Deus abſconditus, Deus
Israel ſaluator. Theſaurus iſte, in-
quit, in quo ſunt omnes theſauri
ſapietiae abſconditi, Deus Verbum
eſt, qui in carne Chriſti videtur abſ-
conditus, aut ſacra ſcriptura, in qua
recondita eſt notitia ſaluatoris: niſi
enim abſcōditus eſſet theſaurus
diuinitatis in agro humanita-
tis, non diceret Thomas car-
nem palpādo, Dominus meus, &
Deus meus: palpando enim hu-
manam carnem, quam viderat,
credidit diuinitatem, quam nō
videbat, quamq; occultari, abſ-
condique oportebat, vt fides lo-
cum haberet. Vnde & ipſe Do-
minus palpāti Thomæ ait, quia
vidiſti me Thoma credidiſti, hoc
eſt quia viſis humanitatis vulne-
ribus, diuinitatem abſconditam
credidiſti, beatus es, quemad-
modum etiam illi beati dicen-*

di ſunt, qui nec ipſam videntes
humanitatem, verū tamen Dei
filium, & hominem confitebū-
tur, captiuantes intellectum in
obſequiū fidei, euāgelicęq; præ-
dicationi firma fide inhæretes.

Cæterum ſiue theſauri nomi-
ne ipſa euangelica prædication,
ſiue Chriſti diuinitas in eius car-
ne abſcondita inteligatur, mirū
ſane videri debet quomodò eū-
dem theſaurum emere aliquis
poſſit, venditis omnibus, cum
Dēi gratia ſub meritum alicuius
cadere minime poſſit: ſic enim
Paulus ad Rom. 11. videtur ar-
gumentari. *Si autem gratia iam
non ex operibus; alioquin gratia,
iam non eſt gratia.* Dubitationi
tamen propoſitæ ſatisfieri vi-
detur, ſi dicamus Euangelicæ
prædicationis veritatem, quam
theſauri nomine, iuxta Hylarij
ſententiam, intelligendam eſſe
diximus (id, quod etiam de Ver-
bo diuino in carne abſcondito
dicendum eſt) & gratis dari, &
ſimul emi: etenim ſi reſpiciā-
mus ad noſtra merita, quæ nul-
la ſunt, gratis confertur: ſi autē
ad merita Chriſti, qui nobis me-
ruit gratiam de iuſtitia, verē
eam Chriſtus nobis emiſſe di-
cendus eſt. Propter primū dicitur

2. Cor
10.

4.

Rom.
11.

Anotationes in Euangelium

Apoc. 21. Ego sitiienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. De secundo dicitur 1. ad Cor. 6. Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. Propter utrumq; dicitur ad Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius: moxq; subiungitur, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

Iuxta hanc verò expositionē concilianda est illa in speciem contrarietas apud Esaiam cap. 55. Omnes sitiētis venite ad aquas, & qui non habetis argentum proparate, emite, & comedite: venite emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum, & lac. Quo modo enim si ad emendum homines inuitantur, sine pretio admittuntur? & qui fieri potest, vt gratuita, & liberalis donatio, quippe, quæ sine pretio, & cōmutatione perficitur, emptio appellari possit? Nimirum sine argento nostro gratiā emimus, quæ tamen ex argēto Christi, id est, meritorum eius, infinito pretio confertur. Itaq; cōparatione nostri, donatio est liberatis, cōparatione verò Christi, vera emptio est. Hæc verò expositio de lumpa est ex bea-

to Ambrosio, libro de Ioseph Patriarcha cap. 7. Emite, inquit, sine argento, neque enim pretium quæsiuit à nobis, qui pro nobis sanguinis sui pretium soluit. Eodem modo exponendus est locus ille alius eiusdem Esaiæ cap. 52. Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Cuius loci historicus scélus is est. Iudæi gratis dicuntur venundati Babilonijs, quia Babilonei nullo modo meruerunt, vt ipsis Iudæi captiui à Deo traderentur, quemadmodum exponit Diuus Augustinus in quæstionibus super lib. Iud. q. 17. Id quod etiam dixit regius vates. Psal. 43. Vendidisti populum tuum sine pretio. Sine argento etiam venditi sunt Iudæi, tum quia eos Cyrus liberos dimisit, nulla ab eis accepta pecunia: tum quia nullo suo merito erepti sunt è seruitute.

Notandum est autem in proposito testimonio illud etiam significari, perditos videlicet homines gratis se dæmoni vendere, nempe propter peccati voluptatem, quæ nihil censetur iuxta illud eiusdem Prophetæ cap. 50. Ecce enim in iniquitatibus vestris venditi estis, & sine argento redempti; videlicet meritorum

et.

Greg

7.

Clem
/ lex.

Math.
13.

Annotationes in Euangelium

vendidit omnia, quæ habuit, & emit eā. Quo loco nomine margaritæ, fides in Christū, & gratia, per eam cōsequenda, intelligitur. Quo eodem etiam modo exponendū est illud Apoc.
3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, Quo loco Episcopus ille admonetur, ut emat aurum charitatis & gratiæ, quam amiserat.

*Quem, qui inuenit homo
præ gaudio illius vadit.
&c.*

Incredibile gaudiū, exuberāscque lætitia præsentis Ecclesiæ, quæ rēgni cœlorū nomine designatur, de inuento thesauro, ostēditur ex illis verbis eiusdē Ecclesiæ in canticis canticorū cum ipsa gratulabunda ita canit. Inueni, quem diligit anima mea; tenui eum nec dimittam, donec introducam eum in domum genitricis meæ. Vbi notandum est sponsam, ut inuento thesauro potiri posset, omnia vendidisse: dixerat enim, inuenerūt me vigilantes, qui custodiunt ciuitatem, vulnerauerunt me, & tulerunt palliū meū. &c. Vere enim Ecclesia

vulnerata est in suis mēbris, in quibus millies vsq; ad sanguinē restitit, passa que est ipsius vitæ pallio spoliari, ne inuento thesauro, hoc est euangelicę prædicationis veritate, ac fide priuaretur. Quanta verō animi alacritate hæc omnia sustinuerit patet in Apostolis, de quib; dicitur Actorū. c. 5. Ibant gaudentes a conspectu consilij, quoniā digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtumeliā pati. De Eunuchō etiā reginæ Cādacis legimus in eiusdē actibus Apost. c. 8. quod instructus in fide à Philippo, ab eodēq; baptizatus, præ gaudio inuenti thesauri. ibat per viā suā gaudens. Deniq; tanta est huius cœlestis thesauri in terris causa lætitiæ, ut etiam in cœlis ipsi angelici spiritus diem festū agere perhibeātur, iuxta illud Luc. 15. gaudiū erit in cœlo super vno peccatore poenitentiam agente. Ecquis enim erit, qui de sūmi boni inuentione nō maxime gaudeat, cuius non tantū inuētio, sed sola inquisitio præponenda est, etiā inuentis thesauris regnisq; gentiū, quemadmodū docet B. Augustinus 8. suarum confessionum libro. cap. 7. Bernard. etiam bonus, inquit, es Domine

animæ quærenti te; quid ergo inuenienti? Bene ergo dicitur de Ecclesia, vel etiam de quocūq; ipsius membro, quod inuento thesauro, pro gaudio illius vadit, & vendit vniuersa, quæ habet.

Cæterū quia supra diximus ex Sancto Hylario huiusmodi thesaurum, videlicet cœlestem doctrinam, atque Euangelicā veritatem facile quidē, & passim inueniri, difficile tamen, & cum maximo vitæ discrimine possideri, operæ pretium erit iam videre quantis sit periculis obnoxius cœlestis iste thesaurus, quamq; difficile à malignis spiritibus, qui velut quidam latrunculi obsident viam, qua in patriam pergimus, inuentum custodire; augetur enim in primis difficultas custodiendi, ex eo, quod thesaurus iste non sit in tuto aliquo loco, sed in vasis fictilibus, vt ait Paulus 2. ad Corinth. cap. 4. *Habemus, inquit, thesaurum in vasis fictilibus* ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis. Quasi dicat. Habemus thesaurum, hoc est lucem, & sapientiam, qua alios illuminamus, non in pretioso aliquo loco, sed in vasis fictili-

bus, hoc est in corpore fragili, & vili, vt exponit Diuus Thomas, vt sublimitas istius lucis sit virtutis Dei, hoc est Deo attribuat, & non credatur esse ex nobis, quasi nos ipsi alios illuminando aliquid fecerimus, cum nihil simus.

Primus igitur fur thesaurum effodiens, & eripiens, oculus est iuxta illud Trenorum. 3. *Tren. 3. Oculus meus depredatus est animam meam in cunctis filliabus vrbis meæ.* Nec potuit amplius amittendi thesauri periculum exaggerari, cum oculus breuissime operetur, hoc est, in momento, in tantum, vt cum aliquid breuiter factum volumus affirmare, in ictu oculi factum fuisse dicamus. Vnde & Iob c. 31. De prædari timens cum oculis suis se pepigisse fœdus affirmat dicens, *pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarent quidē de Virgine.* & c. *Ne cogitarent, inquit, cum potius dicendum videatur, ne viderent, quia, vt ait Glossa, visum sequitur cogitatio, cogitationem delectatio, delectationem consensus, consensum opus, opus consuetudo, consuetudinem necessitas, necessitatem desperatio, despe-*

Annotationes in Euangelium

desperationem damnatio. Ad-
notauit etiam in eundem locū
10. Caiet. Caietanus, Iob suum hoc pro-
positum appellasse fœdus, prop-
ter firmitatem. *Deliberatum*, in-
quit, ac *firmatum propositum* sig-
nificat dicendo *pepigi fœdus*: quo-
niam deliberauit fixo, & immobi-
li proposito ad instar pangentis fœ-
dus, quod inuiolabile debet esse:
ideo enim pacta fiūt, vt non liceat
mutare. Idem periculum, ad de-
prædationem animæ metuens
Propheta, obnixè postulat sub
protectione Dei tueri cum sic
ait, *Custodi me Domine vt pupillā*
Pl. 16 *oculi, sub vmbra alarum tuarum*
protege me. Psal. 16. Quibus ver-
bis diligenter à Domino custo-
diri postulat ne deprædetur, hoc
est ne luce diuinæ sapientiæ pri-
uetur, sicut oculi luce priuātur,
nisi à minutissimis atomis cu-
stodiantur; quāmobrem eisdē
natura membranis tenuissimis
vestiuit, ac sepsit.

Est & alius longè periculo-
sior latrunculus, lingua videli-
cet, quæ animam non modo
deprædatur, verum etiam occi-
dit, iuxta illud Prouerb. 18. *mors,*
Prou. *& vita in manibus linguæ.* A cu-
ius manibus custodiri, ac libe-
rari postulat Propheta dicens.

Pone Domine custodiam ori meo,
& ostium circūstantiæ labijs meis,
vt non declinet cor meum in ver-
ba malitiæ. Psal. 140. In quem lo-
cum beatus Augustinus notauit
non dixisse Prophetam claustrū
continentiæ, sed ostium. Ostium, Aug.
inquit, & aperitur, & clauditur.
Ergo si ostium est, & aperiatur ad
confessionem peccati, & claudatur
ad excusationem eiusdem; ita enim
erit ostium continētiæ, non ruinae.
A manibus quoque eiusdē lin-
guæ cauendū nobis docet Spi-
ritus Sanctus Ecclesiastici. 22. *Ecc.*
Quis dabit, inquit, ori meo custo-
diam, & super labia mea signaculū
certum, vt non cadam ab ipsis, &
lingua mea perdat me. Ecclesiasti-
ci etiam 28. linguæ frenum ad-
hibere iubemur quasi indomi-
to, & effrænato equo. Facito, in-
quit, *franos ori tuo rectos*; hoc
est, vt exponit beatus Ambro-
sius lib. 1. offic. cap. 3. *restringa-*
tur lingua habentē vinculis: franos
habeat suos, quibus reuocari possit.
Eādē similitudine vsus est Ia-
cobus Apostolus cap. 3. episto-
læ suæ canonicæ. *Siquis, ait, in*
verbo non offendit, hic perfectus
est vir: potens etiam freno circun-
ducere totum corpus. Quibus ver-
bis significat eum, qui linguam
fræna-

frænare novit, reliquarū actio-
num corpus posse gubernare; si
cut totus equus fræno ori adhi-
bito, facile regitur, quemadmo-
dū ipse statim subiungit dicēs,
*si equis fræna in ora mittimus, ad
consentiendum nobis, & omne cor-
pus illorum circunferimus.* Qua-
re non solum frænos in ore, sed
etiam stateram in manu, ut ad-
hibeamus admonet scriptura
Ecclesiastici 28. *Verbis tuis faci-
to stateram.* Quem locum expo-
nens Divus Chrysostomus in
Psal. 140. *Si tamen, inquit, hoc
facimus in auro, multo magis faci-
endum est in verbis, ut nihil desit,
nihil redundet.* Ex quibus omni-
bus divinæ Scripturæ, Sancto-
rumq; Patrum testimonij satis
iam liquet virtutum omnium
thesaurum tum ab oculis, tum
à lingua, nisi caute custodiatur
posse facillime deprædari.

Mundanæ etiam facultates
maximo solent impedimento
nobis esse ne possimus libere
cœlestis gratiæ thesaurū, super-
nasq; divitias possidere; id quod
Saluator noster Matth. 19. aper-
te docuit dicens. *Amen dico vo-
bis, quia dives difficile intrabit in
regnum Cœlorum.* Ratio verò hu-
ius esse videtur, quia, ut ait Au-

gustinus quæstione 9. Ex nouo
testamēto, *detinēt homines quasi
compedes desideria sæcularia, hoc
est facultates mundanæ, ne edicta
diaboli possint effugere.* & alibi sub
metaphora ait, quod divites qua-
si viscum habēt in pannis, ideo-
que volare minime possunt, ad
superiora scilicet, fugiendo ter-
restria. *Anima, inquit, terrenis
cupiditatibus irretita, quasi viscum
habet in pennis, volare non potest,*

Hoc autē in beatissima An-
na Dei genitricis matris locum
non habuit, quæ cum maximis
abundauerit facultatibus, tantū
abest ut terrenis aliquando fue-
rit cupiditatibus irretita, quod
terrenis divitijs cœlestem the-
saurum emendum sibi expedi-
re putavit, sciens scriptum esse
Tobiæ cap. 12. *Bona est oratio
cum ieiunio, & eleemosina magis
quam thesauros auri recondere.*
Quare tripartitæ substantiæ par-
tim in alendis pauperibus, par-
tim in vltus templi cōsumebat,
relieta solum bonorum suorum
tertia parte in victum quotidiana-
num. Hæc est, quæ prævenire
studuit euangelicum illud, ac
saluberrimum saluatoris confi-
lium Luc. 18. *Omnia quaecunque
habes vende, & da pauperibus, &
habe-*

Agu.

Tob.
12.Luc.
18.

Anotationes in Euangelium

habebis thesaurum in cælo: vendi-
dit enim vniuersa, quæ habuit
modo supradicto; quo factum est
vt quæadmodum Tobias eleemo-
sinis, cæterisque misericordiæ ope-
13. ribus ab Angelo Deo oblatis, non
solum vilum recepit, verum etiam
filium cum maxima substantia,
& copiosa re familiari saluum, &
incolumen vidit: ita etiam bea-
tissima Anna post quæ per vi-
ginti annos se se totam oratio-
nibus pauperibusque alendis tra-
didisset, tandem pius, & miseri-
cors Dñs, pijs operibus satisfacere
volens, sinumque simul misericordiæ
ingenus humanum aperies, è cælo
misit Angelum, vt Annæ, eiusque
viro Ioachimo conceptionem filie
nuntiaret, in cuius utero tanquam
in agro cælesti recondendus erat,
& abscondendus pretiosissimus ille
thesaurus qui in mundi pretium erat
à Deo Patre mittendus; beatissimam
vero Deigenitricem, quæ parentibus
diuinitus data est, tanquam
pretiosissimus ager in quo abscon-
deretur filius Dei Dominus noster
Christus Iesus Angelorum, hominumque
thesaurus.

Quid non oratio feruens assidu-
a obtinebit, cum Annam matrem

Deigenitricis Mariæ, eandem ora-
tionibus impetrasse videamus? nec
potuit non impetrare, quod voluit,
femina illa, quæ memor illius propheti-
ci consilij, *expecta Dñm, viriliter age, confortetur cor
tuum, & sustine Dñm*: sciebat quæ
oporteret semper orare, & non
deficere, deficiet quidem, qui non
gustauit quæ suavis est Dñs: quæ
autem gustauit, & vidit quoniam
bona est negotiatio eius, vt dicitur
Prouerb. 3. 1, deficere nequa-
quam potuit, quoniam non extin-
guetur in nocte lucerna eius,
hoc est verbum Dei, iuxta illud
Psal. 118. *Lucerna pedibus meis
verbum tuum, & lumen semitis meis.*
Sciebat etiam femina hæc sanctis-
sima, scriptum esse Ecclesiastici
18. *Non impediaris orare semper,
& ne veteris usque ad mortem iusti-
ficari; ideoque neque multorum im-
probitate exprobandum sibi, quod
prole priuaretur, nec temporis
diuturnitate impediri unquam
potuit ne semper oraret, nec
prohiberi quominus iuxta præceptum
Domini usque ad mortem iustificaretur.*

In 3. Regum. cap. 18. legitur,
Elias ascendisse in montem Car-
meli oraturus Deum vt pluiam
mitteret, homines enim, & iu-
menta

mēta peribant. Dixit autē Elias ad puerū suum. *Ascende, & prospice contra mare; qui cū ascēdisset, & contemplatus esset, ait non est quidquā, reuertere, inquit, septē vicibus, in septima autē vice, Ecce, nubecula parua quasi vestigiū hominis; ex qua facta est pluuia grādis. Prophetæ, sanctiq; patres veteris testamenti nō cessabāt celestē illam pluuiā postulare, qua Deus arescentem mundū latificandū promiserat, Rorate cœli de super, dixerat Esaias, & nubes pluant iustū. Nubecula verò parua ex qua, & in qua pluuia hæc celestis erat generāda, immaculata illa est, & intemerata Virgo Deigenitrix Maria, quam beatissima Mater eius Anna à Deo, assidua, & feruenti oratione impetrauit. Neque immerito Mariam Virginem nubem dixerim, cuius caro Sanctissima velut Cœlestis nubes, diuinæ Maiestatis radium, vt ab hominibus videri posset, temperauit: de illa enim B. Augustinus intelligit illud Esaiæ capite 19. de Christo vaticinium. Ecce Dominus ascendet super nubem leuem. Nube, inquit, Tegitur carnis non, vt obscuretur Sol, sed vt temperetur radius. Quo co-*

dem sensu interpretatur Esaiæ locum Euseb. libro primo Demonstr. Euāgel. Diuus etiam Ambrosius sermone 5. in Psalmum 118. illa, inquit, columna nubis, specie quidem præcedebat filios Israel, mysterio autem significabat Dominum Iesum in nube venturum leui sicut dixit Esaias, hoc est, in Virgine Maria, quæ nubes erat secundum hereditatem Eue, leuis erat secundum virginittatis integritatē. Leuis erat, quæ nō hominī quærebat placere, sed Domino. Leuis erat, quæ non in iniquitate conceperat, sed spiritu superueniente generauerat. Idem Ambrosius in exhortatione ad virgines, hic est, inquit, qui venit in nube, leui sicut dixit Propheta, significans, quod in Aegyptum, hoc est, in afflictionem istam mundi huius veniet per Mariam Virginē. Nubem itaque Mariam dixit, quia carnem gerebat, leuem quia Virgo erat nullis oneribus grauata coniugij. Et Paulo post. esote nubes, sed leues. Eritis profecto, si ableneat Virginitas onera conditionis, & tenebras huius limosæ carnis illuminet &c. Hanc igitur nubem leuem Virginem Mariam, genitrix eius Anna à Deo assiduis precibus obtinuit, vt per cam

Amb.

15.

Amb.

Esaiæ

Annotationes in Euangelium

eam arefcentiam mūdo misericors Dominus coelestem rorem germinare, hoc est Iesum

Christum Dominum nostrum gratiae fontem, & gloriae largitorem.

Pro die festo beati Laurentij Martyris.

ANNOTATIONES
IN EVANGELIUM

Ioannis. cap. 12.

Qui odit animam suam in hoc mūdo, in vitam eternam custodit eam.

I. **M**ultae à sanctis Doctoribus enumerantur causae, & rationes, ob quas oporteat factos in praesenti vita laboribus exerceri, quemadmodum videre est apud Chrysostomum homilia prima ad populum Antiochenum. Inter eas vero illa mihi videtur esse praecipua, videlicet ut de resurrectione, & eterna vita cogitemus, quam se diligentibus, & pro amore ipsius patientibus, Dominus praeparavit. Dum enim Deus electos suos in hac vita affligit, plane significat expectandam esse alteram in qua digna eorum laboribus premia tribuantur. 1. ad Cor. 15, Si in hac vi-

ta tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Et paulo post. Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? In hunc sensum interpretatur Divus Chrysostomus illud ad Romanos. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio autem spes, id est resurrectionis. Salvator igitur noster ne aliquis in tribulatione deficiat, exhortatur omnes spe futurae resurrectionis, & vitae aeternae cum ait, qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. Alias enim, ut ait Apostolus, miserabiliores sumus omnibus alijs hominibus

nibus: illi enim cum futuram vitam non sperant, presentem diligentes, ducunt in bonis dies suos nescientes, quod in puncto ad infernum descendet; nos autem, qui in hoc mundo precipimur animam odisse, nisi esset alia vita æterna & beata, quam in præmium presentis tribulationis speramus, deterioris profecto essemus conditionis, quippe quibus nihil boni, neque in presenti, neque in futuro esset sperandum. Verum cum Dominus dicat, *in vitam æternam custodit eam, felices, ut ait Augustinus, qui oderunt animam suam custodiendo, ne perderent amando: est enim hominis in animam suam amor, ut pereat, odium ne pereat: si male amaueris, tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti.*

Quam verò sit odio digna vita præsens testatus est Origenes, qui in ea fuit sententia, ut putauerit (falsò tamen) poenarum luendarum causa homines fuisse natos: Existimavit enim omnes spiriuaes Creaturas à principio fuisse creatas, & secundum quod plus, vel minus ad hæserunt Deo, vel diuerterunt ab ipso per libertatem arbitrij sui, factam esse di-

stinctionem inter Angelos, & etiam animas; quem errorem Augustinus. 22. de Ciuitate Dei tribuit Platoni. idem putauit Cicero, qui in Hortensio sic, *Cicero ait. Tot sunt vitæ ærumnæ, ut rectè antiqui vates sensisse videantur, ob aliqua scelera in vita superiori admissa, poenarum luendarum causa homines fuisse natos. Quauis autem omnes isti allucinati sint, non tamen ille, qui dixit duo esse in vita hominum omnino inseparabilia, nempe viuere, & dolere. Id quod Samuel sensisse visus est, & timuisse cum suscitatus à Phitonissa primo Regum 28. Conquererebatur, dicens. Quare inquietasti me? Qua etiã ratione fortè Dominus Iesus Lazarum resuscitaturus fleuisse dicitur, Ioa. 11. videlicet, quia amicum, qui iam à laboribus suis requieuerat, iterum vitæ ærumnis implicari oportebat. Vnde cum Dominus Deus Adam eiecit, è Paradiso terrestri, ne fortè sumeret de ligno vitæ, viueretque in æternum, non tam supplicium fuit, quam beneficium: talis fuit a vida depois da culpa que foy merce de Deos não ser æterna. Si enim in æternum viueret, cū*
Cc viue-

Cicero

1. Reg. 18.

Ioa. 11.

Ge. 3.

Annotationes in Euangelium

viuere, & dolere inseparabilia
fint, in æternum etiam doleret,
tuncque verè esset supplicium,
quodmodo reputandum est pro
beneficio.

3. Ex ijs vero iam vides in sa-
nos merito posse appellari eos,
qui in præsentī vitæ tot, tantisq;
plena miserijs, & ærumnis, re-
quiem se inuenturos esse arbi-
trantur, cum apostolus ad He-
bræos cap. 4. gloriam futuram
sabbatismum appellet, præsen-
tem vero vitam, sex illis diebus
similem dicat, quibus Deus di-
citur mūdum fabricasse; iam ve-
ro Deus non dicitur requieuis-
se nisi septimo die, per quem fu-
tura gloria significatur, in qua
solum sancti requiescent à labo-
ribus suis. Audiamus ergo quid
dixerit Paulus, itaque relinquitur
sabbatismus populo Dei, qui enim
ingressus est in requiem eius (id est
Dei) etiam ipse requieuit ab operi-
bus suis (hoc est à laboribus hu-
ius vitæ) sicut à suis Deus. Qua-
de re videndus est Origines,
homilia vigesima tertia super
Numerum, qui etiam homilia
super Psalmum 36. addit simi-
litudinem ductam à filijs Israel
colligentibus manna. Sicut in
deserto, inquit, sex diebus colli-

gebant manna, in sexto autem die
non vnius diei victum, sed quantū
sufficeret in crastinum, colligebāt:
& unusquisque comedebat in die
Sabbati, quæ collegerat in die sexta:
ita etiam nūc velut sexta quædam
dies putandus est Domini nostri ad-
uentus, & tempus; atque idcirco
dum sumus in die sexta, colligā-
mus manna dupliciter, vt sufficere
nobis possit dū aduenerit vera sabbati
observatio. &c. Quò etiā my-
sterio tempus præsens appella-
tur dies mercenarij Iob. c. 7. Mi-
litia, inquit, est vita hominis su-
per terram, & sicut mercenarij dies
eius: sicut seruus desiderat umbrā,
& sicut mercenarius præstolatur
finem operis sui: Sic & ego habui
menses vacuos, & noctes laborio-
sas enumeravi mihi. Cuius si-
militudinis rationem affert D.
Gregorius, libro octavo Mora-
lium capite septimo. Seruum, in-
quit, desiderare umbram, est post
tentationis æstum, sudoremq; ope-
ris, æterni refrigerij requiem qua-
rere: quam umbram desiderabat
seruus ille, qui dicebat; sitiuit ani-
ma mea ad Deum fontem viuum:
quando veniam, & apparebo ante
faciem Dei? & quasi à labore agri
æstum refugiens, & ad obtinendū
requiem umbraculum querens ite-
rum

rum dicit, *Ingrediar locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.* &c. Affert idem Sanctus Doctor huius rei secundam rationem in hunc modum. *Mer-
cenarius cum facienda opera consp-
picit, mentem protinus ex longin-
quitate, & pondere laboris addi-
cit: Cum vero laceffentem animam
ad considerandum operis primum
reuocat, mox vigorem animi ad
exercitium laboris reformat, &
quod graue perpendit ex opere, le-
ue aestimat ex remuneratione: Sic
electi dum mundi huius aduersa pa-
tiuntur, graua esse, quibus exer-
centur pensant, sed cum mentis ocu-
lum ad aeternae Patriae consideratio-
nem tendunt, ex comparatione pra-
mij, quam sit leue, quod patiuntur
inueniunt.* &c. Id circo Chri-
stus Dominus, ne cuiquam vi-
deatur graue animam odisse in
hoc mundo, vitae beatæ, atque
aeternae primum ostendens
addit, *in vitam aeternam custo-
dit eam.*

Notandi sunt autem termini,
quibus Christus Iesus vitur cum
docet vnum quemque debere
semetipsum abnegare in pra-
senti vita, vt futuram, & aeter-
nam consequi mereatur. *Qui
odit, inquit, animam suam.* &c.

Scimus quidem quod, qui ali-
quem odio habet, nihil non
sinistrum de illo concipit; Vn-
de nec eum alloqui, nec aspi-
cere, nec audire, nisi inuitus,
valet. Hac igitur ratione, ani-
mique execratione vnusquis-
que se debet exhibere, erga
animam, seu vitam suam ani-
malem, vt etiam consequatur
aeternam; Sic eam odisse oport-
et, ne perdat: qui enim amat
animam suam perdet eam. Vn-
de non sine mysterio Domi-
nus se ipsum iuxta expositionem
Augustini, grano frumenti com-
parauit, in terram cadenti, ni-
si granum frumenti cadens in
terram mortuum fuerit, ipsum
solum manet, si autem mortuum
fuerit, multum fructum affert:
Neque enim agricola vnquam
putauit se amisisse triticum,
quod misit in terram, quin po-
tius illud sperat fore, vt suo
tempore colligat multiplicatum:
neque odisse illud dicitur, sed
amare cum falcem denticulatam
mittit in segetem; cum boum
pedibus conculcatur, trituratione
nisque pondere premitur; Non
hoc odisse dicitur, sed amare;
quare non incongrue iustus quisque
potest aceruus tritici appella-
ri

Annotationes in Euangelium

Iob. 5
 ri iuxta illud, quod dixit Eli-
 phaz amicus Iob. capite 5. *Ve-*
nies, si iustus fueris, in Sepulchrū
ut seges matura suo tempore de-
messā, & ut manipulus areae in
tempore collectus; vel ut nos ha-
mus, ingredieris in abundantia
Sepulchrum, sicut infertur aceruus
6.
tritici in tempore suo. Vbi notan-
dum est virum iustum appella-
ri aceruum tritici, quia post la-
borum triturationem plenus dierum
Mat. 3
Greg.
in Dei horreum cōgregabitur,
quemadmodum dicitur Matth.
3. id quod Beatus Gregorius
lib. 6. moral. capite 19. Elegan-
ter expēdit, cum sic ait. Recte di-
citur, sicut infertur aceruus tritici
in tempore suo: frumentum enim
in segete, solet tangitur, ventis cō-
cutitur, atque ad aream dedūctum
triturationis pondere premitur, ut
à palearum connexione solvatur.
Denique relictis paleis ad horreū
ducitur. Sic anima iusti in hac vi-
ta à superno lumine illustratur, ten-
tationibus exercetur Cœlesti disci-
plinæ supposita, dum correctionis
flagella percipit, à societate carna-
lium mundior recedit; & relictis
paleis ad horreum ducitur, quia fo-
ris remanētibus erroribus, ad super-
na mansionis gaudia aterna suble-
vatur: dum enim post afflictionem,

iusti pramia patriæ Cœlestis inue-
niunt, quasi post presuras ad hor-
reum grana deferuntur. Hæc Gre-
gorius. ex quibus apparet Chri-
sti martyres aceruū tritici me-
rito appellari, quippe qui perle-
cutorum sæuitia attriti, digni
redduntur, qui in mensa Eccle-
sia, cæteris Christi fidelibus
per imitationem, edendi ap-
ponantur. Vnde & martyr Igna-
tius cum iam damnatus esset ad
bestias, ardoreq; patiendi rugi-
entes audiret leones, frumentū,
inquit, Christi sum, dentibus be-
stiarum molar, ut panis mundus
inueniatur.

Verum Beatus Laurentius
 Christi etiam panis esse cupi-
 ens, non solum cruciatibus
 moli sicut & cæteri martyres,
 sed igne etiam coqui voluit,
 ut panis mundior inueniretur:
 Sibi enim tantum crudus esse
 voluit, cæteris verò coctum,
 & assatum se exhibet mandu-
 candum; Vnde Tyranno ait,
Assatum est iam, versa, & man-
dūca. Quam obrem Rupertus
 Laurentiū appellavit vnum de
 magnis illis piscibus centū quin-
 quaginta tribus, quos Apostoli
 iubente Domino, prendiderūt;
 id quod in maximam eius glo-
 riam

riam cedit: cum enim piscibus illis significetur multitudo omnium Christi fidelium, qui Apostolica prædicatione erant capiendi. *Unus, inquit, de magnis illis piscibus, piscis magnus fuit. &c.* Vere etenim magnus, cui maximus Pontifex cum ad supplicium raperetur, maiorem prædixit de tyranno triumphum. Nos, inquit, *quasi senes, leuioris pugnae cursum recipimus, te autem quasi iuuenem manet gloriosior de tyranno triumphus.* Verè magnus, qui magna tormentorum suorum incendia superauit. Magnus, qui magnam tyranni rabiem, maiori potentia vicit: magnus denique, qui magnum Christi consilium secutus, elegit animam suam odisse in hoc mundo, ut in vitam æternam custodiret.

Notandum est autem animam hominis thesauro, corpus verò vasi fictili ab Apostolo comparari 2. ad Cor. 4. *Habemus, inquit, thesaurum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis. &c.* Laurentius ut thesaurum suum, hoc est animam, seu virtutes eius custodiret, vas luteum voluit igni probari, quemadmodum dicitur

Ecclesiastici. 27. *Vasa, figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis:* neque enim aliter vasa figuli humano vsui apta esse possunt, imò facile dissipantur. Vbi docemur nullo modo posse nos firmos, stabilesque in virtute existimari, neque thesaurum virtutis absconditum in luteis vasis posse diu custodiri, nisi eadem vasa lutea, aliqua tribulatione durentur. Quo sensu intelligendum est id, quod ait Angelus Tobiae, quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te; nimirum ut virtus patientiae tuae, tanquam thesaurus in vase fictili seruaretur: tunc enim idem Apostolus de patientis hominis virtute, tribulationis igne iam probata confidens, eum hortatur, ut securus se se in confertissimas quorum cunque laborum acies inferat. *per patientiam, inquit, curramus ad propositum nobis certamen.* Ad Hebr. 12. Hoc est, armati patientia, nullam hostium impressionem formidemus, sed in media persecutionum omnium certamina irruamus. De qua armorum inuiolabili fortitudine videtur Propheta locutus in Psalm. 17. Cum sic ait.

Eccl. 17

Tob. 12.

8

ad Hebr. 12.

Ps. 17.

Annotationes in Euangelium

9.

Præcinxisti me virgine ad bellum,
 & supplantasti insurgentes in me
 subtus me. Hoc ergo sensu acci-
 piendū videtur, id quod Chri-
 stus Dominus, ait, qui odit ani-
 mam suā in hoc mundo, in vitam
 æternam custodit eam. Quasi di-
 ceret, thesaurus est abconditus
 in vasis fictilibus, quæ oportet
 tribulationis igne decoqui, vt
 thesaurus possit custodiri; qua
 quidem doctrina edoctus incli-
 tus Martyr Laurentius, tormē-
 torum suorum incendia studuit
 superare, vt animæ thesaurum
 in corporis vase inclusum, non
 perderet custodiendo, sed, iux-
 ta Bernardi sententiam, perdē-
 do custodiret: sic enim ipse in
 sermone 30. in Cantic. Expo-
 nit sententiam Salvatoris Ioan-
 nis 12. *Qui amat animā suā perdet
 eam. Perdet eam, inquit, siue ponē-
 do, vt Martyr, siue affligendo, vt
 pœnitens; quanquam genus Mar-
 tyrij est. spiritu facta carnis morti-
 ficare, illo nimirum, quo membra
 cœduntur ferro, horrore quidē mi-
 tius, sed diuturnitate molestius. Ita
 que vult Bernardus animā hic
 accipiendam esse ambiguē, in
 priori quidem loco pro anima,
 in posteriori pro ipsa vita corpo-
 rali. Nō aliter quam apud Mat-*

thæum cap. 6. Cum Dominus
 ait, qui voluerit animā suā saluā
 facere, perdet eam. Vbi etiam ani-
 ma ambiguē accipiēda est, quasi
 dictum sit, qui voluerit animā
 suam, id est, vitam corporis,
 saluam facere, perdet eam, hoc
 est, vitam animæ. Id quod, vt
 notauit recentior quidam sæpe
 fieri solet in similibus vocabu-
 lis ambiguīs, non solum sine vi-
 tio, sed cū elegantia, & emphasi:
 Simili enim ambiguitate vsus
 est Christus Dominus Matth.
 cap. 8. Cum dixit, *sine mortuos
 sepelire mortuos suos*. Vbi primo
 loco per mortuos, intelligit om-
 nes peccatores, qui nō de Chri-
 sto, sed de huius mundi rebus
 cogitant. Ita Diuus Augustinus
 lib. 4. de Trinitate. In quo sen-
 su ait Apostolus ad Epheseos 2.
*Et vos conuiuificauit cum essetis
 mortui delictis, & peccatis vestris
 in quibus aliquando ambulastis.*
 Et ad Epheseos 5. *Surge, qui dor-
 mis, & exurge a mortuis, & illumi-
 nabit te Christus.* Et 1. ad Thim.
 5. *Nam, quæ in deliciis est, viuens
 mortua est.* In posteriori verò
 loco, cum ait, *mortuos suos*, in-
 telligit eos, qui vere mortui
 sunt; quo sensu dixit Abraham
 Gen. 22. *Date mihi ius sepulchri*

Ex Au-
 gust.
 tract.
 Si in
 Ioan.
 Bern.

vobiscum, ut sepeliā mortuū meū.

Igitur B. Laurentius pluris faciens animæ salutem, quam corporis vitam, ut illam lucrifaceret, hanc perdere non recusauit, memor Saluatoris sentie, qua dicit, qui amat animam suā perdet eam. Quantum vero Sanctus martyr sua nobis passione proficiat ad salutem, docuit B. Augustinus sermone 1. de Sancto Laurentio, ubi inter cætera sic ait. *Quis nolit ad horam vri Laurentij igne, ut æternum gehennæ non patiatur incendium? beati igitur Laurenti exemplo prouoca-*

mur ad martyrium, & accendimur ad fidem, incallescimus ad deuotionē: & si persecutoris nobis flāma de est, fidei tamen flāma non de est: ardemus quidem corpore pro Christo, sed ardemus affectu. Non subiicit mihi persecutor ignē, sed subiicit mihi desiderium Saluatoris. &c. Desiderium autem pro martyrio cōputari, docuimus supra in Annotationibus in Euangelium pro die festo Beati Antonij Olyssiponensis pagina 179. num. 7. Quod quomodo intelligendū sit, ibidē ostēdimus ex D. Tho. 22. q. 124. ar. 4.

Pro Natiuitate B. Virginis Mariæ.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Ioannis. cap. 1.

*Liber generationis Iesu Christi filij David,
filij Abraham.*

Nemo nescit necessariū esse ad æternā salutē, ut credam⁹, & cōfiteamur quia Dñs noster Iesus Christ⁹ Dei filius, Deus, & homo est. Deus ex substantia Patris ante sæcula genit⁹; homo autē ex substantia matris in sæculo natus.

quæ cū ita sint, nō incōgrue hoc loco quæri potest, cur Euāgelista Matth. solū de humana Christi generatione egerit, nullā de diuinitate ipsi⁹ faciēs mētionē? Quæstioni satisfieri potest ex D. Ambrosio in Commentarijs super Apocal. ad illa verba cap.

De eodem Christo veluti de libro in Cruce extenso, & aperto pleriq; intelligunt illud Abach. 2. *Scribe visum, & explana eam super tabulas, ut percurrat, qui legerit eam.* Vel, ut septuaginta transtulerunt, *ut persequatur, qui legit ea.* Quo loco præcipit Deus Prophetæ ut scribat librū maiusculis characteribus, illumque in tabulis explicet, ut qui legerit non hæreat, sed facile percurrat Scripturam. Qui liber super tabulas explicatus, Christus est in Cruce extensus: maiusculis literis conscriptus, id est, quam maximis virtutum exemplis, ut nemo in eis perlegendis possit hærare, sed si velit, facile lectionē persequatur, & inde sibi viuēdi normam accipiat singularem: sicut contigisse legimas Centurioni qui cū videret Christum in Cruce tanquam librum extensum, sic facile lectionem est persecutus, ut diceret; *Verè filius Dei erat homo iste.* Eandemque lectionē multi ex astantibus persecuti sunt, de quibus Lucæ. 23. dicitur quod *reuertabantur percutientes pectora sua;* idem quoque latro didicit cum exclamauit. *Domine memēto mei dum veneris in regnum tuū.*

Vnde enim didicit latro Christum crucifixum regem esse, si bique posse tūc misericordiam impetrari? Vnde Dominū esse illud, quem crucis supplicio dānatum viderat, nisi quia librum legis extensum, & apertum, hoc est Christum vidit in Cruce extendentem manus suas ad populum non credentem, sed cōtradicientem; imō mortem sibi inferentē? vnde cum hæc omnia non obstarent: quominus ipse Christus Deum Patrē alloquutus diceret, *Pater ignoce illis, quia nesciunt, quid faciunt,* ex tam clarissimo virtutis exemplo filium Dei agnouit, & ideo ait *Domine memento mei dum veneris in regnum tuum.*

Prædictum verò sensum verborum Prophetæ Abach. reddisse videtur Paraphrastes Caldaicus cum ita transtulit. *Scribe Prophetiam, & explana eam in libro legis, ut festinet ad sapientiam assequendam quicumq; legerit in ea.* Vbi per librum legis Christus accipiendus est, qui cum Patre loquens in Psalm. 39. ait. *Et legem tuam in medio cordis mei.* Eodē sensu exponi potest illud Esaia 8. *Sume tibi librum grā dē, & scribe in eo stylo hominis.* Vbi

Anotationes in Euangelium,

Vbi ad literam stylus hominis significat stylum perspicuū, & vulgare, qui ab hominibus possit intelligi. Pater igitur ætern⁹ stylo hominis scripsit in Christo virtutum omnium exemplaria, vt à quouis clarè perspicui possent ad imitandum.

Notandum est hoc loco Deū ante incarnationē Verbi, nō stylo hominis, sed stylo Angeli scribere consueuisse: difficile enim admodum intelligi poterat, & non nisi à subtilioribus, & perfectioribus, perfectū vitæ genus humilitate, patientia, inimicorum dilectione, abijsque similibus contineri. At post incarnationem, eandem doctrinam in Christo stylo hominis, id est, gradibus nobis, clarissimisq; eandē virtutum exēplis cōscripsit, vt à quouis, vel rudi, & imperito percipi possit, & ante oculos ad imitandum proponi.

Quare iure optimo Paulus ad Gal. 3. eosdem increpauit sequētib⁹ verbis. *O insensati Galatæ, quis vos facinavit non obedire veritati ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, & vobis crucifixus.* Quò loco, qui legūt, *proscriptus*, veluti Ambrosius, illud significari arbitrantur, v

que adeo Galatas de mentatis fuisse, vt existimarent fuisse Christum proscriptione damnatum, & tanquam iniquum aliquem meritò crucifixum. Qui verò legunt, *præscriptus*, sic locū interpretantur. Ante quorum oculos Christus crucifixus est, quasi liber depictus, in quo deberent per legere, non solum peccati turpitudinem, propter quam absoluendam necesse fuit ipsum crucifigi, verum etiam ipsius Dei bonitatem, sapientiā, potentiam, incredibilem in homines amorem, ac deniq; ipsius diuinitatē. *Quis ergo, inquit, vos facinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est?*

Præterea. Nisi Dominus Iesus David filius secundum carnem, esset liber notis clarissimis ita conscriptus, vt ab omnibus per legi posset diuinitas eius, nec ipse à pastoribus agnosceretur adorandus, nec à regibus stella duce in eodem, in quo natus fuerat Præceptio tum Rex Iudeorū, tum Dñs Angelorū cum muneribus adoraretur. Algūa cousa lião naquelle liuri nho nouo, que os obrigaua a confessalo por seu Deus. Vndē

Augusti

Augustinus sermone 2. de Epyphan. ciues Hierosolymitanos in hunc modum increpauit. *Isti peregrini Christum non dum verba promentem adorauerunt, illi vero iuuenem miracula facientem crucifixerunt; quasi plus fuerit videre nouam stellam in Natiuitate fulgentem, quā solem in eius morte lugentem.*

Denique adeo verum est, quod ait Paulus ad Colloſſenſ. 2. In Christo inhabitare omnē plenitudinem diuinitatis corporaliter, vt Ioannes Apostolus eius, & Euangelista in primo capite ſui Euangelij poſtquam de generatione Chriſti æterna diſſeruit, ſimulque idem Verbum Diuinum carnem aſſumpſiſſe oſtendit, tanquam teſtis oculus eiusdem Verbi diuinitatē teſtificans dixerit, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre; plenum gratiæ, & veritatis. Quod eſt, vidimus eum tam mirabilem, & glorioſum in operibus ſe gerentem, qualem decebat eſſe vnigenitum Dei filium. Hoc enim eſt, vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre. Bem parecia ſer

filho de ſeu Pay. Quem vira o que nos vimos, logo diſſera, que hera Deos, & tinha a Deos por Pay.

Neque vero mirum videri debet Saluatorem noſtrum appellari librum, cum idem de Sanctis eius aſſirmandum ſit, quemadmodum exiſtimat beatus Gregorius ſuper capud 7.

Danielis ad illa verba, *Libri aperti ſunt, & antiquus dierum ſedit.* & cæc. Vbi ad literam agitur de extremo Dei iudicio; Aduertit enim ibi Sanctus Doctor, libros, qui tunc in iudicio aperiendi ſunt, vitas eſſe Sanctorum, ex quibus reprobi ſunt arguendi, & condemnandi. Quo ſenſu, ait Chriſtus Dominus Lucæ capite vndecimo. *Viri Niniuite ſurgent in Iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: quia poenitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ; Ecce plus quam Iona hic.* Sapientiæ etiam 4. *Condemnat autem iuſtus mortuus viuos impios.* Eodemque ſenſu accipiendū eſt id, quod ait Saluator noſter Matth. 19, *Cū ſederit filius hominis in ſede maiestatis ſuæ ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim iudicætes duodecim tribus Iſrael.*

Quæ

6.

Dan.

7.

Greg

Luc.

11.

Sap. 4

Matth.

19.

Annotationes in Euangelium

Her. Quæ verba sic à Diuo Hieronymo explicantur. *Sedebitis condemnantes duodecim tribus Israel, quia vobis credentibus illi credere noluerunt.* Cum igitur ex iustorum vita reprobi condemnandi sint, infert beatus Gregorius sanctos homines libros esse, ita dictos, quod in vnus cuiusque vita multum de Deo possit veluti in quodam libro intueri, idque clarius, & euidentius quam in cæteris creaturis.

Est & alius liber singularis, in quo diuina Maiestas maiusculis etiam characteribus, clarissimisque notis perlegatur; nimirum beatissima illa Virgo, de qua natus est Iesus. Sicut enim quia Sol præclaritatis, lucisque excellentia oculos lædit intuentium, prouisum est à natura, vt aliqua essent corpora ita clara, tersa, & transparentia, vt in illis Sol veluti translatus videretur: sic etiam, quia diuina illa Maiestas, & excellentia ab humanis oculis videri nō poterat iuxta illud Exod. 33. *Non videbit me homo & uiuet;* à Deo Optimo Maximo Authore gratiæ prouisum est, vt vna esset Virgo beatissima, in qua sola plusquam in cæteris omnibus crea-

turis Angelicis, & humanis, Christi diuinitas tanquā in quodā speculo splendidissimo reluceret; atque adeò in Matre Virgine vnigeniti Dei filij perfectiones veluti in libro nihil hæc do legeremus.

Pro huius verò veritatis maiori intelligentia notandum est ex Diuo Thoma Opusculo de Charitate Dei in fine, diuinam similitudinem diuersimode hic per gratiam, & in Cœlo per facialem visionem participari; id autem manifestum erit sequenti exemplo. Cum speculo obijcitur res aliqua, distantia rei speciem emittentis, & speculi recipientis, causat diuersitatem similitudinis: nam quo minor distantia, eo maior similitudo: vera enim, & tota facies resultat in speculo distante, sed in minus distante plenius secundū quantitatem, & ideo similis. Si ergo plura specula obijciantur alicui faciei in diuersa distantia, in omnibus illis tota facies splendet, & eius similitudo, sed inæqualiter: in eo enim, quod longius abest, minor apparet facies, in eo verò, quod propius maior, at in eo quod proximè obijcitur, æqualis est imago rei repre-

repræsentatę. Deus ergo est, qui in cordibus ipsum diligentiū imprimi speciem, & similitudinem suam, & omnis iustus per gratiam, & beatus per facialem visionem recipit in se, vt in speculo totam Dei faciem, quia Deus non habet partem, & partem; sed non recipit eam totaliter secundum totam quantitatem virtutis. In solo Dei filio resplendet diuina imago totaliter omnino, & infinite, vt est in Patre: in omni verò creatura, quæ finita est, & à Deo elongata, recipitur quidem diuina facies, & tota facies, & imago eius completa, sed nō recipitur totaliter secundum plenam eius magnitudinem propter distantiam non quidem loci, sed diuersitatis. Quo verò creatura magis appropinquat Creatori, eo efficitur speculum coniunctius, vt plenius repræsentet, & recipiat diuinam Imaginem. Sic Angeli superiores, & Sancti præstantiores, plenius recipiunt diuinam similitudinem, quam inferiores.

Deus igitur vt se repræsentaret præcipue, fecit sibi propinquissimum speculum Beatissimam Virginem Mariam, quæ

in cognoscendo, & diligendo Deū, omnem Creaturam inæstimabiliter excessit. Vide quid dixerit Beatus Bernardus. *Hæc Domine fecisti Imaginem bonitatis tuæ, quia Deo omnium propinquissima est, adeoq; proxima, vt in utero suo Dei Imaginem non participatam, sed veram, & infinitam continere valuerit.* Quia ratione etiam beatus Anselmus dixit, tali decuisse Virginem puritate nitere, qua sub Deo maior nequit intelligi, quippe quæ Deū præcipue tanquam speculū sine macula, & maxime propinquū deberet repræsentare, vt à cæteris velut in libro legeretur.

Primo igitur legere possumus in hoc beatissimo lib. hoc est in Beatissima Dei genitrice Maria, magnitudinē Dei, eiusq; immensitatem, quemadmodū disertis verbis adnotauit beatus Petrus Chrysologus sermone 104. *Tanta, inquit, est Virgo, vt quantus sit Deus satis ignoret, qui huius Virginis mentem non stupet, animum non miratur.* Secundo legenda nobis est in eodem libro, Dei misericordia, & bonitas, quemadmodum legit Bernardus ad illa verba Apoc. 12. *Signum magnum apparuit in cælo,*

Bern.

Ansel.

Petr.
Chry

9.

Bern.

Anotationes in Euāgelium

cælo, mulier amicta sole. &c. Maria, inquit, velut alterum induit solem: sicut enim ille super bonos, & malos indifferenter oritur, sic ipsa quoque præterita non discutit merita, sed omnibus se se exorabilē, omnibus clementissimam præbet: omnibus sinum misericordiæ aperit, ut de plenitudine eius accipiant vniuersi. Hinc est illa observatio Georg. Venet. tomo. 1. problematum in sacram Scripturā, sectione 5. problemate 338. Vbi observat Deū olim plena vtraque manu punire solitum; atque idcirco decem plagis Aegyptum percussisse, quia vtraque manus aperta, & extenta in decem digitos fuit super Aegyptios: vnde dictū est Exod. 8. *Digitus Dēi est hic.* Cæterum post incarnationem Verbi in utero Virginis, vtranque istam manum cohibitam; imò & in cruce validissimis clavis confixam fuisse, ne se se ad puniendum excitaret. Adde eo habitu amplexantis speciem Dei filium retulisse: hanc enim ob causam Christus brachium Patris dicitur, quia videlicet Christo, tanquam brachio, Pater in humani generis collū extento, amplexatus est mortales in utero Virginis, in signum

beneuolentiæ, & reconciliationis.

Neque verò obstat huic piæ observationi Deum iam olim Davidem, & Bersabeth adulteros, Iudam, & Thamar incestuosos, Salomonem, & alios idolatras sustinuisse; id enim Dei misericordiæ, Verboque incarnando, ac denique eiusdem Verbi Matri ex eisdem nascituræ acceptum esse referendum affirmavit beatus Anselmus, qui ob Virginis etiam natiuitatē existimat Deū pepercisse primis parentibus, qui statim occidi, imò & annihilari meruerunt; id autē minime factum fuisse, quia ex ijs beatissimam Virginem Mariam misericordiæ matrē, Deus præuiderat nascituram. Ex hac verò Anselmi sentētia apparet, in Virgine matre, tāquam in libro legi posse etiā tum filij omnipotentiam, tum matris gratiam, quæ ad filij etiā misericordiam spectat. Filij omnipotentiam, in eo quod ex tā vitiosis, impijsq; parentibus, plenam gratiæ Virginem tanquam ex spinis, & scetibus odoriferam cælo rosam procrearit, iuxta id, quod de Virginis humilitate scriptū est in Canticis canticorum cap. 2.

Dum

Geor.
Venet

Exod.
8.

10.

Dum esset rex in accubitu suo, nar-
 dus mea dedit odorem suauitatis;
 quæ verba allegorice de Virgi-
 ne accipienda sunt, quemadmo-
 dum & illa eiusdem Cantici, si-
 cut lilium inter spinas, sic amica
 mea inter filias. Virginis verò
 gratiam colligimus ex eo, quod
 antequam nasceretur, iam De-
 um primis parētibus, tum etiā,
 vt ex præsentī Euangelio con-
 stat, erga David, Bersabeth. Sa-
 lomnem, Iudam, Thamar, ali-
 osq; Virginis progenitores mi-
 sericors fuit, & patiens, prop-
 ter ipsius Virginis ex eisdem na-
 tiuitatem. Ecce, vt cunque ostē-
 dimus in hoc aureo libro Beatæ
 Virginis Mariæ, Dei omnipo-
 tentiam, immensitatem, & mi-
 sericordiam, nunc iam in eodē
 libro, Dei bonitatem ostenda-
 mus.

*Liber generationis Iesu
 Christi filij David.*

Quari solet hoc loco cur
 ab Euangelista in capite
 Genealogiæ Saluatoris, iunior
 David annumeretur, post posi-
 to Abrahamo seniore, maximè
 cum Abraham iustum, David
 autem sacra pagina testetur pec-
 catorem, idque omnibus adeo

fit notū, vt de eo dictū sit, quòd
 blasphemare fecit inimicos Domi-
 ni. Cuius facti ratio, omīssis alijs,
 ea potest assignari; Euangelistā
 nimirum Spiritu Sancto edoctū,
 peccatorē David, innocenti A-
 brahamo in Genealogia Salua-
 toris præposuisse, vt poenitens
 quisq; spem veniæ certissimam
 sibi promitteret: hac enim ra-
 tione Christus Dñs in Euange-
 lio sæpius se dicit filiū hominis,
 cū interim se filiū Dei, & vnige-
 nitū Patris, posset nominare. Id
 quod etiam Paulus ad Hebr. 2. Ad Hebr. 2.
 notasse videtur cū dixit. Non cō-
 funditur fratres eos vocare. Et ipse
 Dei filius in Ps. 21. Narrabo, in-
 quit, nomē tuū fratribus meis, Et Ps. 21
 Matth. 28. Nūtiate fratribus. Et Matt. 28.
 vt Petrus spem quoq; concipe-
 ret veniam consequendi, quan-
 uis eū negauerit, ait Angelus mu-
 lieribus, dicite fratribus eius, &
 Petro, quia præcedet vos in Gali-
 leam. Adde in confirmationem,
 Ioseph in Aegypto in figuram
 huius rei fratribus dixisse. Nolite
 timere. Ego sum Ioseph frater ve-
 ster quem vendidistis. Quasi di-
 ceret. Quāuis tanti sceleris me-
 mores, timere deberetis, frater-
 ni tñ sanguinis memēote, spēq;
 cōcipiētes veniē, nolite timere
 qua

Annotationes in Euangelium

qua forte ratione Esaias locutus
 rus de aduentu filij Dei in car-
 ne mortali, prius humanitatis
 ipsius, quam diuinitatis fecit mē-
 tionem. *Ascendet, ait, sicut vir-*
gultum, & sicut radix de terra si-
tienti cap. 53. Radix namque ad
 diuinitatem, virgultum ad hu-
 manitatem referendū est; alias
 minus accōmodatē Christus di-
 ceretur radix David, à quo tan-
 quam a radice originem traxit,
 dicente Euangelista, *Liber gene-*
ratione Iesu Christi filij David.
 vnde Rupertus locū exponēs,
maginificum, inquit, ac mirabile est
eius esse radicem, de cuius stirpe de-
scēdit. Itaque secundum diuini-
 tatem dictus est radix David,
 quia sicut radix vitem, aut pal-
 mitem: ita Patrem suæ carnis
 Dauidem portat Christus secū-
 dum diuinitatem. Vnde etenim
 David, & tota gēs illā, vnicuique
 Domini dici cōsuevit, nisi quia per
 fidem venturo inhærebat Chri-
 sto, qui dicit. *Ego sum vitis, & vos*
palmities. Ioan. 15. Hanc etiā ob
 causam idem propheta de Mes-
 sia venturo loquens, prius ag-
 num, quam Dominum appella-
 uit dicens, *Emitte agnum Domine*
Dominatorē terræ. Agnus enim
 ad humanitatem, quæ erat im-

molanda, Dominus vero ad di-
 uinitatem refertur, secundum,
 quam potens est mortis impe-
 rium, & peccati regnum destru-
 ere. Quauis ergo ex peccati
 recordatione Dominum time-
 re debeamus, quia tamen idem
 Dominus simul est agnus pro
 eisdem peccatis in Cruce immo-
 latus, maxima spes veniæ eo-
 rundem peccatorum nobis est
 concipienda; maximè cū idem
 agnus Dei, qui vt immolari pos-
 set non aperuit os suum, voce
 magna, hoc est, cum clamore
 valido, & lacrymis, vt loquitur
 Paulus ad Hebræ. 5. pro nobis
 postulans, exauditus est pro re-
 uerentia sua. In quam sententiā
 non minus pie, quàm deuote
 quidam dixit.

Spes mihi magna subit cum te mirissime
 Christe,

Spes mihi respicio cum mea facta, cadis.
 Speres qui metuit, morituros viuere vidi
 Spe duce, victuros spe moriente mori.

Verum ad propositam Esaiæ
 authoritatē reuertamur, appa-
 reatq, Prophetam nomine vir-
 gulti humanitatem Christi in-
 tellexisse, sicut & radicis nomi-
 ne diuinitatem ipsius ostendi-
 mus esse intelligendam. Norā-
 dum est igitur septuaginta in-
 terpretes priorem huius vatici-
 nij

nij partem, videlicet, *ascendet sicut virgultum*, longe aliter trāstulisse: Sic enim habent. *Annūtiavimus coram eo quasi puerum*, Sic ex Græco vertit Diuus Hieronymus. cur autem septuaginta ita trāstulerint, illud fuit causa, vt quibusdam placet, quod vox hebræa, pro qua vulgatus transtulit, virgultum, significat fugere, lactare, & nutrire; quā ob causam trahitur ad ramum, seu virgultum significandum, eo quod humorem fugit ab arboris radice, sicut infans ex matris ubere; itaque optime vertit Diuus Hieronymus, *virgultum*, sicut & Symachus, *ramum*. Ex hac verò obseruatione iam vides Esaiā cū dixit, *ascendet sicut virgultum coram eo*, & sicut radix, prius humanitatis in Puerō I E S V adhuc lactente meminisse, ne forte aliquis audiens Deum aduentare, timore perterritus de fuga cogitaret cum patre Adam, qui quæsitus a Deo, & vocatus respondit. *Domine vocem tuam audiui, & timui, & abscondi me*: ne igitur Deū in humanitate ad nos venientem fugeremus virgultum Propheta sonuit, seu puerum adhuc lactentē, cuius vox,

vt notauit Petrus Chrysologus, potius amorem conciliat, quam incutit timorem, *Ecce, inquit, Infans est, & sine voce: nam vagientis vox potius miseranda est, quam timenda.*

Secundo. Quod Matthæus Euāgelista Iesum dixit filiū Dauid penitentis, priusquā eū diceret filiū Abraham innocentis, factū est in gloriam, & honorem penitentium, qui semper in diuina Scriptura innocentibus anteponuntur, In cuius priuilegij figuram, ovis illa errabunda, ascendit humeros Pastoris, nonaginta nouem interim in deserto relictis. Lucæ 15. *Imposuit eam, inquit, in humeros gaudens.* Notandum est, verbum, *gaudens*: In eo enim ostenditur magna lætitia, summumque gaudium, quo gaudus est Christus in die, quo humanitatis habitum induit in B. Virginis utero, quemadmodū de eodem dicitur allegoricē in illis verbis Canticorum cap. 3. *Egredimini filia Hierusalem, & Videte Regem Salomonē in diademate, quā coronauit cum mater eius, in die solemnitatis, & lætitiæ.* Quod enim hæc verba de die incarnationis ei⁹, allegoricē

Chry

Lucæ
s.

Cāt. 3.

Annotationes in Euangelium

Greg. intelligenda sint, ostendit Gregor. his verbis. *Mater Christi Maria Virgo esse creditur, quæ coronauit eum diademate, quia humanitatē nostram ex ea ipse assumpsit; & hoc in die desponsationis factum dicitur, quia quando filius Dei humanitati diuinitatē copulauit, de redēptione nostra exultauit.* Natura ergo humana tanquam ouis, quæ perierat, à verò pastore Christo quæsitā, & inuenta, eius humeros ascendit in vtero Virginis. Quod si non erraret, nec à pastore quæreretur, nec inuenta eius humeros assēdisset; huic enim opinioni libentius assentior cū Augustino dicēte, quod *filius Dei magnus de cælo venerit Medicus, quia magnus in terra iacebat ægrotus.* nisi ergo homo ægrotaret, hoc est peccādo erraret, cur Medicus descenderet nulla causa esse videbatur, quæ admodum etiam ipse Augustinus alibi ait. *Tolle morbum nulla causa est medicinæ.*

Ex dictis infertur tertiā ratio ob quam Euangelista Christum filium David prius nominandum putauit. Nimirū, quia nulla alia fuit causa veniendi, in vteroq; virgineo carnem assumendi, nisi ut quem perditam,

hoc est, errantē hominē in caulam diuini gregis asportaret. Cuiusmodi David peccati iam poenitēs in parsona naturæ humanæ peccatricis in Psal. 118. eiusdem naturæ assumptionem sūmopere postulauerit dicens. *erravi sicut ouis, quæ periit: quære seruum tuum,* in Genealogia Saluatoris Matthæ? Primū posuit David, ut ostenderet primā veniendi causā naturāq; humanā assumendi, atq; ouē perditā quæredī, fuisse peccatores saluos facere, de quorum numero erat David. Neq; vero quia ea, quæ diximus vera sunt B. Virgo Maria de numero ouium, quas Deus quæsiuit, & inuentas redemit, excludenda est. Nō periit illa quidē; verumtamen, & maximē quæsitā, & primo inuenta est. Nesciuit vñ quā thorū in delicto, habebit nihilominus fructū in respectione animarū sanctarū. Vnde egregiē B. Bernardinus serm. 5 1. 6. 3. affirmat Christum Dñm magis venisse in carne mortali pro B. Virgine redimenda, quā pro omnibus hominibus, etiā si omnes simul cū illa conferātur; & propter hanc causam illā vocat primogenitā Redēptoris. In quā sententiam refert Gloss. in illud Cant.

Cant. 4. *Vulnerasti cor meū soror mea.* Si verò quæris quomodo redēpta, quæ nunquam fuit captiua, vel quomodo erepta, quæ nunquam lapsa? Dicendum est quod Deus redemit eam præseruatione, si non erigendo lapsam, saltem præseruando lapsuram. *Quid enim vitij, ut ait Petrus Damianus, in eius corpore, aut mente vendicare sibi potuit locum, quæ totius diuinitatis meruit esse Sacrarium?* Serm. de Natiuitate Virginis. Idem Sanctus Doctor Serm. de Annuntiatione, de eadem Beatissima Virgine sic habet. *Cū fecerit Deus omnia sua opera valde bona, hoc melius fecit consecrans sibi in ea reclinatorium aureum, in quo se post tu multus angelorum, & hominū inclinaret, & requiē inueniret. Neq; verò contemnenda sunt, quæ in laudē Deigenitricis Arator lib. 1. in act. Apost. sic ait.*

A nato formata suo mala criminis Eux
Virgo secūda fugat, nulla est iniuria sexus,
Restituit quod prima tulit.

Mala autem criminis Eux; malum culpæ intellige, quod qui-

dem ipsa Virgo fugauit, ne solis ortus, sicut loquitur Chrysipus, *Nullū ferre posset occasum.* Hoc est ne aurora illa clarissima, ex qua mūdus sperabat fore ut Sol diuinus oriretur, posset vllis peccatorū tenebris obscurari. Quare nō īmerito Ecclesia sancta, clarissimā Virginē, clarissimis confert corporib⁹ celestibus, modo eā solē, modo lunā, modo stellā nominādo: his enim solū corporibus celestibus mūdus illuminatur, hibarescit, & cōseruatur: Hæc est etiā illa fenestra, quam Deus fieri iussit in arca Noe, ut in eam ingrediētes illuminarētur. Gregor. hom. 12. in Ezechie lē Rupert. lib. 4. comēt. in Gen. c. 17. dicūt arcam istā Ecclesie figurā fuisse, extra quā nec lucē quis inueniet, nec salutē. Fenestrā perquā lux ingredit in arcā, virginē esse Mariā, de qua eadē Ecclesia lætabūda canit. *Intrent ut astra flebiles, cœli fenestra facta es.* Et iterū, *Tu regis alti ianua, tu porta lucis fulgida, datā datā p Virginē, gentes redemptæ plaudite.*

Chrysipus,

16.

Ge. 62

Greg.

In die festo B. Irenæ Virg. & mart.

A N N O T A T I O N E S

In Euangelium, Matth. 25.

Dd 2 Date

Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostras extinguuntur.

1. **O**Mnes Christi fideles, qui
 2. cor 11. bus Deus tanquā spōsus
 spiritualiter coniungitur ppter
 fidei integritatē virgines appel
 latur iuxta illud 2. ad Cor. 11.
 Apoc 12. Despondi vos vni viro virginē ca
 stā exhibere Christo. Obseruādū
 tñ est nuptiarū huiusmodi frui
 tionē semper bellū præcedere.
 Vnde Apoc. c. 12. prius dictum
 est factū, fuisse præliū magnū in
 cælo, hoc est in Ecclesia, quā di
 cere, beati, qui ad cœnā nuptiarū
 agni vocati sunt. c. 19. hinc etiam
 Apostolus Timotheū exhortās
 labora, inquit, sicut bonus miles
 Christi. ecclesia etiā sponsa agni,
 cōparatur non solū choris, sed
 Cat. 7. etiā castris. Cat. 7. quid videbis in
 sunamite, nisi choros castrorū? vbi
 notandū est coniūgi choros cū
 castris. Chorus multitudo est
 exultantiū, canentiū, choreasq;
 ducentiū; dicitur autē chorus
 castrorū n̄ castra chororū: quia
 Iosue cap. 8. ex castris chori fiūt, hoc est nu
 ptiarū exultationē pugna præ
 cedit. Nec verò quæcūq; pugna
 sufficit, sed boni tantū militis,

qui nec vnquam arma deponit,
 nec semel, aut cœpius vicisse cō
 tētus est, sed vsq; in finē in victo
 ria perseuerat. id autē expressū
 fuisse videtur in tit. Ps. 4. & alio
 rū, qui inscribūtur, in finē, seu vi
 ctoria, vel ad victorē. vt signifi
 cetur præconia victoriarum, de
 quib; in illis Psalmis agitur, non
 conuenire nisi in eum, qui vs
 que in finem vicerit, Ideoque
 Apocalipsis capite secundo, Nō
 dicitur qui vicit dabo edere, sed
 vincēti dabo, hoc est, ei, qui sem
 per vincit.

Ad huiusmodi verō pugnam
 iubet nos Apostolus indui arma
 lucis, operaque abijcere tene
 brarum. ad Roma. 13. Abijcia
 mus, inquit, opera tenebrarum,
 & induamur arma lucis: sicut in
 die honeste ambulemus. Opera te
 nebrarum peccata intellige, vel
 quia privata sunt lumine ratio
 nis, quo illustrari debent huma
 na opera, vel quia in tene
 bris fiunt. Abijcere autem si
 gnificat aliquid à se projicere
 cum contemptu, & indignatio
 ne;

ne; quo eodem modo opera te-
nebrarum, hoc est peccata à no-
bis abijcienda sunt. Inducimur
etiam ad sumenda arma locis,
hoc est virtutes, quæ ut ait D.
Thomas, *Arma dicuntur in quã-
tum nos muniunt, secundum quod
dicitur ad Ephes. Ultimo. induite
vos armaturam Dei, ut possitis
stare aduersus insidias diaboli. Nō
est autē prætereundū id, quod
sequitur, sicut in die honestè am-
blemus: hoc enim, inquit D. Tho-
mas, diei congruere videtur. Pri-
mò quædam honestas: nam in die
unusquisque se componere studet,
ut coram alijs honestus appareat.
Secundo. homo in die ambulat, non
in nocte, cum ergo ait, ambule-
mus, exhortatur ad virtutis vsū,
& profectum. Vnde & Ioann.
12. dicitur, *ambulate dum lucem
habetis. ambulate, dixit, quia non
proficere, deficere est.**

Huiusmodi defectum patie-
bantur quinque ille Virgines fa-
tux, quæ prudentibus dixerūt,
date nobis de oleo vestro, quia lam-
pades nostræ extinguuntur. Meri-
tò enim de lampadarum extin-
ctione dolent, quæ oleum inde-
ficiens, quod super infunderēt,
parare neglexerunt. Vnde in
libro Prouerb. cap. 10. dicitur,

egestate operata est manus remissa
manus autem fortium, diuitias pa-
rat. Et ut ibidem dicitur, qui con-
gregat in messe filius sapiens est:
qui autem stertit aestate, filius con-
fusionis. Vnde beatus Hierony-
mus super id, quod fatux Virgi-
nes dixerunt, date nobis de oleo
vestro, quæ lampadet, inquit, suas
queruntur extinguui, ostendunt eas
ex parte lucere: & tamen non ha-
bent lumen indeficiens, nec opera
perpetua. Siquis igitur habet ani-
mam virginalem, & amator est
pudicitæ, non debet mediocribus
esse contentus, quæ citò exolescunt,
& exorto chasmate, hoc est, hiatu
seu scissura, arefiunt: sed perfe-
ctas virtutes sequatur, & lumen
habeat sempiternum.

Eundem virtutis defectum
nequando incurrere posset spō-
sa, sic sponsus alloquitur. Cāt.
1. *Trahe me post te curremus, in odo-
rem inguentorum tuorum, Super*
quibus verbis Bernardus serm. 21. in Cāt. *Quid mirum, inquit,
si indiget trahi, quæ post gigantem
currit? quæ comprehendere nititur
eum, qui salit in montibus, & col-
les transilit: Velociter enim cur-
rit sermo eius? non valet, ex a quo
currere: non potest pari cum illo ce-
leritate contendere, qui exultat ut*

Annotationes in Euangelium

Hier. P. 104
Es. 27 gigas ad currēdam viam; & propterea vocat se trahi. Fessus sum, inquit, deficio, noli me deferere. Hæc Bernardus. Quæ omnia cōplexus est Dñs Hierem. 3. cum sic habet. *Patrē vocabis me, & post me ingredi non cessabis.* Hoc est, semper per imitationē meis vestisti ijs insistes, quoniā semper tibi multū super erit imitandū, sicut in Psal. 104. *Quærite. faciē eius semper.* Eodē sensu intellige illud Esai. 27. *florebit, & germinabit Israel.* Quo loco notādū est non sine mysterio prius dictum fuisse, *florebit*, quam *germinabit*, cū ē contrario plantæ prius germinare solcā tquā florere: quia videlicet iustus cū in flore est, adhuc se debet reputare in germine esse, vt conetur magis efflorescere, & in vberiorē erūpere fructū. Illud etiā significari addiderim, sancti, & religiosā animā, quæ celesti spōso placere studet cū in flore est aliquarū virtutū, eo ipso tēpore alia ex parte germinare debere, vt de nouo efflorescat, & fructū ferat. Itaq; cū quosdam flores, & fructus produxerit, debere simul in aliorū quoque bonorum operum germine pullulare, vt semper in germine, in flore, & in fructu sit.

Quā verò Deus ægerrime ferat quālibet in virtutū progressu in curiā, in ijs presertim, quorū est ad perfectionis apicē aspirare, intelligi potest ex illis verbis Apoc. 2. ad Episcopū Ephes. *Sustinuisti propter nomē meū, & non defecisti, sed habeo aduersum te pauca, quod charitatē tuam primam reliquisti. Memor esto vnde excideris, & age pœnitētiā, & prima opera fac: sin autē venio tibi cito, & mouebo candelabrū tuū de loco suo.* Quib⁹ verbis De⁹ acerbe inuehitur in Episcopū, quod nō nihil de primæ charitatis ardore remisisset, & vt existimat Ricardus nimis secure vixisset, quædāq; oscitanter egisset, atq; à culmine perfectionis, ad inferiorē virtutis gradū per in curiā sit delapsus. quod si De⁹ Ephes. Episcopū tanta redargutione dignū existimauit, nō quod charitatē amiserit, sed quod de ipsi⁹ remisisset feruore, quanta animaduersione dignas fuisse existimandum est fatuas virgines, quæ cū extinctis lāpadibus, deficiente oleo charitatis, coelesti sponso obuiam exire voluerūt? neq; enim solū ob defectū feruoris à thalamo spōsi eijcerentur, nisi etiā bonorū operum oleū, cuius

cuius defectu charitas amitti so-
let, in lâpadibus defecisset. Ne
igitur nos simili pœna mulctemur,
Aug. serm. 15. De verbis Apostolis sic exhortantē audiamus. Sēper tibi displiceat quod es,
suis peruenire ad id, quod nō dum
es: nam vbi tibi placuisti, ibi remā-
sisti. Si autē dixeris sufficit, & pe-
rūsti. Obluiscere pręterita, noli in
ea respicere, ne ibi remaneas, vbi
respexeris: propterea enim Christus
dixit Luc. 17. Mementote vxoris
Loth. Gen. 19. In cuius rei figu-
rā in scalla Iacob nullus Ange-
lus quiescens apparuit, sed om-
nes, vel ascendētes, vel descen-
dentes, quia in virtute aut ascē-
ditur, aut descenditur quemad-
modū adnotauit B. Bernardus
Epist. 91. Solus Deus, inquit, me-
lior se ipso esse non vult, quia non
potest. Vidit Iacob in scalla angelos
ascendētes, & descendētes Gen. 28.
Nūquid stantē quempiam, siue sedē-
tē? non est stare omnino in pēdulo
fragilis scalæ. Si attentes stare, ru-
as necesse est. Minimē bonus est, qui
melior esse non vult: & vbi incipis
nolle fieri melior, ibi etiam desinis
esse bon⁹. Huc pertinet illud Pro-
verb. 4. Iustorū semita quasi lux
splendēs procedit, & crescit vsq; ad
perfectā diē. Quia ergo virgines

fatuæ lucē hanc in lâpadibus
suis accensā habere nō curave-
rūt, cū prudētibus ad spōsi nu-
ptias ingeredi non mernerunt.

Da te nobis de oleo vestro.

STulta petitio: primo quia, vt Bern.
ait Bernard. Vix iustus salua-
bitur, & vix etiā sanētis iustitiæ
oleū sufficit ad salutē, quāto min⁹
& sibi, & proximis? Noē, David,
Iob, nec filiū liberabūt, sed sicut ani-
ma, quæ peccauerit ipsa morietur,
sic quæ iustitiā fecerit, ipsa saluabi-
tur. Secūdo. Stulta fuit ista peti-
tio, quia sicut ait Chrysostomus,
cum maius vicerint, in minori vi-
ctæ sūt. Rubore confūdor, & lacry-
mis, Virginem stultam audiens: eru-
besco cum audio nomen, post tale
virtutis lucrum. Vbi ad cælum euo-
larunt, vbi voluptatis flammam
conculcauerunt, tunc insipientes di-
cūtur; & verē insipientes, quod
maius cum vicissent, à minore vi-
ctæ sunt.

Tertio. Stulta fuit nimis, & in-
sipiēs illa petitio, quatenus alie-
nis meritis diuini sponsi thala-
mum consequi voluerunt: Non
enim dormientibus, & oscitantibus,
sed vigilantibus, & contra vi-
tia fortiter pugnantibus dat Dñs
præmia, & labori merces paratur,

Annotationes in Euangelium

Amb. Quemadmodum dixit Ambro-
 Apoc. sius, & annotavit Rupertus ad
 1. eum locum Apocal. 1. *Ego Ioā-
 nes frater vester, & particeps in tri-
 bulatione, & regno. Prius enim
 dixit particeps in tribulatione,
 quam in regno: quia, qui regni
 coelestis particeps esse voluerit,
 & ad diuini sponsi nuptias intro-
 duci, non alieno sudore id spe-
 ret consecuturum: sed si susti-
 nuerit, & cōregnabit. Hoc, in-
 quid, ius legale est apud coelestem
 regem: ait enim Lucæ 22. Vos estis,
 qui permansistis mecum in tētio-
 nibus meis: & ego dispono vobis
 sicut disposuit mihi Pater meus re-
 gnum; ut edatis, & bibatis super
 mensam meam in regno meo.*

Ab hoc autē legali iure, nec
 ipse Christus exemptus esse vo-
 luit, quemadmodum docuit Pe-
 trus Epist. 1. cap. *Scrutās, inquit,
 quod, & quale tempus significaret
 in eis spiritus Christi, prænuntians
 eas, quæ in Christo sūt passiones, &
 posteriores glorias. Posteriores
 dixit, id est, præcedentibus tri-
 bulationibus comparatas, sicut
 Glossa interpretatur; idemque
 docet Tertullianus de corona
 militis cap. 14. Expendēs, quod
 ait Lucas. cap. 24. de Christo
 post resurrectionem, quod sci-*

licet comederit fauum mellis
 cum discipulis. *Christus, inquit,
 fauos post fella gustauit: nec ante
 Rex gloriæ à cœlestibus salutat
 est, quam Rex Iudæorum præscrip-
 tus in Cruce, minoratus primum à
 Patre modicum quid citra angelos,
 & ita gloria, & honorare corona-
 tus.*

In eandem sententiam notā-
 da, & exponenda sunt verba illa
 Petri Apost. Epistola 1. c. 4. Cū
 sic ait. *Charissimi nolite peregrina-
 ri, in fructu qui ad tentationē vobis
 fit, quasi noui aliquid vobis con-
 tingat, sed communicantes Christi
 passionibus gaudete, ut & in reue-
 latione gloriæ eius gaudeatis exul-
 tantes. Quem locum D. Cypria-
 nus libro 4. Epistolarū; Epistol. c.
 6. Sic legit, Nolite mirari ardorē
 accidentē vobis. &c. Per feruorē
 verò seu ardorem, accipe tribu-
 lationem hoc sensu. Nolite tri-
 bulationibus commoueri, quasi
 nouis, & insolitis. Hoc est noli-
 te mirari propter tribulationes,
 quæ vobis accidunt, quasi ho-
 mines in huius modi peregrini,
 & hospites: est enim peregrino-
 rum proprium, externarum gē-
 tium mores, & opera admirari;
 ne igitur tanquam peregrinos
 vos in tribulationibus exhibea-
 tis*

ris, quasi tribulationes in virtutibus acquirendis, & conseruandis, homini Christiano nouæ sint, & insolitæ; in qua doctrina verè peregrinabatur virgines fatuæ cum de alieno lucere volentes dicebant, *Date nobis de oleo vestro. &c.*

Ne forte non sufficiat nobis, & vobis.

Prudentes Virgines prudenter responderunt dicentes, *ne forte non sufficiat nobis, & vobis.* Felices, quas fecerunt aliena pericula cautas: cum enim viderent fatuarum lampades propter olei defectum in proximo iam esse ut extinguerentur, oleum quod in vasis sibi reseruauerant, præcauentes in futurum, alijs dare renuerunt. Hoc autem parabolicè Christus Dominus discipulis prædicauit, ut ostenderet, omnibus, ad cœlestes nuptias intrare cupientibus, opus esse ad hoc diuinum, & in expugnabile, forte cōfugere; intueamur ergo, & nos sanctos Dei homines ad hoc forte, semper se recipientes ne ab hostibus expugnentur, & imprimis Bernardum, eundemque velut ducem milia spi-

ritualis sequamur: is enim in eum locum Psalmi, *Cum acceperot tempus, ego iustitias iudicabo,* Verendum, inquit, cum ad hoc ventum fuerit, ne sub tam subtili examine multæ nostræ iustitiæ (ut putatur) peccata appareant. Provisus horreo incidere in manus Dei diuētis, Vereor aspectum exploratoris illius, qui post parietem stat. Videor, & non video, Hæc Bernardus Beatus etiam Ambrosius ad virginem lapsam c. 8. Pone, inquit, te ante te, & te iam crede positam apud inferos sine fine, & ideo omnem afflictionem subire esto contenta, ut ab æterno illo igne libereris. quorsum igitur putatis sanctum Doctorem lapsam virginem ad tantam hortari pœnitentiam? nonne sufficiebat iam respicuisse, iam Deo per mandatorum obseruationem adhaesisse, ut ad agni nuptias, & vocaretur ut beata, & reciperetur ut sponsa? Sufficiebat, quidē: verum quia hoc ipsum ignoratur quandiu sponsus tardare videtur, voluit sanctus Doctor, ut post carnis lapsum, multa etiam eiusdem carnis maceratione certam faceret veniam peccatorum, ad illud tutissimum, forte cōfugiens intra quod prudētes virgines se receperant dicētes, *ne forte non sufficiat.* Super

Bern.
Amb.

Anotationes in Euangelium

per quibus verbis Chrylost. sic habet. *Ostendit quod ita futurum est terribile Dei iudiciū, ut nulla innocentia sibi confidat. Et verè quis est natus de muliere, qui credat iustum se esse inueniendū in conspectu illius, de quo ait B. Iod. c. 25. Stellæ non sunt munda in conspectu eius & cælum sine crimine non est.*

Iob.
25.

Si ergo impeccabilis natura stellarum, & cæli, quantū ad iustitiam Dei inuenitur esse peccatrix, quomodo ante eum homo apparet iustus, cuius & sine voluntate peccandi, peccatum est ipsa natura? ait enim apostolus ad Rom. 7. *Ego autē carnalis sū, sub peccato venundatus: quod enim operor non intelligo: non enim quod volo hoc ego, sed quod nolo illud ago, & iam non ego operor illud, sed quod habuit in me peccatum.* Tantus ergo erit tunc tremor omniū etiā Sanctorum, ut nemo speret se iustum inueniendum, sed magis timeat ne forte reus existat. Quomodo ergo pro peccatoribus tunc intercedant iusti, cum timeant ipsi de se? hæc Chrylostomus.

Rom.
3.

8.

Habet etiam diabolus suum, forte, intra cuius menia otiosos, negligentes, & tepidos in suam iosorum certam recipit perni-

ciem, & interitum. Est autē illud (forte sufficiet;) quanto verò sint in hoc, forte, homines periculo expositi, collige primò ex illa Domini comminatione ad Episcopum Laodicææ. *Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Dicitur enim Deus tepidū euomere ex ore, non verò ex stomacho, ut intelligas tepidū vsq; adeo ei displicere, ut eum omnino deglutire non possit, sed in ore tanquam displicentem cibum retineat, a quo stomachus abhorret. Secūdo colligitur idem periculum in tepidis hominibus, ex eo, quod hominis natura post labem originalis peccati, ubi per negligentiam torpet, facilē ad frigus peccati relabitur, quēadmodum elegantis similitudine docuit Paulus ad Hebr. 2. Cū ait. *Abundatius oportet obseruare nos ea, quæ audiui-⁹ ne fortè per effluamus.* Quo loco cōparauit Apostolus hominem vasi fictili, sūpra metaphora à vas rimā habentibus, quæ sic effluūt, ut tandē pereffluant, & nihil omnino liquoris retineant: significat igitur Apostolus incubendū maximè esse in virtutis studiū, quoniam si semel rimā aliquā habere cœperimus, toti quam

Apo.
1.

Hebr.

quam citissime perfluemus,
vniuersæq; virtutes tanquā a-
qua ex fracto vase dilabentur,

*Ite potius ad vendentes,
& emite vobis.*

IRonice dictū videt, ite potius
ad videntes: neq; enim tūc tē-
poris videntur virtutes, sed ma-
ximo nūc labore partē acquirū-
tur. *tardatū est*, inquit, Bernard.
*iam enim iustitiæ oleū nequaquam
venundatur.* Nūc ergo sufficiens
oleū nobis emendū; imō gratis
accipiendū à Deo, qui libentius
dat, quā homines accipiūt. In cu-
ius rei figurā euangelicus ille, p-
dignus surgens venit ad patrē: pa-
ter verò audiens quod veniret,
accurrens cecidit super collum eius. vbi
notandū est, quod de filio dici-
tur, *venit*, de patre verò dicitur
quod, *cucurrit*, ut significetur li-
beralitas Dei, & celeritas in lar-
giēdo; quia nimirū homo vixut
accipiat, venit, Deus autē ut lar-
giatur currit. In quē locū Basilus
hom. 57. *Solum*, inquit, *velis*, &
Deus *præcurrit*. incipit prodigus di-
cere peccavi, & pater assumit. Nāo
no deixa acabar.

D. Ioannes Chrysost. hom. 9.
De pœnitētia tom. 5. ait paupe-
res esse huius olei venditores.

Qui nam sunt, inquit, huius olei
veditores? pauperes ad eleēmosi-
nā sedentes. Et quanti emitur quā-
ti libuerit. Pretium non appono ne
obijcias inopiam. Quanti potes tātū
eme. Habes denarium eme cœlum:
non quod venale sit, sed quia Do-
minus clemens est. Non habes de-
narium? da calicem aquæ. Neque
id habes? oppresso compatere, atq;
appensam habes mercedem.

Gregorius etiam Nazianz. ^{Greg. Nazi.}
Sic in eandem sententiā excla-
mar. O miram beneficentiæ cele-
ritatem. O facilem contrahendi ra-
tionem. Hoc bonum solo volunta-
tis pretio emēdum tibi proponitur.
Eodem modo, & sensu exponit
Clemens Alex. verba illa apud
Esaïam Prophetam cap. 55. Om-
nes sitiētes venite ad quas. & qui ^{Es. 55 Clem. Alex.}
non habetis argētum properate. ad
hortatur, inquit, ad lauacrum, ad
salutem, ad illuminationem, prope
modū clamans, & dicens. Dotibi
o fili, terram, mare. Solummodo
patrem sitias, Deus tibi gratis ostē-
ditur. Hæc autem omnia supra-
dicta, iā sunt in beatissima Irenæ
virgine, & martyre ostēdenda.

*Sequuntur encomia B.
virg. & mart. Irenæ.*

Con-

Annotationes in Euangelium

Consideremus in primis huius prudentissimæ virginis animum Coelestem sponsū, coelestemq; patriam iam ab incunabilis sitientem: ea namque nobilibus parentibus Hermegio, & Eugenia nata apud Nabantiam in figne Scalabitani Conventus oppidum in Lusitania, à prima ætate Castæ, Iuliæq; amittis traditur educanda; quarum doctrina, & religione ita profecit, ut expleto ætatis, ac nouitatus sui tēpore Monasticæ professionis institutum, summa deuotione susceperit, sciens scriptum esse. *Bonum est viro cū portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se.* Solitarius intelligitur hoc loco ille, qui in sui cordi sintimo secessu eleuat se super se per contemplationem; Se inquam spiritualem, super se carnalem, quemadmodum exponit Diuus Ambrosius serm. 9. in Psalm. 119. Qui sic eundē Hieremix locum legit. *Sedebit singulariter, & si lebit, quia talit iugum graue. qui est, inquit, qui singulariter sedet nisi qui secularibus voluptatibus abdicatis, molestiarum omnium excludit tumultus?*

In huiusmodi solitudine mē-

tis virgo beatissima soli Deo placere cupiens, toto mentis affectu studebat virginem se castam exhibere Christo, cui se nuper desponsatam gloriabatur: meminerat enim scriptum in Psal. 72. *Mihi autem adherere Deo bonum est, ponere in Deo spem meā: quid enim mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei; hoc est, cui soli cor meū cultum tribuit, cum interim mūdi amatores singuli Deos suos habeant, quos venerentur, iuxta illud Pauli ad Philip. 3. De gula deditis, quorum Deus venter est.* Beata igitur Irena soli Deo adhærens, cætera omnia despiciebat. Propter quam terrenarum rerū despicientiam de ea non incongruè dici potest signum illud magnum, quod Ioanni apparuit in cælo, mulier nimirum amicta Sole, & Luna sub pedibus eius; id quod beatus Gregor. lib. 33. Moral. cap. 7. De Ecclesia interpretatur, cuius Irena membrum est. Apparuit, inquit, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius: in Sole enim illustratio veritatis, in Luna autē mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta igitur Ecclesia, quia super

Tre. 3

Amb.

Pla.

Il.

Ph.

Apo.

Greg.

per

perni luminis splendore protegitur, quasi sole vestitur, quia verò temporalia despicit, lunam sub pedibus premit. Quæ omnia, vt vides, vnicuique animæ Sanctæ, quæ ipsius Ecclesiæ est membrum accommodantur, maximèque Irenæ virgini, quæ cœlestis gratiæ lumine diuinitus illustrata veluti amicta sole cœlestium nūptiarum amore accensa, terrena omnia vt Christum lucrifaceret pro nihilo reputabat.

In libro Geneleos cap. 14. Legimus de Patriarcha Abraham, quod cum Rex Sodomorum illi offerret spolia omnia præter homines, sic ei respondit. *Leuo manum meam ad Dominum excelsum possessorem cœli, & terræ, quod à filo subtegminis vsq; ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas ego ditavi Abraham.* Hanc terrarum rerum despicientiam reperimus in Irena virgine prudentissima, cui cum Britaldus Castinæ filius terrenam substantiam, auri, argenti que copiam ingentem obtulisset, omnia pro nihilo facienda existimauit, vt vno Deo, sponsoque Christo, cui omnia sua accepta referebat, in æternum frueretur.

Non enim poterat auro, gemmisque ditari, nec generis nobilitate Britaldi decorari, nec pretiosis vestibus exornari, quæ pro vestibus sole pro corona stellis, Luna verò pro calceamento, vt superius tetigimus vtebatur.

Non est prætereūda sanctissimæ huius Virginis ardens, & pene incredibilis charitas: cum enim Deo reuelante cognouisset Britaldum eius amore improbe captum in grauissimum corporis, animique morbum incidisse, cuius à medicis ignorabatur causa, fraterna accensa charitate Irena ad eum inuiscendum se contulit, vt ægrotantē diuinis suasionibus læthali morbo liberaret. Manibus itaque super eum impositis, diuina ei virtute pristinam restituit sanitatem. Verum humani generis hostis hanc virginis charitatem, & sanctimoniam ægrè ferens, Christi sponsæ infidias machinatur: Remigius enim Monachus, cui à Cœlio Abbate Irena virgo fuerat commendata literis, & religione instruenda, cœpit virginem deperire, eamque impudicè compellare; quæ cum illum à nequissimo amore

Annotationes in Euangelium

1 3. totis viribus liberare conaretur Remigius repulsam ægerrimè ferens, maleficæ herbæ potio- nem Irenæ præbuit, eiusque v- terus itumescens iam eius fa- mam virginitatis, cunctis ad- mirantibus lædebat. Tunc Bri- taldus se à virgine cōtemptum existimans, militem adhorta- tur, ac iubet, vt Irenam, cum primum potuerit, occidat; quā ille cum ad fluminis ripam, no- cte orantem inuenisset, gladio iugulauit, corpusque eius influ- uium proiecit, anima ad dupli- cē coronam, virginitatis, & mar- tyrij in cœlum euolante, tertio Calendas Nouembr. 653, anno à Christi natiuitate. Mane autē facto, increuerat fama Irenam cū suo amatore aufugisse; Deus tamen Optimus Maximus, quæ acciderant, Coelio Abbati Vir- ginis auunculo reuelauit, qui coram omnibus factum enar- rat, & ad inquirendum Irenæ

corpus per Nabanem, & Oze- charam ad vsque Tagum per- uenit. Iuxta igitur Scalabim vel vt alter Iordanis Tagus retror- sam conuersus est, apparuitque arida vbi inuentum est sepul- chrum angelico (vt creditor) ministerio præparatum, in quo virginis corpus cōditum erat, ibidēq; tunc temporis miracu- lis editis maximè claruit. Cum autem inde sepulchrum cū cor- pore euellere conarentur, nec id vllis viribus efficere potuis- sent, reuersus fluuius sepulchrū aquis iterum operuit, cum in- terim eius anima virginalis ad cœlestes nuptias vocata cum reliquis Sanctis virginibus cœ- lesti gloria potiatur. Nos ergo fratres virginē imitantes, Chri- stum induamur, vt terrena om- nia pariter despicientes de ma- lignis spiritibus victoriam re- portantes cœlestis gloriæ pal- mam consequi mereamur.

Pro

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Matth. cap. 4.

*Ambulans Iesus iuxta mare Galilee vidit
duos fratres.*



Videre Dei, misereri
esse, ex multis sacræ
Scripturæ locis ostē
demus, & in primis

ex illo Psal. 32. *Ecce oculi Dñi
super metuentes eum, & in eis, qui
sperant super misericordia eius, &
eruat à morte animas eorum, &
alut eos in fame.* Psal. etiam 33.

Idem regius vates iustorum ani
mas mirifice in hunc modū cō
solatur. *Oculi Dñi super iustos, &
aures eius ad preces eorū.* Hoc est
ad iustos tanquā ad charissimos
filios Deus respicit, nec ab eis
vnquam oculos auertit. Que
ris ad quid? *Aures, inquit, eius
ad preces eorum.* Vtrumq; idem

Propheta duobus verbis aperte
dixit in Psalmo 24. *Respice in
me, & miserere mei.* Qua ratione
in Cant. cap. 5. Cōmendantur
oculi sponsi, columbinisq; ocu
lis comparantur cum dicitur;

*oculi eius sicut, colūbæ super riuu
los aquarum, quæ lacte sunt lotæ,
& resident iuxta fluentia plenissi
ma.* Quo loco oculi diuini spon

si, allegoricè comparantur ocu
lis columbarum, propter dona
Spiritus Sancti, quæ Deus cō
municat ijs, quos huiusmodi o
culis intuetur: Columba enim

symbolum est Spiritus Sancti,
qui Matth. 3. In specie columbæ
descēdisse dicitur. Dicuntur au
tem hæ columbæ lacte lotæ,

propter innocentiam, & puri
tatem, quæ ex ijs donis proma
nant. De eisdem oculis illud
etiam intelligendum est, quod
dicitur in Psalmo. 10. *Oculi
eius in pauperem respiciunt.* Vbi

Hieronymus, *Ad quod, inquit,
respiciunt? Ad adiuvandum A
deo autem verum est diuinam
misericordiam cum eisdem o
culis semper esse coniunctam, ut*

non

Annotationes in Euangelium

non nisi ex magnis nostris criminibus diuini oculi ad iracundiam prouocentur, iuxta illud Esaiæ cap. 3. *Nolite me constituere principem populi; ruit enim Hierusalem, & Iudæa concidit, quia lingua eorum, & ad inuentiones eorum contra Dominum, ut prouocarent oculos maiestatis eius.* Quo loco est ad literam sermo de peccato Iudæorum, quod in nece Christi susceperant, & de supplicio, quod Deus in eos, ob tam execrandum facinus vindicauit. In quem locum D. Hieronymus sic ait. *Ideo dicit nullum velle præesse populo peccatori, quia contra Dominum blasphemauerunt. atque dixerunt, tolle, crucifige eum: non habemus regem nisi Cæsarem, & clementissimum Dominum furore lingue sue ad amaritudinẽ prouocauerunt.*

Non potuit amplius peccatũ illud exaggerari, quã vt Propheta dixit Iudæos prouocasse oculos diuinę maiestatis, qui ex natura sua sunt misericordes, & non nisi vt misereantur ad aliquem conuertantur. Adde per oculos diuinę maiestatis, ipsum met Christum Dominũ intelligi posse: appellauit enim Propheta illum oculos maiestatis

Iehouah, id est patris, propter amoris illi⁹ magnitudinẽ, quo Pater Christum complectitur, eumq; tãquam suos ipsius oculos charissimũ habet. Cũ qua expositione cohæret aliorum translatio ita locum reddentiũ. Et ad inuentiones contra Dominũ ad lædẽdos oculos claritatis ipsius. Verẽ enim Iudæi cum Christũ lædebant, ipsos met oculos claritatis Iehouah, hoc est Dei Patris lædebant, quippe qui filium tanquam oculos suos diligebat. Quam eandem ob causam Paulus ad Colloss. cap. 1. Christum appellat filium dilectionis ipsius Patris, Gratias, inquit, agentes Deo, & Patri, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis sue. Potuit igitur tantum Iudæorum facinus ipsam Dei mansuetudinem, & misericordiam, ad iracundiam prouocare, cũ alias ipsius videre, misereri semper sit, id quod Euangelista Mattheus in hodierno Euangelio aperte docuit dicens. *Ambulans Iesus iuxta mare Galilię vidit duos fratres Simonem, & Andream, & ait illis. Venite post me. &c.* Vidit vt eligeret: Viderit enim Dei, vt ait Beda, eligere est, sicut eius nescire

re, reprobare est. Sicut enim, inquit illos nescit, quos reprobat, unde in fine mundi reprobis dicturus est, nescio vos unde sitis; sic videre eos dicitur, quos in aeterna praescientia elegit, sicut cuidam dictum est, cum esses sub ficu vidi te. Vidit ergo Dominus Petrum, & Andreā, quos per praeventientem gratiam in sortem Apostolatū dignos elegit. Quid ergo eisdem dixerit audiamus.

Venite post me. &c.

Sunt quidem Christi exempla perfectissima, & quae imitari minimè posse videntur, & quasi gigantis spatia, quae nemo unquam poterit perfecte sequi, quemadmodum puer non potest suo passu, passum homininis, ne dum gigantis aequare, iuxta illud poetae de puero Ascanio, sequiturque Patrem non passibus aequis. Quomodo ergo Christus Petrum, & Andreā vocat, ut sequantur, hoc est ipsam imitentur? Attendite, fratres, & neminem pigeat sequi Christum vocantem: qui enim Apostolos vocavit ut gressibus sequeretur, intus per gratiam traxit ut possint imitari. Minimè namque fieri potest ut anima in tanta infirmitate, & naturae corruptione Christum sequa-

tur, nisi trahatur iuxta id, quod ipse ait Ioan. c. 6. Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Unde sponsa in Canticis Canticorum non aliter secum sequi posse sciens ait. Traheme, post te curremus. Non dixit simpliciter te sequemur, sed post te curremus, id est, maximè, & feliciter sequemur, & miror si non dixerit post te volabimus. (Tanta est efficacia, & suauitas, qua divinus sponsus utitur in trahendis animabus ad salutem.) Hinc est quod Esaias cap. 6. Cum loquitur de concursu gentium ad fidem Christi, non solum ambulandi, vel currendi, sed volandi verbo usus est dicens. Qui sunt isti qui ut nubes volant? Adde id quod ait beatus Ambr. lib. 3. de Virginibus. Non laborat, inquit, qui Christum sequitur, cum vocet ipse laborantes dicens. Venite ad me omnes, qui laboratis, & ego reficiam vos: quando enim sequimur sponsum non laboramus iuxta illud Esaiæ. 40. Qui expectant Dominum current, & non laborabunt. Quid igitur mirum si Esaias utatur verbo volandi, cum loquitur de his, qui currendo minimè laborant? Ad confusionem verò nostram meminisse iuvabit illius Marci Tullij sen-

Ioan. 6

Esa. 6

Amb.

Es. 40

Ee tentiae

Annotationes in Euangelium

Marc. tentiæ adud Lælium. *Non sunt,*
 Tul. inquit, *audienti illi, qui virtutem*
duram, & quasi ferream esse volūt.
 Bern. Ecquis enim non confundetur
 hæc gentilis cuiusdam verba cō-
 ferens cū ijs quæ Bernardus scri-
 bit in Christi fideles male viuē-
 tes. Nunc, inquit, frustra clamat
 Christus iugum suum suauē esse,
 & onus leue, quandoquidem, &
 ab ipsis, qui Christiano censentur
 nomine, onus diaboli, & iugum car-
 nis, atq; sæcuti huius, delectabilius
 reputatur. &c. Quæ habet in eā-
 dem sententiam.

4 Quauis autem multa eorū,
 quæ Christus præcipit suapte
 natura graua esse videantur, ad
 huc tamen iugum eius suauē
 est, & onus leue ipsum sequen-
 tibus, & merito dulcescere de-
 bet si quid amari contingat:
 sunt enim onera, quæ leuitatem
 præstant sicut ait Bonauentura,
 vt alæ auibus, rotæ curribus,
 vela nauibus, pennæ sagittis.
 Suauē utique iugū, quod ope-
 ratur salutē nostram; quod etiā
 ipse Christus nobiscum portat;
 imò, & nos ipsos ferentes iugū,
 portat. Nam bos fortis in iugo
 iunctus vitulo tenero vt illum
 ad arandum assuefaciat non so-
 lum iugū portat, sed etiam ipsū

vitulum renitentem vi quadam
 trahit. Et hoc est, quod ait Esa-
 ias 26. *Omnia opera nostra opera-*
tus est nobis. Neque verò est,
 incongrua figura in primo Pa-
 ralip. lib. c. 16. vbi De⁹ dicitur iu-
 uisse, leuitas in portatione arcæ:
 ibi enim Lyranus notauit He-
 bræos asserere, quod diuina vir-
 tute arca seipsam portabat. hoc
 est sic portabatur, quod leuitæ
 nullū pondus sustinebāt. & pro
 hoc miraculo fiebat, immolatio
 illa septem taurorum, & arietū.
 Nihil igitur iniucundum, & mi-
 nus suauē à Christo Apostolis
 præcipitur cum ait, *Venite post*
me: qui enim vt veniant præci-
 pit, gratiam donabit vt sequan-
 tur.

Quia hæc gratia, qua Deus
 nos adiuuat nō solum vt seque-
 mur, sed etiam vt ne sequentes
 onus graue portare videamur,
 non nisi dono sit Spiritus Sācti,
 eadem Spiritus Sancti dona nō
 incongruē brachia appellātur,
 quibus Sanctos amplectitur se-
 quentes Christum vocantem.
 Eadem denique brachia prop-
 terea è Cœlo in terram porri-
 git Deus sicut dicitur Deutero-
 nom. 33. Quemadmodum ex-
 ponit Rupertus lib. 2. in Deute-
 ronom.

ronom. cap. 20. ait igitur textus
 Deut. 33. *facit. Non est Deus alius, ut Deus
 rectissimi ascensor cœli auxiliator
 tuus: magnificentia eius discurre-
 runt nubes: habitaculum eius sur-
 sum, & subter brachia sempiterna.*
 Quid est, inquit, Rupertus, habi-
 taculum eius sursum, & subter bra-
 chia sempiterna? nisi quod Christus
 ascendit in cœlum, sedensque ad
 dexteram patris habitat sursum, &
 exinde porrexit huc brachia sua se-
 piterna, id est, Sancti Spiritus sui
 dona fortissima? Hæceadem Dei
 proutitudo in adiuuandis, quos
 vocat in munus aliquod diffi-
 cile, & in vniuersum, quos voca-
 re non desinit ad salutem, signi-
 ficatur etiam Esaia 65. *Inuene-
 runt me, inquit, qui non quere-
 bant me: dixi Ecce ego, Ecce ego,
 ad gentem quæ nesciebat me, &
 quæ non inuocabat me. Sane non
 aliam ob causam Deus inueni-
 nitur à nō querentib⁹, nisi quia
 ipse omnibus se offert, & om-
 nes vias intercipit, ut ita in eum
 omnes, vel inscii, & impruden-
 tes incurraūt. Nec eo contentus,
 propterea clamat. Ecce ego, Ecce
 ego. Id quod etiam Christus de
 seipso significauit cum sponsus
 ait in Canticis Canticorum cap.
 2. *Ego flos campi.* Vbi Beda obser-*

uauit, non dixisse ego flos hor-
 ti: Hic enim non omnibus pa-
 tet; Sed ego flos campi, qui ōnib⁹
 expositus est, ita ut à quocun-
 que libere deserpi valeat tran-
 seunte quasi diceret, ut ait Be-
 da; *flos sum campi, quia per to-
 tius orbis latitudinem odoris mei
 gratiam innotescere cupio.* Huic
 etiam videtur Simeon allusisse
 cum Lucæ secundo, de puero
 Iesu ita cecinit. *Viderunt oculi
 mei salutare tuū, quod parasti an-
 te faciem omnium populorum.*

Beda.

Luc. 2

*Faciam vos fieri piscato-
 res hominum.*

Felix piscationis mutatio.
 Congruè de piscatoribus
 piscium, piscatores hominum
 facere voluit: quia sicut officiū
 est piscatoris, nauim ascendere,
 retia manibus tenere, & de-
 profundis gurgitibus pisces ad-
 litt⁹ trahere: Sic isti in gremio
 Ecclesiæ recepti nauim fidei as-
 cendentes retia prædicationis
 in verbo, & opere habentes, de
 amarissimis, & tenebrosis mūdi
 gurgitibus, multos homines ad
 verā lucē traxerunt, hoc est ad
 xpm, qui de se ait, *ego sū lux mūdi.*
 In verbis autē Saluatoris, quib⁹

Ee 2 Petrum

Annotations in Euangelium

Petrū, & Andream fratrem eius post se vocauit, iam aliquid ad morū cōpositionē adnotamus.

Primo notandū est sine ipso Christo Dño, qui verus hominū piscator est, nihilomino utilitatis ex piscatione euāgelica colligi posse, sicut ipse alibi dicit, *sine me nihil potestis facere*. Idēq; hoc loco innuit cū ait. *Venite post me faciam vos fieri pisces hominū.*

Hoc est, venite, & ego faciam. Quasi diceret. Vestrū est venire, meū facere. Sequimini ergo; mecū semper ambulate, & ego faciam vt piscatione vestra aliquid capiatis. Vnde & ipse Apostoli Luc. c. 5. conquerūtur quod sine magistro totā noctem laborantes nihil ceperint. Dñs autē vt insinuaret nihil utilitatis ex Apostolorū piscatione absque ipsius ope, colligi posse, suumq; esse hominū mentes ab infidelitatis errore, morūq; prauitate auertere, Apostolorū verō tantūmodo Euangelicæ prædicationis retia pandere, *mittite, inquit, in dexterā nauigij recte, & inuenietis*. Ipsi verō in verbo ei⁹ mittentes, cōpiosam pisciū multitudinē capientes, duas nauiculas impleuerūt. Hoc ipsum forte Moyses futurum præuidebat,

qui vocatus à Deo vt ad Pharaonem mitteretur annuntiaturus ei Dei omnipotentiam, educturūq; populum de medio Aegyptiorum, quasi solus hoc facere posse desperaret renuens ait, *Quis sum ego vt vadam ad Pharaonē, & educa filios Israel?* neq; prius acquieuit, quam Deus diceret. *Ego ero tecum*. Attendāt ergo diuini Verbi prædicatores timeant, tremantque Prælati animarum pisces, ne per peccatum à Christo separati, & auersi, totam huius sæculi noctem laborantes, euangelicæq; prædicationis retia mittētes nihil omnino Christo colligant utilitatis. Tunc verō sine Christo se piscari intelligent, cū propriam sectantes utilitatem, nō in dexteram nauigij retia mittunt, animarum salutem nihil curantes.

Secundo notandū est tūc aliq̃ fieri vtilē Deo animarū piscatorē, cū eadē, quæ in capturā lauit retia, manibus proprijs nititur trahere ad terram. Hoc est, si id ipsum, quod ore prædicauit, studiat opere quoque complere, ne cum alijs prædicauerit, ipse reprobis efficiat. Alias enim, inquit Chrysostom⁹

Luc. 5

Exo. 3

non

non solum non profecisti, sed & potius læsisti, meliusque esset tacere. Quare? quoniam, inquit, opus mihi fecisti impossibile. Adde prius Christum Apostolis dixisse, vos estis sal terræ, quam diceret, vos estis lux mundi. Sal enim nisi tangat non salit; lux vero à longe illuminat. In quo innuit prius nos debere manū operi admo- uere, quam alios docendo illu- minare. Tertio, obseruandum est in verbo, faciā vos fieri, nulla tenus eū debere prædicationis officiū suscipere, quem Deus nō facit: qui enim, vel seipsum fa- cit, vel alterius interuentione, & precibus sit, manifesto se pe- riculo exponit: nam qui Deum non habuit vocātem, forte, nec ipsum habebit adiuuantem in- superueniente aliqua difficul- tate, vel periculo superando; Huiusverò rei gratia sciendum est, inter ea vitæ discrimina, quæ sæpe occurrūt, esse aliqua, in quæ nos ipsos ingerimus, ali- qua verò in quæ Deus ipse ob aliquem honestum finē, & uti- lē, licet nobis ignotum, aliquan- do nos ingerit. Sic Iacob, ordi- nante Deo, fratris surripuit be- nedictionem cum maximo, ut videbatur, vitæ discrimine. Ab

his igitur periculis solet Deus suos semper milites liberare: ab illis verò minime: iustum est enim, ut qui amat periculum, pereat in illo. Ex dictis veropa- tet intellectus ad id quod scrip- tum est in lib. Sapientiæ cap. 10 de Patriarcha Iacob. Certamen forte dedit ei ut vinceret. Quan- uis enim Iacob propter benedi- ctionem illam, quam à Patre ac- ceperat, videretur in extremum vitæ discrimen adductus, dixe- rat enim Esau, Venient, luctus Patris mei, & interficiam Iacob, Quia tamen Iacob Deo ordi- nante fecerat, dicitur ibi, quod dedit ei certamen Deus, ut in eo vinceret, & non ut à fratre vinceretur.

In eo, quod legimus de Io- natha filio Saul in 1. Reg. cap. 14. vtrumque ostendemus. Is enim aggressus est castra Phylis- tinorum cum armigero suo, Deo, ut creditur, inspirante; unde nō solum est à periculo libe- ratus, sed etiam ad suos regres- sus cum maxima victoria: Alij enim cadebant ante Ionathā, alios armiger eius interficiebat. Non est autem prætereundum fig- num illud, quo Ionatas vii vo- luit, ut saluus posset impetum

Annotationes in Euangelium

facere in eos. Ecce, inquit, transimus ad viros istos: si dixerint manete donec transeamus ad vos, stemus in loco nostro, ne ascendamus ad eos: Si autem dixerint, ascende ad nos, ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris. Et hoc erit nobis signum. Ecce Ionathas noluit aliud consequendæ victoriæ signum, quam si ab illis prouocaretur, quippe qui se ultro in belli discrimina imittebant Philisthæi nescientes, an simul cum Ionatha totus Saulis ascēdisset exercitus. Nec alia ratione dixerim maximum illum Philistinorū ducem Goliath dico Philisthæum, ut legimus in 1. Reg. 17. Ab inermē, & humili David fuisse in singulari certamine occisum, quam quia toties exprobauerit Israellem, prouocans fortissimum illorum ad singulare certamen. Petrus igitur, & Andreas nullū in fide Christi prædicanda periculū formidare potuerunt, qui ad id munus à Domino vocabantur: qui enim illos ad piscationē hominū vocauerat, eosdē debuit ab omnibus, quæ in animarū piscatione oriri poterant periculis liberare: vnde & ipsi sine vlla cūctatione, intrepidique

vocantē sequuntur Dñm sicut ait Euangelista, at illi continuo relictis retibus sequuti sunt eum.

At illi continuo relictis retibus sequuti sunt eū.

VOcati continuo sequuntur, nec differūt de die in diē iuxta cōsiliū sapientis Prouerb. 27. nesciētes quid illis paritura foret superuētura dies. Periculū namq; ut ait Chrysostomus homil. 22. in 2. ad Cor. est, & metus in differēdo, salus autem certa, & secura, si nulla sit dilatio. Ne dicas erit aliquando tempus, quo conuerti licebit: Verba enim hæc Deum valde ex asperant. Hinc est illud cuiusdam & prudenter, & lepidè dictum. Qui in peccato, inquit, perseverans misericordiam petit, amicitiam petit euaginato ense, & sibi ipsi contradicit gradiens duabus vijs, & claudicans in duas partes; de quibus dicitur apud Oseam c. 10. *Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.* Notanda sunt mag-nopere verba prophetica: innuunt enim Deum ægre ferre quamcunque moram in peccatis relinquendis, diuisaque corda hominum partim in peccati dele-

delectione, partim in futura ve-
 nia impetranda. Quamobrem
 non defuit, qui diceret resiten-
 tiam rebellis voluntatis obstina-
 torum peccatorū, fuisse in causa
 & motuum principale, vt fie-
 ret sudor Christi quasi guttæ
 sanguinis decurrētis in terram.
 Vnde & Deus apud Ezechielē
 c. 24. De huiusmodi hominibus
 conqueritur sequentibus ver-
 bis. *Multo labore sudatum est, &
 non exhibit ex ea nimia rubigo eius;
 sed neque per ignem immunditia
 tua execrabilis, eò quod mundare
 te volui, & non es mundata à sor-
 dibus tuis.*

Audiamus etiam Lauren-
 tium Iustinianum eos cōdem-
 nantem, qui à Deo vocati, ad-
 hac venire detrectant. Peiores,
 inquit, sumus diabolo cum pecca-
 mus: diabolus enim nulla præcedē-
 tis alicuius peccati vindicta super-
 biēs peccauit: nos visa ei⁹ pœna cō-
 tēnentes peccamus: ille in innocen-
 tia constitutus, nos reſtituti: ille
 persistit in malitia Deo reprobatē,
 nos Deo reuocante ille: indurat⁹ ad
 puniēte, nos ad blandiēte: ille cō-
 tra no requirentē se, nos contra mo-
 vrientē pro nobis. &c. Memēto il-
 lius adolescentis, qui cum vel-
 let Christū sequi, sed prius sepe-

lire patrē, audiuit de ore ipsius
 veritatis Christi. *Sequere me, &
 demitte mortuos sepelire mortuos
 suos.* Matth. 8. & Lucæ 9. in fine. Mat. 8
 Vbi notandum est Dominum
 mortuos appellasse eos, qui vo-
 cati non statim secuti sunt. Sic
 enim in hæc verba scribit Abulē Abulē
 sis. *Vocauerat eos prædicatione, nec
 tamen credere voluerūt, Ideo mor-
 tuos vocat.* Luca etiam Euange- Luc. 9
 lista cap. 9. Narrante dicimus,
 quod cū alius Christo diceret,
*Domine sequar te; sed permitte mi-
 hi prius renuntiare his, quæ domi
 sunt;* Respondit Iesus. *Nemo
 mittens manum suam ad aratrum,
 & respiciens retro, aptus est regno
 Dei.* Vbi Basilus sic habet. Basil.
*Quod si de eo, qui renuntiare vo-
 luerat tale iudicium factum est,
 quid dicendum de alijs, qui ad pe-
 iora respicientes, vocati venire re-
 nuerunt.*

Si verò quæras cur nec Chri-
 stus illi sepelire patrem per-
 miserit, nec huic renuntiare
 his, quæ domi erant, Dico,
 ex quorundam opinione pa-
 trem illius non dum fuisse mor-
 tuum, sed cum esset in vlti-
 ma iam senectute constitutus,
 voluit adolescens ille, eius cu-
 ram habere, dum adhuc viue-
 ret,

Annotationes in Euangelium

ret, & postea eo mortuo ad Christum redire; hanc verò
 10. patrem sepeliendi facultatem à Christo non obtinuit, ne forte paterna hereditate irretitus postea non rediret. Deinde quia eundem ad prædicandum regnum Dei mittere volebat, ideoque non permisit illum implicari negotijs sæcularibus, rem familiarem patris administrando. Quod verò attinet ad alium, qui renuntiandi his, quæ domi erant licentiam petierat, eam non obtinuit propter rationem ibidem assignatam; videlicet: *nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*; quemadmodum etiam neq; vxor Loth. Cum viro suo, & filiabus meruit liberari, non alia de causa, quam quia respexit retro, quasi quæ ex Sodoma corpore recesserat, corde tamen, & voluntate adhuc ibidem remaneret.

Notandum est etiam hoc loco, id quod Dominus ait de mittente manum ad aratrum, &c. Metaphoram sumptam esse ab aratoribus, qui manu stiuam tenentes oculos habere oportet ante se intentos insulcum ut re-
 ctus sit, nec potest bonus ara-

tor esse, qui respicit intergum: sunt enim aliqua officia, quæ rectè fieri possunt, quocunq; oculos auertas: ut loquaris, ut edas, ut ambules, nihil refert quò respicias, at ut scribendo, rectos versus ducas, ut pingas, ut ares, plurimum refert. Huiusmodi regnum cælorum est. Nemo potest illuc peruenire, nisi recta tendat via. Si aliò respiciat, iam recta via non incedit. Quod quidem periculum nobis ante oculos proposuit Saluator Lucæ. 17. Cum dixit. *Mementote vxoris Loth.* Quæ, ut interpretatur Beatus Ambr. in Commentarijs eiusdè loci, quia respexit retro, perdidit naturæ suæ munus, retro enim Sathanas, retro Sodoma. Quem etiam locum tractans Rupertus lib. 6. in Gen. cap. 12. Sic ait. *Postquam Christus dixit, qui est in agro non redeat retro, continuo subiunxit, mementote vxoris Loth, ut nos tanquam sale condiret, ne negligentes essemus: neq; enim in qualemcūque statuat, sed in statuam salis versa est, ut exemplum fieret, & condimentum, unde alij salirentur.* Hoc est, cuius meminisse proficeret ad Sapientiā: Petra enim salis languentibus animalibus palatum sapidum reddit

11. dit; & edendi aviditas reparatur. His igitur admoniti, & hoc sale conditi Andreas, & Petrus fratres, cum primum à Christo vocati sunt, continuo relictis omnibus secuti sunt eum usque ad mortem, mortem autem crucis, in qua uterque pro fide Christi pendit, & quidem quod attinet ad Andreã cuius hodie dies festus toto Orbe celebratur, adeo volũtarie Cruci affixus est, ut non incõgrue ei accomodari posse videatur, id quod Esaias cap. 53. De magistro dixerat. videlicet, oblatuſ est quia ipse voluit. Quare beatus Bernardus non satis miratur huius beatissimi Apostoli animi magnitudinem in Cruce toleranda, vidẽs illum non puerilibus, sed gigantes passibus magistrum Christum fuisse secutum, Imò admiratur, quod magister ita mortẽ timere visu sit, ut fieret sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram: discipulus autem eius Andreas eandem mortem crucis ita contemplerit, ut præparatam sibi crucem amatorijs verbis in hunc modum sit allocutus. O crux, inquit, multum amabilis: & diu desiderabilis, ac iam concupiscenti animo

præparata; latus, & gaudens venio ad te. Vbi Bernardus. Homo ne, inquit, hic est, an Angelus? homo, Bern. sed melior Angelis. Timet trepidat que Christus passione, & latatur discipulus. Numquid discipulus supra magistrum? Audite modo eundem Bernardum adhuc omnia respondentem. Christi, infirmitas nostra fortitudo est: & sicut Adæ tollitur, os, & datur Eue, & repletur carne pro osse: ita inde roboratur Ecclesia, unde infirmatus est Christus. Illa ergo Christi infirmitas nostra est; hæc fortitudo Andreæ Christi est. Hæc Bernardus.

Videte quam sit verum, id quod dixerat Propheta Osee. Osee. as in persona ipsius Christi. Ego ero mors tua O mors. Reuera ipse morte sua, mortẽ ipsam superavit, sicque debilem reddidit, ut iam deinceps non possit in nos multum sæuire: nam quemadmodum apis si carnem pungit de mortua, incolumis manet, & acrior, si verò vivum mordeat corpus, aculeum amittit, & perit: sic ab Adam mors in genus hominum tanquam in morticinium squies, asperius indies, & acrius sæviebat postea verò quã in domini nostri vividissimum

Annotationes in Evangelium

1. Cor
15.
mum corpus arma obtudit, veluti apis euiscerata aculei imperum amisit, & imbecilis facta est. Vnde Apostolus 1. Cor. 15 eandem spoliata irridens, *Vbi est, inquit, mors victoria tua? Vbi stimulus tuus?* eius verò stimuli imbecilitatē Andreas pronihilo pendens, *letus, inquit, & gaudens venio ad te.* Quasi diceps. Per te huc vsque diabolus, & infernus omnes in quos sequiebas mortales recipiebat; at verò postquam in Domini mei Iesu Christi corpus dæsequire voluisti, lætus, & gaudens venio ad te, ut per te me recipiat, qui te mei causa euiscerauit ne amplius sævires.

Chry.
Beatus Ioannes Chrysostomus 5. Ad populū, nihil aliud mortem esse affirmat post Christi mortem, quam larvam contemptu dignissimam; puerorumque esse, & infantium eam timere. *Ne pueri, inquit, efficiamini sensibus, sed malia infantes sitis: etenim puerili timemus pauore mortem timentes: pueri larvas quidem timent, ignem non timent, sed si ad lucernam portari contingat, manum emittunt, & contemnendam quidem personam horrescunt, at verò timendum ignem*

non timent: sic & nos mortem timemus, quæ est larva contemptu digna, peccatum verò non timemus, quod est verè timendū. Quid igitur tandem est mors? quod est vestimentum exuere. Idem homil. 69. de morte loquens, somnus, inquit, *eares est.* Et verè quidem: nam & Christus Dominus discipulis ait Ioan. 11. *Lazarus amicus noster dormit.* Somnum autem quis vnquam timere visus est. Vnde, & amicus quidam Dei ita cecinit. *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus bene fecit tibi.* Psal. 114. Vbi mortem appellat requiem. Hinc est, quod cum quidam Monachus iam iam moriturus iaceret, circumstantesque lectum fratres ex charitate flerent, risit ille, quod cum secundo faceret & tertio, rogantibus fratribus cur hoc faceret respondit. Primo risi quia vos mortem timetis. Secundo: quia non estis parati. Tertio: quia vado ad requiem. Sanctè quidē ille, & piè, quemadmodum & quidam dixit.

Non obitus flendus, sequitur quem vita pereunns:

Vivus enim semper, qui bene vixit, erit.

Vt quid igitur beatissimus Apostolus mortem timeret, qui eā pro

14 pro somno, præteritorumque laborum requiē reputabat? cuius aculeum in carne iam Christi obtusum sciebat? cui seipsū toto vitæ suæ cursu præpararat? quam denique certo sciebat nō æternam pœnam, sed beatam, perennemq; gloriam secuturā? dicat ergo beatus Apostolus ore pleno, lætus, & gaudens venio ad te; vt per crucem recipiar, qui per crucem ab æterna morte solum timenda, redemptus sum. Quam verò sit timēda, fratres, æterna mors iam attentissime audiamus. Cum quidam religiosus vir, morti esset proximus, iam iam extremū vitæ halitum emissurus, hanc vocem fertur protulisse. Heu mihi maledicta hora, in qua religionem ingressus sum. Stupētibus cūctis, ipse paulo post hilarivultu ridens ait. Nō maledicta, sed benedicta sit. Benedicta sit quoque sanctissima Christi mater, quam semper colui, semperque dilexi. Post duas verò horas in se reuersus orantibus pro se fratribus ait. Scitote fratres, demones mihi apparuisse ad animam portandam, quos cum vidissem, alienatus à mente dixi, quæ audistis, sed statim affuit

mihi mater Dñi mei Iesu Christi Maria, quæ eos abegit, ego verò spē maximā concipiēs nisi vocē illam emittēs, qua ingressum religionis benedixi. His dictis sanctus Monachus è vita migravit.

Non potuit B. Andreas, vel mortē timere, vel demones formidare, quippe qui, & illā occiderat, & his, quoad vixit, formidini fuit. Vt autē fiat notū quomodo Andreas mortē occiderit, notandū est ex B. Ambrosio Ambr. serm. 10. in Psal. 118. Quod si Basiliscus videt te antequā illū videas, occidet te: si autē videas eū priusquā te videat, occides illū. Eodē prorsus modo, inquit, si mortē videas in hac vita illā contēplādo antequā veniat, facile de ipsa victoriā reportabis: si verò ipsa te videat antequā illam confideres, eius aculeo sauciatus miserimè peribis. Cū ergo B. Apostolus, & mortē & cætera hominis nouissima iuxta consiliū sapientis, dū vixit fuerit sepe numero contēplatus; demoni etiā nō a se, cui nunquā ille præualuerat, sed ab alijs solo verbo in Christi virtute scēpissime eiecisset, nec mortē potuit à se occisā timere, nec demones à se toties eiectos formidare. Quare eisdem

Annotationes in Euangelium

15. eisdē simul & morte contēpta dicit, *lētus, & gaudēs venio ad te.* Mirari iam desinat Bernardus tanti viri animū in Christi cruce portanda, nec iam aliquid excogitare videatur in discipulo supra magistrum: audiat, & ipse aliquid ex discipulo suo Guerrico, tum in laudem Christi, tum ad vtilitatem Andreæ, aliorumque quibus datum est gaudentes, & lætantes Dominicam crucem portare: mirabaris Apostoli lætitiā, & gaudiū in crucis morte subeunda? mirari iam desine. Lætitia, & gaudium hoc Dominicę crucis fructus est. *Ascendam, inquit, ad palmam, & apprehendam fructus eius* In quem locum sic Guerricus. *Paucis absoluit, quod & ipse exaltatus, & non sine fructu nostro passus sit.* Si verò quæris quis nā fuerit fructus, quem Dominus palmam ascendens apprehendit. Duplicem, respondebit. Redemptionem gentis, & gloriam crucis. In apprehensione, inquit, fructuum redemptionis monstratur vtilitas. Dicant ergo omnes voce magistri sui; mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini no-

stri Iesu Christi. Hæc Guerricus sermon. 2. In die Palmarum, Verum, vt de nostro aliquid Deo donante dicamus, sic habeto. Dominus Iesus solus palmam crucis ascendit, manibus, vt ita dicam, & pedibus reptās, ideo nimirum in eisdem crudelissime vulneratus est; quod solus palmam ascenderit collige ex ipsius verbis ad Patrē. *Deus meus, inquit, dereliquisti me?* Andreas verò non solus, sed velut alterum Ionatham armiger eius, antecedebat eum Christus Iesus cum eodem pugnaturus, & Crucis palmam ascensurus. Maius dicam. Andreas scala quadam, insuper, & manu ductus Crucem ascendit. Hoc est meritis ipsius Christi veluti scala firmissima nixus, exemploq; magistri veluti manu ductus, & Crucem ascendit, & mortem contempsit. Ideo lætus, & gaudens, & palmam ascendit, & cælum conscendit, in quo supra modum gaudens etiam, & lætus cum Christo regnat in iter-
num.
(?)

Pro die festo Conceptionis B. Mariæ Virg.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM

Matth. cap. i.

Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani.



Cce adest felix ille dies, in quo ferculū fecit sibi diuinus ille Rex Salomon Christus Iesus, de lignis Libani, hoc est Abraham, Isaac, Iacob, David, multisque alijs viris regia dignitate præcellentibus, de quorū progenie regali, exorta refulget Beata Virgo Maria, de qua vnigenitus Dei filius humanitatis ferculum sibi fecit, quod luce, Solis radium, puritate, aurum ipsum superaret; idq; propter filias Hierusalem, quemadmodū diuina testatur Scriptura Cant. cap. 3. Cum de Rege Salomone sic ait. *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani: columnas eius fecit argenteas: reclinatoriū aureū: ascēsum purpureū: media charitate constravit propter filias Hierusalem.*

Quo loco notandum est primò, per ferculū intelligi à quibusdam thronum, ab alijs gestatoriam cellam; per charitatem verò ipsemet Salomon intelligendus est, in media ferculi parte residens; qui figuratè, & amatorio more appellatur charitas, quòd in eo ferculo maxime pulcher, & amabilis Hierosolymitanis fēminis videretur. Vnde subditur, *propter filias Hierusalem*; quæ expositio cōfirmatur ex alia eiusdem loci translatione, quam plerique afferunt: pro eo enim, quod nos habemus, *media charitate cōstravit, transferunt, mediū tenet ipse accensus*. Sic igitur Christi humanitas ferculum fuit diuinitatis pulcherrimum, in quo Dei filius ita accensus amore ferebatur, vt amatoriè, & figuratè, ipse.

Annotationes in Euangelium,

ipsemet amor, & charitas dici potuerit, *propter filias Hierusalē*, id est, fidelium animas; tū quia ipsæ in Christi amorem incendebantur, tum quia Christus, in eo Ferculo sese supra modum amabilem exhibebat, filiarūq; Hierusalem amorē ambiebat, eamq; ob causam hoc Ferculū ascendit, hoc est humanitatem incredibili decore conspicuam, sibi copulauit: mediū enim tenet ipse accensus, seu media charitate constravit, ea videlicet, qua pro nobis passus est. Secundo notandum est, ex Beda Cōment. in Cantic. in reclinatorio aureo, adū bratam fuisse spē perpetuæ quietis, quā Christus fidelibus repromisit Matt.

Ma. 11. *11. Tollite iugum meū super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiē animabus vestris. Quod reclinatorium, aureum fecit, quia requiem nobis diuinæ visionem gloriæ coruscantem præparauit. Ratio verò cur spes Sanctorum reclinatorio aureo cōparetur ea est, quoniam Sancti omnes cū laboribus, & persecutionibus fatigantur, in hac vna spe tanquam in aureo reclinatorio conquiescunt. Est*

igitur Virgo Deifera veri Salomonis Christi Ferculum, quippe quæ, & vtero, & brachijs, & corde, toto animo, totoque corpore Christum tulit. Rex Salomon Christus, hoc sibi ferculum fecit, quo gestaretur; *Ex lignis*, id est Patriarchis illis, quos Genealogia demonstrat; Montis Libani, hoc est, Iudæi populi, fabricatum est. *Columnas habet argenteas*, id est, candidissimas summi prætij virtutes, omniq; linguarum sono celebrandas (argentum enim sonorum est) quibus animus Virginis, veluti colūnis fulciebatur, humilitatem, scilicet Virginitatē, fidem, reliquasq; huiusmodi. *Reclinatorium habet aureum*, quo aureus Virginis vterus adumbratur, in quo se Summus Rex Christus nouem mensium spatio reclinauit. O vere aureum vterum, qui aurum nobis, quo redimeremur prætij infiniti, præbuit, Ascensus reclinatorii purpureus est; Regnum adumbrat purpura; habet ergo ascensum purpureum, quia Deipra Virgo piusquam puræ omnes Creaturæ ascendit, nempe ad dignitatem reginæ Cælestis: illa enim sola Regina Cœli appellatur, &

& reuera est. Media Ferculi, id est, mediū Virginis cor, Deus charitate constravit: eximiam enim charitatem virgo habuit, quæ etiam ardentissimos Seraphinos amore superavit. Voluit autem Dominus hoc Ferculo gestari propter filias Hierusalem, id est animas fidelium, ut amore suo illas incenderet, ut redimeret, ut à Dæmonis servitute liberaret.

Ex hac verò tam admirabili Ferculi, quod Deus sibi fecit, fabricatione, hoc est, Virginis Matris generatione colligere iā licet, eam in Conceptione, omnis originalis peccati labe caruisse; primò, quia id Dei matrē maximè decebat, iuxta illud beati Augustini lib. 3. De libero arbitrio cap. 5. *Quidquid tibi, inquit, vera ratione melius occurrerit, id scias fecisse Deum, bonorum Omnium Conditorem; vera autē ratione melius occurrit, Virginem nullius peccati labe fuisse inquinatam: Id igitur Creditur par est Deum fecisse. Secundò, quia decebat aliquam esse puram creaturā, quæ per Christi merita, omnibus numeris absolutissimam innocentiam consequeretur, & ab omni, etiam*

Originalis peccati labe esset immunis; dandum ergo est hoc Deiparæ Virgini. Id etiam ordinis decor videtur postulare; Nam Christus ab originali peccato, & in causa & in effectu liber est; reliqui homines, & in causa, & in effectu sunt illi obnoxij; Virgo autem in causa habuit, in effectu caruit. Habuit in causa, quia ex Adamo solito generandi modo originem traxit; caruit verò, quia diuina gratia eo instanti, quo peccatū fuerat contrahendum, est exornata. Tertio, quia Deus voluit Corpus Virginis in genu miraculo & in partu intemeratum, & in morte incorruptū permanere; qui ergo tantam gessit corporis curam, mentis etiam curam ita gessisse parest credere, ut peccati maius dedecus ab ea pelleret, iuxta id, quod ait Bonaventura Bona. in 3. sententiarū. d. 3. q. 1. *Congruum fuit, ut mater filij Dei sic esset immaculata mente, sicut intemerata carne.* Hinc est, quod Dionysius Carthusia. li. 1. de dignitate virginis id, inquit, constat, quod tantū dedit Christus matri, quantū, tantum, ac talem filiū dare decuit genitrici suæ. Quod donū cum dare deceat

Bona.

Dion.
Cart.

Annotationes in Euangelium

16.45
 ceat, nō est cur illud nō dedis-
 se dicamus. Accedit authoritas
 Psalmi. 45. *Fluminis impetus lēti-*
ficat ciuitatem Dei, illam videli-
 cet de qua etiam dicitur, *glorio-*
sa dicta sūt de te ciuitas Dei. quid
 autē gloriosius Dei filio eiusq;
 Matri, quam quod fluminis gra-
 tiæ impetum ferre non potuit
 originale peccatum? ipsum er-
 go peccatū originale tantæ gra-
 tiæ impetus mirabiliter fugauit;
 Vnde sequitur in eodē Psalmo,
 4. *Sanctificauit tabernaculum suum*
altissimus: posuit prodiga super
terram: arcum enim dæmonis
contriuit, & confregit eius ar-
ma, & scuta combussit igne, ne
Virgini nocere vnquā posset.

16.37
Iob. 41
 Isaia etiam 37. Scriptum le-
 gimus, & fortē in figuram tan-
 ti mysterij, hæc dicit Dominus
de Rege Assyriorum; non intrabit
ciuitatem hanc, non iaciet in eam
sagittam. &c. Neq; enim is, qui
 Rex est super filios superbix, vt
 dicitur Iob. 41. In hanc Dei ciui-
 tatem intrauit: neq; in eam illius
 peccati misit sagittam. Vide ad-
 huc quid dixerit Iudith cap. 13.

Iudith.
13.
Non permisit me Dominus ancillā
suā coinquinari, sed sine pollutione
peccati reuocauit me Dñs, gauden-
tē in victoria sua, in euasione mea.

Virginis typus fuit Iudith. Non
 permisit Dominus ancillam, ma-
 tremque suam peccato vllō in-
 quinari, sed sine peccati origi-
 nalis macula concipivoloit gau-
 dentem de euasione sua, & de
 Dei filij sui victoria lætantem:
 etenim euasio à peccato, Virgi-
 nis fuit, at verò victoria, Christi
 Virginis filij, cuius præuisis me-
 ritis, peccatum victum abcessit;
 quemadmodum per mare ru-
 brum olim euasio Israelitarum
 fuit, sed victoria Dei fuit, qui
 Pharaonis exercitum maris ru-
 bri fluctibus demersit: Sic ergo
 per mare passionis sanguineum
 liberatio Virginis fuit, sed triū-
 phus Dei, qui peccatū originale,
 sanguinis Christi vndis obruit,
 antequam Virginē attingeret.
 In sequebatur Pharaon Israelitas
 & sine dubio nisi maris flucti-
 bus à Deo mirabiliter fuisset op-
 pressus, comprehendisset: si-
 milem in modum in sequebatur
 Beatam Virginē originale pec-
 catum, & nisi sanguinis Christi
 præcogniti vndis fuisset admi-
 rando auxilio præoccupatum,
 illam contaminasset; quare Bea-
 ta Virgo cum antiqua illa Ma-
 ria sorore Moysi canere potest,
 gloriose magnificatus est Domi-
 nus:

nus, & factus est mihi in salutem. Exod. 15.

Exo.
15.

Neq; tamen opponere quifquam potest, ex ijs quæ dicta sūt sequi Dei filium, qui propter filias Hierusalē humanitatis seculū ascendit, eas videlicet redempturus, non propter Virginem Matrem aduenisse, cum eam dixerimus, neque originale peccatum, à quo redimetur contraxisse, neque actuale, à quo per filij mortem esset liberanda: fuit enim Christus tū omnium hominum, tum vel maxime Virginis matris Redemptor; & Virginis quidem modo quodam multò præstantiori; præstantius quidem est à peccato aliquem liberare antequam in eum incurrat, quam eundem liberare postquam se illo contaminauit; quemadmodum præstantius est hominem antequam in lutulentas sordes incidat retinere, quam illum postquam incidit, extrahere; nā si post casum erecta est Virgo, quid maius illi contullit Deus, quam Ioanni Baptistæ, vel Hieremiæ? credendum ergo est probabiliter, virginem non cecidisse. Vnde Bonaventura. 3. dist. 3. q. 2. Ex aliorum

sententia sic ait. Alij post casum erecti sunt, virgo quasi in ipso casu sustentata est ne caderet. Sic Esther. c. 15. legimus quod Rex Assuerus festinus exilijs de solio, & sustentauit Esther vlnis suis fortè in figura, quod Deus cum videret Virginem in originale casuram sustentauit eam gratia festinus accurrens.

Esther
15.

Itaque Deus Beatissimam Virginem Mariam sic in primo conceptionis puncto armavit, vt peccati originalis telum Sanctissimam ipsius animam tangere nequiverit. Armavit (inquam) illam gratia, quam in illo primo instanti copiose cum omnibus virtutibus coniunctam largitus est. Gratia autem, aduersus peccatū originale, nulla potentiora arma esse potuerunt; nam vbi gratia adest, originale peccatū locum habere nequit. vnde in Psalm. 44. Merito de Beata Virgine dictum accipimus, *astitit Regina à dextris tuis in vestitu de aurato, circumdata varietate*; Statim enim in primo conceptionis instanti Regina nostra à dextris astitit Dei, ita vt ne punctū quidem temporis astiterit à sinistris. Tunc vestitu inuenta est gratiæ de aurato; tunc cir-

Pl. 44

Ff

cundata

Annotationes in Euangelium

Hier.

cundata est omnium virtutum varietate: D. Hieronymus in eodem Psalmo, sic verit prædicta verba; *fascijs aureis vestita est, in scutulatis ducetur ad Regē.* scutulatæ autem vestes dicuntur, quia orbibus, & scutulis distinctæ erant. Fascijs charitatis aureis in ipso Matris utero vestita est Virgo Maria, & scutulatis gratiæ vestibibus amicta. Scutulatæ autem vestes gratiæ merito appellantur, quia mille scuta peccato opponit gratia. Tot verò scuta, originalis culpæ spicula penetrare non poterunt. Vnde Cant. 4. dicitur de B. Virgine, *mille clipei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

Cant. 4

6. Ex his verò iam vides Virginem Matrē ex ijs, quos Matthæus Evangelista enumerat progenitoribus natam, rosam fuisse inter spinas sine aliqua lésione procreatam; vnde de ea, merito intelligimus encomiū illud Cant. cap. 2. *Sicut Lilium inter spinas, sic amica mea inter filias;* fuerunt enim eius progenitores peccatorū spiculis vulnerati, cum interim Beatissima Virgo scuto divinæ gratiæ protecta, illæsa omnino, tum in Conceptione, tum in Natiuita-

Cant. 2

te permaneret. In reliquis omnibus spinæ fuerunt peccatorū, in hac verò, amica simul, & Matre, vt in Lilio spina nulla, odore plena sunt omnia. Super quibus verbis Canticorum cap. 2. Notandum est, quod attinet ad allegoriam, Dei Patris, Virginisque Matris filiū Iesum Christum Dominum nostrum, quoad vixit, maximèq; in cruce pendentem, omnium nostrū peccatis veluti accutissimis quibusdā iaculis fuisse transfixum, iuxta id, quod euangelicus Propheta prædixerat dicens; *Vere langoures nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum.* &c. Quem locum duplicè habere sensum literalem, constat tum ex Matthæo Evangelista cap. 8. Tum ex prima Petri Epistola cap. 2. Primus sensus est de corporum morbis, & ægritudinibus, quas Christus erat curaturus iuxta id, quod ait Matthæus vbi supra; *Obtulerūt ei multos dæmonia habentes, & eiiciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, ut imple-retur, quod dictum est per Isaiam* Fro-

Es

Mat

Prophetam discentem, ipse infirmitates nostras accepit, & aegrotationes portauit. Secundus sensus literalis est, ut intelligatur Isaia locus de hominum peccatis, quæ Dominus Iesus super se vindicanda suscepit, ut pro eisdem satisfaceret: quem sensum tradit Diuus Petrus in prima Epistola capite secundo. Cū sic habet. Tradebat iudicanti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum ut peccatis mortui, iustitiæ vinamus, cuius liuore sanati sumus.

Notandum est autem in prædictis Isaia verbis pro eo, quod nos habemus, posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum, sic à non nullis transferri ex Hebræo, Deus incur-re fecit in eum iniquitatem omnium nostrum; ut sit sensus peccata nostra instar numerosi exercitus in Christum irruisse, & impressione facta occidisse. Itaque vnus cuiusque poena Christus in Cruce transfixus est veluti spiculo acutissimo, & lethali; in cuius figuram aries ille, quæ Deus olim ostendit Abrahamo super montem immolāndus pro filio suo Isaac, vepribus hæsisse describitur: sic enim habes

Geneseos 22. Leuauit autem Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio; appellauitque nomen loci illius Dominus videt: Unde vsque hodie dicitur in monte Dominus videbit. Fuisse verò huiusmodi arietem Christi Cruci affixi expressam figuram existimat Procopius in Commentarijs super Isaiam; & Beatus Ambrosius libro de Abraham Patriarcha capite octauo. Vbi in primis ita legit.

Ecce aries vnus suspensus cornibus in virgulto Sabec: Deinde addit. Quis significatur nisi ille, de quo scriptum est in Psalmo 184. Exaltauit cornu populi sui: cornu nostrum Christus est eleuatus, est exaltatus à terris: Hunc vidit Abraham in isto sacrificio: huius passionem aspexit, & ideo ipse Dominus ait, de eo, vidit, & gaudius est: Unde ait Scriptura vocauit Abraham nomen loci illius, Dominus videt, ut dicant hodie in monte Dominus videbit, hoc est, quod apparuerit Abraham reuelans futuram sui passionem corporis, quæ mundum redemit: demonstrans etiam genus passionis, cum suspensum ostendit cornibus arietem: Vir

Annotationes in Euangelium

gulum illud patibulum Crucis est.
Hæc Ambrosius. eodem fere
modo locum exposuit, & intel-
lexit. D. Athanas. lib. Quæstio-
num ad Antiochum, quæstione
98. quem vide. ex quibus om-
nibus iam vides Dominum no-
strum in ariete hærente vepri-
bus, figuratum, in cruceq; vul-
neratum fuisse propter iniqui-
tates nostras nullumque fuisse
8. nostrum, qui eum non transfi-
xerit peccatorum suorum spi-

culis, & spinis, quam omnes
aries ille vepribus hærens mi-
rabiliter figurabat. Unica tan-
tum fuit anima, quæ ipsum tunc
temporis recreabat, Beatissima
videlicet Virgo Maria per om-
nia immaculata, ita ut eiusdem
filius Christus Dominus noster
Cruci affixus de eadem Virgi-
ne Matre gloriabundus dicat,

*Sicut Lilium inter spinas:
sic amica mea in-
ter filios.*

*Pro die festo Beata Lucia Virginis, & martyris. Vi-
de Annotationes in Euangelium pro die festo Beata
Anna Dei genitricis Mariae Matris.*

Pro

Pro die festo Expectationis B. Mariae Virg.

ANNOTATIONES

IN ILLVD EVANGELIVM

Secundum Lucam. cap. 2.

Ecce concipies, & paries filium. &c.



Virginei partus Expectatio, hodierna celebratur festiuitate; Natiuitas videlicet admirabilis illi-

us viri, de quo Hieremias prædixerat cap. 31. *Creauit nouū Dominus super terram. Mulier circumdabit virum.* Vbi primo notandum est, ex hoc vaticinio, beatissimæ Virginis Mariæ, incōceptu Christi, illibatam virginitatem mirabiliter ostendi, cum dicitur, *nouum creauit Dominus super terram: fœmina circumdabit virū,* videlicet in vtero: Nam si ea fœmina ordinario concipiēdi modo filium erat conceptura, nihil sanè miraculi, nihilque noui esset, quod Dominus diceret se Creatorum. quare cum Dominus polliceatur se nouū quoddam admirandumq; prodigiū

effecturum, luce clarius apparet huiusmodi fœminā de qua sermo erat, conseruata omnino integritate, fuisse concepturam: Id enim emphatico circumdandi verbo Propheta explicauit; verèq; Virgo Beatissima filium vtero omni ex parte perfectè circumdedit, ipsa vndiq; clausa, & integra, quæ non à viro filiū accepit, sed intus Spiritus Sancti virtute acceptum, vtiq; vtero est virgineo circumplexa. Eius verò filius Dominus Iesus sic in virginali vtero exceptus, quoniam in primo suæ Cōceptionis instanti diuinam vidit essentiam, rationisq; vsum habuit & cumulatissimam rerum cōmuniū scientiam, vir, non atate, sed cognitione, maturitate, & prudentia appellatus est. Quæ expositio est Beati Hieronymi

Hier.

Annotationes in Evangelium.

in Comment. Super Hieremiā.

Beati.

Hanc ipsam expositionē per
sequitur D. Bernardus, serm. 30.
In Purificatione. Et secūda ho-
mil. super missus est, nouum, in-
quit, Creauit Dñs super terram. fœ-
mina circumdabit virū. quæ est hæc
fœmina? quis verò iste vir? aut si
vir, quomodo à fœmina circunda-
tus? aut si à fœmina circumdari
potest, quando vir? & ut apertius
dicam, quomodo potest simul, &
vir esse, & in utero matris? hoc
est enim virum à fœmina circun-
dari. Sed verto me ad conceptum,
partumq; Virginalē, si fortē inter-
plarima noua, ac mira, quæ ibi pro-
fectō inspicit, qui diligenter inquit-
rit, etiam hanc reperiam nouitatē.
Vir erat Iesus nec dū etiam natus;
sed sapientia, non ætate; animi vi-
gore, non viribus corporis; maturi-
tate sensuū, non corpulentia mem-
brorum. &c. Igitur circundandi
verbū hoc loco emphaticū est,
Virginitatēq; B. Mariæ in con-
ceptu apprimē explicat, quæ vi-
delicet fætū non à viro accepe-
rit, ut dictū est, sed intra se celi-
tus datū clausit in modū cir-
culi vnde quaq; integri, atq; per-
fecti, nulla vel minima scissione
violati. Quo etiā pertinet illud
pulcherrimū vallū liliorū, qui-

bus venter Virginis vndiq; valla-
tus dicitur Cāt. c. 7. illis verbis:
Venter tuus vallatus lilijs sicut
accervus tritici. Verē enim Vir-
ginis venter propter fecundita-
tē acervus tritici, propter virgi-
nitatē verò vallat⁹ dicitur lilijs,
quod liliorū vallū, atq; ceptum
nulla carnis diruit illecebra. quo
mysterio, & sensu Cant. cap. 4.
Sponsus Virginē appellauit hor-
tū conclusum, fontēq; signatū.
hortus, inquit, cōclusus, fons signa-
tus soror mea sponsa, hortus conclu-
sus, fons signatus. Vbi aduerte bis
appellari virginē hortū conclu-
sum, ut indicetur & incōceptū,
& in partu omnino clausam, in-
tegrāq; fuisse. Sic vtrunq; locū
intellexit D. Ambrosius lib. de
Institutione Virginis cap. 7.

Secundo in prædicta Hiere-
miæ Prophetia, nouū creauit Dñs
super terram, notanda sunt præ-
cedentia verba, videlicet, *usque*
quo delicijs dissolueris filia vasa?
quia creauit Dñs. &c. Quorum
præcedentium verborū talis fe-
re sensus elicitur ad morū cōpo-
sitionē, quasi diceret Propheta;
consentaneū plan e est, ut vni-
uersi mortales delicijs omnibus
abdicatis, depositisq; superiorū
temporū sceleribus, nouam vi-

Pro die festo Expectationis B. Maria Virg. 228

iterationem suscipiant, castitate colant, laxamq; ac dissolutam morum disciplinam euangelicę doctrinę perfectione deuinciant: quo tēpore Deus tantam est nouitatē effecturus, vt filiū suum hominem factū, vteri angustijs virgo concludat. Itaq; argumentatur Propheta ex Incarnatione Verbi, purissimāq; eius in Virgine conceptione, ad colendam vitę puritatē, morūq; licentiam seueriori disciplina cōprimēdam. Quo eodē argumēto vsus est Apostolus. 1. Cor. 16. vt nos in Dei amorē vehementius incitaret. *Siquis, inquit, non amat Dñm nostrū Iesum Christū, anathema Maranatha.* Quo loco anathema significat ab hominū vsu, & consuetudine segregatū, & excōmunicatū. Itaq; Paulus quodāmodo excōmunicat omnes eos, qui Christū non amāt, cuius anathematis rationē reddit cum ait, *Maranatha*, id est, Dñs iam venit; quasi diceret iuxta expositionē Caietani, quia Dñs noster iam venit, propterea amandus est, & anathema est, qui eum nōn amauerit, videlicet, qui tanto Dei amorī non responderit. Debet igitur Christi fidelis hac vna de Dñi in car-

ne aduētū assidua cogitatione, ad omnē sanctitatem, eiusdēq; Christi amorē, vehementer excitari, iuxta id, quod ait D. Chrysostom. in Cōment. eius loci. *Cogita, inquit, vel hoc vnū, & habebis idoneum ad omnem virtutē ingressum, & demoliri peccatum omne, facillimū erit.* Quo eodem argumento Paulus ad Rom. 13. Eisdē ad Christi amorem, omnēq; virtutem seclādam cohortatur dicens. *Et hoc scientes tempus, quia hora est nos iam de somno surgere: nunc enim propior est nostra salus, quam cū credidimus.* Quę verba D. Thom. referēda existimat ad salutem, quā Christus suo primō aduentu effecit, Apostolumque loqui ex persona omnium fidelīū, qui ab initio mundi extiterunt; qui quo magis incarnationis tēpus appropinquabat, ardentiori studio ad omne genus probitatis, virtutumque perfectionem aspirabāt, seseque ipsi inuicem ad sanctitatem toto pectore amplectēdam ijs verbis adhortabantur, ac si dicerent: Par est iam nos de pręteritę socordię, negligentięque somno excitari, atq; in virtutē omni studio, conatuque incubere, siquidē propior

Chry

ad Ro
ma. 13

Theo.

Annotationes in Euangelium

est iam nostri seruatoris aduentus, quā n cum eum à principio mundi venturum credidimus. Scio alios eadē Pauli verba de secundo Christi aduentu explicare, sed D. Thomæ expositio cum Ecclesiæ cōsuetudine cohæret, quæ eum locū Pauli ante
 3. primi aduentus repræsentationem nobis proponit legendū, quemadmodum idem D. Thomas annotauit.

Neque verò Apostolus tantū ex Christi aduentu ad morum compositionem arguatur, sed etiam Esaias cap. 56. in persona Domini sic ait. *Hæc dicit Dominus. Custodite iudiciū, & facite iustitiam, quia iuxta est salus mea ut veniat, & iustitia mea ut reueletur.* Quem locū de aduentu Messię accipiendum docuerunt septuaginta cū pro salute, *salutare*, transtulerunt, quo nomine sæpe Christus in diuinis literis censetur.

Hanc eandem Conceptionis Virgineæ nouitatem prædixerat Isaias Propheta cap. 7. dicens. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* &c. Quæ verba prophetica Mariæ Virgini, de qua Isaias locutus fuerat, in memoriam reuocanda proponuntur

à Gabriele Archāgelo, qui missus à Deo in ciuitatem Galileæ ad eandem Virginem ait, *Ecce concipies, & paries filium.* &c. ut quæ experimento comperisset se Virginem concepisse, eadem quoque firmiter speraret, se iuxta eandem Isaiæ Prophetiam, Virginem parituram.

Possunt autem huius diuinæ dispositionis, videlicet quod Virgo Deigenitrix, & Virgo conciperet, & Virgo eadē pareret afferri rationes. Prima, quia non decebat Dei verbum priuare Matrem integritate, quam facile seruare poterat, perficere, & consecrare, cum esset Deus. Vnde Ignatius Epist. 13 ad Heronem, decebat, inquit, Creatore non consueto, sed peregrino, & admirando vii partu, ut pote omnium opificem. Et August. serm. 3. de Natiuitate ait hoc modo fuisse natum Christum Dominum, ut eum hominem testaretur parus humanus, & Deum probaret eterna Virginitas Matris, Leo etiā Papa serm. 1. de Nariuitate sic ait. *Noua Natiuitate genitus, est natus ex Virgine, sine matērnæ integritatis iniuria, quia futurum hominem Saluatorem talis ortus decebat, qui & in se haberet humanā substantiā*

Pro die festo Expectationis. B. Maria Virg. 229

naturam, & humanæ carnis inquit
namēta nesciret. Et Paulo Apost.
oportuit, ut primam genitricis inte-
gritatem nascens incorruptio custo-
diret, & complacitum sibi claustrū
pudoris, & sanctitatis hospitium
diuini Spiritus virtus infusa serua-
ret, quæ statuerat deiecta erigere,
confracta soli dare, & superandis
carnis illecebris multiplicatam pu-
dicitiam, ut Virginitas, quæ in alijs
salua non poterat esse generādo, fie-
ret in alijs imitabilis cōfitendo re-
nascendo. Quibus vltimis verbis
Greg. Naz. aliam coniecturam indicat, quā
attigit etiam Gregor. Nazianze-
nus oratione 38. de Natiuitate
dicens. Christus ex Virgine; mulie-
ris Virginitatem colite, ut Matres
Christi esse possitis. &c. Quo sen-
su dictum accipimus à Christo
Domino apud Matth. 11. Quæ
est mater mea, & qui sunt fratres
mei? Et extendens manum in dis-
cipulos suos dixit. Ecce mater mea,
& fratres mei: quicunque enim fe-
cerit voluntatem Patris mei, qui
in cælis est, ipse meus frater, & so-
ror, & mater mea est. Vbi Am-
brosius, neque, inquit, iniurio re-
futantur parentes; sed religiosiores
copula mentium docentur esse, quā
corporum. In eandem sententiā
Hylarius scribit. Formam inquit,

seipsum vniuersis agendi, sentien-
diq; constituens, propinquitatum
omnium ius, atque nomen, iam nō
de conditione nascendi, sed de Ec-
clesiæ communione retinendum.
Vbi iam vides docuisse Domi-
num in prædictis verbis, posse
vnumquemque nostrum & fra-
trem, & matrem esse ipsius; quā
quidem cum Christo coniun-
ctionem spiritualē, ipse met car-
nalibus parentibus præferendā
esse insinuat Lucæ cap. 11. Cum
enim mulier quædam extollēs
vocem de turba diceret, Beatus
Venter qui te portauit, ipse respō-
dens ait, quinimo, beati, qui au-
diunt Verbum Dei, & custodiunt
illud, non negans beatum ven-
trem, sed mentem beatiorē af-
firmans, quæ audit verbum Dei,
& custodit illud; nec alios ma-
tri, sed matrem matri præferēs;
matrem audientem, & custo-
dientem verbum Dei, matri in
vtero gestanti, atq; lactanti. Ve-
rum iam ad Angelum nuncian-
tem, imo ad Virginem modum
Conceptionis interrogantē re-
uertamur.

Quomodo fiet istud, quo-
niam virū non cognos-
co.

Or-

Annotationes in Euangelium

5
Beda,

Es. 53

Iusti.

ena.

Ordinē obsequij, cui sub-
datur inquiri, nō autē ef-
flagitat signū cui credat: neque
enim, ut ait Beda, decebat electā
generando Deo Virgine dubiā dif-
fidentia, sed prudentia cautā existe-
re, quia nec facile poterat homo my-
sterium, quod in Deo manebat à se-
culis absconditum nosse. Ita sanē
absconditū, ut iuxta multorum
Patrū expositionem de eo Pro-
pheta Esaias per admirationem
dixerit, *generationem eius quis e-
narrabit?* Id, quod facile osten-
ditur: si enim Christus ordina-
ria ratione natus ex Matre fuisset,
non erat cur Esaias per ad-
mirationē diceret, *generationem
eius quis enarrabit?* facile namq;
eius generatio posset explicari,
si sicut alij homines fuisset gene-
ratus. Itaq; Prophetę admiratio
euincit tēporalē Christi genera-
tionem diuina altissimi virtute
perfectā in Virgine fuisse. Sic in-
terpretatus est locū Esaię, in pri-
mis Iustinianus in Dialogo cū
Triphone aduersus Iudæos, ver-
bū, inquit, quo Esaias usus est: *ge-
nus eius quis exponet?* quod Vita
eius à terra auferetur (Sic enim le-
git) num tibi videtur dictū quasi
eius, qui non ex hominibus genus
habet? D. etiam Athanasius lib.

de Incarnatione Verbi, eiusq;
corporali ad nos aduentu, nati-
uitatē, inquit, *eius quis enarrabit?*
hic est, qui ex Virgine prodijt & ut
homo in terris apparuit, & cuius
in enarrabilis secundum carnem
natiuitas censetur: Non enim est,
qui patrem eius carnalem dicat, cū
non ex virō, sed ex Virgine sola,
corpus eius ortum trahat. D. Chry-
sostomus homil, de Ioanne Ba-
ptista, *generationem, inquit, eius
quis enarrabit?* hoc nobis ostendit
quoniam natus quidem sit, sed quo
modo natus sit ignoramus.

Vide quid etiam in hanc sen-
tentiā dixerit B. Bernardus ser-
mone primo in vigilia Natiui-
tatis. O partus solus sine dolore, so-
lus nescius pudoris, corruptionis
ignotus, non reserās, sed consecrās
virginalis vteri tēplū. O natiuitas
supra naturā, sed pro natura miracu-
li excellentiā superās. sed reparans
virtute mysterij. fratres generatio-
nē istam quis enarrabit? Angelus
nūtiat, virtus altissimi abūbrat, su-
peruenit Spiritus, & Virgo credit,
fide concipit, Virgo parturit, Virgo
permanet, quis non miretur? Nasci-
tur altissimi filius, Deus de Deo, ge-
nit⁹ ante secula, nascitur Verbum in-
fans, quis vel satis miretur? &c.
Quid plura? adeo inenarrabilis
est

Pro die festo Expectationis B. Mariae Virg. 130

est temporales etiā Christi gene-
ratio, ut & nuncius Gabriel my-
steriū tā ignar⁹ nihil aliud respō-
derit Virgini quærēti, quomodo
fiet istud, quā quod Spiritus Sā-
ctus in eam esset superuēturus,
eadēq; Virgo altissimi virtute
esset obūbranda, Spiritus Sāctus,
inquit, superueniet in te, & virtus
altissimi obūbrabit tibi. Huius igi-
tur inenarrabilis admirādiq; par-
tus diem vidēdi, beatissima Vir-
go ardētissimo desiderio tene-
batur, quod quidē desiderium vi-
dendi Christū natū, Ecclesia Ro-
mana sub nomine Expectatio-
nis part⁹ Virginis, hodierna die
celebrare cōsuevit; illū videlicet
diem, quo, ut loquitur B. Fulgē-
tius, creuit partu integritas, & vir-
ginitas ampliata est potius, quā fu-
gata. Illum felicissimū diē, quo,
ut notauit Maximus Episcopus
Taurinēsis hom. i. in Natiuitate
Dñi, noua fæminei sexus gloria pe-
perit Virgo; & quod vniuersa nobis
cū creatura miratur, natus est ho-
mo non per hominē procreatus; na-
scitur Christus ex Maria, ut & se-
xus fæmineus hominem daret, &
Deū proderet integritas virginalis;
Illū deniq; diē, in quo, ut ait Leo
Papa, vna cūctis lætitia cōmunis
est ratio, quia Dñs noster peccati,

mortisq; destrūctor, sicut nullū à
reatu liberū reperit, ita pro liberan-
dis omnibus venit. exultat, inquit,
Sāctus, quia appropinquat ad pal-
mam, gaudeat peccator, quia inuita-
tur adueniam, animetur gentilis,
quia vocatur ad viam. &c.

Ut verò magis elucescat quā-
ta anima alacritate, & deside-
rio, Maria Virgo diem sui par-
tus expectauerit, meminisse
oportet eam ab Ecclesia non so-
lum Matrem Christi credi, &
esse, sed Matrem quoque mise-
ricordiæ iure optimo appellari,
tum quia eum peperit, quē Pro-
pheta misericordiam appellat
dicens, *Misericordia mea, & re-
fugium, Deus meus, & liberator
meus*: tū quia incarnationis my-
sterium, & natiuitas Christi se-
cundum carnē, opus fuit mise-
ricordiæ iuxta illud Zachariæ
Luc. i. *Ad faciendam misericor-
diam cum patribus nostris, & me-
morari Testamenti sui Sancti. Et
in Cantico ipsius Virginis Ma-
riæ, Suscepit Israel puerum suum
recordatus misericordiæ suæ. Ad
quam etiam misericordiam spe-
ctauit Abac. capite tertio, cum
dixit, Cum iratus fueris, misericor-
diæ recordaberis. Hoc est, illius
misericordiæ, quā promissi de
Incar.*

Luc.
c. 1.

Abac.
c. 3.

Annotationes in Euangelium

Incarnatione filij; vt videlicet cum iratus fueris, tantæ misericordiae reconditione, suppliciū, & iram temperes. Cum igitur

7. Maria Virgo mater sit misericordiae, non potuit non eandē, velut filium charissimum sibi datum, & nobis promissum, ardēti desiderio expectare. Ade B. Virginem Matrem quoque gratiae appellari, quia nimirum eū peperit, qui est totius gratiae fons, & plenitudo; gratia ergo illam, quæ iam in vterum ipsius sicut pluuia descenderat in velus, mundo etiam cōmunicare cupiebat, vt de plenitudine eius acciperent vniuersi. Huc etiam spectat illud Esaiae 26. *Viuent mortui tui, interfecti tui resurgēt: expergissimini, & laudate, qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus.* Quo loco Propheta Christum appellat rorem, seu gratiam mortuos suscitantē: sic enim locum intelligit. Procopius: *ros, inquit, tuus est vnigenitus filius tuus, qui stillam guttis viuificantibus, mortuis tuis medicinam faciet peccatorum, quæ contraxerunt, simulque æternam vitam reddet.* Virgo igitur beatissima, huiusmodi gratiam, & rorem cœlestem, mundo in peccatis

mortuo vitam cōmunicaturū, mortuis hominibus iam ostendere gestiebat, vt eo possent infundi, simulque viuificari.

Huc etiam spectasse videtur ^{ELA} Esaias cap. 45. cum ait, *rorate cœli desuper, & nubes pluant iustū. &c.* Vbi pro eo, quod nos habemus, *rorate cœli desuper*, septuaginta transtulerunt, *exultent cœli desuper*, vt ostenderent cœlos cum rorem illum cœlestem Christum Dominum in terras effuderunt, quodammodo exultasse, ac refisse, quia scilicet, eo perfusi homines in peccatis mortui, ad gratiae vitam erant redituri, iuxta verbum Esaiae supra citatum, *Viuent mortui tui. &c.* Imò ea translatione indicare voluerunt, huius roris descensum nihil aliud fuisse, quam cœlorum, totiusque mundi letitiā, ac risum. Neq; verò id mirum videri debet, exultasse, risisseq; cœlos, cum Christum terris miserunt, quando quidem Christus ipse nihil aliud est, quam cœli, terræque risus, eam scilicet ob causam in Isaac, qui risus interpretatur, ad viuum expressus, ^{Ambr} vt docet. D. Ambrosius lib. de Isaac, & anima cap. 1. cum sic ait, *Isaac risum significat, risus autem in signe*

insigne lætitiæ est: quis autem ignorat, quod is vniuersorum lætitiæ est, qui formidolosæ mortis, vel pænore compresso, vel merore sublato, factus omnibus est remissio peccatorum? &c. Maria igitur Virgo partum virgineum expectat, quia mundi lætitiæ est, cœli, terræque; gratia, seu ros viuificans; denique, quia omnibus remissio omnium delictorum.

8. Sciebat Virgo mater in filio suo Iesu genus hominum in primo Adam dissipatum, rursus instaurandum tanquam in secundo Adam, id quod in figura, & typo ostensum est Hieremiæ cap. 18. Descendi, inquit, in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam; & dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: conuersusque fecit vas alterum sicut placuerat in oculi eius. In quo typo hominis lapsus, & instauratio exprimitur: verè enim homo, quem Deus è luto formauerat, vas erat fragile, quod tam citò fractum est, vt adhuc volente rota fractum fuisse videatur: idcirco enim dicitur, faciebat opus suum super rotam, & dissipatum est. Verum eo fracto, figulus alterum vas longè pulchrius, Christum vi-

delicet efformauit, in quo genus humanum in primo Adam dissipatum, rursus tanquam in secundo instauraretur. In què locum notanda est similitudo maxima inter figulum, dissipatum opus iterum efformantem & Deum collapsum hominem in Adamo, in Christo filio suo in Virginis utero instaurantem. Ratio verò huius similitudinis colligitur ex figuli descriptione, quæ est apud Ecclesiasticum capit. 38. Sub his verbis. Figulus Ecc. 38. sedens ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam; qui in solitudine positus est semper propter opus suum, & in numero est omnis operatio eius: in brachio suo formauit lutum, & ante pedes suos curuabit virtutem suam. Vbi notanda sunt maxime verba illa postrema, curuabit virtutem suam: quasi enim necesse fuit, vt omnipotentiam suam Deus vsque ad vltimum exerceret, & quasi curuaret, & flecteret, vt ad tantum opus efficiendum pertingeret: imò innuitur, quodammodo ipsam Dei potentiam tanti operis magnitudine curuatam fuisse, quemadmodum figulis flecti fortitudinem suam incuruando deorsum ad perfectionem operis.

Annotationes in Euangelium.

operis. Igitur Beata Virgo Maria incredibili flagrabat desiderio tantum opus videndi, illudque hominibus ostendendi, ut, qui in primo Adam fuerant diaboli inuidia dissipati, in secundo possent quotquot vellēt Dei charitate instaurari. Vnde. Aug. Beatus Augustinus sermo. 19. De Sanctis sic habet. Omnipotentis figuli man^{us}, cuius vniuersæ viæ misericordia, & veritas, quæ lumen de terra leuatum rationalis naturæ dignitate sublimauerat, sic voluit ruinam vasis fragilis reformare, ut nec peccatum hominis dimitteret impunitum, quia iustus est, nec insanabile, quia misericors est: Quod enim Dei Sapientia potuit facere Sapienter, & fortiter, voluit facere suauiter, vniens sibi infirmitatem carnis nostræ, quam primo in se sanaret, & per hanc quasi medicinalem confectionem, generi humano sanitatem restitueret; non quod non potuerit aliter fieri quantum ad peritiam, & potentiam medici, sed quia non potuit commodius antidotum procurari quantum ad completionem aegroti: Hec causa nobis specialis esse videtur cur Dei filius hominē induere voluerit, & inter homines conuersari, ut mor-

talitatem, quam à nobis acceperat, moriendo superaret, & naturam. Nostram supra primæ originis dignitatem reparatam, secum ad immortalitatem reuocaret, ut eò sequeretur humilitas gregis, quò præcessit celsitudo pastoris. Mirabile, & incomparabile genus medicine, propterquam Medicus voluit agrotare, & aegrotos, quibus salutis remedium procurabat, sua decreuit infirmitate sanare. Hæc Augustinus.

Ex ijs verò satis apparet quam verum sit, id quod Esaias prædixerat de Mariæ Virginis filio Christo Iesu, quod videlicet, paruulus natus est nobis, & Ecl. filius datus est nobis: Sic enim Angelus Pastoribus nunciauit. Ecce annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie saluator, &c. Quasi diceret, non sibi, nec nobis, sed totus vobis natus est, totus & datus. Vnde Beatus Bernardus homilia ter. Bern. tia super Misus est, nobis, inquit natus, non sibi, qui vtiq; ante tempora multo nobilius natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex Matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis & datus, quia nobis

Pro die festo Expectationis B. Mariae Virg. 232

nobis necessarius. Iam de nobis nato, & dato, faciamus ad quod natus est, & datus. Utamur nostro in nostram utilitatem; de Salvatore salutem operemur. Ecce paruulus in medio statuitur. O paruulus, paruulis desideratus. Studiamus effici sicut paruulus iste: discamus ab ipso, quia mitis est, humilis corde: nec magnus videlicet Deus, sine causa factus sit homo paruulus, ne gratis mortuus, ne in vacuū crucifixus. Discam⁹ eius humilitatem, imitemur mansuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemur passionibus, lauemur in sanguine eius, ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris quoniam ad hoc ipse natus, & datus est nobis. &c. Gratias ergo agamus Mariae Virgini, quæ filij Iesu natiuitatem non tam sibi, quam nobis ardentissimo desiderio sperabat, sciens quia paruulus natus est nobis in terris, ut magnū habere possemus in Cœlis.

Deniq; omnia Virginis Mariae vota, & desideria eò spectabant, ut Iesus filius eius paruulus iam ab omnibus videretur, sciens eius aduentu bona omnia, quæ desiderari poterant, cōtineri. Sic nimirum sponsa Ec-

clesiæ nomine, vel etiam in persona ipsius Virginis Mariae in Cant. Canticor. cap. 8. Omnium vota, ac desideria indicabat, dilectū suum his verbis allocuta, *fuge dilecte mi, & assimulare caprea, hinnuloq; ceruorū super montes aromatū;* quib⁹ verbis aduentū Missiæ postulat per carnis assumptionē ex virgine, & natiuitatē temporalē: illud namq; verbū, *fuge*, non significat, ut ab sponsa recedat, sed potius, ut veniat ea celeritate, qua currere solēt seruorū hinnuli fugientes; est q; sensus: *fuge ad me dilecte mi summa velocitate, & in isto aduentu tuo assimulare caprea, hinnuloq; ceruorū*: hæc enim animalia summam habent incurrendo celeritatem.

Neque verò solum Beata Virgo Maria, sed spiritus etiam Cœlestes optatum diem expectant gratulaturi mundo de Christi natiuitate: sic enim pastoribus eos dixisse Luca Evangelista narrante didicimus, *natus est vobis hodie Saluator.* &c. Et iterum. *Facta est cum Angelo multitudo Cœlestis exercitus laudantium Deum, & dicentium, gloria Deo in altissimis: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Quem

Cat. 8

10.

Luc. 2

Annotationes in Euangelium

Quem locum sic exponit Euthimius Laus in cœlis Deo: in terris pax; in hominibus beneplacitum patris, quod olim erat. Hoc autem est ut incarnaretur filius, ac saluaretur homo: nunc enim completum est, quod olim patri beneplacuit, seu quod definiuit, ac voluit. Theophil. Phil. angelorum verba intelligit, ut sensus sit. *Gloria Deo, pax est hominibus: Cum enim prius natura humana inimica fuerit Deo, nunc ita conciliata est, ut & Deo adiuncta sit, & incarnato unita. Aliter quoque intelligi potest pax ipsa filius Dei; & hominibus bona voluntas Dei, id est, Deo requies in illis hominibus; & cui prius non beneplacitum erat in hominibus, nunc pro beneficijs, & re focillationibus, hominum habet opera, in quibus, & quietem habet. Notandum est autem his verbis, & in terra pax hominibus, Angelos secutos fuisse modum salutandi hebræorum: ij enim pacem in salutando imprecaban-*

tur dicentes pax huic domui, pax tibi, pax vobis. &c. Significat autem illis pax omnimodam salutem, & prosperitatem. Pax tibi, idem est, quod bene habeas, seu salus tibi sit; eueniant, tibi prospera cuncta. Quo sensu intellige illud David 2. Reg. 18. *Est ne pax puero Absalon.* Hoc est, habet ne bene? Saluus ne est? Neque enim de pace loqui poterat, quæ bello opponitur, qui Absalon in bello esse sciebat, Genes. etiam. 41. vbi nos legimus, *Deus respondebit prospera Pharaoni*, legunt aliqui ex Hebræo, *Deus respondebit pacem Pharaoni*; ex quibus iam vides Angelos Christo nato, pacem mundo, hoc est abundantiam omnium bonorum spiritualium, pacis nomine significatam hominibus imprecari, ideoque Christi natiuitatem tanta animi alacritate, ardentique desiderio à Matre Virgine expectari; quia nimirum, ex ipsius Natiuitate danda erat nobis pax, & gratia in præsentem, & gloria in futuro.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Matth. 23.

Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt quoties volui congregare filios tuos, &c. Et noluisti

Quam fuerit Dñs Deus noster semper de nostra salute sollicitus, quamq; natura ipsa sit idem Dñs ad benefaciendū propensus, satis indicāt verba illa ipsius apud Esaiam c. 49. Numquid poterit obliuisci Mater infantē suū, ut non misereatur filio veri sui? Et si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui. In eandē sententiā dixit regius vates in Psalm. 102. Sicut misereatur Pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se; quam obrem non incongruē miserator, & misericors Deus noster ibidem dicitur corroborasse misericordiā suam super nos. Quoniam, inquit, corroborauit misericordiam suam super timentes se, quorum verborum Caietanus talē vult esse sensum; diuinam videlicet misericordiam, & gratiam nullis peccatis debilitatā fuisse, sed

potius magis roboratam, & cōfirmatam, resistendo tam multis demeritis; vtitur autem locutione metaphorica, qua id roboratum dicimus, quod à multis impugnatum, firmitatem tamen suā retinet; ad quod explicandū adhibetur similitudo altitudinis cœlorum à terra; Sicut enim, inquit ille, nullæ mutationes quæ circa terrā, & vniuersæ circa actiuorū, & passiuorum sphaeram fiunt, perueniūt ad altitudinē cœlorū, quin potius cœli secundū suā à terra altitudinē, firmi, & stabiles sua dispositione perseverāt, quā tuncq; inferiora imutētur; ita diuina gratia, & misericordia in suo robore, & fortitudine perseverant, nec propter hominū flagitia, aliquā subiit mutationē; quia multo magis exelsa, & eminens est super hominum malitiam, quam sit cœlum super terram.

Annotationes in Euangelium

2

Dicitur autē Deus corroboraſſe, ſeu fortem feciſſe miſericordiā ſuam ſuper nos per verbi incarnationē, comparatione præcedentium temporū; quoniā tūc quaſi debilis, & infirma quodāmodo eius miſericordia videbatur, quod nemini Cœlū reſeraret; quam id circo Deus confirmandam, & corroborandam duxit per incarnationē filij ſui, per quā & nos quoque filij eius nominamur, & ſumus, iuxta illud Ioānis Euangelistæ c. 1.

Dedit eis poteſtatē filios Dei fieri. Quod autē hæc poteſtas data ſit nobis per verbi incarnationē, ex ijs, quæ ſequuntur manifeſtē cōprobatur, videlicet, Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. In quē locū D. Chryſoſtomus ſic habet. Cum dixiſſet, ex Deo, & filios Dei factos, qui eū receperunt, tātū honoris cauſam adiecit, quod Verbum caro factum eſt, & ſerui formam Dominus accepit.

Neq; verò mirū videri debet eū, qui ſic dilexit nos ut filiū ſuū Unigenitū daret, talē nobis etiam dediſſe poteſtatē, ut filij Dei nominetur, & ſimus. Quid miraris, inquit Auguſt. quia homines ex Deo naſcuntur? attende ipſū Deū natum ex hominibus. Idem Aug.

in prædicta Ioannis verba, dedit eis poteſtatē filios Dei fieri, &c. quid eis, inquit, præſtitit? magnā beneuolentiā, magnā miſericordiā. Unicus natus eſt, & noluit manere unus. Multi homines cū filios non habuerint peracta ætate, adoptant ſibi, & voluntate faciunt, quod natura non potuerūt; Si autē aliquis habeat filium unicū, gaudet de illo magis, quia ſolus omnia poſſeſſurus eſt, & non habebit, qui cum eo diuidat hæreditatē, ut pauperior remaneat. Non ſic Deus unicū eūdē ipſum, quē generat miſit in hūc mundum, ut non eſſet unicū, ſed fratres haberet adoptatos. non timuit ille habere hæredes, quia hæreditas eius non ſit anguſta, ſimul tē eā poſſederint. Audi quomodo ipſi fiant hæreditas ipſius. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuā, & poſſeſſionē tuā terminos terræ, &c. In eandē ſententiam Euthymius ſuper eadē Ioannis verba ſic ait. Vbi dixiſſet homines ex Deo natos eſſe, ait filium etiā Dei factum eſſe hominē, ut, qui illud admirabatur, magis etiam hoc miraretur, ut pote excellentiori modo magis admirandum, & hoc illius cauſa eſt; ad hoc ſiquidem Dei filius homo factus eſt, ut homines filij Dei fierent.

In

3. In huius verò benedictionis fi-
 Ge. 27 gura, & typo, Iacob indutus ve-
 stimētis Esau fratris sui primo-
 geniti, benedicitur à Patre suo
 Isaac: vestibus enim primoge-
 niti indutus est Iacob, quorum
 odorē vt percepit Pater in ma-
 ximas prorupit benedictiones;
 nos verò tūc Christi fratris ma-
 ioris induimur vestibus, cū eius
 merita nobis per fidem & sa-
 cramenta applicantur; cumquē
 eius odorē percipit Deus, pro-
 fusē nos in omnibus benedicit.
 Vnde Paulus ad Ephes. cap. 1.
 Benedictus, inquit, Deus, & Pa-
 ter Domini nostri Iesu Christi; qui
 benedixit nos omni benedictione
 spiritali, in cœlestibus in Christo,
 sicut elegit nos in ipso ante mundi
 constitutionem, vt essemus Sācti,
 & immaculati in conspectu eius
 in charitate. Et ad hanc benedi-
 ctionem, spiritu, & fide æstua-
 bant Patres antiqui, enixe po-
 scentes, vt secundum datas sibi
 à Deo promissiones, humanā
 susciperet naturam; in quo sēsu
 nonnulli intellexerūt illud Psal-
 mi. 118. *Suscipe me Domine se-
 cundum eloquium tuum, & vi-
 uam, &c.* Hoc est, suscipe iam
 Domine humanam naturam,
 vt cum per eam frater noster

effectus fueris, nos in adoptio-
 nem filiorum Dei recipiamur,
 indutique tuis meritis velut al-
 ter Iacob, cœlesti, paternaq;
 benedictione repleamur.

Notandum est autem Salua-
 torem nostrū maximē doluisse
 aliquos esse hac benedictione
 priuandos, id quod apertē indi-
 cat dicens, *Hierusalē, Hierusalē*
quoties volui cōgregare filios tuos
sicut gallina congregat pullos sub
alas, & noluisti: loquitur autē de
 congregatione ad vnitatē fidei,
 & charitatis, vt efficerētur vna
 ecclesia: per fidē enim datur no-
 bis potestas filios Dei fieri. Ioan.
 c. 1. hoc autē facere voluit Chri-
 st⁹ sepe, & noluit Hierusalē, quia
 resistebat prædicationi Christi,
 nō recipiendo doctrinā, sed per-
 sequendo, & calūniando. Hanc
 verò Iudæorū duritiā existimat
 Hieronymus super Matth. Chri-
 stū in prædictis verbis fleuisse;
 paterna itaq; pietate, & affectu
 Hierosolymitas luget dicens,
quoties volui congregare filios
tuos, quēadmodū dicit Lucę 19
Si cognouisses & tu, sub audiendū
est, fleres; hoc enim Dominus
 dixit cum videret Hierusalem,
 fleretque super eam.

Abul.

Vtitur verò Dominus galli-

Gg 2

næ

Annotationes in Euangelium

4 nã similitudine ad significan-
dam nimiam congregationem,
summumque amorem in eos
quibus potestatem dedit filios
Dei fieri : Nulla enim maior
congregatio esse potest quam
illa, qua gallina congregat pul-
los suos recipiendo eos sub alis,
& quasi cotoprando eos sibi, vt
efficiantur vnum cum ea, & fo-
ueantur calore corporis eius;
& hoc Christus intendebat fa-
cere de Iudæis, videlicet, con-
gregare eos ad vnitatem fidei,
quæ est vnitas Ecclesiæ, vel ou-
lis, vt dicitur Ioan. 10. Ostendit
ergo Dominus in prædicta simi-
litudine magnum erga nos af-
fectum; vnde Chrysostomus,
*magnitudinem, inquit, amoris sub
similitudine gallinæ ostendit.*

Neq; solum ostendit maxi-
mū erga fideles suos amorem,
sed & beneficiorū impensionē,
& tolerationē malorū nostro-
rū, vt ait Abulensis super Matt.
non enim gallina pullos ita cō-
gregat, nisi quia nimis diligit; &
sic congregatis beneficiū exhi-
bet, quia calore corporis sui fo-
uet pullos, quorū adhuc calor
deficiens est. Insuper eos ibi cō-
tra miluum, & alia pericula de-
fendit: & per hoc, quod sæpe

eos fouet infirmatur, & mala
pullorum in se recipit; Christus
enim ōnia hæc nobis facit, quos
ad se congregat, ideo rectè com-
parauit se gallinæ pullos cōgre-
ganti. Vnde August. hoc, inquit,
*genus animantis magnum affectū
in filios habet, ita vt eorum infir-
mitate affecta, infirmetur, & ipsa,
sic, & mater nostra, Dei sapientia
per carnis susceptionem infirmata,
quodammodo iuxta illud Apostoli,
quod infirmum est Dei fortius est
hominibus, protegit infirmitatem
nostram, & resistit diabolo ne nos
rapiat. Eandem esse similitudi-
nem illam, existimat D. Hiero-
nymus, de qua in cantico Deu-
teronomij sic legimus. Sicut a-
quila protegit nidum suum, & su-
per pullos suos desiderauit, expan-
dens alas suas; suscepit eos, & ru-
lit super pennas suas.*

Eandem gallinæ ad Christū
similitudinem prosequitur Cal-
fianus de similitudinibus Sal-
uatoris libro septimo, capit. 32.
Qui eiusdem Domini personā
induens sic ait. *Quoties, volui,
Prophetas præmittens, congregare
filios tuos in fidei vnitatem, & in
illam veritatem, quæ possessores su-
os oberrare non sinir, ac in illam
dilectionem, quæ duo scilicet crea-*
tor,

tur, & rationalis creatura taliter
conneſtuntur, ut neutrum, ab alte-
ro diſſoluatur? Vnus eſt Deus,
& in vnū quærit homines con-
uenire, ne, nō congregati à iu-
ſtis vltionibus feriantur: Nam
in Exodo legimus, quod ſi qua
non fuerant de agris congregata, à
grandine perierunt; quæ autē con-
gregata fuerunt, reſeruata ſunt.
Erāt homines diſperſi in agris,
& animalia ſimiliter vagaban-
tur, & cum Deus percuſſit Ae-
gyptum grandine, conſumpta
ſunt. Diſperguntur ſiquidem
homines in actionibus ſuis, nec
diuinis regulis congregantur,
ſed cum Deus excandefcit in
acerbam vindictam, feriuntur,
congregati verō reſeruantur.
Vbi notandum eſt quod, qui nō
congregantur ad Domini diſci-
plinā, congregabuntur ad pœ-
nam: ait enim Iſaias 24. Congre-
gabuntur congregatione vnus faſ-
cis in locum, & clauduntur in car-
cerē. Et Dominus noſter apud
Matth. 13. colligite, inquit, Ziza-
nia, & alligate in faſciculos ad
comburendam. Lacus, & carcer,
atque combuſtio ad pœnam re-
feruntur æternam, ſed qui ſub
alas Domini congregantur, ab
eodem protegentur; vnde Pſal

miſta in Pſal. 16. Sub ſombra, in-
quit, alarum tuarū protege me, à
facie impiorum, qui me afflixerūt.
Væ pullis nō recurrentibus ſub
alas gallinæ, deſuper miluo vo-
lante, ſine dubio deuenient in
prædam. Væ inferni erit æter-
num, non refugiētibus ſub alas
Dominicæ natiuitatis, & crucis;
hæ ſunt enim Chriſti Domini
alæ ſub quarum tegmine ſpera-
re debemus, ut ab vbertate do-
mus eius poſſimus inebriari, &
torrēte voluptatis ipſius potari,

Beatus Ambroſius expen-
dens ſupra poſitum Pſalmi ver-
ſiculum, exiſtimat Prophetam
iſ verbum expoſcere continuū
& ſingulare Dei præſidium ad
cuſtodiendam teneram, & deli-
catam animam fictili carni ſub-
merſam, idque colligit ex præ-
cedentibus, videlicet, à reſiſten-
tibus dexterae tuæ cuſtodit me, ut
pupillam oculi; quia pupillā tene-
ra res eſt, & maxima indiget
cuſtodia. Pupillæ, inquit, ne qua
incidentis iniuriæ offenſione lædā-
tur, pilis hinc inde conſertis velut
quodam vallo per circuitū muniū-
tur; vnde tutum auiliū poſtulans
Propheta ait, cuſtodime Domine
ut pupillam oculi; ut proteſtationis
diuinæ fieret, tam ſecura cuſtodia,

Annotationes in Evangelium.

quam pupillæ oculi-ratissimo quodam naturæ Vallo, munire dignatus est; simulq; quia innocentia, & integritas, leui sorde aspersa violatur, & gratiæ suæ manus amittit.

9.

Act. 6. Anosce iam Christū fideles suos desuper protegentem in Actibus Apostolorum, cum videlicet. Saulus adhuc spirans minarum, & cadis in discipulos Domini, accessit ad principem Sacerdotum, & petijt ab eo Epistolas in Damascū ad Synagogas, ut si quos inueniret huius viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem: Cum enim Dominus videret paruulos suos, velut gallinæ pullos iam iam milui rostro & vnguibus dilaniandos, materno ductus amore insurgit in Saulū, & ait, Saule, Saule quid me persequeris? Petrus Blesensis serm. de Conuersione Pauli, ut refertur à Lorino Cōment. in Act. Apostol. in hæc verba, ait irati verba fuisse hæc pro suis mēbris, in quæ, ut collata beneficia, sic illatā iniuriā, Deus propriam deputat. Quo etiā modo, inquit, Petrus cum ex Vrbe Roma aliquando fugeret, & sibi occurrerent Christiani. Et ut esset, ab eo quæ sunt Domine quò vadis? Christus

Petr.

respondit. Romanam Vado, iterum crucifigi. Hoc de Petro narrat Athanasius Apologia de fuga, & Ambrosius, & alij. Ecce Dñs induit gallinæ naturā, imò sibi inatam nobis indicat: hæc enim auis exponit se admilui, rostro, pedibus, alis, suis alūnis inimicū, & ut ait Cassianus, tato amore ad eos profunditur, ut nec pro eis vereatur quempiā notum. Et si vnū pulloꝝ clamantē, & segregatū audierit, velut si omnes deficerent querulatur. Vnica vni, unica omnibus, unica singulis, unica profecto in omnibus est. Dñs noster, qui pro omnibus mortuus est semel, iterum, si opus esset, pro vno tantū crucifigi non recusaret.

Hinc collige quantū omnes Christi redemptioni debēt, tantundem singulos debere, ut innuit Paulus ad Galat. 2. dicēs de Christo, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me, neq; enim ut inquit Chrysostomus ibi, recusaturus erat Christus, vel ob vnū tantū exhibere dispensationē; adeo singulum quinq; hominē pari charitatis modo diligit, quo diligit Orbē vniuersum: vnde Eumenius, Ecce quod, inquit, erat commune, promouit primum efficit; quibus verbis declarat tantam quemlibet Deo gra

Cic.

ad Gal. 2.

Crby

Ecu.

pro-mouit

gra

7 gratiam de his agere oportere, quantam si pro seculo humanam carnem induisset.

Secundo colliget Christum Dominum acrius suorum iniurias, quam proprias vindicare. Exemplum sit Cain, qui cum Deum læsit in sacrificio leuiter admonitus est, acerbius verò cum fratrem occidit. Genes. 4. Notandum quoque est voluisse Deum de Madianitis, & Amalechitis poenas reperi, non quidē propter idololatriam, sed quia molesti fuerant Hebræis. Num. 31. Achab etiam sanguinē lixerunt canes, & vxoris, non quod impij extitissent in Deum, sed quoniam abstulerant vineā Naboth. Primus auertit populū à Dei cultu Ieroboam: attamen manus ipsius, tum solūm arefacta est, quando illam extendit in Prophetam. 3. Reg. 12. Eodē pertinet parabola regis, qui tot condonans talenta, indignatus est grauissimè aduersus ingrātū seruum, qui nec paucos remittere denarios cōseruo sustinuit. Matth. 18. Ex quibus omnibus patet Deum maiorem vltionē sumere de suorū, quam de proprijs iniurijs; qua ratione Augustinus existimat Christum Do-

minum, ideo toties filium hominis appellari, vt ipso nomine singulare incarnationis beneficium nobis reduceret in memoriam, per incarnationem enim totum se nobis dedit patronum & defensorem, nostrarūq; omnium iniuriarum acerrimū vindicatorem. Vnde Caietanus in cap. 8. Matth. Idem esse putat filium hominis nuncupari Christum Dominum, ac homini plane deditum esse. Quo pacto etiam Marci cap. 2. filius nuptiarum dicitur. Et Matth. 9. & Lucæ cap. 10. dicitur filius pacis, qui modus loquendi Hebræo idiotis modici consuevit, vt Lorinus in Act. Apostolorū cap. 7. adnotauit.

Non incongruè etiam dici potest hac appellatione filij hominis quendam veluti triūphum de asserto in libertatem homine denotari, quem admodum se duces illi Romani Provinciarum subiungatrū nominibus cohonestabant; & Apostolus ex Saulo Paulus, ob Sergium Paulum Proconsulem in fidem adductum, appellari voluit, vt placui Diuo Augustino libro octauo, Confessionum, cap. 4.

Annotationes in Euangelium

Aug. Hæc autem omnia meminisse fas est cum B. Stephanus ait, *Ecce video Cælos apertos, & filium hominis stantem, &c.* Propterea enim docere videtur D. Augustinus sem. 95. de Diuer. ex eo temporis articulo, quo B. Stephanus dignatus est tali visione, concepisse vehemens desiderium moriendi pro Christo; *Ad Christum, inquit, flagrantissimo amore suspensus, carnem quāto- cius relinquere desiderabat, & ad ipsum cupiebat auolare, nec mortem iam timebat, quia Christum, quem pro se occisum sciebat, viuentem videbat, ac per hoc festinabat etiam ipse mori pro illo, ut viueret cum illo.* Hæc Augustinus. Ait ergo Stephanus, *video filium hominis, quasi diceret, video illum stantem, ut pro me pugnet, ut illatas mihi iniurias vlciscatur; Aliā tradit B. August. serm. 98. de Diuerfis, huius exclamationis B. Stephani rationem; ut videlicet non ferens farorem Iudæorū Stephanus; non tam contra se, quam contra Christum fremētium, & blasphemantium se se cōuerterit ad Angelos, quasi diceret, gaudeāt amici, si blasphemant inimici; simul monens illum, quem videbat filium homi-*

nis stantem à dextris Dei, esse eum, qui more agendus in crucem iisdem fere verbis usus fuerat dicens Matth. 26. A modo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei. Vbi notandum est Christum veluti assurrexisse ad spectandum Stephanum: Sunt enim iusti, præsertim pro Christo certantes, iucundū spectaculum Deo, iuxta id, quod ait Paulus. 1. ad Cor. 4. *Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, tamen quam morti destinatos: quia spectaculū facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Id quod, vel Seneca ipse intellixisse videtur cum in quadam Epistola sic ait. *Ecce spectaculum, in quod aspiciat intentus operi suo Deus.* Vnde B. Petrus Damianus homil. de Sācto Stephano, *Surgit, inquit, ipse rex filius regis, & lapidantium acies interrumpens triumphatori certaminis, non sine dolore cordis.* Nostro loquendi modo ex aggerando dicit, assistit. Gregorius quoque Niscen. ad idem nos inuitans spectaculum, ait ad id præsentem omnes Angelos fuisse.

Encomia Beati Stephani martyris.

Vide

9. **V** Idete iam quam pulchrū
Nisc. spectaculum Stephanus
fuerit Deo, Angelis, & homini-
bus. Niscenus ait, quod orbe la-
pides undiq; conijcientium, quasi
corona cinctus, accepit id, quod age-
batur, quasi corona victoriæ præ-
mium in manibus aduersariorum
necteretur. In quibus verbis al-
lusio esse videtur ad nomē Ste-
phani, quod corona interpretat-
ur. hinc vt B. August. ait serm.
94. de Diuers. Quando B. Stepha-
nus pro Christo primus sanguinem
suū fudit, quasi corona processit de
Cælo, ut eam sumerent sequentes
in premio, qui præcedentis pieta-
tem imitarentur in prælio. Imple-
verunt post modum terram crebra
martyria; quicunq; postea sangui-
nem pro Christi confessione fude-
runt, imposuerunt coronam illam
capiti suo, & eam secururis inte-
gram seruauerunt. Idem August.
serm. 96. de Diuers. existimat in
Stephano ad impletum fuisse, id
quod dicitur in Psalm. 117. La-
pidem, quam reprobauerunt adifi-
cantes, hic factus est in caput an-
guli. Id quod per accommodatio-
nem accipiendum est; nam lite-
ralis sensus de Christo Domino
intelligendus est.

Num quid pulchrius ullum

potuit esse spectaculū Deo. An-
gelis, vel hominibus, quam Ste-
phanus, qui in tanto propriæ vi-
tæ discrimine, etiam in ipso mor-
tis articulo, vt loquitur Bernar-
dus, tam pro persequentibus, quā
pro se ipso sollicitudinem gerebat
ampliorē? Obtulit enim se ipsū
Christo cum dixit, Domine Iesu,
suscipe spiritum meū; Sollicitudi-
nē verò simul gerebat pro ini-
micis cum dixit. Domine ne sta-
tuas illis hoc peccatum. vide quid
hac de re dixerit Beatus Petrus
Chrysologus sermone de San-
cto Stephano 154. Pro Domini
sui, inquit, adhuc calente sangui-
ne, sanguinem suū audus bellator
effundit. Quo facto compleuit,
vt notauit Maximus sermo. de
Sancto Stephano, id quod dictū
est in Psalm. 115. Quid retribuā Do-
mino pro omnibus, quæ retribuit mi-
hi? Retribuere enim primus
voluit Stephanus martyr Do-
mino, quod cum omnium humano
genere accepit à Domino; mer-
tem namque, quam Saluator digna-
tus est pro omnibus pati, hanc ille
primus reddidit Saluatori.

Neque verò minus pulchrū
esse debuit spectantibus Ange-
lis, hominibus, atque etiam ipsi
Deo, quod, inuenies Stephanum

serm.
de in
Inno-
centi.

Chry-
sologo.

Maxi-
Pl. 115

Annotationes in Euangelium

A. 6.
10
Nisc.
Aug.
Hilar.

omnes, quierant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli; quam sane faciei ipsius angelicam claritatem Gregor. Nissenus Oratione de Sancto Stephano, vocat *angelicū decorem, & mutationem faciei in angelicam formam*. Augustinus vero sermone 99. de Divers. ait illustratam esse faciem eius, ut Solem. Idem in sermone 6. de Sanctis, ait, in amico Angelorū angelicam similitudinem apparuisse, & in pedissequæ Christi ouis fronte signum gestasse, cui sint patefactæ portæ cœlorum.

Adde id quod scribit Beatus Hilarius homilia de Sancto Stephano, videlicet in Stephani facie fuisse speciem resurgentis, aduersarijs quidem ad pœnam peccati; & tormentum inuidiæ & exprobrationem impietatis, & testimoniū criminis, & veluti repercussionem luminis ex facie lapidati; siue quia iam lapidandus designabatur: in ipso autē Stephano abundantiam cordis transisse in decus corporis, & in exteriori gloria candorem interioris exundasse; & abscondita pectoris ornamenta speculū frontis irradiasse; & cum haberet in se Spiritum Sanctum,

os præ se gestasse Angelicum. Notanda sunt etiam ea, quæ in hanc eandem sententiam ait Petrus Damianus serm. de Sancto Stephano, vbi postquā eius faciem luminosam, & vultus Dei lumine insignitā, & vibrātī splendore serenatam appellauit, hæc etiā subdit. *Respondeat mihi diuinorū voluminum euolutores, vbi reuoluerint hominem in terris positum, vultū angelicum induisse: & cum in vtriusq; legibus, vel raro, vel nunquam inuenerint, ad stupeant gloriā triūphantis. &c.* Quod si aliquando David ab aliquibus, Angelus est appellatus, ut ab Achis 1. Reg. 29. Scio, inquit, quia bonus es tu in oculis meis sicut Angelus Dei, nimirum propter David innocentiam. à muliere etiam Thecuite propter sapientiam, & animi in secundis, & aduersis rebus constantiam; sicut est Angelus Dei, inquit, sic est Dominus meus Rex, ut neque benedictione, neque maledictione moueatnr: & tu Domine mi Rex sapiens es sicut habet sapientiam Angelus Dei. &c. Secundo Regum 14. à Miphiboeth filio Saul propter facilitatem, & in parcendo benignitatem: Tu autem, inquit, Domine

11. *nemi Rex sicut Angelus Dei es; fac quod placitum est tibi. Si inquam, David ab his fuit Angelus appellatus, non sic compellatus est, quia facie, vel aliquo alio corporis signo illis Angelus videbatur; sed illos adegit proprii emolumenti necessitas, & voluntas bene effecta: Stephanum verò, præterquam quod omnes David causæ in eo reperiuntur, inimici ipsi, vel inuiti, coactique sunt, ut tanquam Angelum venerarentur, & prolixè concionantem auscultarent. Adde, quod in facie, prædicta claritate, vel ipsis inimicis Angelus videbatur.*

Ultimo tandem ad notandum est ex Lorino Commentario in acta Apostolorum: impiorum sceditatem, sicut, & temperati animi decorem, nonnunquam in ipsorum vultum exterius redundare; in huius verò annotationis probationē, adducit Chaldaicam Paraphrasim Canticorum capite primo. In hunc modum. *Quando, inquit, Israelitæ fecerunt vitulum, denigratæ sunt facies eorum sicut Aethiopum, qui habitant in tabernaculis Cedar: & quando egerunt poenitentiam, & dimissum*

ipsi fuit peccatum, multiplicatus est splendor gloriæ vultus eorum, sicut vultus Angelorum. & cæc. Quod verò attinet ad temperati animi decorem in faciem quoque redundantem, exemplo sunt Daniel, Ananias, Azarias, & Misael, qui cum nolent Dan. 1 pollui de mensa regis, neque de vino potus eius, & vescerentur solis leguminibus, aquamq; biberent, apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui volvebantur cibo Regio. Vnde iam patet claritatem vultus, quæ in Stephano apparebat, indicium fuisse internæ ipsius perfectionis, iuxta id, quod ait Dyonisius Dyon Carthusianus exponens ea verba Lucæ Actorum capite septimo. *Et intuentes in eum omnes, qui sedebant in concilio viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.* Sic enim exponit illa ultima verba; *tanquam faciem Angeli, id est, ut ipse, inquit, splendidissima claritate, ac viro decore perfusam; per quod, inquit, internæ perfectionis magnitudo, puritas, & innocentia monstrabatur.* In quo Moyse parificatus est Stephanus. Nam & Moyse vultus præ splendore à Iudæis aspi-
ci

Annotationes in Euangelium

ei non valebat; in tali autem, & tanta Maiestate ostendit illum Deus Iudæis, vt conuerteretur ad veritatem si vellent, aut si nō vellent, de sua obstinatione inexcusabiles, ac damnabiliores redderentur. Tal, & tanta hera a graça que Deos mostrou em seu rosto, que bastaua pera os conuerter, ou pera os cōdenar,

senão quisessem crer. Hoc autem in maximam Stephani gloriam cedit: de nullo enim alio Dominus Iesus quam de se ipso ait, *Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent, de peccato suo.*

Ioan. 15.



L A V S D E O.

Romana Ecclesia subiecta sint omnia.



INDEX AVTORITYVM

Sacra Scriptura.

Primus numerus folium indicat, secundus columnam.

EX LIBRO GENESIS.

- Cap. 1. **I**N principio Creavit Deus Cœlum, & Terram. 2.col.3.
2 **P**osuit Deus hominem in Paradiso, vt operaretur, & custodiret illum, 28.col.2.
3 Maledicta terra in opere tuo, 29.col.4.
Ipsa observabit caput tuum, &c. 31.columna 2.
Non est bonum hominem esse solum, 73.column.3.
4 Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me, 18. column. 1.
Eijcis me hodie a facie tua: omnis igitur, qui inuenerit me occidet me, 79. columna 1. & 191. column.3.
Peccatum tuum in foribus aderit, 50.col.2. & 78.col.4.
6 Fenestram in arca facies, 210. columna 2.
13 Erat substantia eorū multa, & nequibāt habitare cōmuniter, 60.col.4.
Deus abstulit substantiam patris vestri, & dedit mihi, 22.col.3.
16 Ecce dedi ancillam meam in sinum tuum, &c. 48. column. 2.
Ecce in manu tua est, &c. 48. column. 2.
17 Ponam te in gentem magnam, & Reges egredientur ex te, 61. col.3.
18 Ecce clamor Sodomorum peruenit ad me, 33. column. 31.
Si fuerint decem iusti non delebo, 181. column. 2.
19 Salua animam tuam noli respicere retro, neque stes in omni circa regione, 192. column. 3.
20 Concluserat Dominus vuluam domus Abimelec. 164.
21 Vidit Sara Ismaelem ludentem cum Isaac, 24. columna, 2.
Tollens panem, & utrem aquæ dimisit eam, 48. column, 2.
Eijce Ancillam, & filium eius, 107. columna. 1.
22 Ne extendas manum tuam super puerum, 91. column 2.
26 Abimelec vidit Isaac iocantem cum Rebecca. 188.col.2. & 24.col,2.
32 Vidi Dominum facie, ad faciē, & salua facta est anima mea. 66.col.2.
39 Vocauit nomen filij sui Benoni, i. filius doloris mei, 162. column. 1.
40 Memento mei cum tibi bene fuerit, 68. column. 4.
Maior pars venit Benjamin, 148. colm. 1.
45 Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidistis, 17. column. 2.
48 Deus respondebit prospera Pharaoni, 232, column. 4.

Index Authoritatum.

49 Ad prædam ascendisti fili mi: requiescens ocubuiſti, 105. colum. 4.

E X L I B R O E X O D I.

Cap. 1. Oderant filios Iſrael Aegyptij, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum, 57. colum. 1.

Sponſus ſanguinum mihi es tu, 87. columna 3.

5 Vacatis otio. ite, & operamini, paleæ non dabuntur vobis, 33. col. 4.

8 Digitus Dei eſt iſte, 83. colum. 1. & 20. colum. 3.

9 En pluam cras hac hora grandinem, mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta, & cæt. 5. colum. 4.

Qui autem neglexit, & cæt. 6. colum. 1.

12 Septē diebus fermentatū nō inuenietur in domibus veſtris, 57. col. 3.

13 Sanctifica omne primogenitum, 164. colum. 1.

14 Quid clamas ad me, 91. colum. 3.

16 Mane ros iacuit per circuitum caſtrorum, & cum operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine minutum, quaſi pilotuſum, in ſimilitudinem pruinæ, 247. columna, 1.

19 Sacerdotes, qui appropinquant Domino Deo, Sanctificentur, ne fortè recedat ab illis Dominus, 185. columna, 4.

20 Loquere nobis tu, & ne loquatur Dñs ne fortè moriamur, 104. col. 4.

22 Viduæ, & pupillo non nocebis. Si læſeris eos, voci ferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, 86. columna 4.

32 Sedit populus māducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere, 188. col. 1.
Vitulum combuiſſit, & contriuit uſque ad puluerem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Iſrael, 22. columna, 2.

E X L E V I T I C O.

Cap. 12. Mulier ſi ſuſcepto ſemine peperit masculum, &c. 164. col. 1.

26 Ponam tabernaculum meum in medio veſtri, & ambulabo inter vos, 20. columna, 3.

27 Omnis æſtimatio ſicli Sanctuarij ponderabitur, 2. col. 2.

E X R I B R O N U M E R O R V M.

Cap. 6. Vir ſive mulier cum fecerint votum, vt ſanctificentur, ab omni, quod inebriare poteſt abſtinebunt, 57. columna, 3.

11 Num quid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, porta eos in ſinu tuo ſicut nutriz infantulū. 20. col. 4.

20 Loquimini ad petram, & cæt. 19. colum. 1. & 130. colum. 4.

21 Anima noſtra iam nauſcat. ſuper cibo iſto leuiſſimo, 146. col. 3.

Quia non credidiſti mihi, & cæt. Non introducetis populum in terram, quam dabo vobis, Ibidem.

23 Non accubabit donec deuoret, 74. columna, 2.

E X

Sacra Scriptura.

E X L I B R O D E V T E R O N O M I V M.

Cap. 6. Ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque, & mouebuntur ante oculos tuos, 85. columna, 4.

14 Seruietis Dijs alienis, qui nō dabūt vobis requiē die, ac nocte, 57. col. 1

24 Non negabis mercedem indigentis, sed eadem die reddes ei mercedem laboris sui ante solis occasum, 33. colum. 2.

28 Dabit tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mærore, 126. colum. 4.

32 Percutiam, & ego sanabo, 99. columna 2.

32 Abscondā faciē meā ab eis, & considerādo nouissima eorū. 191. col. 2

33 Habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna, 139. col. 3.

E X L I B R O I O S V E.

Cap. 7. Quid facies magno nomini tuo, 63. columna 2.

8 Non contraxit manum, quam in sublimē erexerat tenens Clypeum, & cat. 210. columna 3.

R E G V M P R I M V S.

Cap. 4. Erat autem peccatum puerorum grande nimis, 188. colum. 4.

7 Facta est manus Domini super Phylisæos cunctis diebus Samue-
lis, 181. columna, 2.

12 Dñs quoq; transtulit peccatum tuum à te, non morieris, 188. col. 4.

14 Ecce nos transimus ad viros istos, si dixerint ascende ad nos ascenda-
mus, quia tradidit eos Deus in manus nostras, & hoc erit nobis
signum, 219. columna, 177. col. 4.

17 Non possum sic incedere, 392.

18 Quare inquietasti me, 201. columna secunda.

20 Si aliqua iniquitas in me est, tu me interfice, & ad patrem tuum ne
introducas me, 111. e columna prima.

22 Conuenerunt ad eū omnes, qui erant oppressi a re alieno, 96. col. 3.

25 Quis est David, & quis est filius Isai? nunc increuerunt serui, qui
fugiunt Dominos suos, 16. columna 4.

29 Scio quia bonus es tu in oculis meis sicut angelus Dei, 237. col. 4.

S E C V N D V S L I B E R R E G V M.

Cap. 2. Surgant pueri, & laudent, 188. columna secunda,

7 Inuenit seruus tuus cor suum, & cat. 180. columna quarta.

9 Est ne aliquis de domo Saul vt faciā cū illo misericordiā Dei, 118. co. 2

12 Blasfemare fecisti inimicos Domini, 15. c. 4, & 98. colum. 2.

16 Oculi Domini contemplantur vniuersam terram, 108. colum. 4.

18 Quis mihi det vt moriar pro te fili mi, 98. columna 2.

Est ne pax puero Absalon? 232. columna 4.

Index authoritatum

Vltimo. Ego sum, qui peccaui, & cæt, 180. col. 1.

TERTIVS LIBER REGVM.

Cap. 1. Ego, & filius tuus Salomon erimus peccatores, 111. columna, 1.
& 43. column. 3.

2 Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias, 70. col. 4.

18 Clamate voce magna: Deus enim vester, aut forte dormit, aut in diuersorio est, 29. column. 3.

Ecce nubecula quasi vestigium hominis, ex qua facta est pluuia magna, 200. column. 1.

Vsq̃ue quo claudicatis in duas partes? 89. col. 2.

21 Venundatus est Achab vt faceret malum. 25. col. 3.

22 Remansit vir vnus, per quem possumus interrogare, sed ego odi eum, & cæt. 103. column. 1.

vlt. Ego sum, qui peccaui, vertatur, obsecro furor tuus contra me. 180. columna prima.

QVARTVS LIBER REGVM.

Cap. 4. Accinge lumbos tuos, & vade. 26. col. 4.

Elisæus super puerum septies oscitauit, 142. col. 2.

9 Sepelite maledictam, quia filia regis est, 25. col. 3.

EX LIBRO IOB.

Cap. 4. Apud te omnino nõ remaneat merces mercenarij tui, 33. col. 2.

EX LIBRO IOB.

Cap. 1. Vir simplex, ac rectus, & adhuc retinens innocentiam, 39. col. 2.

2 Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere, 77. column. 2,

4 Tygris periit eo quod non haberet prædam, 56. col. 2,

5 Beatus vir, qui corripitur à Domino: increpationem ergo eius ne despicias: quia ipse vulnerat, & medetur, 99. col. 2, & 171. col. 2.

Venies in sepulchrũ vt seges matura suo tẽpore demessa, 201. col. 3.

Contra omnipotentem roboratus est, 61. col. 1.

6 Vtinam qui cœpit ipse me conterat; & hæc mihi sit consolatio, vt affliges me dolore non parcat, 90. col. 1. & 76. col. 1.

7 Elegit suspendium anima mea, 161. col. 1.

15 Contra omnipotentem roboratus est: cucurrit aduersus cum erecto colo, pingui cervice armatus est. 61. col. 3.

21 Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt, 14 column. 3.

24 Si habes brachium sicut Deus, 185. col. 3.

Sacra Scriptura.

Si quando ridebam, & cæt. Lux vultus mei non cadebat in terram,
21 col. 1.

31 Si vidi Solem cum fulgeret, & Lunam incedentem clare, & lætatum
est cor meum in abscondito, 67. col. 3.

33 Spiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis viuificauit me
138. colum. 3.

26 Reges in solio collocat in perpetuum, 61. col. 4.

39 Pulli eius lambent sanguinem. 184. col. 4.

40 Absorbebit fluuium, & non mirabitur; & spem habet, quod Iordani
nis influat in os eius. 85. col. 1.

42 De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ, atque feruentis
halitus eius prunas ardere facit, 154. col. 4, & 44. col. 4.

Cor eius indurabitur quasi lapis, &c. 18. col. 3.

EX LIBRO PSALMORVM.

Psal. I. Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus de cursus aquarum,
quod fructum suum dabit in tempore suo, 119. col. 4.

2 Reges eos in virga ferrea; & tanquam vas figuli confriges eos, 1. col.
3. & 23. columna secunda.

Apprehendite disciplinam. 55. col. 2. & 144. colum. 4.

Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum
eius, 93. colum. 4.

Filius meus est tu ego hodie genuite, 182. colum. 4.

Sacrificate sacrificium iustitiæ, 51. col. 1.

7 Arcum suum tetendit, & parauit illum: & in eo parauit vasa mortis,
sagittas suas ardentibus affecit, 5. colum. 3.

11 Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, 66. c. 1.

15 Sanctis, qui in terra sunt eius, 30. colum. 3.

16 A resistantibus dextera tua custodi me, vt pupillam oculi, 106. col. 2.

17 Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, 175. col. 2.

20 Domine in virtute tua lætabitur Rex, & super salutare tuum exul-
tabit vehementer, 105. col. 4.

21 Apud te laus mea in Ecclesia magna, edent pauperes, & saturabuntur
viuem corda eorum, &cæt. 124. col. 3.

22 Paraisti in conspectu meo mensam aduersus omnes, qui tribulant me,
124. col. 3.

Virga tua, & babulus tuus ipsa me consolata sunt, 21. col. 2.

23 Quis est iste Rex gloriæ? 136. col. 3.

26 Expecta Dominum viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine
Dominum, 40. col. 1. & 199. col. 4.

Index authoritatum

- Ne aduertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacū
191. col. 3.
- 32 Verbo Domini coeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus
eorum. 137. col. 1.
- Auribus percipe lacrymas meas. 193. col. 2.
- 39 Pauper sum ego, & mendicus, Dominus sollicitus est mei, 139. col. 2.
- 44 Obliviscere populum tuum, 150. col. 1.
- Virga directionis, virga regni tui, 1. col. 3.
- 45 Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, 224. col. 3.
- 46 Dijfortes terræ vehementer eleuati sunt, 179. col. 4.
- 48 Iniquitas calcanei mei circumdabit me. 31. col. 2.
- 50 Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, 92. col. 4.
- Tunc acceptabi sacrificium iustitiæ, 51. col. 2.
- Cor mundum crea in me Deus, 181. col. 1.
- Ipsi calcaneum meum obseruabunt, 31. col. 2.
- 57 Sicut aspidis sordæ, & obturnatis aures suas, & venefici incantantis
sapienter, 10. colum. 1.
- Lætabitur iustus cum viderit vindictam. 74. col. 2.
- 60 Deduxisti me, quia factus ex spes mea: turris fortitudinis à facie ini-
mici, 76. colum. 1.
- 61 Veruntamen Deo subiecta erit anima mea: quoniam ab ipso patien-
tia, 40. col. 2.
- 65 Probasti nos Deus, igne nos examinasti sicut examinatur argumen-
tum. 110. colum. 1.
- 67 Ascendens in altum, ceptiuam duxit captiuitatem, 132. col. 3.
- 68 Neque absorbeat me profundum, neque vergeat super me putens os
suum. 36. col. 4. & 59. colum. 2.
- 71 Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis. 35. colum. 3.
- 72 Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorū: transierunt in affectum cor-
dis, 61. colum. 1.
- 75 Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquæ cogitationis diem
festum agent tibi, 49. col. 2.
- Non est respectus morti eorū, & firmamentū in plaga eorū, 14. col. 2.
- 76 Numquid obliuiscetur misereri Deus, aut cōtinebit in ira sua miseri-
cordias suas? 65. col. 3.
- 77 Nūquid, & panē poterit dare, aut parare mensā populo tuo? 95. c. 4.
- 79 Ostende faciem tuam, & salui erimus, 9. col. 1.
- 85 Eruiisti animam meam ex inferno inferiori, 26. col. 4.
- 87 Estimatus sum cum descendentibus in lacum factus sicut homo sine
adiutorio inter mortuos liber, 123. col. 2.
- 88 Mi-

Sacra Scriptura.

- 88 Misericordia, & veritas præcedent faciem tuam, 9. col. 1.
90 Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & cæt. 31. col. 1.
Dominus regnavit decorem indutus est, 115. col. 1.
95 Dominus regnavit à ligno, 3. col. 1. & 96. col. 4.
Dominus de cœlo in terram aspexit, vt audiret gemitus compedito-
rum. & cæt. 66. col. 1.
102 Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniqui-
tates nostras retribuit nobis, 65. col. 4.
103 Potuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes be-
stia sylvar, & cæt. 190 col. 1.
Qui facit Angelos suos spiritus, 27. col. 2.
104 Quærite faciem eius semper. 211. col. 3.
105 Dixit vt disperderet eos, si nō Moyse servus eius stetisset, & c. 187.
colum. 2.
109 Sede à dextris meis. 135. col. 1. Te cum principium. 61. col. 3.
114 Misericors, & miserator Dñs, & Deus noster misereatur. 65. col. 4.
Convertere anima mea in requiem tuam, 221. col. 4.
117 Circundederunt me sicut apes, 104. col. 3. & 123. col. 1.
Tribulatio, & angustia inuenerunt me, 171. col. 3.
Non me derelinquas vsque quaque. 34. colum. 1.
Erravi sicut ovis, quæ periit, quære servum tuum. 126. col. 2.
Viam mandatorum tuorum cucurri. 179. col. 1.
Tuus sum ego saluum me fac. 195. col. 4.
119 De torrente in via bibit. 74. col. 4.
123 Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset
nos, 74. col. 4.
124 Euntes ibant, & flebant mittentes semina sua, 30. col. 3.
Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non commovebitur in
æternum, qui habitat in Hierusalem. 184. col. 2.
128 Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. 183. col. 2. & 41. c. 4.
129 Copiosa apud eum redemptio, 120. col. 4.
132 Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum, sicut
ros Hermon, qui descendit in montem Sion, & c. 35. col. 4.
138 In libro tuo omnes scribentur, 124. ol. 4.
Quo ibo à spiritu tuo, & c. 138. col. 3.
140 Pone Domine custodiam ori meo, & c. 198. col. 4.
143 Emitte manum tuam de alto, 83. col. 1.
147 Lauda Hierusalem Dominum: quoniam confortauit seras porta-
rum tuarum, 53. col. 2.

Index Authoritatum.

150 Quoniam ego in flagella paratus sum. 90. col. 1.

E X L I B R O,

Prouerbiorum.

Cap. I. Si te laetauerint peccatores, ne acquiescas eis, 24. col. 4. & 67. columna 3.

Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, 29. col. 4.

Vocaui, & renuistis, &c. 18. col. 1.

2 Ducit eos tanquam ad victimam præparatos, & parcit eis ad malam libertatem, 14. col. 1.

Fugit impius nemine persequente: iustus autem quasi Leo confidit. 97. col. 2. & 126. col. 4.

3 Lignum est vitæ sapientia ijs, qui apprehendunt eam. 192. col. 4.

4 Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem, 212. col. 1.

7 Ducit eos tanquam ad victimam præparatos, & parcit eis ad malam libertatem, 14. columna 1.

14 Extrema gaudij luctus occupat, 52. col. 1.

15 Responsio mollis frangit iram, sermo durus excitat furorem, 82. c. 2.

6 Omnes viæ eius patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus, 2. colum. 1. & 81. col. 1.

18 Mors, & vita in manibus linguæ, 198. col. 3.

Impius cum in profundum venerit contemnet, 36. col. 3.

19 Fæneratur Domino, qui miseretur pauperi, 159. col. 2. & 92. col. 2.

Impius cum venerit in profundum peccatorum contemnet, 36. c. 3.

21 Qui obturata aurem suam ad clamorem pauperum, ipse clamabit, & non exaudietur, 92. col. 4.

Cor regis in manu Dei 180. colum. 3.

23 Cum sederis, ut comedas cum principe, diligenter attende, quæ posita sunt ante faciem tuam: & statue cultrum in gutture tuo 49. col. 3.

26 Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. 81. colum. 2.

27 Nemo scis quid paritura sit superuentura dies, 219. col. 4.

28 Propter peccata populi multi principes eius, 22. col. 4.

29 Stultus profert totum spiritum suum: sapiens referuat in posterum, 157. colum. 2.

30 Omnes domestici eius vestici sunt duplicibus, 72. col. 2.

E C C L E S I A S T E S.

Cap. 7. Melius est bonum nomen, quam ynguenta pretiosa. 15. col. 1.

21 Quasi

Sacra Scriptura.

21 Quasi à facie colubri fuge peccatum, 105.col.1.

EX CANTICIS CANT.

Cap.1. Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, 104. colum.4.

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, 88.col.2.

Nolite me considerare, quod fusca sim, 170.col.4.

Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commemorabitur, 75.col.3. & 173.col.1.

Trahe me post te curremus in odorem vnguentorū tuorū, 211.col.2.

2 Ego flōs campi, & lilium conualium, 167.col.2.

Capite nobis vulpes paruulas, quæ dimoliuntur vineas, 36.col.2.

Vox turturis audita est in terra nostra, 193.col.3.

Sub vmbra illius, quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo, 147.col.4. & 160.col.4.

Dilectus meus mihi, & ego illi, 131.col.3. & 133.col.3.

Surge propera amica mea, columba mea, & veni, & cæt. 37.col.2.

3 Ferculum fecit sibi Rex Salomon, 223.col.1.

Egredimini filiæ Hierusalem, & videte regem Salomenem, & cæt. 49. colum.4. & 209.col.2.

4 Hortus conclusus, fons signatus, 227.col.4.

Mel, & lac sub lingua eius, 130.col.3.

Inueni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam, & cæt. 127.col.2. & 197.col.3.

Ego dormio, & cæt. 247.num.3.

Labia eius distillantia mirram, 23.col.1.

Comedite amici, & inebriamini charissimi, 145.col.2.

Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem: vulnerauerunt me, & tulerunt pallium meum, 197.col.3.

Venter tuus valatus lilijs. 227.col.4.

Quid videbis in sunamite nisi choros castrorum, 210.col.3.

8 Fac me audire vocem tuam, vox enim tua dulcis, & facies tua decorata, 193.colum.4.

Fortis est, vt mors dilectio, 123.col.4.

Fuge dilecte mi, alsimilare Capræ, innulque seruorum, 232.col.2.

EX LIBRO SAPIENTIE.

Cap.5. Iustitiæ lumen non luxit nobis, & cæt. 38.col.4.

2 Circunueniamus iustum, & c. 16.col.2.

4 Condemnat iustus mortuus viuos impios, 7.col.2. & 206.col.2.

5 Armabit creaturam ad vltionem inimicorum, 5.col.2.

Index authoritatum

- 6 Rex sapiens stabilimentum populi est, 153. col. 3.
7 Emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei: 169.
16. Angelorum esca nutriiisti populum tuum, & cæ. 146. col. 2.

EX LIBRO ECCLESIASTICI.

- Cap. 7. Ne tardes conuerti ad Dominum subito enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te, 26. col. 2.
Ne dixeris peccaui, & quid accedit mihi triste? altissimus est patiens redditor, 27. col. 1.
11 Ne laudaueris hominum in vita sua, 25. col. 2.
21 Qui timet Dominum conuertetur ad cor suum, 17. col. 3.
Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me, 118. col. 4.
27 Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis, 203. col. 2.
28 Verbis tuis facito stateram, 118. col. 4.
30 Miserere animæ tuæ placens Deo. 157. col. 3.
38 Figulus sedens ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in solitudine positus est semper propter opus suum, & in numero est omnis operatio eius: in brachio suo formauit lutum; & ante pedes suos curuabit virtutem suam 231. col. 2.
43 Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum. 151. col. 2.
50 Mortuus pater eius, & quasi mortuus non est: similem enim reliquit sibi post se, 98. col. 1.

EX ISAIAE PROPHEZIA.

- Cap. 1. Filios enutriui, & exaltaui, ipsi vero spernerunt me, 94. col. 2.
Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & c. 136. col. 3.
Seraphin stabant sup̄ illud sex alæ vni, & sex alæ alteri. Duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & c. 42. col. 4.
Super quo percutiam vos vltra addentes præuicationem? 36. col. 4.
Venite, & arguite me, 32. col. 3.
3 Non sum medicus, & in domo mea non est panis, 95. col. 3.
Nolite me constituere Principem populi: Ruit enim Hierusalem, & Iuda concidit: quia lingue eorum, & ad inuentiones eorum contra Dñm, vt prouocarent oculus maiestatis eius, 94. col. 4. & 216. col. 3.
Si posuerit animam suam videbit semen longæuum, 41. col. 2.
4 Apprehendent septem mulieres virum vnum in illa die. 142. col. 2.
5 Ieuabit signum in nationibus, & sibilabit ad eum de finibus terræ, 40. col. 3. & 113. col. 1.
7 Pete tibi signum à Dño Deo tuo siue in excelsum supra, siue in infernum deorsum, 62. col. 3.

Sacra Scriptura.

- 8 Ecce ego, & pueri mei, 161. col. 2.
Ecce Virgo concipiet, 62. col. 4.
9 Iugum oneris eius, & Sceptrum ex actoris eius superasti, sicut in die
Madian. 155. col. 4.
Letabuntur coram te, sicut qui letantur in messe. 108. col. 1.
10 Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis,
74. col. 4.
11 Non secundum visionem oculorum iudicabit, 154. col. 2.
Habitabit lupo cum agno, 113. colum. 4.
Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur, 175. col. 1.
19 Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, 151. & 200.
22 Dabo clauem David super humerum eius, 96. col. 2.
24 Erubescet luna, & confundetur Sol cum regnauerit Dominus exer-
cituum in monte Sion, 5. col. 1.
Quomodo si pauca oliuæ, quæ remanserant, &c. 34. col. 4.
26 Emitte agnum dominatorem terræ, 118. col. 3.
Omnia opera nostra operatus est nobis, 217. col. 4.
27 Viuent mortui tui, & interfecti tui resurgent, &c. quia ros lucis ros
tuus, 35. col. 3.
Anima mea desiderauit te in nocte. 21. col. 4.
Viuent mortui tui, 230. colum. 3. & 35. col. 3.
28 Vrbs fortitudinis nostræ Sion Saluator, ponetur in ea murus, & an-
temurale, 184. col. 2.
28 In loquella labij, & in lingua altera loquetur ad populū iustū. 103. c. 3.
Tribulationem super tribulationem, spem super spem, 89. col. 4.
Qui crediderit non festinet, 184. col. 1.
Quem docebit scientiam, & intelligere faciet auditum? ab lactatos à
lacte, auulsos ab ubere. 115, col. 2.
30 Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, 125. col. 1.
37 Nō intrabit ciuitatem hanc: non iaciet in eam sagittam, 224. col. 3.
40 Qui expectat Dominum current, & non laborabunt, 89. col. 1.
Consolamini, consolamini popule meus dicit Deus noster: loquimini
ad cor Hierusalem, &c. 89. col. 1.
45 Rorate Cœli de super, &c. 35. col. 3. & 230. col. 4.
Veré tu es Deus absconditus Deus Israel Saluator, 196. col. 1.
46 Redite præuaricatores ad cor, 180. col. 4.
49 In manibus meis descripsi te, 124. colum. 4.
50 Ecce iniquitatib' vestris venūdatis estis, & sine argēto redēpti. 196. c. 3.
51 Incuruare vt transeamus, 36. col. 3.

Index Authoritatum.

- 52 Gratis renuntiati estis, & sine argento redimemini. 196. col. 4.
Parauit dñs brachiū sanctum suū in oculis omniū gentiū. 169. col. 4.
53 Generationem eius quis enarrabit? 126. col. 2. & 229. col. 3.
Ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti.
125. col. 4.
Si posuerit animam suam videbit semen longæuum, 183. col. 1. &
181. col. 4.
Posuit in eo iniquitates omnium nostrum, 75. col. 2.
Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram rudente se
obmutescet, 82. col. 2. & 95. col. 1.
Qui peccatū non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, 102. col. 4.
54 Ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in
opus suum, 45. col. 1.
Fundabo te in Saphiris. 183. col. 4.
55 Omnes sitientes venite ad aquas; properate, emite, & comedite: ve-
nite emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum, &
lac, 117. col. 1. & 196. col. 3.
56 Custodite iudicium, & facite iustitiam, quia iuxta est salus, vt ve-
niat, & iustitia mea vt reueletur, 228. col. 3.
60 Ambulabunt gentes in lumine tuo, 45. col. 3. & 169. col. 3.
62 Propter Sion non tacebo donec egrediatur splen. iustus. 169. col. 1.
63 Vbi est zelus tuus, & fortitudo tua? multitudo viscerum tuorum su-
per me continuerunt se, 114. col. 2.
Torcular calcaui solus, & cat. 73. col. 2.
Quis est iste, qui venit de Edō tinctis vestibus de Bosraha? 136. col. 2.
Ecce ego, ecce ego ad gentem, quæ nesciebat me, 218. col. 1.
66 Latamini cum Hierusalem omnes, qui diligitis eam, vt sugatis, &
repleamini ab vbere misericordiæ eius, 114. col. 3.
67 Vbi est zelus tuus, & fortitudo tua, & cat. 174. col. 3.
Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quie-
tem, & tremementem verba mea? 141. col. 1.

EX HIEREMIÆ PROPHEZIA.

- Cap. I. A, a, a, Dominè Deus nescio loqui, quia puer ego sū, 182. col. 2.
3 Et dixi cum fecissent hæc omnia, reuertere ad me, & non est reuer-
sa, 18. col. 2.
Conuertimini filij conuertentes, 111. col. 4.
5 Saturavi eos, & machati sunt, & in domo meretricis luxuriaban-
tur, 61. col. 1.
Percussisti eos, & non doluerunt, 36. col. 4. & 76. col. 4.

Sacra Scriptura.

- Indurauerunt faciem suam supra petram & noluerunt reuertere, 18. col. 2.
6 Consumptum est in igne plumbum: frustra conflavit conflator: malitia enim eorum non sunt consumptæ, 110. col. 2.
8 Vade in domum figuli. 12. col. 1.
11 Mittamus lignum in panem eius, &c. 142. col. 3.
12 Iustus quidem es Domine, veruntamen iusta loquar ad te; quare via impiorum prosperatur? 14. col. 1.
13 Vbi est grex, qui datus est tibi, pecus inclitum tuum? 78. col. 1.
15 Si steterit Moyse, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum; eijce eos à facie mea, 191. col. 4.
17 Prauum est cor hominis, & inscrutabile; quis cognoscit illud? ego Dominus scrutans corda, qui do unicuique iuxta viam suam, 88. col. 4.
18 Descende in domum figuli. & Ecce ipse faciebat opus, 23. colum. 3. & 231. col. 1.
31 Nouum fecit Dominum super terram, 227. col. 1.
50 Confractus est malleus uniuersæ terræ, & contritus, 183. col. 4.
Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ, 129. col. 3.

EX TRENIS HIEREM.

- Cap. 1. Peccatum peccauit Hierusalem: propterea instabilis facta est, 53. col. 3.
3 Oculus meus deprædatus est animam meam, 47. col. 1. & 98. col. 2.
Dabit percutienti se maxillam; saturabitur opprobrijs, 73. col. 4.
Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, 214. col. 3.
Sedebit solutarius, & filebit, ibidem.
4 Maior est iniquitas populi mei, peccato Sodomorum, quæ subuersa est in momento, 14. col. 3.

EX PROPH. EZECHIEL.

- Cap. 3. Si dicente me ad impium morte morieris, non annunciaueris ei; sanguinem eius de manu tua requiram, 96. col. 1.
Comede volumen istud, 17. col. 4.
Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, 23. col. 4.
Domus Israel attrita fronte est, & duro corde, 23. col. 2.
4 Ecce ego conteram baculum panis in Hierusalem, 22. col. 2.
7 Scietis, quia ego Dominus percutiens; floruit virga, germinauit superbia, &c. 1. col. 4. & 79. col. 1.
7 Attramentum scriptoris ad renes eius, 7. col. 2.
16 Vidite te conculcatam in sanguine tuo, & dixi in sanguine tuo vive. 112. col. 2.
17 Sumam ego de medulla Cedri sublimis, & ponam de vertice ramorum

Index Authoritatum

ram eius teneram distingam, & plantabo super montē excelsū, &
eminētē, &c. Vsq; ad erūpet in germen, & faciet fructū, 125.col.4.
18 Si impius egerit poenitentiam, &c. vita viuet, & non morietur,
114.col.2.

22 Quasiui virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra
me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni. &c. 181.col.3.

24 Multo labore sudatū est, & non exhibit ex ea nimia rubigo eius, &c.
220.col.1.

37 Erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi
populus, 20.col.3.

38 Possidere cœpit, & esse habitator vmbelici terræ. 20.col.2.

Percutiam arcum tuum in manu sinistra tua. 163.col.1.

EX DANIELIS PROPHEZIA.

Cap.3. Nō oportet nos hac de re respondere tibi. Ecce enim Deus nō-
ster potens est, 63.col.1. & 128.col.4.

5 Thecel, id est appēsus es in statera, & inuentus es minus habens, 2.c.2.

7 Libri aperti sunt, &c. 206.col.2.

9 Non erit eius populus, qui eum negaturus est, 95.col.1.

13 Nemo nos videt, 50.col.2. & 88.col.4.

EX PROPH. OSEAE.

Cap.2. Ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem, & loquar ad cor
eius, 24.col.4. & 67.col.3.

Idcirco reuertar, & sumam frumentū in tempore suo, & vinum meū
liberabo lanam meam, 22.col.3.

4 Sicut vacca lasciuiens declinauit Israel: nunc pascet eos Dominus si-
cut agnū in latitudine, 14.col.2.

6 In tribulatione sua mane consurgent ad me: venite, & reuertamur ad
Dominum, quia ipse cœpit, & sanabit nos. 99.colum.1.

Viuificabit nos post duos dies & in tertio suscitabit nos, 9.col.1.

7 Propter hoc dolui in Prophetis, 23.col.1.

8 Ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo
germen; non faciet farinam, 48.col.4.

10 Diuisum est cor eorum nunc interibunt, 219.col.4.

Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordiar, 92.col.2.

11 Non faciam ultionem iræ meæ, quia Deus ego sum, & non homo,
129.col.2.

12 Præualuit ad Angelum, fleuit, & rogauit eum, 66.col.2.

13 Perditio tua Israel, 25.col.2. & 38.col.4.

O mors ego ero mors tua, 123.col.1.

14 Ero

Sacra Scriptura.

14 Ero quasi ros Israel. germinabit sicut lilium, & erumpet radix eius, ut Libani. ibunt Rami eius, & erit quasi Oliua gloria eius, & odor eius ut Libani. uiuent frumento, 144. col. 4.

A M O S P R O P H E T A.

Cap. 2. Super tribus sceleribus Iuda conuertam, vel transferam Israel, 10 columna 2.

5 Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfecte abominati sunt. 103. col. 2.

7 Ecce vir stabat super murum adamantinum, & in manu eius adamas, 183. col. 3.

8 Ponam eam quasi luctum vnigeniti. fac tibi planctum amarum, 4. colum. 1.

P R O P H E T I A I O E L.

Cap. 2. Effundam spiritum meum super omnem carnem, 140. col. 2.

E X I O N A P R O P H E T A.

Cap. 3. Adhuc quadraginta diebus, & Ninive subuertetur, 38. col. 1.

4 Melius est mihi mori, quam viuere, 71. col. 1.

E X M I C H E A.

Cap. 5. Egressus eius ab initio, a diebus aternitatis. 182. col. 4.

7 Vae mi quia factus sum sicut qui colligit in autumno recemos, 34. col. 4.

A B A C V H.

Cap. 2. Scribe librū, & explana super tabulas, ut percurrat, qui legerit. 125. col. 2.

3 Qui ascendis super equos tuos, 134. col. 1.

Cum iratus fueris misericordiae recordaberis, 230. col. 2.

S O P H O N I A E.

Cap. 1. Ambulabunt quasi coeci, quia Domino peccauerunt, 43. col. 4.

Z A C H A R I A E.

Cap. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, 129. col. 1.

2 Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, 106. col. 1. & 86. col. 4.

Absque muro habitabitur Hierusalem, & ego ero eis murus igneus, 174. col. 1.

7 Posuerunt eor suum, ut adamantem ne audirent legem, 36. col. 2.

12 Ponam Hierusalem lapidem cneris cunctis gentibus, 184. col. 4.

Et plangent cum planctu quasi super vnigenitum, 4. col. 1.

Aspicient ad me quem confixerunt. 3. col. 2.

13 Erit fons patens domui David, 117. col. 2. & 167. col. 2.

ultimo, Erunt lebetes quasi phiala, 155. col. 1.

Index Authoritatum

- M A L A C H I Æ.**
Cap. 1. Dilexi vos, & dixistis, in quo dilexisti nos? 64. col. 2.
Ecce ego mitto Angel. qui præparabit viam ante faciem meam, 9. col. 1.
3 Quis habitabit ad videndum eum? 4 col. 2.
4 Vobis autem timentibus nomen meum orietur Sol iustitiæ. 170. col. 3.

EX MATTHÆO EVANGELISTA.

- Cap. 3. Ego baptizo vos in aqua, & poenitentia, 140. col. 3.
5 Beati qui esuriunt, & titiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, 144. col. 1.
6 Thesaurizate vobis in cælo, vbi fures non effodiunt, neque furantur, 53. col. 4.
Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, 203. col. 4.
9 Præteriens Iesus vididit hominem sedentem in telonio, 90. col. 3.
11 Beatus qui non fuerit scandalizatus in me, 121. col. 4.
Tollite iugum meum super vos, 223. col. 3.
12 Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? quicumque fecerit voluntatem Patris mei, &c. 229, col. 1.
Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, 84. col. 2.
13 Visimus, & colligimus ea? dicit illis, non, ne forte eradicetis, & triticum, 38. col. 2.
Multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & cæt. 107. col. 3.
16 Quem dicunt homines esse fil. 9. col. 2,
Abneget semetipsum. 315. col. 1.
Sedebitis, & vos iudicantes, & cæt. 82. col. 3.
20 Multi sunt vocati, pauci vero electi, 60. col. 2.
23 Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina, & nolui, 234.
26 Orate ne intretis intetationem, 31. col. 1.
Pater si possibile est transeat à me Calix iste, 71. col. 3.
26 Spiritus promptus, 31. col. 1.
27 Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? 69. col. 2.

EX MARCO EVANG.

- Cap. I. Expulit eum spiritus in desertum, 54. col. 1.
Obmutesce, & exi de homine isto, 80. col. 1.
7 suspiciens in Cælum ingemuit, & ait Epheta, id est, aperire, 79. col. 3.
9 Orta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior, 20. col. 3.

EX LVCA EVANG.

Cap. 2.

Sacra Scriptura.

Cap. 2. Positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum, 16. col. 1.

Viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum lumen ad reuelationem gentium, &c. 168. col. 4. & 218. col. 2.

7 Oleo caput meum non unxisti, hæc autem, &c. 49. col. 2.

10 Homo quidam descendens ab Hierusalem in Hierico, incidit in latrones, &c. 50. col. 1.

Nolite portare sacculum, neque peram, & neminem per viam salutaueritis. 26. col. 4.

11 Viri Niniitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, 206. col. 2.

12 Quid faciam, quia non habeo, quomodo congregem fructus meos? 51. c. 2.
Et vos estote parati, &c. 7. col. 4.

Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur a nuptijs, 177. col. 1.

13 Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, 17. col. 2.

14 Siquis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, &c. non potest meus esse discipulus, 178. col. 3.

15 Imposuit eam in humeros suos gaudens, 209. col. 2.

Gaudium erit in Cælo super vno peccatore penitentiam agente. 197. columna 4.

Accurrens cecidit super Colum eius, 214. col. 1.

Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus ego autem hic fame pereor. 93. col. 2.

16 Vidit Abraham de longe, 92. columna 3.

22 Factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram, 119. columna 2.

Ego rogaui pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, 186. col. 2.

Hodie mecum eris in Paradiso, 118. col. 1.

EX IOANNE EVANGELISTA.

Cap. I. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. 183. col. 1.

Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre. 2. col. 1.

Ecce Agnus Dei, 118. columna 2.

Hic est vere Israelita, in quo non est dolus, 107. col. 1.

Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. 45. col. 2.

4 Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei, qui in Cælis est, 101. col. 3. & 191. col. 2.

5 Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me. 20. col. 1.

Pater meus usque modo operatur, & ego operor, 29. col. 2.

Vos

Index Authoritatum.

- Vos misistis ad Ioan. & testimonium perhibuit veritati. 19. col. 2.
6 Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum, 217. col. 2.
9 Et talia scriptura dicit, videbunt in quem transfixerunt, 3. col. 2.
Me oportet operari donec dies est. venit nox quando nemo potest operari 190. col. 1.
Lazarus amicus noster dormit, 221. col. 4.
12 Qui amat animam suam, perdet eam, 25. col. 1.
15 Si non venissem, & locutus non fuissent. &c. 19. col. 3.
Ambulate dum lucem habetis. 211. col. 1.
16 Petite, & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis 45. col. 1.
Arguet mundum de peccato, 8. col. 3.
18 Cur me cædis, 105. col. 2, & 119. col. 2.
19 Ecce filius tuus. 166. col. 2.
Stabat autem iuxta Crucem Iesu, 166. col. 4.
Quia vidisti me Thoma credidisti, &c. 196. col. 1.
Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixisset insuflavit, 142. colum. 2.

EXACTIS APOSTOLORVM.

- Cap. II. Factus est repente de Cælo sonus. 142. col. 1.
7 Continuerunt aures suas, &cæt. 10. col. 1.
8 Ibat per viam suam gaudens. 127. colum. 4.
11 Vos autem baptizamini Spiritu Sancto. 261. col. 9.
9 Saule, Saule, quid me persequeris? &c. 130. col. 1. & 225. col. 3.
18 Excitans Paulus vestimenta dixit, sanguinis vester super caput vestrum. 102. col. 2.

AD ROMANOS.

- Cap. II. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longaminitatis contemnis? 114. col. 2.
Thesaurizas tibi iram in die iræ. 129. col. 3.
Inexufabilis es o homo omnis, qui iudicas, eadem enim agis. 80. col. 2. & 86. col. 2.
Nomen Dei blasphematur per vos inter gentes, 15. col. 2.
Reddet unicuique secundum opera eius; ijs quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, 40. col. 2.
3 Iustificati gratis per gratiam ipsius. 196. col. 3.
5 Gloriamur spe filiorum Dei. 171. col. 3.
7 Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato: quod enim operor non intelligo, &c. 155. col. 2.

Scimus

Sacra Scriptura.

- Scimus autem quoniam lex spiritualis est. 146. col. 1.
Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. 155. col. 2.
Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum. 75. col. 2.
9 Non omnes, qui ex Abraham sunt, hi sunt filij Abraham, id est non qui filij carnis: hi filij, sed qui filij sunt promissionis æstimatur in semine. 106. colum. 4.
Volens Deus ostendere iram suam, & notam facere potentiam suam sustinuit. 129. col. 2.
12 Spe gaudentes, in tribulatione patientes. 99. col. 4.
Obsecro vos fratres, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. 50. col. 3.
13 Fratres, hora est iam nos de somno surgere: nunc enim prior est nostra salus, quam cum credidimus. 228. col. 2.
Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis sicut in die honeste ambulemus. 177. col. 2.

A d C O R I N T. I.

- Cap. I. Prædicamus vobis Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. 11. col. 3.
Verbum Crucis pereuntibus stultitia, &c. 16. col. 1.
3 Tanquam paruulis lac vobis potum dedi non escam, non dum enim poteratis. 158. col. 1.
4 Tanquam purgamenta huius mundi. 105. col. 2.
6 An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui habitat in vobis? 42. col. 3.
Non estis vestri. Empti enim estis pretio magno. 101. col. 1.
Fugite fornicationem, 24. col. 3. & 192. col. 3.
7 Præterit figura huius mundi, 94. col. 2.
8 Siquis viderit eum, qui habet scientiam in idolo, id est, templo idolorum, recumbentem, non ne conscientia eius cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum? 187. col. 1.
10 Nō potestis mēsa Dñi, participes fieri, & mēsa demoniorū, 195. c. 3.
Patres nostri omnes sub nube fuerunt; omnes eandem escam spiritalem manducaverunt. 145. col. 4.
11 Quicumque manducauerit, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini, &c. 12. col. 2.
14 Lingue in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. 182. col. 3.
15 Quotidie morior, 179. col. 3.
Vbi est mors victoria tua? 221. col. 3.
16 Siquis non amat Dñm nostrum Iesum Christum, anathema sit, maranatha. 228. col. 1.

A D.

Index Authoritatum

AD CORINT. SECUNDA

- Cap. II. Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui me collaptizet, & cæt. 13. col. 4.
- 3 Epistola nostra vos estis. 15. col. 1.
- 4 Ergo mors in nobis aliquid operatur, 99. col. 4.
- Mortificationem Iesu in corpore circumferentes. 173. col. 3.
- Momentaneum hoc tribulationis nostræ, & c. 70. col. 2.
- Deus huius sæculi excæcavit mentes in fidelium, 62. col. 2.
- Habemus thesaurum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis, 198. col. 1.
- 6 Sicut egentes, multos autem locupletantes; tanquam nihil habentes, & cæt. 159. col. 2.
- Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, & quæ societas lucis ad tenebras? 195. col. 3.
- 8 Prouidemus bona non solum coram Deo. 180. col. 2.
- 9 Sic currite vt comprehendatis. 55. col. 2.
- 11 Despondi vos vni viro Virginē castam exhibere Christo, 210. col. 3.
- 12 Virtus in infirmitate perficitur, 13. col. 3.

A D G A L A T A S.

- Cap. II. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. 133. col. 4.
- Viuo ego iam non ego, viuit vero in me Christus, 25. col. 2.
- 3 O insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus. 125. columna 2.
- 4 Quemadmodum is, qui secundum carnem natus est, persequabatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc, 24. col. 2. & 188. col. 3.
- Inimicus vobis factus sum verum dicens vobis, 103. col. 2.
- Abraham duos filios habuit. & c. 107. col. 1.
- 6 Stigmata Domini mei in corpore meo porto, 98. col. 3. & 171. col. 4.
- Quæ seminauerit homo, hæc & metet, 48. col. 4.
- Bonum facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. 189. col. 3.

A D E P H E S E O S.

- Cap. II. Vos conuiuificauit cum essetis mortui, 203. col. 4.
- Creati in Christo Iesu, 181. col. 1.
- 2 Conresuscitauit; & confedere nos fecit in cœlestibus. 153. nu. 2.
- 4 Ascendit super omnes cœlos vt ad impleret omnia, 132. col. 4.
- 5 Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, ibidem.
- Sacramentum hoc magnum est, ego autē dico in Christo, & in Ecclesiā
Nolite
fieri, 41. col. 4.

Sacræ Scripturæ.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. 137.col.2.

In omnibus sumentes scutum fidei, & cæt. 40.col.2.

Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed & cæt. 84.col.2.

Vlt. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. 177.col.3.

AD PHILIPPENSES.

Cap.2. Magnificabitur Deus in corpore meo. 98.col.4. & 171.col.4.

Infirmatus est vsq; ad mortē, sed Deus misertus est eius. 76.col.3.

Propter quod & Deus exaltauit illum, &c. 74.col.1.

4 Scimus abundare, & penuriam pati. 115.col.2.

AD COLOSSENSIS.

Cap.1. Transtulit nos in regnum filij dilectionis ipsius. 216.col.4.

Adimpleo ea, quæ defunt passioni Christi. 162.col.3.

4 In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. 206.col.1.

3 Auaritia, quæ est idolorum seruitus. 62.col.2.

Vita vestra abscondita est cū Christo in Deo. 42.col.4. & 53.col.4.

AD THESALONISENSES.

Cap.5. Cum dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus. 7.col.3. vide etiam fol.6.col.1. & 2.

AD THIMOT. I.

Cap.2. Sectare patientiam, mansuetudinem, & cæt. 30.col.1.

6 Qui volūt diuites fieri, in tentationē, incidunt diaboli. 47.col.3.

Diuitibus huius sæculi præcipe. 46.col.2.

Qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum. 46.col.2.

AD THIMOT. II.

Cap.1. Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, &c. 112.col.2.

Noli erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius. 13.col.2.

Resipiscant à diaboli laqueo à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. 25.col.4.

Nemo militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus. 77.col.4.

4 Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus, & cæt. 32.col.3.

AD TITVM.

Cap.2. Qui dedit semetipsum vt mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. 30.col.1.

Index Auctoritatum

- 3 Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos. 114.col.4. & 116.col.3.

AD PHILEMONEM.

- Cap.1. Obsecro te pro meo filio, quæ genui in vinculis (O nescium intellige) tu autem illum ut mea viscera suscipe. 98.col.1.

AD HEBRÆOS.

- Cap.1. Cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. 169.col.1.
2 Abundantius oportet obseruare nos ea, quæ audiuius, ne forte pereffluamus. 213.col.4.
Non confunditur fratres eos vocare. 208.col.2.
Nusquā angelos apprehendit, sed semen Abraham; unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret. 187.col.1.
4 Omnia autem nuda, & aperta sunt oculis eius. 88.col.4.
5 Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. 158.col.1.
Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur. 186.col.4.
12 Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem. & cæt. 42.col.2. & 75.col.3.
Per patientiam curramus ad propositum certamen. 30.col.3.
Contemplantur, ne quis desit gratiæ Dei, 129.col.1.
Non enim inuenit locum pœnitentiæ quanuis cum lacrymis requisisset eam. 193.col.3.

EPISTOLA IACOBI.

- Cap.3. Siquis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. 198.col.4.
4 Deus superbis resistit humilibus dat gratiam. 148.col.2.
5 Agite nunc diuites, plorate ululantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis. 37.col.3.
Ecce beatificamus eos, qui iustinuerunt. 41.col.1. & 76.col.4.

PRIMA PETRI.

- Cap.1. Si exprobramini in nomine eius, beati. 98.col.3.
Prænuncians eas, quæ in Christo sunt passionis, & posteriores glorias. 67.col.1. & 74.col.2.
Non corruptibilibus auro, & argento redempti estis, & cæt. 197.col.1.
2 Sicut modo geniti infantes rationabile lac concupiscite. 157.col.4.
Qui crediderit non confundatur. 184.col.1.
4 Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini. 75.col.4. & 173.col.1.
Nolite peregrinari in seruire, qui ad tentationem vobis fit, quasi noui

noui aliquid vobis contingat. Sed communicantes Christi passionibus gaudete. 212. col. 2.

Si exprobamini in nomine eius beati, quoniam quod est honoris, & gloriæ, &c. 171. col. 4.

Omni sollicitudinem vestram proijcientes in Deum : quoniam ipsi cura est de vobis, 131. col. 2.

APOCALYPS. B. IOANNIS.

Cap. 1. Ego Ioannes frater vester, & princeps in tribulatione. 212. col. 1.

Habeo clauem mortis, & inferni. 83. col. 4.

Princeps regum terræ. 61. col. 3.

De ore eius gladius ex vtraque parte acutus exibat. 130. col. 3.

Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. 3. col. 2.

Præcinctum ad mamillas zona aurea. 115. col. 1.

Ne fleueris; ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David aperire librum. 124. col. 3.

Qui vicerit dabo ei edere de ligno vitæ. 143. col. 2, & 71. col. 4.

Vincenti dabo manna absconditum. 145. col. 4.

Habeo aduersum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam. 189. col. 1.

Charitatem tuam primam reliquisti. 211. col. 4.

Utinam frigidus, aut calidus esses; sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. 55. col. 3.

Dicis quia diues sum, & nullius egeo: & non scis, quia tu es miser, & pauper, & cæcus, & nudus. 44. col. 3.

Qui vicerit faciam eum columnam in templo meo. 71. col. 4.

Sol factus est niger, &c. 4. col. 4.

Vidi turbam magnam, quam denumerare nemo poterat. 27. col. 2. & 53. col. 3.

Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua. 182. col. 1.

Vidi mulierem Sole amictam, & lunam sub pedibus eius. 214. columna 4.

Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, 6. col. 2.

Vnum de quatuor animalibus dedit septem phialas aureas plenas iracundiæ Dei. 129. col. 4.

INDEX RERVM,

Quæ in hoc volumine continentur.

Primus numerus folium indicat, secundus columnam.

Abraham vidit diem Christi, & gauisus est, quomodo sit intelligendum. 107. col. 2.

Abrahæ filij vocantur, vt sunt omnes Christi fideles. 107. col. 1.

Amor diuinus tū de morte, tū de Deo ipso triūphauit. 123. col. 1. & 2.

Facta est contentio maxima inter Christum, mortem, & amorem. 122. col. 4.

Ambitio cæca est, & multorum causa malorum. 80. col. 3.

Ambitiosi in sui perniciem honores quærunt. ibidem.

Insipienter agunt. ibidem.

Angeli mirantur quod natura humana aliquando sit in cælum ascensura. 136. col. 2.

Apostoli sunt Christi pedes quibus totū mūdū peragrauit. 134. col. 1.

Arca Dei se ipsam portabat ita vt leuitæ nullum pondus sustineret. 117. col. 4.

Arca Noe figurabat Ecclesiam, eiusq; fenestra typus fuit B. Mariæ.

Auaritia Christum occidit, & Iudam perdidit. 16. col. 3.

C.

Castitas in delitijs huius sæculi pereclitatur. 178. col. 2.

Carnis vitia sola fuga vincuntur. 24. col. 3. Inimica est animæ. 84. col. 2. in fine.

Caro latrūculus est domesticus aperiens ostiū diabolo pulsati. ibid.

Cordis secreta cogitationes Deus videt. 88. col. 4. Amittitur peccando. 180. col. 4.

CHRISTVS.

Ecclesiam protegit. 173. col. 4. Dux est martyrum 175. col. 1. Crucis supplicium cur elegerit. 175. col. 4. Magnificatur in patientibus 171. col. 4. Nobis proponendus est tanquam viuum exemplū ne deficiamus 172. col. 4. Omnia ad se traxit verbo, & exemplo 113. col. 1. & 2. Sudor eius factus est sicut guttæ sang. non ex metu, sed ex verecundia. 119. col. 2. Fuit liber apertus in Cruce 124. col. 4. Eius cibus est peccantium gemitus 191. col. 2. Eius diuinitas in carne thesaurus est absconditus in agro 196. col. 1. Cur in humilitate venerit 11. col. 1. & 2. In medio semper cur esse voluerit 20. col. 2. Compatitur laborantibus

Index rerum.

rantibus 33.col.1.& 2. Clipeus est fidelium 40.col.3. Ros est cœle-
stis, totum mundum fecundans 35.col.3.& 4. Est manus Dei 82.in
fine col.4. Suis maximis impensis nobis beneficia confert.91.col.3.
& 4. Tunc maxime delectatur cum illi charius constant ibid. Ros
est,& quid sit illum esse regē 93.col.4.Regnum eius spirituale est.96.
col.1.& 2. Mèrces eius animę salus 100.col.2. Innocentia eius 102
Circundatus est infirmitate,vt misericors fieret 187.& sequenti. Sa-
lutare Dei est 168.col.2. Cur Sol iustitię 117.col.3. Fons patēs 167
col.2. Cereus accensus 170.col.2. Nubes levis 151.col.2.Habet iu-
gum, virgam, & sceptrum 156.col.2. Ad dexteram patris sedet, quo-
modo intelligatur 135. Qui illum sequitur nec deficit, nec laborat,
217.col.3.& 4. Cur filius hominis voluerit appellari 208.col.2. Cur
potius puer, quam in ætate venerit perfecta 209.col.1.

C H R I S T I I N C A R N A T I O.

Christi humanitas ferculum diuinitatis 223.col.2. Eius incarnatio
ad vitę puritatem nos inuitat 227.col.4. Cognatio spiritualis, quā
ex eius incarnatione habemus, carnali præferenda est. 229.colūn.1.
Christus per incarnationem ros fuit mortuos viuificans 230.col.3.
Dei omnipotētia verbi incarnatione veluti curuata est 231.col.1.&
2. Christi incarnatio medicina nostra 231.col.3.& 4.

C H R I S T I N A T I V I T A S.

Similis fuit ortui à Patre 169.col.1. Vt fulgur egressus est à Virginis
vtero ibidem. Instar splendoris ortus est, & instar lucernę accen-
sus ibidem. Gentiles illuminauit 169.col.3. Pacem attulit mundo
quomodo intelligatur 232.col.3.& 4.

C H R I S T I P A S S I O.

Christi passio arma Christianorum 173.col.1.& 2. Turriis fortitudi-
nis eorum 40.col.4. Feliciter terminata 41.col.1. Multos peperit
filios ibid.col.3. Quidquid boni habemus, nobis illa peperit 41.col.
3.& 4. Eius meditatio vires tribuit laborantibus 42.colūn.3. Eam
Christus magnificat 73.col.3.in fine. Passione Christus exaltatus 74.
col.1. Traditus est à multis passioni 75.col.2.

C H R I S T I C R V X.

Christus in cruce turris fortitudinis nostrę 41.col.1. In Cruce por-
tanda solus inuenitur 73.col.1. Christus in Cruce lignum vitę 143.
col.2. In cruce irruerunt in eum omnium peccata 192.col.1. In die
iudicij Cruce metientur opera nostra 3.col.2. Apparebit tūc in Cœ-
lo ibid. Ea visa in Cœlo, plangent se impij ibid. Cum gaudio porta-
tur à sanctis 222.col.3.& 4.

Christi

CHRISTIAN ASCENSIO.

Vtilior fuit Ecclesię, quā eius præsentiā corporalis 132.col.4. Est causa nostrę ascensionis 132.col.2. Tunc nobis locum in Cælo præparauit ibid. Ascendit ad interpellandum pro nobis 132.col.3. in fine. Ascendit vt nobis dona mitteret ibid. col.4. Ascensurus exprobrauit incredulitatem discipulorum, & quare 133.col.2. Ampliora adepti sumus per ascensionem, quam amiseramus per Adami peccatum 134.col.4. Nostrę naturę primitias obtulit Patri 136.col.1. Tunc patuit nobis ingressus in Cælum 137.col.1.

CHRISTIANI.

Male viuentes blasphemare faciunt inimicos Dei 15.col.3. Sanguine Christi empti, vnde & serui dei dicuntur, & sunt 28.col.1. Sunt reges 61.col.2. Omnes sunt Filij Abrahę 106.col.4. Magno pretio empti 196.col.4.

DEVS.

Maxima sollicitudine, nostrę intendit salutem 133.col.3. Vbiq̃ue est 138.col.3. Habitat in nobis 139.col.1. Nemo potest Deum videre, nisi longe à terrenis affectibus recedat 149.col.4. Aliquando iratus impium exaltat 14.col.1. & 2. Indurare solet eos, qui vocati venire renuerunt 18.col.2. solet aliquando nos rebus priuare temporalibus vt ad eum reuertamur 21.col.3. & 22.col.2. Deus non esset Deus, si operari desineret 29.col.2. Adiuvat laborantes 33.col.4. Tū excelsa Dei, tum humilia non intelliguntur á nobis 42.col.4. Querere desiderat 45.col.2. Magnificus in largiendo 46.col.2. Gloriam suam alteri non dat, nec patitur omnipotentiam periclitari 62.col.1. & 2. Solum necessaria ab eo sunt petēda 65.col.1. & 2. Esurit gemitus peccatoris 191.col.1. Dei clementia nulla hominum vincitur impietate 111.col.3. Non patitur aliquam amoris partem in aliquem diuinari 112.col.3. & 4. Eius benignitas in expectandis peccatoribus 114.col.2. Eius iudicia incomprehensibilia 121.col.2. Solus Deus non frustra queritur 127.col.2. Neminē deterit nisi prius deseratur 129.col.1. Fugientis dorsa persequitur 129.col.4. & sequent. potentiā suā parcendo manifestat 129.col.2. De nostra salute sollicitus est 131.col.2. Deum sedere, stare, & accumbere quid figcet 190.col.4. Percutit vt sanet 99.col.1. & 2. Plus, & citius nostras, quā suas vindicare solet iniurias 236.col.1. Offert se etiā non querētibus 218.col.1. Nos diligit vt pupillam oculi 86.col.4.

DIABOLVS.

Peccatum quasi tributum reddere compellit 155.col.4. Ingū habet, virgam

Index rerum.

virgam, & sceptrum 156.col.1. Allicit, non cogit 56.col.1. In firmis
leo est, fortibus formica 56.col.2. Observat tentandi tēpus 56.col.
3. Vult vt peccator ei seruiat suis sumptibus 57.col.1. Promittit nō
vt det, sed vt accipiat 60.col.2. Ligatus est ne noceat quantum vel-
let 83.col.4. Ante Christi passionem habuit mundi principatum 84.
col.2. Quibus modo dominetur ibidem. Circuit auidissimē quæ-
rēs quem deuoret 109.col.1. & 2.

D I V I T I Æ.

Quomodo pungant, & torqueant 51.col.2. Fugitiuę sunt ibid. col.1.
Sunt Scolæ malitiæ 37.col.2. Periculum possidentium ibidem. Diui-
tes difficile saluantur 37.col.3.

D E L I T I Æ.

Non possunt in huius vitę exilio possideri 71.col.2. Soli Christi pau-
peres, & famelici in sua paupertate, & fame, Deo dante, aliqua ex par-
te delitiantur 160.col.1. & 2.

E C C L E S I A.

Eius firmitas, & insuperabilis virtus 183.col.2. & 3. & fol. 184. Perse-
cutionibus augetur. 185.col.1. Quidquid luminis in ea est, à Christo
mutuatur 170.col.3.

E L E E M O S Y N A.

Maius à Deo beneficium accipit, qui dat, quam qui accipit 92.col.2.
Qui non dat non accipiet à Deo misericordiam ibid. Plus accipim⁹
quam damus ibid. vsque ad col.4.

E V C H A R I S T I A.

Est vera animarum refectio 144.col.1.
Manna eius figura 145.col.4. humilitatem requirit in recipientibus
148.col.1.
Est alimentum christianorum, vt aquilę sanguis pullis suis 184.col.
3. & 4.

E L I S Æ V S.

Super puerum mortuū septies oscitauit quid significetur 142.col.2.

F I D E S.

Eius misteria in lege veteri obscurius, inculcabantur. 182. in noua
clarius. ibidem. Eius firmitas. 151.col.4.

G R A T I A.

Quòd gratis detur, simulque emi possit, quomodo intelligatur. 196.
col.3.

G L O R I A.

Eius gutta, inferni pœnas dulces redderet. 70.col.1.
Labore comparatur. 28.col.3.

H O M O

Index rerum.

H O M O.

Hebraice dicitur Enos, significatq; miserrimum, ægerrimum, deploratæ conditionis, vitæ, salutisq; desperatæ; atque etiam obliuio-
sum. 99. col. 3. Cum talis sit, solus diuinæ resistit volûtati. 18. col. 4.
Honor. Onus habet annexum, 52. col. 3. Fugiendus est. 94. col. 1. &
153. col. 2.

Humilitas est quoddã vacuû, quod solus Deus implere ipotest. 148.
col. 2. quam sit necessaria ad Christum hospitio recipiendû. ibid.

Hypocrisis. Insanæ mentis est velle de aliento lucere. 172. col. 2.

Bona opera deprædatur, & iugulat. 49. col. 3. & 4. Lepra est, bonû
opus inficiens. 50. col. 1.

I E I V N I V M.

Castra Christi, & Dei arx. 47. col. 1. Carnis vitia comprimit. 48. col.

2. Non jeiunâtes venaticis canibus peiores. 48. col. 3. Conuiuium
mentis. 49. col. 3. Conuiuium Christi, ibidem.

Inuidia. Attenuare solet aliena bona. 115. col. 4. Inuidos Deus tor-
quere solet, augendo bona eorum, quibus inuidemus. ibidem.

Inuidiæ descriptio, 116.

I M P I I H O M I N E S.

Impij cur prosperantur. 14. col. 2. Nullam habere possunt requiem.
33. col. 4. bonos circumuenire student. 109. col. 2.

I V D I C I V M E X T R E M V M.

Strictissimum futurum est 1. col. 3. & 4. Non solû peccata, sed & vir-
tutes iudicandæ 2. col. 1. Etiam iusti iudicium formidabûnt 4. col. 3.
& 4. Nemo potest iudici Deo respondere 6. col. 3. Indicabûntur im-
pij ex conscientia piorû 7. col. 1. Dies iudicij vtiliter latet 7. col. 4.
Qui alium iudicat, se ipsum condemnat 86. col. 2.

Iusti pro Christo decertantes, sunt illi iucundissimum spectaculum
Iudæi. Eorum principes in Christinecem conspirauerunt 153. col.
4. Propter Christi occisionem puniti, & dispersi sunt 10. col. 2. & 3.

L E X.

Legem debet obseruare, qui alios de transgressione condemnat 87.
col. 2. in fine. Odio sunt Deo aliter facientes. 87. col. 2. in fin.

L A C R Y M Æ.

Vociferantur ante Deum 193. col. 2. Non pœnitentiû mutæ sunt apud
Deum. 193. col. 3. Ihs Deus maxime delectatur 193. col. 4. Violentiâ
faciunt Cœlo ibidem. Delent in omne facimus latam diuina promul-
gatione sententiam ibidem.

Lingua

Index Rerum.

L I N G V A.

Verbis non offendere, difficile. 79. col. 4. Multorum est causa malorum 198. col. 4.

L A B O R E S.

Sunt poena peccatorum. 97. colum. 1. In illis gloriari quis in Domino potest, 13. col. 3. & 4. Quanta nobis sint utilitati. 14. col. 1. Pro nihilo sunt ducendi si pro Christo perferantur. 74. col. 4. in fine. Non sunt fugiendi, imo sectari eos debet christianus. 30. col. 1. Laboranti operario statim soluenda merces. 33. col. 2. Labor semen, merces ut fructus est. 48. c. 4. Cum gaudio in virtute laborandum. 49. col. 1.

M A R I A V I R G O.

Cur legem purificationis, cui non tenebatur observauerit. 165. col. 2. Eam maxime observare decuit ibidem. Quantum ei debeamus. ibid. Cur Mater misericordiae vocetur. 166. col. 1. Nostram salutem vitae filij temporaliter anteposuit. ibidem col. 2. Fortis & constans iuxta Crucem stetit. 166. col. 3. & 4. Est liber, in quo Christi diuinitas legitur. 206. col. 2. & c. Est speculum representans Deum. 207. col. 1. & 2. Originali caruit. 223. Redempta a filio modo quodam praestantiori. 225. col. Lilium inter spinas. 225. col. 3. concepit peperitque virgo. 227. col. 3.

M A N N A.

Figurabat Christum in Eucharistiae Sacramento. 145. col. 4. Sapiebant quod quisque cuperet. 146. col. 3. Id autem solum experiebantur boni ibidem. Cur ignis calorem patiebatur, non vero solis. ibid. col. 4. Mansuetudo diabolum fugat. 82. col. 2. Alterius iram mansuetudine tua frange. ibidem.

M A R T Y R E S , E T M A R T Y R I V M.

Martyres Christi passionem meditantes, in suis passionibus, & tormentis fortes facti sunt. 175. col. 1. Ad aureolam requiritur actualis, & voluntaria mors. 179. col. 3. Martyres tyrannorum vires fregerunt. 184. col. 4. Meluerunt vitae pallio privari, quam inuento thesauro fidei carere. 197. col. 3. & 4. Gaudentes patiebantur ibidem. Christus in martyribus patitur. 162. col. 3.

M I S E R I C O R D I A.

Misericordia Dei, appellatur eius fortitudo. 174. col. 3. in fine. In solitum est in Deo, misericordiam continere ne operetur. 174. col. 4.

M A G I.

Spiritu Sancto inspirati, Christo reverentiam exhibuerunt. 149. col. 2.

Index Rerum.

Ingressi sunt Hierusalem die, 13. post Christum natum. 152. col. 3.

M O R S.

Eius memoria utilis. 54. col. 2. Mortem Christus sua morte superavit, 221. col. 1. Contemnenda quia somnus est. 221. col. 3. Mors æterna timenda. 222. col. 1.

O B E D I E N T I A.

Debet esse prompta. 27. col. 1. in fine. & col. 2. Alata esse debet, & calceata. 27. col. 2.

Oculus solet animam deprædare. 47. col. 1.

Odium nihil boni cogitat, 43. col. 1. & 2.

O R A T I O.

Multa nobis Deus misertus negat, quæ iratus concederet, 70. col. 4.

Necessaria ad salutem absolute, alia vero sub conditione petenda, 65. col. 1. in fine.

Plus oratione, quam manu, & armis pugnandum, 143. col. 4.

Plus necessitas tacens, quam oratio loquens impetrare solet. 91. col. 2.

P A R E N T E S.

Torquentur in filiis, 97. col. 4. Parentum viscera sunt filii, ibidem.

Parentes aliqui altera sua morte filiorum vitam redimerent, ibidem.

P A T I E N T I A.

Felicem facit patientem, 76. col. 4. Gloriosa est etiam ipsi Deo, 98. col. 2. in fine. Pati pro Christo ingens beneficium. 98. col. 4.

P A V P E R T A S.

Paupertate Christiana nihil ditius, 159. col. 1. Pauperes beati, ibidem.

Plus ante Deum necessitas tacens, quam oratio loquens impetrare solet. 91. col. 2. Pauperes ipsa egestate Dei oculos ad se convertunt, ibidem.

P E C C A T O R.

Diaboli tributarius. 155. col. 4. Sub diaboli vexillo militat, ibidem.

Semper timet. 79. col. 1. Cæcus est, ibidem, & 46. col. 3. & 4. Aliqui in utranque dormiunt aurem. 83. col. 3. Pax peccatorum, ibidem.

Impune peccare, reprobi signum, 89. col. 4. Peccator thesaurizat sibi iram, 129. col. 3. Vendit se gratis diabolo, 196. col. 4. Alij expiunguntur, alij ex macie peccant. 61. col. 1.

P E C C A T V M.

Plagarum fructus germinare solet, 78. col. 2. & 79. col. 1. Oculta, occultè arguenda, 131. col. 1. peccare aliquis aliquando permittitur. ut humilietur, 186. col. 1. & 2. Idem permittit, ut abundet gratia, ibidem. Peccata nostra iruerunt in Christum, & occiderunt, 192. col. 1. Peccata nostra Deus citra condignum punit, 65. col. 3. Clamant ante Deum ut puniat,

Index Rerum.

niat, 18. col. 1. vendit Animā diabolo, 25. c. 4. Cruciat peccatorē. 26. col. 1. Abijcienda sunt sine mora, 26. col. 2. Peccandi consuetudo periculosa, 36. col. 4. Mentem excæcat. 43. col. 4. in fine. Oculta aliquando manifestatur, 50. col. 2. Pæna est iniquo eius peccatum, 52. col. 2. Regnat in nostro mortali corpore, quomodo intelligatur, 155. col. 2. Subijci peccato, indignum est homine Christiano, 155. col. 2.

P R Æ L A T V S.

Studeat amari potius, quam timeri, 20. col. 4. Rationem reddet de commissis sibi ouibus, 78. col. 1. Post habita propria quiete subdito subuenire debet, 179. col. 4.

P R Æ D I C A T O R.

Sit constans, & nemini cedat, 23. col. 1. & 2. Prius sibi, deinde alijs prædicandum, 157. col. 2.

P Æ N I T E N T I A.

Sacrificium est Deo gratissimum, 50. col. 4. Apud Deum anteponitur innocentia. 209. Pœnitentes Deus recipit libenter. 209.

P R Æ C E P T A D E I.

Mentem illuminant. 85. col. 3. Purissima sunt specilla ad minima quæq; videnda, 85. col. 3. Qui illis utitur inuia offendere non valet. 85. col. 2. in fine.

R E X.

Regionum felicitas, ad regum bonitatem referenda, infelicitas ad malitiam eorum, 153. col. 3.

S A C E R D O S

In Sacerdote Deus plusquam in cæteris cordis munditiam requirit. 122. col. 3. Oculi sunt Ecclesiæ. 180. col. 2. Clipei sunt eiusdem, 179. col. 4. Potestas eius quanta sit, 185. col. 2. Eius honor grandis, sed graue quoque pondus, 185. col. 4.

S P I R I T V S S A N C T V S.

Eius dona brachia sunt quibus Deus mundum amplectitur. 139. col. 3. Mittendus erat, etiam ex sententia Rabbiorū. 141. In figura ignis, quia tales hominum mentes intus efficit. 141. col. 1. & 2, In flatu descendit, quid significauerit, 142. Non prius inhabitat, quam peccata expellat. 142. col. 1. Nescit tarda mulmina Spiritus Sancti gratia. 54. col. 2.

S C A N D A L V M.

Graue peccatū. 187. col. 3. & 4. Scandalizari nemo potuit Christi passionē. 11. col. 2. si non pateretur, tunc scandalizari quisquā posset. 11. col. 3.

S A N C T I H O M I N E S.

Clipei, muriq; sunt patriæ. 181. col. 2. Media sunt, per quæ è cœlo ad nos

Index Rerum.

trāsit, quidquid boni habemus. 181. col. 3. Qui illos lædit, Dei oculos læditt. 106. col. 1.

SOLITVDO.

Aptissima est ad impetranda à Deo beneficia. 67. col. 3. & 4. Solitarius nunquam minus solus, quam cum solas. ibidem.

TEMPVS.

Tempus præsens, tempus miserendi. 189. col. 3. Tempus negotiandi, & laborandi, ibidem.

TRINITAS IN DIVINIS.

Numerus trium personarum optime deducitur ex diuina Scriptura. 137. sequentibus.

TRIBVLATIO.

Quam sit utilis, & 99. 76. Ad Deum ire compellit. 76. col. 3. Tolleranda ad exemplum Christi. 75. Est reconfiliationis signum. 89. col. 3. Ea nos Deus veluti fugientes apprehendit, 99. col. 1. Puriores nos reddit & fortiores. 110. col. 1. Tribulatis Deus vires auget. 162. col. 1.

VERBVM DEI.

Est animarum Sanctarum diuinus incantator. 9. col. 4. in fine. Est ignitum. 141. col. 3.

VIRTVS.

Ea est virtutis potentia vt etiam impios, ad sui amorem trahat. 15. col. 1. & secunda.

Virtutis opera semina sunt, merces vero est fructus. 48. col. 4.

In ea semper progrediendum. 211. col. 3.

VERITAS.

Est veluti Sol, qui atomos ostendit. 103. col. 1.

Odium parit. ibidem. In mundo est velut lingua peregrina. 103. col. 3.

VANA GLORIA.

Est meritorum spoliatrix, bonorumque operum iugulatrix. 49. col. 4.

VOLVNTAS.

Passione aliqua ob cæcata, errare facit intellectum. 110. col. 4.

Deliberata voluntas aliquid boni faciendi, pro opere computatur. 179. col. 2. in fine.

VITA HVMANA.

Via quædam est, nos autem viatores. 177. col. 2.

Est milia super terram, ibidem.

Aliorum vitam scrutari, periculosum. 116. col. 4.

VVLVA.

Vulnam alicuius concludi, quomodo sit intelligendum. 164. col. 3.

VIDVA.

Iduam, & pupillum quanti Deus faciat. 86. col. 4.

IN-

INDEX EVNAGELIORVM

Qua in hoc volumine continetur.

IN quatuor Dominicas Aduentus.

In Dominicas à Septuagesima, vsque ad Dominicam Resurrectionis.

Euangelium pro feria quarta Cinerum, & in reliquas vniuscuiusque hebdomadae Quadragesimae.

Euangelium pro feria quinta in Coena Domini.

Euangelium pro feria secunda post Resurrectionem.

Euangelium pro Ascensione Domini.

Euangelium in die Pentecoste.

Euangelium pro die Corporis Christi.

Euangelium pro die festo Sancti Antonij Lusitani.

Euangelium pro die festo Sanctorum Apostolorum, Petri, & Pauli.

Euangelium pro die festo Sanctae Mariae Magdalenae.

Euangelium pro die festo Sanctae Annae.

Euangelium pro die festo Sancti Laurentij.

Euangelium pro die festo Natiuitatis B. Mariae Virginis.

Euangelium pro die festo Sanctae Irenae Virginis.

Euangelium pro die festo Sancti Andreæ Apostoli.

Euangelium pro die festo Conceptionis Virginis Mariae.

Euangelium pro die festo Expectationis, & Purificationis eiusdem.

Euangelium pro die festo Sancti Blasij martyris.

Euangelium pro die festo Epiphaniae Domini.

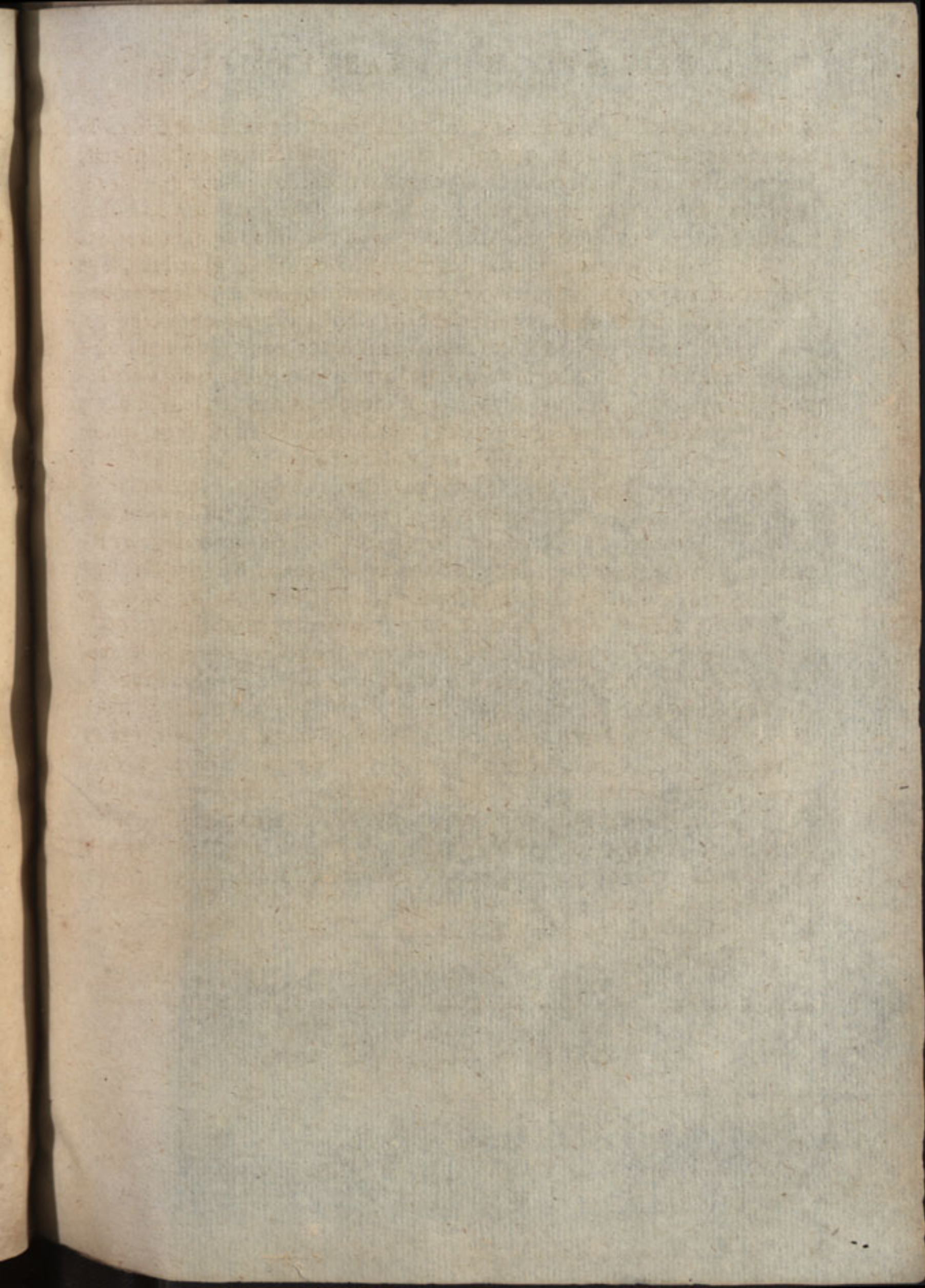
Euangelium pro die festo Sancti Sebastiani mart.

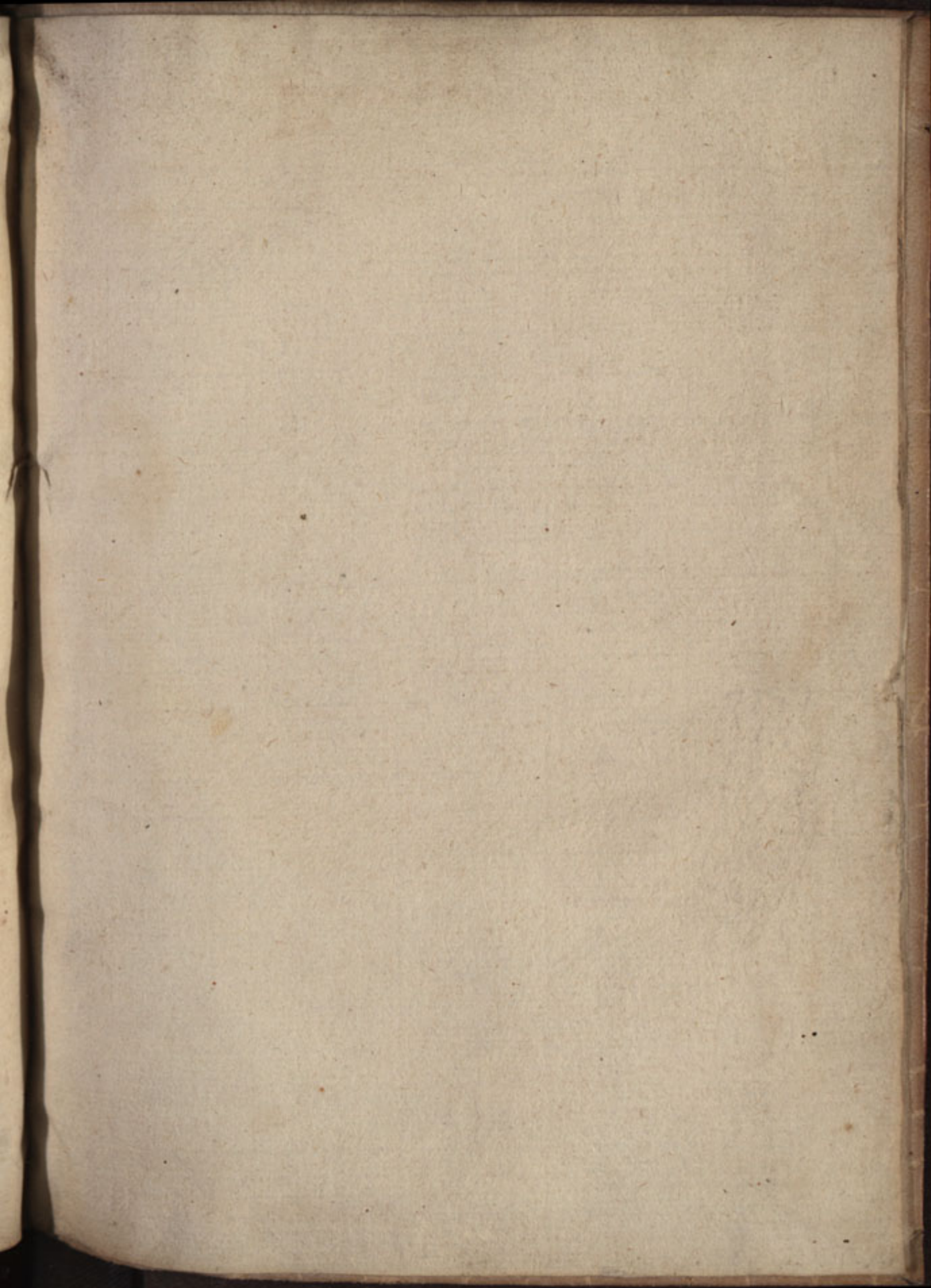
Euangelium pro die festo Sancti Stephani protomartyris.

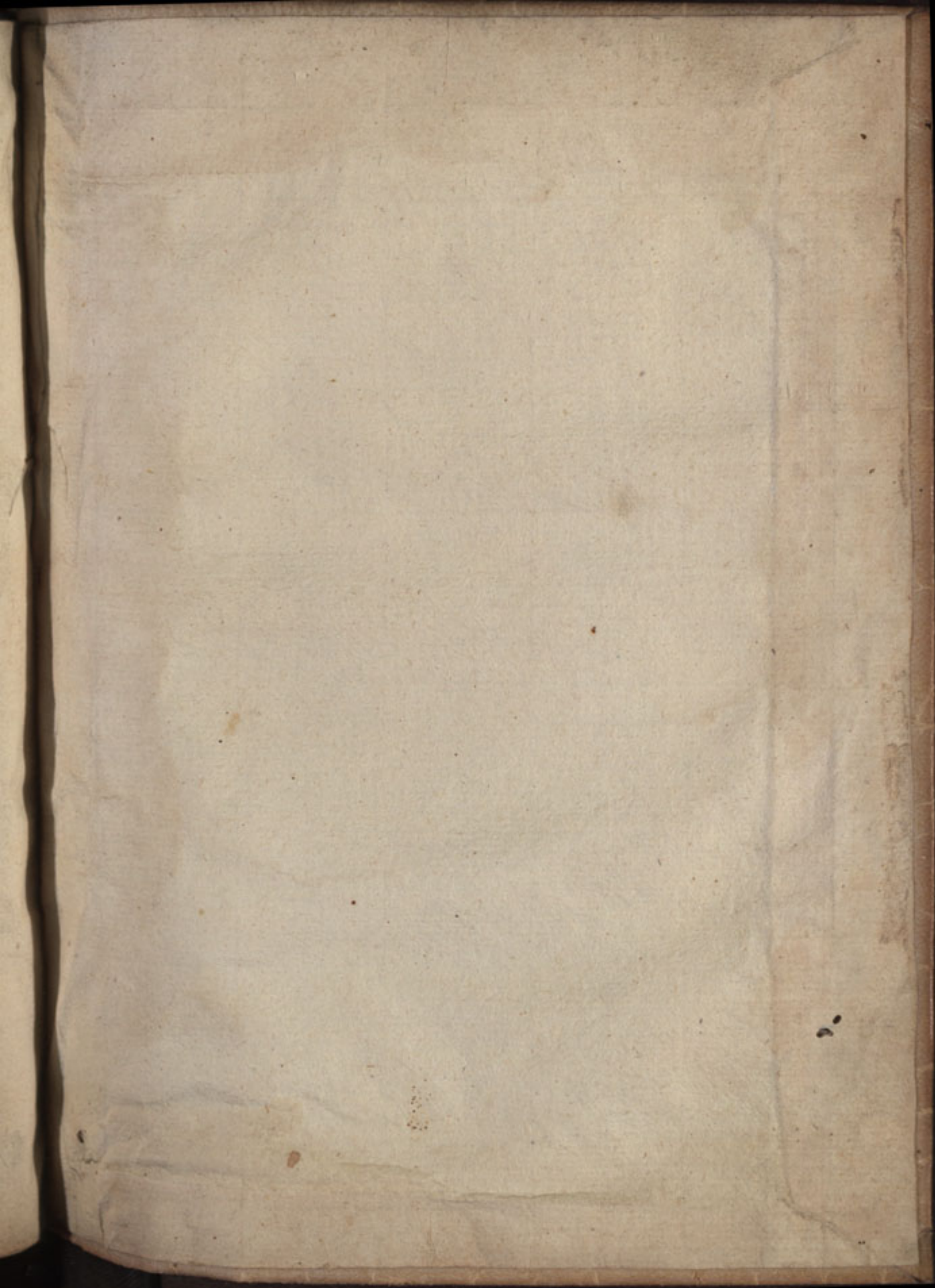
4.col.1.in moree, lege, morte. 48.col.col.2.iniret, lege, iniit. & coi.4.cō-
 uitando, lege, conuitiando. 49.col.3.menris, lege mētis. 51.col.4.potest,
 lege prodest. 57.col.2.accedent, lege accedēti. 66.col.3.hanc apud legē,
 lege hanc apud Deum legen. 72.col.3.dacemus, lege docemur. 89.col.4.
 vtrum qui, lege vtrumque. 91.col.3.aliquis ad Deum, adde, clamaret. 95.
 95.col.1.magis augetur grauitas, lege, malitia. 99.col.4. gloriatur, lege
 gloriemur. 103.col.1.iniquitati, lege inquinati. 109.amulare, lege ambu-
 lare. 111.col.1.Berthaheb, lege Bersabet. 112.col.1.illate viuere, lege ille.
 121.renerfi, lege & merfi & col.2.iudicio videntur, adde, rationi minime
 consentanea. 122.col.4.locutus sit, lege lotus sit, 131.col.2.quid vero le-
 ge, qui; 123.col.3.pandens, adde, iter; ibidem secum dixit, lege, duxit;
 ibidē, positis quibus, lege, genibus; 133.col.2.quo increduli, lege, quōd;
 & col.4.quam sibi, lege, quasi sibi. 135.col.2.promeretur, adde, vt. ibidē,
 ita ergo est, lege, &. 135.col.3.sæpe, lege seetæ. 136.col.1.vsq̃uam, lege,
 nusquam. 137.col.1.vacula, lege vacua. 237.col.4.alias ab inspirante, lege
 alius ab inspirante. 138.col.2.feret, lege fieret. 141. de carnis, lege de ar-
 canis. 154.col.4.paitebatur, lege, patiebatur. 171.col.2.in figura De, lege
 Dei. 183.col.3.iuniētam, lege inuiētam. 184.col.1.ēiūdem loci, adde, ex
 positio. 185.cadam, lege, cadant. & col.2.stabitur, lege stabilitur; 20col.
 3.germinare, lege, germinaret. 204.col.2.ardemus, lege non ardemus.
 205.col.4.præcepio, lege præsepio. 214.col.3.talit, lege tulit. 216.col.
 4.viderit, lege videre. 218.c.4.aquē, lege, aliquē. 231.figulis, lege figu-
 lus flectit. 229.c.1.Paulo apost, lege paulo post. 229.c.3.inquiri, lege, in-
 quirat. 235.c.2.ijs verbū, lege verbis. 52.permare, l. permanere. 82.c.4.
 prouenit, lege peruenit. 25.col.2.nō in vita sua, adde, laudetur. 44. quasi
 vita, lege quas si vita. ibidem, suppetere, lege suppetere. 45.habitu, le-
 ge halitu. ibidem habitus eius, lege halitus, ibidem efflatum, lege efflatu.
 225.singulum quinque, lege quemque. 236.col.2.subiugatum, lege sub-
 iugatarum. ibidem, vt placui, lege placuit.

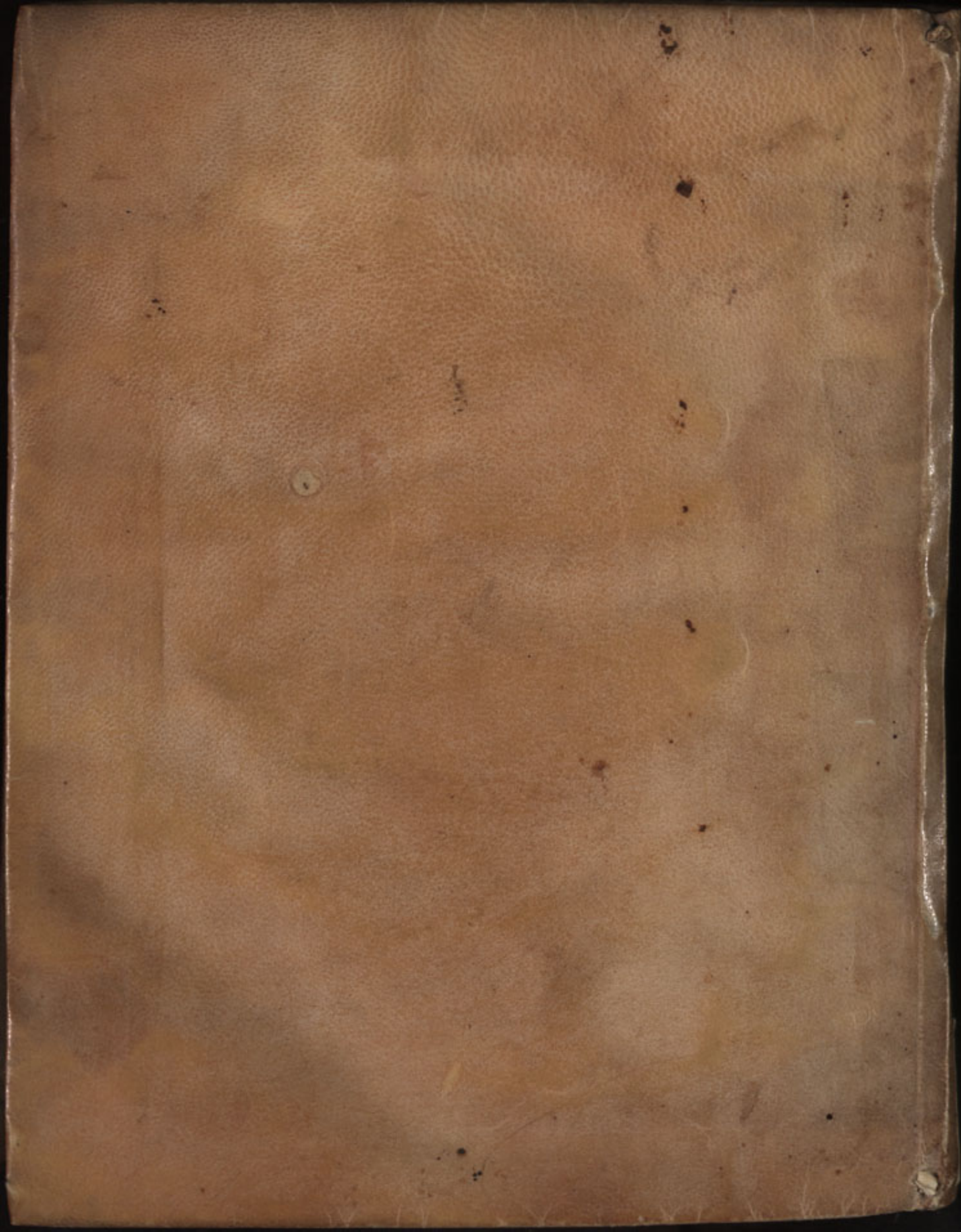
¶ Fol. 204. in titulo Annot. de Natiuitate B. Mariæ, vbi dicitur Ioan. r.
 lege Matth. 1.











F. Alcixo
Annot. ad Evan
gelia &c

Sala R

Gab.

Est.

Tab. 12

N.º 20